

MIRELA-IOANA DORCESCU

COORDONATOR

DESPRE
OPERA
LUI **EUGEN**
DORCESCU

MIRELA-IOANA DORCESCU
(coordonator)

**DESPRE OPERA LUI
EUGEN DORCESCU**

*Interviuri. Crestomație critică
(2014 – 2020)*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Despre opera lui Eugen Dorcescu: interviuri, crestomație
critică (2014-2020) / coord.: Mirela-Ioana Dorcescu. –
Timișoara : Mirton, 2020.
Conține bibliografie
ISBN 978-973-52-1943-7

I. Dorcescu, Mirela Ioana (coord.).

821.135.1.09

MIRELA-IOANA DORCESCU
(coordonator)

DESPRE OPERA LUI
EUGEN DORCESCU

Interviuri. Crestomație critică
(2014 – 2020)

EDITURA MIRTON
Timișoara
2021

Redactor de carte: Mirela-Ioana Dorcescu.

Tehnoredactor: Ladislau Szalai.

Coperta: Diana Szebenyi, după: Eugen Dorcescu, portret A4, în creion gri pe carton, realizat de Mihai Cătrună.

© Eugen Dorcescu și Mirela-Ioana Dorcescu.

POETUL EUGEN DORCESCU – PORTRET ANIVERSAR (50 de ani de activitate literară)

În cei 50 de ani care îl despart de momentul debutului absolut în revista bucureșteană „Luceafărul”, binecunoscutul scriitor timișorean EUGEN DORCESCU a creat, cu talent și intensă preocupare pentru punerea în lucrare a „darului său de har”, ceea ce exegeții săi, având proprietatea termenilor, au numit „operă monumentală” (Radu Ciobanu) sau „operă totală” (eu însămi). Anvergura națională și internațională a creației dorcesciene este determinată de originalitatea viziunii artistice, de gravitatea tematică, de nivelul său estetic, dar și de numeroase particularități discursive, stilistice, semiotice etc.

Argumente forte pentru amplitudinea axiologică a acestei opere sunt, pe de o parte, încadrarea autorului în literatura de vârf de către experți în domeniu, precum Virgil Nemoianu (care l-a plasat pe Eugen Dorcescu între primii trei poeți români ai începutului de secol XXI), Andrés Sánchez Robayna (cea dintâi voce autorizată ce a propus abordarea sa ca poet european), Luis León Baretto (care îl consideră cel mai mare poet român în viață); pe de altă parte, așezarea sa alături de genii ale poeziei românești (Al. Philippide; I. Pillat – G.I. Tohăneanu; Ioan Alexandru – V. Nemoianu; Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga – Andrés Sánchez Robayna; G. Bacovia – Ion Pop, M.-I.D. etc.) și universale (T.S. Eliot – Virgil Nemoianu; Bonnefoy, Luzi – Andrés Sánchez Robayna; Jorge Manrique – Coriolano González Montañez; E.A. Poe – M.-I.D.; J.-P. Sartre – Florin-Corneliu Popovici; P. B. Shelley – Horia Țăru etc.).

După o jumătate de secol dedicată literaturii, anul 2020 i-a prilejuit lui Eugen Dorcescu bucuria unor evenimente cu adevărat jubiliare:

- apariția, în Spania, la Editura Arscesis din Zaragoza, a antologiei de elegii dorcesciene, inspirat intitulată *Elegías Rumanas*, prefațată de Coriolano Gonzáles Montañez;

- publicarea, la Editura timișoreană Mirton, a *Jurnalului* lui Eugen Dorcescu (recomandat de autor drept „cartea vieții mele”), în două volume: *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* și *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*;

- campania de promovare a sus-numitelor cărți în ziarul „Timișoara” (Redactor-șef Petru Vasile Tomoiagă), în paginile consacrate culturii, în fiecare vineri (martie-decembrie);

- deschiderea unui fond de carte de patrimoniu „Eugen Dorcescu” la Biblioteca Academiei, Filiala Timișoara;

- definitivarea unui volum omagial, coordonat de M.-I.D., intitulat *Despre opera lui Eugen Dorcescu*, lucrare amplă, care conține: o biobibliografie actualizată, trei interviuri și o crestomație critică (compusă din peste 80 de cronici, eseuri, studii și note de lectură despre poezia și proza dorcesciană, scrise de critici/eseiști consacrați sau de tineri discipoli ai lui Eugen Dorcescu, în număr de 43. Toate acestea au fost preluate din presa literară – tipărită sau online –, unde au fost publicate în perioada noiembrie 2014 – decembrie 2020).

Celebrarea lui Eugen Dorcescu a ocazionat primirea a numeroase elogii și dovezi de simpatie din partea confracților. Semnatarii acestora sunt renumiți scriitori români (din România, Moldova și Serbia) și spanioli. Iată câteva dintre aprecierile care oglindesc audiența elevată și extinsă de care beneficiază în prezent sărbătoritul:

„Am citit și recitit (citesc, de fapt, mereu) pagini... inhibitoriu (!) de frumoase din *Îngerul Adâncului* și din *Nirvana*” (ȘERBAN FOARȚĂ);

„La Eugen Dorcescu, simbolismul limbii se integrează în contextul culturii fără granițe. Poetul tratează materia poeziei dincolo de frumusețe, până la sublim” (VASILE BARBU);

„Când a început Eugen Dorcescu să recite poemul său *În tăcere...* mi-am amintit cadențele psalmice... Acest poet român își va aminti că

a fost laureatul Festivalului de la Uzdin și când va lua premiul Nobel” (NICOLAE DABIJA);

„Vrednic Sunteți, Maestre! Bucuria Dumneavoastră e și a noastră Bucurie! Fluturând din inimă, de pe mal de Prut, Vă mulțumim!” (TRAIAN VASILCĂU);

„Poeziile pe care Eugen Dorcescu le dedică lupilor sunt atât de spiritualizate, încât nu pot fi cuantificate cu aparatele criticii, se ridică la înălțimea sentimentului, ceea ce în lirică se întâmplă foarte rar; fericiți Poeții ale căror trofee nu le rămân doar lor, ci se conferă Poeziei românești! Poezia lui Eugen Dorcescu este o glorie a liricii, iar izbânda lui o sărbătoare a întregii noastre Poezii. Excelsior!” (MIRON SCOROBETE);

„Poezie de deplină maturitate artistică, de mare, intensă trăire, profundă, lucrată la filigran de un bijutier, de un ales, rar rafinament prozodic și stilistic”; „DOAMNE, cât de profund este în tot ce face, cât de distins, de nobil! Din când în când, ca să nu ne întristeze, cred că din delicatețea lui indicibilă, ne minte, cu farmec, că mai este și fericit. Eu nu îl cred, căci am apucat să citesc extraordinarele vorbe ale lui Camil Petrescu: «Câtă luciditate, atâta dramă»” (VICTOR RUSU); „Simplitatea ex/clamării trăirilor profunde. Acesta-i secretul” (NICOLAE TURTUREANU); „O operă cu adevărat încărcată de divin, peste care Omul EUGEN DORCESCU a trecut degetul său de Lumină!” (GEORGE STROIA); „Și din Nord, de la «Poesis», ne bucurăm să-l vedem și să-l citim pe acest mare poet contemporan, Eugen Dorcescu!” (GEORGE VULTURESCU); „... JURNALUL Maestrului Eugen Dorcescu, o scriere răscolitoare și definitorie, reprezentativă pentru Masivul foarte puțin explorat al literaturii române!” (ZENOVIE CÂRLUGEA);

„Nu știți cât mă bucură să primesc vestea publicării în Spania a cărții Dumneavoastră *Elegii Române* – cu a sa frumoasă aluzie la *Elegiile romane* de Goethe. Consider foarte important ca opera Dumneavoastră să fie difuzată tot mai mult în Spania și, de asemenea, în restul Europei” (ANDRÉS SÁNCHEZ ROBAYNA); „Eugen

Dorcescu își revendică transcendența înțeleasă drept o componentă a realității” (JAIME SILES) etc. etc.

Prezentarea, în câteva fraze, a specificului dorcescian este o întreprindere dificilă și riscantă. Cu toate acestea, absența ei ar dăuna acestei schițe de portret aniversar. De aceea, mă încumet să evidențiez câteva aspecte esențiale (definitorii chiar), care, însumate, să contureze individualitatea lui Eugen Dorcescu în literatură.

Poet cultivat, poliglot, conectat, datorită lecturilor asidue în franceză și în spaniolă, ocazional, și în italiană, la marile culturi romanice, importantul scriitor timișorean este informat direct de la sursă despre ceea ce înseamnă literatura de valoare universală, și anume aceea spre care a ținut, începând de la debutul cu volumul *Pax magna* (Editura Cartea Românească, București, 1972). Pregătirea filologică, specializarea în lingvistică, poetică, stilistică și semiotică adaugă, în cazul său, noi orizonturi de înțelegere, de interpretare și de prelucrare originală a fenomenelor culturale. Conexiunea nu exclude intertextualitatea, temperată însă de autocenzura onestă și depășită de o forță creativă rară și de o pasiune față de expresivitatea limbii române, care implică o enunțare cu totul aparte a ideii poetice. Totuși, Eugen Dorcescu se arată, în *Jurnalul* său, precum Mihai Eminescu odinioară, dezamăgit, frustrat chiar, de incapacitatea de a exprima, în totalitate, gândul sau trăirea, starea poetică ce generează textul literar. Ceva rămâne întotdeauna nespus, fiindcă este imposibil de exprimat, din diverse motive (nu doar din cauza „neajungerii limbii”), în contextul în care scrierea își definitivează forma artistică. Ceea ce ne face să bănuim că gândirea poetică a lui Eugen Dorcescu are încă mari rezerve creative, din care se mai pot ivi texte literare, că, după 50 de ani de acumulări, creația sa nu este încheiată. Prin urmare, nu o pot analiza ca pe un „anthropos ergon”, ci ca pe o *energeia*, în desfășurare în momentul de față, într-un anumit cadru și pe anumite coordonate relativ stabile, evidențiate de scrierile sale de până acum.

CADRUL este cel al *poeziei spirituale*, cu ascendent în cărțile sapiențiale și poetice ale *Bibliei*, în special în *Psalmi*:

Psalm

„Lădat să fii, Doamne,
pentru lumină și soare,
lădat pentru alba ninsoare,
lădat pentru ploi, pentru grâne,
lădat pentru luna și stelele ce
clipesc primăvara în Râu și-n fântâne.
Lădat pentru bucata de pâine
și pentru paharul de apă, date mie azi,
date ieri, date mâine.
Lădat că ești Duh. Că-mi vorbești
fie-n vis, fie-n suferință, fie-n gând.
Fiindcă ești.
Lădat pentru-nmiresmatele ierburi. Pentru
frunze și flori.

*Lădat că-n final
mă omori...”*

Sfera inspirației nu se restrânge însă la creștinism, nicidecum la cultul creștin-ortodox, căruia îi aparține Poetul, ci se amplifică prin explorarea altor și altor religii, cu scopul de a cerceta și de a înțelege, din multiple unghiuri, relația finitei ființe umane cu Infinitul divin. Ecourile diverselor religii se intersectează, cooperează și fac posibilă varietatea în vasta paradigmă spirituală pe care o deschide Eugen Dorcescu. Sunt activate aici concepte fundamentale din hinduism (opinează M.-I.D., Virgil Nemoianu, Iulian Chivu) și buddhism (v. Nirvana, Samsara, Vacuitatea etc.). Iată cum idealul nirvanic devine o soluție existențială în condiții dramatice:

Nirvana
(*ars poetica*)

„Vom sta alături, ușă
lângă ușă.
În două urne
gemene-n mormânt.
Cu mâna ta firavă, de
cenușă,
vei bate-ncet, mă
vei chema plângând,
și-ți voi răspunde
că acolo sunt,
dar că nu pot
deschide sumbra ușă
a morții, că sunt mort,
că nu mai sunt
acela care-am fost.
O grea cătușă
ne leagă cu teluric
legământ.
Să ne desprindem, deci,
tu – gând, eu – gând,
și-așa ne vom uni din nou,
zburând,
și liberi,
și eterni,
și jubilând,
ca flacăra zvâcnită din
cenușă”.

Poetul asimilează, mai cu seamă în deceniul debutului, mitologia greacă și revine, constant, la mitul lui Orfeu (și al Euridicei):

Elegiile de la Carani (9)

„Lumea toată-i a
noastră
(cum se spune adesea),
lumea toată-i a
mea.
E nesfârșită,
deplină,
de la fereastră,
până-n
grădină
și la
șosea.
Tăinuita-i substanță,
tăinuita-i minune
se desfășoară-n
adânc.
Acolo-n genune,
coborâm amândoi,
când soare, și lună,
și stele
într-un ghem de-ntuneric
se strâng.
Acolo,
în noaptea cețoasă,
în bezna
complice.
Acolo, te strig și-mi
răspunzi.
Acolo-mi răspunzi
când te strig:
Euridice!
E-u-ri-di-ce!”

O altă interesantă sursă spirituală o reprezintă cultele precreeștine (idolatre), din care provine, de exemplu, figura zeului antic Moloch:

Montségur

Mirelei-Ioana

„Revăd, ca-n vis, natalul Montségur,
Biruator în orișice înfrângerii.
Ce puri eram! Eram atât de puri,
Încât păream mai îngeri între îngeri.

Desprinși de lume, rupți de elemente,
De apă, de văzduh și de pământ,
Ne-am fost iubit aievea-n trup și-n gând
Și-am ignorat vrăjmașu-așezământ
Al omenirii pururea demente.

Când am aflat că totu-i doar un joc
Și sacrul munte însuși e-o fantasmă,
Îți amintești? Ne-am aruncat în foc,
Drept jertfă detestatului Moloch,
Și-am renăscut în două flori de plasmă”.

În acest context, *direcția* predilectă a liricii dorcesciene este *spiritualizarea*, care merge până la *spiritualizarea materiei*. Astfel, lumina este percepută ca substanță sacră, simbol al prezenței Celui Etern printre noi:

Sub cerul Genezei (2)

„Lumina,
ca o maree,
inundă casa,
răvășește grădina,

urcă, împreună cu
soarele,
pe *Râu*, până-n munte,
și săgetează izvoarele.
Apoi, coboară, și
iarăși coboară,
avalanșă
infinite de ușoară,
rămânând neclintită, plină,
întreagă,
din zenit până-n
miezul cetății.

*Lumina –
substanță
a eternității”.*

Reveriiile acvatice, cele pırice și visul pneumatofor compun un univers spiritual ce implică și valorifică trei dintre cele patru simboluri arhetipale ale materiei. Apa, focul și aerul/vântul (duhul), interrelaționate direct sau de la distanță, comunică simbolic despre enigma ființei în fața misterului Existenței:

Poemele Bătrânului (52)

„Fiicele Bătrânului nu
l-au uitat, deși, de fapt,
nu-l mai țin minte.
El nu le-nvinovățește, el nu
învinovățește niciodată pe
nimeni (poate tocmai de-aceea
nu-l mai țin minte),
el contemplă liniștit marele
Râu al timpului (seamănă cu

Ibrul, își zice),
așteaptă clipa când își
va îmbrățișa mesagerul de
flăcări,
când va intra și se va
face nevăzut în familia
focului,
când fiicele focului,
nepoții focului vor
deveni
propria sa
familie”.

Sau:

Sub cerul Genezei (11)

„Vântul
răscolește pădurea,
răscolește Poiana,
umple,
cu văzduh și
lumină,
pământul.
Vântul
clatină *Râul*,
vântură marea,
mută, din
nevăzuta lui
temelie,
cuvântul.
Cele ce sunt
își modifică, brusc,
aparența.

Dezgolite sub vânt,
Cele ce sunt
își revelează, ca din
ceață,
esența.
Barierele lumilor cad,
nu-i decât vânt, nu-i
decât suflet,
nu-i decât duh,
din zare în zare.

Acesta e duhul, acesta
e vântul,
pneuma, ruah:
infinit în mișcare”.

Spectrul nictomorf susține o bună parte a operei lui Eugen Dorcescu. *Nocturnul* este, mai ales, înfricoșător, disforic, un simbol al morții-vieții ambigue, al interferenței dintre viață și moarte. Empatia cu Edgar Allan Poe (v. *Corbul, Irene*) este trădată de răscolitoarea apariție, în beznă, a spiritelor feminine:

Elegiile de la Bad Hofgastein (23)

„Într-o plimbare târzie
pe Wasserfallgasse,
am întâlnit-o pe mama,
învelită-n a
noptii mătase.
Era sus, la cascadă,
i-am vorbit, dar
n-a vrut să-mi
răspundă,

nu părea să mă
vadă.
Deși eu știu prea
bine
că venise acolo
doar pentru
mine.
Am rămas îndelung
față-n față,
despărțiți de-a
cascadei
oglină de
gheață.
Eu, oprit ca un
stâlpnic, pe
Wasserfallgasse.
Ea-nvelită-n a
morții mătase”.

Tot de Edgar Allan Poe amintește coșmarul „apelor moarte” (degradate, compromise, afectând funcțiile de bază ale lichidului vital), în care fiorii groazei sunt declanșați de imaginea terifiantă a înecatului:

Cronică (39)

„- Suflet, lac într-o pădure,
Lac ascuns, întunecat,
Legănând un înecat
În adâncurile-ți pure;

Umbra marilor copaci
Se alătură cu spicul
Stelelor, mascând nimicul
Despre care veșnic taci.

Știi mai bine sau nu știi,
Știi mai bine decât mine:
Omeneștile ruine
Oare vor re-viețui?
Însuși fără moarte ești?
De ce taci întruna? Spune!

- Înecatul din genune
E răspunsul ce-l dorești...”

O altă coordonată individualizatoare este, la Eugen Dorcescu, semiotica *arhi-amintirii*. Originalitatea acesteia exclude orice demers intertextual. Termenul, tehnica și finalitatea îi aparțin, exclusiv, lui Eugen Dorcescu. Termenul *arhi-amintire* denumește o memorie sfredelitoare, având capacitatea de a învinge limitele ființei. Tehnica arhi-amintirii constă în transcenderea „straturilor de uitare”, asigurând accesul selectiv în anterioarele întrupări ale propriului suflet, oriunde s-ar găsi acestea în plan spațio-temporal. Iar finalitatea inefabilei călătorii retrospective este accesarea *avatarilor*, într-un proces abisal de autocunoaștere, de fortificare și înnobilare a eului. Prin arhi-amintire se ajunge la certitudini, la recompense cognitive și afective, cum ar fi: *caracterul avataric al iubirii* (*O arhi-amintire*: „... Uitasem totul: codrii, lungul drum,/Cetatea, podul, gustul gurii tale.../Și, brusc, mi le-am reamintit acum,/Când mi-ai zâmbit, ca și atunci, pe dale”); relația avatarică salutară cu propriii avatari: lupul („Apoi, am stat, pe marginea genunii,/Noi, dublul nepătruns, întunecat,/Lupul și eu, pe câmpul sfârtecat:/Doi colți însângerați, în raza lunii”); cavalerul (autohton, *Litovoi*; sau occidental, *Templierul*, *Ioanitul*); trubadurul/scribul. Coabitarea cu avatarii fortifică eul liric dorcescian, subliniindu-i masculinitatea și impulsționând discursuri pro-credință, onoare, devoțiune, biruință:

„... Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,
Eu, lângă Crucea Domnului străjer,

Am fost trecut prin sabie și fier
De oamenii lui Filip cel Frumos.

Amurgul, cheag de sânge vinețiu,
Și soarele de spuză și de scrum
Au preluat destinul meu postum.
Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu” (*Templierul*).

Stăruința în arhi-amintire se finalizează cu o revelație: *descoperirea Marelui Arheu*, a matricei spirituale:

Elegiile de la Carani (4)

„În satu-acesta pașnic și-nsorit,
Eu n-am venit acum. Am revenit.
Și nu descopăr lumea. Regăsesc
Misterul ei sublim, donquijotesc.
În căutarea Marelui Arheu,
Cel care mă vânează sunt tot eu.
Cea care mă așteaptă ești tot tu,
În zarea ta de siluetă gnu”.

În vreme ce arhi-amintirea atestă trecerea dintr-o viață în alta, corespunzând unui principiu dinamic, de natură umană, *Marele Arheu* constituie esența, statornicia, conferind înțelele celebrului *Nunc Stans*, în conformitate cu principiul imuabil, divin.

Absența își circumscrie, de asemenea, un microunivers în creația dorcesciană. Impermanența prezenței, anihilarea ei declanșează un alt proces de natură cognitiv-afectivă: *conviețuirea cu absența*. Forța devastatoare a absenței spulberă orice iluzie de fericire. Trezește la realitate. La conștientizarea statutului de efemeridă al ființei umane. Ia forma și consistența unei covârșitoare, nemiloase stihii:

Nirvana (11)

„În seara a șaptea,
după ce m-ai părăsit
și-ai plecat,
m-am întins,
doborât de epuizare, pe
pat,
spre-a mă odihni, sau,
mai degrabă,
spre-a delira,
lângă pledul tău,
lampa ta.
Am urmărit, un răstimp, fără
vreo șansă,
fără vreun spor,
scamatoriile de la
televizor,
nepricepând de
ce se zvârcolește,
ce vrea
lumea aceea de
mucava.
Încât, la o vreme, m-am
întors înspre tine și-am
șoptit, ca de obicei,
grijuliu:
«Nu ne culcăm? E târziu...»
Atunci,
absența ta, ca o stihie, m-a
izbit în adâncul
cel mai adânc.

Am simțit cum toate
ligamentele ființei
se frâng.

O, nefericitul de mine!
O, Dumnezeuul meu preaiubit!
Cât de crunt m-ai făcut
să-nțeleg!
Cât de crunt m-ai trezit!”

De la experimentarea absenței la filosofarea pe această temă existențială, se înfiripă o veritabilă artă poetică dorcesciană, profund axiomatică, frecvent citată:

Absența

„Absența e-o prezență negativă,
E-un gol, o așteptare, o latență.
E moarte și viață, deopotrivă –
Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență.
De neatins fiind, și nevăzută,
Asociind realități contrare,
Absența naște jale și frustrare
Și-un gând de neputință absolută.
Ne-existând, nu poate să se-ascundă.
Ne-existând, nu-și neagă evidența.
Egale-i sunt teroarea și clemența...

*Absența e-o prezență mult mai cruntă,
Mai greu de îndurat decât prezența”.*

Excelența formală caracterizează, de asemenea, opera lirică dorcesciană. Eleganța limbajului, muzicalitatea, rafinamentul estetic sunt probate de toate poemele citate. Fie că se exprimă în structurile

clasice ale poeziei, fie în cele moderne, Eugen Dorcescu este riguros, limpede, reverențios, aducând un omagiu limbii române în tot ce scrie. În 1978, a publicat teoria sa privind aplicabilitatea *secțiunii de aur* în analiza poeziei, în lucrarea *Embleme ale realității* (Editura Cartea Românească, București). Am folosit instrumentele sale pentru a verifica dacă și în poeziile lui reprezentative se regăsește proporția divină. Răspunsul: cadențele lirice corespund numărului de aur al lui Euclid (v. *Genitrix*, *Salcâmiei sacri*, *Marele Arheu*, *Trubadurul din vis – 9*, *Nirvana*, *Ioanitul* etc.). Bunăoară, perfecțiunea prozodică a poemului intitulat *În tăcere* este convergentă cu ideea de fond – teofania:

„N-a fost cu neputință. N-a fost greu.
 Aseară am vorbit cu Dumnezeu.
 La fel de clar, de simplu, de senin,
 Cum ai tăifăsuși cu un vecin...
 E drept că El tăcea. Sau, mai curând,
 Irradia în fiecare gând...
 În fiecare șoaptă și impuls,
 În fiecare zbatere de puls.
 Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,
 Discursul spre tăcere s-a mutat,
 Tăcerea s-a umplut de sens și țel,
 Tăcerea era drumul către El.

Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis.
 Așa-I vorbeam: Abis lângă abis”.

Schema metrică a poemului:

_ v v v v _ v / _ v _
 v _ v v v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v v v v v _ v v v _
 v _ v _ v _ / v v v _

v v _ v v _ v _ v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ v _ v v v _
 v _ v _ / v _ v v v _
 v _ v v v _ v v v _
 v _ v v v _ v _ v _
 v _ v v _ _ v v v _
 v _ v _ / v _ v _ v _
 v _ v _ / v _ v v v _

Tabloul metric indică reducerea semnificativă a numărului piscurilor accentuale, fapt ce are drept consecință lungi succesiuni de silabe neaccentuate. Mesajul poetic – referitor la o rarisimă întâlnire poet-Dumnezeu – pare murmurat, enunțarea își diminuează forța sonoră spre o tăcere adâncă, singurul mod posibil de comunicare dintre cele două abisuri juxtapuse. În poemul *În tăcere*, se înregistrează 87 de silabe neaccentuate și 53 de silabe accentuate. Raportul dintre ele este de 1,6..., deci numărul de aur al lui Euclid! Un raport formal, desigur, dar care absoarbe idei profunde, pe care se sprijină cultura creștinătății.

În tăcere este un poem programatic, marcând „calea regală” din lirica dorcesciană: cea metafizică. Ascendența spirituală și transcendența se manifestă intens în căutarea și întrezărirea Divinității, a Spiritului absolut, a Formei perfecte și a Ființei infinite. Terestritatea îi este improprie unui sine înduhovnicit. Pentru Poet, „Nimic nu e aicea. Totu-i peste”. „Peste” sunt marile aspirații. Și marile promisiuni. De acolo îi parvin, din când în când, mesaje mai mult sau mai puțin clare, dar care se revarsă blând, persuasiv, în conștiința unei ființe însetate de lumină, adevăr și eternitate. Acestea îi întăresc credința. Îi prelungesc așteptarea. Îi vindecă sufletul răvășit de teroarea morții:

„... O clipă a durat. Sau nici atât.
 S-a revelat o clipă Cel Ascuns.

Dar, cât a fost, a fost îndeajuns
Să-mi smulgă lațul morții de la gât.

Verdeață-n jur. Copaci. Și flori. Și-un cer
În care urbea-ntreagă se topea.
Sorbeam adânc. Eram. Și El era.
Și-aștept să vină iar de nicăieri” (*Pe alee-n fața mea...*).

În centrul acestei metafizici se află *ființa în fața Ființei* – adică tocmai *arhitema operei dorcesciene*.

Liber, onest, incapabil de compromis, solitar, refuzând „înregimentări” de orice fel, Eugen Dorcescu nu a scris niciun „vers netrăit”, nu a publicat niciun poem necizelat. A „lucrat pentru Domnul” în literatură. Și-a asumat un destin de scriitor. De mare poet. Făcându-și datoria față de talantul primit. Cu smerenie. Având convingerea că Autorul e Dumnezeu. În jurul operei sale a existat (și, mai ales, există) *un straniu complot al tăcerii*. În pofida acestuia, Poetul nu a trecut neobservat prin iubita-i cetate. Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, i-a conferit Premiul Opera Omnia (2012), Primăria, distincția de cetățean de onoare (2014), ziarul ce poartă, eroinic, numele orașului, „Timișoara”, îl omagiază stăruitor, prin pana unor personalități celebre, din țară sau din străinătate, ori prin strădania generației tinere în ale scrisului (cf., *infra*, *Eugen Dorcescu: Biobibliografie*).

Adânc preocupat de interpretarea textelor literare, Eugen Dorcescu a conceput și criteriile de determinare a valorii unui scriitor. Conform teoriei sale, un poet veritabil trebuie să fie, în același timp, *Poeta genuinus* (să aibă talent, să nu poată trăi fără a scrie poezie, să inventeze poezia, dacă aceasta nu s-a scris până la el), *Poeta doctus* (să aibă cultură în domeniul poeziei, să citească mult, dacă e posibil și literatură străină, în limba în care a fost scrisă) și *Poeta artifex* (să fie un meșteșugar al textului creat, să îl trateze ca pe un obiect de lux, să îi asigure cea mai bună formă în care se poate prezenta). Or, Domnia Sa corespunde tuturor acestor exigențe. Este „născut, iar nu făcut”

Poet. Are o venerabilă cultură spirituală, își aproprie și pune în circulație idei, generează interogații, reflecții și emoții. Operele sale sunt mari izbânzi estetice.

Multă vreme a avut doar grija creației. De mai bine de un deceniu, se arată foarte atent la receptarea propriei creații, urmărește modul cum „i se adună publicul”. Cu inteligență, se îngrijește și de posteritate. Are această șansă foarte rară: de a trăi mult și demn în literatură. Șansa unui Poet „original și maaare”, cum l-a evaluat public, în Aula Magna a Universității de Vest din Timișoara, Profesorul Iosif Cheie, cu prilejul lansării antologiei *ne-varietur*, intitulată *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, ediție critică de Mirela-Ioana Borchin).

La împlinirea primei jumătăți de veac în literatură, îi urez Maestrului Eugen Dorcescu, în numele tuturor celor ce îl prețuiesc și îl iubesc, ani mulți și rodnici, putere de a-și continua creația și slujirea lui Dumnezeu prin miracolul cuvântului, sănătate și bucurie.

2 decembrie 2020.

Mirela-Ioana DORCESCU

I.

BIOBIBLIOGRAFIE

POETUL EUGEN DORCESCU

Poet, prozator, eseist, traducător din limbile franceză și spaniolă.
Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Repere biografice:

Nume: BERCA

Prenume: EUGENIU

Pseudonim: EUGEN DORCESCU

Data nașterii: 18 martie 1942.

Locul nașterii: Târgu-Jiu, Județul Gorj, Str. Victoriei, Nr. 93.

Părinții: tatăl – Eugenie Berca, învățător; mama – Alexandra Berca (născută **Dorcescu**), învățătoare.

Soție: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, Conf. univ. dr. la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, membră a Uniunii Scriitorilor din România.

Studii: Liceul „Frații Buzești” din Craiova (absolvit în 1961); Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (absolvită în 1966).

Funcții: cercetător, cercetător științific și cercetător științific principal, la Filiala din Timișoara a Academiei Române (1966 – 1984); redactor (1985), redactor-șef (1985-1989), director (1990) la Editura Facla din Timișoara.

Doctorat: Doctor în filologie, cu teza *Structura lingvistică a metaforei în poezia română modernă* (Universitatea din Timișoara, 1975). Coordonator: Prof. univ. dr. G.I. Tohăneanu.

Anul primirii în Uniunea Scriitorilor: 1976.

Repere bibliografice:

Debutul absolut: „Lucefărul”, 1970 (poezie). Debutul în revistă („Lucefărul”) a fost vegheat de Al. Philippide, Ștefan Bănulescu și Cezar Baltag.

Debutul editorial: *Pax magna*, poezie, Editura Cartea Românească, București, 1972, susținut de Marin Preda, Mircea Ciobanu și Mihai Gafița.

Colaborări la reviste:

„ABC cultural” (Spania), „Adevărul literar și artistic”, „Agero” (Germania), „Albina românească”, „Alga” (Spania), „Alternanțe” (Germania), „Amfiteatru”, „Analecta literaria” (Argentina), „Anotimpuri literare”, „Ardealul literar și artistic”, „Arhipelag”, „Armonii culturale”, „Banat”, „Banchetul”, „Cafeneaua literară”, „Caligraf”, „Casa de l’Est” (Spania), „Cetatea lui Bucur”, „Citadela”, „Columna”, „Confluente literare”, „Convorbiri literare”, „CRÍTICA” (Revista cultural de la Benemérita Universidad Autónoma, Puebla, Mexic), „Cronica”, „Cronica veche”, „Cuadernos del Matemático” (Spania), „Discobolul”, „Dorul” (Norresundby, Danemarca), „Familia”, „Farul creștin”, „Floare de latinitate” (Serbia), „Focus Vest”, „Gândacul de Colorado” (SUA), „Harul”, „Il punto” (Italia), „Impegno” (Mazara del Vallo, Italia), „Învierea”, „Kulturen Jivot” (Macedonia), „Letras rumanas” (Spania), „Libertatea” (Novi Sad, Serbia), „Limba română”, „Limbă și literatură”, „Lucefărul”, „Lumina”, „Melidonium”, „Meridianul Timișoara”, „Națiunea”, „Nautilus” (Israel), „Nou orizont” (Spania), „Observatorul” (Toronto, Canada), „Opinión de Tenerife” (Spania), „Orient latin”, „Orizont”, „Orte” (Elveția), „Paralela 45” (Timișoara), „El Perseguidor” (Tenerife, Spania), „Poesis”, „Poezia”, „Portal Măiastra”, „La Provincia” (Gran Canaria, Spania), „Reflex”, „Romanian Vip” (Australia), „Rostirea românească”, „Saeculum”, „Singur”, „Steaua”, „Tabor”, „tenemoslapalabra” (Spania); „Tibiscus” (Serbia), „Timișoara”, „Vatra veche”, „Viața Românească” etc.

OPERA:

Cărți tipărite:

I. În limba română:

Pax magna, poezie, Editura Cartea Românească, București, 1972, 106 p.; *Metafora poetică*, eseu, Editura Cartea Românească, București, 1975, 153 p.; *Desen în galben*, poezie, Editura Facla, Timișoara, 1978, 55 p.; *Embleme ale realității*, eseu, Editura Cartea Românească, București, 1978, 182 p.; *Arhitectura visului*, poezie, Editura Facla, Timișoara, 1982, 54 p.; *Culegătorul de alge*, poezie, Editura Facla, Timișoara, 1985, 48 p.; *Dodoacă și Biciușcă*, proză fantastică, ilustrații de Estera Takács, Editura Facla, Timișoara, 1986, 66 p.; *Castelul de calcar*, proză fantastică, ilustrații de Done Stan, Editura Ion Creangă, București, 1988, 68 p.; *Căsuța fermecată*, povestiri, ilustrații de Andreea Flondor-Străin, Editura Junimea, Iași, 1989, 56 p.; *Epistole*, poezie, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990, 72 p.; *Cărarea din insulă*, proză fantastică, ilustrații de Andreea Flondor-Străin, Editura Excelsior, Timișoara, 1991, 84 p.; *Psalmii în versuri*, text coperta a IV-a: G.I. Tohăneanu, Editura Excelsior, Timișoara, 1993, 68 p.; *Cronică*, poezie, text coperta a IV-a: G. I. Tohăneanu, ilustrații de Emil Grama, Editura de Vest, Timișoara, 1993, 72 p.; *Piticul arămiu*, povestiri, ilustrații de Emil Grama, Editura de Vest, Timișoara, 1995, 70 p.; *Abaddon*, poezie, Editura Amarcord, Timișoara, 1995, 64 p.; *Psalmii în versuri*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Marineasa, Timișoara, 1997, 96 p.; *Ecclesiastul în versuri*, Editura Marineasa, Timișoara, 1997, 48 p.; *Pildele în versuri*, Editura Marineasa, Timișoara, 1998, 56 p.; *Poezii despre și pentru Raluca*, ilustrații de Ortansa Ilie, Editura Excelsior, Timișoara, 1998, 16 p.; *Scrisori la un prieten*, scrisori literare, Editura Excelsior, Timișoara, 2000, 132 p.; *Exodul*, poezie, text coperta a IV-a: Adriana Iliescu, Editura Augusta, Timișoara, 2001, 76 p.; *Omul de cenușă*, poezie, antologie de autor, cu o prefață de Adrian Dinu Rachieru, scurtă crestomație critică (*Opinii*) și biobibliografie de Olimpia Berca, text coperta a IV-a: Virgil Nemoianu, Editura Augusta, Timișoara,

2002, 302 p.; *Elegii (Poemele Bătrânului)*, poezie, text coperta a IV-a: Adriana Iliescu, Editura Mirton, Timișoara, 2003, 70 p.; *Biblice*, volum antologic, conținând *Psalmii în versuri*, *Ecclesiastul în versuri*, *Pildele în versuri* și *Rugăciunea regelui Manase în versuri*, text coperta a IV-a: Valeriu Anania, Editura Marineasa, Timișoara, 2003, 200 p.; *Moartea tatălui*, poezie, prefață de Ion Arieșanu, Editura Marineasa, 2005, 78 p.; *Basme și povestiri feerice*, volum antologic, Editura Eubeea, Timișoara, 2005, 316 p.; *L'histoire d'une névrose*, Unsprezece povestiri francofone, Editura Mirton, Timișoara, 2007, 196 p.; *În Piața Centrală*, poezie, prefață de Virgil Nemoianu, text coperta a IV-a: Virgil Nemoianu, Editura Marineasa, 2007, 100 p.; *drumul spre tenerife*, poezie, Editura Eubeea, Timișoara, 2009, 102 p.; *Poetica non-imanenței*, eseu, Editura Palimpsest, București, 2009, 272 p.; *Elegiile de la Bad Hofgastein*, poezie, Editura Mirton, Timișoara, 2010, 50 p.; *Nirvana*, poezie, Editura Mirton, Timișoara, 2014, 50 p.; *NIRVANA. Cea mai frumoasă poezie*, Ediție critică de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, 608 p.; *Elegiile de la Carani*, poezie, text coperta a IV-a: Andrés Sánchez Robayna, Editura Mirton, Timișoara, 2017, 46 p.; *Sub cerul Genezei*, poezie, antologie tematică, selecție și notă asupra ediției: Mirela-Ioana Borchin, text coperta a IV-a: Valeriu Anania, Editura Mirton, Timișoara, 2017, 114 p.; *Agonia caniculei*, ediție îngrijită, notă asupra ediției și glose: Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2019, 124 p.; *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Ediție îngrijită, Selecție de texte, Prefață și Note de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2020 (537 pagini); *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*, Ediție critică de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2020 (550 pagini).

II. Cărți traduse în limba spaniolă:

- Eugen Dorcescu, *el camino hacia tenerife*, traducere: Coriolano González Montañez și Eugen Dorcescu, Idea Ediciones, Colección Atlantica, Santa Cruz de Tenerife - Las Palmas de Gran Canaria, 2010, 120 p.;

- Eugen Dorcescu, *Poemas del Viejo - Poemele Bătrânului*, ediție bilingvă, spaniolă-română, traducere: Rosa Lentini și Eugen Dorcescu, prefață: Andrés Sánchez Robayna, Ediciones Igitur, Montblanc (Tarragona), Spania, 2012, 70 p.;

- Eugen Dorcescu, *Las elegías de Bad Hofgastein*, ediție bilingvă, spaniolă - română, traducere și prefață: Coriolano González Montañez; text coperta a IV-a: Andrés Sánchez Robayna; ilustrația copertei I: „Cristales del crepúsculo”, 2003, pictură abstractă de Fernando Sabido Sánchez, Editura Mirton, Timișoara, 2013, 103 p.;

- Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Obra reunida, Selección del autor, Editorial ARSCESIS, La Muela (Zaragoza), Spania, 2020. Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Biobibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu (286 pagini).

Prezența în volume colective și antologii (selectiv):

- *Poeti romeni contemporanei*, coordonatori: Cezar Ivănescu, Mihai Ungheanu și Ion Marin Almăjan; traducere: Viorica Bălteanu, Città di Mazara del Vallo, Italia, 1986;

- Lucian Alexiu, *Casa Faunului. 40 de poeți contemporani transpuși în engleză, franceză și germană*, Editura Hestia, Timișoara, 1995;

- *O mie și una de poezii românești*, antologie de Laurențiu Ulici, Editura Du Style, București, 1997;

- Andrés Sánchez Robayna (Editor), *Ars poetica (Versiones de poesía moderna)*, Editura Pre-Textos, Valencia, Spania, 2011, cuprinzând traduceri din poezia europeană, precum și din alte spații geografice și culturale, de la romantism până în strictă contemporaneitate;

- *ANTOLOGÍA POESÍA UNIVERSAL: MÁS DE 9.100 POETAS DE 175 PAÍSES* - Editor: Fernando Sabido Sánchez, Madrid, 2012.

Cărți apărute la edituri online:

Omul din oglindă, poezie, antologie de autor (2003-2009), Editura online Semănătorul, 2009;

Abyssus Abyssum invocat, poezie, antologie tematică de autor, Editura online Semănătorul, 2009:

113 Poezii, antologie de autor (1972-2012), Editura online Calaméo, 2013;

Literatură și metafizică, eseuri, interviuri, mărturii, editurile online Calaméo/ISSUU, 2014.

Ediții critice:

Constantin Diaconovici Loga, *Gramatica românească* (în colaborare cu Olimpia Șerban-Berca), Editura Facla, Timișoara, 1973, 179 p.

Traduceri din limbile franceză și spaniolă:

– Pierre Loti, *Doamna Crizantema*, roman, Editura Excelsior, Timișoara, 1998, 137 p.;

– Coriolano González Montañez, *Călătoria*, poezie, Editura Mirton, Timișoara, 2010, 72 p.;

– Rosa Lentini, *Tsunami și alte poeme*, poezie, Editura Mirton, Timișoara, 2011, 60 p.;

– Andrés Sánchez Robayna, *Umbra și aparența – La sombra y la apariencia*, ediție bilingvă spaniolă-română, traducere și prezentare: Eugen Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2012, 107 p.;

– Fernando Sabido Sánchez, *Poemas – Poeme*, traducere de Eugen Dorcescu; prefață: Mirela-Ioana Borchin, ISSUU, 2017, 23 p.;

– Jaime Siles, *Poemas – Poeme*, traducere de Eugen Dorcescu; prefață: Mirela-Ioana Borchin, ISSUU, 2017, 25 p.

Alte traduceri (în reviste și în volumul – Eugen Dorcescu, *Tălmăciri*, ediția online www.cartesiarte.ro, 2011, 58 p.): Baudelaire, Lamartine, Leconte de Lisle, Ernesto Suárez, Elkin Restrepo, M. Cinta Montagut, Goya Gutiérrez.

Referințe critice în volume (selectiv):

Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, Editura Albatros, București, 1977, p. 195; Florea Firan, *Profiluri și structuri literare*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1986, p. 272–273; Alexandru Ruja, *Parte din întreg, I*, Editura de Vest, Timișoara, 1994, p. 171–179; Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, Editura Eminescu, București, 1995, p. 194–195; Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni*, Editura Amarcord, Timișoara, 1996, p. 54–57; Carmen Odangiu, *Jocul cu umbra*, Fundația Culturală „Ioan Slavici”, Arad, 1996, p. 44–50; Gheorghe Mocuța, *La răspântia scriiturii*, Editura Mirador, Arad, 1996, p. 64–70; Gheorghe Luchescu, *Din galeria personalităților timișene*, Editura „Dacia Europa Nova”, Lugoj, 1996, p. 101–102; Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români*, D-L, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998; Alexandru Ruja, *Parte din întreg, II*, Editura Excelsior, Timișoara, 1999, p. 80–87; Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni*, Editura Marineasa, Timișoara, 2000, p. 76–78; Alexandru Ruja, *Literatura română contemporană. Poezia, I*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2002, p. 183–198; *Dicționarul general al literaturii române, C–D*, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, p. 721–722; Mircea Șerbănescu, *Timișoara, memorie literară, II: 1949–2000. Istorie literară și amintiri*, Editura Augusta, Timișoara, 2004; Alexandru Ruja, *Dicționar al scriitorilor din Banat*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2005, p. 263–268; Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006; Alexandru Ruja, *Printre cărți*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2006, p. 221–232; Paul Eugen Banciu, Aquilina Birăescu, *Timișoara literară. Dicționar biobibliografic al membrilor Uniunii Scriitorilor – Filiala Timișoara*, Editura Marineasa, Timișoara, 2007, p. 95–98; Ion Arieșanu, *Printre înțelepți*, Editura Eubeea, Timișoara, 2008, p. 11–16; Alexandru Ruja, *Printre cărți – prin ani*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2009, p. 49–56; Sorina Ianovici-Jeczka, Olimpia Berca, *Poezia lui Eugen*

Dorcescu, comentată de... Crestomație critică, Editura Brumar, Fundația Triade, Timișoara, 2009; ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura online Semănătorul, 2011; ediția a III-a, revăzută și actualizată, Editura online Calaméo, 2013; Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine, II*, Editura Semne, București, 2009, p. 469–471; Iulian Boldea, *Aproximații*, Editura Ideea Europeană, București, 2010, p. 108–110; Constantin Stancu, *Abisul de lângă noi sau o călătorie inițială alături de Eugen Dorcescu*, Ebook, Editura Hatzegworld, 2010; ediția a II-a, revizuită și adăugită, 2013; Constantin Buiciuc, *Oglinda lui Narcis, II*, Editura Marineasa, Timișoara, 2011, p. 60 – 63; Boris Crăciun, Daniela Crăciun-Costin, *Dicționarul scriitorilor români de azi*, Editura Porțile Orientului, Iași, 2011; Alexandru Ruja, *Lecturi – cărți – zile*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2012, p. 121–129; Iulian Chivu, *Lecturi intermitente*, Editura Tipo Moldova, 2013, p. 23–33; Alina Kristinka, *Literatura română. Dicționarul autorilor români contemporani*, Editura Arial, Ploiești, 2013; Cezarina Adamescu, *Întâlniri afective*, Editura InfoRapArt, Galați, 2013, p. 95–109; Iulian Chivu, *Lecturi reflexive*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2015, p. 15–23; Ion Murariu, *Consemnări critice*, Editura David Press Print, Timișoara, 2015, p. 151–157; Mirela-Ioana Borchin, *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, eseu hermeneutic (150 p.), în ediția critică Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015 (p. 459–602); Mirela-Ioana Borchin, „Etern, într-o eternă noapte-zi”. Eseu hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2016, 145 p.; Cristina Ștefan, *Însemnări (ne)critice – jurnal de lectură –*, vol. II, Editura ArtBook, Bacău, 2016, p. 123–154; Constantin Stana, *Mărturii spre neuitare*, Editura Studis, Iași, 2017, p. 44–53; Mirela-Ioana Borchin (coordonator și autor), *Despre Eugen Dorcescu. Volum omagial 75*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, 235 p.; Mirela-Ioana Borchin, *Primăvara elegiei (Despre Elegiile de la Carani de Eugen Dorcescu)*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, 186 p.; Daniel Luca, *Raftul de la colț*, Editura Gordian, Timișoara, 2018, p. 158–160; Academia

Română. Filiala Timișoara. Institutul de studii banatice „Titu Maiorescu”, *Enciclopedia Banatului. Literatura*, Ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura David Press Print, Timișoara, 2016/2018, p. 218–219; Universitatea de Vest din Timișoara. Facultatea de Litere, Istorie și Teologie/Universitatea din Szeged, *Questiones romanicae VI*, „József Attila” Tudományi Egyetem Kiadó, Szeged, 2018 (Mirela-Ioana Borchin, *Rimele rare în poezia lui Eugen Dorcescu/Rare rhymes in Eugen Dorcescu’s poetry*), p. 169–179; Elisabeta Iosif, *Mențiuni de cronică literară*, Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2018, p. 61–65; Monica M. Condan, *Repere ale infinitului*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2018, p. 83–86; Iulian Chivu, *Heterogene*, Editura Sitech, Craiova, 2018, p. 45–79; Livius Petru Bercea, *Poezie și poeți*, Editura Waldpress, Timișoara, 2018, p. 109–127; Ion Pop, *Poezia românească neomodernistă*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018, p. 211–218; Universitatea de Vest din Timișoara. Facultatea de Litere, Istorie și Teologie/Universitatea din Szeged, „Questiones Romanicae”, VII/1, „József Attila” Tudományi Egyetem Kiadó, Szeged, 2019 (Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, *Drumul spre Tenerife – o călătorie dinspre simbol spre referent/A Voyage to Tenerife – travelling from symbol to reference*), p. 176–184; Mirela-Ioana Dorcescu, *Hermeneia*, Editura Mirton, Timișoara, 2019, passim; Horia Țâru, *Poetul timișorean Eugen Dorcescu*, Editura Partoș, Timișoara, 2019, 12 p.; Mihai Cimpoi, Traian Vasilcău, *Enciclopedia scriitorilor români contemporani de pretutindeni*, Tipografia Centrală, Colecția „Pasărea Phoenix”, Chișinău, 2019; Mirela-Ioana Dorcescu (Coordonator și autor), *DESPRE OPERA LUI EUGEN DORCESCU. Interviuuri. Crestomație critică (2014–2020)*, Editura Mirton, Timișoara, 2021 (670 p.) etc.

*

CAMPANIE DE PRESĂ: ZIARUL „TIMIȘOARA” (prin generoasa implicare a Redactorului-șef, poetul, prozatorul și jurnalistul PETRU VASILE TOMOIAGĂ):

1. Anișoara-Violeta Cîra, *Un autor și două evenimente editoriale*, „Timișoara”, 20 martie 2020, p. 7;

2. Prof. univ. dr. Mircea Lăzărescu, *Îngerul din adâncuri. Sau tulburătorul Paște al anului 2020*, I, „Timișoara”, 8 mai 2020, p. 6; II, „Timișoara”, 15 mai 2020, p. 6;
3. Veronica Balaj, *Jurnalul, între realismul crud și metafizica sublimă*, „Timișoara”, 10 iulie 2020, p. 9;
4. Luis León Barreto, *Eugen Dorcescu, cel mai mare poet român în viață*, „Timișoara”, 10 iulie 2020, p. 8;
5. Pr. dr. Ioan Bude, *Credință, onoare și misiune – scurt extras din spovedania unui „Templier”*, „Timișoara”, 24 iulie 2020, p. 6;
6. Ana Pop Sîrbu, *Încercând să descifrăm melancolia*, „Timișoara”, 31 iulie 2020, p. 8;
7. Ana-Maria Radu, *„Cartea vieții mele” (Interviu cu poetul Eugen Dorcescu)*, „Timișoara”, 7 august 2020, p. 6;
8. Coriolano González Montañez, *Celebrarea poeziei lui Eugen Dorcescu*, „Timișoara”, 14 august 2020, p. 6;
9. Preot dr. Ionel Popescu, *„Locul meu este în căușul de azur al palmei lui Dumnezeu”*, I, „Timișoara”, 11 septembrie 2020, p. 6; II, „Timișoara”, 18 septembrie 2020, p. 6;
10. Livius Petru Bercea, *Îngerul Adâncului: Persoana umană și Istoria*, „Timișoara”, 25 septembrie 2020, p. 6;
11. Silvia-Gabriela Almăjan, *„Ne revedem după Apocalipsă?”*, I, „Timișoara”, 9 octombrie 2020, p. 6; II, „Timișoara”, 16 octombrie 2020, p. 6;
12. Ticu Leontescu, *Eugen Dorcescu, de la agonie la extaz*, „Timișoara”, 23 octombrie 2020, p. 6;
13. Marian-Cătălin Ciobanu, *O carte unică: Eugen Dorcescu, ÎNGERUL ADÂNCULUI. Pagini de jurnal (1991 – 1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 de pagini, „Timișoara”, 30 octombrie 2020, p. 8;
14. Prof. univ. dr. Mircea Lăzărescu, *Singurătatea lui Adam (Eugen Dorcescu, ADAM. Pagini de Jurnal – 2000 – 2010)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, „Timișoara”, 6 noiembrie 2020, p. 8;

15. Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, *Poetul Eugen Dorcescu – Portret aniversar*, I, „Timișoara”, 13 noiembrie 2020, p. 9; II, „Timișoara”, 20 noiembrie 2020, p. 7;

16. Anișoara-Violeta Cîra, *Poetul și omul, în singurătatea lor absolută*, I, „Timișoara”, 27 noiembrie 2020, p. 7; II, „Timișoara”, 4 decembrie 2020, p. 7.

*

Premii, distincții (selectiv):

– Premiul pentru poezie al Asociației Scriitorilor din Timișoara, acordat în 1983, pentru volumul *Arhitectura visului*, 1982;

– Premiul pentru poezie al Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor, acordat în 1994, pentru volumele *Psalmii în versuri*, 1993, și *Cronică*, 1993;

– Premiul pentru eseu al Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor, acordat în 2001, pentru volumul *Scrisori la un prieten*, 2000;

– Premiul Salonului Național de Carte „Cart Vest”, acordat în 2000, pentru volumul *Scrisori la un prieten*, 2000;

– Diploma de Excelență a Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu cultural național a județului Timiș, 2002;

– Diploma și Medalia „Pro cultura timisiensis”, 2002;

– Premiul de Excelență, pentru întreaga operă cu tematică spirituală, acordat de Societatea culturală „Patrimoniu”, Timișoara, la Festivalul internațional de creație literară religioasă „Lumină lină”, ediția I, Timișoara, 2004;

– Diploma de Excelență pentru întreaga activitate literară, acordată de Filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor, 2006;

– Premiul literar „Nikolaus Berwanger” pe anul 2006, pentru întreaga creație poetică, decernat de Filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor;

– Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, acordat în 2010, pentru volumul *drumul spre tenerife*, 2009;

- Premiul de Excelență al Municipiului Timișoara, pentru poezie, pe anul 2010;
- Premiul „Opera Omnia”, pentru întreaga creație literară, acordat de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, 23 noiembrie 2012;
- Premiul de Excelență al Municipiului Timișoara, pentru întreaga creație literară, 23 noiembrie 2012;
- Premiul Special al Juriului Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România, pentru *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, ediție critică de Mirela-Ioana Borchin, 12 decembrie 2016;
- Marele Premiu, „Sfântul Gheorghe”, la Festivalul internațional de poezie „Drumuri de spice”, Uzdin, Serbia, 29 iulie 2017;
- Premiul de Excelență, acordat de Asociația *Geocosynus Educational Group* și de revista „Armonii culturale”, 25 decembrie 2019;
- Diploma de Excelență, acordată de Societatea Literar–Artistică „Tibiscus”, Uzdin, Serbia, la aniversarea a 30 de ani de activitate a acesteia, 18 iulie 2020;
- Titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Timișoara, acordat la 1 august 2014.

II.

INTERVIURI

1.

„ANTOLOGIIILE NIRVANA. CEA MAI FRUMOASĂ POEZIE ȘI BIBLICE, DAR ȘI ÎNGERUL ADÂNCULUI SUNT CĂRȚILE IDENTITĂȚII MELE ADEVĂRATE, PROFUNDE”

(Interviu realizat de SILVIA-GABRIELA ALMĂJAN)

L-am cunoscut pe Poetul Eugen Dorcescu într-o împrejurare de care sunt convinsă că-mi voi aminti toată viața. Mă aflu printre colegii mei, masteranzi, la cursul de Analiza Discursului. Doamna profesoară și-a făcut apariția însoțită de Poetul Eugen Dorcescu. Pe un ton calm și blând, Poetul și-a început prelegerea despre metaforă. Toți am fost profund impresionați de teoria Domniei Sale, de claritatea exprimării, de tactul pedagogic și, în special, de argumentele atât de juste și de convingătoare cu care își susținea ideile. Ca urmare, am început să privim puțin altfel această figură de stil. Iar eu m-am simțit privilegiată, binecuvântată, că mă aflu în acel moment acolo.

Apoi, stând de vorbă cu Poetul, mi-am exprimat dorința de a scrie o lucrare despre poezia Domniei Sale, poezie cu care luasem deja contact din lecturi precedente. Am observat atâta bucurie, înțelepciune și bunătate în replicile Domniei Sale, încât, acum, când disertația mea, referitoare la opera recentă a lui Eugen Dorcescu, este aproape gata, îndrăznesc să îi adresez câteva întrebări, izvorâte dintr-o sinceră curiozitate.

Am conceput zece întrebări, cu intenția de a realiza un interviu, care să se deosebească de toate interviurile pe care Eugen Dorcescu le-a acordat până acum. În mod firesc, chestionarul mi-a fost suscit

de opera recentă a lui Eugen Dorcescu, cuprinzând lucrări publicate în perioada 2015-2020. Am realizat interviul la distanță, date fiind condițiile actuale (pandemie, stare de urgență, stare de alertă). Mi-ar fi plăcut să îl întâlnesc, pentru a și înregistra convorbirea. Dar am fost nevoită ca, într-o primă fază, să îi trimit lista de întrebări prin e-mail, în data de 13 iunie 2020:

1. *Domnule Eugen Dorcescu, am observat înclinația Dumneavoastră către elegie. Considerați că acest gen vă reprezintă?*

Cred că da. Totuși, sunt necesare o seamă de limpeziri ale acestei idei. *Elegie* înseamnă, etimologic (gr. *elegeia*), „cântec trist”. În ebraică, *siggaion* (*Psalmul 7*) dezvoltă, în esență, aceeași semnificație. Da, poezia mea are o evidentă gravitate, tema ei este *ființa* (*Ființa*), felul meu de a gândi și de a simți se bizuie pe *Havel havalim* („Deșertăciunea deșertăciunilor”), pe viziunea *Ecclesiastului* biblic. Poezia mea elegiacă afirmă, poate, că totul este deșertăciune, dar numai în contingență. Poezia mea, elegiacă sau nu, este gravă, cum spuneam, dar nu pesimistă. Fiindcă eu sunt convins că există salvare pentru suflet.

2. *Știu că nu demult, în Spania, a apărut o antologie de poezii ale Dumneavoastră, traduse în spaniolă, Elegías Rumanas. Ați putea să ne faceți o scurtă descriere a acestei antologii, a istoriei ei?*

Iată, pe scurt, istoria acestei cărți, istorie pe care o relatez cu mare bucurie, dat fiind că relațiile mele cu Spania și cu importanți scriitori spanioli au fost și continuă să fie mirifice.

Între 2010 și 2013, am publicat trei volume de poezie, traduse în spaniolă (două bilingve):

– *el camino hacia tenerife*, traducción: Coriolano González Montañez y Eugen Dorcescu, Ediciones Idea, Santa Cruz de Tenerife – Las Palmas de Gran Canaria, Islas Canarias, España, 2010;

- *Poemas del Viejo – Poemele Bătrânului*, edición bilingüe, traducción: Rosa Lentini y Eugen Dorcescu; Prólogo: Andrés Sánchez Robayna, Ediciones Igitur, Montblanc (Tarragona), España, 2012;

- *Elegías de Bad Hofgastein – Elegiile de la Bad Hofgastein*, edición bilingüe, traducción y prólogo: Coriolano González Montañez, Editura Mirton, Timișoara, România, 2013.

Aceste apariții au fost întâmpinate foarte favorabil de critica spaniolă de specialitate și de recunoscut prestigiu: Andrés Sánchez Robayna, Jaime Siles, Luis Sanz Irlés, Luis León Barreto, Rosa Lentini, Maria Cinta Montagut etc.

În 31 iulie 2016, prin intermediul prietenului meu, poetul Coriolano González Montañez, am primit vestea că Editura ARSCESIS din Zaragoza, Spania, dorește să publice, într-o antologie (ediție critică), cele trei volume. Reproduc din textul scrisorii semnate de Doamna Maria Poddubnaya, directoare a editurii, text pe care îl citez din Mirela-Ioana Borchin, „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”, Editura Mirton, Timișoara, 2016, p. 144: „Hace mucho tiempo que admiramos la obra de Eugen Dorcescu y ahora que a través de nuestro editorial podemos dar una nueva vida a su poesía es algo incalculable”.

Și acum, informația completă cu privire la antologia în discuție:

Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Obra reunida, Selección del autor, Editorial ARSCESIS, La Muela (Zaragoza), Spania, 2020. Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Bibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu (286 pagini).

Trebuie să mai spun neapărat ceva: cele trei volume preliminare, precum și antologia (calificată, public, de către editori, „libro favorito de la editorial”) au apărut la inițiativa scriitorilor și editorilor spanioli. Editura Arscesis mi-a cerut, în plus, să-mi formulez și pretențiile referitoare la onorariu. Nu am avut nicio pretenție de acest fel, am rugat doar să mi se trimită un număr rezonabil de exemplare (30). Le mulțumesc, încă și încă o dată, confrăților spanioli pentru noblețea lor de caracter și pentru felul în care cinstesc, și își cinstesc, valorile.

3. Care dintre cărțile publicate considerați că vă reprezintă cel mai bine?

Fiecare în parte și toate la un loc mă reprezintă destul de bine. Totuși, cred că antologiile *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie și Biblice*, dar și *Îngerul Adâncului* sunt cărțile identității mele adevărate, profunde.

4. Citind *Îngerul Adâncului* (și poezia *Domniei Voastre*) am constatat că v-ați făcut un crez artistic din dorința de a-L sluji pe Dumnezeu. Chiar mărturișiți, în acel volum, că sunteți scriitor, nu autor, deoarece Autor e unul singur – Dumnezeu. Această orientare spre slujirea Divinității o aveți de la începutul actului creativ sau ați dobândit-o pe parcurs?

Am avut-o dintotdeauna. Dar ea s-a clarificat, s-a maturizat, s-a eliberat de zgura contingentei pe măsură ce înaintam spre mine însumi. Acolo, în abis, conștiința definită care sunt a întâlnit lumina Conștiinței Nedefinite.

5. Intenționați să publicați integral *Jurnalul Domniei Voastre*, despre care am aflat, din prefața Mirelei-Ioana Dorcescu, că se întinde pe parcursul a 23 de ani?

S-ar putea să mai apară un tom, sau chiar două. Soția mea, care s-a implicat decisiv și în realizarea primului tom, crede, continuând lectura manuscrisului, că un atare proiect este perfect realizabil. Și nu este deloc exclus ca, după ce voi vedea textul transcris, să îi dau dreptate. Încă ceva: soția mea, Mirela-Ioana Dorcescu, este prima și singura persoană care a citit manuscrisul. În afară de mine, desigur.

6. Cum ați fost receptat în calitate de autor de *Jurnal*?

Bine. Aș îndrăzni să spun chiar: foarte bine. Cartea este citită intens și la fel de intens comentată. Unul dintre comentatorii cei mai avizați sunteți chiar Dumneavoastră, Doamnă Almăjan*, și Vă sunt recunoscător. Aduag alte câteva nume: Marele scriitor Radu Ciobanu, talentatul, subtilul și profundul hermeneut Florin-Corneliu Popovici, ilustrul Profesor Mircea Lăzărescu, Părintele dr. Ioan Bude (care semnează un extraordinar eseu, un eseu unic, prin profunzime spirituală și originalitate), Doamna Elisabeta Bogățan (un text minunat), Livius Petru Bercea (cu două comentarii), Lucian Bureriu, Constantin Stancu, Doamna Anișoara-Violeta Cîra, Doamna Veronica Balaj, Marian-Cătălin Ciobanu, Doamna Ana-Maria Radu, Doamna Mariana Pășlea, Marius Terchilă, Ticu Leontescu. De curând, a publicat o extinsă, consistentă, erudită și avântată întâmpinare, dedicată *Jurnalului* meu, reputatul profesor și scriitor Zenovie Cârлуgea, mentorul revistei „Portal Măiastra”. I-au succedat comentariul subtil și inteligent al Doamnei Ana Pop Sîrbu, cel erudit și de mare altitudine conceptuală al lui Iulian Chivu, un text analitic complex, puternic marcat spiritual, hrănit de un generos umanism teocentric, al Părintelui dr. Ionel Popescu și abordarea de tip universitar a lui Alexandru Ruja.

Așadar, nu mă pot plânge. În câteva luni (cartea a apărut la mijlocul lui martie), *Îngerului Adâncului* i s-au consacrat zeci de pagini hermeneutice. Și am semnale numeroase că *Jurnalul* este foarte căutat, din ce în ce mai căutat, pentru lectură. Așa cum prevăzuse cel dintâi critic de anvergură, Florin-Corneliu Popovici.

7. Pentru că, în ultima vreme, m-am apropiat de poezia Domniei Voastre, ca atrasă de un magnet, aș îndrăzni să vă întreb dacă aveți în vedere un nou volum?

Da, am în vedere o nouă carte, conținând poezii recente sau relativ recente. Câteva au fost găzduite în reviste. Dar nu întrezăresc încă o perspectivă clară asupra momentului publicării volumului.

8. *V-ați declarat mereu „poet” în tot ceea ce faceți. Dar ați scris și proză de mare valoare. Acum, după apariția **Îngerului Adâncului**, cum evaluați raportul dintre poetul și prozatorul Eugen Dorcescu?*

Poetul și prozatorul, în cazul meu, și, la fel, poezia și proza mea se află într-o relație biunivocă, derivând din statutul meu de scriitor, același în ambele ipostasuri. Proza decriptează, discursiv și analitic, simbolurile vehiculate de poezie. Și invers: poezia esențializează, oarecum încifrat și sintetic, desfășurările precumpănitor expositive ale prozei. Îmi imaginez că, pentru a mi se aborda poezia, este util să se pornească de la proză (un fel de meta-text *sui-generis*), inclusiv de la cea fantastică, nu doar de la *Îngerul Adâncului*, care, da, recunosc, este, pentru un eventual exeget, lectură obligatorie. Dar, pe de altă parte, proza are, ca și poezia, o personalitate proprie, autonomă.

9. *Care este cel mai important lucru pe care l-ați dobândit dedicându-vă literaturii – în calitate de scriitor, traducător, eseist/critic literar și editor de exact cinci decenii?*

Am dobândit o anume liniște, o anume convingere că mi-am făcut, cât de cât, datoria, că nu mi-am irosit, chiar de tot, talentul, că am pus în lucrare darul cu care am fost înzestrat, că existența mea nu a fost și nu este un eșec, nu a fost pe de-a-ntregul zadarnică. Poate că, făcându-mi datoria, adică trăind așa cum am trăit și cum trăiesc, în, prin și pentru slujirea, într-un anume fel (prin cuvântul inspirat), a Celui Veșnic, mi-am salvat sufletul și, mai ales, nu am întristat Duhul Creatorului.

10. *Aș dori să mărturisiți care este întrebarea al cărei răspuns vă preocupă în cea mai mare măsură, chiar dacă bănuiesc că... e fără răspuns în prezent.*

Am ezitat să răspund, fiindcă răspunsul meu se revendică de la o zonă de absolută intimitate... Dar, la urma urmei, de ce nu? Mă întreb

neconținut dacă, în cealaltă viață, după haosul tumultuos al morții, în care toate fantasmemele și toate fantasmagoriile existenței de acum se vor risipi, mă întreb dacă, în viața cea nouă, eu și soția mea, Mirela-Ioana, ne vom reîntâlni și dacă, reîntâlnindu-ne atunci, ne vom recunoaște. Spre a petrece și acea proaspătă și inocentă existență împreună. Această întrebare, această anxietate latentă s-au ivit, mai întâi, în gândul lucid, apoi, rămânând și acolo, s-au retras și dăinuie, ca niște faruri misterioase, hipnotice, în spațiul de penumbră dintre subconștient și conștiință.

*La data publicării *Interviului* (v. *infra*), al doilea volum din *Jurnal, Adam. Pagini de jurnal (2000 – 2010)*, nu apăruse încă. În consecință, nu se puteau face referiri și la comentatori acestuia, prezenți, cu nume și text, în Cuprinsul cărții.
„*Confluente literare*”, 11 iulie 2020.

2.

„CARTEA VIETII MELE”

(Interviu realizat de ANA-MARIA RADU)

1. *În ultimii cinci ani – anii mei de licență și master la UVT, Facultatea de Litere din Timișoara –, am avut nenumărate ocazii de a vă întâlni și de a vă admira ca scriitor, orator și „profesor” și am învățat foarte multe de la Domnia Voastră, ca urmare a acestor întâlniri. Simt că am făcut parte dintr-o promoție privilegiată, dar vreau să vă pun următoarea întrebare, Domnule Eugen Dorcescu: Care au fost relațiile Dumneavoastră cu studenții filologi de-a lungul vremii?*

Au fost, sunt și sper să rămână niște relații cât se poate de elevate, de nobile. Ele s-au desfășurat, cronologic, în trei etape. Mai întâi, prin anii '80, eu fiind atunci cercetător la Filiala din Timișoara a Academiei Române, cu sediul la UVT, am fost solicitat de Prof. univ. dr. Vasile Șerban, decan al Facultății de Filologie, să țin un seminar special de poetică/stilistică, la anul al treilea (sau al patrulea). Am redactat și imprimat un *Caiet de seminar* și am avut satisfacția unui auditoriu foarte numeros și foarte silitor. Între cei prezenți, s-a aflat și Mircea Bârsilă, scriitor cunoscut astăzi și profesor la Universitatea din Pitești. În 1984, eu m-am transferat la Editura Facla și, până după 1990, contactele directe cu studenții filologi au încetat (cu dascălii lor, dimpotrivă, fiindcă multora dintre aceștia le-am redactat și publicat cărțile). După 1990, întâlnirile mele cu studenții de la Litere s-au reluat. Am fost invitat deseori (și am onorat aceste invitații de fiecare dată) la seminare și cursuri speciale de Profesorii Alexandru Ruja și

Daniel Vighi, de Doamnele Conferențiar univ. dr. Rodica Bărbat și Simona Constantinovici. De cele mai multe ori, am dezbătut cu studenții și cu dascălii lor aparițiile mele recente – *Psalmii în versuri*, *Ecclesiastul în versuri*, *Drumul spre Tenerife* etc. etc. Dar, întâlnirile cu adevărat memorabile, întâlnirile vii, participative din ambele părți (invitat, pe de o parte; dascăl și alumni, pe de alta), întâlnirile fericite, și în plan profesional, și în plan existențial, întâlnirile rodnice, capabile să genereze dorință de a scrie și emulație întru scris, întru creație, întâlnirile care au configurat și coagulat o activă și entuziastă familie literară (un salon literar *sui-generis*, o școală de literatură) au debutat spre mijlocul anului 2015 și au durat până de curând, când le-a pus capăt criza Covid-19. Inițiatorul și sufletul acestui amplu și diversificat demers a fost și a rămas Doamna Conferențiar univ. dr. Mirela-Ioana Borchin, care, în aprilie-mai 2015, dacă nu mă înșel, m-a invitat la un curs de semiotică, întrucât studenții, cărora le vorbise despre poezia mea, doreau să mă cunoască. Între timp, Doamna Mirela-Ioana Borchin și cu mine elaborasem un proiect pasionant, anume realizarea unei ediții critice, ne-varietur, a poeziei mele, sub titlul *NIRVANA. Cea mai frumoasă poezie*. Acest tom (608 pagini) s-a tipărit în toamna lui 2015, iar, în 23 octombrie, autoarea ediției critice și a unui extins, magistral eseu hermeneutic (150 de pagini), atașat textului poetic, a conceput și înfăptuit o lansare de neuitat, într-o Aula Magna solemnă, sărbătorească, plină de studenți, de cadre didactice, de personalități strălucite ale intelectualității academice timișorene, ale clerului, ale scriitorimii și ale artei în genere. A fost un eveniment important, aș zice unic, cu vorbitori iluștri, cu public select, cu lecturi expresive etc. Au urmat alte și alte evenimente asemănătoare, unele puse la cale chiar de către studenți, sub veghea aceleiași Doamne Mirela-Ioana Borchin, devenită, din 18 august 2017, Mirela-Ioana Dorcescu. În octombrie 2016, s-a lansat, la sediul Filialei Uniunii Scriitorilor, cartea de interviuri (luate mie) a Doamnei Mirela-Ioana Borchin, carte intitulată, cu un vers din poezia mea, „*Etern, într-o eternă-noapte-zi*”. Au fost prezenți numeroși studenți filologi. În finalul ceremoniei, studenta Cristina Temu a luat cuvântul și a invitat asistența la o lansare

similară, a aceleiași cărți, pusă în scenă, la UVT, de Anișoara-Violeta Cîra, Cristina Temu și Marian-Cătălin Ciobanu. Ineditul episod literar a avut loc, într-adevăr, după câteva zile, în Amfiteatrul A12 „G.I. Tohăneanu”. În 2017, aceiași tineri inimoși, după ce au participat la sărbătorirea mea, din programul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor (17 martie), concomitent cu lansarea volumului omagial *Despre Eugen Dorcescu – 75*, realizat de Doamna Mirela-Ioana Borchin, au edificat (acesta e cuvântul) un memorabil eveniment aniversar, omagiind smerita mea persoană, cu generozitate, afecțiune și profesionalism. Public numeros și implicat: studenți, cadre didactice, scriitori, patronul Editurii Mirton, Mircea Tonenchi etc. Au fost prezentate cărțile Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, dedicate personalității și creației mele: *Despre Eugen Dorcescu – 75* și *Primăvara elegiei* (un amplu studiu asupra volumului *Elegiile de la Carani*). Studenții au citit mici eseuri critice și au recitat din cartea mea, apărută tot în 2017, *Sub cerul Genezei*. Ar mai fi de spus că, în anii următori, am ținut, în fața masteranzilor, în sala 202, două expuneri – una despre metaforă (conceptul meu și viziunea mea asupra acestui trop), alta despre critica literară. De asemenea, în cadrul manifestărilor Studentfest 2018, am fost solicitat să susțin o conferință. Am dat curs solicitării și am dezvoltat tema: *Poeta genuinus, poeta doctus, poeta artifex*. Și ar mai fi ceva de adăugat: Toți studenții și masteranzii aflați, spațial, intelectual și afectiv, în preajma și sub veghea soției mele (Mirela-Ioana Dorcescu), în preajma și sub veghea mea s-au simțit îndemnați lăuntric și au fost ajutați de cei doi discreți mentori ai lor să se exprime și să se afirme, publicând note de lectură, cronici, eseuri, teze de licență și de disertație, cărți. Mă gândesc la dumneavoastră, Doamnă profesoară Ana-Maria Radu, mă gândesc la Anișoara-Violeta Cîra, la Silvia-Gabriela Almăjan, la Cristina Temu, la Marian-Cătălin Ciobanu.

2. Când am avut șansa de a vă vizita, la domiciliul de pe Str. Liviu Rebreanu, am remarcat impresionanta Dumneavoastră colecție de ediții ale *Bibliei* în diverse limbi, în special în marile limbi de cultură ale Europei, de fapt, principalele limbi internaționale ale momentului:

engleză, spaniolă, franceză. Toată lumea știe că sunteți un cititor asiduu al *Scripturilor*. Eu am și văzut, răsfoind unele exemplare, câte sublinieri aveți... De ce ați simțit nevoia să citiți textele biblice și în alte limbi? Cu ce impresii ați rămas în urma acestor experiențe?

Am citit, am studiat diverse ediții ale *Sfintei Scripturi*, pentru a ajunge cât mai aproape posibil de acea, cu neputință de atins, unitate semantică și vizionară în diversitate, cât mai aproape de izvor, de idiomul-matrice al *Scripturilor*. Pentru a trăi, adică, parafrazând un titlul rousseauist, *les rêveries d'un promeneur solitaire*, în lumea divino-umană de dinainte de Babel. Și, evident, pentru a învăța, pentru a mă ferici de cunoașterea *Celor ce sunt*. Știm că *Vechiul Testament* a fost scris în ebraică și că a fost tradus, mai întâi, în greacă (*Septuaginta*, secolul III, î.H.), apoi în latină (*Vulgata*, secolul III/IV, d. H.). Știm că *Noul Testament* a fost scris în greacă (și aramaică). Știm, de asemenea, că există și o versiune ebraică din secolul VIII a *Vechiului Testament* – *Textul Masoretic*. *Septuaginta* stă la baza edițiilor ortodoxe ale *Bibliei*; *Vulgata*, la baza celor catolice; *Textul Masoretic*, la baza edițiilor protestante și neoprotestante. Deosebiri între cele trei mari versiuni sunt, în fond, minore. Or, eu, care am lucrat la ediția Bartolomeu Valeriu Anania a *Bibliei*, diortosită după *Septuaginta*, eu, care am stihuit cărți poetice și sapiențiale ale *Bibliei*, voiam, doream, trebuia să pătrund cât mai adânc și cât mai departe în mirajul paradisiac al sensurilor, alegoriilor și simbolurilor scripturistice. Diferitele limbi se ajută, se luminează reciproc și îl sprijină mult pe cel ce se nevoiește pe căile vieții, ale *Scripturii*. *Biblia* nu este o carte religioasă. *Biblia* este cartea Adevărului. *Sub specie aeternitatis*, nici nu există vreo altă carte în afară de *Biblie*.

3. Ce reprezintă pentru Dumneavoastră *Jurnalul*, din care ați publicat prima parte, sub titlul *Îngerul Adâncului (Pagini de jurnal – 1991-1998)*?

A reprezentat și reprezintă enorm. *Jurnalul* a fost, este și va fi cartea vieții mele. Alături de și împreună cu *Nirvana*. Cea mai

frumoasă poezie. Am scris 23 de ani acest Jurnal. A fost confidentul meu, interlocutorul meu, martorul meu, uneori duhovnicul meu. Nu m-am gândit, însă, nicio clipă, în timp ce îl scriam, la importanța pe care o va dobândi cândva, la importanța pe care o avea chiar în clipele elaborării sale. Declar, fără emfază și fără orgoliu: Jurnalul meu este important, fiindcă e genuin, în toate înțelesurile posibile. Este vital, nu convențional, nu factice. Nu slujește nimănui, doar lui Dumnezeu. Nu slăvește pe nimeni, doar pe Dumnezeu. Nu menajează pe nimeni (nici pe mine însumi), nu se teme de nimeni (doar de Dumnezeu). Iată ce notam, chiar în Jurnal, la data de 1 iunie 2005, ora 8 (text, încă, inedit): „Orice jurnal este un fel de testament. Orice jurnal încearcă să prelungească biografia în post-biografie”.

4. Anul 2020 a început cu o realizare însemnată: editarea unei antologii de poezie dorcesciană în Spania, sub titlul Elegías Rumanas. Sunt fericită că aceasta este prima carte pe care fiul meu Ștefan (căruiia îi spuneți Fănică) a primit-o cu dedicație. Ați putea să ne mărturișiți care este locul acestui volum în biobibliografia Dumneavoastră?

Un loc de frunte, de prim raft, cum se tot zice. *Elegías Rumanas*, antologie, ediție critică, definitivată, la rugămintea expresă a Editurii Arscesis din Zaragoza, de prietenul meu, poetul Coriolano González Montañez, și de soția mea, Mirela-Ioana Dorcescu, pune laolaltă, revăzute, cele trei cărți de poezie traduse în spaniolă și publicate de mine anterior, precum și poeme inedite, opinii critice și biobibliografie. Antologia aceasta, o bijuterie editorială, încununează traseul magic și magnific al relațiilor mele cu marea literatură și cultură spaniolă, cu mari și minunați oameni de litere, de gust și de talent, din vasta și fascinanta lume hispanică.

5. Cum ați fost receptat în anul 2020, despre care se vorbește deja ca de un an confiscat din istoria noastră personală?

Am fost și sunt receptat bine, ba chiar nesperat de bine, date fiind împrejurările morbide în care ne străduim să trăim cât de cât

normal, dată fiind singurătatea malignă, paranoidă, în care ne aruncă și ne scufundă alarma permanentă a instinctului de supraviețuire. Și despre *Elegias Rumanas*, și despre *Îngerul Adâncului* s-a scris și se scrie mult și temeinic. Remarc mărinimia, vocația culturală ale ziarului „Timișoara” și ale Redactorului-șef, poetul Petru Vasile Tomoiagă, care au găzduit multe dintre comentariile consacrate acestor cărți. Și receptarea continuă. Primesc mereu vești de la confrăți din țară și din Spania. *Habent sua fata libelli*.

6. Care dintre cărțile Dvs. vi se pare că a fost (sau au fost) prea puțin comentată (comentate)? Căreia dintre ele i-ați mai da o șansă, printr-o eventuală reeditare?

NIRVANA. Cea mai frumoasă poezie, ediția critică *ne-varietur* din 2015, pandantul liric și valoric la proza din *Îngerul Adâncului*, a fost, din câte cred, prea puțin și prea superficial comentată. Excepție fac, desigur, eseul hermeneutic al Doamnei Mirela-Ioana Borchin, cel care însoțește corpusul poetic, și câteva analize inteligente și empaticе (Maria Nițu, Maria Bologa, Iulian Chivu, Livius Petru Bercea). Dar nu mă mir, fiindcă, de fapt, nu există niciun motiv de mirare. Și nici nu mă supăr. E înțelept să așteptăm vremuri mai bune. Să așteptăm, dar să nu ne facem iluzii! Pe de altă parte, în acest moment, și în acest context cultural insalubru, cu vipuri și vedete, nu mă gândesc la reeditări. Pentru cine? Am fost și sunt foarte grijuliu cu editările – în substanță și formă. Și cu un tiraj bine cumpănit: mari biblioteci, cititori avizați, comentatori devotați valorii... *The happy few*...

7. După 50 de ani de carieră literară, cum vă priviți trecutul, prezentul, viitorul în acest domeniu?

Cu împăcare și cu conștiința datoriei măcar parțial împlinite. Fiecare dintre noi are un dar, un *talant*, pe care, dacă vrea să fie, cât de cât, fericit, trebuie să-l pună în lucrare. Eu m-am străduit să-mi valorific talantul, după măsura harului ce mi s-a dat. Nu pentru a fi

lăudat de *omul de pământ*, ci pentru a-mi împlini destinul. „Orice ați face, lucrați din toată inima, ca pentru Domnul și nu ca pentru oameni,/Bine știind că de la Domnul veți primi răsplata moștenirii; căci Domnului Hristos slujiți”.

8. *Și... inevitabila întrebare: Ce sfat ați da unui tânăr român aspirant la o carieră scriitoricească în România sau în străinătate?*

Eu nu dau sfaturi, doar, cu mare prudență și economie, sugestii. Dar, admițând că acel ipotetic tânăr are talent (altfel orice sfat și orice sugestie sunt fără noimă), el trebuie să știe și să nu uite că literatura, scrisul nu sunt un hobby, nu se fac în pauzele îndeletnicirilor lucrative. Literatura, scrisul presupun (implică, pretind, impun) o decizie existențială, ele se revendică de la o vocație și numai întemeiate pe vocație (chemare, talent, geniu) pot întemeia o profesie (scriitor, artist, profesionist). Dar câtă libertate, câtă măreție, câtă frumusețe, cât sublim, în slujirea, în jertfa aceasta!

27 iulie 2020.

„*Confluente literare*”, 27 iulie 2020; „*Timișoara*”,
7 august 2020, p. 6.

3.

POETA GENUINUS – POETA DOCTUS – POETA ARTIFEX

*(Interviu realizat de GEORGE ROCA,
sub genericul Taina scrisului)*

M-am născut la 18 martie 1942, în Târgu-Jiu, Calea Victoriei 93. Vacanțele copilăriei le-am petrecut într-un sat submontan, Stroiiești, foarte pitoresc, așezat în vecinătatea a trei râuri și a nenumărate pâraie – Sohodol, Jaleș, Ibru, Rasova, Gomnușa etc. Aceste cursuri de apă, precum și Poiana (un spațiu mirific pe atunci, trivializat, distrus acum) au fost absorbite, mai târziu, în mitologia mea personală, așa cum probează volumele de poezie și de proză fantastică, apărute de-a lungul vremii.

*

Mi-am făcut și desăvârșit studiile adolescente la celebrul liceu „Frații Buzești” din Craiova.

*

Am început să scriu de timpuriu. Dar nu m-am grăbit să public. Am înțeles, foarte repede, că literatura nu începe cu mine, că e nevoie, pe lângă talent (a cărui prezență e decisivă, indiscutabilă), de cunoașterea operei marilor scriitori români și străini, de aprofundarea teoriei literare, a stilisticii, a diverselor discipline conexe, de o inițiere în elanurile spirituale ale umanității. De aceea m-am și îndreptat spre Filologie. În plus, am dorit intens, stăruitor, să parcurg literatura altor

țări în limba în care a fost scrisă. Am citit, și citesc mult, și în mai multe idiomuri. Nu i-am priceput niciodată pe aceia care își închipuie că, pentru a fi scriitor, nu trebuie să faci nimic. Doar „să simți”, să te emoționezi.

*

Am debutat în toamna lui 1970, în „Luceafărul”, cu două poezii; apoi, în vara lui 1971, prin iunie, aceeași revistă mi-a publicat un grupaj amplu, pe pagina a treia, sus, în dreapta. Debutul meu absolut, acesta din revistă, a fost încurajat de Alexandru Philippide, Ștefan Bănulescu și Cezar Baltag. În 1972, am debutat editorial, cu volumul de poezie *Pax magna*, la Cartea Românească, sub girul lui Marin Preda, Mircea Ciobanu și Mihai Gafița. De Mircea Ciobanu m-a legat o puternică, o nobilă prietenie, una dintre acele rarissime întâlniri în spirit, care ne îmbogățesc și ne înfrumusețează viața.

*

Părinții mei, ambii învățători, erau iubitori de carte și pasionați de lectură. În casa noastră se afla o bibliotecă bogată, pe care și eu, și fratele meu am îndrăgit-o, încă din primii ani de școală.

*

Timișoara avea, în imaginația mea, o aură, care m-a atras, m-a fascinat. Și nu m-am înșelat. Am îndrăgit această cetate discretă, civilizată, tolerantă, foarte potrivită cu temperamentul meu, empiric și artistic, din prima clipă a întâlnirii noastre, în zori, la coborârea din tren. Țin minte perfect atmosfera, farmecul acelei dimineți. Strada Gării, tramvaiele, orizontul incendiat de un soare blând, prietenos, liric, turla Catedralei ortodoxe din Centru, turnurile Catedralei din Piața Bălcescu, parcurile. Și multe altele încă, pe care le-am descoperit, treptat, în zilele, lunile și anii ce au urmat. A trecut peste o jumătate de secol din acea toamnă a lui 1961, iar dragostea mea pentru Timișoara a sporit neconținut. Așa cum am declarat, în repetate rânduri,

în țară și în străinătate, prin viu grai sau în scris, titlul meu de glorie acesta este: *Eu, scriitorul român Eugen Dorcescu, sunt scriitor timișorean.*

*

Ca student, n-am lipsit de la niciun curs, de la niciun seminar, petreceam mult timp în sălile de lectură ale Bibliotecii, exploram orașul și împrejurimile, am avut profesori de neuitat (G.I. Tohăneanu, Eugen Todoran, G. Ivănescu, Ștefan Munteanu), colegi admirabili, erudiți încă de pe atunci, personalități împlinite, strălucite astăzi: Cornel Ungureanu, Simion Dănilă, Dan Florița-Seracin, Șerban Foarță, Marcel Turcu, Lucian Bureriu, Alexandru Ruja, Aurel Turcuș, Ion Marin Almăjan, Ion Jurca Rovina, Ildico Achimescu, Doina Babeu, Felicia Moșoianu, Felicia Giurgiu, Luiza Pârvan, Vasile Tudor Crețu, Simu Gelu, Cătălin Ciolca. Să mă ierte cei pe care i-am uitat în graba acestei înșiruii.

*

Mi-am iubit și mi-am respectat profesorii. Nici nu se putea altfel. Așa am fost educat. Să-i respect și să-i iubesc pe cei care mă învață carte.

*

Am publicat peste 30 de cărți, poezie, proză fantastică, eseu. Dar, cum eu sunt, înainte de orice, poet (am mai spus-o: *poeta genuinus* și *poeta doctus*, nu neapărat *artifex*), mă voi referi, în acest context restrâns, la trei dintre ele. Mai întâi, la antologia *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Editura Eurostampa, Timișoara 2015. În acest volum (608 pagini), a fost reținut ce s-a considerat durabil în cele 15 cărți de poezie, tipărite din 1972 și până în 2014, plus câteva inedite. *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* este o ediție critică, ne-varietur, alcătuită, cu un profesionalism exemplar, de Doamna Conf. univ. dr. Mirela-Ioana Borchin, de la Filologia timișoreană, care a realizat selecția textelor (consultându-mă, desigur, la fiecare pas), Schița biobiblio-

grafică, Nota asupra ediției și un extraordinar Eseu hermeneutic (150 de pagini), cea mai extinsă, mai temeinică, mai originală exegeză de până acum a poeziei mele. Exegeză completată de Doamna Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu cu volumele: „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”. Eseu hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu (2016), cu *Despre Eugen Dorcescu – 75*, cu *Primăvara elegiei* apărute, ambele, în anul aniversar 2017, și cu *Hermeneia*, 2019. Cea de a doua carte pe care doresc să o menționez este *Elegiile de la Carani*, marcând, în biografia și în creația mea, un moment de resurecție (așa afirmă comentatori importanți, precum Marian Odangiu, Iulian Chivu, Zenovie Cârlușea, Livius Petru Bercea, Adrian Dinu Rachieru, Constantin Stancu și mulți alții). Cea de a treia, *Sub cerul Genezei*, conține o selecție din poezia mea vădit metafizică, realizată, ca și Nota asupra ediției, de Mirela-Ioana Borchin. În fine, *Agonia caniculei*, 2019, ediție îngrijită și comentată de Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, cuprinde poeme scrise de mine cu patru decenii în urmă și rămase, până în 2019, în manuscris.

*

Preferințele autorului, în raport cu opera sa, se schimbă, cu vremea. Dar există anumite constante. Îmi stau „ca o pecete pe inimă” mai cu seamă poeziile care exprimă abisalitatea eului, penumbra dintre subconștient și conștiință. Ele mă definesc mai exact decât altele. Cei care doresc să mă cunoască acolo mă pot găsi. Poezia mea explorează o atare adâncime, teritoriul vag unde negura subconștientului și lumina conștiinței se întrepătrund. Spre exemplu, ciclul Avatarurilor, apoi *Totem*, *Reminiscentă*, *O arbi-amintire* (tradusă în engleză, franceză, castiliană), *Absența* (tălmăcită și ea), sau chiar volume întregi, precum *Poemele Bătrânului*, *Moartea tatălui*, *Elegiile de la Bad Hofgastein*, *Nirvana* și, acum, cu deosebire, *Elegiile de la Carani*. Trei dintre cărțile mele au fost traduse și publicate în limba spaniolă, bucurându-se de atenția criticii de specialitate, ce activează în acea superioară cultură. Iar, de curând, Editura Arscesis din Zaragoza mi-a solicitat și mi-a publicat o antologie, *Elegías Rumanas*, incluzând

cele trei volume apărute anterior, precum și o secțiune consistentă de *Inedite*. Aceste *Elegías Rumanas* (cărora celebrul profesor, poet și hermeneut Andrés Sánchez Robayna le-a subliniat sugestiv omofonie cu *Elegiile Romane* ale lui Goethe) sunt, de fapt, o ediție critică, realizată de Coriolano González Montañez și de Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu. Temele liricii? Nu e menirea mea să le analizez (să se vadă inegalabilele analize ale Doamnei Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu sau cele semnate, îndeosebi, de marii literați spanioli Andrés Sánchez Robayna, Coriolano González Montañez, Luis León Barreto, Jaime Siles, Rosa Lentini, Luis Sanz Irles, Maria Cinta Montagut etc.), dar, ca autor, sunt în măsură a le identifica, măcar în parte. Două arhiteme aș reține, în formularea pe care eu însumi le-am consacrat-o, spontan, și pe care am recuperat-o *a posteriori*: *Ființa – sinteza de nepătruns dintre viață și moarte*; *Eul – entitate antropocosmică*.

*

Am tradus și traduc din limbile franceză și spaniolă, scriitori clasici și contemporani (Lamartine, Leconte de Lisle, Baudelaire, Pierre Loti, Rosa Lentini, Andrés Sánchez Robayna, Coriolano González Montañez, Fernando Sabido Sánchez, Jaime Siles, Ernesto Suárez, Elkin Restrepo, Goya Gutiérrez, M. Cinta Montagut, Sanz Irles). E o muncă utilă și pasionantă. Dar, pentru a o duce cu bine la capăt, trebuie să ai anumite criterii. În ce mă privește, caut, mai întâi, afinități de mentalitate și de viziune artistică și abia apoi mă încumet a tălmăci un text. Astfel, mă pot situa mai aproape de intențiile autorului tradus și, în consecință, versiunea românească rămâne, într-o mai mare măsură, fidelă sursei. E nevoie imperioasă de har și aici, dar, de asemenea, e nevoie de stăpânirea celor două idiomuri, de muncă, de comunicare, pe paliere adânci, sufletești, cu acel confrate, a cărui operă o treci în limba ta. Și, totuși, echivalarea integrală nu e cu putință. O traducere are două semnături, prin ea vorbesc două glasuri – cel al autorului și cel al traducătorului. Denotațiile enunțului-bază ar fi de dorit, în principiu, să se păstreze în cvasi-totalitate în enunțul-tintă. Conotațiile, însă, infinitele nuanțe, analiza diferită a realității pe

care o presupun cele două limbi pot fi preluate doar parțial, în funcție de talentul și de știința traducătorului.

*

Mi s-au decernat numeroase premii, majoritatea de către Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Timișoara. Cel despre care se poate spune, la propriu, că îmi încununează activitatea este Premiul „Opera Omnia”, pentru întreaga creație literară, acordat de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, însoțit de Premiul de Excelență al Municipiului Timișoara, ambele la 23 noiembrie 2012. Adaug Premiul special al Juriului Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, pentru antologia *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (decembrie, 2016) și Marele Premiu „Sfântul Gheorghe”, la Festivalul internațional de poezie „Drumuri de spice”, Uzdin, Serbia, iulie 2017.

În ce privește distincțiile, mă simt onorat că Primăria, prin domnul primar, Prof.univ.dr. ing. Nicolae Robu, la propunerea Filialei noastre, mi-a acordat, la 1 august 2014, titlul de Cetățean de Onoare al Timișoarei. Cuvântul meu de grațitudine, rostit atunci și intitulat *Mulțumesc, Timișoara!*, a fost publicat într-o revistă din capitală.

*

În viața personală, ființa providențială este, în acești ani ai maturității mele târzii, Doamna pe care am invocat-o de mai multe ori în acest interviu, Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, „Doamna cu miozotis” (Z. Cârługea), soția mea, care îmi veghează și veghea, și visul. În plan profesional, i-am numit, mai înainte, pe cei care mi-au asistat primul zbor. Le sunt recunoscător și astăzi. La fel, celor care au contribuit, peste ani și decenii, fie la receptarea scrierilor mele, fie la difuzarea lor în alte spații culturale (Valeriu Anania, Virgil Nemoianu, G. I. Tohăneanu, Marian Popa, Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, Adriana Iliescu, Ion Arieșanu, Zenovie Cârługea, Cornel Ungureanu, Alexandru Ruja, Lucian Bureriu, Livius Petru Bercea, Adrian Dinu

Rachieru, Cezarina Adamescu, Elisabeta Bogăţan, Ilinca Ilian, Iulian Chivu, Constantin Stancu, Lucian Hetco, George Roca, Emanuel Pope, Eugen D. Popin, Andrés Sánchez Robayna, Coriolano González Montañez, Rosa Lentini, Jaime Siles, Luis León Barreto, Mónica Delia Pereiras, Fernando Sabido Sánchez, M. Cinta Montagut, Luis Sanz Irles, Consuelo García del Cid Guerra, Ezequías Blanco ş.a.).

Domnul Virgil Nemoianu este cel dintâi comentator de uriaş prestigiu care, ca să zic așa, a deschis o breşă în „complotul tăcerii”, chivernisit, de la un moment dat, în jurul scrierilor mele, şubrezindu-i înverşunările. Lui Virgil Nemoianu i s-au asociat, spontan, şi pe cont propriu, câţiva mari scriitori spanioli (citaţi mai sus şi, unii, prezenţi în Cuprins).

Andrés Sánchez Robayna, spre exemplu, a formulat cea mai succintă, cea mai clară, cea mai exactă încadrare tipologică şi axiologică a poeziei mele, înainte de eseurile Mirelei-Ioana Borchin-Dorcescu, care, la rândul-le, se situează la acelaşi nivel european al viziunii şi interpretării. Iată ce spune renumitul critic, poet şi profesor de la Universitatea din La Laguna, Tenerife: „... Marea tradiţie a poeziei române, de la Mihai Eminescu până la Tudor Arghezi – o tradiţie pe care în Spania, sau în limba spaniolă, o cunoaştem, din nefericire, cu totul insuficient –, se vede asumată în fiecare vers al lui Dorcescu, sublimată în fiecare din cuvintele sale, şi se leagă de unele dintre marile preocupări care, de la Mallarmé până la Luzi sau Bonnefoy, determină limbajul şi lumea celei mai vii poezii europene a modernităţii. Nu va fi inutil să se atragă atenţia asupra lui Eugen Dorcescu ca *poet european*, în ciuda faptului că împrejurările sociale şi culturale ale ţării sale, pe durata prea multor ani, l-au izolat, în mare măsură, în limitele propriei limbi, şi doar în vremea din urmă această operă a început a fi cunoscută în restul continentului. Fiindcă important este că *în creaţia lui Dorcescu sunt puse unele dintre cheile cele mai adânci ale modernităţii poetice...*” (Andrés Sánchez Robayna, *Eugen Dorcescu, între esenţă şi existenţă*, „Orizont”, 3, 2012).

*

Ca scriitor, aş dori, eventual, să scriu. Să mai scriu. Ca persoană, să trăiesc. Să mai trăiesc. Deplin. Adică, să vieţuiesc, dar nu oricum, ci ştiind că totul e Spirit, că realitatea se află în Spirit şi că Spiritul (de ce, oare?) o ipostaziază, totuşi, în afara lui. Să-mi asum, altfel spus, zburciul Samsarei, nădăjduind, concomitent, că voi întrezări, fie şi din când în când, stingerea, eliberarea, liniştea, fericirea Nirvanei. Gustând, aşa cum gust acum, clipă de clipă, beatitudinea dureroasă, iluzorie, a existenţei.

„Confluenţe literare”, 23 noiembrie 2019.

III.

CRONICI, ESEURI,
NOTE DE LECTURĂ, STUDII

DOUĂ ARIPI ALE ACELUIAȘI TRUP

(Eugen Dorcescu, *Nirvana – o postbiografie*,
Editura Mirton, Timișoara, 2014)

Există momente în viața omului când absența devine „prezență negativă”. Ele nu pot fi ocolite, prin simplul fapt că fac parte din existență. Ceea ce e tulburător cu adevărat este că, în vârtoarea durerii, „Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență”. Ce poate fi mai rău decât o absență care nu poate fi umplută cu nimic? „Absența naște jale și frustrare/Și-un gând de neputință absolută”. Dar, conform legii contrariilor: „Absența e-o prezență mult mai cruntă,/Mai greu de îndurat decât prezența”.

Volumul are submenționat numele Olimpiei-Octavia. *In memoriam*, ceea ce spune totul. E un volum omagial.

Încă din *Prolog (Nirvana)*, Eugen Dorcescu ne previne că avem de-a face cu durerea genuină a celui rămas stingher, nepereche și pare că și-a pierdut partea de dinafară a ființei, „în ziua sumbră și vulgară”, punând pe seama visului o previziune a morții: „Murisem. Și-n văzduhul pur/Al celor care nu există,/Pluteam: un fluture de-azur,/Fără esență și contur./Nici pomeneală să fiu tristă,/Să simt regret, teroare, vină,/Disarmonie, armonii.../Nimic din toate-acestea. Ci/O fericire genuină”.

Însă toate aceste previziuni sumbre nu au darul de a ne înfricoșa, ci de a ne oferi o dimensiune aparte a realității de după viață, unde nu există „Nici timp, nici spațiu, noapte, zi...” Starea de imponderabilitate învinge teama și orice fel de curiozitate: „Zburam, cu aripi străvezii,/Precum lumina în lumină”. S-a spus că eternitatea este o stare de odihnă, când nu mai ai ce căuta, pentru că toate așteptările

s-au împlinit. Dar să-ți petreci „eternitatea căutând” este ceva ce întrece toate tulburările vieții. Există un ritm interior al căutării, acel „dor fără sațiu” emilbottian, acel jind al împlinirii supreme și nu degeaba Sfântul Augustin a scris în *Confesiuni*: „Ne-ai creat pentru Tine, Doamne, și neliniștită este inima noastră până când nu se va odihni în Tine”. Există aici un suflet care nu-și găsește odihna nici măcar la pieptul lui Dumnezeu. Un suflet care-și caută primejdios perechea pentru a se întregi. Să nu fie Dumnezeu îndeajuns?

Concretețea cuvintelor nu lasă loc niciunei iluzii: „Exhib certificatul de deces/La un ghișeu, apoi la alt ghișeu”. Hârtia cu chenar negru, tot ce rămâne dintr-un om, apoi localizarea în spațiul dintre două ghișee administrative, printre funcționari publici indiferenți la orice fel de durere, spulberă iluzia zborului de flutur de-azur, cu aripi străvezii, „fără esență și contur”, ceea ce sporește considerabil starea de nefericire.

Dar, cum toate acestea se încadrează în firesc, „E inuman, dar foarte omenesc”, trebuie să admitem dependența de convențiile lumești. Toate lamentațiile ocazionate de pierderea cumplită capătă consistență, dar nu mișcă și nu cutremură decât persoana în cauză, pierzătorul. De mult nu ne mai mișcă pierderea cuiva drag, fiindcă o trecem automat în categoria legilor firii.

Eugen Dorcescu vrea să contrazică acest lucru cu toate argumentele și mijloacele artistice necăutate, dar smulse din carnea și sângele sufletesc al ființei zdrobite de neînțelegere, lovite de o surzenie aparentă, refuzând evidența. Cu toate lacrimile, cu toate strigătele, cu toate jertfele și tăcerea pustie în care s-a zăvorât.

Când „Spațiul e greu,/Cerul e greu”, autorul se întreabă, precum Iov cel răbdător, multîncercatul: „Cine sunt eu, să mă iei/astfel în seamă?/Cine sunt eu?” – izbucnind în strigătul suprem al lui Iisus pe cruce: „Dumnezeul meu, Dumnezeuul meu,/de ce m-ai părăsit?”

Bărbatul, și nu autorul, se tânguie, pentru că, poate pentru prima oară, și-a lăsat partenera să răzbată singură prin văile morții, fără s-o sprijine, fără să-i acorde măsura protecției sale, de stâlp și reazem și de temeii, așa cum a făcut-o toată viața: „Cum umbli tu prin

văile acele,/lipsită fiind de straja mâinii mele?” Și asta pentru că o știa temătoare și vulnerabilă... Aici e durerea cea mare, că nu a putut s-o apere, s-o scape, s-o ascundă la piept, să-i fie scut împotriva morții haine. Nu e ușor să-ți știi perechea în necunoscut, în bătaia tuturor cardinalelor vânturi, în hățșurile străine, având de străbătut 24 de vămi până la marea Lumină...

Și tot bărbatul vine cu încurajarea menită să-i liniștească propria conștiință: „Să nu te sperii. Domnul e cu/tine./Mai bun și mai puternic decât mine”.

Metafora triumfului vieții asupra morții învinge îndoiala de-o clipă și întrebările care, nevoit, se insinuează: „De ce-a mai fost/ce-a fost? De ce/să sperii? De ce să/crezi că e ce nu se-arată?/O, îndoială crudă,/blestemată!/M-am rătăcit. Rostesc/blasfemieri”.

Dar, ca și Iov cel răbdător, poetul se întreabă: „Cine sunt eu să/judec? Lumea toată/mă-neacă în nădejdi și-n/mângâieri./Dar nu mi-s de folos./Mă sting și/pier/de jale după/ființa adorată”.

Când ți-a fost dat tot posibilul în lume, cum să-nțelegi cuvântul *niciodată*?

Ajuns la o oarecare înțelegere („Atât ne-a fost dat”), poetului nu-i rămâne decât nădejdea că se vor întâlni din nou cândva, atunci când va hotărî El-Shaddai, Dumnezeu cel Atotputernic: „Știu c-ai fi vrut să/rămâi. Însă/n-ai mai putut./Atât ne-a fost/dat./Îmi stăruie-n auz,/noapte și zi,/neîncetat,/cuvântul tău de/atunci,/sugrumat,/îndepărtat,/împăcat:/Nu pot./Nu mai pot. S-a/terminat...”

Și ultimul cuvânt al lui Iisus pe cruce a fost: „S-a săvârșit” (*Ioan 19, 30*).

Ce-i mai rămâne omului rămas stingher? „Înot în râul timpului, m-avânt,/Să te ajung din urmă mai curând”.

Din blândă, toamna a devenit pentru om, pentru poet, „thannatică” – aducătoare de nenorociri, de absență... Și, în ciuda faptului că toate curg la fel, omul nu mai e același și n-o să mai fie *niciodată*: „eu sunt un străvechi trubadur,/un uitat cavaler,/care-și așteaptă,/împotriva oricărei/speranțe,/Stăpâna”.

Autorul evocă, plin de emoție, clipa când scumpa lui doamnă a fost condusă pe ultimul drum. Și, nu precum Iov (facem neconținut referire la el, pentru că el a fost cel mai încercat) – care, după ce și-a pierdut fiii și fiicele, turmele și casele, după ce a pierdut totul, chiar și propria sănătate, a rostit: „Domnul a dat și Domnul a luat, fie Numele Domnului lăudat!” – autorul acestui lamento strigă: „o, Nimicitorule El Shaddai!/Tot ce mi-ai dat, mi-ai luat”.

Autorul își numește pierduta: „Tu, chintesență-a zilelor senine!”

Frânturi de amintiri, flash-backuri, cioburi de vitraliu... Și, peste toate: „absența ta, ca o stihie, m-a/izbit în adâncul/cel mai adânc”, în timp ce omul se recunoaște: „Un strop de duh și-un/munte de/pământ...”

Și, uneori, absența prinde formă, concretețe, precum aripa îngerului...

Elegiile blânde și, uneori, halucinante – numite „arhi-elegii” – au patosul de romanță al dorului. „Șovăi printre năluci” – spune poetul, de parcă nu mai merge de mult printre oameni concreți, vii, prezenți. Nimic nu mai e cum a fost și nimic nu atenuează durerea și singurătatea pierderii. Poate scrierea acestor poeme patetice să mai îmblânzească puțin sfâșierea. O sfâșiere de catapeteasmă. Ruptura dintre suflet și duh. De nerefacut.

Și atunci se iscă alte atribute în locul celor trăite până în ora despărțirii: nonsens, absurd, deșertăciune, derută, confuzie.

De la „fericirea supremă” la nefericirea supremă e cale de-o moarte, străbătută la pas, înveșmântat în giulgiul durerii, cu toate nervurile în alertă.

Experiențe similare demonstrează că, un timp, mai lung sau mai scurt, cel rămas suferă crâncen, scufundat într-un „abis de/suferință și/scrum”. Sub imperiul acestei pierderi de neînlocuit, lumea pare fără de sens. Pare că soarele nu va mai răsări niciodată, iar omul se simte „dincolo de bine și de rău”, „Străin cum sunt de eul tău celest”, ceea ce-i provoacă o stare de culpă. Din cele două aripi ale aceluiași trup, a rămas doar una, și aceea frântă. Zbor de Icar rățacit. Poate ar fi trebuit un alt aluat pentru aripi.

Poate omul avea două suflete? Nu, doar un suflet pereche. Unul din ele a plecat „sub zarea Celui Sfânt”. Dar, în pofida tuturor acestora, rămâne „Doar ea și numai ea”.

Și-n loc de *Epilog*, *Psalmul 22/23*, în talmăcire proprie, psalm rostit și cântat la căpătâiul femeii iubite.

Experimentând ca trăire toate ingredientele durerii și ale tristeții, poetului nu i-a rămas decât flacăra izbucnită din cenușă a Poeziei, în care chipul iubitei se va regăsi intact, zâmbitor, ca-n prima dimineață de luni a lumii.

17 Ianuarie 2015

De Ziua Sfântului Pustiilor, Antonie cel Mare.

„Confluente literare”, 18 ianuarie 2015.

DESPRE POEZIA RECENTĂ A LUI EUGEN DORCESCU

(Eugen Dorcescu, *Elegiile de la Carani*,
Editura Mirton, Timișoara, 2017)

I.

Nimeni nu poate fi mai aproape de poet, mai capabil să-i înțeleagă structura sufletească, sensul profund al metaforelor, adevărul ascuns al cuvintelor decât Doamna sa, Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu. Domnia Sa îl însoțește atât în viață, cât și în poezie.

Volumul *Primăvara elegiei* (Despre *Elegiile de la Carani* de Eugen Dorcescu), apărut la Editura Mirton din Timișoara, în 2017, este semnat Mirela-Ioana Borchin – pe atunci viitoare soție a poetului, cunoscută și foarte apreciată profesoară și scriitoare.

Pe lângă aceste calități, doamna profesoară are și marele merit de a fi un important exeget al operei dorcesciene. Mereu încrezătoare, optimistă, atentă la detalii, riguroasă, înzestrată cu un dezvoltat simț critic și estetic, cu talent hermeneutic, doamna Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu reușește să analizeze din mai multe perspective o creație literară de o asemenea anvergură, să-i surprindă nenumăratele mesaje.

În *Introducere la Primăvara elegiei* este subliniată importanța poetului: „Cât de mare este Poetul Eugen Dorcescu? Este categoric un poet important, al cărui debut absolut a fost vegheat de Al. Philippide, scriitor la care Eugen Dorcescu este, în mod frecvent, raportat. Evoluția poetului în cele aproximativ cinci decenii de activi-

tate literară a confirmat și a depășit, probabil, prin valoarea atinsă, promisiunile debutului, din moment ce Virgil Nemoianu se întreba, relativ recent, dacă în mediul literar românesc se cunoaște faptul – asupra căruia Domnia Sa nu are niciun dubiu – că Eugen Dorcescu este unul dintre cei mai mari poeți actuali din România”¹.

Volumul *Elegiile de la Carani*, apărut, în 2017, la Editura Mirton, Timișoara, conține următoarele secțiuni și următoarele titluri: *Unei statui de cenușă 1-3*, *El Caballero*, *Avatar I*, *Avatar II*, *Omul din oglindă*, *Pe terasă*, *Triada (Secțiunea I)*; *Elegiile de la Carani 1-17 (Secțiunea a II-a)*; *Ioanitul (Secțiunea a III-a)*. Expunerea noastră are, în consecință, trei capitole analitice și unul de încheiere (concluziv).

Primul poem din *Secțiunea I*, intitulat *Unei statui de cenușă*, reprezintă o meditație asupra vieții, asupra morții și a nimicniciei. Interogațiilor din debut – „E viață viața mea de astăzi?.../E moarte oare?” – li se dă un răspuns tranșant, negativ: „Nu!”, respectiv „Nu”. Punctuația folosită ne face să credem că prima negație exprimă uimire, pe când a doua – siguranță, certitudine. Pesimismul este sugerat de mai multe lexeme cu rezonanță negativă: „Nu!”, „moarte”, „Nu”, „Nici”, „nu-i”, „moarta”, „nimănu”, căroră li se adaugă verbul „nălucim”, folosit la persoana I, plural. Predicatele nominale predomină, oferind parcă definiții ale existenței, ale morții – „E viață”, „E moarte”, „moarte nu-i”, „E moarta-mpărăție-a nimănu”:

„E viață viața mea de astăzi? Nu!
E moarte oare? Nu. Nici moarte nu-i.
E moarta-mpărăție-a nimănu,
În care nălucim doar eu și tu” (*Unei statui de cenușă 1*).

Adjectivul de la începutul celei de-a doua strofe, „Absentă”, intră în antonimie cu „vie”. Deși adjectivul „viu” este unul care nu suportă grade de comparație, se creează o licență poetică prin utili-

¹ În *Introducere* la Mirela-Ioana Borchin, *Primăvara elegiei*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, p. 6.

zarea lui la comparativul de superioritate. La același grad sunt și sintagmele: „mai prezentă”, „mai a mea”, „mai vis”, care intră în componența unei gradații. Se spune că ochii sunt oglinda sufletului. Metafora „ochii... de neagră catifea” ar putea îngloba o concepție filosofică, potrivit căreia misterul întregii lumi este ascuns în adâncimea ochilor negri. Această idee o întâlnim la Lucian Blaga în *Izvorul nopții*. Cuvintele „trup” și „gând” valorifică materialul și imaterialul, tangibilul și intangibilul:

„Absentă, dar mai vie ca oricând,
Cu ochii tăi de neagră catifea,
Mai vie, mai prezentă, mai a mea,
Decât mi-ai fost cândva, în trup și-n gând...”
(*Unei statui de cenușă 1*).

Forța revoltătoare a nimicniciei poate fi sesizată și în ultima strofă, prin intermediul autocalificativului „nemernicul”. Vocea eului liric exprimă modestie, chiar ură de sine: „Acceptă-mă, nemernicul ce sunt!”, eul intrând în opoziție cu persoana elogiată: „Tu, moarta mea! Tu, neuitata mea!”

Tautologia de început: „E viață viața mea”, dar și repetiția „moarte”, structurile repetitive cu adjectiv pronominal posesiv „viața mea”, „moarta mea”, „neuitata mea” și elementele de prozodie îi conferă textului o muzicalitate aparte.

Dacă, în prima secvență a poemului *Unei statui de cenușă 1*, predomină constatarea, meditația, iar, în cea de-a doua, apare furia, revolta, ura, declarată chiar, cea de-a treia aduce răspunsul.

Revolta se dezlănțuie asupra spațiului și timpului în care cândva erau doi:

„Urăsc fiecă loc în care-am fost
Cândva noi doi. Fiecă loc și timp.
Fiecă zi, oricare anotimp...
Mai bine ar fi fost de n-ar fi fost!” (*Unei statui de cenușă 2*),

dar și asupra sinelui: „Pe mine mă detest, cel mai cumplit”, de unde și dorința morții: „Căci aș dori să mor”, nesoluționată: „și nu știu cum”.

Sesizăm tonul ușor ironic în ceea ce-i privește pe „experții/În ale vieții veșnice” – voci care încearcă a oferi compasiune, încurajare, însă concluzia este din nou tranșantă: „Ci tu, de-o fi așa, să nu mă ierți!” (*Unei statui de cenușă 2*).

Ultima parte a poemului este constituită diferit și în ceea ce privește organizarea versificației. Primul vers și al doilea aproape coincid. Deosebirea între cele două este dată de structurile „NU!” (=strigăt, ecou) și „ești doar tu”. Cea de-a doua este reluată „doar tu”, însoțită de indici ai temporalității: „cândva”, „atunci”, „acum”, prin care se face transcenderea (trecut – prezent). Pentru viitor nu rămâne decât:

„Fantasmă-n al memoriei album,
Absență-n al ființei vacuum.
Zeiță-n al Ființei vacuum...” (*Unei statui de cenușă 3*).

Faptul că repetiția „ființă” este ortografiată diferit ne conduce spre interpretarea că în planul umanității *ea* (ființa iubită) rămâne o absență, pe când în planul divinității – o zeiță.

Admirabilă intenția poetică de a dedica un poem „unei statui de cenușă”. Prin faptul că folosește articolul nehotărât proclitic „unei”, care, în general, reduce importanța (*unei – oarecare*), se obține exact efectul contrar – ființa iubită este individualizată, articolul o face să fie unică. De asemenea, o statuie nu este creată pentru oricine, ci pentru o persoană remarcabilă.

Așadar, respectul eului liric atinge sublimul, din moment ce statuia este „de cenușă”.

Doamna Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu afirma, de altfel: „Încă de la debut, sublimul este o linie de forță a liricii lui Eugen Dorcescu. De la care Poetul nu s-a abătut. Nici chiar în perioadele în care referința la conceptele de natură spirituală, fie ele cultural-artistice sau existențiale, era un tabu istoric”².

² Mirela-Ioana Borchin, *Primăvara elegiei*, p. 17.

El Caballero este un text poetic alcătuit din două catrene, în care se remarcă o nouă față a pesimismului. Adresarea directă se face prin substantivul în vocativ „prietene”, cu un oarecare grad de ambiguitate – acest „prieteni” ar putea fi cititorul, Creatorul, optimismul personificat etc. Ușa „de-un veac pecetluită” sugerează replierea eului liric, o retragere în sine, un refuz de a comunica, de a se exprima. Totul rămâne în planul dorinței – verbele sunt la modul condițional optativ: „de te-ai ivi”, „ai spune”. Drumul, unicul drum, simbolizează trecerea – „Spre soția ta iubită,/Cum bine știi, nu e decât un drum”.

Cel de-al doilea catren prefigurează nimicnicia, zădărnicia, motivul „vanitas vanitatum”, des întâlnit în literatură. În această poezie, motivul apare cu multă vigoare:

„Sătul de subterfugii cronofage,
De viața fără țel și înțeles,
Sătul de mine însumi, mai ales...” (*El Caballero*).

Pentru că nu se întrevide nicio soluție, nicio scăpare, pentru că eul este „sătul” de toate, imperativul „Trage!” poate însemna „omoa-mă”, „ucide-mă”, „împușcă-mă”, deoarece este vorba despre demnitate cavalească, iar un cavaler, în adevăratul sens al cuvântului, își găsește izbăvirea prin moarte, o moarte onorabilă.

O „călătorie” în lumea medievală se creionează în textele *El Caballero*, *Avatar I* și *Avatar II*.

Motivul clopotului din primul vers al poemului *Avatar I* îl regăsim și în opera lui Lucian Blaga: „În limpezi depărtări aud din pieptul unui turn/cum bate ca o inimă un clopot” (*Gorunul*), la Mihai Eminescu – „Clopotul vechi împlie cu glasul lui sara” (*Sara pe deal*), dar și în literatura spaniolă, la Andrés Sánchez Robayna: „Și dintr-o dată clopotele, chemarea/ poate vestirea celeilalte lumini/în dangătul limpede răsunau” (*Marea cea mare*).

Dangătul clopotului se pare că poate să pătrundă în timp, să răsune peste ani, să fie o chemare. În *Avatar I* – o chemare a cavalerului la luptă, căci, împrejurul dealurilor, „vrăjmașe oști,/Barbare oști, pândesc, împrăștiate”.

Epitetul în inversiune „*Nepăsătorul* soare” amplifică tragismul, intensitatea trăirilor, din moment ce soarele – cel care dă lumină, căldură, speranță – rămâne „nepăsător”. Scoate, însă, în evidență imaginea ființei dragi: „Și te-arată/Pe scări, în sala amplu luminată,/În sala unde-ai fost. Și unde ești”.

Regăsirea și bucuria regăsirii, speranța se exprimă în versurile:

„Așa ne-am regăsit: Cu ochii grei,
Plini de păduri, de ziduri și de lupte.
Și-am reluat cuvintele-nterupte
De neagra moarte, de tăcerea ei.
Întoarce-ți iarăși chipul către mine,
Frumoaso! Fascinantul meu abis!” (*Avatar I*).

Substantivul obținut prin conversiune, aflat în vocativ – „frumoaso” – reprezintă parcă o adresare directă nu doar ființei iubite, ci iubirii înseși.

Lupta se desfășoară între cele două spații: terestru-cosmic. Cerul dobândește trei atribute, este „-nalt, tranșant și translucid”. Sângele reflectă viața care se scurge – „învălmășit în sânge”.

Ochii, în momentul regăsirii, sunt însă „grei”, „Plini de păduri, de ziduri și de lupte” (*pădurea* – simbol al vieții, *zidul* înseamnă obstacol, duritate, trăinicie, iar *lupta* – zburcium).

Nici măcar moartea nu este capabilă să distrugă sentimentul de fericire deplină:

„Ce-adânc plutim în vreme! Ca și cum
Totuna-s clipă, veac, eternitate.
O, luminoasă sincronicitate!
Străvechi vom fi. Și vii. Ca și acum” (*Avatar I*).

Iubirea dăinuie, timpul nu o poate distruge.

Conform părerii lui Paracelsus, celebrul alchimist, medic, fiziician, astrolog, teolog și filosof elvețian, inițiatorul mișcării iatro-

chimice, gnomii sunt cele mai importante ființe care întrupează caracteristicile elementului pământ.

Avatar II începe tocmai cu această ființă oarecum ciudată, care îndrăznește să ignore sublimul: „Un gnom, luând sublimul prea ușor”, atacă. Dar, se trezește o altă entitate, un avatar: „El, Lupus lupus” – ajutor în luptă. Eul liric e identificat prin „eu, însoțitorul Umbrei tale”, iar spre final, constatăm o suprapunere – „Noi, dublul nepătruns”. Referindu-se la acest poem, doamna Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu afirma: „... în poemul *Avatar II*, este descrisă o luptă pe viață și pe moarte pentru apărarea sublimului. Strategia combativă implică activitatea unor resurse oculte, precum solidarizarea cu avata-rul lup, pentru a acționa drastic împotriva imposturii. O lume perfectă este în pericol și trebuie intervenit imediat și decisiv pentru refacerea măreției sale, în condiții de maximă eficiență:

«Un gnom, luând sublimul prea ușor,
Nepricepând, în mâzga lui, cu cine
Se-ncumetă, a ridicat spre mine
Un braț necugetat, dezgustător.

Surprins de lovitură, am căzut.
Dar, s-a trezit, în chiar fatala clipă,
El, *Lupus lupus*, și-a venit, în pripă,
Să facă, și acum, ce-a mai făcut.

Priveam, printre crenele, câmpul gri,
Pe care fiara fulgera, în goană,
Spre arătarea tâmpă și vicleană,
Ce-a cutezat, rânjind, a ponegri.

Și-am contemplat, sub cerul mohorât,
Al cruntei înnoptări medievale,
Cum eu, însoțitorul Umbrei tale,
Cum eu și fiara i-am sărit la gât.

Apoi am stat, pe marginea genunii,
Noi, dublul nepătruns, întunecat,
Lupul și eu, pe câmpul sfârtecat:
Doi colți însângerați, în raza lunii»³.

„Marginea genunii” poate fi abisul, prăbușirea în sine, dezorientarea, pierderea echilibrului. Metafora finală „Lupul și eu, .../Doi colți însângerați, în raza lunii” trimite spre mitologie.

Omul din oglindă vine ca o mărturisire de extremă intimitate, ca o confesiune:

„Nu mă disting de propriul arheu:
De lup, de cavalier și de cetate,
De *Râu*, de trubadur... Acestea toate
Și alte asemenea sunt eu”.

Poezia conține trei catrene cu o subtilă muzicalitate, cu o rimă îmbrățișată și măsură de 10-11 silabe, într-un perfect echilibru compozițional (strofa întâi – 11, 10, 10, 11; strofa a doua – 10, 11, 11, 10; iar strofa a treia se pliază pe șablonul primei strofe – 11, 10, 10, 11).

Verbul *a privi*, utilizat la imperativ, îndeamnă la vizualizarea în oglindă, nu în față, ba chiar în „nirvanice oglinzi”, pentru ca iubita să poată vedea eul liric „dincolo de viață”.

Preluarea imaginii ființei iubite va fi posibilă doar după ce trecerea s-a împlinit, doar după ce podul a fost coborât, ca o invitație într-o lume obscură. Apoi, totul se schimbă: „Mă vei privi în față, nu-n oglindă!” De o mare forță sugestivă este această imagine a coborârii podului care permite trecerea. De astă dată însă, nu e vorba de o trecere într-o altă dimensiune, într-o altă viață, ci într-o altă fază a destinului.

Cel de-al șaselea titlu al volumului – *Pe terasă* – aduce drept noutate sentimentul regăsirii, al împlinirii („Aici ne-am întâlnit și

³ Mirela-Ioana Borchin, *Op. cit.*, p. 12-13.

ne-am iubit” – verbele la perfectul compus, care exprimă o acțiune trecută, realizată, susțin această idee). Terasa este un loc al intimității. Iubita nu este oarecare, ci e „desprinsă din a visului mătasă”, din ceea ce subconștientul a țesut, un personaj de basm, un ideal. Repetitivitatea este redată prin structurile: „În fiecare seară, pe terasă./În fiecare seară-n infinit” – de unde rezultă că iubirea învinge timpul, trece în nemurire, în *infinit*.

Nu întâmplător, lexemul *terasă* apare de trei ori în acest text – cifră fatidică, norocoasă chiar, în basmele populare. Același cuvânt – titlu e un laitmotiv, reluat mereu, datorită importanței ce i se acordă. Se definește ca fiind „zbor”, „văzduh”, „casă”, „pridvor nemărginit”. Imaginea plutirii „din cer în cer, din mit în mit” atinge sublimul – oferă imaginea unui zbor senin, ușor, o trecere neîmpiedicată de nimic. Precum spunea Eminescu, în *Numai poetul...: „trece în nemărginirea timpului, în sfintele lunci”*, tot astfel acest zbor, această iubire sortită să dăinuie. Este totodată și un joc de cuvinte, structura „din cer în cer” sugerează, la nivel fonetic măcar, un „din ce în ce”. Totul se sfârșește cu bine, e o nuntă, însă ultimul vers exprimă mai mult decât atât: „Eu – mire metafizic. Tu – mireasă”.

Triada ar putea fi considerată, pe bună dreptate, o capodoperă. Cum anticipează și titlul, există trei „personaje” – *eul*, *El Shaddai* și *amintirea Ei*. Cel Sfânt=El Shaddai este cel care coordonează totul, îngăduie prezența între *Ceruri* și *Pământ*. Dacă celelalte texte aveau ca sentiment predilect tristețea, melancolia, dorința de trecere, *Triada* aduce un nou suflu, revigorează sentimentul iubirii. Dragostea învinge, vine ca o binecuvântare trimisă fie de *Ea*, fie de *El Shaddai*. Așa cum Dumnezeu ne veghează și știe momentul oportun pentru a interveni, pentru a ne ajuta, atunci când ni se pare că nu mai este salvare, că totul este cenușiu, că pericolele ne pândesc la tot pasul, tot astfel, o nouă iubire tonifică. Atunci când nu mai sunt lacrimi, când durerea devine surdă, „dincolo de-a lacrimii perdea”, se ivește binecuvântarea: „O-mbrățișai. Și Ea te-mbrățișă”.

Exclamațiile „Ce tragice priviri! Ce vaier crunt!” surprind drama eului liric, imposibilitatea de a mai fi cel de dinainte, de a mai fi

capabil de aceleași sentimente. Metafora „sufletu-mi de-azur” este intens expresivă, iar acest suflet rămâne *vegheat* de *trei instanțe*: „Tu, El Shaddai și amintirea Ei”.

II.

Secțiunea a II-a este ocupată de poemul *Elegiile de la Carani*, format din 17 texte lirice. În ciuda faptului că se numesc *elegii*, cele 17 poeme surprind printr-o notă de optimism, de ludic, de sentiment că viața merge înainte și merită să fie trăită la maximum, că bucuriile nu s-au sfârșit.

Totul se schimbă, inclusiv tehnica versificației. Ritmul este mult mai sacadat, versul liber, nesupus rigorilor clasice, transmite muzicalitate, siguranță, împăcare, revigorare, dinamism.

Elegia 1. Natura rămâne nepăsătoare la pierderea suferită, căci „salcâmi, platanii, bujorii și crinii” vor înflori din nou, chiar „fără Ea”. Motivul drumului ce descrie „albastre spirale” poate fi interpretat ca un drum al vieții, iar *spiralele* – momentele de fericire și nefericire, dar și unduirea – curs lin, firesc al vieții. Primăvara este anotimpul renașterii. Nesiguranța își face, totuși, simțită prezența:

„E din nou primăvară?
E numai un
vis remanent? Un
rest diafan de
letargie?”

Exclamația „O, nu!”, alcătuită dintr-o interjecție și un adverb de negație, sugerează doar aparent regretul, deoarece, în plan real, marchează ivirea miracolului – a misterului vieții fără sfârșit:

„Lumea începe, se
reîncepe,
da, reînvie,
vai, ce miracol!”

Locul unde se petrece această minune nu e altul decât îndrăgitul Carani – „lângă rustica poartă,/lângă chioșc, lângă scară”. Observăm câtă precizie, atenție, gradație, meticulozitate există în precizarea locului.

Interjecția predicativă din versul „Și iată” avertizează asupra schimbării, anunță apariția fericirii. Drumul este cel dinspre *spânz* și *zambile*, elemente care transmit, pe lângă fragilitate, delicatețe, și un parfum puternic, pe o cărare însorită, veselă, luminoasă, „auriu-azurie”, „pe cărarea de la Moarte/laViață” – imagine ce amintește de poezia simbolistă.

Elegia 2. Așa cum ne-am obișnuit deja, repetiția este o figură de stil des întâlnită în lirica dorcesciană, dar putem vorbi doar de o iluzie repetitivă, căci se modifică și structura morfologică și semantica enunțului: „Cât de atentă-ngrijești”, „Cât de atent te-ngrijești de...” (*atentă* – adjectiv; *atent* – adverb sau adjectiv, dacă se face referire la Cel Sfânt, mai ales că este urmat versul de „*Cele ce sunt*”).

Copacii, simboluri ale trăinicieii, având rădăcinile adânc înfipite în pământ, capabili să creeze o legătură între spațiile terestru și cosmic, sunt comparați – printr-un surprinzător contrast – cu norii destrămați. Epitetul „destrămați” poate fi atribuit și copacilor, dacă îi privim ca element determinat de enumerația „destrămați,/inegali,/ireali”. Observăm, așadar, o îmbinare, o împletire, a entităților de referință și a tropilor. De remarcat și dispunerea în textul poetic: se creează impresia de regres, în realitate însă cele trei cuvinte din enumerație au același număr de silabe (3 silabe fiecare).

O altă întrepătrundere se poate identifica în epitetele personificatoare „meditând, visători” (acestea pot face referire la ochi sau la copaci, sau la ambii). Ochii sunt „negri/nerversimili,/naivi... abisali”, în adâncimea lor e totul. Iubita însăși este „abisal juvaier”, trimisă de Dumnezeu, căci „juvaierul” e „legat, de Cel Veșnic, la/mănușa-mi de fier”. Pentru *Iubită*, tragedia, necazurile, durerile nu sunt motiv de panică:

„tu, care nu te-ai temut
să vezi sânge pe

lance
și creieri pe
scut... ”

Ea, Iubita de acum, este capabilă să privescă durerea în față, s-o înfrunte (devine *Doamna mea*), pentru că e trimisă de cea pierdută, de *Doamna mea*, și de El Shaddai. Răsare în viața celui chinuit ca o binecuvântare.

Remarcabil acest final, în care, prin repetiția „Doamna mea”, poetul se referă la două persoane diferite.

Elegia 3. Pe lângă interferențele din cadrul poemelor, nu putem să nu remarcăm legătura dintre poeme, dispunerea versurilor, a ideilor, care par a țese o poveste, o poveste de iubire, o rază de speranță, de frumos, de viață.

Versificația este modernă, versurile sunt inegale ca dimensiune, nu au, întotdeauna, rima „la vedere” (ea este, deseori, lăuntrică), dar au ritm, conferit de succesiunea silabelor accentuate cu cele neaccentuate. Expresivitatea este mărită prin utilizarea ingambamentului și a multitudinii metaforelor.

Procedeul acesta de continuare a ideii dintr-un vers în altul e un semn al modernismului. Îl întâlnim și la Lucian Blaga, în *Izvorul nopții*, de pildă, unde ochii negri ai iubitei erau capabili să inunde lumea cu misterul lor.

Eul liric se confesează prin declarativul: „Cel mai mult/te-am iubit”... „atunci când/... ai tăcut/a tăcea”. Succesiunea verbelor la perfect compus, „ai ascultat, ai/răspuns,/ai zâmbit”, asigură dinamica textului. Substantivul „privirea” dobândește triplă determinare adjectivală: „rece, înnourată și/grea”. Tăcerea e mai grăitoare decât vorba. Îndrăgostiții nu au nevoie de cuvinte, comunică, mai ales, prin tăceri.

Finalul declarativ „Eu fiind, și tu ești./Tu fiind, și eu sunt” este cu totul și cu totul special, exprimă o legătură puternică, o existență a unui îndrăgostit prin celălalt.

Elegia 4. Caraniul, numit „satu-acesta pașnic și-nsorit”, este locul întoarcerii, al revenirii, al redescoperirii. E regăsită, reînviată

lumea, cu misterul ei, *donquijotesc*. De asemenea, percepția pură a vieții. E prezent zbuciumul trăit în căutarea adevărului divin („În căutarea marelui Arheu”). Vânătorul e menit să-și gonească prada, dar ajunge să fie el – vânatul. *Ea* este cea care îl așteaptă mereu („Cea care mă așteaptă ești *tot tu*”), preschimbată în gazela *gnu*, la care vânătorul râvnește ca pentru un trofeu.

Elegia 5. În poemul cu numărul 5, portretul *Ei* este clar conturat: o ființă supranaturală, ivită parcă dintr-un basm, o rusalcă, fiind capabilă să ucidă cu frumusețea sa.

Ea ignoră frumusețile naturii, trece prin grădină „nepăsătoare” și harnică, nu observă „bolta de viță”, „merii înfloriți”, „caișii înfloriți” și nici „nesfârșitul gazon de lumină”, dar e „învelită-n splendoare”, făcând soarele să „tremure”, pământul să se-„nfioare”. Mai mult decât atât, ucide soarele – „decapitându-l”, prin „oginda ferestrei” – la capătul zilei.

Elegia 6. În următorul poem, sesizăm o tonalitate gravă, o melodie tristă, contemplativă, o meditație shakespeariană asupra existenței: „a fi/și-a nu fi”. „Pe aceeași/alee, în aceeași/amiază” sugerează cunoașterea locului și a timpului. Amiaza este „de-argint”, metal prețios, curat, luminos, ce strălucește precum ochii. Prin repetarea verbului *a străluci*, cu valori modale și temporale diferite (indicativ – prezent, indicativ – imperfect, gerunziu), este sugerată trecerea dramatică a timpului. Verbul *a părea*, cu forma de indicativ – prezent, exprimă nesiguranță, incertitudine.

Zbuciumul eului liric este copleșitor, un zbucium abisal:

„Îmi petrec
ziua-ntreagă-n
bulboanele lor
cenușii.
Ziua-ntreagă-n
abis!...”

Exclamația retorică din final – „O, ce zi!” – vine să întărească, să amplifice această trăire.

Elegia 7. Cea de-a șaptea elegie înfățișează, metaforic, „Luna...: thanatică mireasă”, care împraștie moarte pe pământ – „crinii funerari” amintind de „florile de plumb” ale lui George Bacovia. „Lumi- nișul”, „stejarii” și „iarba” ar putea fi elemente pozitive, dar e înfățișat „un luminiș pustiu”, stejarii sunt bătrâni, iarba e sufocantă, „până-n umeri”, „grea și deasă”.

A doua strofă induce simțământul evocării unei bătălii apocaliptice. E vorba despre o bătălie cu durerea, cu trăirile lăuntrice. Interjecția predicativă „iată”, urmată de construcția verbală la perfect compus „ai venit”, sugerează bucurie, fericire, mângâiere, căci: „Ai pus balsam pe răni, ai stăvilat/Durata ce curgea spre Infinit”.

Anafora din ultima strofă accentuează muzicalitatea.

Elegia 8. Poemul 8 emană fericire, bucurie, vioiciune, e un joc al dragostei, plin de erotism. Până la urmă, seamănă perfect cu un joc „de-a v-ați ascunselea”:

„Te iubesc!
Ți-am strigat? Ți
șoptesc?”
„Mă auzi? Mă
imiți?
M-ai zărit”.

Chiar și copacii sunt „nfloriți” și „însoriți”. Iubita coboară „printre flori/printre nori”, „cu gura roză/de dor fremătând”. Senzualitate, farmec, impresia unei întoarceri în timp.

Elegia 9. Cu cea de-a noua elegie, încântarea, fericirea sunt clare, sentimentul împlinirii prin dragoste, al invincibilității acesteia, e prezent încă de la început:

„Lumea toată-i a
noastră
(cum se spune adesea),
lumea toată-i a
mea”.

Această trăire străbate „fereastra”, „grădina”, „șoseaua”. Mediul este captat cu atenție în spațiul liric. Aceste poeme pot fi citite și în cheia pastelului.

Poetul prelucrează legenda conform căreia Orfeu, părintele lirismului, atât de mult a îndrăgit-o pe Euridice, încât a fost dispus să coboare în Infernul lui Hades pentru a-și recupera iubita defunctă. O pierde pentru a doua oară, fiindcă nu rezistă tentației și își întoarce privirea spre a se asigura că ea îl urmează. Eul poetic este și el un cântăreț în versuri, asemenea lui Orfeu. Găsește „tănuita substanță”, „tănuita minune” doar „în adânc”, „în genune”, „în noaptea cețoasă,/ în bezna/complice”. Doar „Acolo, te strig și-mi/răspunzi./Acolo-mi răspunzi/când te strig:/Euridice!/E-u-ri-di-ce!” Repetițiile finale, pe lângă impactul sonor produs, dau impresia unui ecou. Silabisirea sugerează disperare, strigăt insistent, venit parcă dintr-o altă lume.

Elegia 10. Cea de-a zecea elegie o expune în prim plan pe Doamna sa cu ochi „luminători” (extrem de frumos acest epitet), în preajma casei cu „straturi vechi de/flori”. Mai sunt focalizate câmpiile, cerul, dar soarele apare „sângerând... decapitat,/ca un oștean de/rând”. Interesante aceste personificări ale soarelui-cavaler, insinuate nu doar de cromatică.

Poetul definește lumea printr-o metaforă coalescentă: „Aceasta-i lumea:/câmp de bătlăii”.

Tot aici este evocat personajul Lilith, atât pentru efect sonor (așa cum afirmă și doamna Mirela-Ioana Borchin), dar și pentru „a reface diada originară masculin-feminin”. (Se insinuează ideea că Lilith, personaj feminin, creat din pământ, ca și Adam, dispare misterios, după care Dumnezeu i-o dăruiește acestuia pe Eva).

Visul, un alt motiv literar predilect în poezia lui Eugen Dorcescu: „Ori liniștea acestei/seri de vis,/înalță, adiind a/Paradis”.

Elegia 11. Aceeași întrebare shakespeariană – „a fi sau a nu fi” – e reluată și în acest text. Ea, iubita care deschide o ușă, posibil ușa inimii, e numită „lujer de spânz vișiniu”, iar el, eul liric – „călător într-un mistic pustiu”. El se adapă cu roua corolei spânzului, comparată cu străvechea băutură a zeilor – ambrozia:

„... Căci nu știu
dacă sunt
sau nu sunt.
Dar pe tine te
știu.
Ești un lujer de
spânz
vișiniu,
din a cărui corolă
eu,
călător într-un mistic
pustiu,
beau rouă în
zori,
beau, în amurg,
însetat,
desfătat,
străveche ambrozie,
vin auriu.

Așa precum scribii
Cântării Cântărilor
scriu”.

Elegia 12. Motivul „șăgalnicului drum” este prefigurat în elegia cu numărul 12. „Poarta” – element ce sugerează trecerea; „scara” – aspirația spre absolut, „cărarea de ceară” – fragilitate, dar și speranță, mai ales că e „O cărare de ceară/cerească,/precum/mierea soarelui,/amestecată-n amurg/cu jăratic și scrum”. Se creează o simbioză între nuanțe de galben, roșiatic, cenușiu, cărora li se adaugă griul amurgului. Un tablou tonic, debordând de lumini. Și, bineînțeles, nu poate să nu fie remarcată sonoritatea cuvintelor: aliterațiile, diftongii – elementele unei linii melodice optimiste.

Epitetele cromatice sunt secundate de nenumărate figuri de stil – repetiție: „o cărare”, pentru deschiderea unei noi căi în destinul personal, în momentul renașterii naturii; comparație – „O cărare de ceară/cerească/precum/mierea soarelui”, care atestă legătura dintre celest și teluric; dublul epitet – „nisip ceruit”, „selenar”, cu aceeași propensiune cerească, și epitetul personificator „șăgalnicul drum”, susținând metafora globală a întineririi.

Adresarea directă iubitei sau iubirii înseși – „Tu,/floare de foc și de raze” – se face prin pronumele personal de persoana a II-a „Tu”, în vocativ, urmat de o serie de metafore ce semnifică gingășie („petale”), înflăcărare („floare de foc”), luminozitate („floare... și de raze”), ardere („flăcări” și, firesc, „fum”). Fumul încețoșează priveliștea, face legătura cu toate arderile duse până la capăt în elegii.

Elegia 13. Norul „în zori” este comparat cu un „mare pește”, ce se zbate în „cleștele” soarelui. Verbul la gerunziu „zbătându-se”, însoțit de epitetul „crunt”, semnifică zbulucim, chin prelungit, încercare de evadare. Există o legătură între incipitul elegiei, partea de mijloc și finalul acesteia – materializată prin referirea la „pește”: „Marele pește!” – „Pește solar” – „Păstrăvul sacru”. Dacă, la început, acesta este prezentat sub forma unui pește unic, poate chiar mitic: „Marele pește!”, pe parcurs apare în ipostaza de „Pește solar”, care a captat lumina solară. Se reflectă în „mări de smarald”, în lespezi sifidii, poetice – „lespezi de nacru”. Există o împletire perfectă între ideea de răceală, sugerată de elemente ca „lespezi”, „argint”, și cea de căldură – „soare”, „jar”. Toate însă se adună, creând parcă un cerc, depășind limitele normalului, pentru a intra în metafizic – „soare”, „lună”, „stele” – lumini celeste – cuprind într-un „dans/funerar/Păstrăvul sacru”. Versurile „Toate trec,/se petrec,/reapar” aduc ideea de repetitivitate, de reluare a ciclului, de naștere și renaștere – cosmogonie.

Elegia 14. Următoarea elegie este un poem al întristării generale, amintește de o atmosferă bacoviană, cu ploaie, ceață, introduce elemente înfricoșătoare în peisaj: „turn tăios și rece”, „lanțuri fantomatice”, un pastel sumbru – „magnific thriller”.

Decorul este compus din „câmp” (pustiul „de-o parte și de alta”) și-un „turn” amenințător, însoțit fiind de epitetul „tăios și rece”, perceput, în plan metaforic, drept „un scalpel”. Ropotul ploii „coboară ...-n zumzet nesfârșit”. Este o ploaie rea, distrugătoare, menită să aducă „inverse frumuseți”, adică hidoșenii. Însă toate acestea „s-au fost ivit./S-au fost ivit cândva” și au rămas împietrite într-un trecut care înseamnă foarte mult pentru un artist: „Într-un pastel. Într-un magnific thriller”.

Elegia 15. Dacă elegia anterioară prezenta un „câmp” pustiul, dominat de imaginea impozantă, „tăioasă, rece”, a unui turn, aceasta se referă la un câmp „sublim, deschis”, îndeamnă la calm, visare, compoziție artistică. Încă de la început, imaginea este paradisiacă – „câmp sublim, deschis”, încadrat de nori, un câmp-poartă („E-o poartă câmpul?”) sau un câmp-manuscris („Sau un manuscris?”). În ambele situații, metaforele coalescente se deschid spre nenumărate semnificații simbolice. Scribul este soarele însuși. El „înșiră hieroglifice sclipitoare”, de parcă ar vrea să transmită un mesaj altei lumi. Apoi, în lumina abundentă, „hieroglificele sclipitoare... ard și se destramă”. Mirajul rămâne. Sensul mesajului e, însă, departe de noi.

Feeria continuă cu apariția ființei iubite: „Și-alături – tu, solar miozotis”. Motivul *florii albastre* e întâlnit, în literatura universală, în lirica lui Novalis, Leopardi, este preluat de Mihai Eminescu și, acum, iată, îl regăsim în poezia unui scriitor contemporan. Cu sens schimbat. Floarea albastră, iubirea însăși, apare, nu dispare, este accesibilă, nu inaccesibilă, devine, din ideal romantic, fapt. Realizându-și șansa, eul liric se exprimă printr-o enumerație rară, constând doar în exclamații, exteriorizări ale densității crescânde a trăirii: „Ce taină! Ce miracol! Ce chemare!”, cărora li se adaugă interogația retorică „E, oare, un mesaj din Paradis?” Providența e o certitudine.

Elegia 16. Sentimentul religiozității iubirii este din ce în ce mai pregnant. „Dangătul” clopotului înseamnă și chemarea ființei iubite. Ea răsare „de undeva,/peste șes,/peste pajiștea/proaspăt cosită”. Sesizăm o îmbinare armonioasă a imaginilor artistice: auditivă – „Dangăt de/clopot”, vizuală – „peste șes,/peste pajiștea”, olfactivă – „... pajiș-

tea/proaspăt cosită”, toate cuprinse într-un tablou dinamic, reflectând dinamica fericirii. Ce poate fi mai romantic, mai frumos, decât apariția iubitei pe alee, aducând cu sine iz de iarbă proaspăt cosită?! Emoția ei este redată prin verbul „tresari”, iar fericirea – tot printr-un verb – „zâmbești”. Structura „Cu/privirea/adâncită în/sine,/uimită” înfățișează o ființă contemplativă. Elemente terestre și cosmice rezonează la iubire – norii, care, personificați, „au înmărmurit/ascultând”, apa, „cutremurată,/palpită”, preluând emoția, ziua, comparată cu o grațioasă „gazelă/de argint”, „se retrage, lin/... în amurg”, unde se împlinește sub semnul binelui, poate „muri/fericită”.

Elegia 17. Tonul acestei elegii este grav, specific încheierii unei experiențe, ale cărei ecouri însă prelungesc destinul ființei creatoare. „Schivnicul scrib/își oprește/pana/aici”, „trubadurul – lăuta”. Scribul, trubadurul sunt simboluri ale artistului trudnic, rafinat, nobil. Arta este lăsată moștenire. „Veșniciile mici” sunt înlocuite cu „veșniciile veșnice”, iar „Universul real” dă la o parte „universul/himeric”. Misterul se revarsă din univers și asupra realității dure, crude, a sfârșirii actului creator: „Din lăută, din/pană,/va mai curge/de-acum/doar întuneric”. Actul creator încetează. Nu și creația. Creația continuă, cu fiecare lectură, cu fiecare actualizare a textului în prezența unui cititor, a unui interpret.

III.

Sublimul, trăsătură dominantă, ce impregnează lirica artistului, atinge cote maxime în poemul din finalul volumului – *Ioanitul*, poem ce constituie, și ca obiect de analiză, și ca densitate semantico-estetică, o secțiune rezumativă, distinctă (*Secțiunea a III-a*).

Prima strofă îl prezintă pe avatarul „Cavaler”, înnobilit de epitetul „bătrân”, antepus, tocmai pentru a valoriza devoțiunea prin sublinierea duratei acesteia. „Bătrânul Cavaler” poate fi pus alături de „Bătrânul Dascăl” eminescian. Ambii sunt simboluri ale excelenței. Eroul dorcescian „se-ntoarce-acasă”, împlinit, „frumos”, căci frumusețea interioară emană frumusețe fizică, „pur”, pentru că a fost purificat

prin luptă, prin vărsare de sânge, dar și prin artă. Armele și-au pierdut rostul, iar „strigătul de luptă” de odinioară subzistă în schițarea dureroasă a gestului: „o grimasă”.

„Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,
Frumos și pur, la fel ca la-nceput.
Nici urmă n-a rămas din lănci și scut.
Din strigătul de luptă – o grimasă...”

Calea sa de-acum, cea spre nemurire, îi este luminată de luna roșiatică („de jar”) și de soarele greu („de fier”), care ritmează precum pulsează o inimă. Între pământ și cer, vidul însuși devine „greu” și impregnează cu „greutate” sa „și zorii, și-asfințitul”. Paradoxal, inexistentul se contaminează de greutatea morții. Ne situăm parcă în timpul haosului primordial – în acel „gol istoric”, ce „se întinde” în *Lacustra* bacoviană. Atât de bulversante sunt versurile:

„Mustesc de vid și zorii, și-asfințitul,
În vidul greu dintre pământ și cer”.

Ultima strofă este de o încărcătură filosofică aparte. „Împăratul” simbolizează Divinitatea, Creatorul spre care „bătrânul Cavaler” își îndreaptă pașii, după ce „o viață-ntreagă L-a slujit”. Nu merge oricum în fața Împăratului, ci „frumos și pur”. Superlativul „mult prea fericit” este remarcabil, denotă extaz, în clipa morții. Acesta este adevărul vizibil, a cărui motivație e fără niciun echivoc: „O rană-i taie inima, de-a latul”.

Concluzii

Putem afirma că, prin acest volum, poetul Eugen Dorcescu aduce un nou suflu în poezia românească. De admirat noblețea sentimentelor, disponibilitatea pentru iubire și pentru slujire a Înaltului, ieșirea din lumesc spre paradisiac, mistica și metafizica, sinceritatea mărturisirii și abilitatea construcției lirice, care devine un produs

perfect. Remarcabile sunt amplasarea în volum a poemelor, ponderea lor egală, dar și echilibrul din cadrul fiecărei elegii, imaginile artistice inedite și memorabile, abundența metaforelor, simplitatea și eficiența limbajului. Un adevărat spectacol liric ne oferă *Elegiile de la Carani*. Care demonstrează, încă o dată, după publicarea antologiei nevariatur *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015), că sublimul este o trăsătură definitorie a liricii maestrului Eugen Dorcescu.

„*Confluente literare*”, 18 februarie 2020; „*Armonii culturale*”, 20 februarie 2020; *Editura online Calameo*, 2020.

* * *

„NE REVEDEM DUPĂ APOCALIPSĂ?”

[Eugen Dorcescu, *ÎNGERUL ADÂNCULUI. Pagini de Jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 p.]

I.

Tocmai am isprăvit o lectură fabuloasă: *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* de Eugen Dorcescu. O lucrare, pur și simplu, monumentală.

Încă din *Prefața* semnată Mirela-Ioana Dorcescu, am „intrat” în lumea textului. Consider că trebuie să dăm dovadă de empatie pentru a înțelege cu adevărat trăirile unui scriitor. Așadar, de la prima pagină, am încercat să stabilesc o serie de similitudini între mine și autor. Eugen Dorcescu a început să-și aștearnă pe hârtie gândurile, trăirile, la 48 de ani. Nu am împlinit încă această vârstă, dar și eu am trecut pragul celor 40. Revoluția din 1989 am simțit-o și văzut-o cu ochi de copil (aveam 14 ani atunci), dar mi-a rămas bine întipărită în memo-

rie, fiindcă m-a marcat profund. De asemenea, am observat dezastrul care s-a instalat mai apoi. Oamenii nu au înțeles așa cum trebuia termeni ca: *libertate, democrație, posibilitate de exprimare*. S-a creat un haos, în care oricine avea impresia că poate să acționeze după bunul plac, că poate să-i strige oricui orice, că totul este permis, sfidând astfel buna cuviință, comportamentul civilizată. Ca să nu mai spun că valorile erau date la o parte, iar incompetența promovată.

Munca Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu este remarcabilă: cu încântare, nerăbdare, curiozitate și cu un superior atașament față de opera soțului său, a parcurs paginile *Jurnalului*, le-a ordonat cronologic, ținând cont de criteriul estetic. Referitor la realizarea artistică, reține, între altele, „bogăția sinonimică, varietatea lexicală, polisemia subliminală, subtilitățile simbolice memorabile”. Drept exemplu este luat *sângele vărsat*, ca simbol al morții, „în faptul cotidian...” (A) și „în faptul excepțional...” (B). (Cf. *Prefața*, intitulată *Opera totală*).

Poezia *Templierul* – pagină de manuscris ce precedă opera – conferă veridicitate întregului text, facilitează apropierea de cititor, un cititor în privința existenței căruia scriitorul este, la început, pesimist, însă, mai târziu, își dă seama că cineva, totuși, va parcurge aceste pagini.

Templierul are trei catrene, în care e prezentat un „trup cicatrizat în bătălii”, o gălceavă a omului de geniu cu lumea dominată de haos, de păcat, pe care nu o poate înțelege și de care se delimitează, el fiind „brav oștean al lui Hristos”. Înaintarea „la trap, spre-o mănăstire” simbolizează dorința acerbă de purificare, graba cu care eul liric lasă în urmă teluricul, îndreptându-și atenția spre celest. Aspru încercat, nedreptățit, năpăstuit de dușmani („oamenii lui Filip cel Frumos”), eul liric rămâne „lângă crucea Domnului străjer”.

Metaforic, amurgul este aidoma unui „cheag de sânge vinețiu”. Sângele poate fi interpretat atât ca simbol al vieții, cât și ca simbol al morții. Atunci când devine „cheag... vinețiu” sugerează boală, decadență, extincție. Soarele „de spuză și de scrum” vine să completeze imaginea trecerii, a unei vieți sfârșite. Însă cele două elemente –

„amurgul” și „soarele” – sunt cele care preiau „destinul meu postum”. Strigătul final este unul de biruință, de revenire la viață: „Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu”.

Cu multă răbdare, credință, luptă permanentă cu el însuși, poetul se detașează de ceilalți, așa cum mărturisea și Mihai Eminescu: „Numai poetul/Ca paseri ce zboară/Deasupra valurilor/Trece peste nemărginirea timpului/În ramurile gândului/În sfintele lunci/Unde paseri ca el/Se-ntrec în cântări” (*Numai poetul*).

II.

Jurnalul este structurat în trei părți, sugestiv intitulate: *MOTH TAMUTH* (ebr. „Vei muri negreșit”: Vineri, 1 februarie 1991 – Miercuri, 15 – Joi, 16 iulie 1992), *ABADDON* (ebr. „Îngerul Adâncului”: Luni, 26 iulie 1993 – Marți, 7 februarie 1995) și *HAVEL HAVALIM* (ebr. „Deșertăciunea deșertăciunilor”: Duminică, 10 septembrie 1995 – Sâmbătă, 14 noiembrie 1998), care conțin o selecție, puternic semnificativă, din însemnările realizate de Eugen Dorcescu în aproximativ șapte ani.

„«Noi vom muri și vom fi ca apa vărsată pe pământ, care nu se mai poate aduna. Dumnezeu însă nu voiește să piardă sufletul»” (2 *Regi* 14, 14) este citatul de început folosit de scriitor. Imediat după aceea, el mărturisește că rostește adesea această frază, fiindcă „e necruțătoare și blândă totodată. E ucigător de frumoasă. E ADEVĂRATĂ!” Sintagma „ucigător de frumoasă” amintește de construcția oximoronică eminesciană „dureros de dulce” din *Odă (în metru antic)*.

Activitățile cotidiene la care se face referire în *Jurnal* ne dezvăluie o personalitate complexă, un om deplin, care analizează, meditează, îi ajută pe ceilalți, respectă legile divine, dar e în permanent zbcucium, sfâșiat de conflictul dintre trup și suflet (duh). Confruntarea aceasta lăuntrică ne duce cu gândul la Dimitrie Cantemir și la lucrarea sa *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul*. Gustul amar, pe care i-l lasă lui Eugen Dorcescu societatea, oamenii, viața însăși, nu prea îl părăsește. Se simte în „vocea” sa un

strigăt, dar și o teamă. În prima parte, este teama de a nu-și pierde soția. Rugămintea ei de a fi înmormântați alături îi declanșează o trăire intensă, o adevărată angoasă: „Vântul durerii și al deșertăciunii mi-a pustiit sufletul. Ce sens mai au toate? Niciunul”.

Printre gânduri sumbre mai pătrunde uneori credința, singura care îi dă putere: „O, Doamne! Pentru omul metafizic nu există nicicând singurătate. Sunt fericit că năzuiesc spre Tine și că Oli e în preajmă, că-i aud vocea și pasul. Lasă-ne împreună și ia-ne împreună!” Dar spectrul morții revine cu insistență – „O sfâșiere cumplită îmi năruie iarăși ființa”; „Nu pot reproduce nici cuvintele, nici tonul, nici privirea ei. Și nici nu vreau să le reproduc. Pentru ce să le reproduc? Și pentru cine? Simt cum mă umplu lacrimile și cum răbufnesc, aidoma unui val. Nu știu de ce, dar mi-e limpede că întâmplarea aceasta va marca, a marcat deja, un punct decisiv în existența mea”. Sau: „O tristețe neagră îmi îngheață sângele”. Societatea îi oferă un spectacol al deșertăciunii, al decadenței, o scenă în care unii, din interes, sunt predispuși să se „prosterneze” în fața altora. Dumnezeu este singurul capabil să-i aline suferința, îi este singura consolare: „Singurătatea omului metafizic e comuniunea cu Divinitatea. Solitudinea lui e, de fapt, libertate”.

Adevărații scriitori sunt cei care au har, cei care se nasc scriitori; ei pot fi cunoscuți după limbaj: „Miza marilor, adevăraților scriitori, e abisul. Ei pot câștiga, sau pierde tot. Pe ei îi obsedează cuvântul profund, izvorând din tainele lumii. Ei plutesc în Ocean, sprijinindu-se doar de plasa nevăzută a Verbului. Mulți dintre ei se rătăcesc. Firește. Caută adevăr acolo unde nu e”.

Dacă Eminescu se includea în categoria epigonilor („Iară noi? Noi, epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite,/Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,/Măști râzânde, puse bine pe-un caracter inimic;/Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;/În noi totul e spoyală, totu-i lustru fără bază;/Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în nimic!”), în volumul dorcescian simțim tendința îndepărtării de pseudoliterați, de veleitari, a ruperii de o lume

coruptă, rece, murdară. După cum însuși susține, poetul preferă termenul scriitor, considerând că autorul este unul singur – Dumnezeu.

E consemnată ideea că trăim într-un coșmar continuu – în timpul dictaturii am suferit cu toții de frig, sărăcie, propagandă, iar, la căderea ei, avem parte de „vărsare de sânge, rafale în plină stradă, moarte, violență, dezastru”. Întrebarea ce se pune este dacă „ne vom vindeca sufletul vreodată de pe urma acestor șocuri?” Până și noțiunea de revoluție este discutabilă. Nu e altceva decât *Havel havalim! Vanitas vanitatum!* Oamenii înșiși devin „biete marionete, într-un magic joc, într-o mascaradă deopotrivă comică și sinistră, fără sens și, poate, fără țel”. Până și Cetatea, cândva elogiată, acum e pângărită, se află în decadență, în mizerie. Strada oferă, la rândul ei, un peisaj grotesc, dominat de bețivi, „hoție, zbierete, scumpiri, mitinguri, tâmpenie, ticăloșie, absența sensului, sărăcie”.

Nici măcar la Teatru nu mai este moralitate, cultură. Piesele dobândesc o turnură deloc dezirabilă, obscenă, sub paravanul libertății de expresie. Lucrurile se precipită și la Editură, al cărei faliment devine iminent, căci oamenii capabili sunt dați la o parte, iar incompetența triumfă. Scriitorul reușește să se detașeze de toate aceste intrigi, își păstrează sufletul curat, nu e părtaș la nedreptățile care apar, e preocupat de „esență, transcendență, forța creatoare și recuperare a Verbului”. Este artist, așa cum, de altfel, declară: „Sunt pe de-a-ntregul artist, sunt poet, nici mai mult, nici mai puțin, nici altceva, cât mai am de trăit, voi trăi numai și numai așa. În această sublimă ascultare, cea a imperativului divin, cosmic și artistic”.

În vara lui 1991, societatea pare a se fi domolit, oarecum, în sensul că nu mai sunt mitinguri sau alte manifestări și îmbulzeli de genul acesta, Timișoara își regăsește farmecul de odinioară, însă au loc mai multe cutremure. Într-un astfel de context, scriitorul este zguduit de gânduri antitetice, e mereu încercat de un puternic sentiment de „inautenticitate”. E ca și cum „misterul terestru s-a micșorat, dar a sporit fascinația misterului metafizic”. Aceeași preocupare pentru metafizic, pentru mister o găsim și în lirica artistului.

Biblia îl preocupă cel mai mult, apropierea de Dumnezeu, încercarea de a fi bun creștin. Sesizăm o suferință intensă, o tristețe incomensurabilă, nu strict pentru propria persoană, ci pentru lume, în general, pentru români, în special.

Bătrâna, soacra lui Ghiță, din nuvela lui Ioan Slavici, *Moara cu noroc*, rostea în incipit: „Omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibeii tale te face fericit”. Mulți dintre români, după 1989, au fost cuprinși de dorința de înnavuțire, de patima banului, au fost, poate, fără să conștientizeze, preocupați de câștig cât mai ușor și în timp cât mai scurt. Atitudinea scriitorului este, firește, una dezaprobatoare. E de părere că astfel de oameni au o personalitate fragilă, sunt dispuși să se dedice unor activități care nu le fac deloc cinste: „După 1989, cuprinși de febra acțiunii, a câștigului, a schimbării, mulți s-au lansat în tot felul de întreprinderi. De ce? De ce trebuie, la vârste potolite, să-ți schimbi complet existența? De ce s-o negi? [...] Medici care își pierd vremea, organizând ședințe de partid? Plăcintari care concep reviste? Scriitori ce se înhăitează cu oricine pentru miting? Nebunia omenească!” E ca și cum nu ar mai exista valori, ierarhie, indivizii nu-și mai agreează țelul pe care și l-au ales în viață.

În jur – moarte (e înmormântat un băiețel care s-a înecat în Timiș), degradare, psihoză, totul prevestește parcă un rău inevitabil. De remarcat empatia, sensibilitatea scriitorului la durerea umană: „Nu ne iese din minte tragedia înmormântării de ieri”. Aceeași compasiune o manifestă și față de oamenii din Moldova, greu încercați din cauza unor inundații de proporții: „Bieții oameni! Nefericiții de ei! Ți se rupe inima văzând gospodăriile distruse, lacrimile celor ce-și plâng morții”. Singura consolare rămâne tot *Cartea Cărților*, spusa lui Iov: „«Ce, dacă le primim de la Dumnezeu pe cele bune, nu le vom primi și pe cele rele?»”; și solitudinea, lăsând vanitățile în seama altora: „«...mais il y a longtemps, comme tout le monde sait, que j'ai renoncé à toutes les vanités du monde»” (Scarron). În drum spre Editură, altă imagine dezolantă – o femeie cu piciorul însângerat. Precum bunul

samaritean, o ia de braț și o duce la spital. Ajuns la Editură, este așteptat de Profesorul Mihai Cazacu și de Doamna sa, care l-a însoțit pentru a-l ajuta să se deplaseze, dar și pentru a-l cunoaște pe cel care a făcut posibilă publicarea cărții soțului ei.

Fiindcă rămâne consecvent cu sine însuși, om al culturii și al literaturii, ghidat de valori morale și ascultând „vocea” divină, ajunge să nu mai aibă prieteni. Îi îndepărtează cu o „răceală politicoasă”, din simplul motiv că nu se regăsește printre ei, că nu se dedă la obiceiurile lor. Tăria de caracter nu-i permite compromisuri: „Eu nu m-am prefăcut. Eu nu mă prefac. Eu – o declar cu tărie – am caracter. Eu sunt scriitor, cărturar. Eu nu mă pot asocia decât cu cei de teapa mea. Eu nu accept orice și nu sunt prieten cu oricine”. Utilizarea în poziție inițială a pronumelui personal „eu”, într-o succesiune de enunțuri, subliniază antiteza dintre scriitor și ceilalți (cei care nu au nicio rețineră în a-și etala ifosele și în a profita de „ispititoarele ciolane”).

Apropierea de 50 de ani este prilej de meditație. Se întreabă, deloc retoric, deloc emfatic, ci, pur și simplu, dilematic, existențial: Dacă viața ar putea fi derulată de la început, oare ar alege același drum? Desigur, posibilitățile ar fi multiple (carieră în matematică, biologie, latină, limbi străine), dar scrisul a fost pentru Eugen Dorcescu un imperativ: „Nu eu l-am ales, ci el m-a ales pe mine”. Concluzia acestei analize este mulțumitoare: „Am trăit. Nu m-am risipit. Mi-am urmat, atât cât am fost în stare, destinul și chemarea”.

Primăvara anului 1992 este umbrită de îmbolnăvirea soției. În 27 martie 1992, vestea unui infarct îl năucește de-a dreptul. Rugăciunea, devenită laitmotiv, cu care se încheie fiecare consemnare, până în 16 iulie 1992, este: „«Trimite, Doamne, Cuvântul Tău și tămăduiește-o!»”

Dacă, până în acest moment, observam un suflet tulburat, odată cu această nenorocire, toate trăirile se amplifică. Implicarea în treburile gospodărești, drumurile la spital și acasă, încercarea de a nu-i împovăra pe ceilalți cu propriile neazuri, răceala fratelui și tot ce se petrece în jur îl slăbesc fizic, dar îl întăresc în credință. Devine precum argintul șlefuit, mai curat, mai pur, mai contemplativ, mai

aproape de Dumnezeu: „În Dumnezeu mi-e singura nădejde. El m-a nimicit. El mă poate ridica. Dar nu de mine e vorba. La Oli mă gândesc”.

III.

În cea de-a doua parte, *Abaddon* (ebr. *Îngerul Adâncului*), însemnările sunt reluate după mai bine de un an. Vestea cea bună – ruga i-a fost ascultată: soția i s-a vindecat. Apariția volumului *Psalmii în versuri* este urmată, firește, de interviuri, felicitări, satisfacții. E definitivat și volumul de poeme *Cronică*. Dar, când să se obțină un sprijin financiar, precum în opera lui Caragiale, Editurii îi este impus un director „trimis de la centru”. Zilele devin agitate. Muncă multă, meditație, scris, suflet puștiit.

Poate, la o primă lectură a *Jurnalului*, vocea narativă pare prea tăioasă, prea tranșantă. Însă, ținând cont de mârșăvia unora, de caracterul lor josnic, de posibilitățile limitate (când spun asta, mă refer la dificultățile prin care a fost nevoit să treacă – salarii venite cu întârziere, piedici în loc de sprijin) ale unui om care nu doar că nu a deranjat pe nimeni, ci i-a ajutat și pe cei care nu meritau, putem considera că aceasta este chiar blândă. „Așa e la noi. Nu scriitorii care merită cu adevărat sunt mediatizați, ci oportuniștii, insolenții, aranjații, acomodabilii. Așa e de nu știu câte decenii, poate dintotdeauna, din pricina nedesprinderii vieții artistice de viața politică. Așa e și azi”.

Întotdeauna, atunci când ne așternem gândurile pe hârtie, ne simțim mai bine. Este ca o confesiune făcută unui adevărat prieten, despre care știi sigur că nu te va trăda. Și spovedania aceasta îți aduce confort psihic. Deși neîncrezător la începutul *Jurnalului* în privința destinatarului acestuia, scriitorul readuce, acum, în discuție existența unui cititor: „Mare mângâiere acest *Jurnal*! Câteva minute pe zi, absolut cu mine însumi și cu un posibil cititor, despre care nu știu nimic, care poate nu există încă. Îmi face bine spovedania continuă”.

Suflet sensibil, atent la frumos, la *aistesis*, fie el livresc, ori ambiental, preocupat continuu de probleme existențiale, nu poate să nu observe frumusețea orașului înmiresmat de tei: „Mirifica noastră

cetate e toropită de aroma teilor în floare. Ce «farmec dureros» (eminescian)!” Splendoarea peisajului îmi amintește de un fragment din literatura franceză – «Sous le ciel balayé de lueurs», fragment extras din romanul *Les Thibault* de Roger Martin du Gard, în care natura rămânea pasivă, își etala frumusețea neîndurătoare, insensibilă la tragedia personajului Antoine, care era bolnav.

Pentru absența comentariilor la volumul *Cronică*, scriitorul identifică trei posibile explicații: „1) e o carte bună; 2) e încărcată de sugestii biblice și eventualii comentatori, neinformați în *Scripturi*, se tem de gafe interpretative, compromițătoare, iremediabil, pentru ei; 3) cartea nu cântă în strună nimănui, nu face distincție între răutăți”. În compensație inversă (ca să zicem așa), directorul cel nou se dovedește a fi un veșnic nemulțumit, îi critică pe toți predecesorii, bârfește, calomniază, iar munca o lasă în seama altora. Imaginea acestuia contrastează cu bucuria contemplării unui oraș încântător: „Dar în oraș era frumos, o căldură suportabilă, lumină pură, adieri intermitente, subtil înmiresmate, ale zefirului, porumbei. Și, dinspre parcuri, zburdalnicul ecou al unor glasuri de copii... Timișoara mea frumoasă, Timișoara mea minunată, Timișoara mea, atât de veche, atât de nouă, atât de fără seamăn!...” Uneori simte dor pentru locurile natale. Pe părinți îi îngrijește, le trimite cele necesare, inclusiv medicamente, deși fratele și cumnata sunt medici cu reputație. „Las la o parte faptul că Dinu nu m-a întrebat niciodată dacă nu am cumva nevoie pentru Oli de cutare sau cutare leac, dar cum de nu-i pasă de bătrânii noștri?”

Se pare că din greșeli se învață, iar, după un necaz, devii mai înțelept. Este o remarcă pe care și poetul o face vorbind despre români – „Noi, românii, ca est-europenii, în general, suntem, poate, mai pătrunzători și mai inteligenți, fiindcă am suferit mai mult decât alte neamuri, privilegiate de meandrele istoriei”.

Activitatea cotidiană e împărțită, precum gândurile, între trup și suflet. Dimineața merge la serviciu, deci lucrează pentru existența fizică, iar după-amiezile sunt rezervate pentru scris, meditat – hrana sufletului. Emisiunile televizate despre scriitori nu mai sunt altceva decât cârcoteli, meschinării, menite să-i indispună pe ascultători

(„neliniștea, tristețea, amărăciunea, ce m-au cuprins ascultându-i”). Menținerea *Jurnalului* este o activitate grea și necesară totodată: „Mă apropiu cu greu de jurnal, dar, pe de altă parte, nu pot renunța la el. Deprindere, nevoia de confesiune, terapie lăuntrică”. Sunetul vântului constituie prilej de meditație: „Vântul vuind în întuneric. O dulce, o voluptuoasă anxietate”.

Există oameni măcinați de invidie, de răutate gratuită, oameni care nu știu să aprecieze succesul celorlalți, dar, cu siguranță, nici în ceea ce-i privește nu sunt mulțumiți, nu se simt împliniți. Deși timpul s-a scurs, referitor la *Cronică* nici măcar o observație, niciun comentariu. Nici lansările în public, întâlnirile culturale nu mai sunt ce au fost odinioară. Viața socială e comparată cu *Țiganiada* lui Ion Budai Deleanu. Munca e zadarnică, democrația e prost înțeleasă, orientarea spre „anticultură” se consolidează. Amărăciunea vag lirică și masculinitatea necruțătoare a sarcasmului se împletesc.

Rând pe rând, oamenii de valoare dispar, de parcă Dumnezeu ar vrea să-i scoată din acest marasm: „Trecem dintr-o vreme dementă în altă vreme dementă. Nebunia și deșertăciunea – iată înțelesul lumii acesteia”. Într-una dintre însemnările din toamna lui 1994, întâlnim o remarcă ce se potrivește de minune zilelor actuale: „Au început molimele: la noi, dar și în alte țări [...]. Îmbătrânim și ne stingem în imensa ladă de gunoi a Terrei, în acest tomberon pe care numai pârjolul final îl mai poate purifica”. Într-o astfel de lume, dorința de refugiu este justificată. Până și imaginile din vis sunt colorate, pline de esență, de încărcătură artistică. Moartea este privită cu seninătate, „fără teamă, fără grabă”: „Visez o pădure, un lac în miezul ei, limpede, azuriu, adânc, mai frumos, mai fascinant decât însăși moartea. Acolo aș vrea să prind, zilnic, și răsăritul soarelui, și răsăritul lunii, acolo mi-ar plăcea să-mi aștept, fără teamă, fără grabă, fără febrilitate, doar cu senină nădejde, agonia și stingerea”.

Câtă tristețe apăsătoare și adevărată în comparația „Îmbătrânim încet, ca niște frunze”! Da, chiar putem fi asemenați, noi, oamenii, cu niște frunze care, toamna, prind culori aprinse, „gustă” fiecare moment al vieții, îl trăiesc cu pasiune, dar își conștientizează sfârșitul

aproape. „Trecerea prin vreme rănește sufletul”. Vacanțele la Predeal revin cu insistență în memorie – clipe dragi, care-au trecut prea repede, ca tot ce e frumos, de altfel. Iarna aceluiași an e dominată de sentimentul zădărniceii, al neputinței: „Copiii pleacă, noi îmbătrânim, părinții mei sunt departe și în vârstă, cu frate-meu nu prea am de-a face. Prietenii (aproape toți) s-au țicnit, slujba merge prost, prosperă șobolanii, hoții, adică tot ce e odios”.

Râul, element întâlnit în lirica dorcesciană, e regăsit în vis. Vorbește despre un râu limpede, a cărui oglindă se contura până departe. De pe țărm, observa femei ce spălau rufe (curățenie, puritate, spălarea de păcate), iar bărbații pescuiau (hrana), folosindu-se de plase, ca în vremea lui Iisus. Memorabilă această imagine, ea persistă și dimineața, după trezire. Apoi visul capătă o altă turnură: „Visez mult și înfricoșător...” – chipuri bizare, soldați, un pod, noapte, graniță și, în plus, un joc de cuvinte în limba franceză: „Marie, tu n'est plus Marie, parce que je te marie”, de parcă ar fi visat un vis străin, un vis ce nu era al său. Zonă de mare profunzime, sugestie abisală, trimițând spre lumea și poetica avatarilor, temă profund dorcesciană, formulată și intens studiată de Mirela-Ioana Dorcescu. Sau: „Am dormit greu și am visat trist”. La Stroiești (localitatea copilăriei sale) e zăpadă, dar sufletul e „trist și pârjolit. Zadarnic ninge. Zadarnic nu ninge. [...] Provizorat prelungit, chinuitor. Asta e viața”. Repetiția adverbului *zadarnic* o întâlnim și în poezia dorcesciană. Rezonează prin forța cuvântului.

IV.

A treia parte, *Havel havalim* (ebr. *Deșertăciunea deșertăciunilor*), prezintă o toamnă frumoasă, contemplată cu un suflet zdrobit. Scriitorul îl (și-l) cercetează: „Sufletul meu cel mai adânc e alcătuit, oare, din apă? Visez des, foarte des, un râu...” Gândul nimicniciei și al deșertăciunii îi dă mereu târcoale: „Mă văd, mă simt ca un fir de nisip în palmele Domnului”. Foarte interesantă distincția dintre literat și

scriitor. Literații sunt ghidați de șabloane, pe când scriitorii le evită, ei sunt creativi, scriu potrivit suflului divin, așa cum sunt îndemnați, potrivit inspirației.

Situația financiară pare să se fi îmbunătățit, însă volumul de muncă este enorm – presiune mare, suprasolicitare. În confesiunea din 21 octombrie 1995, întâlnim din nou visul – imaginea râului, un râu „înfricoșător și sublim, curgând dinspre răsărit spre apus, ocolind, agitându-se în mari bulboane la cotituri, lângă maluri. Era și un pod, pe care mergeam, singur...”

Reproșul constant pe care și-l face sieși: „puținătatea iubirii”. La apariția volumului *Abaddon*, sufletul cunoaște bucuria, este „aidoma flăcării ce pâlpâie-n candelă”. Dar bucuria nu e de durată, deoarece gândul se îndreaptă mereu spre condiția umană, un gând ce deprimă, căci aceasta e demnă de milă.

Călătoria în Germania este un prilej de neliniște, dar nu se opune realizării ei, pentru că simte cât de puternică este dorința soției. Mai apoi, cu multă subtilitate, face o comparație a peisajelor, pe cel german numindu-l „sublim”, pe cel austriac „încântător”, pe cel maghiar „parcă îndurerat”, iar pe cel românesc – „mistic”. În Germania, are parte și de o experiență negativă (singural!) – contactul cu conașionalii stabiliți acolo (inclusiv preotul, român și el), indivizi ostili, ursuzi, neprietenoși. Merge la biserică, să dăruiască un exemplar din *Psalmi în versuri*, iar drept răsplată e întâmpinat cu suspiciune, cu adversitate. Singurul eveniment agreabil – invitația unei femei de a rămâne la parastas. De unde – concluzia: „Nu suntem un neam blând, bun la suflet, ospitalier etc., cum ne tot lăudăm. Dimpotrivă. Suntem răi, bănuitori, violenți, agresivi, dezbinați, refractari la civilizație, neprimitori ș.a.m.d.”

Conștient de misiunea sa pe acest pământ, de harul cu care a fost înzestrat, se autodefinește drept „poet mistic, care, prin voia Marelui Autor, a versificat o parte din *Psalmi* și *Ecclesiastul*”. Apoi, *Pildele*. Viața proprie este comparată cu „un vârtej, o continuă rotire în vid”, existența – „deșartă, dar nu lipsită de sens, nu absurdă”.

Finalul aceste părți este apoteotic: „Ne revedem după Apocalipsă?”

V.

Ce pot să spun? O carte formidabilă, care m-a impresionat profund. Aproape fiecare enunț pare o maximă. Fiecare propoziție mustește de esență filosofică și îndeamnă la meditație, la analiză până în adâncime. Au fost evocate momente pe care și eu le-am trăit. Poate că le-am observat dintr-o altă perspectivă, însă nu total opusă. Sunt de admirat capacitatea scriitorului de a se detașa, de a se desprinde de rău, de o societate infectă, cu oameni corupți, neimplicarea sa în politic și consecvența cu care își urmează drumul, recunoștința față de Dumnezeu pentru ceea ce este și pentru ceea ce înfăptuiește, modestia, seninătatea, luciditatea gândului.

Iar finalul e de-a dreptul răvășitor. Parcă ar fi avut viziunea zilelor pe care le trăim. Abisul continuă. Într-o singură întrebare retorică: „Ne revedem după Apocalipsă?” e atâta zbucium, sunt atâtea sensuri ascunse... E înfricoșător de frumos!

„*Confluente literare*”, 1 mai 2020; „*Melidonium*”, 2 mai 2020;
„*Armonii culturale*”, 3 mai 2020; „*Almăjul*”, mai 2020, p. 1-8;
„*Timișoara*”, 9 octombrie 2020, p. 6; „*Timișoara*”, 16 octombrie 2020, p. 6.

* * *

EUGEN DORCESCU – «UN ÉCRIVAIN PAS COMME LES AUTRES»

[Eugen Dorcescu, *ADAM. Pagini de jurnal (2000-2010)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020]

I.

Odată cu parcurgerea celui de-al doilea volum – de „pagini de jurnal”, sugestiv intitulat *ADAM*, semnat Eugen Dorcescu, se poate sublinia, pe bună dreptate, unicitatea Domniei Sale în dublă ipostază: ca om și ca scriitor. Marele critic literar George Călinescu afirma: „Ce este scriitorul? Un creator de monumente morale făcute cu spiritul și cu mâna”, remarcă relevantă, mai ales acum, când am în față monumentalul volum *ADAM. Pagini de jurnal (2000-2010)* de Eugen Dorcescu.

Tomul este dedicat soției poetului, Mirela-Ioana Dorcescu, pentru care a scrie despre Eugen Dorcescu înseamnă mai mult decât pasiune, bucurie, provocare. Domnia Sa afirmă la finalul *Notei editorului* că „realizarea celor două ediții critice – a *Nirvanei. Cea mai frumoasă poezie* (2015) și a *Jurnalului lui Eugen Dorcescu*, vol I-II (2020) – reprezintă nivelul cel mai înalt de performanță în domeniul editării de carte”. Aflăm astfel că însemnările zilnice din perioada 1990-2013 nu au putut fi transcrise și publicate integral, din cauza vastității manuscriselor. Cele două volume, reprezentative pentru viziunea existențială și artistică a lui Eugen Dorcescu, sunt în consonanță cu opera sa lirică, mai afirmă autoarea acestei ediții critice.

La o primă lectură, se constată vehemență în căutarea unui loc în „poporul lui Dumnezeu”, realizarea unor portrete memorabile, citate din *Sfintele Scripturi* și multe alte elemente menite să confere valoare unui text mai curând creativ decât confesiv.

Impresionează nu doar conținutul, ci și aspectul volumului – o bijuterie literară. Pe coperta I – Eugen Dorcescu, portret în bronz de

Aurel Gheoghe Ardeleanu – imagine sobră, impunătoare, contemplativă, ce ascunde în străfundul ființei căutări, numeroase întrebări, cugetări asupra lumii, a rostului pe pământ. Opera de artă redă nu neapărat cum arată, ci cum trăiește, de altfel, poetul Eugen Dorcescu. Apoi – *Adam*, creația lirică ce deschide textul și care îi corespunde *Templierului* din primul volum. Compozițional, constatăm existența a trei capitole – *ABBA*, *PATER*; *GENITRIX*; *ADAM* – denumiri dintr-o limbă de uriaș prestigiu cultural, ca, de altfel, și în volumul I. Dar, încă din *Nota editorului* este remarcat faptul că, în ciuda similitudinilor de ordin structural, *ADAM. Pagini de jurnal (2000-2010)* este o carte „autonomă, cu alte nuclee semantice”, cu personaje bine conturate, cu stări contrastante, cu indicații orare.

Adam, conform *Vechiului Testament*, a fost creat de către Yahweh Elohim din pământ, „după chipul și asemănarea Sa”, în ziua a șasea a creației. Poate fi privit ca fiind prima persoană, dar și ca simbol al creării omenirii. Simbolic vorbind, Adam reprezintă și păcatul original, pentru care a primit drept pedeapsă divină alungarea din Rai. În cazul de față, Adam desemnează ființa în căutarea Ființei, încercarea de cunoaștere, de înțelegere, de autocunoaștere și de autocontemplare. Puțini sunt „cei aleși”, nu oricine este apt a intra în dialog cu propria ființă și nu mulți sunt preocupați într-atât de cunoaștere, critică și autocritică.

Durerile pricinuite de necazurile vieții, dezamăgirile sunt prilej de meditație. De multe ori, omul se simte copleșit. Se zice că „ceea ce nu te omoară, te întărește”. Adevărat, ne simțim purificați, șlefuiți după anumite experiențe, însă, uneori, precum zgura care se depune pe coșul caselor, tot astfel necazurile, supărările înnegresc pereții sufletului. Am remarcat multe astfel de momente în volumul *ADAM. Pagini de jurnal (2000-2010)*.

II.

Cele trei părți: *ABBA*, *PATER* (duminică, 2 ianuarie 2000 – marți, 27 septembrie 2005), *GENITRIX* (duminică, 2 octombrie 2005,

ora 9:15 – sâmbătă, 29 septembrie 2007, ora 19) și *ADAM* (marți, 2 octombrie 2007, ora 8:35 – luni, 13 septembrie 2010, ora 14:10) conțin însemnări realizate în 10 ani.

Debutul acestui volum amintește de citatul din incipitul celui dintâi («Noi vom muri și vom fi ca apa vărsată pe pământ, care nu se mai poate aduna. Dumnezeu însă nu voiește să piardă sufletul»). E vorba de conștientizarea morții, de acceptarea ei: „Niciodată nu va mai fi trecerea de la 1999 la 2000. Niciodată nu vor mai fi ziua de ieri, ziua de azi. Secolul pe care tocmai l-am început e cel în care voi muri”.

Trecerea în alt secol înseamnă, pentru un creator, prilej de meditație artistică: „M-am trezit cu un gând, pe care va trebui să-l aprofundez. Anume, un poet important nu scrie despre om: privit în sine, omul e prea mărunț pentru a fi subiectul unei mari poezii; la fel, un poet important nu scrie despre Dumnezeu: om fiind, nu-L poate cuprinde și, închipuindu-și că poate, cade în trufie, ratându-și poezia. Un poet important scrie despre relația (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură). Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă”.

Aceeași societate coruptă, cu personaje ciudate, cu imoralitate, cu elemente ce provoacă greață: „O greață cumplită, fizică și morală, mă sufocă. Cine mă va scoate din amărăciunea aceasta? Cine, în afară de Dumnezeu?” De unde – zburciul sufletului: „Sufletul meu e un vaier. Sufletul meu e aidoma vântului ce bântuie, gemând, în jurul casei, pe cărările nevăzute ale văzduhului... Ori trăim, ori murim – e cam același lucru. Nu există nici viață, nici moarte, ci o taină, care le cuprinde pe amândouă și pe care o intuiesc, din când în când”.

Dezamăgirile vieții sunt multiple, toate încep cu „dacă”; strada prezintă același spectacol macabru, cu „lume săracă” și „chipuri ofilite”, iar singurătatea atinge cote maxime: „Cine sunt eu? Ce sunt? Un suflet solitar, în singurătatea infinită. Nu mai am pe nimeni. Câteodată mi se pare că m-am desprins și de mine însumi”.

Meditațiile uimesc prin profunzimea lor, prin adevărul exprimat. De pildă: „Un artist adevărat este expresia unui paradox: pe de o

parte, dorește succesul; pe de alta, nu-i pasă absolut deloc de succes. De aceea, el nu face compromisuri de niciun fel pentru a atrage atenția cuiva. Goana după glorie e semnul puținătății talantului. Acesta e un dar, un mister, își e suficient sieși. Se exercită, potrivit voinței Celui care împarte oamenilor toate darurile”.

Dacă în partea a doua a volumului dominantă este imaginea mamei, în prima parte – intitulată *ABBA, PATER* –, figura tatălui se află în centrul atenției. Zbuciumului pentru aflarea tainelor spirituale i se adaugă grijile, frământările cotidiene: „Ce vom face, la iarnă, cu bătrânii? Mergem noi acolo? Vin ei aici? Cum s-o duc pe Oli în frig, departe de medici, cum s-o supun efortului pe care îl implică o eventuală deplasare și consecințele ei? Eu însumi pot rezista (fizic și psihic)? Această neliniște perpetuă mi-a stors nervii. Apoi, de unde bani?”

Preocupat mereu de soarta părinților, vizitele la Stroeiești (pentru a se asigura că sunt bine și au de toate) sunt dese. Simte bucurie, căci „Mama și tata arătau bine. Activi, lucizi, cu suficientă energie”, dar în aer plutește tensiunea, trădarea, amărăciunea cauzată de trufia fratelui cu aere de stăpân în casa părintească. Nedreptatea e crudă, doare, e frustrant să fii dat la o parte, să nu îți se ceară părerea măcar în legătură cu casa părintească. Și nu pentru avuții, ci pentru valoarea sentimentală a locului. „Camera dinspre apus” nu e „cea de la stradă”, iar sentimentul de înstrăinare – este evident.

Gustul amar provocat de singurătate și de o lume mârșavă naște dorința de a crea „o existență utopică, pe trei trepte” – „dezgustul de realitatea curentă și abandonarea ei; viața în căsuța de lemn; incinerarea”. Chemarea spre *Cel Veșnic* alungă spaima. E recunoscută greșeala, dar și neputința de a i se sustrage. Preocupările literare mai atenuază amărăciunea.

Cu o luciditate impresionantă, cu hotărâre, cu forță a conștiinței, scriitorul Eugen Dorcescu este capabil să înlătore persoanele de calitate îndoielnică. Trăind o viață cinstită, purificată, riguroasă din multe puncte de vedere, atunci când îi sunt înșelate așteptările, știe să fie ferm, să îndepărteze răul, să-l stârpească întocmai cum Iisus alunga

vânzătorii din templu. „Și a intrat Iisus în templu și a alungat pe toți cei ce vindeau și cumpărau în templu și a răsturnat mesele schimbătorilor de bani și scaunele celor care vindeau porumbei. Și a zis lor: Scris este: «Casa Mea, casă de rugăciune se va chema, iar voi o faceți peșteră de tâlhari!»” (*Matei 21, 10-13*).

Interesantă este concepția că, dacă încerci să refulezi melancolia, disperarea, ele apar „în vis, în poezie, în proză, în comportamentul cotidian, în grai, așa cum răsar lăstarii peste patul germinativ, format, în timp, din crengi uscate, frunze și ierburi. Mă înfior când privesc – metaforic vorbind – în abisul din mine însumi”. Sau – „timpul gonește tot mai iute, goana lui, epuizarea lui au devenit vizibile” = „Fugit irreparabile tempus!” (Vergilius).

În ciuda tuturor similitudinilor structurale dintre primul volum și cel de-al doilea, acesta din urmă conține mai multă meditație filosofică, este mai profund, naratorul fiind mai implicat în descoperirea sensurilor cu privire la lucrurile esențiale. De exemplu: „Mare pedeapsă este viața!”; „... toate se șterg. Rămâne eul, singur, în fața esenței. E un sfârșit? Un început? Nimeni nu poate răspunde”; „Necruțătoare, veșnic nepătrunsă și surâzătoare, viața-moartea (acest întreg, în aparență contradictoriu, chiar antagonic) merge înainte”. „Aceasta e viața: o moarte înceată. Mă refer la viața pământească, desigur”. Sau, așa cum spunea și Eminescu: „Geniul – o nefericire” = „Geniul este paradoxala intimitate creatoare dintre poet și moarte... Viața este un rău. Moartea este un rău. Este o nenorocire să te naști...”

Senectutea este capricioasă. Părinții, ajunși la o vârstă respectabilă, sunt adeseori dificili, nehotărâți, „această teroare psihică, a nepuținței, a bătrâneții solitare, îi chinuie”. Îi doresc pe copii în preajmă, dar, odată ajunși lângă ei, brusc îi alungă prin remarci, prin atitudini, prin gesturi ofensatoare.

Călătoriile (în Germania) prilejuiesc uneori bucurie, alteori melancolie, dezamăgire, iar mai târziu, în partea finală a jurnalului, dobândesc conotații aparte. De pildă, Drumul spre Tenerife este unul inițiativ. Drumurile Timișoara – Stroiești – Timișoara sunt vlăgui-

toare. Inserțiile metaforice sunt ca o oază în deșert – „Soarele și-a potolit văpaia. Coboară în cenușa orizontului”.

Vestea morții tatălui, consemnată sâmbătă, 19 aprilie 2003, e copleșitoare – „E o cumpănă, o bornă ziua de azi. A MURIT TATA! Dumnezeu să-l odihnească în pace!” După acest eveniment răvășitor, e timpul pentru o discuție cu fratele. Poetul renunță la drepturile ce i se cuvin, dar formulează trei condiții: să poată merge acolo oricând, Alina (fiica sa) și familia ei să-și poată petrece concediul acolo și să-i fie permisă fixarea unei plăci memoriale pe zidul casei.

Durerea e resimțită până-n cele mai adânci cotloane ale inimii: „Mă bântuie amintirea mamei, privirea ei concentrată, încercând să pătrundă înțelesul lucrurilor, îl văd pe tata, mort, întins, între flori și lumânări, cu ochii lui albaștri, îngrozitor de închiși, aud chemările nenumărate ale păsărilor, zăresc veverița ce zburdă prin curte, am dinainte Poiana, Râul, copacii plini de floare. Casa. Aud clopotul, toaca... *Doamne Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi, păcătoșii!*” *Poiana, râul, casa, copacii, toaca* sunt elemente foarte importante pentru universul dorcescian. Nu întâmplător sunt scrise uneori cu majusculă. Le regăsim cu acest artificiu grafic și în opera lirică, nu doar în paginile de *Jurnal*.

La pomană – o întâmplare ciudată, o apariție sau un mesaj divin? „Preotul Mihai a sfințit bucatele, iar mesenii, decenti, reculeși, au început să se înfrupte din ce li se oferea. Eu și frate-meu am rămas în picioare, lângă preot, supraveghind buna desfășurare a pomenirii. La un moment dat, privind eu înspre celălalt capăt al mesei, am văzut un bărbat, complet necunoscut, un străin, îmbrăcat sărăcăcios, așezat mai la o parte, pe un scaun ce nu știam să fi fost liber. L-am contemplat îndelung. Umbra vișinului îl acoperea parțial, ceilalți nu păreau a-l observa, iar el nu lua în seamă pe nimeni. «Un drumeț», mi-am zis. «A văzut poarta deschisă, a înțeles că e o pomană și a intrat. Bine a făcut». M-am desprins de grup și m-am îndreptat spre sufragerie, cu gândul să-i duc străinului un suc de portocale. Când am revenit, omul acela dispăruse. Rămăsese un scaun neocupat, la capătul mesei. Și, pe masă,

la marginea marginii, o fărâmbă de pâine, lângă un pahar de vin, băut pe jumătate...”

Situația țării este dificilă – amenințată de „psihopați, prostovani, ticăloși”, cu analfabeți, prostituate, furturi, droguri. În opoziție cu aceștia, sunt și oameni dintr-o altă categorie: „Al. Philippide, Marin Preda, Ștefan Bănulescu, Mircea Ciobanu, Cezar Baltag, Mihai Gafița și Ovidiu Cotruș. Un alt reper: A.E. Baconsky. Mai târziu – G.I. Tohăneanu, Ion Arieșanu, Laurențiu Ulici. Apoi, Adriana Iliescu, Virgil Nemoianu, Marian Popa, Valeriu Anania. Și alții, desigur”.

Vizitele la Stroiești, care altădată erau prilej de bucurie, acum sunt nedorite. Spațiul copilăriei a fost „otrăvit”. Stresul, învinovățirile, lamentările, reproșurile au „surpat” dorința de a revedea „Poiana, Pârâul, Râul, Zăvoiul, Dealul, Pădurea”, cândva atât de îndrăgite.

Visul, alt cuvânt-cheie, alt simbol în creația lui Eugen Dorcescu, prezent în ambele volume: „L-am visat pe tata. Eram la Stroiești, în pridvor, eu și Oli, și deodată am auzit (și mi s-a spus) că cineva strigă insistent la poartă. M-am uitat și l-am văzut pe tata. Mă striga pe nume, tare și repetat. Am coborât scările, deși eram îmbrăcat sumar, el a venit dinspre poartă și ne-am îmbrățișat lângă trepte. [...] Tata a urcat scările, a intrat în pridvor și s-a interesat de păsări (întotdeauna l-au preocupat), ceea ce ne-a făcut să zâmbim...”

Orașul-cetate (Timișoara) este înfățișat „letargic – ... întins în câmpie, răvășit de soare, aidoma unei lubenițe sparte. Timișoara e o urbe ce te vrăjește, te prinde în mrejele frumuseților sale calme, lente, contemplative”, dar, totodată, e privit și ca o rampă de lansare pentru temperamentele puternice venite dinspre Ardeal sau Oltenia.

Imagina mamei apare mai bine conturată în următorul capitol, însă, și în finalul acestuia, cititorul observă o forță tiranică, o plăcere sadică a mamei de a-i ține aproape pe cei din jur, cu ipohondrii, de a-i determina mereu să acționeze potrivit planurilor sale.

III.

Și totuși... mama! Cât de des apare acest portret în operele scriitorilor! Dacă e să privim doar în lumea literaturii române – la

George Coșbuc, mama e înfățișată torcând, alături de două fete, într-o „căscioară”, așteptându-și fiul; la Eminescu – „O mamă, dulce mamă, din negura de vreme/Pe freamătul de frunze, la tine tu mă chemi”; Ion Creangă și-o amintește „plină de minunății”; Ioan Slavici afirmă: „Priveam întotdeauna în ochii ei când voiam să fac ceva; eram stăpânit cu desăvârșire de sentimentul că acolo unde e mama mea nu mi se poate întâmpla niciun rău”; Tudor Arghezi o numește „mamă bună/mamă mică”, iar lista poate continua cu portretul „Măicuță bătrână/Cu brăul de lână” din *Miorița*, cu alți mari scriitori – Barbu Ștefănescu Delavrancea, Alexandru Vlahuță, Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Lucian Blaga etc.

Așa cum ne-a obișnuit și până acum, scriitorul Eugen Dorcescu este total diferit. Domnia Sa aduce cu îndrăzneală *cugetări adevărate, neconvenționale, ne-edulcorate* despre mamă. Își iubește și respectă părinții, pentru că iubește și se străduiește să împlinească mereu porunca divină, dar nu se sfiește să spună adevărul. „Mama așteaptă să se întoarcă la casa ei. Odată ajunsă acolo, va începe, mai mult ca sigur, presiunea obișnuită asupra celor apropiați. De ani mulți durează această pendulare [...] Mama dorește, cu ferocitate, să trăiască, dar nu-și asumă viața. Trăiește netrăind. Sunt nedrept oare? Nu judec. Vreau să pricep, să descifrez, cât de cât, misterul acestui suflet. Care e sufletul mamei”. Sau: „Astăzi, a sunat mama, pe la ora 11. A început, de bună-seamă, cu un reproș (De ce n-am telefonat?) și a continuat cu o jelanie (Ce bolnavă este ea!). Apoi, am aflat că Angelica îi gătește, că Măruța o aprovizionează, că frate-meu va sosi în curând să o ia la București. M-am gândit, adesea, că mi-ar fi imposibil să locuiesc mai mult de câteva zile la Stroiești. Cred că n-aș suporta, cred că aș muri, dacă ar trebui să rămân acolo șase luni sau, mă rog, un an”. Totuși, găsește o explicație tuturor acestor capricii din partea mamei – consecința morții primului ei copil, o posibilă depresie netratată.

Nu doar mama, ci toate personajele sunt conturate într-o manieră modernă, fratele scriitorului, eul narator, tatăl, Dana, Oli, Mina. În *Nota editorului*, Doamna Mirela-Ioana Dorcescu remarcă existența unor expresii cu funcție de propulsare: «Béni soit-Il», „Nunc

stans”, „Sic transit gloria mundi”. Acestora li se adaugă reflecțiile referitoare la tehnicile scriiturii – „*L’histoire...*”, așa cum se înfățișa înainte de această nouă reluare, cu titlul ei franțuzesc, dar cu puțin text franțuzesc în interior, era emfatică. Titlul trebuie să se justifice prin text, și invers. Acum, introducerea citatelor franțuzești pune titlul în acord cu textul. Totodată, creează o tensiune aparte, și un risc, fiindcă textul românesc este obligat să suporte prezența unor pasaje celebre, care, dacă n-au un mediu rezistent, pot coroda enunțurile din jur. Așadar, inserția trebuie să se facă firesc, să fie impusă de discursul românesc; iar, pe de altă parte, acest discurs trebuie să încerce a fi, *d’une manière ou d’autre*, la înălțimea intelectuală, morală, estetică, a inserturilor, chiar dacă (sau, mai degrabă, fiindcă) între cele două paliere se instituie, deseori, un fel de paralelism. Oricum, eu lucrez spontan, dar nu la întâmplare. Eul profund supraveghează totul și decide...”

Copilăria este evocată cu nostalgie – „Ce echilibru, în acele vremuri de crunt dezechilibru social și moral. Tata și mama nu se certau, nu se neglijau, nici în particular, nici în public, erau, amândoi, de o moralitate desăvârșită”. Fiind o familie de intelectuali, nu s-au împotrivit dorinței adolescente a fiului Eugen de a-și petrece unele nopți senine, înstelate, la râu, într-o deplină libertate de cugetare, de contact cu natura și cu sine însuși. „Mi-au spus doar atât: «Să fii atent, să ai grijă...» Eram atent. Chiar foarte atent. Luna, stelele tremurau în apele reci ale Sohodolului, iar eu călcam albia, nemărginitele ei pietrișuri, având, în față, Munții Vâlcanului”. La întoarcerea acasă, mama, grijulie, îl învelea.

Eul narativ se arată mereu preocupat de dorința de a-și înțelege mama. Deși condamnă anumite obiceiuri materne, o privește și cu admirație – „Poate că numai atât dorește mama: să fim vii. Și, pentru firea ei incapabilă de compromisuri, a fi vii însemna, înseamnă, să putem fi văzuți, auziți, atinși, să fim în preajmă, la aceeași masă de demult, în aceeași casă de demult, în aceeași viață de demult. Ce himeră! Cât de himerică a fost și este mama! Ce poet a fost și este mama!... Cât de mult am iubit-o!”

După atâta muncă riguroasă, vin întrebările firești: „Ce voi face cu toate aceste sute și sute de pagini? Cui voi da, cui voi lăsa Jurnalul? Lui Dumnezeu, unui om al lui Dumnezeu”. Scriitorul își asumă un rol important. Dacă Dumnezeu a hotărât ca el să fie unul dintre românii capabili de credință și de creație, atunci îi revine sarcina de a „vorbi despre Împărăție”, de a-i avertiza pe oameni „ce și cine îi poate împiedica să ajungă acolo”. Identifică singura salvare în *metanoia*, deoarece „omul nu este educabil”.

IV.

Partea a treia a acestui volum cuprinde povestea unei călătorii. În primul volum, călătoria în Germania era prijej de neliniște. De astă dată, călătoria în Tenerife este un drum inițiativ, un drum cu valoare de simbol. Colaborarea cu scriitorii spanioli – o bucurie.

Înainte de a pleca în călătorie este reluat versetul: *L'Éternel te gardera de tout mal. Il gardera ton âme. L'Éternel gardera ton départ et ton arrivée, dès maintenant et à jamais*. Tenerife reprezintă un loc paradisiac, plin de culoare, lumină, regăsire, o „reminiscență concretă a Edenului”. Cadrul natural este completat de ocean, palmieri, un copac-dragon... Insula așază alături Paradisul și Infernul.

Deodată cu acest mirific peisaj vine și inspirația, nevoia de a scrie, de a crea, de a se confesa. Viața literară, în Spania, în pofida cărților care apar, e tristă. La întâlnirile literare, contrar obiceiului din România, în Spania vine foarte puțină lume. Colegii scriitori ai autorului de carte nu participă niciodată la prezentarea ei. Ba, mai mult, uneori sala rămâne pustie, nu e nimeni. În fața unei astfel de mărturisiri, Eugen Dorcescu simte compasiune pentru poetul spaniol Coriolano Gonzáles Montañez, care repetă – *C'est terrible!*

Concluzia firească – a fost o vacanță minunată. „Prin voia Domnului, *béni soit Il! Si Dieu le veut*, vom mai veni aici. Poate chiar la anul”.

V.

De ce «UN ÉCRIVAIN PAS COMME LES AUTRES»? Foarte simplu: Eugen Dorcescu a fost, este și rămâne un scriitor de excepție. Nu îmi aparține această remarcă, o spun mari voci din lumea literară. Este tipul de scriitor ce nu absolutizează nimic, ce se lasă călăuzit și inspirat de adevăr, de Creator. Deși ni se relevă drept un om greu încercat de viață, cu multe necazuri, cu revoltă sufletească pricinuită de nedreptate, cu o familie care nu doar că nu-l ajută în demersul artistic, ci, dimpotrivă, îi pune piedici, Domnia Sa reușește să se ridice deasupra tuturor. Necazurile îl purifică și scot la iveală un om de superioară calitate și un scriitor unic, admirabil, inimitabil.

„Armonii culturale”, 24 octombrie 2020; „Confluențe literare”,
25 octombrie 2020; „Luceafărul”, 28 octombrie 2020;
„Gândacul de Colorado”, 28 octombrie 2020.

* * *

POEME – ÎNTRU CONTEMPLARE (I)

(Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015)

Poetul Eugen Dorcescu însuși afirma că el poate fi considerat, pe bună dreptate, un om religios, dar nu, neapărat, și un poet religios. Eventual, și dacă se ține cu tot dinadinsul, ar putea fi calificat drept poet mistic. Asemenea dezbateri și încercări de încadrare nici nu erau de conceput cu un secol sau două în urmă, când ateismul, secularismul, despiritualizarea nu aveau anvergura și îndrăznelile de azi. Ca să nu mai vorbim de veacurile și mai vechi. Dante este poet, nu poet religios. Deși este cel mai mistico-religios dintre poeți. Dostoievski

este romancier, nu romancier religios. Incultura crasă a modernității, materialismul ei opac simt nevoia să eticheteze minimalizator orice creație spirituală.

Corect este, deci, și în cazul de față, să se pornească de la trei axiome: 1. Eugen Dorcescu trăiește într-o lume în care, și pentru care, Dumnezeu există; 2. Eugen Dorcescu nu scrie despre religie, ci despre o lume (lumea noastră și a lui), în care, și pentru care Dumnezeu există; 3. Ca urmare, poezia lui Eugen Dorcescu, tratând teme specifice poeziei dintotdeauna (cum observa, de altfel, Virgil Nemoianu, în *Prefața* sa la volumul *Piața Centrală*), este de o puternică factură spirituală.

Drumul spre Nirvana este unul sinuos, ascensional, dar, cu cât mai îngustă și mai grea e calea, cu atât mai mare bucuria înaintării. Receptorii poeziei Domniei Sale se confruntă cu numeroase dificultăți, căci pătrunderea în adâncimea sensurilor dorcesciene nu e deloc ușoară. Dar accederea lor, după relectură, aduce mari satisfacții.

Nirvana. Cea mai frumoasă poezie (Timișoara, Editura Euro-stampa, 2015) – o carte impresionantă, atât prin formă, cât mai ales prin conținut, realizată în tiparele unei antologii *ne varietur*. Este un volum de poezie generos, ce numără 608 pagini, cu poeme reprezentative din lirica dorcesciană, mai precis, din toate volumele publicate până în acel an: *Pax magna*, *Desen în galben*, *Arhitectura visului*, *Culegătorul de alge*, *Epistole*, *Cronică*, *Abaddon*, *Exodul*, *Poemele Bătrânului (Elegii)*, *Moartea tatălui – O cântare a treptelor*, *Piața Centrală*, *Drumul spre Tenerife*, *Elegiile de la Bad Hofgastein*, *Nirvana*. Mai mult decât atât, corpusul de poezie este însoțit de un consistent eseu hermeneutic, intitulat *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei* și semnat de Mirela-Ioana Borchin, care aduce explicații noi, ample, foarte stimulatoare pentru exegeză, foarte utile pentru o mai bună cunoaștere a gândirii poetice: „Prin urmare, poezia lui Eugen Dorcescu nu este doar religioasă, nu este doar filosofică și nici doar metafizică. Este existențială. Vorbește despre natura, tragismul și șansa ființei. Ne spune că, atâta vreme cât în structura ființei se va

menține separarea dintre materie și spirit, ființa nu va putea accede Ființei. Pentru Poet, există o fericire nirvanică. Spre care tinde, cu puritatea și energia ființei și a poeziei sale”⁴.

De asemenea, este identificată, în opera lirică a lui Eugen Dorcescu, o poetică a treptelor: *Treapta întâi: Visele apelor, Treapta a doua: Visul celtic, Treapta a treia: Dulcea moarte, Treapta a patra: Adâncul. Nimicirea. Abaddon, Treapta a cincea: Thanatos, Treapta a șasea: Absența, Treapta a șaptea: Bătrânul, Treapta a opta: Prima treaptă a cerului, Treapta a noua: Nirvana – impresie și expresie.*

Aflăm, din eseu hermeneutic, că Poetul Eugen Dorcescu explorează ființa, drumul pe care trebuie să-l parcurgă aceasta sau „o zonă de intersecție și de profunzime spirituală, unde religiile se topesc în ceva care le conține pe toate”. Nobila menire a poetului este aceea de a crea original și responsabil. Așa procedează Eugen Dorcescu. Oricine se poate regăsi în poezia sa. Ființa se află într-o căutare perpetuă, dar și într-o continuă luptă între carne și duh. Istovită de atâta zăbucium, nu-i rămâne altă soluție (alt vis) decât Nirvana.

În ciuda faptului că volumul e dens, am decis să-l analizăm text cu text. Să privim fiecare poezie de aproape, ca pe un exponat dintr-o expoziție statornică, de neclintit. Firește, mai întâi, vom aborda *Nirvana*, poemul plasat chiar la început, prezentat ca artă poetică. Un dicton latin sună cam așa: „Ars longa, vita brevis” – mare adevăr. Există trei momente esențiale în viața omului: nașterea, căsătoria și moartea. Dacă despre primele două se poate vorbi cu bucurie, cu oarecare relaxare sau cu euforie, moartea este un subiect nedorit, misterios, dar inevitabil.

Nu am întâlnit până în momentul de față o poezie mai frumoasă decât acest poem de început: Nirvana. Poetul nu se teme să abordeze acest subiect incomod pentru mulți. Oricine a pierdut pe cineva drag a trăit din plin durerea. Am putea spune că „a văzut moartea”, că i-a

⁴ Mirela-Ioana Borchin, în *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, în Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Ed. Eurostampa, Timișoara, 2015, p. 461.

simțit prezența. E foarte greu chiar și de privit momentul în care un om își dă ultima suflare, în „lupta dintre carne și duh”, cum ar spune Poetul Eugen Dorcescu. De fapt, *agonie* are chiar sensul de „luptă”. Simți o durere sfâșietoare, este o trăire unică, intensă, ce lasă o rană adâncă în suflet. Ești derutat, totul ți se pare în van, totul e pierdut; ai face imposibilul să readuci la viață ființa dragă, dar... înțelegi limitele ființei. Și-atunci ești ca un copac fără rădăcini, ca un pește pe uscat, căci zbaterea ta este, realmente, zadarnică.

Moartea soției mult îndrăgite de poet este prilej de suferință maximă. Din această experiență izvorăște însă o artă poetică, o izbândă artistică uluitoare. Plasată imediat la începutul antologiei, după schița biobibliografică realizată de actuala soție a poetului, Doamna Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, poezia *Nirvana* impresionează profund cititorul. La fiecare lectură pot fi deslușite sensuri noi. Versurile de început: „Vom sta alături, ușă/lângă ușă./În două urne/gemene-n mormânt” imprimă deja o notă de gravitate textului. E sugerată o stare viitoare, prin verbul „vom sta”, iar adverbul de loc, cu nuanță modală, „alături”, precum și adjectivul „gemene”, obținut prin conversiune, anunță faptul că cei doi vor fi nedespărțiți. Structura „urne gemene” subliniază egalitatea în fața morții. Au conviețuit și se vor regăsi într-o altă lume. Femeia iubită este o ființă firavă, care simte nevoia de a fi protejată. Ea „plânge”, „bate-ncet cu mâna firavă de cenușă”, „cheamă plângând”. Deși răspunsul rămâne pozitiv, „sumbra ușă a morții” nu poate fi deschisă, pentru că și cel care o proteja a suferit o transformare – „că nu mai sunt/acela care-am fost”.

Se simte greutate, apăsare, imposibilitatea evadării: „O grea cătușă/ne leagă cu teluric/legământ”. Nu doar cuvintele sunt grave, și sunetele au forță. Soluția este doar una: „Să ne desprindem, deci,/tu – gând, eu – gând,/și-așa ne vom uni din nou...” La care se adaugă motivul mitic al renașterii din propria cenușă, amintind de Pasărea Phoenix – „ca flacăra zvâcnită din/cenușă”. Eliberarea este redată prin verbele la gerunziu „zburând”, „jubilând”, iar perspectiva, prin adjectivele „liberi” și „eterni”.

Zbuciumul eului liric este evident, trăirile ating cote maxime. Cititorul e pus dinaintea unui text față de care nu poate rămâne indiferent. Dar starea sufletească generată de întreaga construcție nu este una de compasiune, ci de admirație, de încântare. Totuși, poetul își exprimă tristețea covârșitoare și, pur și simplu, simți că ți se rupe sufletul de îndurerare.

Ca semn al modernității, observăm din nou ingambamentul, procedeu cu care suntem deja familiarizați în ceea ce privește lirica dorcesciană; versurile lungi alternează cu cele scurte, făcând să pară totul mult mai firesc, mai sobru, mai important. De altfel, cuvintele sunt îmbinate parcă într-o sentință, au o rezonanță specială, o încărcătură semantică aparte. Textul „curge” precum râul vieții și al morții.

Dacă la început este sugerată o tăcere mormântală („Vom sta alături, ușă/lângă ușă./În două urne/gemene-n mormânt”), pe parcurs, totul se combină într-un cântec sfâșietor, din ce în ce mai grav, culminând cu greutatea desprinderii de teluric, pentru ca, în final, să fie trăită biruința renașterii, anunțată parcă de un cor îngeresc.

În eseu hermeneutic mai sus menționat, se face precizarea că „tema centrală a creației dorcesciene este condiția ființei întru Ființă”. Cele patru poeme, din volumul de debut al poetului – *Pax magna* –, selectate pentru această antologie, *Logica frumosului*, *Aniversare*, *Sufletul liniștii* și *Vechi cântec de călătorie*, emană calm, frumusețe, liniște, acea „*Pax magna* primordială”.

Logica frumosului – poem alcătuit din două catrene, memorabile din mai multe perspective: semantic, semiotic, artistic, fonetic etc. Ambele se deschid cu întrebări retorice „Cum...?”, respectiv „Când...?” Epitetele – „spumoșii cai”, „undele amare”, „pustiul alb”, aflate în vecinătatea comparației „Să scalzi, ca-n amețeala unui Râu” și a lexemelor „umbră”, „răcoare”, sugerează frământare, durere, răceală. Cea de-a doua strofă conține noi imagini tulburătoare – „templul vechi e pulbere și scrum,/Mâncat de dinții mării fără sațiu” sau „mucedu statui”, care ascultă prăbușirea timpului, haosul primordial. Sesizăm două elemente personificate – marea și statuile, ambele simbolizând trecerea timpului. De remarcat epitetele cromatice –

„pustiul alb”, „albastrul timp”, primul cu adjectiv plasat după substantiv, respectiv, antepus substantivului, pentru a-l accentua, în al doilea caz. Imaginea dispariției templului simbolizează pierderea credinței; marea capătă noi conotații, este răzbunătoare, distrugătoare, iar statuile se află în imposibilitatea de a opri căderea, prăbușirea tuturor iluziilor permanenței materiale. Toate aceste elemente combinate nu fac altceva decât să motiveze „Logica frumosului”.

Poezia *Aniversare*, de asemenea, este constituită din două catrene, are rimă încrucișată și măsură de 10-11 silabe. În prima secvență lirică, întâlnim asocierea frapantă „desfătată de stihii”; apoi, în versul următor, „băltirea fluviilor, calmă”. E atâta apă, încât bălțește până și fluviul – structură hiperbolică. Însă „băltirea” rămâne „calmă”, nu creează panică, ci, mai degrabă, degajă liniște, prefigurând o ieșire din cotidian. Epitetul antepus „mohorâte dinastii” simbolizează transcenderea. Așteptarea „cu trandafirii sângelui în palmă” amintește de sacrificiul suprem, când lui Iisus i-au fost înfipte piroane în palme.

Bolta semnifică aspirație, instituie planul înaltului, dar, pentru că este „de granit”, induce și sugestia durității materiei. Protagoniștii lirici, plimbați de „rădvanul ploii”, vor fi mereu „apă lângă apă”. Construcția „apă lângă apă” poate fi interpretată ca însoțire de durată, „nedespărțire”, dar, în același timp, și ca paralelism, ca „despărțire”, fiecare apă urmându-și cursul. În această ambiguitate sălășluiește misterul poeziei.

Titlul celui de-al treilea poem selectat din volumul *Pax magna, Sufletul liniștii*, este el însuși o metaforă. Este constituit din două propoziții dezvoltate, folosind ingambamentul ca mijloc expresiv, imagini vizuale și motrice. Îndemnul din prima secvență este la trăirea clipei: „Nicio grabă nu ai,/creangă de brad”. În concepția populară, bradul este simbolul vieții, este vertical, mereu verde, îl însoțește pe om în toate etapele vieții. Din punct de vedere cromatic, verdele semnifică viață, speranță, exuberanță chiar. De aceea, nu întâmplător, apare sau e sugerat de trei ori în structura acestui poem – „creangă de brad”, „iarbă”, „pănușele verzi”. Universul întreg este dominat de

liniște, de „nevăzutul suflet al liniștii”, care „zburdă”. Verbul asociat are dublă valență: mișcare, dar și libertate.

Vechi cântec de călătorie este, de fapt, începutul *Drumului spre Tenerife*. „Floarea”, cuvânt ce sugerează gingășie, frumusețe, puritate apare în text de opt ori. Până și „floarea florilor” este împresurată tainic de moarte, de „soarta florilor de-o zi,/florilor de-o vară”. Ierburile care năpădesc scara, treptele, ușa creează tabloul simbolic al trecerii timpului. Metaforele „floare cu parfum/mâhnit” = amărăciune, „pasărea uitării” = moarte, „floarea sângelui” = viață sporesc expresivitatea textului.

Din volumul *Desen în galben*, publicat în anul 1978, au fost selectate zece texte, opt dintre ele având structură fixă – câte trei strofe a câte patru versuri fiecare; textele 8 și 10 (*Armura*) conțin fiecare câte patru catrene.

1. Primul poem se deschide cu adresarea directă – „Rămâi la geam. La geam, în umbră, stai...” Geamul, vitraliile sunt obiecte ce pot semnifica transparență, culoare, dar și separare, delimitare. Cadrul este conturat de „marea-ntunecată/Cu vele risipite-n evantai”, apoi cu versurile „Peste pavaje umbrele se scurg/În negură, spre ulmii blânzi”. Parcă asistăm la o trecere a sufletelor aflate într-o anticameră a morții, când amurgul își trimite jarul și norii albi se topesc – „E jarul/Ce trece lin, prin suliți, în amurg;/Sunt norii ce-și topesc în geamuri varul”. Vântul este personificat: „Cadran de vânt. Pe trepte bate rar/Călcâiul lui în aspre coridoare”. Crengile preiau jarul amurgului și se frâng în ziduri: „Explozii în amurg, ocrotitoare”.

2. Oglindirea în ape din cel de-al doilea text este des întâlnită în lirica dorcesciană. Eul liric se definește ca fiind „pal/Biciuitor al ploii”. Din câmpul semantic al apei pot fi enumerate lexemele: ploaie, val, dig, unduitor, umede, adâncimi, înot, ape. Căutarea unei anumite stări de beatitudine, deși dificilă – „Ce tulburi avalanșe!”, se continuă cu insistență, având conștiința realizării – „Înot profund în fericite ape”.

3. În cel de-al treilea poem din *Desen în galben* este fixat, încă de la început, timpul, printr-un oximoron: „În albe nopți”. Circumstan-

țele temporale sporesc: „când mesele se-ntind”, „Când sfincșii dorm...” Acesta e momentul când El, cavalerul (=trup), stă față-n față cu propria-i umbră (=duh). Umbra sa, la rându-i, întâlnește o altă umbră: „Și umbra lui, alătura de el,/Cu umbra dimpotrivă se-ntretaie” – o nouă confruntare: „Vâlvătaie”. „Alămuri”, „zale de oțel”, „lânci” sunt elementele specifice luptei. Cel de-al treilea catren aduce din nou în peisaj epitetul cromatic în inversiune: „negre lânci”. „Tăcerile” sunt personificate, ele „ucid/Cuvintele pierdute prin unghere”. Repetițiile accentuează ideea de liniște mormântală din ultima secvență lirică – „tăcerileucid”, „Tăcuții fluturi”, „Îmbrățișați de-a pururi în tăcere”.

4. Tu – ființă „te-adaugi blând” arcadelor și geamurilor, în care lovește ninsoarea. În a doua strofă, verbele la conjunctiv prezent sugerează posibilitatea, potențialitatea, eventualul – „S-aștepți”, „să calci”, „să... prindă”. De o mare forță expresivă este succesiunea epitetelor individualizatoare, plasticizante, din versurile – „Sub zidul vechi, sub mușchiul lui verzui,/Sub ploaia lină-a ceasurilor rare”. Apoi, din nou, se derulează structuri neașteptate: „Arome calde”, „Iarna a deschis/Cuptor mărunț”. Iarna personificată este cea care decide soarta, prin purificarea obiectelor asociate cu norocul – „zarurile-și arde”, iar spectacolul este magnific: „Trec siluete.../Într-un hieratic dans de halebarde”. Autentică atmosferă medievală. Dar sensul este existențial.

5. Zgomotul pașilor pe dale răsună precum un „lanț prelung”, „În piețe largi”, „cu sfincși încețoșați”, „cu negre scări”, „cu străji”. Metamorfoza este sugerată aici de „*Râul sfâr(â)mat*” cu „tulbure izvor”. Luna, care ar trebui să emane o lumină rece, de astă dată „Aruncă...-n geamuri spini de foc”; e focul purificator. Observăm grija poetului pentru perfecțiunea formei, fără a ignora fondul. Cuvintele așezate în rimă nu fac parte din aceeași clasă gramaticală. Așa cum am întâlnit și în alte volume, remarcăm rime formate din: adjectiv-verb (*încețoșați-străbați*); pronume-substantiv (*lor-izvor*); verb-substantiv (*lasă-mătasă*).

6. Cercuri concentrice învăluie ființa și o atrag precum un magnet în drumul său. Cadența e redată de o succesiune de aliterații și asonanțe: „Călcâiul toacă piatra, scara piere”. Ne întrebăm de ce călcâiul și nu talpa – e călcâiul, deoarece amintește de vulnerabilitate? – v. ascendentul cultural „călcâiul lui Ahile”. Imaginile vizuale „Te soarbe ușa-n cercuri de tăcere” sau „Să intri-n miezul ei ca-ntr-un abis/Cu aripi blânde” conturează o ființă intrată în metamorfoză (om-înger), dar „Cărările sunt fierbinți”, „Arsura te prăvale”, pentru că e nevoie de mult curaj, de clarificare prin foc, pentru a putea continua procesul purificării. Galbenul semnifică solaritate, iar sintagma „Desen în galben”, devenită leitmotiv, aspiră culorile „umede”, personificate, „călătorind sub bolți”. Privirea ce-l contemplă este lină, ochii sunt imenși și tremurători, dar mai încărcate de mister rămân acele „subțiate conuri de lumină”.

7. Ascensiunea dificilă apare și în poemul 7, care surprinde urcușul cavalerului spre „tulburea cetate”. Drumul „E-un lanț de fum”, „scara grea”, cu „balustrada ei înaripată”. Decorul este opresiv, „colb”, „zarvă”, ulițe care „curg/Mânjite de soare”. Orașul devine metaforic: „Un nufăr tremurând în veșnicie”, dar nu este cale de întoarcere pentru un „prea fericit binom răătăcitor”, care vrea să se înalțe cu orice preț – „Acel înot, același dublu zbor”. Pământescul pare a se lichefia în urcare: „Sub umeri: gol”, iar deasupra: „stele” (*Per aspera ad astra!*).

8. Apoi „clara zi/Destramă umbre” (iată puterea luminii!). Geamul devine asemănător unei porți, prin care se realizează trecerea. Armurile cavaleresti rămân în urmă – „Armuri bătrâne tremură-n firide”. Ființă și umbră dobândesc un nou contur în drumul către absolut: „Un nou contur pe-ntunecata treaptă”. Capătul lăncii „în negură se prinde/Rupându-i pânza”, însă zborul rămâne „neînterupt,/În neclintite, netede oglinde”.

9. Podul străjuit – element important într-o călătorie lirică. Figurile din versurile: „Tăcuții sfînși, cu aripile ghem,/Uniți adânc în fluviu, ca în moarte”, metafora lunii ce intră prin geamuri în

„cascade” luminoase, ticăitul ceasurilor potențează imaginile artistice, auditive, vizuale, dinamice, din a doua strofă: „Bat ceasurile. Scama lor de-argint/Colindă încăperile. Și cade/Pe dalele de piatră, tresărind./Prin geamuri intră luna, în cascade”. Zidul reprezintă un alt simbol consacrat: obstacolul ce trebuie depășit.

10. Vocea eului liric transmite frământare prin repetiția structurii „Mă-ntorc spre zid”, ca într-un refuz al lumii. În acest context, este conștientizată inutilitatea armurii: „și-mi scot încet armura”. În urmă, lumea se năruie – „cad creneluri”, e „zarvă”, „fum”. Rămâne apa „calmă și adâncă”. Ea este promisiunea: se trece înot, iar ființa devine val, valul – ființă: „Și tu, și val, rășfrânți ca-ntr-o oglindă”. Dincolo – „colb./Tărâm necunoscut”, luminat de lună: „luna bate-ntinsul”. Atracția nocturnului este imensă. Ca și fascinația armurii: „Armura neagră-n colț și-așteaptă insul”.

Așadar, dacă poeziile selectate din primul volum, *Pax magna*, aduc în lirica dorcesciană pacea primordială, cele din *Desen în galben* anunță un parcurs dificil, tineresc și temerar, pe calea spirituală spre Nirvana.

„Confluente literare”, 3 septembrie 2020.

JURNALUL, ÎNTRE REALISMUL CRUD ȘI METAFIZICA SUBLIMĂ

Aceasta ar fi doar una dintre posibilele perspective analitice asupra volumului *Îngerul Adâncului*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, semnat de Eugen Dorcescu. Ediție îngrijită, Selecție de texte, Prefață și Note: Mirela-Ioana Dorcescu.

Jurnalele, mai ales cele literare, cuprind, fără îndoială, partea de trăire interioară, fosforescentă, tulburată și care iese la suprafață, în văzul celorlalți, doar atât cât vrea autorul. Asemeni unei sclipiri de fulger. Rotundul, care ține de sinuozitățile profunde, secrete, și chiar de tainica sălășluire a divinului în om, *indefinibilul* rămânând undeva în adâncul firii. Uneori, acest *inefabil* se pierde, odată cu ființa umană.

Un jurnal ce se croiește, însă, pe dimensiunea om – univers, om – Creator poate depăși acest risc și poate salva taina ființei.

Așa se întâmplă și în cazul tomului de peste 500 de pagini: Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului*, semnalat mai sus, volum care cuprinde o largă perioadă calendaristică, 1 februarie 1991 – 14 noiembrie 1998, cu o întrerupere de aproape un an de zile. Întrerupere ce-și are și ea rostul, în istoria acestui *demers introspectiv*.

Dacă orice jurnal presupune un act de comunicare specială cu viitorimea, cu cei care-l vor lectura mai târziu, el presupune totodată și un accept al autorului, devenit personaj al propriei sale mărturii, un accept de a le dăruia celorlalți ceva din *sinele* său. Eugen Dorcescu începe a scrie *Jurnalul* dintr-o pornire a *eului*, nu spre confesiune neapărat, ci, mai înainte de aceasta, spre cunoașterea *fațetelor sinelui*. *Spre introspecție, în adânc de ființare*: „... vorbesc cu mine însumi cât mai departe de oameni și cât mai aproape de Dumnezeu, 1991, iunie”. Nici nu-și propune să-l publice vreodată. Adesea vrea să renunțe și

chiar o face, după cum notează în 13 noiembrie 1998: „*Jurnalul* va rămâne mai mult ca sigur nepublicat, până când mă voi muta la Domnul... Domnul (nădăjduiesc și mă rog) mă va sfătui cui să las manuscrisele...” (p. 521). Domnul chiar l-a sfătuit și i-a trimis o mână îngerească, i-a trimis-o pe Mirela-Ioana (soția lui Eugen Dorcescu), care a citit, retras, salvat de la uitare o epocă cifrată în mii de zile.

Întrucât unghiurile de abordare a acestui impresionant volum, ca problematică și ca raportare la sinele poetului, sunt mult prea numeroase și mult prea diverse, voi încerca să mă refer doar la câteva aspecte. Fără a viza, nici aici, o reușită exhaustivă, desigur.

Structurat în trei părți, cu trimiteri, în ebraică, la *Vechiul Testament*, sintetizând, dintru început, stările definitorii, întâlnite în excursul ce va urma, textul ne înștiințează că vom lua cunoștință, explorând, alături de autor, hățișul realului, de existența metafizicului și a transcendentului. (Partea I – *Moth tamuth/Vei muri negreșit/Vineri*, 1 februarie 1991 – Miercuri, 15 – Joi, 16 iulie 1992; Partea a II-a – *Abaddon/Îngerul Adâncului/Luni*, 26 iulie 1993 – Marți, 7 februarie 1995; Partea a III-a – *Havel havalim/Deșertăciunea deșertăciunilor/Duminică*, 10 septembrie 1995 – Sâmbătă, 14 noiembrie 1998).

Jurnalele din literatura română le cunoaștem și o comparație ar însemna un studiu amplu. Fiecare își are structura sa, are cărări croite între cotidianul general și cotidianul trăit pe cont propriu, în larga, nepotolita existență umană. Dar, cum *Îngerul Adâncului* își are straturile sale absolut particulare, voi lua în calcul un alt jurnal, de o altă factură, aparte, tocmai pentru a sublinia notabilele însușiri compoziționale și semantice, spre care ne îndrumă *Abaddon, Îngerul Adâncului*. Drept referință, prin diferențiere, iau *Journal de travail, 1938-1955*, de Bertolt Brecht, Editura L'Arche, Paris, 1973; titlul original, în limba germană: *Arbeitsjournal*.

Așadar, căile, pe care va trebui să înaintăm, în traseul lecturii propuse de *Abaddon, Îngerul Adâncului*, au un bine marcat caracter semiotic, estetic, moral și conceptual. Forul interior al autorului-personaj este *un... adânc*. Însuși îngerul ales, se știe, simbolizează adâncurile. Din acest punct, orice moment din desfășurarea *Jurnalului* am

lua în atenție, ne vom simți conduși, subtil, adeseori cu franchețe, spre o realitate *antropocosmică*. Și spre *metafizic*. Este felul propriu autorului-poet de-a simți și de a se raporta la lume, la viață. De remarcat că, dacă în *Jurnalul* lui Bertolt Brecht, ales ca reper de diferențiere, autorul se implică în zbaterea, în viforul lumii sale (să nu uităm că este cuprinsă și perioada hitlerismului), Eugen Dorcescu se retrage în sine, trăiește intens înstrăinarea și, de aici, găsește căi deschise către metafizic. Se va simți/se va numi un *Cavaler al lui Hristos*, nicidecum un cavaler al prezentului trecător și dezolant.

Bertolt Brecht adună secvențe din presa vremii, își spune părerile, se agită, vrea limpezirea unei societăți deabusolate. Autorul român, însă, scrie. El este POETUL. Creatorul unei punți între lume și transcendență. Studiază *Biblia*, stihuește *Psalmii*. Cosmocentrismul său face parte din propria viață, nu doar din creația sa literară. Este structurat a înțelege și a lua în seamă doar *esența*. Adică divinul. Societatea nu-i oferă siguranță sau liniște. Superficialitatea nu este o alternativă pentru eul său. O spune franc: „Oamenii sunt așa cum sunt, un coșmar, la fel de îngrozitori pretutindeni. Și la fel de nenorociți, vrednici de milă...” (Duminică, 18 decembrie 1994, p. 391).

Sacrul este punctul său de echilibru. Elementul de care sinele său, creuzet de frământări, va avea mereu nevoie. Însingurarea, lipsa dorinței de a se amesteca în lumea plină de vârtejuri fără preț îl fac nefericit. Metafizicul e singurul orizont ce-l poate împlini, în lupta cu sinele său plin de ascuțituri și căutări: „Nu există artă mare în afara sentimentului metafizic” (p. 391). Sună ca un verdict. Ca o mărturie de credință scriitoricească. Dacă scriitorul român preferă metafizicul, *esența*, Bertolt Brecht, în *Jurnalul* său, care a făcut vogă în mai multe țări, crede că arta trebuie să fie racordată la realitatea în fierbere. La realitatea frustă, palpabilă: „... *on ne peut, en général, parler de réalisme, que dans le sens où il est question d'un approche réaliste par l'écrivain du monde, et du métier d'écrire...*” (p. 167).

Să precizăm, însă, foarte ferm: *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu nu este cătuși de puțin evazionist, din paginile lui nu lipsește analiza lucidă, realistă, fără menajamente și fără părtiniri a istoriei contempo-

rane. Dimpotrivă, lumea este prezentă, în toată trivialitatea și disperarea ei. Dar, evocând-o, autorul nu se oprește la tabloul ei perceptibil, ci o plasează între două imensități apolitice, ambele în măsură să o lumineze până în străfunduri și să-i reveleze nimicnicia: adâncul sinelui, pe de o parte; abisul divin, pe de altă parte.

Oricum, trebuie reținut că, înainte de ascensiuni conceptuale, de mărturiile despre artă etc., *Jurnalul* acesta se definește ca un *summum cu valoare literară*, cum precizează, în prefața intitulată *Opera totală*, și Mirela-Ioana Dorcescu, bună cunoscătoare a subtilităților cărții, întrucât a făcut munca de îngrijire a ediției, dar este și cel mai competent exeget și hermeneut al poetului. Palierul creativ-literar nu este și nici n-ar fi fost posibil să fie departe de elanul metafizic. Însuși procesul de creație își are coordonata sa cosmică și spirituală. Din adâncul ființei poetului. După o pagină superbă, în care este descris vântul, ni se sugerează, din nou, *adâncul*, întunericul din *sinele profund*. Avem și argumentul: Domnul Însuși i S-a revelat lui Solomon din *întuneric adânc*.

În pagina din 9 octombrie 1994, se lasă evidenței faptul că frământarea, determinată de manuscrisele pe care nu știe cui le va lăsa, accentuează *golul interior*. Un vid metafizic, spune chiar autorul. Raportarea la timpul petrecut în istorie se face în notații exacte, adăugând sentimentele adiacente: un volum de poezie în creștere, bine primitul, totuși, volum *Cronică*, întâlniri literare, mai mult sau mai puțin reușite, hărmlăia socială și politică de după Revoluția din 1989, rolul intelectualității (un rol ratat: autorul îl citează pe Flaubert, care are aceeași opinie despre intelectualii din perioada de după Revoluția franceză), fapte, ideologii, opinii, totul se repercutează în interiorul său. Peste creația poetică, peste lume și peste percepția ei, plutește, există *Duhul*. Cel care coordonează totul. Apar și bucurii. Eul creator aduce împliniri. Eugen Dorcescu este numit, de către Părintele Ioan Negruțiu, „poetul credinței”, versificarea *Psalmilor* este o etapă singulară, înaltă. La fel, stihuirea *Ecclesiastului* (atât de îndrăgit!) și a *Pildelor*. În vârtoarea vieții, cu zile anoste sau tensionate, la Editura Facla, unde o vreme a fost și director, între dezolări, intrigi (unele îl

țintesc direct, deși a dorit să fie departe de toate aceste bătălii de moment și să rămână lupul singuratic, pe care-l consideră *nobil*, în comparație cu javrele de tot soiul), între acestea toate, propășirea creației sale poetice nu poate fi oprită. Aceasta rămâne chiar semnificația existenței pe care și-o asumă. *Psalmii în versuri*, o capodoperă (aidoma *Ecclesiastului în versuri* sau *Pildelor în versuri*), au presupus muncă și detașare de vânzoleala socio-politică a tranziției și a capitalismului venit intempestiv peste noi... „Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat puterea să străbat, versificând, cincizeci dintre minunații Psalmi ai lui David... (Marți, 9 aprilie, 1991)”.

Și prezentarea ar putea continua, cu alte decodări, cu alte înțelesuri, generate de substanța ideatică și de performanța estetică ale acestui *Jurnal: Îngerul Adâncului*, de Eugen Dorcescu. Bucuria de a cunoaște mărturiile, statornicite în cele câteva mii de zile consemnate, aparține, și va aparține, *in crescendo*, tuturor celor (cititori obișnuiți sau profesioniști), tuturor celor care vor avea șansa de a lectura această carte unică, în contemporaneitatea noastră atât de amară, atât de confuză.

„*Timișoara*”, 10 iulie 2020, p. 9; „*Banatul azi*”, nr. 192, 2020, p. 8.

„ÎN SUFLETU-MI DE-AZUR, VEGHEAZĂ TREI: TU, EL SHADDAI ȘI AMINTIREA EI”

Personalitate de excepție în literatura noastră. Poet religios, poet metafizic, poet clasic și modern. Poet bănețean și poet european. Ca atare, un „poet original și mare” (Iosif Cheie-Pantea). „Unul dintre relativ puținii poeți adevărați care funcționează între Dunăre și Carpați” (Virgil Nemoianu). Un poet de elită al limbii noastre, un poet de anvergură universală.

Eugen Dorcescu trebuie redescoperit. În acest sens, se mărturisește: „Eu, ca poet, abia acum îmi adun publicul”.

Talentul excepțional, susținut de o vigoare intelectuală impresionantă și de o exemplară dorință de cunoaștere, i-a îngăduit să alcătuiască și să editeze 33 de volume de poezie, proză, eseuri, traduceri.

La Eugen Dorcescu, simbolismul limbii se integrează în contextul culturii fără granițe. Poetul cultivă stilul înalt. De aici, unitatea armonică, atât a ideii, cât și a expresiei. Poetul tratează materia poeziei dincolo de frumusețe, până la sublim.

Opera (selectiv):

Omul de cenușă, antologie (1972 – 2001), 2002;

Biblice (Psalmii în versuri, Ecclesiastul în versuri, Pildele în versuri, Rugăciunea Regelui Manase în versuri), 2003;

Nirvana. Cea mai frumoasă poezie, ediție critică, ne-varietur, 2015;

Elegiile de la Carani, 2017;

Sub cerul Genezei, 2017...

Despre poezia lui Eugen Dorcescu s-a scris mult și se va scrie mereu. Căci poeziile sale au distincție, eleganță, profunzime, rigoare și autoritate solemnă.

Eugen Dorcescu: un spirit subtil și proteic. Este un poet admirabil, cu sentimente și trăiri interioare plasate parcă în alte vieți.

Poezia lui Dorcescu are o sensibilitate mișcătoare aparte, descriptivă ca niște desene, parcă rupte din valurile istoriei, pierdute prin Taine ori Judecăți mistuitoare.

Eugen Dorcescu – un aed al tainelor timpului.

Vasile Barbu, *Drumuri de spice, popasul îngerilor*, Societatea Literar-Artistică „Tibiscus”, Uzdin, 2018, p. 143-144.

EUGEN DORCESCU, CEL MAI MARE POET ROMÂN ÎN VIAȚĂ

Poetul român Eugen Dorcescu celebrează cei cincizeci de ani ai săi dedicați scrisului. S-a născut în 1942, este doctor în litere, prozator, eseist, traducător din franceză și din spaniolă. A publicat mai mult de treizeci de cărți, este membru al Uniunii Scriitorilor din țara sa și Cetățean de Onoare al orașului Timișoara. Pentru o parte a criticii naționale și pentru critica internațională este cel mai important poet în viață din România.

Melancolia, omagierea trecutului, în chipul mamei și în cel al soției, în vârsta copilăriei, în configurarea unui paradis pierdut, generează tonul predominant elegiac al poeziei sale. Avem de-a face cu o operă fără podoabe, cu o poezie simplă în aparență, despovărată de adaosuri adjectivale. Fondul scriiturii se îndreaptă întotdeauna spre salvarea emoțiilor spirituale.

Știm că se apropie editarea unui volum, ce va aduna comentariile consacrate cărților sale recente (2014-2020), prilej de a ne orienta, din nou, spre punerea în valoare a antologiei *Elegías Rumanas*, apărută la Editura Arscesis, din Zaragoza, Spania, chiar în acest an: 2020.

Se cuvine, concomitent, să-i fim recunoscători poetului și eseistului din Tenerife, Coriolano González Montañez, pentru difuzarea creației lui Dorcescu în spaniolă. Încă din primul moment, a știut să vadă că poezia acestui prieten român se centrează pe contemplarea inevitabilului și, de asemenea, pe revolta față de ceea ce numim fatalitate.

Cum spune într-unul dintre marile sale poeme:

*Absența e-o prezență negativă,
E-un gol, o așteptare, o latență.
E moarte și viață, deopotrivă –
Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență.
De neatins fiind, și nevăzută,
Asociind realități contrare,
Absența naște jale și frustrare
Și-un gând de neputință absolută.
Ne-existând, nu poate să se-ascundă.
Ne-existând, nu-și neagă evidența.
Egale-i sunt teroarea și clemența...*

*Absența e-o prezență mult mai cruntă,
Mai greu de îndurat decât prezența.
(Absența)*

Literatura lui Eugen Dorcescu nu rămâne niciodată la suprafață, ci se convertește într-un tablou crud, fără ornamente, al vieții și al morții. Scrierile sale sondează întotdeauna rațiunile ultime ale existenței, codul valorilor umanistice, rolul regenerativ al suferinței, căutarea autenticului și a transcendenței.

Putem aprecia, în publicațiile sale, profunzimea acestui intelectual integral, o onoare pentru literele din țara sa.

*Las Palmas de Gran Canaria, Islas Canarias, España, 30 iunie 2020;
„Timișoara”, 10 iulie 2020, p. 8; „Confluente literare”, 17 iulie 2020;
„Gândacul de Colorado”, 17 iulie 2020; „Logos și agape”, 17 iulie 2020;
www.totpal.ro, 20 iulie; „Națiunea”, 29 octombrie 2020.*

„O EPOPEE LIRICĂ DEDICATĂ CONDIȚIEI UMANE”

Nu de mult, la editura timișoreană Eurostampa, a apărut, sub semnătura lui Eugen Dorcescu, un tom masiv, cuprinzând textele poetice reprezentative dintr-o creație de peste patru decenii, repere editoriale notabile (peste treizeci de volume publicate, dintre ele majoritatea fiind de poezie), care rămân mărturia unei incontestabile bune conviețuiri cu poezia și cu ideea de spiritualitate generatoare de artă literară autentică, în cel mai de sus grad al noțiunii: Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, 608 p.

La finalul volumului, o parte însemnată (cca 150 de pagini, culese cu caractere mici, deci substanțială ca număr real de pagini) o reprezintă un *Eseu hermeneutic* asupra poeziei lui Eugen Dorcescu, scris de o cunoscătoare excelentă în materie de comunicare (doamna Mirela-Ioana Borchin este specialist în pragmatică, semiotică și semantică). Pentru a marca în mod real munca selecționării de texte, trebuie să adaug că structura volumului se rotunjește (întregește) prin alte capitole care îi aparțin, premergătoare selecției propriu-zise: o *Schiță biobibliografică*, din care desprindem repere privind activitatea literară și receptarea critică a poeziei celui antologat, o *listă de referințe critice* (selectiv, pentru că despre poezia lui Eugen Dorcescu s-a scris foarte mult), premii, distincții și câteva opinii valoric-critice, precum și o *Notă asupra ediției*, cu indicarea surselor (volume, reviste) privind textele poetice ale lui Eugen Dorcescu. Dincolo de păstrarea unor texte (implicit, renunțarea la altele), mai ales din primele volume, remarcăm integralitatea cu care sunt prezente ultimele volume, ceea ce ne determină să credem că poetul (întotdeauna consultat asupra selecției)

s-a realizat deplin în volumele publicate după 1990, când exprimarea necenzurată devine perfect posibilă. Nu voi comenta, în rândurile care urmează, nici criteriile de selecție pentru texte, nici, amănunțit, eseul doamnei Mirela Borchin, pe care, mărturisesc, l-am parcurs de vreo trei ori, încercând să-i asimilez cât mai bine și mai corect mesajul hermeneutic. Informația vine în avalanșă și lasă mai puțin loc lectorului să se familiarizeze ușor cu punctele de vedere ale autoarei eseului. Scriind o carte despre un autor (asimilez prezentul eseu cu o carte), așa se întâmplă, să ai în vedere întregul, să te raportezi mereu la text în integralitatea lui, iar informația e multă și, uneori, dificil de urmărit. Marele merit al doamnei Mirela-Ioana Borchin constă în știința de a selecta esențialul, de a comenta avizat și „la subiect”, fără digresiuni inutile, de a descoperi în textul poetic al lui Eugen Dorcescu acele constante expresive și tematice, care contribuie esențial la „rotunjirea” unei opere. Pentru că, trebuie spus, doamna Mirela-Ioana Borchin transmite, permanent, mesajul că lectorul se află în fața unei opere, nu în fața unor simple volume de versuri.

Voi avea în atenție însă cu totul altceva, o particularitate compozițională care face posibilă o apropiere reală și (bănuiesc) consistentă între textul lui Eugen Dorcescu și eseul hermeneutic al doamnei Mirela-Ioana Borchin. Faptul e sesizabil ușor în alcătuirea eseului, grație culegerii cu albine: poetul își marchează prezența aici printr-o veritabilă „ars poetica”, un fel de filosofie de viață implicată în operă, transmisă în proză, direct, explicativ, limpede, una mai presus de toate textele sale poetice (din care putem selecta totuși destule fragmente dintr-o asemenea posibilă artă poetică). Nu-mi rămâne decât să încerc a desprinde și sintetiza acele elemente (percepții, familiarizări, avataruri) ce au stat la baza structurilor ideatice și poetice care formează osatura poeziei lui Eugen Dorcescu, menționând, în același timp, că, de cele mai multe ori, „poziția” poetului vine ca un răspuns la un fel de provocare a celei care îi sistematizează opțiunile poetice și alcătuiește, astfel, eseul hermeneutic. Nu fac o neapărată apropiere între capitolele eseului și textele de „ars poetica” ale lui Eugen Dorcescu, mai ales că unele idei sunt

reluate, se detaliază, devin mai limpezi, pe măsură ce comentariul doamnei Mirela-Ioana Borchin are în vedere alte și alte structuri poetice. Cele două tipuri de text (comentariul doamnei Mirela-Ioana Borchin și textul poetului) sunt complementare; am sesizat stabilirea unei armonii necăutate, intrinseci, benefice pentru posibile percepții ale poeziei, între cele două modalități de raportare la textul poetic (una venind dinspre „interior”, alta, datorată comentariului, dinspre „exterior”).

Prima afirmație care reține atenția este cea referitoare la asimilarea poetică a unor semnificații existente independent de poet, în spațiul „exterior”, dar care își pot pune amprenta pe o entitate sensibilă artistică, în ale cărei spații adânci, de obicei insesizabile de către cei din afară, se sedimentează imagini, mituri, gesturi, obiceiuri, ce devin ulterior generatoare de artă. Așa sunt „peisajele” spațiului natal (poiana, râul, muntele), relațiile familiale (percepția absenței bunicului, importanța tatălui, casa, mama), miturile locului (unele, precum cel despre lup, cu profunde rezonanțe europene), probabil, percepția unei prezențe a Divinității în pridvorul casei și, indubitabil, existența unor avataruri, ca trubadurul, cavalerul, domnița, existente mai întâi în „vis” și abia ulterior venite prin cultură (lectură). Afirmațiile mele reiau „mărturisirea” poetului: „Cantitatea de ființă absorbită în operă îi asigură acesteia trăinicie și valoare” (p. 461). Această „cantitate de ființă” e prezentă în orice element purtător de semnificații artistice, altfel spus nici nu știm (în cazul că avem predispoziții artistice) de unde poate veni impulsul declanșator al actului de artă, ce anume și când ni se impregnează în sensibilitatea eului, a ființei. A doua, și poate una dintre cele mai importante particularități ale poeziei lui Eugen Dorcescu, este permanenta raportare la ființă ca unitate dintre materie și spirit, gest (în primul rând, artistic) cu multiple fațete, care aparțin, concomitent, filosofiei, artei (poeziei, în special), mitologiei, gnoseologiei sau altor domenii înrudite. Poetul revine asupra ideii în numeroase fragmente din confesiunea inserată eseului hermeneutic. Aici bănuiesc că putem afla punctul de plecare al situației poetului întotdeauna de partea primatului spiritualului din

componenta entității numite „ființă”. Niciodată artistul cuvântului care este Eugen Dorcescu nu separă tranșant materia pasageră de spiritul nepieritor, ci insistă asupra dualității ființei și perisabilității laturii ei materiale, atunci când aceasta își află locul efemer în terestritate, când, din motive care țin de apartenența noastră și la spațiul limitat al biologicului, manifestările ființei sunt dominant terestre, meschine, depărtate de spiritualitate. Lupta dintre „carne și duh”, ca particularitate a acestei dualități, e „tragică, dureroasă”, dacă o privim din perspectiva biologicului. Convingerea, „intuitivă”, a poetului este „că nu există, de fapt, diferență între Materie și Spirit. Că, în esența lor, ultimă, Spiritul și Materia sunt identice”. Liantul între suflet și trup, între carne și duh, îl constituie iubirea. Scriind despre ființă, poetul scrie, implicit, despre iubire: „Eu scriu despre condiția umană, despre ființă. [...] Eu scriu despre lupta dintre suflet și trup și despre iubirea lor disperată. Asta fac duhul și carnea: se iubesc cu disperare, adică se urăsc și se iubesc la cotele cele mai de sus. Nu pot unul fără altul, dar nu pot nici unul cu celălalt [...]”. Conflictul trup – suflet este permanent, poetul având, deci, „conștiința eternității iubirii”, incluzând aici și vremelnica iubire trupească, fizică, la urma urmei – terestră, care însă trebuie „să se întemeieze pe trezirea conștiinței, pe revelația că «duh» și «carne», Spirit și Materie, pot fi Una, pot fi un întreg fericit, dacă se recunosc în Lumina și Înțelepciunea supreme”. Definitorii sunt și alte rânduri confesive: „Cred, sunt convins, că există o iubire samsarică – sinistră, sordidă, fugară, biologică etc. – și o iubire nirvanică. Aceasta aduce adevărata voluptate. E durativă, apelează și la suflet, și la trup, se consumă în realitate și vis”. Cele două repere fundamentale ale ființei – carnea și duhul – trebuie puse în relație cu alte posibile manifestări ale acestei dualități, manifestări care coexistă și interrelaționează, se presupun reciproc. Găsim, în confesiunile lui Eugen Dorcescu, numeroase astfel de posibile corespondențe, uneori precizate explicit, alteori sugerate. Voi încerca să stabilesc, mai jos, câteva, asumându-mi riscul de a fi contrazis de însuși poetul sau de alți cititori-comentatori ai textului. O primă „serie” de astfel de echivalențe ar fi cea care cuprinde

noțiunile: Nirvana, lăuntricitatea, spiritul, visul, uimirea. Centrală pentru toată construcția poetică a lui Eugen Dorcescu, Nirvana este expresia totală a absolutului, sau, cum spune poetul, „este afirmația absolută și negația absolută, stingerea oricărei zbateri samsarice. Nirvana e Lumina clară, e Realitatea. Noțiunile sunt, de fapt [...], sinteza dintre poezia cea mai înaltă și gândirea cea mai înaltă”. Nirvanei îi corespund toate celelalte realități invizibile din ființă, numite mai sus. Lăuntricitatea, spre care e îndreptată toată „atenția” poetului, presupune „plonjări în abis”, care, „treptat, sunt însoțite de un fel de euforie, de înfrigurare, de curiozitate, de o bucurie a autodescoveririi”. Revelația Sinelui are loc preponderent în vis: „Noi ne visăm viața. Dacă o trăim cu adevărat, o visăm”. Dar, „nu visul lănced, dulceag, ci visul supra-lucid, cel ce forează eul adânc, unde e adevărul ultim al ființei noastre”. În apropiere, se așază uimirea, care „reconfirmă misterul și fragilizează gândul. Întărind convingerea deșertăciunii absolute a lumii”. O altă relație de congruență poate fi percepută ca venind dinspre latura strict biologică, terestră, a ființei. Aici și-ar afla locul noțiunea-nucleu Samsara, alături de care se rânduiesc exterioritatea, materia, efemerul, „otrăvurile” lumii telurice. Samsara, „cu cele CINCI OTRĂVURI (poetul scrie cu majuscule) ale ei”, „de neocolit” în drumul ascensional al ființei, e generatoare și de suferință, derivată „din acțiunea lor” (a „otrăvurilor”). Dar, Samsara este și „primul pas spre inițiere, spre îndepărtarea vălului așezat de ignoranță pe mintea subiectului, primul pas spre iluminare”. Altfel spus, suferința e necesară pentru ridicarea omului spre Nirvana. Poetul a resimțit „agresiunea Samsarei. Năvala iluziilor. Senzația că, deși iluzorii, sau tocmai de aceea, fenomenele rănesc adânc, provoacă suferință”. Trăirea biologic-socială determină, neîndoielnic, „șocul, la contactul cu exterioritatea. Cu anecdotică Samsarei. Acum are loc cunoașterea fenomenală, la suprafață, a Samsarei”. „Poetica” lui Eugen Dorcescu (am situat termenul între ghilimele, căci, realmente, e vorba de o filosofie care transcende o poetică propriu-zisă) mai cuprinde aserțiuni definitive despre om, moarte, absență. Situată deasupra ideii de biologic, „persoana umană nu este un simplu individ. Este acel

exemplar uman purtător de excelență, care trăiește pentru un ideal, care cunoaște nu doar sentimentul, ci și cultul valorii, și are necesități spirituale conștientizate”. Gândul e reluat mai încolo, dintr-o altă perspectivă, omul fiind văzut ca „ființă întru mântuire [...], nu ființă (existență) întru moarte. Atitudinea ființei întru mântuire nu are de-a face nici cu pesimismul, nici cu optimismul, în înțelesul curent al acestor termeni...” Moartea nu este decât o extincție parțială, trupească, ea însemnând, în realitate, „satisfacerea unei aspirații spirituale prin mijlocirea unui trup înduhovnicit ...” Unirea ființelor care se iubesc cu adevărat se produce venind „dinspre moarte”.

„Șocul thanatic” generează unul dintre cele mai originale concepte cu care operează poetul, anume „absența”. Cuvintele poetului relevă o stare (nu numai psihică, ci aproape dureros-fizică) proprie ființei, care presupune „transformarea unei prezențe în absență și transformarea acestei absențe în prezență”. Această realitate e „descrisă” mai larg în alt fragment de confesiune: „Moartea Tatălui, moartea Mamei îl determină (pe individ – n. n.) să întrezărească atotstăpânitoarea Absență, dar «trezirea» [...] are loc atunci când eul constată concret, nu teoretic [...], ci concret, în patul de acasă, absența celei mai prezente persoane de până atunci din toată viața sa. Acum [...] se deschide treapta absenței, cea care elimină obișnuința, deprinderea de a crede că ceva sau cineva e prezent, aici și acum, ca un fapt de la sine înțeles...” Această Absență devine „indiscutabil absolută” și toată exterioritatea se umple de „prezența absenței”.

În numeroase pagini ale volumelor, exponentul acestor „voci” ale poetului este Bătrânul, „personaj” emblematic și reprezentativ, care, „înainte de a exprima condiția geniului, evocă, mai ales, dilema existențială a persoanei, a omului ca prototip, a omului nedecăzut. El întreprinde o călătorie inițiatică, dar nu una intergalactică, nici terestră, nici măcar în timp, ci în abisul non-spațial și non-temporal al Sinelui. Are această dramă, care este axa vieții sale: își caută sufletul. Bătrânul este, într-adevăr, un psihonaut”. Acronic fiind, „Bătrânul nu privește cu nostalgie spre trecut, nici cu încredere spre viitor; concomitent, tratează lucid, compasiv și distant prezentul. Pe el nu-l

interesează anecdotica umană, pasageră, iluzorie, deșartă, ci condiția umană, enigma condiției umane, pe care n-o vede, din câte aş presupune eu, nici tragică, nici de dorit, ci, în cel mai fericit caz, incomprehensibilă”. Eugen Dorcescu și-a considerat opera poetică drept „O EPOPEE LIRICĂ DEDICATĂ CONDIȚIEI UMANE”, refuzând, explicit, alte posibile „catalogări”: „Poezia mea nu e peisagistică, deși are foarte plastice «descrieri» de natură. Nu e religioasă, deși îl are în centru pe El Shaddai. Nu e thanatică, deși vorbește mereu despre moarte. Nu e erotică, deși e plină de aluzii la iubirea sufletească și trupească. Poezia mea nu e nimic din toate acestea, și, de fapt, este toate acestea”. Având în „centrul” său *ființa*, ca sinteză a existenței fizice, a trăirilor religioase, a iubirii, a inevitabilei extincții, „totul se subsumează acestui statut. Adică temele fundamentale: Dragostea, Moartea, Lăuntricitatea, Dumnezeu. Și, în egală măsură, arhitectonica, imaginea, sintaxa, prozodia”. S-a scris puțin despre latura „exterioară” a poeziei lui Eugen Dorcescu. Îndrăznesc să dezvălui aici o primă impresie de lectură. Ieșită vulcanic din acumulări multiple și succesive, această poezie are, formal, totuși, aspectul unui construct bine stăpânit și „dirijat” așa cum dorește poetul, iar impresia mea e susținută de segmentarea abruptă și imprevizibilă a versului, de ruperea unor sintagme și așezarea lor în versuri diferite, de rimele „la distanță”, dar bine orientate semantic, aproape „controlate”, de o sonoritate interioară care se răspândește ca un ecou în întregul text. Repet, e doar rezultatul primului impact al lecturii, dar nu cred că mă înșel prea mult. În final, să revenim la confesiunile poetului. Fiecare profesie are „armele” sale. În totalitate, poezia lui Eugen Dorcescu e temeinic susținută de ceea ce poetul consideră arma sa esențială: „cuvântul iubitor și îndurerat”.

„Poesis”, XXVII, 2016, nr. 1-2-3, p. 17-19; „Națiunea”, 17 aprilie 2016;

„Banat”, nr. 4-5-6, 2016, p. 59-67; „Agero”, 13 iunie 2016;

„Banchetul”, nr. 7-8-9, 2016, p. 52-55.

Sub titlul „Dubla hermeneutică”, în Livius Petru Bercea, *Poezie și poeți*, Editura Waldpress, Timișoara, 2018, p. 116-126.

* * *

DIALOG ÎN TERITORIUL LIRIC*

Doamna Mirela Ioana Borchin și-a dovedit deplin capacitățile exegetice în comentariul detaliat al poeziei lui Eugen Dorcescu, publicat la finele anului 2015, ca postfață la antologia *Nirvana* (cea mai cuprinzătoare din lirica poetului). Recent, revine cu o carte, necesară – credem noi – pentru întregirea și înțelegerea acestui amplu studiu amintit anterior. Purtând un titlu preluat dintr-un poem al lui Eugen Dorcescu, „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”, cartea a apărut recent la editura timișoreană Mirton și reprezintă, mai ales pentru Eugen Dorcescu, o modalitate de a-și defini limpede arta literară și opțiunile existențiale, iar pentru autoare o confirmare a considerațiilor hermeneutice din cercetările de până acum asupra liricii poetului. Poate, cartea ar fi fost bine să apară înainte de studiile, cu o bază solidă în textul poetului, ale doamnei Mirela-Ioana Borchin. Ar fi fost mai eficientă atunci și ar fi ajutat la clarificarea multor afirmații din eseul hermeneutic integrat *Nirvanei*. Dar asta a fost opțiunea autoarei; sau cartea s-a alcătuit o dată cu studiul din *Nirvana*. Apropò de autor (autoare). Meritele sunt, în aceeași proporție, ale amândurora. La „rotunjirea” volumului a luat parte, în egală măsură cu autoarea, și poetul Eugen Dorcescu.

Cele zece capitole ale cărții, purtând un titlu comun, *Despre fericire*, sunt delimitate prin subtitluri despre care pot spune că, împreună, acoperă titlul întregului. Sintagma ne dă și măsura în care poetul preferă să vorbească despre chestiuni care pot părea exterioare poeziei; în orice caz, le consider premergătoare elaborării textului liric și e normal, pentru un poet, să se pronunțe cu precădere asupra acestor „preparative” și mai puțin în legătură cu textul definitiv, care trebuie lăsat în seama exegetului și a cititorului (sau, cel puțin, așa cred). În ciuda faptului că par a se referi la „realități” diferite, domeniul predilect de interes pentru interlocutori (doamna Mirela-

Ioana Borchin și Eugen Dorcescu) se delimitează destul de repede: cum și în ce măsură poetul aparține unei „religii” universale, cum s-a sedimentat trecutul (sub diverse forme) în conștiința poetului, cum funcționează drept catalizator arhi-amintirea. Celelalte domenii (asupra cărora se leagă discuții la un moment dat) sunt atinse mai puțin (sau așa mi s-a părut): semantica simbolurilor, forma poetică, receptarea (pe care le așez printre problemele de maxim interes în abordarea unui asemenea interviu); toate discuțiile sunt reorientate preponderent spre ilustrarea primelor câmpuri, cele amintite mai sus. De altfel, și prefața cărții, semnată de Iulian Chivu, este dedicată, aproape în întregime, acestui subiect. Am mai scris despre poezia lui Eugen Dorcescu și despre exprimarea din partea sa a unor principii care guvernează textul poetic; îmi spun și acum părerea. Apreciez studiul lui Iulian Chivu ca necesar și binevenit drept prefață a volumului de dialoguri, mai întâi pentru că organizează sintetic informația cuprinsă în cele zece capitole ale cărții, informație la care se ajunge uneori prin recitirea atentă a textului, în sensul că un dialog poate începe pe anumite coordonate și ia, după câteva replici, o altă turnură. Apoi, Iulian Chivu, după cât și cum a scris despre cărțile lui Eugen Dorcescu, pare cel mai îndreptățit să întâmpine, prin cuvântul său, dialogul dintre cei doi. Așadar, consider că, din perspectiva pe care o adoptă în prefață, Iulian Chivu este un cunoscător de esență al liricii lui Eugen Dorcescu, iar ce ar mai adăuga cineva la comentariile sale ar fi poate nerelevant: lucruri de amănunt sau precizări punctuale. Aș vrea să-mi îndrept comentariul despre dialogul doamnei Mirela-Ioana Borchin cu *poetul* Eugen Dorcescu (am accentuat intenționat termenul „poetul”) spre acele elemente care-i definesc lirica din alte perspective, chiar dacă aceste elemente sunt doar schițate în întrebările interlocutoarei sau în răspunsurile sale ori se insistă prea puțin asupra lor. Prima afirmație care mi-a reținut atenția vine din partea doamnei Mirela-Ioana Borchin, destul de aproape de începutul dialogului, și ea încearcă să-l „fixeze” pe poet din perspectivă semio-

tică: „Din punct de vedere semiotic, vă aflați într-o paradigmă postromantică” (p. 24), pentru că „toate simbolurile sunt negate, sfărâmate în mii de bucăți și reconfigurate” (*Ibidem*). Ar fi o primă și importantă punere în lumină a poeziei lui Eugen Dorcescu nu numai ca expresie propriu-zisă, ci și ca modalitate de „reacție” la o lirică saturată de alte simboluri, puțin semnificative. Aici trebuie citată/apreciată și afirmația lui Laurențiu Ulici, care prevedea evoluția poeziei lui Eugen Dorcescu sub semnul surprizelor, o evoluție „ascunsă”, pe care, probabil, puțini o puteau bănuși. Alt element important care e adus în discuție (cu insistențe pe mai multe planuri și în mai multe locuri din dialog) este reluarea (și detalierea) definiției pe care poetul a dat-o simbolului, ca fiind „expresia artistică a unei realități antropocosmice”, definiție care ar putea fi susținută, la nivel lingvistic și funcțional (ca „realitate” în textul poetic al interviuatului), de multe ipostaze ale eului liric, în raport cu entități ca: avatarul, trubadurul, cavalerul, lupul, unele existente de la început în poezia lui Eugen Dorcescu, altele (avatarul, lupul) fiind mai recente. O atenție cu totul aparte se acordă raportului dintre poet și „ecologia limbii” (p. 43), aspect al dialogului asupra căruia aș vrea să insist. De mult mă bântuie gândul că limbajul poetic nu e o „altă limbă” (cum am auzit și am citit de multe ori). Limba nu ne dă voie, fie că suntem vorbitori obișnuiți, fie că suntem poeți, să ne mișcăm oricum, necontrolat, în interiorul limbajului folosit. Întotdeauna normele limbii ne constrâng prin ceva, iar Eugen Dorcescu ne dezvăluie că el se „supune” într-unu totul canoanelor limbii, că își „strunește” riguros expresia poetică, pentru a nu aduce atingere acurateței lingvistice a textului. Întrebarea lui (venită ca răspuns la interpelarea doamnei Mirela-Ioana Borchin) presupune o mare responsabilitate și noblețe: „Cum să te ia în seamă scriitorii, urmași ai lui Cervantes sau Lope de Vega, dacă scrii cu greșeli? Sau urmașii lui Flaubert, a cărui frază scânteiază?” Periferizarea textului vine din indiferența scriitorului minor față de exigențele limbii, din ignorarea faptului că limbajul își cere dreptul la

existență, „fiindcă nu e vorba de licențe, de brusări creatoare ale limbii, ca la Eminescu, ci de neglijențe...” Această atitudine exigentă a poetului se trage dintr-o rațiune și un control superior: „Eul meu, cel empiric, și cel artistic, nu scapă, în nicio împrejurare, de sub controlul unei anumite lucidități, spectrale, astrale, abisale [...] Scriu cu o hiperluciditate halucinantă, cum, parcă, am mai spus...” (p. 36). Mi-au mai reținut atenția și alte aserțiuni, precum: „Limba depășește logica” (p. 45), afirmație susținută din plin de textul poetic, sau: „Eu simt că am ceva de spus, nu am nevoie să chinuiesc cuvintele. Găsesc, pentru orice gând, singura exprimare posibilă în acea situație. Sunt atât de firești, încât se integrează imediat în flux” (p. 46). O ultimă chestiune, asupra căreia se insistă în multe întrebări și răspunsuri, privește receptarea operei poetice, act considerat drept „haloul creației” (p. 92). Receptarea vine din partea exegetului și, în egală măsură, a cititorului obișnuit. Dacă în receptare „interpretarea epuizează un anumit text, atunci aș zice că acela e minor”, spune poetul. Exprimarea anterioară lasă încă loc ideii de „operă deschisă” și angajează plurisensualitatea unei opere valoroase, ivită și din fericita fuziune a adevărului cu ficțiunea (p. 26), idee exprimată și de Eugen Dorcescu, altfel decât interlocutoarea: „Teme sunt pentru cine citește, nu pentru mine. Eu am scris, nu am tratat o temă sau mai multe...” (p. 25). Poetul care „abia acum își adună publicul” (p. 24) e bucuros de congruența dintre un public tânăr și poezia sa: „Am remarcat și eu cum au rezonat tinerii filologi la mesajul poeziei mele. Intensitatea lui tragică nu i-a descumpănit, nu i-a îndepărtat. Dimpotrivă...” (p. 91). Ei, tinerii, „reprezintă următoarea generație capabilă de receptare poetică” (p. 41). Optimismul poetului nu ezită să se întrezărească și vine ca un corolar: „Asta ar putea însemna că poezia mea are viitor...” (p. 41).

Dialogul curge firesc, fără „poticneli”, aproape ca o discuție lejeră despre preocupările noastre zilnice. Departate de a fi un reproș din parte-mi, consider că e o direcție urmărită voit de inițiatorul convorbirilor, pentru a înlesni cititorului de orice cultură accesul mai

ușor la text. Cât privește răspunsurile, fie că vin în întâmpinarea întrebărilor, fie că (de puține ori) poetul le canalizează către esența a ceea ce are de transmis, au o rigoare pe care poezia însăși a lui Eugen Dorcescu o conține în orice vers. O întâlnire fericită a doi cunoscători de profunzime (deși de pe poziții diferite) a ceea ce se numește **poezie**.

*Mirela-Ioana Borchin, „Etern, într-o eternă noapte-zi”, Editura Mirton, Timișoara, 2016.

„Semne-Emia”, nr. 4, 2016, p. 16-18.

* * *

IPOSTAZELE LIRICE ALE LUI EUGEN DORCESCU

Orice și oricât aş scrie despre Eugen Dorcescu, nu pot „rupe” comentariul meu de faptul că îl cunosc de aproape o jumătate de veac (mai exact, de la finele anului 1970, când am devenit colegi la nou înființata unitate de cercetare filologică de la Filiala din Timișoara a Academiei Române), că a fost îndrumătorul unor proiecte de cercetare la care am participat și că, la urma-urmei, după atâta vreme, îl poți cunoaște și pe *om*, nu numai pe *poet*. De aceea, încerc, în câteva cuvinte, să-i creionez un mini-portret, care ar fi, esențialmente, următorul: corect, exigent (începând cu sine), ușor inflexibil, când e nevoie (în bine, nu rigid), realist, cult, tenace, indiscutabil – talentat. Mai este loc și de niște *et caetera*, unde aş putea adăuga alte câteva nuanțe pozitive.

Eugen Dorcescu a împlinit în acest an (2017, martie 18) 75 de ani. A debutat în revista *Luceafărul* (1970) cu texte lirice, gen căruia

poetul i-a rămas credincios, constant, o viață întreagă, deși (sporadic, dar nu întâmplător) își va concretiza, prin ani, condeiul, în critică literară, eseu, stilistică, proză (mai ales fantastică). S-au ivit, astfel, peste 30 (treizeci) de volume de literatură, deci la mai puțin de doi ani – un volum. Deși (*mea culpa!*) i-am numărat volumele, sunt conștient că nu în numărul (cantitatea) acestora găsim vreun reper al calității. De aceea, mă grăbesc să adaug că, de mai multe ori, critica a consemnat faptul că poetul, eseistul și traducătorul Eugen Dorcescu a devenit un reper moral al breslei scriitoricești (nu numai timișene) prin verticalitatea și tematica scrisului său, prin acuitatea cu care a surprins drama complexă a semenului contemporan (cu toate că, „exterior”, n-o arată), prin implicarea etică în problematica de zi cu zi a colectivității în care trăiește. Dar, să revin. Primele volume de poezie ale lui Eugen Dorcescu (*Pax magna, Desen în galben, Arhitectura visului*) au un aer ușor solemn, de clasicitate, nu rigidă, căutată, ci vizibil rezultată dintr-o atitudine etică majoră a omului Eugen Dorcescu, pe care am încercat s-o creionez în portretul de mai sus. Poetul a crezut într-un ideal clasic, excelent exprimat în poemul *Imn*, din care citez cu plăcere ori de câte ori simt nevoia să ilustrez așteptările și preferințele poetului: „Dă-mi silnica tărie să-nalț un imn curat,/Din glasul meu să curgă o umbră de vocale,/Podoabă-n care numai tăcerile se zbat,/Îndatorată trainic încremenirii sale.//Lumina să mă scalde pe colțurosul stei/Întins spre-azur, stelară și stăpână;/Și cerul tot să plângă adânc în ochii mei,/Curbat spre zdrențuitele-mi brațe de țărână”. O lume coborâtă în cuvânt, o confuzie între realitate și trăirea în sferele înalte ale creației, aceasta e o veritabilă artă poetică a creatorului adevărat, pe care o regăsim și în *Gramatică*: „S-a-mpotmolit în stângăcii cuvântul,/Cercând nepotrivirile să-ncapă./A rânduie și cerul și pământul/Și șesu-ntins și-atât amar de apă.//Cât nu mai știe nimeni dacă-n cântec/Lucesc păduri și oameni arși de vreme,/Sau, șerpuit, ca vipera pe pântec,/O lume izvorăște din poeme”. Se prefigurează, în aceste prime volume de versuri, și toposurile mari care vor constitui, până azi, nucleele artistice ale întregii opere a poetului. Eugen Dorcescu e un cerebral, își construiește o cetate, în

care se va mișca apoi lejer, dar calculat, ordonat; însuși titlul unuia dintre volumele de poezii de început, *Arhitectura visului*, face relația dintre real și imaginar, devenind un simbol al construcției poetice. Motivele pe care poetul își înalță, în aceste volume, edificiul sunt preponderent culturale: *cetatea, crenelul, statuia, cupola, vitraliul, scara*: „Priveliște prin geamul împâclit:/O roată-ntr-un chenar de halebarde./Și ulițele, lung, spre răsărit,/Le toacă roata-n capăt și le arde.//Ce straniu-i burgul! Pântecele lui/Din piatră vineție amuțește/Când freamătă-n havuzul cu statui/Cea dintâi spiță-a roții, ca un pește”. Fundamentale sunt însă și *marea, codrul, râul și muntele*, din care poetul alcătuiește formula durabilității noastre. Tot aici, poetul inserează, deocamdată incipient, aluziile la ceea ce el va considera, mai târziu, unul din fundamentele personalității sale artistice: existența, în subconștient, a unor *avataruri*, cu repercusiuni esențiale asupra identității poetice, expresiei și atitudinii sale civice. Se detașează, net, identificarea poet – cavaler (trubadur): „Țin lancea-n unghi. O sprijin dedesubt/Și pliscul ei în negură se prinde,/Rupându-i pânza. Zbor neîntrerupt,/În neclintite, netede oglinde”; sau cea poet – lup, cu profunde consecințe asupra conștiinței poetice. O atenție aparte merită volumul ultim dinainte de 1989, *Culegătorul de alge* (1985), în care poemul *Prolog* este gândit într-o formulă ce nu putea fi acceptată de redacții înainte de 1989. Citez: „E jos, e sus frumosul carusel?/Porți prin oraș o mască de armindeni –/Mereu la fel. Și rimele-s la fel:/Prietenii, caruselu-i pretutindeni.//Totu-i să fii în stare să-L găsești/Pe-Acela care e. Pe-Acela care/E dincolo de cruguri, de povești,/De curgere, rotire și uitare...” Ultimul catren avea, în ediția primă tipărită, o formă ușor „inocentă”, pentru a putea trece de cenzură: „Totu-i să fii în stare să-l găsești/Pe-aceia care ești. Pe-aceia care/E dincolo de cruguri, de povești,/De curgere, rotire și uitare...” Într-o ediție din 2002 (*Omul de cenușă*), poezia revine la forma în care a fost gândită, și eu pun data de 1985 la originea cumpenei prin care poetul și-a înnoit destul de radical expresia, care se va concretiza în poezia sa cu „subiect” religios de după 1990, integrala acestor volume fiind adunată în *Biblice* (unde regăsim integral *Psalmii în versuri*,

Eclesiastul în versuri, Pildele în versuri și Rugăciunea regelui Manase versificată). Marele merit al poetului, în aceste volume, stă în capacitatea sa de a găsi întotdeauna fericita conjuncție dintre forma exterioară a versului (rimă, ritm etc.) și expresia biblică, ușor arhaică și cu puține șanse de a îmbrăca o haină formală mai modernă, mai ales când e vorba de „transpunerea” textului în versuri. Cărțile versificate ale *Vechiului Testament* dovedesc, încă o dată, că *Biblia* rămâne o carte care incită mereu pe poeți la a-i descoperi tainele expresive și etice, precum și o neîncetată sursă de comuniune cu divinul.

Eugen Dorcescu rămâne fidel, și în cărțile publicate după 1989, unei atitudini morale înalte, din care își vor trage substanța versurile, de-acum, necenzurate, poetul putând da glas oricăror sentimente sau atitudini. Un semn de continuitate îl constituie mai întâi textele prin care se conștientizează avatarurile, sedimentate în structurile durabile ale ființei: „Dormeam. Se prelingea din trupul meu/Fluidul somn, împrăștiat pământul/Ca o difuză negură. Și eu/Spre trupul meu veneam, recunoscându-l./Înaintam în negură. Eram/Ființa care-mi seamănă. Și care/Se recunoaște-n sine. Cum un ram/Își recunoaște umbra plutitoare./Și-am tresărit simțindu-mă. În trup/Eram cu mine însumi împreună.../(Când m-am trezit, alături un lup/Se oglindea în râul alb și-n lună)”. O plachetă de versuri din 1990 (probabil texte concepute în urmă cu ceva timp), *Epistole*, este dedicată visului și amintirii, fertile câmpuri pe care imaginația poate glosa în voie: „Doarme trupul sub privirile lunii./Și numai trezindu-mă, în zori,/mi-l pot aminti (cum a fost,/cum va fi fost: cvasi-astral, legănat,/scufundat în vitroasele ape...). Și totuși,/cuvintele (ele însele clare, dar carnale,/telurice) au roit neîncetat în adânc./Adevărata trezie e somnul?” Eugen Dorcescu numește următoarele două volume „cărțile infernului meu personal”. Se referă la *Cronică* și la *Abbadon*. Poetul e în postura unui cronicar modern, care înregistrează, cutremurat și oripilat, secvențele de coșmar ale vremurilor noastre; lumea pare (sau chiar este) o uriașă pubelă: strada a devenit „un amestec de fiare și fiere”, fața cetății (orașului) e „roasă de cicatrice”, actanții lumii de azi „triste și mizere” sunt „nebunii”, care par a ne dirija

existența, dominată și de bețivii agresivi, care roiesc cot la cot cu „câinii”, ce se hrănesc cu „Acele zgârciuri care-au mai rămas/din descărnata patriei carcasă”. O privire în sineși încununează, parcă, infernul cotidian: „Caut, zilnic, și jalnic, și trudnic,/drumul greu și îngust./Mă împiedică trupul. Trupul meu/e-un izvor de dezgust”. Nici întoarcerea la matricea inițială, satul, altădată marcată de măreția însemnelor statorniciei (muntele, râul, câmpia), nu mai generează echilibrul necesar. Raporturile etice s-au schimbat, din civilizația rurală n-a mai rămas nimic: „... Numai dezmaț și sărăcie./Același infiltrat de vorbe goale,/Scursoare din ecrane și jurnale,/Aceleași arătări humanoide,/Diseminate-n găști și în partide./Râu mort. Deal sterp. Anínul și stejarul,/Târâți spre birt, cu umărul sau carul,/Într-un cuvânt: Aceași tevatură,/Unde se bea, se minte și se fură...” Terifiant!

O ultimă secvență din lirica lui Eugen Dorcescu (deși toată poezia lui se subsumează, din diverse perspective, acestui „comandament” supra-estetic) este cea pe care o putem numi lirica ființei. Unitate dintre materie și spirit, entitate cu multiple trimiteri spre filosofie, artă, mitologie, gnoseologie, *ființa*, în estetica poetului, își afirmă primordialitatea spiritului. Niciodată Eugen Dorcescu nu separă tranșant materia pasageră de spiritul etern, dar insistă asupra perisabilității mundane a ființei, când aceasta își află locul efemer în terestritate. Lupta dintre „carne și duh”, ca particularitate a acestei dualități, e „tragică, dureroasă”, dacă o privim din perspectiva biologicului. Liantul dintre suflet și trup îl constituie iubirea. Din această perspectivă, conflictul *trup – suflet* fiind permanent, poetul are conștiința eternității iubirii. Buzuindu-ne pe aceste considerente, trebuie să citim mai ales textele, de un dramatism interior formidabil, din placheta apărută în 2014, *Nirvana*. Așa gândește și *Bătrânul*, un emblematic aparținător moralei înalte, personaj în unul dintre volumele sale mai recente (*Poemele Bătrânului*), un alter-ego semnificativ al poetului.

Mai trebuie adăugat că poezia lui Eugen Dorcescu e o prezență frecventă și constantă în antologii poetice internaționale, el fiind și un

traducător avizat din poezia spaniolă contemporană, deci un reper de luat în seamă pentru literatura noastră de azi.

În lumea materială, căreia îi aparține tot mai puțin (după cum el însuși afirmă), poetului îi rămâne de urmat calea „formulată” în finalul unui poem: „Dar, în cețoasa noastră frământare,/Probabil ce nu trebuie dorim./Nimic n-aștept, de fapt, Yah Elohim!/Tu-mi ești și fericire, și uitare...”

„Poesis”, nr. 1, 2017, p. 11-13; *Poezie și poeți*, Editura Waldpress, Timișoara, 2018, p. 111-115.

* * *

EUGEN DORCESCU SUB SEMNUL *AGONIEI CANICULEI**

Doctele comentarii ale Mirelei-Ioana Dorcescu, care însoțesc cele 50 de poeme din recentul volum *Agonia caniculei* (Timișoara, Editura Mirton, 2019), nu m-au descurajat în a citi cu ochii mei (prin filtrul meu) noul grupaj liric pe care ni-l propune poetul, în ciuda faptului că textul însoțitor era o bună călăuză în perceperea semnificațiilor celor cincizeci de poeme mai vechi din creația lui Eugen Dorcescu. Spun „ni-l propune”, cu gândul permanent la etapa din existența creativă a lui Eugen Dorcescu în care au fost concepute aceste texte, date actualmente la tipar, deși „ființează” de acum aproape o jumătate de secol (scrise, după mărturia poetului, în jurul anului 1980). Un moment asupra căruia merită să ne oprim. Eugen Dorcescu a debutat (în deceniul 8 din veacul trecut), adoptând – și a păstrat un timp în poezia sa – semnele clasicismului, elegante, „încorsetate” în structuri prozodice consacrate, sublime, ușor „reci”, dar cu priză la cititor. Așa am perceput, la timpul său, placheta *Pax*

magna, mai târziu și pe cea intitulată *Desen în galben*. Din perioada amintită este și textul care deschide volumul de față, *Prolog*, o subtilă artă poetică, ale cărei reverberații ideatice se pot recunoaște în cele 37 de texte propriu-zis „caniculare”, care formează miezul volumului. Sunt necesare câteva precizări asupra structurii cărții. Deși aparțin, în general, aceleiași perioade (v. *mai sus*), poemele din *Agonia caniculei* se grupează în patru secvențe mai mult sau mai puțin individualizate, dar cu un liant între ele, care asigură o unitate volumului, dincolo de formulele stilistice (compoziționale) și ideatice. Prima secvență este constituită dintr-un unic poem, amintit deja, *Prolog*, o „deschidere” spre noua formulă compozițională din cele 37 de poeme din ciclul *Agonia caniculei*. Poemul recrează o stare (scenă) care ni s-ar părea, la prima „vedere”, stranie, dacă nu l-am fi considerat deja o „artă poetică”, una care proclamă libertatea, stare care, cel puțin stilistic, individualizează net cele 37 de poeme față de poezia scrisă atunci de Eugen Dorcescu. Pentru că volumele cu care „se învecinează” poemele din *Agonia caniculei* răspund, toate (adaug aici și volumele *Arhitectura visului* și *Culegătorul de alge*), unor exigențe „clasice” proprii lui Eugen pe atunci (v., *mai sus*). În ciclul intitulat sugestiv *Orfeu*, poetul sugerează marile teme și opțiuni lirice care îi vor defini (și definitiv!) opera. Parcurgând *Orfeu*, mi-am reamintit, ca de fiecare dată când mă găsesc în fața unui nou text, de precizarea lingvistului elvețian Helmut A. Hatzfeld, care afirma, cu mulți ani în urmă, că „investigatorul” textului (critic, stilistician, lingvist) este „obligat” de însăși opera care-i stă înaintea să apeleze la informația „primară”, oferită de un strat lexical denotativ, brut, frust, al lexicului, care poate oferi indicii concludente asupra opțiunilor scriitorului. Nu e greu, referitor la *Orfeul* lui Eugen Dorcescu, să descoperim că aici se găsesc, din acest punct de vedere, grupate, preferințele și straturile lexical-tematice de mai târziu: *cuvânt, grotă, mare, nisip, soare, Râu, lumina tăcerii, foc, cer, floare, izvor, scară, platoșă, scut, cetate, pod, turn, fluviu, vis*. Singurul exemplu înregistrat ca sintagmă este *lumina tăcerii*, care prefigurează conceptul poetic de *absență*, de mai târziu, cu toate implicațiile sale expresiv-semantice. Am selectat aici aleatoriu, dar

„copios”, lexemele care, în diverse și neașteptate îmbinări figurative, se regăsesc, ulterior, în toată poezia lui Eugen Dorcescu. Într-un fel, și *Orfeu* este o artă poetică, deschide o cale..., tot spre poezie... A treia organizare ciclică, cea care dă și titlul volumului, e *Agonia caniculei*. Metaforă intens expresivă, dar nici componența ei strict lexicală nu e mai puțin interesantă. *Agonia caniculei* pare a desemna un interval (meteo-temporal!) când totul devine acalmie, torpoarea verii se estompează, trăirile însele scad în intensitate, au în ele ceva „așezat”, sigur, ne-stresant. Cu „agonia caniculei” se anulează, cel puțin într-o latură a poeziei, vechile preferințe ale lui Eugen Dorcescu. Rămâne totuși un simbol al continuității: *atmosfera solară*, atotdominatoare, în ciuda diversității de percepții ale poetului. Un fel de *sol invictus*, cum, expresiv, dar exact, l-a numit Mirela-Ioana Dorcescu. În atmosfera „agoniei caniculei” se realizează o veritabilă „monografie estivală” poetică a orașului, se încheagă un „tot”, surprins în acalmia generată de o lumină deja estompată, filtrată, difuză, ocrotind gesturi umane ponderate, fără zvârcoliri, fără încordări; până și „lacrimile” (umane, prin excelență) „au culoarea amurgului”. O detaliată investigare a poemelor din perspectivă semantică (așa cum face Mirela-Ioana Dorcescu, în capitolul *Glose*, atașat textului poetic) e mai mult decât bine-venită și utilă. Ultima secvență lirică a volumului, *Epilog târziu*, e constituită doar de poemul *Salcâmii sacri*. E un poem de intense trăiri, definitoriu pentru sentimentul puternic (dar calm, aici) al dragostei. Cadrul „pădurii de salcâm”, care formează unul din termenii metaforei finale („Iubirea-i o pădure de salcâm”), ne duce tot înspre luminozitate, spre mireasma grea-dulce a florilor de salcâm, spre ocrotitoarea „agonie a caniculei”. Volumul își rotunjește astfel mesajul: *trăim din plin sub semnul „agoniei caniculei”*.

*Eugen Dorcescu, *Agonia caniculei*, Editura Mirton, Timișoara, 2019.

„Confluențe literare”, 14 noiembrie 2019.

* * *

ÎNGERUL ADÂNCULUI: PERSOANA UMANĂ * ȘI ISTORIA

În izolarea pe care ne-am impus-o (am acceptat-o), Eugen Dorcescu mi-a trimis, la mijlocul lunii martie, textul unei cărți care tocmai apăruse sub semnătura sa: *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 p. Am citit-o imediat (în vreo două zile). După cum aflăm din *Prefața* Mirelei-Ioana Dorcescu (cf. *infra*), sunt pagini dintr-un *jurnal* mult mai amplu, pe care poetul a început să-l țină în 1990 și care se încheie în 2013.

Dându-mi seama că nu e vorba despre un text de felul *însemnărilor zilnice*, am reluat lectura cărții acum câteva zile, când, prin bunăvoința scriitorului-ziarist Dumitru Oprișor, am intrat în posesia exemplarului pe care poetul îl rezervase familiei noastre. Și m-am decis să scriu aceste rânduri, care nu seamănă neapărat a *cronică literară*.

Îngerul Adâncului nu este o carte obișnuită. Prima dată, când mi-a trimis textul (pdf), Eugen a ținut să precizeze: „e cartea vieții mele”. Simplu. Nimic în plus. Citind-o online, am înțeles perfect mesajul dublu al precizării poetului: o carte *despre* viața lui și o carte *unică, singulară*, a existenței sale artistice. Re-citind-o, după primirea ei, s-a confirmat și s-a limpezit impresia mea de început. Neobișnuitul oximoron din sintagma-titlu („Îngerul Adâncului”) traduce exact „poziția” (poziționarea) artistului și a omului care a fost și a suferit atunci – Eugen Dorcescu – în raport cu o societate (mediu/ambiant) în care verticalitatea lui morală nu și-a găsit „învelișul” prielnic, necesar, ocrotitor. Pentru că un artist autentic are nevoie și de „ocrotire” din partea societății. Nerâvnind la vanitățile materiale ale acestei lumi (mai ales, în turburea vreme a „tranziției”), Eugen s-a refugiat (dar, oare „s-a refugiat” sau o avea înscrisă în ADN-ul său dintotdeauna?) în comuniunea cu Atotputernicul, găsindu-și, astfel, liniștea (salvarea) în acele momente de cumpănă.

Îngerul Adâncului este o carte despre suferință. Simțindu-se străin în mijlocul unei lumi străine principiilor pe care le-a acceptat pentru sine, poetul vede distorsiunile, anomaliile din societate ca pe ceva străin idealurilor unei „democrații” instaurate după 1989, și această stare degradată a socialului îi provoacă o suferință aproape fizică, în orice caz, o stare depresivă, pe care o constată la orice contact cu omul-animal: „Ceea ce este la noi nu se poate numi, cu niciun chip, democrație, nici măcar fragilă. Nu se poate numi nici anarhie. E tirania bișnițarilor, hoților, indivizilor brutali și necinstiți asupra oamenilor cumsecade. [...] În oraș, agitație, strigăte, încruntări, oamenii sunt puși pe hartă, înnebuniți. Orașul însuși, poate frumos în sine, mi se pare dușmănos, agresiv, dezaxat” (p. 82). Sigur, nu dau citatele cele mai relevante spre a-mi susține părerile despre carte. Pentru fiecare frază a mea aș putea reproduce, ca mărturie, pagini întregi. Nu acesta e scopul meu...

Îngerul Adâncului este o carte a maximei sincerități. Nu o dată am rămas uimit, receptând o anume părere a autorului acestui *Jurnal* despre o persoană sau alta, pe care o cunoșteam și eu, nu o dată am revenit asupra unor portrete (sumare, din linii îngroșate, dar sugestive), din care răzbate o scârbă funciară pentru oamenii fără scrupule, care pur și simplu „se cațără” (pe spinarea celorlalți, pe cadavre, pe situații). Nu e „iertat” nimeni care e incorect, abuziv, bătăran, lipsit de omenie. Personaje cunoscute din lumea literară sau politică sunt fixate, cu „calificative” meritate, ca într-un insectar.

Îngerul Adâncului e, în „subsolul” textului, o carte despre responsabilitate. Din această perspectivă, pot spune mai multe. Când a plecat de la Centrul de Științe Sociale la Editura Facla (redactor, apoi – redactor-șef, la urmă – director), Eugen m-a chemat și am mers împreună la directorul Centrului de Științe Sociale. I-a spus (cred că director era Prof. dr. Vasile Șerban, care, de ce să n-o afirm, nu mă prea simpatiza, încă de pe vremea studenției) că are deplină încredere în mine să-i continui munca de secretar științific. Era, ca să fiu sincer, o adevărată corvoadă funcționărească. Am dus-o la capăt bine, având exemplul lui Eugen, care fusese secretar științific și știa să echilibreze

situațiile. Nu de puține ori – dificile, potrivnice nouă, cercetătorilor. După 1989, au apărut așa-ziii „disidenți” (în frunte cu noul rector al UVT – Eugen Todoran, care devenise și directorul Centrului de Științe Sociale). Am abandonat totul și m-am îndreptat spre altceva. Toate tracasările pe care Eugen le-a suferit atunci de la mărunții ipochimeni ai perioadei (se știe, la inundații, toate lăturile ies la suprafață) au ca motiv substratul adânc, demn, al profesionalismului și responsabilității, pe care Eugen Dorcescu le-a aplicat întotdeauna propriei activități și care nu conveneau noilor dirijori din cultură. Eugen nu putea suferi învârtelile, falsurile, minciuna, trăgăneala datoriei. Iată un fragment edificator: „Treburile mai importante sau mai mărunte nu se isprăvesc niciodată. Iar eu, cu conștiințiozitatea mea stupidă, anacronică (mă trag, probabil, din cavalerii ioaniți sau din templieri, acele trupe de elită ale lui Hristos), am cheltuit foarte mult timp și foarte multă vigoare cu ceea ce se numește (demagogic la noi, foarte serios pentru mine) *datorie*. Eu îmi fac datoria! Sau măcar încerc să mi-o fac, deoarece, într-o asemenea ambianță, a-ți face datoria înseamnă a fi desuet, deplasat, naiv, ba chiar suspect. Sinceritatea ta e considerată o foarte rafinată astuție” (p. 364).

Îngerul Adâncului este o carte despre supraviețuire (în toate sensurile), într-un mediu ostil, acultural, tern, lipsit de valoare. Poetul constată că salariul nu vine la timp, că e insuficient, că o scoate greu la capăt cu traiul zilnic. Nu de puține ori am înregistrat expresia directă a lipsurilor fizice ale zilei. Poate că textul următor e prea lung. Poate e inadecvat frazei mele de dinainte; dar e relevant pentru chinul de atunci al omului și al artistului. „Tortura” zilnică vine de unde nu te aștepti: „Somnul este una dintre torturile cele mai insinuante și mai atroce. Mi-e dor, pur și simplu, de un somn liniștit și adânc, undeva la munte, în aerul pur, în pacea naturii și a sufletului. Oamenii sunt un coșmar, într-adevăr. Chiar și mila și dragostea pe care ți le inspiră te fac să suferi. Iar acum, la noi, toată mitocănia, toată rapacitatea, tot prostul gust, tot ce-i mai rău au ieșit la iveală. Oriunde am fost – la țară, la oraș – e același vis urât. Nu-ți rămâne decât singurătatea, dar și ea e străpunsă de neguri. Eul, ființa, lovite și dinlăuntru (regrete,

reminiscente, anxietăți), și dinafară (agresiunea pluriformă a neamului prost ce parvine), ajung să se repudieze, să nu se mai poată privi în ochi, să se ascundă, pur și simplu, de ele însele. Și astfel, viața în întregul ei devine un supliciu. Goală, searbădă, monotună, târâta printre înjurături, cerșetori și gunoaie, și-a pierdut motivația și interesul. Exiști. Vremea se scurge. Trece o zi, vine alta. Cronica orașului în care locuiesc – un lung înscris de mizerii. Cu foarte rare (și înguste) luminișuri” (p. 343-344).

În egală măsură, *Îngerul Adâncului* este o carte despre profundul atașament al autorului pentru cei apropiați. Suferința unei ființe fragile, cum a fost Olimpia-Octavia, respectul desăvârșit pentru părinți, compasiunea pentru durerea familiei doctorului Viorel Șerban sunt exemple elocvente de conștiință morală superioară. M-a impresionat rugăciunea zilnică a poetului, cât timp Olimpia a fost în spital și în convalescență: „*Doamne, trimite Cuvântul Tău și tămăduiește-o!*”

Reorganizându-și existența în funcție de alte coordonate decât cele materiale, Eugen Dorcescu proclamă supremația artei (a poeziei) ca formă aparte de existență: „Eu însumi sunt (și doresc să fiu) independent. Eu n-am lingușit puterea (și nici n-o lingușesc), am renunțat de bunăvoie la dramul de putere pe care-l aveam, dar încerc să cumpănesc, să judec fără patimă, să-l plasez pe fiecare (pe mine însumi, ca scriitor) la locul lui. Cum spune *Cartea: Fiecare are darul său de har, unul într-un fel, altul într-altul. Și: Sunt mai multe daruri, dar un singur Duh. Sau: Căci cine te deosebește pe tine? Și ce ai, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te fălești, ca și cum nu l-ai fi primit?* Deci, ce rost are agitația asta? Negări, reconsiderări, lupte pentru întâietate, acuze, țipete, gesticulări? Mai bine ar sta cu toții liniștiți și ar scrie, lăsând timpul și istoria (inclusiv cea literară) să ceară și să discearnă. Nici într-un caz un scriitor netaleant și necompromis nu poate concura pe plan estetic cu un altul talentat și «compromis». O spun eu, care nu sunt compromis. Dar eu am în față o lumină, o nădejde, un ghid. De aceea, cât îl urmez, mă bizui, cred, pe o judecată corectă” (p. 320).

Câteva precizări „biografice”. La p. 55, Eugen amintește eșecul meu la „concursul” pe un post de lector la Catedra de limba română a Facultății de Filologie. Superficial, lucrurile stau cum le-a înregistrat el, punându-și întrebarea: de ce m-am mai prezentat la concurs, „de vreme ce știa(m) că nu are (am – precizarea mea, L. B.) șanse?” M-a nedumerit continuarea: „... nu te duci acolo unde nu ești chemat cu insistență, unde nu ești rugat să vii”. Eu știu că respectiva entitate administrativ-științifică (recte Catedra de limba română) scosese la concurs un **post** (neutru), pentru ocuparea căruia era nevoie, normal, de o comisie exterioară Universității timișorene. Aș fi acceptat orice decizie a unei astfel de comisii. Așa, nu mi s-a comunicat decizia comisiei alcătuite pentru aducerea lui Alexandru Metea la Catedră, nu mi s-a comunicat ce criterii m-au dezavantajat (eventual), în afara faptului că A. M. era susținut de rector (Eugen Todoran). Decanatul funcționa jalnic. Știu cum a fost alcătuită comisia, îmi amintesc cum am fost umilit atunci, cum oameni pe care-i consideram prieteni (G.I. Tohăneanu, I. Muțiu) și-au băgat capul, precum struții, în nisip. Luni în șir s-au ascuns de mine. Când m-am înscris la concurs, E. Todoran m-a întrebat: „Pe ce post?” Când a aflat răspunsul, a întrebat din nou (i-am simțit iritarea din voce): „Pe postul lui Metea?” Răspunsul meu a fost tot interogativ: „Cum, postul lui Metea? *Ante festum?*” Nu mă războiesc cu nimeni. Toți sunt dincolo de Styx. Dumnezeu să-i odihnească. Atât merită. Concurs de gașcă (să fiu în tonul *Jurnalului* lui Eugen). Alt moment e cel al publicării *Psalmilor*, prima ediție, la editura creștină Metanoia, în care m-am implicat. Nu au apărut în condiții grafice chiar cum trebuie. Legarea filelor sub formă de caiet nu e o ispravă tipografică de laudat. Dar, așa erau condițiile tipografiei Metanoia atunci. N-am găsit nicio însemnare în *Jurnal* despre această ediție întâi. De altfel, și *Dicționarul general al literaturii române* (vol. C-D) înregistrează numai ediția a 2-a, din 1997.

Cartea lui Eugen Dorcescu beneficiază de o prefață (*Opera totală*, p. 7-20), semnată de Mirela-Ioana Dorcescu, alcătuită cu perfect profesionalism și cu o obiectivitate remarcabilă, care aduce precizări

necesare pentru percepția atitudinii poetului din perioada cât a ținut acest *Jurnal*.

Comparația care mi s-a impus la lectură: e un *Jurnal* sfâșietor, de o corectitudine dezarmantă, asemănător, în multe privințe, unei cărți pe care am recitit-o de câteva ori: Adrian Marino, *Viața unui om singur*, Editura Polirom, 2010. Iar titlul unei cărți a lui Mircea Mihăieș („Cărțile crude”) îmi e mereu aproape: jurnalele sunt, realmente, **cărțile crude** ale existenței noastre.

*Iată definiția dată de Eugen Dorcescu Persoanei umane: „Persoană umană este acel individ uman, purtător de excelență, care trăiește pentru un Ideal, care are nu doar sentimentul, ci și cultul valorilor și care își recunoaște necesități spirituale conștientizate”.

„*Confluențe literare*”, 4 mai 2020; „*Timișoara*”, 25 septembrie 2020, p. 6.

* * *

INFERNUL ȘI PARADISUL POETULUI*

O carte răscolitoare. Trebuie s-o spun de la început. Sigur, intenția inițială a lui Eugen Dorcescu fusese să lase posterității „răspunderea” de a-i publica paginile de *Jurnal*. O gândește el însuși sau o sugerează, o spune, în cartea de față, de câteva ori. Pentru că aceste „însemnări zilnice” nu au deloc știutul privilegiu al memoriilor, acela de a filtra trecutul prin sita judecății timpului (a momentului scrierii), aplicabilă textului, de cele mai multe ori, atunci când o personalitate își rememorează existența. Altfel spus, folosirea unei eventuale cosmetizări pentru evenimente, relații, oameni. *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu e ca o rană deschisă pe care semenii (unii), mediul social din acei ani, n-o lasă și n-o ajută să se vindece. Suntem la

debutul ultimului deceniu al veacului trecut, după frământările din decembrie 1989 (mă feresc mereu să spun că a fost o „revoluție” – s-a văzut limpede că n-a fost). Poetul e afectat de evenimente, scârbit de oamenii cu precădere materialişti din juru-i, de atmosfera postdecembristă, de degradingolada socială. Unicul (aproape) „prieten” și – mai ales, confesor – îi rămâne coala de hârtie, care îl așteaptă, neutră, seară de seară, în liniștea biroului, înregistrând, răbdătoare și discretă, frământările unui suflet care își găsisese parțial liniștea sub mâna ocrotitoare a Atotputernicului. Eugen Dorcescu conștientizase, în cel privește, ceea ce Bossuet afirmase cu aproximativ patru secole în urmă, anume că guvernarea unei țări este de natură divină, regii primind puterea de la Dumnezeu („calea omului este înlocuită cu calea Domnului”); acceptase, la nivel „micro”, această trăire, această poziționare în social, referindu-se la persoana sa. Asumându-și o postură non-conformistă, într-un mediu pe care îl simte, nu o dată, deusolat și ostil, poetul nu face, mai întâi, decât să reconfirme statutul unui veritabil artist între semeni: întotdeauna se va simți străin, izolat, „turnul de fildeș” fiindu-i, de obicei, singura scăpare. Orice societate ar trebui să știe că are menirea, chiar datoria, de a-și proteja artiștii veritabili. De obicei, n-o face, lăsând în grija câte unui Mecena sarcina aceasta. Dacă apare acest Mecena... Despre *Îngerul Adâncului* scrie mai întâi Mirela-Ioana Dorcescu, într-o utilă și binevenită prefață lămuritoare, precizând circumstanțele care au făcut posibilă și necesară chiar tipărirea acestui *Jurnal* întins (o selecție s-a făcut totuși, fără a știrbi cu nimic tensiunea trăirilor și semnificația evenimentelor). Dar, dincolo de textul „brut”, pe care editoarea l-a avut la îndemână (însemnările din anii 1990-2013), a rămas extraordinara capacitate a poetului de a înfrunta, într-un mod original, un mediu viciat de înțelegerea eronată a libertății după evenimentele din 1989, de a-și putea croi, prin reclusiunea sub pavăza Cărții Sfinte, un drum propriu, neîntinat de mărimi terestre. E ceea ce dă unitate paginilor de *Jurnal* și asigură expresivitatea textului. Ca întindere temporală, *Jurnalul* care formează textul de față acoperă șapte (opt) ani (1991–1998), perioada cea mai dificilă (presupunem) din existența

poetului, când până și existența zilnică devine o povară. Artistul nu se sfiește s-o spună; nu „înregistrează” această încercare oricum, ci ca pe ceva esențial, de care se simte responsabil, deși condiția artistului ar trebui să fie alta: „O, Doamne, Dumnezeu, dacă aș avea din ce trăi, dacă n-ar trebui, vrând-nevrând, să mă implic social, cu ce voluptate m-aș retrage în edenul naturii, al cărților și al preocupărilor mele!” Sau: „Eu nu vreau și nici nu pot să fac politică, să fac «gașcă», eu nu pot să spun și să scriu ce nu cred. Ca urmare, a trebuit să mă dau deoparte, să aștept resemnat salariul...” Condiția infernului personal e asumată fără rezerve de poet, o „vină” pe care o clamează, nu o dată, îl devoră, pur și simplu, aproape că simte penitența divină: „*Yah Elohim* m-a lovit, pe bună dreptate, așa cum merit”. Sau izbăvirea: „Dumnezeul meu, îți vei întoarce, poate, privirea și spre mine și mă vei răscumpăra din greșelile și din netrebnicia mea. Căci sufletul mi-e torturat de spaime”. Singurătatea (însingurarea) și-o acceptă („... fiecare dintre noi e în locul său. Singur în locul său”), o caută chiar, spre liniștea sa, mai ales că, pe sute de pagini (din cele 537 ale *Jurnalului*), un infern exterior, agresiv, e tot timpul prezent sub diverse „măști” (politicul, ambientul Editurii de Vest, alte manifestări ale socialului, ale indivizilor). Așa că nu adaug decât câteva contexte, cu precizarea că ele sunt cu sutele: „Nu suntem un popor blând, generos și tolerant, cum ne place să ne flatăm întruna. Dimpotrivă, suntem delăsători și violenți, cu luciditate...”; „Tipul conducătorului de azi [...]: prezență fizică agreabilă, locvacitate simpatetică, capacitate și dorință de acțiune – nule. Copil de bani gata. Acesta e individul de decizie”; „Am tras, în jurul meu, un zid, nevăzut, clădit cu liniștea adâncă a sufletului. Un frison de oroare mă străbate la un contact mai prelung cu mizeria omenească. Rapacitate, prostie, nimicnicie”; „Trăim într-o lume îngrozitoare, grotescă, generatoare de exasperare”; „Am senzația că umblu printre nebuni furioși”. Etc. etc. Exemplele mele sunt texte „blânde”. Refugiul îl găsește în comuniunea spirituală cu divinul și (tot din sfera spiritului) în scrierea unor cărți care vor deveni definatorii pentru poetul Eugen Dorcescu (*Psalmii în versuri*, *Cronică*, *Elegii*, *Abaddon*, *Ecclesiastul în versuri*). Pentru că „textul

sacru are, între altele, puterea de a te elibera de idoli: oameni, îndeletniciri, obiecte”. Sau: „Simt o atracție irezistibilă spre asceză și solitudine. Mă preocupă esențele, transcendența, forța creatoare și recuperatoare a Verbului. Slava eternă, divină, ce se lasă, *par instants*, bănuită, contemplată”; ori, cu referire directă la noua stare (de beatitudine): „Mă tem de Cel Veșnic și sper numai în El” sau: „Mă simt întreg, nerisipit, încercând o comunicare cu esența. O, Doamne, Tu ești prezent oricând și oriunde, dar noi Te descoperim numai atunci când ne dăruiești pacea”. Noua șansă, de a scrie liber de orice opreliști, îi aduce liniștea: „Nu-mi imaginez cum s-ar putea trăi altfel. *Psalmii în versuri* sunt cartea Paradisului meu lăuntric. *Cronică și Abaddon* – cărțile Infernului meu interior. *Ecclesiastul în versuri* e concluzia existențial-artistică la care am ajuns...”

Nu exagerez: *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu merită să fie citit rând după rând, nu ca o carte strict de „însemnări zilnice”, ci ca o scriere preponderent literară; *Jurnalul* îndeamnă la reflecție asupra condiției artistului în mijlocul semenilor; *Jurnalul* poate genera întinse considerațiuni cu privire la fenomene ca: însingurarea, omenia, puterea, mila, imixtiunea politicului în existența individului etc. *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu e, cum el însuși afirma, „cartea vieții mele”.

*Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020.

„Paralela 45”, 2 iunie 2020, p. 1, 5.

* * *

„NEAGRA MEA VOLUPTATE SOLITARĂ”

(O *avanpremieră hermeneutică la cel de-al doilea volum din Jurnalul lui Eugen Dorcescu*)

M-a impresionat primul volum (**Îngerul Adâncului**, Editura Mirton, Timișoara, 2020) din *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu prin sinceritatea notațiilor, prin necruțătorul discernământ moral cu care, zilnic aproape, poetul radiografiază societatea românească post-decembristă, prin tonul direct, fără menajamente, cu care poetul analizează relații umane și caracterizează indivizi sau grupuri sociale.

Volumul al doilea din *Jurnal* (intitulat **Adam**) e gata să iasă de sub tipar. Galant, poetul mi-a trimis scrierea în format electronic și am citit textul în întregime, decis să scriu acum doar câteva rânduri, lăsând pentru mai târziu o apreciere extinsă. După ce voi parcurge **cartea** tipărită. M-a nedumerit puțin titlul. Adam e alungat din Eden de către Creatorul lui pentru păcatul (capital) de a fi îndrăznit să accedă la sursa cunoașterii. Adam a pus la îndoială cuvântul Domnului. *Cartea Cărților* nu ne mai spune cât de greu a trebuit să plătească Adam pentru nesupunerea sa, dar ni se sugerează că truda va fi copleșitoare. Potrivit textului biblic, „în sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea... Spini și pălămidă îți va rodi el (pământul, pentru tine, Adam – n. n.)...” (*Facerea 3, 18-19*).

În primul volum (**Îngerul Adâncului**), am găsit o însemnare a poetului din care am dedus că trebuie acceptată suferința trimisă de Divinitate: „*Yah Elohim* m-a lovit pe bună dreptate, așa cum merit”. Raportat la acest fragment, titlul volumului 2 își află justificarea. O schimbare în modalitatea de redactare a textului se observă în toată cartea: preferința pentru reflecție primează, notația nu mai este preponderent abruptă, segmentată, ci „orientată”, problematica însemnărilor din acești ani (10-11, un interval destul de lung) se axează pe relația cu familia, pe dificultățile pe care le întâmpină în raporturile cu oamenii cei mai apropiați.

Eugen Dorcescu nu este, în această privință, numai o conștiință literară, ci o **conștiință** în adevăratul sens al noțiunii, implicat (deși se dorește detașat de mentalitatea familiei), în problemele acesteia, sesizând nuanțe, percepând obiectiv fapte și atitudini, caracterizând la fel de obiectiv situații. Multe dintre paginile *Jurnalului* sunt ocupate de figura mamei. Nu vreau să insist asupra nuanțelor fine pe care poetul le sesizează în comportamentul „bătrânei doamne”, dar nu pot să nu spun un lucru care îmi dovedește încă o dată că Eugen Dorcescu este o **conștiință**: cu toate că sesizează „la rece” comportamentul „sado-masochist” (formularea e a lui E. D.) al mamei, nu abandonează nicio clipă relația, chiar dacă e exasperat de acceptarea permanentei situații conflictuale.

La fel de implicat este în viața socială, deși refugiul în credință l-ar fi putut face să refuze orice asemenea participare la evenimentele colectivității. Remarc, totuși, ezitățile poetului de a acorda vreo notă de trecere semenilor care dau din coate, sfidează, devin ființe inferioare prin atitudinea lor. Mai puțin, poate, decât în volumul precedent, se plasează sub lupa sa critică personajele care abdică de la moralitate pentru a se cățăra pe scara socială. Nu sunt cruțați indivizi precum fostul (actual – atunci) președinte Bănescu, anumiți politicieni, oameni din televiziuni, reprezentanți ai culturii, lipsiți de o minimă verticalitate morală.

Adam confirmă, încă o dată, dacă mai e nevoie, că Eugen Dorcescu e preocupat, în primul rând, de **creație**, ca modalitate majoră de definire a unui artist. Fiecare pagină a cărții se constituie într-o (auto)analiză a actului creator, singurul care dă legitimitate unui artist al cuvântului să aparțină breslei scriitorilor adevărați. Conștient de propria valoare, Eugen Dorcescu nu ezită în a-și așeza creația sub zodii favorabile, după cum nu face rabat de la aprecierea obiectivă a altor scriitori. Luată în întregul ei („reconstituită” din fragmentele aflate peste tot în volum), această veritabilă „artă poetică morală” ar putea fi un prețios îndreptar în însăși judecarea obiectivă a operei poetice a lui Eugen Dorcescu. Constatarea că poetul și-a încredințat destinul în mâna Celui Atotputernic o face oricare dintre cititorii

textului și devine, pe măsură ce străbați prin paginile *Jurnalului*, o dominantă *sine qua non* a volumului de față.

Scrierea obiectivă, zilnică, a unui jurnal, confesiunea permanentă, sinceră, încredințarea celor mai personale reflecții hârtiei albe, neutre, se însoțește, însă, permanent, de gândul pe care l-am „descifrat” în subsolul textului: cândva, odată și odată, aceste aserțiuni vor rodi, precum semințele, care pot transmite toată informația genetică despre pomul care le-a dat naștere.

*

O cronică în adevăratul sens al cuvântului – după apariția editorială a lui **Adam**.

„*Confluențe literare*”, 18 octombrie 2020.

O VIZIUNE POETICĂ A SAMSAREI LA EUGEN DORCESCU

Fiecare întâlnire cu poezia Domnului Eugen Dorcescu este o sărbătoare, o înnobilare, o pătrundere într-un univers sacralizat, în care, intrând, propriul eu își transmută elementele, întru spiritualizare și purificare. Este o poezie densă, grea de sensuri, concentrată până aproape de implozie, cu subtile reazeme pe arhetipuri, pe mari idei filosofice, pe teme mitologice și religioase.

Una dintre temele care i-au absorbit gândirea poetică de-a lungul întregii creații este cea a Samsarei, termen recurent în marea poezie, atât orientală, cât și occidentală. Termenul, precum se știe, provine din sanscrită și înseamnă ciclicitatea nesfârșită a existenței, ca naștere, moarte, renaștere, un ciclu al existenței pământești ca rătăcire, suferință. De aici, căutările spirituale de eliberare din Samsara, prin Nirvana. Dar tratarea poetică nu înseamnă neapărat o absorbție a temei, ci, mai degrabă, o suprapunere de gândire și simțire pe marea temă filosofico-religioasă.

O dovedește și volumul *Agonia caniculei* (Editura Mirton, Timișoara, 2019), care, așa cum arată, în *Notă asupra ediției*, Doamna Mirela-Ioana Dorcescu, „cuprinde cincizeci de poeme inedite, rămase, până astăzi, printre manuscrisele lui Eugen Dorcescu”, datând „din primul deceniu de activitate poetică a lui Eugen Dorcescu. Doar *Epilogul* este «târziu», din 2018”. Tot Mirela-Ioana Dorcescu subliniază: „De altfel, *agonia caniculei* este o expresie recurentă în poezia de maturitate a lui Eugen Dorcescu”. Volumul, cuprinzând poeziile scrise, mai exact, între 1981 și 1982, a fost proiectat să fie publicat la Editura Cartea Românească, București. În acest fel, așa cum sugerează eseista care a îngrijit ediția, Mirela-Ioana Dorcescu, acest volum se

impune ca document pentru parcursul artistic al poetului Eugen Dorcescu, întrucât „sunt aici germenii ai poeziei de mai târziu”.

Prologul volumului *Agonia caniculei* este o sugestivă „punere în abis” a nucleului central al poemelor, prin paralela cu tabloul cinei lui Trimalchio, din romanul *Satyricon* al lui Petronius, consilierul lui Nero, scris în 61 e.n., tablou care începe cu prezentarea frescei unui câine, o imagine a ferocității, în intenție, întrucât astfel de fresce, în epocă, aveau rolul simbolic de paznici duri și amenințători, în domusuri. Prin Trimalchio, în romanul lui Petronius, sunt stigmatizate conotațiile triviale și chiar grotești ale pretențiilor la lux și la cultură ale fostului sclav, îmbogățit, satira și ironia împletindu-se în conturarea acestui personaj. De remarcat este faptul că fondul discuțiilor la acest ospăț este obscen, iar încercarea de abatere a discuțiilor spre teme de cultură este fără succes.

Această atmosferă de dezământ este sugerată și în *Prolog*, alături de Trimalchio fiind mitologica Leda, simbol al atracției erotice (se știe că, în mitologie, însuși Zeus ar fi fost puternic atras de ea). În atmosfera generală de iresponsabilitate, Trimalchio și Leda percep puritatea unei mirese ca o sfidare și simt nevoia să o vulnerabilizeze: „Trimalchio, rămas în coada mesei/Și întrebă, n-a mai știut să spună/De ce, răsând, cu Leda împreună,/Mușcaseră din pulpele miresei”.

Dezabuzat de întreaga atmosferă, în care se lasă, totuși, absorbit, Trimalchio, „Sorbind din cupă (pentru-a câta oară?)/Rotea-n răgazuri steaua mâinii, flască”. Este cunoscut simbolul mâinii drepte cu cele cinci degete deschise, un simbol popular al protecției împotriva forțelor rele, distructive, încă din cele mai vechi timpuri, în vechea civilizație mesopotamiană, dar și pe arii mai extinse, în Orientul Mijlociu și în Nordul Africii. Simbolul este cunoscut și sub numele de Mâna Fatimei sau Hamsa, care înseamnă cinci. Și, întrucât mâna cu cinci degete deschise seamănă cu o stea în cinci colțuri, i se suprapune și acest simbol, al stelei în cinci colțuri. Numită și Pentagrama ezoterică, steaua în cinci colțuri este întâlnită în marile religii. Știm că, în creștinism, steaua îi conduce pe păstori spre Bethleem, întru

aflarea Mântuitorului. Este considerată un simbol puternic, ce atrage și cumulează forțe teribile, un simbol de protecție împotriva forțelor răului. Însă, pentru aceasta, trebuie să fie bine orientată, să aibă un colț în sus, altfel, dacă are un colț în jos, devine un simbol păgân nefast.

În *Prolog*, „steaua mâinii” este un simbol pozitiv, de soluție a lumii decrepite și de renaștere a ei într-o puritate: „Toți cei de față iarăși să se nască/Și Leda să mai fie iar fecioară”. Deși „flască”, mâna face, inconștient poate, semnul regenerării, dovadă că forța de regenerare este intrinsecă lumii. Subliniind forța simbolului mâinii, poetul creează tabloul renașterii incipiente: „Secundele, mustind de puritate,/Stropeau încet femeile pe spate,/Asemeni unor iedere sătule...//Și-n timp ce primul șiș îi udă glasul,/Ascultă toți, din marmură, cum ceasul/Răstoarnă-n cești semințele masculine”.

Despre iedera se știe că, încă din Egiptul antic, simboliza imortalitatea, fiind veșnic verde, era planta lui Osiris și, fiind deosebit de prolifică, simboliza puterea generatoare a plantelor, senzualitatea și, uneori, orgia chiar. Știm că zeul Dionysos avea o „cupă de iedera” și era încununat cu iedera. Acest simbol, împreună cu ceasul, ca simbol al timpului, pregătit pentru o nouă germinație, regeneratoare, transcriu speranța unei ieșiri din agonica depravare. De altfel, metafora „din marmură” sugerează depășirea acestui episod, care devine istorie simbolică, asemeni frescelor de marmură care întruchipează diferite chipuri, demne de luat aminte.

Poetul se reazemă de simboluri antice, pentru a sublinia perenitatea naturii umane duale, în care conviețuiesc cele mai josnice porniri și aspirația spre puritate și spre divin. În același timp, aceste simboluri devin, în intenție, vectori ai forței de purificare, de înălțare spirituală a lumii.

Poemul propriu-zis, *Agonia caniculei*, este precedat de *ciclul Orfeu*, care conține elemente sugestive pentru atmosfera poemului.

Poezia *Cuvintele* pune o problemă de profunzime privind relația cu cuvintele. Și anume faptul că doar relația personală cu cuvintele, doar încărcătura energetică personală le umplu de conținut, le dau

valoare: „Cuvintele, panere goale,/Trist așteptând mireasma pură/De strugure zemos și moale,/De vin strivit în bătătură...” Relația cu cuvintele este definitivă, căci nu doar noi ne trecem în cuvânt, ci și ele ne iau în posesie: „Stafia lor, din când în când,/Golește cramele de sânge,/Ucide zilele nătânge/Și, legănată lunecând,/Subțire ca un fir de vânt,/Ne-ngaimă numele. Și plânge”. O posibilă decodare este și aceea a rămânerii în cuvânt după trecerea hotarului vieții, când doar „stafia” cuvintelor „Ne-ngaimă numele. Și plânge”.

Plaja, din poezia cu acest nume, devine simbol al hotarului dintre pământul cu limitările lui și dezmărginirea mării. Ea este percepută în registru minor: „Nisipu-i mult prea negru. Și amar./Luna de-argint mocnește greu în ceață,/La ceasul când tăcerea trece iar,/Cu dungii prelungi de umbră peste față”. Mai mult, așa cum rezultă din versurile citate, plaja se poate defini ca hotarul dintre viață și moarte, căci, reluând o idee a Domnului Eugen Dorcescu, exprimată într-o cronică din revista „Alternanțe” (ALTERNANZEN), an VII, nr. 1 (22), ianuarie 2019, p. 66-67 (Garmisch-Partenkirchen, Germania), *Un cuvânt despre poezia hermeneutică*, regăsim, *mutatis mutandis*, posibile decodări ale unor semne și mesaje ale lui Thanatos: „Marele zeu este, desigur, Thanatos. Îl sugerează lucrarea trimișilor săi, fiecare cu concretețea și dinamica lui, îl configurează, vag, e drept, mai apoi, topirea acestor mesageri într-un spațiu fluid, aproape nedeterminat, dar coercitiv și opresiv [...], îl certifică aroma de pelin și gustul amar ale lumii întregi [...]. Ne amintim, aici, teribilele versete 10-11 din *Apocalipsa*, capitolul 8: «Și a trâmbițat al treilea înger, și a căzut din cer o stea uriașă, arzând ca o făclie, și a căzut peste izvoarele apelor. Și numele stelei se cheamă Absintos. Și a treia parte din ape s-a făcut ca pelinul și mulți dintre oameni au murit din pricina apelor, pentru că se făcuseră amare». Aici, alți mesageri ai lui Thanatos sunt, în afară de acest «amar», negrul, ceața, umbra, tăcerea. Nu lipsește nici lumina unui astru căzută în ape: „Deasupra, valul cerne, an de an,/Tristeți albastre, lamură de soare”. Până și visările legate de adâncul opulent al apelor decodează noi semne ale lucrării lui Thanatos: „Oniricele grote de mărgean!/Schelete labirintice în mare!”

Îl regăsim, astfel, pe vizionarul Eugen Dorcescu tatonând hotarul văzutelor și nevăzutelor, simbolizat prin plaja care separă uscatul de ape și viața de moarte. Întâlnim aici o viziune foarte personală asupra apelor mării: deși, în general, marea, apa, sunt considerate izvorâtoare de viață, prin acești mesageri ai lui Thanatos, marea este aici purtătoare de moarte.

Acest *amar*, acest *pelin*, de care vorbea poetul, citând din *Apocalipsa*, îl regăsim și în poezia *Spre seară...*: „Iar zarea e o vatră de pelin,/Scurs amarui în cerul gurii noastre”. Ne întâmpină în această poezie un univers agonice, în dezagregare: „Spre seară, bat în clopote tăciuni/De soare ros la margini”, „Depart, într-un paltin mohorât,/Se sparge cupa lunii în puzderii.//Se sparge fără țipăt: rar și lin,/Ca-n mers, ferestre oarbe, fără glastre”. Integrată în acest peisaj, tăcerea, ca lipsă a cuvântului creator, este și ea un semn al acestei dezagregări: „Și nu găsești în glasul meu decât/Lumina-ncețoșată a tăcerii”. Mai mult chiar decât o lipsă a cuvântului, tăcerea e totală, căci, așa cum am văzut, „Se sparge cupa lunii în puzderii.//Se sparge fără țipăt”.

Vedem, astfel, că *tăcerea* este un simbol recurent al agoniei universului, care nu poate fi revigorat de apa vie, de lumină, a Râului, simbol al curgerii timpului, pe o spirală ascendentă, întrucât „își urcă” stropii: „În care, vuitor, de luni și luni,/Își urcă *Râul* aurul și stropii”.

Poezia *Faleză* reprojecțiază, într-un alt șir de oglinzi paralele, ciclul morții și al renașterii, ca mers firesc al timpului. Prin reiterare, se subliniază caracterul său de lege implacabilă: „Iar soarele, aprinsă adiere,/Rostogolește-n larg declin de apă/Tot ce s-a stins și iarăși o să-nceapă”. Semnificativ e faptul că acest ciclu, al morții și renașterii, este legat de mare; dar o mare prelinsă spre uscat, fie pe *faleză*, fie pe *plajă*. *Tăcerea* revine, ca simbol al increatului: „Dorm scoicile, sub vrafuri de tăcere,/Și-amurgul, care trece, își petrece,/Sub pașii tăi, lințoliul vag și rece”. Amurgul devine simbol al agoniei, iar lințoliul este un atribut neechivoc al morții. Poiana, simbol al locului de deschidere, destindere și popas, are subminată funcția, prin apropierea de răcoarea mării („Paloare albăstrită dinspre mare”), regăsită în răcoarea înserării („Coloana de mercur a umbrelor solare”).

Și astfel, faleza devine, corelată plajei, simbol al hotarului dintre creat și încreat, mai mult, al hotarului dintre uscatul agoniei și marea morții într-o renaștere, într-o regenerare.

Flaut aduce elemente ale caniculei, chiar dacă e sugerată vizual: „Multicolor flamingo, în albia de foc/A cerului și-a apei rotunde dintre trestii...” Dar este o caniculă agonică, întrucât: „Pelinul sumbru curge în inima acestei/Înstrăinări: de sine, de vremuri și de loc”... Or, cum s-a văzut, pelinul, amarul, coborât, în plus, în ape, este un mesager al lui Thanatos. Tabloul dobândește elemente contradictorii, sugerând parcă nevăzute lupte între lumină și întuneric: „Izvorul de ce râde și lăcrimează stins,/La fel cu umbra verde, pierdută-n necuprins,/ Când sângerează aspru, sub lancea lunii, iazul?”

Genitrix, termen care desemnează nașterea, regenerarea, este prins în antinomii. Astfel, scara, simbol al înălțării, este anihilată prin plasarea în vid: „În vidul greu al scării, Genitrix,/Privirea-ți de-altă-dată mai așteaptă?/Când pașii se-ncovoie către Styx,/Ca-n amintire, treaptă după treaptă?” Astfel, deci, treptele scării duc, de fapt, spre Styx, râul care separă lumea viilor de lumea morților.

Aceleași antinomii le întâmpinăm în cazul crinului, simbol, între altele, al puterii creatoare, (Crinul Getic Împărătesc era simbol al nemuririi), care aici este negru „Crinii negri” sunt „blazonul lui Abaddon”, afirmă Mirela-Ioana Dorcescu în *Thanatocrația: Crinii negri*. Or, Abaddon aparține, evident, domeniului thanatic, fiind, în *Vechiul Testament*, locul distrugerii, împărăția morților, iar în *Apocalipsa după Ioan* este îngerul pustiitor din adâncuri.

Universul prezentat este în disoluție, entropia este maximă: „Nimic n-a mai rămas. Nici da, nici nu!” Și, totuși, ciclul morții și al renașterii nu se poate opri, vagi semne ale latențelor care vor genera renașterea se întrevăd: astfel, în ciuda vidului greu al scării, privirea Născătoarei, *Genitrix*, „mai așteaptă”, ea se ridică, incert, drept „aburul din fluviu”, „nemaivorind pe nimeni să aștepte”, adică nimeni nu mai e așteptat să treacă râul Styx spre lumea morților, iar soarele, izvorul vieții, deși trimite crini negri („Doar crinii negri-ai soarelui pe trepte”), nu-și întoarce fața și, astfel, nu este înlăturată speranța că

ciclul renașterii va reîncepe. În acest demers poetic, metafora care o arată pe Genitrix ridicându-se abur din fluviul Styx este centrală: în moarte se ascund germenii vieții, la fel cum în viață se ascund germenii morții. Ne amintim de simbolul taoist Yin-Yang, în care, în miezul fiecărui principiu, se află un sâmbure al principiului opus.

Calea, un text poetic criptic, pune în oglindă lumea imaginată poetic și lumea reală. Poetul acordă gândirii poetice rolul primordial, lumea reală fiind, ca în peștera lui Platon, o reflectare a lumii gândite poetic: „În dimineața care nici n-a fost,/Dar care-ntr-un târziu va fi să fie,/Va răsări un soare fără rost,/De vreme ce-nflorise pe hârtie”. Trecătorul însuși, eul poetic sau altcineva, are „umeri de grafit”. Această gândire poetică, după cum dovedesc multe texte poetice dorcesciene, este însă considerată de inspirație divină.

Relativizarea existenței este maximă: „Iar eu mă-ntreb mereu dac-ai venit/Sau vii și pleci, pe-o cale fără cale”. Aceasta, întrucât calea este intrinsecă existenței omului, nu extrinsecă. Ne amintim de aporiile lui Zenon, în sprijinul doctrinei lui Parmenide, care susțin, între altele, prin *reductio ad absurdum* (demonstrația prin contradicție), că mișcarea este o iluzie.

De altfel, numele lui Zenon este și citat în poezia *Reversul planetelor*: „Cum ascultam de Zenon sau de Leda”. Autorul reia ideea relativității existenței, prin prisma argumentelor lui Zenon: „Ci azi, totuna-s clipa și eonul./Oricare luptă pare astăzi pace/Și-o baltă fericită Aheronul”.

Eroul ne prezintă o agonie a gloriei eroului: „Temutele-i deprinderi s-au pierdut./E fericit. E singur. Și e seară./Doar când și când, sub platoșă și scut,/Un rest de nemurire se strecoară”. De asemenea: „Cumplita lance-i străjuie căderea [...]/Acum, sunt tot alături, dar pierind...” Amurgul gloriei coincide cu amurgul zilei: „În jur, sub lună, pajiști de argint./Și-o iarbă mătăsoasă, ca durerea”. Ultimul vers sugerează căderea efectivă, între firele ierbii, care-l primesc firesc, întru reintegrarea în țărână, în natură. Este sugerat, tangențial, motivul *sic transit gloria mundi*.

Marea cea mare pune în antiteză lumea impură a oamenilor, țesută din „iluzii și minciuni”, și lumea pură a elementelor, care alcătuiesc, prin puritatea lor, adevărata realitate: „Departate de iluzii și minciuni,/Ce-adevărați sunt soarele și norii!” În această logică, cel pe care-l așteaptă poetul, „la capătul acesta gol de cale”, divinul, fiind puritatea absolută, reprezintă și însăși viața: „Tu, cel nespus de viu între cei vii,/vei presăra lagunele pustii/Cu purpuriul cald al vieții tale”. De remarcat e faptul că hotarul între existența adevărată și non-existența acoperită cu „iluzii și minciuni” este reprezentat tot de limita între mare și uscat, ca în multe alte poezii.

Cetățile române începe cu un motto din *Ieremia 12, 11*, care explică starea de decădere a societății: „Toată țara e pustiită, pentru că pe niciun om nu-l doare inima de aceasta”. Poetul străbate „Cetățile din vis, dintotdeauna...”, mânat de „fluviul din adânc, ce mă conține”, de energia vitală dată de „fluviul” timpului, căutând amprentele eternității, frumuseții, vigorii, răsfărânte asupra cetăților reale. Cu concluzia, resemnată, că visul prevalează.

Poemul propriu-zis, care dă titlul cărții, *Agonia caniculei*, este împărțit în treizeci și șapte de părți, urmate de un epilog.

Poetul începe prin a prezenta atotputernicia caniculei, într-un tablou halucinant: „... văzduhul pare un încins aliaj,/un amestec de aur, argint și cositor,/când cetatea e plină/de femei incendiate, fluturând albe,/maronii, tremurătoare, pe străzi”. Sub revărsarea solară, orașul i se revelează inedit: „Un fruct e orașul,/un fruct văratic, târziu,/spart, desfăcut către cer,/germinând în câmpie” și, afirmă el, „din nou, am trecut printre marile-i/semințe de piatră”. Receptarea acestui halucinant tablou este legată de „O amețeală doar, un simplu *vertige*,/acolo în mijloc,/între sâmburii coțți,/între ceasuri și turnuri”. Observăm asocierea dintre „sâmburii coțți” și „ceasuri și turnuri”. Sâmburii, germenii viitorului, apar între ceasuri, simbol al timpului, deci o corelare firească, și între turnuri, simbol al aspirației spre înălțime, spre divinitate. Ca într-o zicere fragmentată a *Pythiei*, decodarea ar fi că șansa sâmburilor e dată de aspirația, în timp, spre divinitate.

Soarele, căzând, este bivalent: pe de o parte, aduce acea copleșitoare caniculă, pe de altă parte, pornind de la versurile „traversând bălți de soare,/umbre mustoase”, înțelegem că el asigură fluidul vital necesar vieții. Problema este, însă, în oameni, căci, sub dogoarea solară, sub caniculă, o amețeală se înstăpânește „printre siluetele ce cresc și/se-afundă-n pavaj”. Efortul de a crește, efortul de înălțare este insuficient și, ca atare, ei se reafundă-n pavaj. Șansa lor, ca și a sâmburilor, e dată de aspirația, în timp, spre divinitate.

Sub caniculă, peisajul se relativizează. Astfel, se văd siluete „reale, reflectate”, ca-ntr-un halou de lumină, amestecându-se „printre siluetele ce halucinează,/halucinând/scăldate-ntr-o amară sudoare”. Epitetul „amar”, pe care am văzut că poetul îl folosește ca atribut al lui Thanatos, duce spre decodarea unui efect ucigător al caniculei asupra „silueteilor”, care nu s-au înălțat încă suficient spre lumină, nu s-au transformat încă, interior, în lumină, ca astfel, fiind una cu lumina, să o primească firesc.

În partea a doua a *Agoniei caniculei* asistăm la tabloul unei disoluții: „Cade colbul,/cade țărână,/de pe dulapuri, de pe cuiere și cărți./Cenușă și scrum se cern din tavan”. Atmosfera e umedă, prielnică germinării („E amurg,/e o ploaie cețoasă”), dar precizarea că e amurg sugerează imposibilitatea acestei germinări. Chiar și lumina, simbol al vieții în general, acum prezintă pericol: „Fugi de la geam!/Trece lumina prin tine,/îți vântură hainele,/până și cuvântul,/până și el,/face umbră,/umple, ca iedera,/încăperea, pereții”. Umanul dobândește trăsături nefirești: „Râsul tău sună sec,/sună uscat,/ca o tablă încinsă”. Mai mult chiar, este anihilat: „Îți privesc, la răstimpuri,/în cele mai clare detalii,/scheletul”.

Și totuși, viața pare că își urmează cursul monoton, anost, în ciuda acestei agonii generalizate, ca și cum n-ar fi nimic nou: „Nu râde, prietene,/lasă,/vino mai bine aici,/se răcește cafeaua”.

Atmosfera continuă să fie halucinantă („Tu vorbești, eu ascult./Ca-ntr-o nălucire”) și la fel este și în partea următoare, *III*: „La fiecare al doilea pas/e-o nălucă./Unii le văd, alții nu. [...] /Sunt multe, plâpânde,/trec melancolice pe alei”. Aflăm însă că aceste năluci

reprezintă o intruziune a nimicului, a neantului, în cotidian: „Jocul e-atrăgător,/e bizar,/jonglezi mereu cu nimicul din urmă”. Totul se relativizează: „Nici când nu ești singur./Orașu-i dublu, multiplu,/oamenii ce-l umplu, la fel,/tu însuși/un izvor ești, o matrice/de străvezii simulacre”.

Elementele cosmice devin tot mai agresive. Dacă înainte lumina relativiza umanul, acum vântul îl destructurează: „și vântul cosmic te desfoliază/încet,/te dizolvă,/te-absoarbe,/îți ruinează tiparul”. Și, totuși, reintegrarea în marele tot, prin disoluție, nu este privită cu tristețe, ci dimpotrivă, cu bucuria reîntregirii: „o, fericitul!”

Afirmația „Sunt un mare iubitor de concret” (IV) este urmată de o avalanșă de enumerații, care descriu un concret anost, mai degrabă respingător. Un concret anulat, la nivel filosofic și poetic, de misterul care relativizează „inexplicabila lume concretă”: „Privește, mai degrabă, în noapte:/misterul e-aici/(e aici ?),/în inexplicabila zi,/în inexplicabila noapte,/care jonglează,(în nimic,/în neant), cu inexplicabila lume concretă”. Găsim afirmată aici ideea filosofică a lumii senzoriale ca aparență, adevărata realitate reprezentând-o energiile cosmice care o generează, spiritul universal în *Vede*, de exemplu, în special *Advaita Vedanta*, pentru care acest spirit universal este brahman. O aparență la care cel care vede ideile nu poate adera.

Marele tot, din care vine și în care se va reintegra, pentru uman înseamnă, de fapt, moartea (V). Neantul. Vidul de viață. „Viața – cerc hermeneutic/în jurul morții. Spirală”. De ce spirală? Pentru că, în cercul morții și al renașterii, renașterea nu are loc exact în același punct, ci o treaptă mai sus. O spiră mai sus. Cercul este numai aparent. Și poetul conturează un tablou anost a ceea ce înseamnă, de fapt, viața cotidiană. Cu îndeletniciri zilnice mecanice, cu nerealizări, cu boli. Cu renașteri într-o suferință, pe spirala timpului: „Din vid,/Schleiermacher/îi numără spiralele-n palmă”.

Căutătorul de metafore (VI), în fața cumpenei, „pe o punte neguroasă,/pe un promontoriu de ceață”, deci cu vederea încețoșată, văzând existența doar prin vălul metaforelor, meditează la echivalența elementelor existenței în Samsara, pe pământ și chiar dincolo: „un

astru”, „Galaxia”, „aroma abisului”, fiindcă toate sunt izvorâte din timp și se reîntorc în marele tot: „Atunci el ia «substanțele»/și le-aruncă-napoi,/răsădindu-le invers/și iar invers/și iar.../Fiindcă totu-i orice,/fiindcă totu-i orice”. Individualizarea este părelnică, întrucât e prea grăbit trecătoare.

Aceeași idee o întâlnim în (VIII): „Marea sau apa săracă/dintr-un pahar,/amândouă-s abis”. Sau în (IX), care este, în plus, o meditație vizând raportarea noastră la existență prin intermediul cuvintelor, ori (XI), care e o meditație la raportarea noastră la existență prin intermediul imaginilor: „Legile opticii funcționează perfect,/imaginea, la rândul-i, mă privește cuminte” și „Fondul negru al zidurilor/proiectează,/cu albe intermitențe,/propriu-mi chip. Ca-ntr-un vis,/pentru o îngustă secundă”. Jocul imaginilor relativizează certitudinea existenței: „«Și totuși, cred că exist»,/mă gândesc, între timp,/cu oarecare neliniște./«Niciun argument n-o infirmă»”. Și, din nou, aceeași aglomerare de elemente ale existenței, care, în raport cu timpul, cu neantul, nu înseamnă, de fapt, nimic.

Meditând asupra timpului conceput linear, VII, și, în special, asupra memoriei și a ideii de trecut, poetul revelează puținătatea porțiunii de timp răpită, prin memorie, neantului, dar amenințată, mereu, de neant: „Cât poate amintirea/să privească-napoi,/atâta-i trecutul./În urmă, dincolo de privirile ei,/neantul înaintează încet,/ca un mâl ce împinge/apele mării spre cer”. Astfel, suferința puținătății timpului dat se adaugă celorlalte suferințe din Samsara.

Doar soarele, lumina, aspirația spre înalt, cu forma sa cea mai pură, aspirația spre divinitate, ne pot da verticala care să ne orienteze în raport cu timpul și cu neantul: „Aruncă-mi un bulgăr de soare./Răsăritul și azi,/ca și ieri,/e firul cu plumb/al adâncului”.

Raportarea omului la existență, la destin, este, inevitabil, tensionată (X): „O spaimă rece scutură zăvoarele,/aidoma unei arteziene/care țâșnește brusc/și-ntr-o clipă dispare”. Înțelepciunea este greu de atins. Până și Seneca, filosoful stoic, este, în viziunea poetică a autorului, frământat de gânduri: „Seneca iese din rafturi/și umblă prin odaie/gesticulând./Nu-i aud glasul./Are un chip traversat,/chinuit de

o pânză de riduri”. Or, stoicii propovăduiau o atitudine de demnitate și curaj în fața suferințelor vieții. Dar timpul îi fură încet imaginea: „Chipul lui pare împins/într-o plasă de umbre”. Libertatea interioară a individului, spre care își concentrau eforturile stoicii, ca un scut împotriva nedreptății și a tiraniei, un izvor lăuntric de putere pentru acceptarea suferinței, îi dă autorului viziunea extraordinară, în care Seneca, acceptându-și cu stoicism destinul, face din pumnalul cu care trebuia să-și curme viața un simbol metafizic: „Aici e pragul», zice Seneca./«Crezi?»/«Sunt convins». Și desenează în aer ceva/cu vârful pumnalului”.

Un oximoron revelează aspectele contradictorii ale conștiinței de a exista (XII): „Mă număr printre cei fericiți:/sunt conștient că exist/și conștiința aceasta/cade în sufletul meu/ca o lance”. O serie de alte oximoroane vin să întărească simțământul: „Un lanț cu ghioagă și- e perna,/dimineța-i de cretă feerică, ziua -/o mare vitrosă,/noaptea un gol de nesomn”. Aceasta relativizează, evident, faptul de a exista, a cărui confirmare este mereu căutată de conștiință. Aglomerarea elementelor concrete din jur pare a avea rostul de a dovedi realitatea acestei existențe: „... sunt tot atâtea (indecise) dovezi./Dar sunt dovezi./Înfrigurata lor căutare/mi-e viața”.

O copleșitoare imagine a punctului de închidere a ciclului vieții și morții, chiar în iubita sa urbe, întâlnim în XIII: „... sub pași e orașul,/sub oraș mâlul colcând de cadavre/ – pământul -,/sub pământ o energică/mână de foc./[...] Deasupra – pantele soarelui,/aeriele plaje,/corabia blândă a morții”. Putem vorbi și de un punct de *coincidentia oppositorum* aici, ceea ce revelează o ridicare a percepției poetice pe un plan superior, conform afirmațiilor lui Mircea Eliade, din *Mitul reintegrării*: „*coincidentia oppositorum* este una dintre modalitățile cele mai arhaice prin care s-a exprimat paradoxul realității divine”. Mircea Eliade considera acest concept un simbol al Totalității ontologice, deși admitea o anumită ambiguitate a sintagmei. Întâlnim în poem o metaforă care sugerează aspirația spre înalt a concretului efemer: „Aici, în mijlocul urbei,/e piața,/draga

mea piață mozaicată,/rotundă,/ale cărei lespezi/se prefac neconținut în/porumbei și se pierd/în văzduh”.

Dar mutarea percepției pe planul superior al paradoxului realității divine provoacă o criză de identitate a omului: „Care sunt eu dintre sutele,/miile, milioanele,/dintre nenumăratele pete/ce-animă tabloul?”

Neputând afla răspunsul, poetul sugerează, pe urmele lui Lucian Blaga, retragerea în mister: „Hai, dar, în noapte, înapoi,/adă-ți parașutele-n nișe,/porumbeii în lespezi,/orașul în cutremurătorul,/banalu-i mister,/ceru-n pavaj,/gândul în ochii aceștia/cu cearcăne gri,/călători singuratici,/urmărind – într-o parte și-n alta –/replica mută-a vitrinelor”.

O meditație asupra libertății umane (XIV) se bazează pe posibilitatea de alegere: „... Te gândești dinainte:/«Dar dacă n-ar fi?/Dacă, în loc să întind brațul,/îl las pe genunchi?/Dacă, în loc să călătoresc,/Rămân?/Dacă, în loc să răspund,/aș tăcea?»/Și, dintr-o dată, la gândul acesta,/ești liber”. Prin această alegere, omul își asumă realitatea, care se încarcă de mai multă concretețe și se îndepărtează de taină. Insul devine „o siluetă ce-abia de mai poartă/crinul de foc,/chinuitorul înseamnă/al infernului”.

Crinul, simbol heraldic, aici este asociat cu focul infernului, metaforă, de fapt, pentru suferințele existenței, o asociere pur personală a poetului, așa cum și *crinii negri* au devenit simbol al morții, într-o altă poezie.

Halucinate transgresări în și din timp întâlnim în (XV), o meditație asupra raportării omului la timp. Poetul observă că toate vin din timp și se reîntorc în timp. Șederea pe pământ are o durată derizorie: „Interlocutorii sar de pe scaun/– pe rând sau mai mulți deodată –,/spun o vorbă, o glumă, râd,/îți întind o ceașcă de cafea,/un ochean, o revistă/și-apoi cad în neant”. Doar că, în viziunea poetică a autorului, „strigătul mut”, semnul scris pe hârtie au puterea de a-i readuce înapoi: „Vei încerca să-i aduci înapoi/cu un strigăt. Un strigăt mut,/desenat pe o hârtie, cu linii,/cu șerpi negri, de carioca./Linii negre, de culoarea/neantului. Și ei revin,/se așază pe scaunul de

ieri,/de acum un ceas,/de acum... când a fost?” Avem aici o afirmare a puterii cuvântului scris, a operei scrise, de a învinge moartea, prin rechemarea din neantul uitării a celor evocați. Pe această idee, a încercării de a învinge hotarul dintre viață și moarte, trasat în timp, este amintit și mitul lui Orfeu și Euridice.

Găsim, de asemenea, o meditație asupra unei relativizări a timpului, induse de gândul nostru, de cuvântul scris, de amintire: „spun o vorbă, o glumă, râd [...] și-apoi cad în neant [...] Și ei revin [...] umbrele lor se reîntorc în abis./De-aceea, în zori,/când îi reîntâlnești,/ești tăcut, stingherit”. Într-un fel, pe urmele lui Einstein, care a susținut ideea unui timp relativ.

Misterul existenței propriului eu (dar ca exponent general) i se pare poetului, de asemenea, incitant (XVI): „Nu că sunt, ci misterul/că sunt”.

Ochiul poetului, scrutând mereu hotarul dintre viață și moarte, îl vede și într-o banală ieșire la pescuit (XVII): „... din lumină în beznă/și apoi, într-o clipă,/până dincolo-n moarte”.

„Asist, singur, în amurg,/la agonia caniculei” (XVIII), spune poetul și descoperim că acest concept, *caniculă*, în general neprietenos, are, în viziunea lui, conotații pozitive. Canicula fiind o hegemonie accentuată a soarelui (o *Heliocrație*, cum o denumește Mirela-Ioana Dorcescu), astrul hegemon este văzut ca integrat existenței umane: „... soarelui galben (miez zemos/de caisă)”. Agonia acestei hegemonii aduce „vuietul vântului”, iar apoi „se înlănțuie ploaia”. Venirea toamnei este văzută ca un asalt asupra orașului: „... subțirii, nenumărații și recii/lăncieri/ai toamnei/vor pătrunde, săltând, în oraș, [...] nimicind într-o clipă,/civilizația, zumzetul,/istoria verii”. Nimeni și nimic nu se opune acestor lăncieri, e un abandon total, deși armura de luptă e pregătită pentru apărarea domniei soarelui: „Vom intra iar în ceață/și frig,/încercând altă pană, altă hârtie,/schimbând mereu/vizierele plânse”. Se acceptă, cu stoicism, firescul trecerii, ca lege implacabilă.

Meditația asupra *aparențelor existenței* îl atrage pe poet sub diferite forme (XIX). Infernul și virtutea sunt văzute ca disputându-și

teritoriul, banalitățile cotidiene îl acaparează, cu tot cortegiul de sentimente contradictorii, dar toate îi aparțin doar aparent; „«nu sunt oare-ale mele?»/«Nu», zice gândul. «Nu-ți aparțin./Sunt umbră și vis»”.

Astfel, poetul se raliază poetic numeroaselor doctrine spirituale care susțin că lumea materială a multiplicității este doar o aparență, o iluzie, *Maya*, doctrine specifice în special hinduismului, precum și ideii enunțate de filosoful A. Schopenhauer, în volumul *Lumea ca voință și reprezentare*, care scria: „Lumea este reprezentarea propriului meu vis”.

Poetul vede existența mereu în luptă cu neantul, care, în final, devine biruitor (XX): „Deschid fereastra: nu intră/nimic. Nicio boare/[...] eu însumi mă văd,/aici, în odaie,/gârbovit, într-un strop/de lumină,/departe: la mijloc, în centru,/în sfere de beznă/ce cresc, una din alta,/concentrice, largi,/tot mai largi,/reintegrându-mă,/renimicindu-mă”.

Existența, omul, reprezintă, inevitabil, o integrare în marele Tot (XXI): „Nu-ți fie teamă:/ești pe deplin cuprins în univers./Lin, osmotic, întrepătruns,/integrat”. O integrare, de fapt, în timp: „... îl auzi, în sfârșit:/tactul, pasul,/pornit/din imensul,/primordialul cadran./Marele Sine. Arheul”.

Aici întâlnim unul dintre conceptele importante ale poeziei Domnului Eugen Dorcescu – *Arheul*: „esența tuturor fenomenelor, prototipul tuturor lucrurilor și ființelor; forță vitală; principiu” (DEX).

„Lacrimile au culoarea amurgului”, spune poetul și pare firesc (XXII), întrucât Samsara e suferință. El reia meditația poetică asupra lumii ca iluzie: „Toți/cei care privesc într-acolo/au învins o fărâmbă de timp./Ce iluzie!/Dar statutul iluziei/e demn de crezare”.

O plastică prezentare a caniculei în inima orașului (XXIII) arată forța dogorii soarelui: „Orașul întreg/a ieșit dintre ziduri,/caută umbră, nisip,/caută apa [...] Autobuze ticsite,/trenuri dogorind,/cu ciorchini de trupuri pe scări,/șarje fierbinți de-automobile/pe șoselele-ncinse”.

Și, din nou, totul se relativizează, totul devine interșanjabil, totul devine lipsit de importanță: „E de-ajuns să privești într-acolo/și, iată,/totul se șterge./Și invers... Și invers...”

Uneori, peisajul devine halucinant, ca într-o adevărată *iluzie a existenței*: „S-a umflat soarele-n apă,/ca-ntr-o pungă de plastic./O pungă atârnă de punte,/alta e prinsă în pom” (XXIV). Și, dacă la început aspectul halucinant e pitoresc, încetul cu încetul, el devine dezagreabil, ca o neaderare la existență.

Orașul, aflat mereu sub dominarea mirifică a soarelui („Zvâcnește soarele,/oblic se revarsă,/curge, împrășcă, tragic,/sfâșietor de frumos,/trecătoarele clipe/ale amurgului” – XXV), nu-și poate ascunde aspectul său agasant, totuși: „... sub bulucul razelor scânteietoare,/în acea amețală/de ochi, de gene muiate în miere și ceară,/se-amestecă biciclete, troleibuze,/tramvaie, chipuri bronzate,/câteva frunze ridicate de iureș”. Această aglomerare halucinantă de obiecte specifice orașului este unul dintre mijloacele des folosite de autor pentru a reda neaderarea la încărcarea lui grosieră cu concret.

Eternitatea înseamnă *noapte, neant* (XXVI): „În noaptea eternă/ermetică, enunțiativă”. Dacă noaptea este cea enunțiativă, cuvântul ei este cel hotărâtor: „Enunț/diseminat deasupra/prăfoasei întinderi/a verii...” Deci, noaptea prevalează față de lumina verii, chiar dacă vara este domeniul „heliocrației”. Dar noaptea, cum am văzut, este atribut al lui Thanatos. Vara, deși sub stăpânirea soarelui, a luminii deci, este „prăfoasă”, uscată, secătuită de sevă, căci apa binefăcătoare e departe: „Acolo – marea: un fulg/azuriu, în abis”. Aceasta, pentru că deasupra ei este diseminat enunțul nopții. Încet, vara intră sub puterea lui Thanatos. Dar se pregătește o nouă renaștere („Semne, păsări în zbor,/volatile semințe”), în ciclicitatea nesfârșită a existenței.

Năruirea ordinii se poate ivi în chip neașteptat, chiar printr-o halucinantă revărsare de crini înfloriți (XXVII), în fapt un asalt al *haosului*: „Au înflorit crinii./Șuieră, noaptea, în grădini,/ca niște șerpi albi,/cu palidele lor limbi/înmiresmate./În noaptea/răcoroasă, senină,/boltită-n verdeață – /în noaptea haotică,/vânzolită de platani

și/de tei,/încolăcită-n pavaje./O năruire de crini/e orașul,/un vârtej de/miresme,/o vârtoare verzuie”. „Mă nărui în somn,/mă nărui în vis...”, spune eul liric și aceasta poate să însemne fie că această viziune halucinantă îi este dăruită de Hypnos, zeul somnului în mitologia greacă, dar frate al zeului morții, Thanatos, fie că este el însuși prins de acest vârtej din noaptea haotică, ce-l năruiie în somn, „ca un chip înspre moarte”.

Noaptea, ca simbol al *neantului*, este mereu atotstăpânitoare (XXVIII): „Afară,/noaptea se-alătură sieși,/cât universul”. Eul, în efortul de autocunoaștere, de individualizare, „între ziduri și măști”, se caută oglindindu-se, își caută particularitățile „în golul oglinzii,/încețoșându-le”. Iar acest „gol al oglinzii”, această „încețoșare” se revelează ca niște prelungiri ale neantului.

Canicula, tema ciclului, are un apogeu năucitor (XXIX): „Ca o flacăra, ca o limbă de roșu balaur,/trece canicula. Între stâlpi,/între nevăzutele tălpi/ale monstrului,/piața/e o imensă oglindă/cu umbre. Vai, umbrele, siluetele/noastre, sparte de soare”. Deci, canicula se impune ca un agent al disoluției vechiului, oameni cu tot cu oraș: „Coboară încet – ca o arcă de fum –/în uitare orașul”. Dar, în același timp, pregătește germenii renașterii: „Chipuri uimite, prietenoase,/se-apleacă/deasupra orașului. «Vom veni,/vom veni...»”

Finalul acestei părți dă cheia temei întregului ciclu: „O, *resurecția, agonia/caniculei*” (s.n.). Prin urmare, *agonia caniculei* este, în timpul ciclic, în înșiruirea nesfârșită de nașteri, morți și renașteri, hotarul dintre o moarte și o renaștere, o moarte într-o renaștere, sub domnia atotstăpânitoare a soarelui, care veghează la nesfârșita reluare a ciclicității.

Marea, abis al morții și izvor al vieții, este afirmată ca mediu al oricărei geneze, XXX, chiar și a poeziei: „La marginea/mării,/în poetica negură,/pe promontoriu... /Nu valuri, ci/versuri,/nu imensul tangaj, ci/lentoarea/cezorii și-a rimei”.

Toate luptele pe care poetul le are de dus, cu armele sufletului său, sunt dedicate luminii (XXXI): „Sufletul meu e o/sală a armelor,/o rece incintă,/cu fântâna luminii la mijloc”. O lumină care simbo-

lizează aspirația spre divinitate, căci pentru obținerea ei trebuie săpat în adâncul eului. „Poetul asimilează creator spiritul cavalerului creștin”, observă foarte pertinent Doamna Mirela-Ioana Dorcescu (p. 104).

Încercarea noastră de raportare la univers e sortită eșecului, pare a spune poetul (XXXII), întrucât ochiul nostru vede lucrurile ori prea mari, ori prea mici: „Nimic nu pot să măsor./Iau rigla, o așez/peste-un ciob de faianță/[...] Dar așchia brusc se dilată,/sprijinind bolta,/sprijinind visul/[...] Și-atunci, o împart în felii/și încerc s-o măsor pe bucăți,/de la zare la zare./Dar ea, dintr-o dată, cade/în sine,[...] e însăși ideea adâncului,/ideea nimicului”. Deseori, în poeziile acestui volum, întâlnim căderea în nimic. Aici, eul însuși, obosit de eșecul raportării la univers, se simte absorbit de neant: „... Și mă-ntind,/obosit,/ghemuindu-mă, abia/încăpând, în adâncul genunii”.

Viața, ca o suită de treceri, ca un efort permanent de adaptare la treceri (XXXIII), este o așteptare continuă a nu știu ce. Astfel, ea își revelează o puținătate dezolantă, iar acest puțin pare a rezuma perfect, pentru om, tot ce poate avea.

Poetul prezintă polaritatea vorbire – tăcere ca fiind firească (XXXIV). Astfel, seninătatea de suprafață („Ceață-nsorită: acesta ți-e sufletul”) ascunde răni sufletești: „Grandilocvența aceasta-i/o platoșă./Se apără sufletul,/cultivă, rostește,/trăiește aievia iluzia/similitudinii.../Iar în adânc/[...] găsește doar/tăietura imensă/a golului,/asurzitorul Glas/care tace”. Eul încearcă să acopere cu vorbe golul, tăcerea, nimicul. Pentru ca existența să fie, totuși, suportabilă. Asurzitoare, de fapt, în adâncul său, este propria durere de a percepe în sine golul, neantul, invadându-l.

Viețuirea în Samsara este aidoma unui „peisaj cenușiu,/fragmentat,/difuză translație – forme/ce curg, se contrag, se topesc...” (XXXV). Un peisaj indefinit, în care eul nu află puncte de reper. Singurele lui puncte de reper sunt spaimile lăuntrice: „O bornă în spațiu: ești tu./De jur-împrejur,/platoul de ceață, spaima, tot mai/aproape, tot mai aproape,/cu pâlپاہietoarele,/mutele ei/aruncătoare de flăcări”.

Hypnos este alăturat lui Thanatos și în XXXVI: „Somnul – pământ,/viermănoasă răsadniță,/răsuflare-a infernului”. O risipă de figuri de stil prezintă somnul, simțit, ca anticameră a morții, drept respingător: „Dezgustătoarea/îndeletnicire a somnului./Cocleală și scrum./Răscoliți, în abisuri,/negrii șerpi se răstoarnă,/de-a valma,/lovind de pereți/solzii lor/îndelung foșnitori. E-o mângă,/un frig cenușiu,/o răcoare grețoasă”.

Considerând somnul un atribut al haosului, poetul află în luciditate reazemul necesar pentru respingerea lui. Iar, prin această negare, este afirmată trezia, viața, lumina, ca atribute ale cosmosului: „Regăsește-te! Lasă-l!/Tu treci pe străzi,/ca lumina de palid, în/plină amiază. Luciditate./Tu ești, chiar tu... /Luciditatea,/deasupra golului/muced,/te clatină”.

Motivul *vanitas vanitatum, omnia vanitas* îl regăsim în ultima parte, XXXVII, a poemului *Agonia caniculei*: vrafuri de cercetări, de cărți de știință, inutile, întrucât ascunse rămân secretele universului, zac pradă insectelor: „... «Știință», răspund. «Cărți de știință,/lucrările noastre, lucrările altora»./Colegii scutură dosare, fișiere,/reviste/(din care cad ouă de gândaci, cad/insecte/minuscule)”. Prin aceste insecte începe asaltul neantului asupra „cărților de știință”, chiar și asupra autorilor lor: „Câteva chipuri de savanți/privesc/din supracoperte,/ca din suprasicrie”. Acest asalt al neantului devine evident și ochilor profani: „Femeia tace și revine la mătură./«Vai, ce de moartel!», murmură ea”.

Epilog târziu (Salcâmi sacri) este o poezie târzie (2018), dedicată Mirelei-Ioana, atașată ciclului *Agonia caniculei*, pe care-l completează, nuanțând timpul ciclic. Motivul *panta rhei* accentuează etapa celor trecute, istorice sau din istoria credinței: „Și-mi amintesc de Țarigrad, de Râm,/De-oștiri, și de Scripturi, și de odoare,/De crucea spadei, fulgerând în soare,/Ca-n vechile-anluminuri legendare...”

Renașterea, regenerarea vine din iubire, care e dăruită de cer, simbolizată de puritatea „florilor-fecioare” ale „salcâmiilor sacri”: „Privesc salcâmiilor sacri, grei de floare,/Tălăzuind din cer spre

caldarâm/ – Edenic ceas al florilor-fecioare –”. Și, punând sub simbolul „salcânilor sacri” propria iubire, o afirmă ca o fericită, personală renaștere.

Stilul folosit de Domnul Eugen Dorcescu impune printr-o eleganță a retoricii poetice. Bogat metaforizată, poezia sa cucerește nu prin prundișul multicolor al metaforelor mărunte ce sclipesc și atrag grăbit, până nu li se stinge lumina, ca în poezia postmodernă, ci prin metafore ample, grele de înțeles, de mesaj, de frumusețea prinderii în fascicule de lumină și culoare a ecourilor în suflet și în cuvânt ale unor proiectări vaste în timp și spațiu. „La marii creatori” – afirmă Doamna Mirela-Ioana Dorcescu în Glosa *Aristocrația: Sala armelor*, care însoțește poemul *Agonia caniculei*, p. 100 –, „metafora cucerește tot spațiul poeziei. Este matricea expresivă a vizionarismului lor. Așa cum spunea Paul Ricoeur”.

Rare sunt întâlnirile cu o poezie care te absoarbe, te modelează, te îmbogățește, te luminează, precum poezia Domnului Eugen Dorcescu. Căci rare sunt întâlnirile cu marea poezie.

Volumul este însoțit de o foarte doctă și, în același timp, empatetică exegeză, *Glose*, semnată de Doamna Mirela-Ioana Dorcescu, în care eseista sintetizează importante pagini de istorie literară, privind geneza volumului, schițând în același timp o hermeneutică a principalelor simboluri și semnificații din carte, revărsând o binefăcătoare lumină asupra acestei poezii de înaltă ținută spirituală și estetică.

„*Confluențe literare*”, 24 octombrie 2019;
„*Sintagme literare*”, nr. 6, 2019, p. 83-89.

* * *

JURNALUL CA POIESIS LA EUGEN DORCESCU

Ochiul obișnuit să vadă, prin vălul Mayei, latentele, ascunsele esențe, a căror întrezărire se condensează în minunate, uimitoare poeme, sau se încifra în feerice basme pentru cei mici și cei mari, nu a rămas străin de zbaterile umanului în Samsara. Anume aceste zbateri sunt reflectate în recentul *Jurnal, Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, Ediție îngrijită, Selecție de texte, Prefață și Note de Mirela-Ioana Dorcescu, Redactor de carte: Mirela-Ioana Dorcescu.

În *Prefață: Opera totală*, Mirela-Ioana Dorcescu subliniază: „*Îngerul Adâncului* (2020), împreună cu *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015) constituie *opera totală*, cea la care a râvnit Eugen Dorcescu: «exhaustivă, rotundă, impenetrabilă pentru comentarii, definitivă». Validându-i calitatea de operă literară, ea notează: „În ceea ce privește realizarea artistică: niciun loc comun. Nici semantic, nici stilistic, nici semiotic. Dimpotrivă: bogăție sinonimică, varietate lexicală, polisemie subliminală, subtilități simbolice memorabile». Validare importantă, în contextul extinselor discuții despre valoarea literară a jurnalului intim.

În ampla sa lucrare dedicată jurnalului intim (*Ficțiunea jurnalului intim: 1. Există o poetică a jurnalului; 2. Intimismul european; 3. Diarismul românesc*), Eugen Simion considera jurnalul intim „un semn de maturitate a culturii, și mai mult decât atât [...] gradul de dezvoltare a societății și a conștiinței personalității umane. Jurnalul european apare atunci când individul ia act de prezența lui în lume și de caracterul unic și irepetabil al persoanei sale” [apud L.L. Ciucă, *Eugen Simion între teorie, trăire și mărturisire*, „Philologica Jassyensis”, An X, Nr. 1 (19), 2014, Supliment, p. 193-202]. De asemenea, L.L. Ciucă remarcă: „O altă idee importantă pe care Eugen Simion o aduce în discuție constă în existența în scriitura intimă a celui de-al «doilea

glas», termen preluat de la diaristul polonez Gombrowicz. Astfel, dacă jurnalul intim ar putea fi definit drept un «gen al sinelui în care eul profund și eul biografic se suprapun perfect», al «doilea glas» ar fi eul critic ce comentează celălalt eu, adică «eul aflat în expansiune» (Gombrowicz)” (*Ibidem*, p. 194). Astfel apare ceea ce Eugen Simion a numit „ficțiunea nonficțiunii”, prin intervenția în curgerea neselectivă a realității. Or, în momentul afirmării ficțiunii intrăm pe teritoriul artei.

Se evidențiază, deci, faptul că acest *Jurnal* apare într-un context european favorabil literaturii memorialistice. Mai mult, redactorul cărții, Mirela-Ioana Dorcescu, a precizat în *Prefață* drept criteriu de selecție din materialul vast „cel de natură estetică. Am observat că paginile cel mai bine scrise tratează și temele cele mai grave. Am sentimentul că va fi o capodoperă a genului. E un veritabil *Jurnal* de scriitor. În mod sigur, acesta va fi capodopera ta în proză”. De asemenea, tot ea face referiri la titlu: „Cartea avea să se cheme *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*. Titlul i-a fost sugerat autorului de arhitema *Jurnalului* său: *nimicirea*. Un titlu bun, puternic. Romantic. Ca și personajul central: antitetic”.

Poemul *Templierul*, pus ca motto al *Jurnalului*, dă o grilă de lectură: trimis într-o lume haotică, dezechilibrată și dezechilibrantă, poetul își asumă ca misiune apărarea dreptei credințe întru Hristos. Această grilă este necesară și pentru decodarea corectă a titlului volumului: *Îngerul Adâncului*. Numirea *Îngerul Adâncului, Abaddon*, are decodări polare. Astfel, în *Apocalipsa după Ioan*, Abaddon este un înger pustiitor din adâncuri. *Îngerul Adâncului, Abaddon*, este descris ca „Distrugeătorul”, *Îngerul morții*. Dar, apare aici un detaliu semnificativ: el îi străpunge și-i umple de venin pe cei care nu au pecetea lui Dumnezeu pe frunte. Această înclinare a balanței către Dumnezeu este și mai puternică în alte credințe, de exemplu Martorii lui Iehova îl consideră pe Abaddon un înger care are cheile abisului, fiind un reprezentant al lui Dumnezeu. Mai mult, consideră că ar fi un alt nume al lui Iisus, după învierea Sa din morți.

Când și când, în cuprinsul *Jurnalului*, autorul mai face câte-o referire la Abaddon: „De aceea, poate, chiar lumina mi se pare sumbră, de aceea insanitatea mediului (uman, urbanistic) mi se pare și mai atroce. Sunt reziduurile lumii vechi, pe care Îngerul nimicitor, Îngerul Adâncului le împinge spre neant” (p. 290-291).

Cartea este structurată în trei părți, cu denumirile date în ebraica veche: 1. *Moth tamuth* (în ebraică): „Murind, vei muri”; 2. *Abaddon* (în ebraică): „Îngerul Adâncului” și 3. *Havel havalim* (în ebraică): „Deșertăciunea deșertăciunilor”.

Moth tamuth începe cu un citat din 2 Regi, 14, 14: „Noi vom muri și vom fi ca apa vărsată pe pământ, care nu se mai poate aduna. Dumnezeu însă nu voiește să piardă sufletul...” (p. 23). Iarăși se impune grila de lectură dată de poemul-motto, *Templierul*. Acest templier fiind revelat ca un avatar al poetului, luptând în „armata lui Hristos”, cu mult timp în urmă, avem afirmată o perenitate a sufletului, trimis pe pământ sub diferite reîntrupări, dar cu aceeași misiune: de a apăra credința în Dumnezeu, în Iisus Hristos, misiune pe care, implicit, poetul și-o asumă ca actuală. Căci, indiferent ce trăiri interioare sau fapte de viață consemnează, autorul raportează totul la năzuința necesară a omului către divinitate, către Autorul lumii. Iar sursa răului din om și din lume este văzută în îndepărtarea de divinitate, ceea ce accentuează și suferința.

Această puternică propensiune spirituală constituie nota distinctivă a *Jurnalului* lui Eugen Dorcescu și ea își subsumează întregul material, din care izvorăște intensitatea trăirii faptelor interioare și exterioare. Intensitatea acestei trăiri reprezintă o adevărată coordonată lirică, poetică, a *Jurnalului*.

Validarea *Jurnalului* ca lucrare literară este susținută și de numeroasele și sugestivele portretizări, prin intermediul cărora autorul își transmite sentimentele generate de raportarea sa la lume, de viețuirea sa în lume. Procedeele de portretizare sunt cele clasice. Între aceste portretizări întâlnim autoportretizările, portretizări ale persoanelor din mediul social ambiant, portrete colective. Specificăm aici că, dacă portretizările persoanelor din mediul social ambiant au

caracter conjunctural, fiind izvorâte din relații sociale întâmplătoare, autoportretizările și portretele colective au și valoare de document socio-cultural.

Aceste portretizări introduc în scenă, ca o scriere în proză, adevărate personaje, principale sau episodice. Și, tot ca într-un anumit tip de proză, eul auctorial, identificat fiind cu eul-personaj, este omniscient.

1. *Autoportretizările*, rezultat al unei fine introspecții, oglindesc mereu raportarea sinelui la mediul socio-cultural, raportare izvorătoare de tensiuni interioare, care explică și ajustează manifestarea sinelui. Dar, într-un plan mai profund, această raportare este, în principal, eludată, căci scriitorul se simte, în fapt, raportat numai la esență, la divinitate. Acest joc de planuri este generator de tensiune și se înscrie în tragismul condiției umane.

Scriitorul își autoconturează personalitatea de *om între oameni*, ca fiind structurată pe două coordonate majore: iubirea și poezia, scrisul. Orice altceva este aleatoriu, insignifiant.

Întâlnim scurte reflecții ale lui Eugen Dorcescu asupra sa ca poet: „*Sâmbătă, 12 martie 1994*. Cum spuneam și la Casa Studenților, spre a limpezi confuzia atotstăpânitoare, repet: Eu sunt *poeta genuinus* și *poeta doctus*, prea puțin *poeta artifex*. Eu sunt poet, nu acrobat. Și, deasupra tuturor distincțiilor, pentru a defini, cât de cât clar, fondul *Cronicii*, nu sunt poet religios” (p. 253). Sau asupra unor perioade de creație: „Cândva (prin 1986, până prin 1988-1989), remediul la drama existențială au fost basmul și povestirile feerice. *Epistolele* au întărit, liric, zbaterile lăuntrice” (p. 254). Și: „*Psalmii în versuri* și *Cronică* m-au ajutat să comunic cu mine însumi. O umbră sunt, o himeră, o algă în genunea mării, o incertitudine, sub singura certitudine: Yah Elohim” (p. 254). Autorul face o succintă caracterizare a acestor volume, cu ocazia premierii lor: „*Luni, 25 iulie 1994*. Azi, comisia desemnată să delibereze și să decerneze premiile pe 1993 ale Filialei a premiat (la poezie) *Psalmii în versuri* – cartea fericirii mele în laudă și umilință, cartea Paradisului meu; și *Cronică* – volum al fericirii mele în disperare și suferință, carte a Infernului meu” (p. 310). Alteori,

întâlnim considerații mai generale: „poezia românească a fost dominată, mereu, de o tendință idilizantă, mămoasă, sau de una moralizatoare. În câteva cazuri, s-a recurs la viziuni filosofice (cosmogonice), dar perspectiva metafizică asupra ființei umane e foarte rară... Or, exact în această perspectivă metafizică se edifică poezia mea, asemănătoare, în acest punct (cum s-a observat), cu cea a lui Baudelaire. Știu, simt, că felul meu de a gândi și a scrie diferă de al celorlalți. [...] Nu știu dacă sunt sau nu un poet important. Știu însă că exprim maturitatea poeziei române (inclusiv în ceea ce înseamnă propria-i conștiință de sine și eliberarea de prejudecățile umanismului dulceag și păgubos)” (p. 386). Scriitorul își analizează minuțios structura de literat: „eu nu sunt calofil, pe mine viața și moartea mă obsedează, trupul și duhul, lumea și Dumnezeu. Ce-mi pasă mie de clasicism și de modernism? Pentru mine scrisul, poemul sunt un mod de a fi (de a supraviețui), nu unul de comunicare. Tema mea este ființa, nu literatura” (p. 387).

Sau câteva referiri la propria poezie: „Știu și eu că, în felul lor, sunt texte crude, mizantropice chiar (lucru pe care poate îl și regret), dar eu (potrivit harului ce mi s-a dat) zugrăvesc lumea Răului, spre a îndemna, indirect, la Bine. N-o fac deliberat, ci firesc, natural, spontan, după cum îmi dictează talentul. Căci lumea aceasta e dominată de Cel Rău” (p. 255-256).

Uneori întâlnim interesante analize ale procesului interior de creație: „Iată cum se înfăptuiește individualitatea. Eul îmi era tulburat și neliniștit. Inserția în existență amenințată. Brusc Sinele (*Ça*) a intrat în acțiune, trezind în Eu dorința de a scrie, formulând proiectul (deocamdată vag) al unui text pe care să-l concep în concediu. Din acea clipă, absurditatea vieții a dispărut. Personalitatea s-a reintegrat, lumea a redevenit suportabilă. E vorba de *Ça*? Doar de *Ça*?” (p. 284). Sau: „Scriu când nu eu, ci harul vorbește. Scriu inspirat! Am mai spus, am mai spus-o și în public: eu sunt, da, un *poeta doctus*, dar, în primul rând, *poeta genuinus*, abia apoi, *poeta doctus* și, eventual, *poeta faber*. Elaborarea e lăuntrică, lentă, într-un anume fel anterioară scrierii propriu-zise. Când momentul expresiei a sosit, scriu, scriu mult,

zilnic, chiar 2-3 texte pe zi, scriu o vreme – o lună, două, trei –, până simt că izvorul secătuieste, că îmi vin în minte nu «peisaje» noi, ci poemele așternute pe hârtie cu o zi-două înainte. Atunci mă opresc. Și, după un timp, selectez, din mulțimea poemelor, câteva, cele mai izbutite, față de care celelalte sunt un fel de variante. Urmează cizelarea, definitivarea poeziilor reținute și publicarea lor. Apoi – așteptarea unui nou moment creator” (p. 297). Și, făcând o retrospectivă, la un moment dat: „Mă bucur că Dumnezeu mi-a dat har și putere să stihuiesc *Psalmii (Tebillim)*, *Ecclesiastul (Qobeleth)* și *Pildele (Mishle)*. Mi-am împlinit, astfel, rostul și i-am dat vieții mele sens, zbor, țel, lumină, spiritualitate, conținut. Dumnezeu-Tatăl (*Iahve*), Fiul (*Jeshua Hanozri Wumelech Haiebudim*) și Duhul (*Ruah, Pneuma*), Ființa Supremă, unică, în trei ipostasuri, să vegheze cu bunăvoință asupra noastră, acum și de acum înainte!” (p. 511). Și: „*Psalmii în versuri* sunt cartea Paradisului meu lăuntric. *Cronică și Abaddon* – cărțile Infernului meu interior. *Ecclesiastul în versuri* e concluzia existențial-artistică la care am ajuns. Dar *Pildele în versuri* ce reprezintă? [...] Ele sunt dreptarul meu în această vale, în acest provizorat, acceptabil adesea, frumos uneori, insuportabil mai totdeauna” (p. 511).

Observăm că, în autoportretizările prin care se raportează la scris, la poezie, Eugen Dorcescu împletește mereu elemente de artă poetică.

Dar, de fapt, *drumul* său prin lume e cel *interior*. În portretizarea sa interioară, poetul se străduiește nu atât să-și precizeze determinările, cât comuniunea sa cu marele tot: „Mă simt întreg, nerisipit, încercând o comunicare cu esența. O, Doamne, Tu ești prezent oricând și oriunde, dar noi te descoperim numai atunci când ne dăruiești pacea. *Duhul lui Dumnezeu umple lumea, El cuprinde toate și știe orice șoptă*. Cea mai mare fericire a zilei, a vieții, aceasta trebuie să fie: comuniunea cu totul. Singurătatea omului metafizic e comuniunea cu Divinitatea. Solitudinea lui e, de fapt, libertate” (p. 26). De asemenea: „Și am rămas singur. Singur și neclintit pe convingerea mea dintotdeauna: primatul Duhului asupra tuturor și a toate” (p. 310).

Multiple revelații îi întăresc convingerea că numai acesta poate fi Drumul: „E drept, ceea ce s-a întâmplat acum trei luni și mai bine, boala lui Oli, m-a zdrobit. Dar vindecarea ei, prin miraculosul Cuvânt al lui Dumnezeu, m-a ridicat, treptat, de la pământ și mi-a întărit gleznele. A fost, este, o experiență, o încercare crucială, care mi-a relevat, odată cu infinita putere și îndurare, tema, unică de-acum, a scrierilor mele: relația individului uman cu Creatorul său. O, de-aș putea-o trata așa cum se cuvine!” (p. 161). Mai mult, afirmă scriitorul cu convingere, „Nu există artă mare în afara sentimentului metafizic” (p. 391).

În acest context, autorul face unele precizări: „Am încercat, la o întâlnire de la Universitate, să fac distincția dintre poezia religioasă și cea mistică. Prima prelucrează prozodico-stilistic teme și motive scripturistice. Cealaltă asimilează existențial mesajul Duhului. Eu cred că valoarea oricărei poezii e în funcție de altitudinea trăirii mistice. Astfel, va absorbi și structurile realului (acest miraj senzorial-imagistic) și se va înălța, simultan, spre absolut. [...] Valoarea unei opere de artă (literatură, artă plastică, muzică) e dată de cantitatea de ființă pe care acea operă o conține; ființă ce-a conștientizat că aparține Ființei” (p. 413-414).

Scriitorul arată că drumul său către *Civitas Dei* a început prin „refuzul realității imediate. Acest refuz s-a rezolvat în mai multe feluri de-a lungul timpului: refugiul în fantasma clasicizantă (*Pax Magna*), în cea medievală, în spații libere, metafizicizate (marea, codrul), în alterități totemice, eterate, simbolice (lupul, cavalerul, trubadurul), în sentimente ireale, imposibile (proiecții an-istorice ale iubirii) etc. Așadar, o poezie a unei aspirații nedesluite, aspirație exprimată însă foarte plastic, foarte convingător, cred, din punct de vedere senzorial. Introspecția, explorarea abisalității interioare... A urmat fixarea obiectivului, descoperirea, revelația. Ceea ce căutam era, într-adevăr, *Civitas Dei*” (p. 399).

Portretul interior al autorului ne relevă sursa unor interesante motive poetice personale, precum totemismul lupului: „Corespondentul meu (într-un himeric paralelism totemic) e lupul. Singuratic,

unicul animal ce nu poate fi dresat, unicul animal sălbatic ce nu atacă omul «decât dacă e turbat sau rănit» (Vitali Bianchi). Admițând că o atare corespondență (poetică, desigur) ascunde, în sine, cât de cât adevăr, atunci nu cumva lupul din mine este cel care simte primăvara (un dram de primăvară) și tresare acolo, în solitudinea lui, suficientă sieși?» (p. 398).

2. *Portretele colective* sunt, în general, în tușe negative. De exemplu, autorul prezintă, oripilat, un portret colectiv al oamenilor implicați în mișcarea teatrală postrevoluționară: „Am fost aseară la Teatru, la *O noapte furtunoasă*. Ce batjocură! Un adevărat scandal! Am plecat la pauză. Numai obscenități. Nu mă mir de regizor, probabil un veleitar, un nenorocit ce vrea să pară interesant. Mă nedumerește că s-au găsit actori care să accepte o asemenea rușine” (p. 43). Și: „Oricum ai privi lucrurile, e un sabotaj. Poate inconștient, poate neintenționat, poate doar pervers, poate generat de prostie sau de tembelism, dar, ca efecte, tot sabotaj rămâne” (p. 44). Autorul *Jurnalului*, urmărind reacțiile din sală, va fi, mai apoi, dezgustat de ecoul mediatic al piesei: „Am întâlnit privirea consternată a lui Vladimir Jurăscu. În spate, cunoscutul Profesor și om de cultură Erich Pfaff comenta, revoltat, în picioare, cu voce tare, gesticulând, trivialitatea, grobianismul acestei interpretări scenice. O interpretare genito-urinară și fecaloidă. O infamie, exact în selectul, aristocraticul Teatru timișorean... Iar azi-dimineață aud la Radio Timișoara că a fost un mare succes! Bravo nouă! Așa ne trebuie, bată-ne norocul de faliți!” (p. 44).

Sau tabloul social postrevoluționar, care i se pare dezolant: „Evenimentele din 1989 au dat deoparte, fără menajamente, cortina, au smuls măștile. Și iată: scena e plină de chipuri hidoase. Ființele umane s-au esențializat, s-au stilizat: X figurează sperjurul, Y lăcomia, Z ura, A paranoia, B prostia crasă ș.a.m.d. Bun moment pentru moraliști” (p. 54); „Vacarm, certuri, înjurături, negoț, haimanale peste tot...” (p. 29); „Interminabilele agitații din stradă, neorânduiala, haosul ne pot târî iar spre un regim autoritar (sau chiar totalitar)” (p. 31); „Și iată, tuturor le iese, acum, pe chip, imaginea șobolanului

lăuntric. De altfel, orașul întreg, piețele, parcurile, ca să nu mai vorbim de subsoluri, foșgăie de șobolani. O lume demențială, rapace, nemernică, hoată, bârfitoare, nulă. Ce va rămâne după noi?” (p. 32); „Se instalează, pare-se, democrația celor plini de bani. Se conturează un capitalism primitiv, sălbatic, o lume de dughene și cerșetori. O lume fără idealuri, fără omenie, *bellum omnium contra omnes*” (p. 33); Și: „Lume oribilă, lipsită de orice omenie, de orice farmec. Numai ură. Cine trăiește în ură... trăiește în Infern. Infernul, ca și Paradisul (Nirvana) sunt stări de spirit. Acum, stăpânește Infernul... Adică, o exacerbare a Samsarei. Conștiința samsarică în ebuliție” (p. 118).

Epoca postdecembristă este conturată, iar și iar, prin numeroase portrete colective: „Depresia e cvasi-generală, mai ales în rândul oamenilor de bun simț. Ticăloșii, agresivii, parveniții s-au îngrășat, le priește, prosperă. Cei care au suferit înainte suferă și acum, căci răutatea omenească nu are vindecare. Eu îmi dau seama care e drama lui Oli: ea nu poate înțelege minciuna, lipsa de principii” (p. 40). Și iarăși, din alt unghi: „Privesc în jur, cu durere, cum cetatea alunecă de la nevroză la psihoză. Treptat, în psihologia colectivă, se instalează, autarhic, o seamă de alternative maligne la realitate: delirul politicianist, mania persecuției, thanatofobia. Aceasta din urmă e potențată acum imens de cutremurele ce-au avut loc” (p. 59).

Mai mult, scriitorul face chiar un portret de suflet al orașului său drag, Timișoara, ca topos în care se regăsește: „Timișoara mea frumoasă, Timișoara mea minunată, Timișoara mea, atât de veche, atât de nouă, atât de fără seamăn!...” (p. 292). Și: „Frumos oraș, oraș ambiguu, oraș tragic, oraș iubit cu disperare (și greață, uneori), oraș din care vrei să fugi, oraș din care nu ești în stare să fugi. Ce mult am iubit cetatea aceasta! Ce mult o iubesc! Trăiesc aici din 1961, unde să mai plec, ce-aș mai căuta și ce-aș mai găsi în altă parte?” (p. 301). Mai mult, pentru el Timișoara înseamnă și imnul românesc: „Ascult imnul românesc. Nu are egal imnul românesc! E cel mai impresionant dintre toate, interzis cum a fost, exprimându-ne, timp de decenii, atât de bine. Imnul nostru eroic și tragic” (p. 293).

Caracterul profund meditativ al *Jurnalului* reprezintă una dintre liniile sale de forță. Motivele *panta rhei*, *vanitas vanitatum* sunt cvasi-omniprezente: „Condiția tragică a omului de lut (*ha'adham*), deteriorarea lui fizică și psihică, palma teribilă ce ne apasă, forța care ne ține legați de țărână, otgonul gravitației cum să le ignori?” (p. 461). Uneori li se alătură și motivul *viața ca vis*: „Ceea ce se numește, în general, realitate nu are nicio realitate. Ne închipuim doar că ar avea. Este o simplă amețeală, un vertij, o iluzie, un vis” (p. 460-461).

Observăm, deci, că *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu se înalță mult deasupra unei consemnări periodice a evenimentelor, prin arta scrierii, prin caracterul meditativ, prin lirismul trăirii, integrabil unei adevărate poetici. Prin faptul că, pentru a relua cuvintele autorului, e multă ființă în această scriere. Calități care vor așeza, cu siguranță, acest *Jurnal* între scrierile durabile ale acestui loc și ale acestor vremuri. Cu ecou larg în spațiu și timp.

„*Discobolul*”, nr. 274-275-276, 2020, p. 59-65.

* * *

MONTSÉGUR

Prin *Montségur* („Vatra veche”, nr. 6, 2020), Domnul Eugen Dorcescu („cel pur”?) dăruiește un minunat poem, care arată calea pentru vindecarea acestor vremuri „demente”: iubirea, puritatea, sacrul. O ardere de tot întru iubire, singura care dă viață universului și-i menține armonia.

Poetul își adună forța de a arăta, cu maximă intensitate, calea, detașându-se, întâi, printr-o evadare din timp și din loc: „Revăd, ca-n vis, natalul Montségur”. Impunându-se ca loc mitic, Montségur (nume provenit din limba latină, *mons securus*, derivat apoi în *mont ségur*,

ceea ce în limba occitană înseamnă „dealul cel sigur”) precizează, ca izvor al forței poetului, credința, căci, la Montségur, în 15 martie 1244, 220 de catari au fost arși pe rug, fiindcă au refuzat să renunțe la credința lor. Prin această tărie, dovedită într-o credință, poetul consideră „natalul Montségur, biruitor”. Iar considerarea ca „natal” a unui astfel de loc este o afirmație a nașterii poetului dintru și într-o credință, o credință mai prețioasă decât viața însăși.

Or, tocmai credința, tocmai tăria credinței lipsesc acestor vremuri „demente”. Și numai credința le-ar putea vindeca, credința, care este, totodată, iubire, de cer și de pământ.

Montségur (care, așa cum precizează poetul, este dedicat Mirelei-Ioana) se așază, în același timp, între poemele de iubire ce străbat veacurile, prin intensitatea sentimentului, prin prelungirea lui în sacru („Ce puri eram! Eram atât de puri,/Încât păream mai îngeri între îngeri”) și în etern („Desprinși de lume, ruți de elemente,/De apă, de văzduh și de pământ”).

Iubirea totală devine un topos sacru de refugiu din vrăjmășia lumii: „Ne-am fost iubit aievea-n trup și-n gând/Și-am ignorat vrăjmașu-așezământ/Al omenirii pururea demente”. Această iubire deplină conține, în sine însăși, reflexul divin, de aceea ea rămâne întregă și atunci când reazemul de „natalul Montségur” se revelează ca himeric: „Când am aflat că totu-i doar un joc/Și sacrul munte însuși e-o fantasmă...”

Mai mult, iubirea devine o ardere de tot, o aparentă jertfă, adusă lacomului Moloch, cel doritor de jertfe, cu trimitere mai degrabă la accepția cultă din opera lui John Milton sau Allen Ginsberg, decât cea din *Deuteronom* sau *Levitic*. Deși se percepe, totuși, referitor la acestea din urmă, o ambivalență a trimiterii, sugerându-se că cei doi iubiți sunt născuți/renăscuți de către iubire, care ea însăși îi aduce jertfă totală luminii divine.

Jertfa într-o iubire devine o cale de purificare supremă, o lepădare prin ardere de veșmântul de lut supus păcatului, într-o înălțare spre cer, sub cea mai pură formă posibilă a elementelor, plasma:

„Ne-am aruncat în foc,/Drept jertfă detestatului Moloch,/Și-am renăscut în două flori de plasmă”.

Imaginea finală este apoteotică, îmbinând ideea de frumusețe a florii cu puritatea plasmăi, atribute ce esențializează unicitatea unei iubiri.

Poemul, dincolo de muzicalitatea sa și de cizelarea lui perfectă, transmite un fior, care înalță freamătul pământesc al trupului de lut spre orizonturi de eter, unde totul se transmută în lumină.

(EUGEN DORCESCU

MONTSÉGUR

Mirelei-Ioana

*Revăd, ca-n vis, natalul Montségur,
Biruitoare în orișice înfrângeri.
Ce puri eram! Eram atât de puri,
Încât păream mai îngeri între îngeri.*

*Desprinși de lume, rupti de elemente,
De apă, de văzduh și de pământ,
Ne-am fost iubit aievea-n trup și-n gând
Și-am ignorat vrăjmașu-ășezământ
Al omenirii pururea demente.*

*Când am aflat că totu-i doar un joc
Și sacrul munte însuși e-o fantasmă,
Îți amintești? Ne-am aruncat în foc,
Drept jertfă detestatului Moloch,
Și-am renăscut în două flori de plasmă).*

„Confluente literare”, 2 mai 2020; „Vatra veche”, nr. 6, 2020, p.30.

LA PORȚILE DIAFANULUI

Poemele lui Eugen Dorcescu mizează, în primul rând, pe beneficiile asumat austere ale meditației. E vorba, însă, de o meditație ce lasă în penumbră reflexivitatea, valorile și reperele raționalității, pentru a-și anexa efluviiile afectivității și mirajul unei senzorialități difuze. Virgil Nemoianu îl încadrează pe autor într-o anumită tradiție a poeziei religioase, trasând și reperele unei atitudini polemice față de poezia „acrobațiilor estetice”, lipsită, așadar, de necesara profunzime a atitudinii și viziunii: „De multă vreme susțin părerea minoritară că literatura română modernă, literatura ultimilor 200 de ani, are ca temelie un subtext religios. Explicația mea este, pe scurt, următoarea. Presiunile unei modernizări pripite și anorganice intră în conflict (după 1800 sau cam în acea perioadă) cu o tradiție cam trândavă și nu prea intens creatoare, ale cărei forme nu se mai potriveau cu cele, în continuă schimbare, ale Vestului pururi exemplar. În aceste condiții, autorii își păstrează în sinea lor, și în structurile lor interioare (uneori inconștient) valori și imagini ale unui trecut real și/sau imaginar. Suprafața însă râvnește să fie «acceptabilă» unei ere noi. În consecință, se constituie astfel lumi ficționale nițel cam bizare, dar nu lipsite de interes. Există, firește, și destui scriitori români care se abțin de la astfel de acrobații estetice, abordând, în mod nemijlocit și deschis, o tematică religioasă. Aceștia nu sunt, categoric, printre cei mai neînsemnați în istoria literaturii române: prozatori, dramaturgi, poeți, esești, din trecut și din prezent. Nu este locul potrivit pentru enumerarea lor. Printre aceștia se numără și timișoreanul Eugen Dorcescu. Volumele sale, uneori direct inspirate de texte biblice, alteori de lirica subiectivă în toată rotunjimea ei, nu se sfiesc să includă dimensiunea religioasă a omului alături de anxietățile sau bucuriile lirice inevitabil

prezente în orice poezie a lumii”. Starea de grație e alcătuită, așadar, din intermitențe ale trăirii, din resursele elegiace ale litaniei, din diafanități mai mult sau mai puțin ilicite și din retransări ale eului în armoniile abia presimțite ale elementelor: „Vine seara. Vine/clipa de tihnă./Vine somnul, vine coșmarul, dar și/dramul acela divin/de odihnă./Voi cădea, lin, adânc, în/ghimpatele visuri,/voi pluti, cum se ntâmplă,/mereu,/în tenebre și-abisuri./Dar, alături de-acestea, mi se dă/și o sfântă uitare./Domnul revarsă asupra-mi/și balsam și răcoare./Câteva ceasuri măcar, până/când zorii îmi bat/la fereastră,/cu degetul lor diafan,/de culoare aurie și-albastră./Atunci, mă ridic,/și Domnul, zâmbindu-mi,/mă duce/pe drumul știut,/în calvarul știut:/un om și o cruce” (Prolog). Alcătuită din sugestii ale sacralității și din penumbre, din semitonuri mai degrabă decât din sunete ample, poezia lui Eugen Dorcescu își însumează semnificațiile într-o simbolistică a misterului, ce proiectează asupra lucrurilor de aspect banal o paloare nebănuită, un reflex neașteptat, o lumină ce le adâncește acestora rosturile și expresivitatea. Un superb poem transcrie în notații suple, de maximă concizie și reverberație lirică, trecerea duhului sacru prin lume, printre obiecte și ființe anodine, prin spații citadine deposedate de aură simbolică („Printre șanțuri și/gropi,/printre mari utilaje, și/grămezi de ciment,/a trecut, dintr-o dată,/în orașul/răscolit și dement,/a trecut, pe alături,/volatil, indecis,/izvorât din eter,/zămislit din neant și/din vis,/a trecut,/și apoi s-a făcut/din văzut,/nevăzut,/a venit, a trecut,/a pierit –/poate-un nor plin de/lacrimi solare,/poate duhul *Poienii*,/poate-un crâng/înflorit...”). Pentru autor, poetul e ființa care caută să identifice și să descifreze rădăcinile lucrurilor, să afle originaritatea elementelor, într-un fel de *descensus ad inferos*, excurs revelator și inițiativ spre o lume a virtualității pure, a iluminărilor subite, a absențelor ce nu sunt nimic altceva decât investiții ale sacrului: „La rădăcina celor/ce sunt,/de pildă, la/rădăcina zilei/acesteia,/stă, deopotrivă,/primordialul/Cuvânt/și ființa mea,/tremurătoare, firavă,/ca trestia./La rădăcina celor/ce-au fost/înainte ca toate să fie,/era doar infinit,/fără sens, fără/rost,/și doar veșnicie./La rădăcina celor/ce fi-vor curând,/sub divina, dorita,/

clemență,/e numai neantul/dintr-un mormânt,/clocotind de/absență”. Mecanismul poetic e, astfel, fundamentat pe ritualizarea propriilor afecte, a propriilor resorturi perceptivă, sau, cu alte cuvinte, pe stimularea unei energii simbolizant – imaginative, prin care elementaritatea își arogă un halou de misteriozitate, un vertij kathartic ce transformă subit sentimentul de alienare, starea de deceptivitate a omului modern în patos al redempțiunii, în fervoare ce corporalizează inefabilul. Giudețul sufletului cu trupul e, mai degrabă, o formă de devoțiune unificatoare decât semnalare a unei antinomii ireconciliabile („Sufletul/e tot atât de subțire,/precum/scara de azur/rămasă în urma unei/dâre de/fum,/scara de-azur ce leagă/cenușa/de cer./Ea, scara de-azur, tainica punte/între neantul de jos și/celestial mister./Doar ținta fumului/nimeni n-o știe./Fumul nu mai e nici în/ lumea de-aici,/nici nu ajunge-n Împărăție./Fumul/și de duh, și de/trup se desparte./Fumu-i substanța și/scrumul/amintirilor moarte”). Poemele lui Eugen Dorcescu sunt, de fapt, tot atâtea somații adresate profunzimilor lumii, adâncurilor universului, unei sacralități întrezărite, unei lumini difuze ce nu se arată pe deplin. Tăcerea, absența, înserarea, modulările unui timp mitic, acestea sunt toposurile predilecte ale poetului, acele elemente ale figurației lirice care îi configurează un relief propriu, într-o rostire retorică, amplitudinea timbrului preferând, în schimb, modulația elegiacă, dicțiunea solemnă și o poetică a elipsei, prin care nerostitul dobândește o pondere și o valoare semnificativă în raport cu ceea ce e spus/scris. În versurile lui Eugen Dorcescu, timpul stă sub instanțele sacralității, își pierde ponderea și acuitatea, demonia clipelor e îmblânzită, ritualizată, sublimată prin intermediul unei expresii poetice liminare, ce îmbină grațiozitatea și clar-obscurul: „Aici se scurge timpul mult mai lent,/Se mișcă dormitând, ca-n diligență./Absența însăși nu este absență,/Căci n-a ieșit complet din contingență:/E doar o domolire de accent./Ființa-i durativă. Se dilată,/Trecând din anotimp în anotimp./Deplină-n spațiu, se prelinge-n timp/Și pare că nu pierie niciodată./Eternitatea rustică, atentă/La orice salt anarhic și brutal,/E-asemeni unei mări de crini și mentă,/Cu soare și cu ape de opal./Cu

diligența timpului, absentă,/Dansând, la infinit, pe-același val”. Nu lipsesc proiecțiile apocaliptice ale unei lumi din care sacralitatea s-a retras („Numai Tatăl nu este”), ale unei lumi a golului, a absenței, a negativității și neantului. Eugen Dorcescu se dovedește, prin cărțile sale, unul dintre cei mai importanți poeți ai sentimentului religios de azi.

„LitArt” nr. 2 (95), 1 februarie 2018.

CREDINȚĂ, ONOARE ȘI MISIUNE – SCURT EXTRAS DIN SPOVEDANIA UNUI TEMPLIER

EUGEN DORCESCU: un nume, de multă vreme devenit renume. Redutabil scriitor, poet, prozator, eseist, traducător, inegalabil editor, specialist de mâna-ntâi (doctor) în științele filologice, dar, mai cu seamă, un cetățean de înaltă onoare al Timișoarei, omagiat în scris de nu mai puțin de alți 41 de experți ai condeului în toate genurile literare, cărora li s-au mai adăugat încă vreo 170 de autentici admiratori, toți fiindu-i alături, cu inima și cuvântul, în preziua aniversării a 75 de ani de viață (17 martie 2017), când a fost lansat și binemeritul volum omagial, excelent coordonat și redactat chiar de sufletul lui pereche – Distinsa Doamnă Conf. Univ. Dr. Mirela-Ioana Borchin (devenită, în curând, și Dorcescu): *Despre EUGEN DORCESCU, Volum omagial 75*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, 275 p.

S-ar mai putea spune, oare, ceva, despre genialul maestru al scrisului EUGEN DORCESCU? Sigur că da! De pildă, sintetizând foarte mult, el poate fi menționat ca autor a peste 30 de lucrări, editate și reeditate în volume proprii; al câtorva cărți traduse în limba spaniolă, prezent în cca. 5 volume colective și antologii, având cel puțin 4 cărți apărute la edituri online, colaborator în diverse ediții critice, având apoi vreo 6 traduceri din limbile franceză și spaniolă, precum și multe alte traduceri (în reviste, din renumiți autori europeni – vreo 8 la număr). La toate acestea, se mai adaugă și superlativele referințe critice, răspândite în peste 30 de volume, precum și cele aproximativ 14 premii, diplome și titluri de onoare, ca expresie a prețuirii, de către societate, a muncii sale de o viață.

Cu toată admirația și respectul ce i le port, mă alătur și eu grăitorilor de bine ai Maestrului EUGEN DORCESCU, însă în felul meu, adică preotește, inspirându-mă, selectiv, atât din cel mai intim document publicat Domnia de Sa: *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 p., precum și dintr-o foarte recentă poezie a Domniei Sale (un veritabil autopotret): *Templierul* (datată 5 februarie 2020).

Din cei 23 de ani din viața Maestrului (1990-2013), încredințați, cu amănuntul, de mintea, inima și mâna Domniei Sale, magicului manuscris de taină (*Jurnalul*), doar 7 au fost, deocamdată, foarte atent selectați, spre a vedea lumina tiparului, de către „Preaiubita lui soție/Îngerul lui de lumină/Doamna MIRELA-IOANA”, careia îi și închină această dedicație, precum și respectiva operă îngrijită și admirabil redactată chiar de către Domnia Sa, pentru că nimeni, în afară de Dânsa, n-a reușit să-l înțeleagă și, totodată, să-l „decripteze” mai corect și mai exact pe acest „Cavaler” al solitudinii, pe „Templierul” Domnului Iisus Hristos, Stăpân a Cărui „Împărăție nu este din lumea aceasta” (*Ioan 18, 36*).

Citind prefața Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, aflăm (dar și credem) că *Îngerul Adâncului* este „un veritabil *Jurnal* de scriitor, în care găsești: documente de istorie contemporană (scrise fără menajamente), psihologie și filosofie, religie și artă, o operă completă, riguroasă, coezivă, bine armată” (p. 16), în care se reflectă „virilitatea, maturitatea și forța verbului” celui ce a scris-o, o lucrare în care el „introduce, la locul potrivit, nu doar tablourile unei înfricoșătoare agonii” a lumii prezente, „ci și ceea ce gândește el despre acest tărâm al urii și al ticăloșiei, de care se delimitează”, ca și Domnul Iisus Hristos. Și mai conchide Doamna Mirela-Ioana (definitiv și irevocabil) că *Îngerul Adâncului* (2020), dimpreună cu *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015) constituie **opera totală**, cea la care a (și) râvnit Maestrul EUGEN DORCESCU: „o operă exhaustivă, rotundă, impenetrabilă pentru comentarii, definitivă”.

În ceea ce mă privește, subscriu, zicând „Amin!”, la tot ceea ce, cu atâta competență, a afirmat Distinsa Doamnă, dar, în legătură cu

Îngerul Adâncului, aş mai adăuga ceva (şi sunt convins că nu exagerez cu nimic): această operă nu este numai „un veritabil *Journal* de scriitor”, ci se prezintă mai curând ca o autentică şi impresionantă spovedanie.

Maestrului EUGEN DORCESCU i-a fost rânduit de Dumnezeu, chiar din ziua când a împlinit 50 de ani, să intre efectiv într-o rarisimă categorie, a acelor pământenii, pe care noi îi numim pur şi simplu: „oameni aleşi”. Dar aici nu e vorba de o alegere obișnuită, în baza unor criterii onorifice, sau a unor afinităţi selective, ci o alegere extrem de dură, o alegere „prin impact”, neaşteptată şi, deci, neaşteptată, şocantă, dar irezistibilă, aidoma celei a lui Noe (*Facerea* 6, 14-22), a lui Avraam (*Facerea* 12, 1-5), a lui Moise (*Ieşirea* 3, 7-15; 4, 10-17), sau a Sfântului Apostol Pavel (*Fapte* 9, 1-30). Deci, nu oricine poate avea parte de asemenea favoare! (*Romani* 8, 27-39).

Aşa „lucrează” Dumnezeu şi pedagogia Lui! De cele mai multe ori, cel ales pare a fi dărâmat, distrus şi desfiinţat ca om (precum Iov), dar numai astfel e înnoit complet, rezidit, creat din nou (*cf. II Corinteni* 5,17). Numai astfel devine alt om, întărit ca un viteaz ostaş al lui Hristos (*cf. Efeseni* 6, 11-17), ca un cavaler templier, fără pată şi fără prihană, capabil oricând să conlucreze devoţional cu Dumnezeul lui, după cum Însuşi Domnul o cere: „Dacă voieşte cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea în fiecare zi şi să-Mi urmeze Mie!” (*Luca* 9, 23).

„Lepădarea de sine” este cea dintâi (dar nu cea mai grea) condiţie pe care trebuie s-o îndeplinească un om ales (un cavaler, sau un „templier”) al lui Dumnezeu = Yah Elohim = Hristos.

Cum s-a repercutat asupra Maestrului EUGEN DORCESCU acest deziderat divin ne-o spune chiar Domnia Sa: „E drept că ceea ce s-a întâmplat acum trei luni şi mai bine, boala lui Oli (soţia dintâi a Domniei Sale, n.n.) m-a zdrobit. Dar vindecarea ei, prin miraculosul Cuvânt al lui Dumnezeu, m-a ridicat, treptat, de la pământ şi mi-a întărit gleznele. A fost, este o experienţă, o încercare crucială, care mi-a revelat, odată cu infinita Lui putere şi îndurare, tema unică, de-acum, a scrierilor mele: **RELAȚIA INDIVIDULUI UMAN CU**

CREATORUL SĂU... Yah Elohim mă înțelepțește astfel, mă rupe de tot ce-i perisabil și inutil. De bucuriile, de jubilațiile superficiale. Mă împiedică să uit ceea ce suntem și ce menire avem. Și asta, exact acum, la 50 de ani, la vârsta înțelepciunii... ” (p. 161);

„... Nu mai pot scrie basme. M-am înstrăinat de visul copilăriei, viața socială mă plictisește, caut numai singurătatea. Dincolo de lecturile de serviciu (unele bune), nu mai pot citi nimic în afara *Bibliei*... Nu mai încerc nimic... Poate Cel Veșnic îmi va lumina sufletul, va lumina, pur și simplu, sufletul, turbure acum, al uneia dintre creaturile Sale. Jertfa ce-I place e un «duh umilit» (*Psalmul 50, 18*). El știe că sufletul meu e zdrobit. Și eu știu că o merit” (p. 178);

„... Am rămas singur în fața lui Dumnezeu și, în genere, departe de oameni... O umbră sunt, o himeră, o algă în genunea mării, o incertitudine, sub singura certitudine: Yah Elohim!” (p. 254).

Apoi, a doua (și decisiva) condiție de îndeplinit, pentru un ales al lui Dumnezeu, este „luarea” (asumarea) zilnică a „cruții”. Care cruce? Misiunea la care a fost, sau este chemat el de către Creatorul său. Nu este negociabilă (*Ieșirea 4, 10-17*), dar nici peste puterile purtătorului (*cf. I Corinteni 10, 13*).

Profetul *Amos (3, 8)* a descris, într-un mod plastic, cum stau lucrurile referitor la supunerea față de alegerea și chemarea lui Dumnezeu: „Dacă leul mugește, cine nu se va înfricoșa? Și dacă Domnul grăiește, cine nu va prooroci?” (*cf. cazul lui Iona*).

În ceea ce-l privește pe Maestrul DORCESCU, Dumnezeu l-a cunoscut, desigur, prin atotștiința Lui dumnezeiască, și l-a ales, ca și pe Profetul Ieremia, încă „înainte de a se fi zămislit în pântec” (*Ieremia 1, 5*), pregătindu-l pentru împlinirea planului voii Sale, fapt de care Domnia Sa a fost tot timpul foarte conștient: „Încă de mic am dovedit o înzestrare multiplă spre matematici, spre biologie, spre latină, spre limbi moderne etc. Pe de altă parte, scrisul (literatura) n-a fost o opțiune, ci un imperativ. Nu eu l-am ales, ci el m-a ales pe mine...” (p. 122). Asta până la „vârsta înțelepciunii”, după care urmează etapa decisivă, adică a purtării „cruții”, pentru care era deja perfect pregătit, așa cum însuși Maestrul mărturisește din nou:

„Dumnezeu e îndelung răbdător și mult milostiv, dar e un Dumnezeu teribil. Iar misticul, îndrăgitorul, robul lui Dumnezeu, e un om puternic. Multă forță îi trebuie cuiva pentru a îndura, chiar de departe, iradiația unei asemenea energii – Persoana divină... Sunt multe probele pe care un creștin (și un poet creștin) trebuie să le treacă. Și nu ușoare, pentru o ființă lăncedă cum e omul: credința într-Un Dumnezeu nevăzut; recunoașterea, în fața Lui, în fața Treimii, a greșelilor omenești; iubirea aproapelui, indiferent ce face și cum arată; viețuirea permanentă (cvasi-permanentă) în Duh. Studiul *Scripturii*. Părtășia cu Biserica. Acordul între credința sa, arta sa și viața sa. Și câte altele încă! E nevoie de multă bărbăție pentru a traversa aceste probe. Mai ales că, om fiind, greșește mereu” (p. 488).

Așadar, „Cel pe care l-a ales și l-a trimis Dumnezeu vorbește cuvintele lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu nu dă Duhul cu măsură” (*Ioan 3, 34*), pentru că „fiecăruia dintre noi i s-a dat harul după măsura darului lui Hristos” (*Efeseni 4, 7*), iar „darurile sunt felurite, însă același Duh... Și fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos. Că unuia i se dă credință..., iar altuia, feluri de limbi și altuia tălmăcirea limbilor” (*II Corinteni 12, 4-10*).

Maestrul EUGEN DORCESCU a primit harisma (darul) „tălmăcirii limbilor”, prin versificarea anumitor texte sacre din *Vechiul Testament*. Acestea însă au fost deja stihuite în tehnica specifică poeziei religioase ebraice, după reguli stilistice străvechi, constituite din paralelisme sinonimice, antinomice și antonimice, unele în distih, iar altele în tristih, poezie concepută pentru a fi cântată, atât vocal, cât și instrumental, sau chiar în acompaniament. Maestrul a primit această specială harismă filologică, dimpreună cu o altă harismă, a muzicalității interioare, atât de necesară, spre a „tălmăci” la perfecție imnologia biblică, în general, și pe cea psalmică, în special, dintr-o limbă extrem de săracă în cuvinte – și mai ales în vocale –, într-o limbă europeană, extrem de vocalizată și de muzicală și cu un foarte bogat fond lexical, ca limba română. De la versificarea *Psaltirii* de către Mitropolitul Dosoftei și până în prezent, cu excepția unor firave încercări, nimeni n-a reușit o asemenea performanță și cred că, prea curând, nimeni nici nu va mai încerca măcar.

Așa se face că literatura română s-a îmbogățit, în mod real și substanțial, cu prețiosul volum antologic în versuri, cunoscut, de acum, sub denumirea de *Biblicele* lui EUGEN DORCESCU, scrieri despre care Maestrul mărturisește cu mult soare în suflet: „Mă bucur că Dumnezeu mi-a dat har și putere să stihuiesc *Psalmii (Tehillim)*, *Ecclesiastul (Qobeleth)* și *Pildele (Mishle)*. Mi-am împlinit, astfel, rostul și i-am dat vieții mele sens, zbor, țel, lumină, spiritualitate, conținut. Dumnezeu Tatăl, Fiul și Duhul, Ființa Supremă, Unică, în trei ipostasuri, să vegheze cu bunăvoință asupra noastră, acum și de acum înainte!

Nu-mi imaginez cum s-ar putea trăi altfel. *Psalmii în versuri* sunt cartea Paradisului meu lăuntric. *Cronică și Abaddon* – cărțile Infernului meu interior. *Ecclesiastul în versuri* e concluzia existențial-artistică la care am ajuns. Dar *Pildele în versuri* ce reprezintă? Ele sunt dreptarul meu în această vale, în acest provizorat, accesibil adesea, frumos uneori, insuportabil mai întotdeauna” (p. 511).

Desigur, Maestre, că așa stau lucrurile, însă *Biblia* („ghidul” Domniei Voastre) ne asigură că „darurile și chemarea lui Dumnezeu nu se pot lua înapoi!” (*Romani 11, 29*).

Drept aceea, Îl rog pe bunul Dumnezeu să nu contenească a le înnoi și înmulți, „turnându-le” în viața, în familia și în noile strădanii literare ale Domniei Voastre, încă mulți, mulți, mulți și foarte fericiți și luminoși ani, de-acum înainte!

TEMPLIERUL

de Eugen Dorcescu

*Mi-am amintit cumplita „Dies Irae”,
O zi de răzbunare. O, ce zi!
Cu trup cicatrizat în bătălii,
Mă îndreptam, la trap, spre-o mănăstire.*

*Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,
Eu, lângă Crucea Domnului, străjer,*

*Am fost trecut prin sabie și fier,
De oamenii lui Filip cel Frumos.*

*Amurgul, cheag de sânge vinețiu,
Și soarele de spuză și de scrum
Au preluat destinul meu postum.
Și iată, peste vreme, sunt iarăși viu.*

*„Confluente literare”, 15 iulie 2020; „Armonii culturale”,
20 iulie 2020; „Timișoara”, 24 iulie 2020, p. 6;
„Națiunea”, 13 octombrie 2020.*

POEZIA LUI EUGEN DORCESCU

O dimensiune rar întâlnită în poezia contemporană și prezentă la Eugen Dorcescu este simțul tragismului. Mai des întâlnită este vocația românească dintotdeauna pentru umorul facil, deșucheat sau pentru văicăreala de operetă.

Tragicul în poezia lui Dorcescu este de o sobrietate reținută și decentă. Mă refer la volumele *Nirvana* (2014) și, mai ales, la *Elegiile de la Carani* (2017), două mici bijuterii, născute dintr-o întâmplare reală, care este pierderea fără întoarcere a soției, și din evoluțiile sufletești care i-au urmat. Dar și un asemenea eveniment poate fi tratat în felurite chipuri. Poetul este înzestrat cu un rar background, al acestei menționate sobrietăți dintotdeauna, cu asta te naști sau nu. Elegiile nu sunt rodul neapărat al unui eveniment, cu toate că autorul a dorit să-i confere tonalitatea unei comemorări.

Vreau să spun că la Dorcescu totul se ia în serios, faptul se transformă în artă. Asemenea momente, notate cu indicația „feierlich” există în simfoniile lui Anton Bruckner și da, putem găsi oricând afinități între poezie și muzică. Solemnitate funerară, așa aș traduce muzica bruckneriană și, totodată, sentimentul indus de poezia lui Dorcescu. S-a produs o înfrângere: „E viață viața mea de astăzi? Nu!/E moarte oare? Nu. Nici moarte nu-i./E moarta-mpărăție-a nimănu,/În care năluca doar eu și tu”. Uluitoare percuție sonoră prin cuvinte, silabele parcă ar bătea în toba mare, în monofonie. Nici urmă de muzicalitate duioasă. Sobrietatea percuției creează un simbolism fonetic violent, dar bine strunit/temperat: „Urăsc pustietatea mea de-acum,/Urăsc absența ta, ce m-a strivit./Pe mine mă detest, cel mai cumplit,/Căci aș dori să mor – și nu știu cum”.

Urmărim cu atenție rimele, constant „rare”, care evită potirvirile de substantiv cu substantiv etc. Eugen Dorcescu face parte din „clubul” de elită al poeziei române. Expresivitatea nu este singurul criteriu pentru a defini expresionismul. Există în acest volum, ca și în altele, destule caracteristici pentru a-l clasa pe Dorcescu sub zodia expresionistă. Subiectivitatea, sentimentul, trăirea patetic stilizată sunt termenii-cheie în poetica expresionistă, înstrăinarea, teama de vid vor duce, în plan literar, la strigătul eului traumatizat, ce se întoarce spre original, spre paradigma mitică, spre timpurile primordiale, când ființa se integra firesc cosmicului, ca singură formă de salvare.

O strofă debutează magistral, cu un foc de pistol cu surdina, „Un gnom”/ungNOM, urmat de accentele dure: „... luând sublimul prea ușor,/Nepricepând, în mazăga lui, cu cine/Se-ncumetă, a ridicat spre mine/Un braț necugetat, degustător”. Aici nu avem de-a face cu un pamflet, ci cu un bubuit amenințător, într-un moment în care o revoltă înlocuiește meditația sobră/sumbră. O găsim în altă poezie, evocând sălbăticia pustiitoare rămasă în urma morții. „Un luminiș pustiu, cu vechi stejari,/Cu iarbă până-n umeri, grea și deasă./Luna pe cer (contratimp ritmic, n.n.): thanatică mirească,/Calm presărându-și crinii funerari” (Metaforă sobră, șocantă, n.n.). „Între poartă și/scară,/O cărare de ceară,/o cărare de ceară cerească („ceară cerească”, una din subtilitățile sonore, n.n.), precum/mierea soarelui,/amestecată-n amurg/cu jăratice și scrum”. Imagini de basm terifiant, într-o solemnitate de procesiune, ca și în poemul *Ioanitul*, în care duritatea protestului în fața nedreptății morții își abandonează armele: „Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,/Frumos și pur, la fel ca lanceput./Nici urmă n-a rămas din lănci și scut,/Din strigătul de luptă – o grimasă”. Rimele nu mai sunt atât de austere, ca în alte poezii, substantivele nu-l mai deranjează pe poetul care nu mai face aici o obsesie din rarități, slobozind în schimb o solemnă muzicalitate, așadar rațiunea lăsând spațiu sentimentului.

Ar fi necesar să nu trecem peste versurile cu adevărat rare, în care foarte subtile combinații de vocale și consoane (mai ales) oferă

spații sonore și surde (ca o trompetă cu amortizor, de exemplu): „Sătul de subterfugii cronofage”; „Sub ceru-nalt, tranșant și translucid”: „O, luminoasă sincronicitate!” („săsin”, s.n.); „în chiar marea amară/unde Moartea șezu” („mareamarămoartea”, s.n.).

Nu se poate un final mai interesant pentru observațiile mele decât un citat ciudat, de o frumusețe sonoră aparte și plin de semnificații, vizând renașterea, peste vechea cenușă, a unei noi iubiri (*Elegiile de la Carani* sunt dedicate fiicelor poetului, dar, în primul rând, Mirelei-Ioana): „În clipa aceea,/erai tu,/numai tu,/nesfâșiata de/la Nu către Da,/De la Da către Nu,/erai tu, numai tu”...

Poezia lui Eugen Dorcescu ne salvează prestigiul, în contrast cu versurile inutile ale majorității autorilor de poezie de azi.

„*Confluențe literare*”, 29 iulie 2019; „*Altera pars*”, 30 iulie 2019; „*Națiunea*”, 4 octombrie 2020.

* * *

EUGEN DORCESCU ȘI *JURNALUL* CA EVENIMENT AL SCRISULUI

Teoria literară română a fost destul de săracă în definirea completă a memoriilor și a jurnalelor, mai ales că aceste două specii ale scrierilor autobiografice se întrepătrund adesea, au uneori vieți paralele în cazul aceleiași scrieri. „Însemnări asupra evenimentelor la care a participat cineva ori care s-au petrecut în timpul vieții cuiva”, astfel sunt definite memoriile, „însemnările zilnice ale cuiva despre anumite evenimente legate, de obicei, de viața sa” fiind jurnalele. S-a descoperit chiar un „gen” autobiografic, pe lângă cele existente, care are o frontieră comună cu acestea. În toate încercările de „postare” în manualele școlare lipsește definirea ficțiunii, acest element esențial

pentru oricare gen și specie a creației literare, și posibila ei prezență în însemnările autobiografice.

Referitor la aceste forme ale desfășurărilor autobiografice, se pare că la noi ele au proliferat în perioada postcomunistă, oferind material documentar despre regimul totalitar.

O excepție este însă *Îngerul Adâncului* (Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 de pagini), care cuprinde pagini postrevoluționare, surprinse, între anii 1991 și 1998, de EUGEN DORCESCU, oferindu-ne o frescă foarte vie și dureroasă a trecerii noastre spre capitalism. Sunt pagini care oglindesc oportunismul celor ce se cred cavalerii erei noi, zbatările donquijotești ale aspiranților spre posturi de conducere, după înlocuirea brutală a „foștilor”, fie aceștia din urmă relicve ale socialismului, fie reale valori naționale, la serviciul cărora s-a renunțat, prin noua și sălbatica tiranie politică. Partea de memorialistică din acest *Jurnal* este backgroundul social-politic al evenimentelor de după 1989, care au avut un impact puternic asupra existenței lumii literar-artistică din Timișoara. Autorul a fost martorul mișcării browniene a unei lumi ce-și trăiește decadența spirituală, dar care crede că a intrat pe trendul ascendent al unei renașteri. Departe de a fi un oaspete pasiv al derulării evenimentelor, în acele însemnări aproape zilnice, Dorcescu nu este un simplu cronicar care înregistrează obiectiv ceea ce se întâmplă, ci un consecvent purtător de atitudine. Critica stărilor de fapt nu este una de dragul criticii, autorul își regretă poziția, așteptările lui au fost altele, dar înaintarea impetuoasă în timp a îngroșat și îngrășat oportunismul și asaltul mediocrității asupra redutei criteriilor valorii, pe care le anihilează progresiv. Poziția autorului nu se datorează vreunui subiectivism, cum am crede lecturând paginile încărcate de relatări dureroase ale evenimentelor. Dorcescu nu se dorește un luptător, nu este un conflictual, dar reticența lui în fața invaziei insolente a unor personaje reale, care au lăsat dezastre în urma lor, nu poate fi decât o privire lucidă și obiectivă. Subiective sunt mai degrabă tendințele de inaderență la contextul social, marea sa tendință de însingurare și căutarea adevărului și a sensului existenței în Divinitate, singurul reper posibil al echilibrului sufletesc.

Poet fiind, autorul nu tinde să explice meandrele elaborării propriiei opere, cum fac adesea mai ales prozatorii, ci notează abrupt și sec faptul că mai scrie, din când în când, un poem, prin vraștea vremurilor.

Dar, fapt neobișnuit, straniu pentru un jurnal, este o surprinzătoare apropiere de proză. Epic se conturează, precum în paginile unui roman, personajul Iovescu. Apariție stridentă, autodestructivă, acesta iese puternic în relief, conturat cu metodele graficianului care utilizează acidul sulfuric în gravurile sale. Caricaturalul, grotescul – mergând până la burlesc – atestă o latură mai puțin discutată a operei lui Eugen Dorcescu. Uneori, în contextul solemnității poemelor, se găsește și câte un accent, i-aș spune simplu, de „critică socială”, targetul fiind tot acela al debusolării din existența noastră actuală, al parvenitismului și insolenței urâtului, din viața lipsită de noblețe spirituală. Revenind la personaj, dacă nu am ști că acesta a fost unul real, s-ar putea pune, teoretic, ca probabilă, și problema prezenței ficțiunii, ca modalitate de reprezentare a filonului epic într-un *Jurnal* ce atestă o vocație de prozator, cu toată ambianța predominant romantică, lirică, visătoare, care se voiește parcă un scut în fața morbidei decadente a lumii.

Se pare că Dorcescu nu intenționa să publice acest *Jurnal* antum, nesocotindu-l drept opera sa de căpetenie, deasupra poeziei. I s-a propus însă și bine s-a propus. La modul general, asistăm la o formă de îmbătrânire a culturii. Este un moment crucial atunci când viața și creația devin memorii, mărturisiri, jurnale. Ajungem în acel punct în care nu se mai nasc scenarii, în care îți dai seama de inutilitatea elaborării unui proiect de roman sau a conturării unui volum de versuri. De la o anumită vârstă, autorii încep să ne spună cum au scris, de pildă, romane, părând că această specie e pe cale de a ceda spațiu mărturisirilor subiective. Găsim, în arta seniorilor, eseul infinit, în care scriitorul se referă la propria-i creație de odinioară, singurul reper concret pentru el, care, în mod paradoxal, este însăși ficțiunea, arta, fantezia creatoare.

Nu este cazul lui Dorcescu, poet activ, care este gata oricând să ne surprindă prin volume mult mai importante decât o scriere care evocă evenimente transcrise din trecut. Există scriitorii care, în absența mirajului inspirației, se hrănesc din sine, într-o monodie fără sfârșit, într-o melodie infinită... Desigur, jurnale se pot scrie la orice vârstă, pot răsări albume de amintiri, există celebrele jurnale de bord. Aici nu mai poate fi vorba de literatură, jurnalul ignoră ficțiunea. Totodată, nu se poate ști cât de multă autobiografie există într-o scriere care se vrea cu caracter autobiografic. Poetul nostru face însă literatură autobiografică. Și o însăilare de evenimente sau persoane devine, sub pana lui, un lucru bine făcut. O îndelungată experiență în desișul cuvintelor bine așezate îl scutește de banalitatea jurnalelor-document, lipsite de har și de simțul artistic.

„Este vremea memoriilor și a confesiunilor. Scrierile memorialistice reprezintă astăzi o industrie și această industrie se află în plin avânt. Toată lumea scrie memorii, confesiuni, autobiografii, poartă convorbiri sau dă interviuri; și toată lumea citește memorii, amintiri, confesiuni, autobiografii, convorbiri și interviuri. Genul memorialistic, dacă i se poate spune așa, este probabil genul dominant al acestui sfârșit de veac; romanul, în orice caz, a fost detronat, înțâietatea nu-i mai aparține. Pofta de spovedanie în public se dovedește la fel de insașiabilă ca și foamea publicului de spovedanii și dezvăluiri” (Mircea Iorgulescu, *Ispita memorialistică*, în „Caiete critice”, nr. 1-2 din 1987). Foarte interesant spus, doar că declinul beletristicii nu a fost încă demonstrat, la modul general, el putând fi constatat la anumiți scriitori, atunci când vârsta înaintată le diminuează puterea de a-și imagina, de a controla ficțiunea. Ispita memorialistică rămâne un apel la instanța posterității. Până la urmă, lăsarea în suspensie reprezintă finalul oricărui roman. Iar, după ce a creat misterul, autorul scrie o deconspirare, încercând astfel să atragă din nou atenția și să prelungească destinul operei sale în viitor.

Mircea Eliade a simțit că nu mai poate scrie decât la persoana întâi, „că orice altfel de literatură, în afară de cea direct sau indirect autobiografică, n-ar avea sens”. Camil Petrescu citește, la un moment

dat, doar memorii („neliterare”) și îl interesează valoarea lor documentară, psihologică și socială. Lui Thomas Mann i se părea mai interesant să ne relateze *Cum am scris Doctor Faustus*, decât să se ocupe de un nou roman? O adevărată pauză a creației. Subtitlul *Romanul unui roman* nu-și mai avea sens, evenimentele istorice la care participa autorul în exil, jurnalul său privind modalitatea de a se documenta interesează mai puțin, ficțiunea nu mai există. Nu numai Thomas Mann crede că a scris un nou roman (în completarea celui faustic). Nicolae Breban se întreabă: „Nu cumva încerc să fac din propria mea autobiografie un roman?” În traversarea senectuții, Breban pare a fi mai bun memorialist-eseist decât romancier. Dialogurile devin interminabile, eseurile nu mai sunt romane. Hipertrofiera eului unor autori poate deveni obiect de studiu de laborator, material documentar.

Jurnalul lui Eugen Dorcescu nu este, deci, produsul secundar al operei sale, în niciun caz scriitorul nu a făcut dintr-un *Jurnal* un roman autobiografic și, având în vedere epoca în care a fost scris, destul de departe de zilele noastre, nu e un produs al vârstei înaintate, ci un bastion al rezistenței unui poet adevărat în fața asaltului mizeriei umane. În comentarea evenimentelor, autorul nu se lansează în nesfârșite eseuri despre propria-i operă. Totuși, simțim în atitudinea lui gândirea artistului, a poetului, căci Dorcescu rămâne poet și când traversează bulevardul... Scrierea lui este permanent alimentată de spiritul operei sale, de la înălțimea căreia privește realitățile efemere. Documentarul său ne previne mereu că între artă și realitate se ivește o prăpastie de netrecut, mesajul fiind acela că trebuie să avem opțiuni clare, să alegem din acest haos o tabără sau alta.

Contează mult, în această emulație a jurnalelor și memorialisticii, autenticitatea faptelor, sinceritatea autorului. Până la urmă, printr-un subtil procedeu artistic, memoriile, jurnalele pot naște o mare ficțiune, scriitorul făcând din sine însuși un personaj pe care-l zugrăvește cum vrea. Și atunci jurnalele sunt doar niște ficțiuni deghizate, care dau senzația strictului autentic, dar adevărul îl cunosc doar autorii. Nu este cazul de față. Nu a fost în intenția autorului de a

se contura pe sine, însă personalitatea autorului apare, fără o intenție expresă, din stilul autorului, care nu este un simplu copist al realității, ci un elegant al exprimării, într-un secol total diferit și refractar acestui fel de a fi. Dorcescu este el însuși, inconfundabil, în orice postură, fie ea și aceea de respingere a răului. El nu va face niciodată un pact cu Diavolul.

„Altera pars”, 9 iunie 2020; „Actualitatea literară”, nr. 102, iunie 2020, p. 17; „Vatra veche”, nr. 8, 2020, p. 28-29.

UN JURNAL „VERDE-N FAȚĂ”,
FABULOS, ZGUDUITOR:

(Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului*,
Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 p.)

Mărturisesc, încă pătruns de emoția lecturii, că de multă vreme nu am mai citit o lucrare memorialistică de acest fel, deopotrivă probantă cu o realitate încă prezentă și răscolitoare prin faptul de viață evocat cu autentică asprime, cu o sfâșietoare sinceritate, scriere în care se simte deopotrivă „suflet” și „sânge”. Este vorba de lucrarea *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* a scriitorului Eugen Dorcescu, poet de registru înalt, ideatic, cunoscut, prin traduceri recente (*Elegías Rumanas*, Editorial Arscesis, Zaragoza, Spania, 2020), și dincolo de fruntarii, îndeosebi în lumea hispanică.

Jurnalul, consemnând fapte, evenimente, trăiri, gânduri și reflecții, de-a lungul a opt ani din viață (1991-1998), cuprinde, în fapt, dincolo de aceste limite temporale, istoria unei existențe, din care se detașează net fațeta unui destin scriitoricesc, ipostaziat în momente importante ale devenirii, în relație cu timpul istoric și cu lumea de impact, deloc favorabile unei perseverente individualități creatoare, care și-a înțeles, dintru început, chemarea, croindu-și propriul drum, dincolo de conjuncturi, de amicalități și animozități, de ambientări și încercări, de reușite și eșecuri.

Caietele acestea de *Jurnal*, cărora prefațatoarea Mirela-Ioana Dorcescu, binecunoscutul hermeneut al poeziei dorcesciene (nimeni alta decât actuala soție), le stabilește ordinea și, desigur, importanța în cadrul unei bibliografii de prim-plan, ne oferă imaginea unui scriitor

într-un segment de timp decisiv și clarificator, crucial și întemeietor. Nu întâmplător intitulată *Opera totală*, *Prefața* evocă, în complexitatea sa, Omul, aflat la aproape cincizeci de ani de viață, dar și Scriitorul, în pragul recunoașterii și consacrării sale. Aspectele și meditațiile din perioada jurnalieră evocată sunt, de fapt, realități surprinse nu scindat, devălmaș ori itinerant, ci organic crescute și întrepătrunse (e drept, condiția existențială constituind suportul acestor trăiri, meditații și acute reevaluări, în forul intim, personal, al discernământului profesional și etic, vreme de „șapte mii de zile”).

„Nu puteam începe să scriu monografia operei lui Eugen Dorcescu fără să-i citesc *Jurnalul*”, scrie, pe bună dreptate, prefațatoarea și îngrijitoarea ediției, cucerită fiind, de la prima consemnare, din data de „Joi, 14 iunie 1990”, până la ultima, din ziua de „Sâmbătă, 14 noiembrie 1998”, lapidar consemnată, într-o dimineată de iarnă friguroasă și umedă, deasupra căreia autorul nota, în reverberație psaltică și la modul interogativ-mesianic: „*Jurnalul* va rămâne, mai mult ca sigur, nepublicat, până când mă voi muta la Domnul. Duhul (nădăjduiesc și mă rog) mă va sfătui cui să-i las manuscrisele [...] Mi-e dor de Creatorul meu. *Abyssus Abyssum invocat*. Domnul e Duh, dar e prezent, încep să-L zăresc pe Hristos în fiecare faptură omenească. Atunci viața redevine demnă de trăit, ba chiar frumoasă./*Ne revedem după Apocalipsă?*/Eugen Dorcescu/13 noiembrie 1998” (p. 527).

Este vorba de un text nu numai „năucitor”, dar și „dens, polimorf, ancorat într-o realitate mult prea recentă”, cu o „avalanșă de evenimente, de informații, de trăiri disforice”, „o licoare prea tare pentru mine”, după cum scrie prefațatoarea, hotărâtă să citească și să valorifice jurnalul „cu ochi de scriitor [...], nicidecum de soție”, ca pe „cea mai captivantă lectură a vieții mele”.

Încântată de atitudinea scriitorului, deopotrivă *morală, conceptuală, estetică, semiotică*, de caracterul „aristocratic” al scrierii, îngrijitoarea ediției realizează, de bună seamă, în calitate de critic literar și monografist, că, de acum încolo, nu se va mai putea scrie despre poetul Eugen Dorcescu fără a se apela la această mărturisire, definitorie sub multe aspecte, cuprinzând: idei privind libertatea de

creație, idei despre artă, despre statutul scriitorului, relația lui cu lumea în care trăiește, opțiunile prioritare ale vieții și creației, alegerea unui regim metafizic de zbor al gândului creator, asumarea „alodiu-lui” și integrarea emergentă a spiritului creator în formele geografiei sale literare, de la cumpăna a două lumi, ba chiar, iată, de la cumpăna a două secole, care marchează un nou mileniu: al III-lea. Cum deja se știe, autorul – cultivat, manierat, distins, conștient și nedezeitând niciodată de la statutul său onto-axiologic, de la statutul său elitar – nu abdicase, în nicio împrejurare, de la „standardele lui”, fie că era vorba de cursivitatea povestirii, de dialoguri, de conturarea comportamental-portretistică a unor cunoscuți, apropiați ori neprieteni, de comentarii, considerări, reflecții pe diferite teme, cu deosebire acelea implicând relația scriitorului cu lumea și mesajul ideatic, abstras, al demersului său transfigurator.

Jurnalul acesta, „veridic, fascinant, foarte expresiv”, început imediat după Revoluția din 1989, este o susținută mărturisire de conștiință a unui destin care a trăit și redă, fără fetișizări, Realitatea dură, nemascată, căreia i-a fost deopotrivă martor și „actant”, în cadrele profesiei sale de redactor de editură.

Mâhnit că Revoluția decembristă, care ne-a adus „libertatea”, a pulverizat realitatea românească, inclusiv componenta cultural-revuiistică, printr-un „capitalism sălbatic”, dezorganizând totul, chiar și lucrurile care mergeau bine, aducând pe scena politică, socială și culturală o seamă de frustrați și neisprăviți, de aroganți imorali și grobieni, de „venituri” (cum ar zice Eminescu) veroase, hămesite, dornice de căpătuială, de impostori servili și lichele transpartinice, de haimanale politice și aculturale, care nu au făcut nimic în domeniile respective, autorul o compară cu Revoluția franceză, citându-l pe Flaubert, care scrisese că acea „*démence universelle*”, ce frisona societatea franceză, îi transformase pe intelectuali în niște „idioti”, oricât de cuprinși ar fi fost aceștia de „entuziasm” și „elan”, totul dovedindu-se, până la urmă, o mare deziluzie (se confirmă, în cazul *Jurnalului*, cu unele destine frânte și alienate, prinse în iureșul „noilor prefaceri”!). În deplin acord cu ideea de „trădare a intelectualilor”, care a circulat

multă vreme și prin cultura și societatea românească și cu care ne-am „obișnuit”, precum cu o stare de lucruri foarte apropiată și contrapunctic reiterată zilnic, văzută din partea unui destin solitar, asocial, dedicat, trup și suflet, misticii scriitoricești, scrierea aceasta, *Îngerul Adâncului*, poate fi mult dorita operă complexă, „totală”, care dă seama despre o realitate istorico-socială recentă, evocată fără menajamente și tactici perifrastice, „verde-n față,” cum se zice, nu atât în sens vindicativ, cât ca metodă terapeutică de eliberare de Răul existențial, acumulat în conștiința particulară și, mai ales, colectivă, ani de-a rândul.

Să fie această scriere un fel de „*Dies irae*”/„zi de răzbunare”, de care amintește poemul inaugural *Templierul*, care, dintru început, pune un semn eponim scrierii?! Desigur, acest poem ne trimite la poezia lui Eugen Dorcescu, la insurecționalul ei spirit de aventură cavalească, poetul fiind, în registrul meditației sale medieviste, un *hidalgo* cu însemne de o ideatică mărturisită hristică, sugerând, ca „brav oștean al lui Hristos”, apartenența la un anumit ordin al „templierilor”, pornit pe calea redempțiunii spirituale („trup cicatrizat în bătălii”), cum, de fapt, afirmă poemul așezat în fruntea *Jurnalului* și datat „5 februarie 2020”:

„Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,
Eu, lângă Crucea Domnului străjer,
Am fost trecut prin sabie și fier
De oamenii lui Filip cel Frumos” (*Templierul*).

Structural, *Jurnalul* este distribuit în trei părți, ce poartă titluri alese și pline de semnificații din ebraica veterotestamentară, oglindind, pe rând, într-o rezumare coerent triadică, anumite mesaje psalmice, corespunzând stărilor respective, de la asumarea aceluși implacabil imperativ „Moth tamuth”, în ordinea existenței, la căutarea și revelația produse de tenebrosul „Abaddon”, aflat, în fond, sub spirit creativ, vizionar și iscoditor; iar de aici, de pe promontoriul unor reflecții și viziuni apocaliptice, la priveliștea Lumii înțeleasă ca

„Deșertăciune a deșertăciunilor” (*Havel havalim*). Un demers, așadar, în perspectiva apocalipticului, ale cărui trâmbițe se aud în relieful existenței:

- I. *Moth tamuth/Vei muri negreșit* (Vineri, 1 februarie 1991 – Miercuri, 15-Joi, 16 iulie 1992);
- II. *Abaddon/Îngerul Adâncului* (Luni, 26 iulie 1993 – Marți, 7 februarie 1995);
- III. *Havel havalim/Deșertăciunea deșertăciunilor* (Duminică, 10 septembrie 1995 – Sâmbătă, 14 noiembrie 1998).

Cu observarea unor pauze, fie ele și anuale, paginile acestea de *Jurnal* reușesc a reconstitui o epocă, surprinsă într-un moment istoric crucial, dar și a da măsura unei conștiințe de indimenticabilă ținută etică, profesională și vocațională.

Jurnalul e, deopotrivă, o formă de despovărare sufletească, cu valoare *terapeutică*, dar și un *tonic* al vieții, necesar în depășirea impasurilor și a unor angoase, la care revine adesea, nu într-o punctualitate zilnică, ci numai atunci când are să spună ceva: „Recurg la acest jurnal ca la un elixir, ca la un întăritor, ca la un tonic *sui-generis*. De mai multe ori mi-am propus să renunț, am și renunțat la el o vreme, dată fiind structura mea reticentă, neconfesivă, dar mereu îl reiau, din pricini lăuntrice, mânat de sentimentul vidului și al singurătății” (*Duminică, 24 iulie 1994*).

Dar *Jurnalul* este, totodată, și „un ascultător mut”, căruia diaristul, cu ofurile lui, i se confesează: „Stau la masă și scriu încă o pagină la acest jurnal, mă confesez acestui ascultător mut, acestui caiet ce-mi absoarbe și-mi păstrează gândurile. Nu am, nu mai am ambiții (nici n-am prea avut), nu mă preocupă opiniile altora, nu doresc glorie și fală, vreau să fiu lăsat în pace” (*Sâmbătă, 30 octombrie 1993*).

„Spovedania” de acest fel are resorturi de filosofie intimă, comunicând urgent nevoia unei mărturisiri „de sine”, un fel de *redempțiune* spirituală, de mântuire sub semnul mărturisirii în intimitate isihastă, un mesaj *in posteritate*, dintr-o perspectivă soteriologică: „Las altora ambiții, agitație, goana după avere și glorie. Eu mă retrag în intimitatea ființei și a obsesiilor mele, în chilia mea, în

suferința, disperarea și insomniile mele. Mă *spovedesc* jurnalului. Abia dacă mai întrezăresc, uneori, la mari răstimpuri, ochii celui care-l va răsfoi cândva, în viitorul ce nu va mai exista, atunci, pentru mine” (*Duminică, 13 noiembrie 1994*).

Trei zile mai târziu, o nouă meditație pe seama acestei „cronicăreli” de scriitor „singuratic”, pornită dintr-un instinct „lăuntric” de a reține în cuvinte „Clipa”. *Scrisul* devine, astfel, un fel de „catharsis” aristotelic, de purificare a sufletului, de regăsire a rostului ontologic în existență, așa cum rezultă din secvența datată *Miercuri, 16 noiembrie 1994*: „Eu cronicăresc toate acestea și mă întreb ce anume mă determină s-o fac. E letopisețul unor evenimente fără cine știe ce relief, al unui mediu restrâns, plus comentariile unui scriitor singuratic. Există însă un impuls lăuntric care mă îndeamnă, zilnic, să iau jurnalul și să istorisesc, să transform timpul scurs, impalpabil, în cuvinte. E o prăpastie ontologică între eveniment și cuvânt, o prăpastie peste care, totuși, cuvântul însuși instituie o punte, un factor de corespondență. Fixează cât de cât evenimentul (sau umbra lui) și-l păstrează pentru o lectură, pentru o așteptare ipotetică. Sau, pur și simplu, scrisul chiar, doar el, scrisul în sine, e un fel de *catharsis* – mă refer acum la jurnal –, diferit oarecum de cel al artei, al poeziei, care e public, impudic, convenționalizat, uneori emfatic, alteori patetic...”

Scrisul „alungă orice frământare și orice obsesie. Îmi împlinesc strict datoria. Scriu fără niciun țel, fără nicio bucurie, fără nicio nădejde. Scriu, fiindcă, scriind, am sentimentul că exist, în locul și timpul în care trebuie să exist” (*Miercuri, 7 decembrie 1994*).

Ce cuprinde, însă, acest „scris” și care este relația dintre „fapte” și „gânduri” ne lămurește secvența din *15 iunie 1991*, o meditație de „sâmbătă”, din care rezultă dualitatea registrului diaristic (evocarea de *fapte* și ilustrarea de *gânduri*/meditații/reflecții), autorul dorindu-se *cât mai departe de oameni și cât mai aproape de Dumnezeu*:

„Ce e mai important? Faptele ca atare sau gândurile mele? Cel care va citi vreodată aceste însemnări se va opri la *materia stafidită* a vieții sau la *parfumul evanescent al ideii*? Chiar la acela al ideii mai mult sau mai puțin lipsite de originalitate? Greu de spus. Poate, așa

cum mi-am propus, voi scrie, cândva, asemenea lui Rousseau (și, desigur, aidoma altora), o carte de *Confesiuni*. Atunci, voi relua notele de acum și voi reține ceea ce se va dovedi, în raport cu identitatea mea profundă, adevărat și imperisabil. Deocamdată vorbesc cu mine însumi, cât mai departe de oameni și cât mai aproape de Dumnezeu”.

Deodată, întâlnim o rezumare a vieții scriitorului, ca o analiză retrospectivă la rece, din care nu se vede nicio „greșală”, ci doar un „drum”, urmat la *chemarea destinului*: „Mi-am dat seama, pentru prima dată, că fluxul vieții mele e marcat de câteva momente, în care se coagulează sensul și substanța mulțimii de chipuri și de evenimente, mai mult sau mai puțin anonime.

Iată principiul de organizare a materiei vitale, trăite. Iată titlurile unui posibil roman autobiografic. Adică: o introducere (casa, orașul, satul, părinții); «lapidarea»; prima criză de conștiință; Craiova – succesele școlare, succesul literar de la București; facultatea: a doua criză de conștiință; prima căsătorie (eșec); copilul (Alina); Olimpia-Octavia (Oli) (a doua căsătorie); cariera literară; oamenii care m-au ajutat la debut: Al. Philippide, Marin Preda, Mircea Ciobanu, Ștefan Bănuțescu, Cezar Baltag; Andrei (nepoțelul – copilul Danei, fiica lui Oli); la Editură; Decembrie 1989; 14 aprilie 1990 (renunțarea la măririle lumești, gălăgioase și înșelătoare, hotărârea de a mă dedica integral lumii spirituale și creației proprii); revelația, criza religioasă, metafizică. *LE BONHEUR INTÉGRALE. De même, auparavant, La Sorcière. Le malheur qu'elle m'a causé*”.

„Mi-am urmat, atât cât am fost în stare, destinul și chemarea”, mărturisește poetul, conștient că lumea în care trăiește nu-i satisface exigențele de niciun fel, nici social-morale, cu atât mai puțin cele profesional-artistice, de unde și o anumită stare de „inaderență”, de pasivitate, radiografiată nu numai etic, ci și filosofic, diaristul fiind, deopotrivă, poet și gânditor.

Transferat din 1985 la Editura Facla din Timișoara, din mediul universitar, poetul, deja cunoscut în lumea literară, se declară, nu de puține ori, drept o „fire nesociabilă” (p. 402). Și: „Sunt independent. Și sunt meritocrat. Nu vreau glorie fără merit” (p. 271). La 18 iulie 1997, nota:

„Am amintiri sinistre de la acea Editură”. O zi mai târziu, în contextul unei reorganizări a instituției, va refuza generoasa și „reparabila” ofertă: „Aseară, m-a sunat Cheti, să mă bombardeze iar cu Editura de Vest. Confidențial. O, Doamne! Pe mine nu mă interesează câtuși de puțin. Semnalul – mi-a zis – venea de la Popovici, care s-a gândit, în ordine, la mine și la Viorel Marineasa. «Dacă nu voi, atunci cine?» «Nu știu, Cheti», i-am răspuns. «Habar n-am. Acea instituție a ajuns un hârb, o cloacă, o adunătură de incompetenți și de leneși. Eu am uitat-o!»”

Să precizăm că autorul fusese directorul Editurii Facla și, foarte nemulțumit de vânzoleala din politica culturală, își dăduse demisia, acceptată de ministrul Pleșu: „Eu fusesem ales, democratic, prin votul secret al angajaților din Editură, director. Și voința colegilor mei a fost validată de ministrul Culturii, Andrei Pleșu, care mi-a trimis, în timp record, numirea”. Între timp, „ministeriabili” postrevoluționari se schimbă, urmând, pe rând, Ludovic Spiess și Marin Sorescu. Cu concursul unor „prieteni” timișoreni, Dorcescu va fi înlocuit cu „pricoliciul” Iovescu, „agreat de burtoșii din Minister”, care va duce Editura la ruină, odată cu instaurarea unui climat tensionat de supraveghere și delațiune: „La Editură, numai certuri, tensiuni, enerării. Dezorganizare, crize de nervi, haos. Cauzate, toate, în fond, de o conducere dementă” (*Martți, 22 februarie 1994*).

Poetul, deși trăind cu gustul amar al „vânzolelii” din instituție, se dedică cu totul creației, reușind, în primăvara lui 1991, o carte de excepție, *Psalmii în versuri*. La 21 februarie 1991, aproape de ora 22, fusese sunat de profesorul G. I. Tohăneanu: „să mă felicite pentru *Psalm* (*Psalmul 8*, tocmai apărut în ziarul «Timișoara»)). Era emoționat. Mi-a spus că ceea ce am făcut eu e un gest cu adevărat patriotic și că lectura *Psalmului* a fost pentru el «o adevărată oază în mizeria în care trăim»”.

Poetul viețuia în mistica psalmilor, uitând de lumea dezgustului în care trăia: „Eu sunt stihuitorul *Psalmilor* și atât. M-am conectat la acea imensă energie spirituală și am încercat să reproduc ceea ce era, este și va rămâne spus. Trecând totul prin ființa mea”.

Marti, 9 aprilie 1991, consemnează: „Am încheiat cel de-al 50-lea *Psalm*. Cel cu numărul 57/58 (pe cei din cărțile 2-5 nu i-am abordat în ordinea strictă a succesiunii lor). Așadar, acum mă pot opri o vreme, după care voi reveni și voi începe munca de finisare. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat putere să străbat, versificând, cincizeci dintre minunații *Psalmi* ai lui David. Măine sunt exact două săptămâni de când am pornit la drum. Am lucrat intens. Acum, voi lăsa textul să se așeze, oferindu-mi și mie răgazul de a lua distanța convenită unei scrutări critice a rezultatului. Voi relua, odihnit și atent, vers de vers și verset de verset”.

În acea primăvară, în țară, lucrurile erau în mare dezordine. *Jurnalul* reține întreaga sarabandă a neașezării, provizoratului și mizeriei în care se scâldea societatea românească, surprinzând, totodată, câteva tipuri caracteristice momentului istoric: „*Sâmbătă, 13 aprilie 1991*. Se pare, totuși, că cei care au anunțat ieri la Radio București că Vasile (Bazil) Popovici a deschis mitingul au greșit. Am constatat, aseară, eroarea, la TV. Era altul, A. Popovici. Dar se zărea și V. Popovici. În grup, ceva mai la margine, cu o jachetă albastră. Iar strigăte, iar marșuri, iar proteste, iar îngrămădeală în jurul Televiziunii. Noii activiști (la fel de dogmatici și de exclusiviști ca și ceilalți); aceiași indivizi, pe care care-i văd și-i aud de luni și luni de zile. Cum de nu înțeleg că veșnica dezordine e mai periculoasă decât orice? Cum de nu pricep că amenințările și spiritul de vendetă vor conduce la solidarizarea adversarilor? Interminabilele agitații din stradă, neorânduiala, haosul ne pot târî iar spre un regim autoritar (sau chiar totalitar). Nu se gândesc la asta, vor puterea cu orice preț. Viitorul e un perete opac, impenetrabil. Sau o prăpastie, în care nimic nu se distinge cu claritate. Un gol ce poate fi umplut cu cele mai contradictorii conținuturi. De aici izvorăște o angoasă permanentă, o neliniște ce macină sufletul tuturor. Este ceea ce observ și ceea ce aflu dacă vorbesc cu cei din jur. Cu deosebire oamenii liniștiți și onești suferă cel mai mult. Cățărătorii n-au scrupule, n-au sensibilitate, n-au, probabil, nici prea multă minte. Au doar dorința de a pune mâna pe o funcție. Suntem prea dezbinați, spre nenorocirea noastră... Se lasă

înserarea, lin, peste oraș. Încerc să-mi alung deprimarea. Și, oricât mă străduiesc, nu e cu puțință”.

Periculoasă, la fel ca dictatura, este **anarhia**, va constata diaristul, la 28 mai 1991: „Cel mai rău lucru din lume e dictatura. Și mai rea decât dictatura e anarhia. Fiindcă anarhia e o dictatură multiplicată, e dictatura tuturor împotriva tuturor. Se va isprăvi, poate, și cu neîntreruptele mitinguri «spontane», formă primitivă a «democrației» – de fapt, de cele mai multe ori, o șarlatanie politică”.

Joi, 18 aprilie 1991, o altă consemnare, ca un diagnostic al politicii de stat: „Se instalează, pare-se, democrația celor plini de bani. Se conturează un capitalism primitiv, sălbatic, o lume de dughene și cerșetori. O lume fără idealuri, fără omenie, *bellum omnium contra omnes*. Și astfel, cărturarul onest e veșnic prejudiciat. Eu nu vreau și nici nu pot să fac politică, să fac «gașcă», eu nu pot să spun și să scriu ce nu cred. Ca urmare, a trebuit să mă dau deoparte, să aștept resemnat salariul, să-i văd urcând spre funcții pe X și pe Y, parveniți ordinari, care azi zic una și mâine alta, zic orice și fac orice, fără rușine, numai bani să iasă. Solitudinea mea e agravată de răutatea celor din jur și de propria-mi incapacitate de a le-o trece cu vederea. Îi iubesc, firește, și pe cei răi, dar nu mă pot împiedica să-i disprețuiesc. De aceea, prezența lor îmi trezește repulsie. Și compasiune”.

„... Dar, deocamdată, sunt încă plin de ecoul *Psalmilor*. După ce am fost conectat la o asemenea sursă de energie spirituală, îmi este imposibil să scriu despre ambianță, îmi este cu neputință să scriu altfel decât tinzând spre ce e mai profund, mai luminos și mai adevărat în mine însumi... Sufletul îmi e neliniștit, tânjitor. *Guéris mon âme!* Simțământul nimicniciei, al inutilității, derizoriul tabloului social, rătăcirea ridicolă și, totuși, aproape tragică a semenilor – toate acestea îți stârnesc, neconținut, luciditatea și, ca atare, alungă optimismul. Și diminuează, chiar dacă temporar, frenezia creației” (*Sâmbătă, 20 aprilie 1991*).

Ziua de Luni, 22 aprilie 1991, conține o istorioară adevărată, în ton cu cameleonismul manifestat de acea parte din intelectualitatea „trădătoare”, care a trecut, cu arme și bagaje, de partea „revoluției”,

uitând cine este, de fapt, și jignindu-și colegii într-un mod grobian: „Un dascăl renumit a afirmat azi, la o întrunire plină de pretenții, că, în cei 50 (45?) de ani de socialism, nu s-a făcut nimic în România. O doamnă a replicat, pentru cei din preajmă, că, în acest caz, domnul respectiv își neagă toată cariera: a fost decan, este profesor universitar, a luat premii, a profitat... Dar, rușine, caracter nu are. Elucbrațiile lui încâlcite, îmbâcsite, ilizibile s-au bucurat, oare, de prea multă (și nemeritată) atenție pe vremea «odioasei dictaturi»? Chiar eu i-am propus una dintre ele pentru Premiul Academiei. Și l-a primit. E o tactică perfidă aici. Atunci, făcea pe distantul și nemulțumitul în fața gloatei, dar lingușea pe cine trebuia. Și astfel, profita de pe urma tuturor: cei mărunți îi admirau apolitismul, cei mari îi încurajau amicitia. Acum, înjurând ce s-a făcut (și bun, și rău), lasă să se înțeleagă că, în acea vreme a non-valorii, el a fost lăudat, fiindcă era o valoare mult prea mare pentru a nu se impune. El și alții ca el... Numai de șmecherii se țin. Răi, au sufletul negru, tot timpul uneltesc, disprețuiesc, șușotesc. Stau în cârd, se scarpină unul pe altul. Ce elită?! Turmă plebee, parveniți perfizi. Vremea și schimbarea însăși le vor juca feste. Cine mai are interes acum să-și facă migrene cu măcănișul lui sintactic? Toți cei cu care am vorbit se vaită și îl ocărăsc. *Enfin, passons!*”

Duminică, 21 aprilie 1991: un comentariu, adresat unui cunoscut scriitor timișorean, supranumit Condorul, care s-a văzut marginalizat, după ce el însuși făcuse jocuri de interese: „Avea o poreclă măgulitoare, numele unei mari păsări, ce planează în azur. Condorul! La ce i-a folosit? În ianuarie 1990, toți bunii lui amici, pe care i-a ajutat, pe care i-a propulsat ani în șir, toți l-au abandonat. Mai mult încă: cei mai apropiați l-au lovit, l-au izgonit, pur și simplu, l-au jignit, l-au umilit. Acei oameni cu care avea «sfaturi de taină», pe care mi-i vâra mie pe gât – să-i public, că-s grozavi, că-s talentați... Iar pe mine, fiindcă nu am aderat niciodată la nerozii și «conspirații» literare, la «mafie», mă privea cu oarecare circumspecție. Și iată că exact amicii l-au dat afară fără milă... Cine i-a sărit în ajutor atunci? Cine a acceptat să colaboreze și, mai apoi, să facă parte din colegiul redacțional? Cine

a zis *da* la aceste solicitări? Eu. Și încă vreo câțiva, dintre cei care nu erau obligați s-o facă. Adică: G.I. Tohăneanu, Laurențiu Cerneț, Aurel Gheorghe Ardeleanu, A.D. Rachieru. Țin minte că, atunci, au fost voci care și-au exprimat dezacordul față de gestul meu. Numai că mie nu-mi pasă de acordul sau dezacordul cuiva. Eu ascult de glasul conștiinței mele”.

„Șocurile” prefacerilor sociale sunt percepute pe o sensibilă lungime de undă, nu lipsită de simț critic: „*Vineri, 26 aprilie 1991*. Prin ce coșmar a trebuit să trecem cu toții în vremea dictaturii: frig, întuneric, sărăcie, pisălogeală, propagandă, divinizarea grotescă a unor ființe umane! Apoi, la căderea ei, vărsare de sânge, rafale în plină stradă, moarte, violență, dezastru... Ne vom putea vindeca sufletul vreodată de pe urma unor asemenea șocuri?”

Sau această constatare de sine, în mijlocul stării mai generale de derută și de capitalism „rapace”: „*Duminică, 28 aprilie 1991*: Nu-mi pot reproșa nimic. Mai mult: nimeni nu-mi poate reproșa ceva. Am izbutit, ca prin miracol, să mă păstrez curat. Mă doare însă degradarea morală, haosul, deruta semenilor. Răutatea. Rapacitatea. Lipsa de caracter. Lipsa de discernământ. Dorința animalică de înavuțire”.

Seismograf al societății vulnerate, poetul notează: „*Joi, 2 mai 1991* [...] totul e încă fluid (dacă nu haotic), incert și, uneori, înspăimântător. Cetatea e vulnerată, pângărită. Iar răutatea, ferocitatea nu par a se potoli. Vărsarea de sânge de acum un an și jumătate apasă încă asupra sufletului obștesc. Cataclismele sociale au logica, legile și durata lor. Acum, după-amiază, a sunat Livius și i-a spus lui Oli [soția de atunci a lui Eugen Dorcescu, n. n. – Z. C.] că vrea să treacă, mâine, pe la noi, ca să semnez contractul, cu *Metanoia* (domnul Pribac) și *Excelsior* (Corina), pentru publicarea *Psalmilor în versuri*. Slavă Domnului! Iată, se pare că vor apărea, totuși, *Psalmii* stihuiți de mine, exact cei pe care consilierul cultural al Mitropoliei, Petru Dorobanțu, i-a refuzat, motivând că Mitropolia nu are bani, iar eu, stihuitorul, nu sunt teolog...”

Observația critică la adresa noilor vremuri „ticăloase” este reluată *Duminică, 5 mai 1991*, meditația fiind rotunjită tot printr-un

apel psalmic: „Depresia e cvasi-generală, mai ales în rândul oamenilor de bun simț. Ticăloșii, agresivii, parveniții s-au îngrășat, le prieste, prosperă. Cei care au suferit înainte suferă și acum, căci răutatea omenească nu are vindecare. Eu îmi dau seama care e drama lui Oli: ea nu poate înțelege minciuna, lipsa de principii. Or, mulți dintre cunoscuții noștri exact asemenea însușiri etalează, ostentativ, cu nonșalanță și cinism. Iar ea nu pricepe cum pot fi atât de nerușinați cutare și cutare. Inșii, care înainte s-au înfruptat din belșug, se înfruptă și acum, insultând pe toată lumea. Acest gunoi uman o deprimă. Eu îi deplâng pe toți cei care se compromit, în încercarea lor de a se pricopsi. Recunosc însă că, pentru un suflet naiv și cinstit, spectacolul e de-a dreptul exasperant. *Et invoque-moi au jour de la detresse. Je te délivrerai et tu me glorifieras*”.

Autorul e unul din categoria stendhalienelor „les âmes sensibles”, unul care, dezgustat „de tot și de toate”, cere mântuire/vindecare Domnului, ca un păcătos dintre cei mulți și impenitenți, care *au hilit* împotriva Lui, potrivit mesajului psaltic davidian: *Je dis: Éternel, aie pitié de moi! Guéris mon âme! car j'ai péché contre toi*: „Un dezgust de tot și de toate. Hoție, zbierete, scumpiri, mitinguri, tâmpenie, ticăloșie, absența sensului, sărăcie, perspectiva tulbure – sunt prea mult pentru orice om cât de cât sensibil. Pentru *les âmes sensibles* (Stendhal), echivalându-i pe „cei puțini și fericiți”, *the happy few*, ai lui Shakespeare. Of! De la ce înălțimi ale ideii ne prăbușim! Va trebui să îndurăm, cu stoicism, toate probele acestea. De ce mă plâng? *Je dis: Éternel, aie pitié de moi! Guéris mon âme! car j'ai péché contre toi*. «Eu am zis: Doamne, miluiește-mă; vindecă sufletul meu, că am greșit Ție»” (*Psalmul 40/41*).

*

Totul este o lume pe dos, răzbunându-se, în mod prost, pe starea de opresiune acumulată îndelung. Și, ce este mai grav, chiar intelectualitatea se manifestă vulgar și în ipostaze de maximă dezabuzare – o pierdere a identității, într-un vacarm de promiscuitate și descompunere morală. Iată-l pe autor mergând la teatru, unde se joacă, într-o

nouă „viziune”, comedia de moravuri *O noapte furtunoasă*. E o regizare de o concupiscentă și vulgaritate insuportabile pentru un intelectual, în ciuda faptului că publicul se arată „receptiv”, prin calitatea de spectator docil, gata să primească orice surogat de cultură. Nu ni se dă numele regizorului, dar cu siguranță e vorba de un „regizor, probabil un veleitar, un nenorocit ce vrea să pară interesant. Mă nedumerește că s-au găsit actori care să accepte o asemenea rușine”. De unde și categorica hotărâre sancționatorie, precum și observarea unor reacții normale între spectatori: „Am decis să nu mai calc în Teatru până nu se primenește protipendada specifică. Așa înțelege ea libertatea de expresie? Este chiar așa de... năucă? Sau, tacit, perfid, discreditează, cu bună știință și în ciudată intenție, pomenita libertate, cu tot cu revoluția ce a adus-o, terfelindu-le, jignindu-le pe amândouă? Jignind, totodată, grav, impardonabil, bunul simț public, prestigiul Teatrului, desfigurând o piesă celebră din patrimoniul național, insultând memoria unui mare scriitor clasic [...] În sală erau regizorul Emil Reus, Valentin Silvestru și mulți alți oameni de teatru. Nu aplaudau. Am întâlnit privirea consternată a lui Vladimir Jurăscu. În spate, cunoscutul Profesor și om de cultură Erich Pfaff comenta, revoltat, în picioare, cu voce tare, gesticulând, trivialitatea, grobianismul acestei interpretări scenice. O interpretare genito-urinară și fecaloidă. O infamie, exact în selectul, aristocraticul Teatru timișorean...”

La 22 mai 1991, diaristul consemnează hotărârea lui D.R. Popescu de a „scoate, în curând, o revistă și mă roagă să colaborez. Din Timișoara nu așteaptă colaborări «decât de la Anghel Dumbrăveanu, Eugen Dorcescu, Laurențiu Cerneț, Adrian Dinu Rachieru, G.I. Tohăneanu, Octavian Doclin», mi-a zis gazda mea, reproducând cuvintele lui D.R. Popescu”.

De fiecare dată, însă, poetul își savurează „asociabilitatea”, dedicându-se creației, care, cu adevărat, îl echilibrează și-l face să uite de „viermuiala din jur”, precum întâlnim în consemnarea datată: „*Joi, 23 mai 1991*. Îmi savurez, cu infinite delicii, solitudinea. Nu mai vreau să știu de bezmetica viermuială din jur. Nu mă interesează gloria.

Suita notorietate – popularitate – celebritate – glorie. Îmi ajung preocupările, amintirile și tăcutele mele proiecte. Nu știu dacă merit mai mult sau mai puțin de la contemporani, dacă voi fi recompensat sau nu de posteritate. Nu mai aștept nimic de la oameni. Sunt liniștit. O disperare rece mă luminează lăuntric, ca o flacăra de oțel”.

Bine conturate în *Jurnal* sunt și alte personaje, precum soția (a cărei boală îi produce un adevărat „cutremur” al ființei) sau părinții, rămași undeva în Stroești Gorjului subcarpatic, acolo unde poetul și-ar fi dorit să-și ridice un „Mic Paradis”: „O căsuță ca în povești, din lemn, cu pridvor, cu streșini de șindrilă, așezată în iarba înaltă, lângă nucul meu (plantat de părinți după ce am venit pe lume) și înconjurată de flori simple, campestre”. Și nu din vreun interes „turistic”, ci dintr-o mai acută nevoie de „retragere” întru meditație și creație: „Dacă izbutim să punem pe temelii acea căsuță, ea va fi, n-am nicio îndoială, un mic Paradis. Vom putea sta liniștiți acolo o parte din an. Voi medita, voi scrie...”

Simt o atracție irezistibilă spre asceză și solitudine. Mă preocupă esențele, transcendența, forța creatoare și recuperatoare a Verbului. Slava eternă, divină, ce se lasă, *par instants*, bănuită, contemplată. Deși cei mai mulți semeni sunt prea ocupați cu nimicuri pentru a se bucura de ceea ce este, cu adevărat, important. *Fils des hommes, jusques à quand ma gloire sera-t-elle outragée?*” (Duminică, 26 mai 1996).

„... Mi-e lehamite de orice slujbă. Și de slujbe, și de oameni. Au ajuns ființe sterpe. Nu mai au pic de minte și de suflet. Nici nu mai seamănă a oameni. Par niște vietăți ciudate – tâmpe, viclene, rele, furișate, nesătule. Printre ele, câțiva rătăciți. Cei incapabili să se adapteze la festinul general, la ciomăgeala și bălăcăreala obștească” (Luni, 27 mai 1991).

La 4 iunie 1991, notează cum rememora, cu exact un an înainte, aflându-se la Predeal și așteptând aprobarea demisiei, manevrele murdare ale unor colegi din editură: „Îmi amintesc perfect starea de spirit de atunci, oroarea pe care o încercam numai când vedeam alea ce ducea spre Editură. Teroarea celor doi bipezi (Iancu, Iovescu), confruntările lor, răutatea ce ieșea din ei ca sudoarea. În acest an (în

această perioadă), oamenii s-au arătat așa cum sunt. Schimbarea a smuls vălul imposturii, al constrângerilor. Fiecare e acum așa cum e. Fiecare face cum poate, cât poate și ce poate. Și nu se mai ascunde. Eu nu mai pot să fac altceva decât ceea ce îmi cere vocația. Restul – doar atât cât să am din ce viețui. Sunt pe de-a-ntregul artist, sunt poet, nici mai mult, nici mai puțin, nici altceva, cât mai am de trăit, voi trăi numai și numai așa. În această sublimă ascultare...”

La fel de dezamăgiți se arată și alți confrăți timișoreni, precum criticul, „bunul și vechiul meu prieten”, Cornel Ungureanu, în însemnarea de la 6 iunie: „Mâine voi ajunge la București. Dezabuzat. Dezamăgit. Scârbit de confrăți, de ziariști, de tot. «Câtă demagogie», zicea. «Vor să joace toate jocurile, numai să se cațăre». Nenorocirea în momentul de față stă în diletantism, pe de o parte, și în ticăloșie, pe de alta. Dihotomia e, firește, de cele mai multe ori, strict teoretică. În fapt, cele două sunt asociate. Cum să te vâri într-o asemenea mocirlă? De altfel, cei care o populează nici nu te vor printre ei. Cine are nevoie de oameni capabili și cinștiți?” Alți „buni amici”, binevoitori, compasivi: Doina Dascălu, Crișu Dascălu, Vasile Frățilă, Ion și Tatiana Arieșanu, Veronica Balaj și recitatoarea Irene Flaman. Sau doctorul Viorel Șerban, originar din Târgu Jiu, poetul Remus Giorgioni, Gheorghe Schwartz ș.a.

Spiritul larg tolerant al Timișoarei, nu unul revoluționar, ca al lui Claudiu Iordache, ci unul de Mitteleuropă, de calm cultural favorabil valorilor, este surprins în secvența datată *Duminică, 31 iulie 1994*, cu precizarea că, nederanjând pe nimeni, poetul așteaptă un comportament similar, de respect mutual, din partea confrăților, amintind aici „independența politică”, „onestitatea”, „etica fără abateri a vieții mele publice și private”, „intransigența estetică” a scrierilor sale: „Timișoara este o urbe interesantă, potrivită, cred, pentru artiști, tocmai prin aceea că îi lasă în pace. Nepăsarea aceasta are și părțile ei bune. În esență, orașul, în ansamblu, tinde spre o linie de mijloc onorabilă, elevată (*mitteleuropeană*), pe fondul căreia, însă, cei dotați, și supradotați, din partea locului sau alogeni, se pot impune și sunt lăsați (chiar stimulați) să se impună. Doar atât: să nu tulbure calmul

pragmatic și pretențiile culturale (moderate) ale celorlalți. Or, cum eu, iubind sincer și adânc orașul, sunt un ins civilizată, respectuos, smerit și retras, preocupat exclusiv de *Scripturi* și de poezie, de literatura mare a lumii, a României și de literatura mea, nu tulbur pe nimeni și, la rândul-mi, trăiesc și scriu liniștit, în atmosfera larg tolerantă a Timișoarei. Ba chiar, independența mea politică, precum și, trebuie s-o spun, onestitatea mea, etica fără abateri a vieții mele publice și private, adăugate la intransigența estetică a scrierilor mele, au trezit, îmi dau seama, nu doar aprobarea, ci și respectul celor din jur”.

„Ne-evenimentialitatea”, de care amintește la data de *Sâmbătă, 9 martie 1991*, îi asigură, prin detașare, „integritatea”, nerisipirea, de unde și un sentiment de „împlinire”, căci, în acest fel, poate comunica din plin cu metafizicul, cu Dumnezeu: „Sunt perfect satisfăcut de această ne-evenimentialitate. Mă simt întreg, nerisipit, încercând o comunicare cu esența. O, Doamne, Tu ești prezent oricând și oriunde, dar noi te descoperim numai atunci când ne dăruiești pacea. *Dubul lui Dumnezeu umple lumea, El cuprinde toate și știe orice șoptă.* Cea mai mare fericire a zilei, a vieții, aceasta trebuie să fie: comuniunea cu totul. Singurătatea omului metafizic e comuniunea cu Divinitatea. Solitudinea lui e, de fapt, libertate”.

Câteva zile mai târziu, *Marti, 12 martie 1991*, o interesantă reflecție asupra talentului, care, dacă nu e nativ, nu convinge prin „artificii/exhibiții” lingvistice. Avem aici încă o pagină antologică de reverberație și referențialitate mereu autentică: „Un scriitor se naște. Îl cunoști după limbaj. E creator în limbaj. Are fantezie, e imprevizibil, fiindcă simte și gândește imprevizibil. Nu e vorba de exhibiții lingvistice, ci de succulența și originalitatea exprimării, de noutatea și profunzimea asocierilor. X, de pildă, și alții mai mari decât el sunt scriitori, dar numai în planul superficial, al expresiei. Miza lor e mărunță, dar oarecum sigură. Ei pot «rămâne», ca ciudașenii. Se salvează, după ce corabia vieții a eșuat, prinzându-se de scândurelele ce plutesc pe mare, adică de cuvinte sucite și răsucite. Miza marilor, adevăraților scriitori, e abisul. Ei pot câștiga tot, sau pierde tot. Pe ei îi obsedează cuvântul profund, izvorând din tainele lumii. Ei plutesc

în Ocean, sprijinindu-se doar de plasa nevăzută a Verbului. Mulți dintre ei se rătăcesc. Firește. Caută adevăr acolo unde nu e. Dar, ca scriitori, îi recunoști numaidecât. Cum deschid gura. E interesant ce spun, nu e plat, nu-i de la alții, sau, dacă e de la alții, devine, în mod miraculos, și al lor. Ce ne facem atunci cu neroziiăștia care vor să fie ce nu sunt? Ei nici nu-și dau seama de prostia lor. Nu-i numesc. Îi știe toată lumea. Unul poate fi un bun dascăl, dar nu e scriitor. Altul poate fi mitingist, dar nu e nici el scriitor. Ești ceea ce te-a făcut Dumnezeu. Un scriitor nu e, în principiu, nici mai bun, nici mai rău decât ceilalți oameni. Nici mai mare, nici mai mic. Nici mai fericit, nici mai nefericit. E doar scriitor. Și iată că se deschide ușa și intră unul (sau mai mulți) dezorientați și pretind că și ei sunt scriitori. Și atunci începe jocul jalnic al mimării, vizibil pentru oricine (și poate și pentru protagonist). Ce nebunie! Ce ridicol! Câtă prostie! Câtă tristețe!”

Apare, uneori, imaginea generală a orașului, care, la data de 7 iulie 1991, pare mai liniștit: „Viața socială s-a mai echilibrat. Orașul pare calm, nu mai auzi tot timpul scandări mitingiste, nu mai vezi bande de milogi dezlănțuite, umblând, mișunând, răspândite pretutindeni. Dimpotrivă – atmosfera e liniștită și civilizată. Să dea Dumnezeu să dureze așa! Să se reanime, să urce, din profunzimi, magica reverie a Timișoarei. Cetatea noastră are (avea) un farmec subtil, intrinsec, indicibil, pe care eu l-am cântat, cândva, în (mai ales) *Agonia caniculei*”. Deși, în vara aceea, câteva cutremure de pământ veneau „să ne terorizeze”: „*Vineri, 12 iulie 1991*. Evenimentul zilei: la 13:42, în timp ce ne aflam la masă, s-a pornit un cutremur. Destul de intens. Oli s-a speriat, am tras-o în cadrul ușii. O stație din Muntenegru a fixat locul, intensitatea. Lângă Timișoara, 5,8 grade Richter”. Câteva scene sunt de-a dreptul pline de dramatism: moartea, prin înecare, în vara aceea, a băiețelului unor prieteni, moartea soției lui Șerban Foarță, a lui Damian Ureche, anunțul că, în acea vară de coșmar, Primăria a hotărât să elibereze clădirea („pentru a se instala o bancă”) în care funcționau Editura de Vest (fosta Facla) și redacția „Orizont”. *Sâmbătă, 3 august 1991*: „Aș pleca. Dar unde? Aș pleca de la Editură,

aș pleca din oraș. Îmi dau seama că, probabil, aceasta ar fi o falsă soluție, o himeră. Mă retrag, deci, în solitudinea mea, lăsând altora vanitățile lumii [...] Contemplu, deci, ruina, agonia unor instituții pe care le-am cunoscut prea bine (Editura, Poligrafia). Poate că lucrurile se vor îndrepta sau că, în locul acestor entități muribunde, vor apărea altele, tinere, proaspete, vitale. Nu despre asta e vorba. Nu adaug realității nici nostalgii, nici nădejdi. Tot ce fac e să constat și să consemnez. Sunt sătul de justificări teoretice, de proiecte, de ideologii. Ani în șir, s-a pledat, cu argumente, în favoarea economiei de stat. Argumentele erau necesitatea creșterii productivității și a bunăstării generale. Acum, cu aceleași urechi, aud pledoarii pentru economia de piață. Argumentele, însă, nu s-au schimbat. Atunci, unde e adevărul?”

Jurnalistul este dezgustat de faptul că „Oamenii schimbă un fanatism cu altul. Fanatismului comunist îi va lua locul (îi ia locul încă de pe acum) un fanatism anticomunist. Tirania totalitarismului devine tiranie a democrației” (*Vineri, 23 august 1991*). Dincolo de libertatea cuvântului, de gălăgie și pretenții, „în Timișoara, recent, nu s-a făcut nicio investiție spirituală notabilă. Nimic. Numai politică și comerț. E dezonorant și trist. Aere, pretenții, ifose – și toate în zadar. Teatrul, revistele, Editura, chiar și Universitatea sunt niște jalnice paragini. Le devastează cete hămesite de lăcuste” (*Duminică, 1 septembrie 1991*). La toată această neașezare: „E necesară o *metanoia* ziditoare, nu demolatoare, cum se tot cere de către tot felul de analfabeți. Și selectivă, blândă, creștinească. O ieșire din nerozia zbieretelor stradale, a derutei, din confuzia «fragilei noastre democrații»...” (*Joi, 12 septembrie 1991*).

Tânjirea după „normalitatea culturală”, după „refacerea” acesteia este iarăși o temă prezentă, dar și urgentă, în sensul eradicării răului, care a ocupat scena: „Cât timp va fi necesar pentru a se ajunge la o normalitate culturală? Cu ani în urmă, înainte de însângeraatul Decembrie, discutând, în principiu, cu Laurențiu Cerneteș, despre reabilitarea culturii, apreciam la 10-20 de ani un asemenea răstimp. «Cultura se reface greu», zicea el. Acum, durata va spori cu anii ce au urmat lui '89, când pomanagii aciuaiți în domeniu au adăugat noi

stricăciuni celor vechi. Ei nu clădesc, ci destramă sau exploatează. Nu sunt făcuți să ofere, ci să pretindă și să înhațe” (*Duminică, 15 septembrie 1991*).

„(...) Așa-zisa noastră elită, perfect adaptată, prădătoare și băgăreată, n-are, în fond, nimic de-a face cu elevația și distincția. Aristocrația spiritului nu se află acolo. Ci în acei indivizi interiorizați, distanți și, poate, retractili, ce nu se pot integra în această lume de hiene” (*Sâmbătă, 21 septembrie 1991*).

Mișcările minerilor din toamna lui 1991 și invazia lor în Capitală îi prilejuiesc scriitorului meditații indignate, de felul celor din *25 septembrie 1991*: „În loc să se edifice o societate postcomunistă, se încearcă întocmirea uneia precomuniste. Or, așa ceva nu se poate realiza. E o utopie. E viziunea unor moși vindicativi și limitați, care ignoră complet ritmurile vieții, dar și ecranul teoretic al istoriei”. Despre încăierările și terorismul de stradă, manipulate de noua putere, autorul se întrebă, retoric și oripilat, *Marți, 1 octombrie 1991*: „Cum a fost posibil să se întâmple așa ceva în inima țării mele? În spațiul țării mele? Cu oamenii țării mele? Cine i-a adus într-o asemenea stare de sălbăticie? Cine i-a exasperat și i-a dezlănțuit? Cine i-a scos din minți într-un asemenea hal? Sunt zdrobit de amărăciune. Când va fi ștearsă și uitată această probă de barbarie? Decenii de-a rândul, ea ne va marca istoria și memoria, tulburându-le, înveninându-le”.

Peste tot deziluzie și un dezgust „de toți și de toate”. *Miercuri, 2 octombrie 1991*, poetul consemnează: „Ce am rezolvat cu reforma editorială? Nimic. Instituțiile au fost invadate de această haită, de această laie hămesită și nepricepută, care nu se gândește decât să se îmbuibă și să fie luată în seamă de către străini. În iarna lui 1989, se părea că vom rămâne uniți împotriva Răului. Dar cineva n-a dorit asta. Subtil, cățărătorii fără scrupule au ocupat posturile de comandă, blocând energiile vitale. Tabloul social e astenic, dacă îl contempli; și e nimicitor, dacă te integrezi în mecanismul lui. În ce mă privește, nu sunt în stare să mă adaptez unor asemenea structuri ambigue, duplicitare. Mă uit la cei din jurul meu. Nu poate fi bun un sistem care a facilitat prosperarea imposturii, nepriceperii, tupeului, afaceris-

mului”. Editura de Vest, fosta Facla, este un exemplu de vânzoleală, de certuri nesfârșite, din cauza aceluiași director Iovescu: „Iar s-au certat azi la editură – Anghel cu Drăgan, Drăgan cu Grama etc. Iovescu mi s-a plâns că Anghel i-a spus lui Grama că el (Iovescu) a zis despre Grama că-i bețiv. Țăla a zis că ăla a zis despre ăla... Șirul neroziei omenești” (*Vineri, 18 octombrie 1991*). Pentru directorul Iovescu „prefectul, Ungheanu și Sorescu sunt, deopotrivă, niște sperietori și niște idoli” (*Marti, 17 ianuarie 1995*).

Reforma în sine a devenit o vorbă goală, făcându-i pe oameni să se hrănească „cu himere și promisiuni”: „Iată un paradox: există oameni care s-au ferit să idolatrizeze ideea comunistă și care, acum, dorind să o vadă odată dispărută, idolatrizează, fără rezerve, tot o idee, tot un spectru, tot un construct teoretic: *reforma*. Nu-i interesează rezultatele, ca și când reforma ar trebui să fie bună numai pe hârtie. Le ajunge că se vorbește toată ziua despre ea, ca despre un miracol. Între timp, economia, cultura, viața socială se surpă. Și noi suntem târați spre prăpastie, ca de-o fatalitate. Suntem târați și ne zgâim la tarabe, buticuri stradale și langoșerii, fericiți că avem reformă. Poate că în acest mod rezistă socialismul în conștiințe: nevoia (și voluptatea) lăuntrică de a se hrăni cu himere, cu promisiuni” (*Joi, 3 octombrie 1991*). Iată o scenă de spionită directorială, care spune totul despre caracterul celui ajuns director de editură („intrinsicul, maleficul ferment al discordiei”, prin tot felul de manevre), surprinsă în ziua de *Joi, 10 octombrie 1991*: „Melancolia zilelor din urmă s-a mai risipit. Avea dreptate Sartre: *la nausée*. Simt uneori o vomă psihică, urcându-mi până la rădăcina limbii. Am spasmul ei în piept, mă scutură dezgustul. Îi privesc pe colegii mei. Au îmbătrânit, s-au degradat, și fizic, și moral. Zilele trecute, ieșind pe coridor, l-am surprins pe Iovescu, aplecat spre stânga, chinându-se să vadă, de la distanță, cine e și ce face în sala mare de la redacție. Pândeau, ca un șobolan, în penumbră. La zgomotul ușii, a tresărit și s-a dus iute, tot ca un guzgan. Mă cuprinde dezolarea, contemplându-mi confrății. Rătăciți, alienați, umblă, fiecare, în toate direcțiile, digerându-și răutatea, neliniștea, regretul, dușmănia”.

Dintre toți, Ion Anghel încearcă să se salveze, întemeind o editură, la care îl cheamă să lucreze și pe bunul său coleg. În general, când nu își vede de treabă urmărind alte scopuri, intelectualitatea este confuză, de vreme ce unele evidențe sunt suspicionate, în mod curios: „Apropo de raportul de ieri, asupra Covasnei și Harghitei, mi-a fost dat să-l aud pe Marineasa, azi, că ar fi măsluit, sau, măcar, exagerat. Dacă așa gândesc unii dintre conaționalii noștri, apoi își merită soarta. Nu degeaba sunt considerați proști: sunt proști. Proști cu carul. Imbecili. Li se râde în nas și nu observă. Numai dacă nu sunt cumva ticăloși. Sau dacă, nu cumva, spun una și gândesc alta. Fiindcă oamenii au ajuns să se teamă unul de altul. Cumpără ziare pe ascuns, nu-și declară deschis opiniile, disimulează perpetuu. Și asta se numește democrație! Când este, de fapt, tirania agresivă a grupurilor stradale, a opoziției primitive, sfidătoare, arogante... Eu, postură ingrată, sunt în afara beligeranței. Mă implic doar spiritual, ca un moralist: observând, gândind, scriind. Scriu, deci, o poezie zilnic. Dar pentru cine? În contemporani nu mai cred. Și încep a mă îndoii și de posteritate. Scriu totuși. Se va găsi, cândva, un suflet care să-mi semene” (*Vineri, 18 octombrie 1991*).

La 22 ianuarie 1995, poetul se definește într-o secvență autoscopică ce trebuie raportată și la poezia lui, sub semnul *licantropiei*. Distincția netă dintre conștiința omului detașat, superior („lupul”) și lumea „de javre” din jurul acestuia prilejuiește o pagină pamfletară antologică: „Corespondentul meu (într-un himeric paralelism totemic) e lupul. Singuratic, unicul animal ce nu poate fi dresat, unicul animal sălbatic ce nu atacă omul «decât dacă e turbat sau rănit» (Vitali Bianchi). Admițând că o atare corespondență (poetică, desigur) ascunde, în sine, cât de cât adevăr, atunci nu cumva lupul din mine este cel care simte primăvara (un dram de primăvară) și tresare acolo, în solitudinea lui, suficientă sieși?

În târg, sindrofiile se țin lanț: lansări de carte, sesiuni de comunicări, conferințe, trăncăneală, vacarm. Simptome, cred, ale aceleiași decompensări colective, care nu se mai ostoiește. O lume de câini, de cotarle, care hămăie, schiaună, urlă la lună, schelălăie, se gudură, ling

mâna stăpânului, mănâncă orice, de la meniu din import până la scârnă (la propriu și la figurat). O lume de javre gălăgioase, pline de purici, roase de jigodie, răpănoase, năpârlite. Lupul nu e așa. E nobil, orice s-ar zice. Și, nobil fiind, e singur. E liber. Lumea câinilor poate părea mai veselă. N-are decât să rămână acolo. Lupului îi ajunge singurătatea. Ea îi relevă și-i revelează universul”.

Duminică, 1 martie 1992, apropiindu-se de 50 de ani, poetul își pune întrebarea *dacă ar lua viața de la început cum ar trăi-o*: „Dacă aș lua viața de la început, aș trăi-o la fel? Așa cum pretind cei care răspund (își răspund) retoric acestei întrebări? E prima oară că m-am gândit cu adevărat la asta și tare aș conchide că nu. Privind în urmă, îmi văd existența clar, ca pe-o tîpsie. Și remarc ezităările, orbecăielile, micile detururi. Așadar, aș merge drept, spre țintă, n-aș mai tatona, n-aș mai șovăi. Și, oare, tot vocația de scriitor mi-ar da sens existenței? Și aici ezit, lucru pe care nu l-aș fi făcut altădată. Încă de mic am dovedit o înzestrare multiplă – spre matematici, spre biologie, spre latină, spre limbile moderne etc. Aș alege poate unul dintre aceste drumuri. Pe de altă parte, scrisul (literatura) n-a fost o opțiune, ci un imperativ. Nu eu l-am ales, ci el m-a ales pe mine. Probabil că, în acest domeniu chiar, aș acționa mai decis, fiindcă mi-aș cunoaște, de la-nceput, destinul. Dar ce rost au aceste gânduri? Am trăit. Nu m-am risipit. Mi-am urmat, atât cât am fost în stare, datoria și chemarea. Am greșit, adesea, mai ales în plan sentimental. Dar am fugit de abjecție”.

Între plăcerile „materiale”, ce se dovedesc repede evanescente, și cele „ale spiritului”, care „nu se clintesc”, autorul, desigur, a pariat și pariază fără nicio rețineră pe acestea din urmă. De aceea, vânzoleala democratică și mitingistă de care țara nu mai scapă nu-i este pe plac. La 8 decembrie 1993, consemna, indignat, gândindu-se la statutul asumat de independent, unul foarte greu în acele zile: „În toată țara, numai mitinguri, greve, zbierete, revendicări, promisiuni, matrapazlăcuri, dușmăniile politice, discuții șoptite pe la colțuri (cum șușoteau azi, la Muzeu, Iovescu și Nicoară), activiști înverșunați, încrâncenați, de-o parte și de alta. Nu e nimic mai greu decât să fii independent, decât să

fii liber. Or, eu tocmai asta am vrut mereu și vreau și acum: să-mi pot exercita nestingherit darul pe care Dumnezeu mi l-a îngăduit, după buna socotință a voii Sale”. În același decembrie 1993, jurnalistul constată că întreaga țară arată așa cum stau lucrurile la editura la care lucrează: „Dar cine să vină în locul lui [în locul directorului falimentar, n. n. – Z. C.]? Cine ar merita nu vrea, cine ar vrea nu merită. Asta e nenorocirea Editurii, asta e, în clipa de față, nenorocirea întregii țări” (*Luni, 20 decembrie 1993*).

*

Partea a doua, *ABADDON/Îngerul Adâncului*, începe cu data de 26 iulie 1993, când autorul constată: „... a trecut mai bine de un an de când am întrerupt jurnalul. Un an! Între timp, s-au întâmplat multe. Mai întâi, Oli se simte bine. A vrut Dumnezeu și a vindecat-o. Apoi, mi-au apărut *Psalmii în versuri*, înainte de Paști. Dar, când să se obțină o subvenție, s-a schimbat directorul Editurii. Era Marineasa, a fost numit (impus!) Iovescu. Zic impus, fiindcă nimeni nu l-a vrut. Insul care a venit de la București (însoțit de Rachieru și de prefect) nici nu s-a gândit să stea de vorbă cu oamenii din Editură”. Și în consemnările din acest an Iovescu este gratulat cu sintagme poate mai vitriolante: „limbricul de director” (18 august), „neisprăvitul de Iovescu”, „păgubosul de director”, „director paranoic”, „brutalitatea și dobitocia lui Iovescu” (23 august)...

Joi, 13 ianuarie 1994 – un nou puseu la adresa „limbricului”: „Stau în biroul meu, sunt relativ izolat, nu las să ajungă până la mine rumoarea insalubră a ambianței. Nici așa-zisul director nu-și mai vâă râtul intrigant în încăpere. El, emblema grăitoare a eticii acestui timp: cel mai leneș, cel mai abject, cel mai incontestabil descreierat dintr-o instituție e numit șeful ei. Acum, văzând neliniștea din jur (de jos până sus), neliniște pe care eu nici nu vreau s-o iau în seamă (încerc să elimin din conștiință deșertăciunile), văzând, deci, că s-ar putea profila o cădere a celor ce-l susțin (se vorbește că burtoșul din Minister, amicul lui, face chefuri cu femei în unul din cele două apartamente ale «limbricului» – așa îi spun unii dintre colegii mei distinsului director),

e nesigur, temător și mai infect decât de obicei. Cum poate suporta să nu-i adreseze nimeni niciun cuvânt (decât atunci când e strict necesar)? Aș pleca din această Editură (această caricatură de Editură), dacă aș găsi ceva cât de cât sigur”.

Psihopatia directorială a ajuns la limită, induce o stare de spirit anormală: „Mă minunez că aliații lui din acel partid (din care face parte) îl mai îngăduie” (*Luni, 31 octombrie 1994*).

*

Dacă, în partea a doua, spiritul critic pare a fi mai mușcător, cu o privire mai amănunțită asupra societății și mediului scriitoricesc, în partea a treia, *HAVEL HAVALIM/Deșertăciunea deșertăciunilor*, duhul poetului se întunecă, intrând sub teroarea conștiinței că totul merge spre moarte și toate sunt deșertăciune. Este anul de grație 1995, când, de la 1 iunie, redactorul de carte s-a transferat de la Editura de Vest la Amarcord, cea a colegului Ion Anghel: „Sunt mai bine plătit la Amarcord, mai liber, lucrez acasă, dar e multă muncă. Acum redactez *Enciclopedia misticilor*, cca 2.000 de pagini, 13 traducători” (*Duminică, 10 septembrie 1995*).

Mult mai frecvente ni se par acum meditațiile asupra destinului și rostului scriitoricesc, asupra lui Dumnezeu, a relației omului cu divinitatea, a poeziei mistice, precum în secvența de la 22 noiembrie 1995: „Drumul misticiei e lung, apropierea de Dumnezeu cere perseverență și răbdare. Și, mai ales, o sete imposibil de numit, un elan calm, dar impetuos, irezistibil, o rodnică singurătate. Descopăr acum că mă leagă de Cel Veșnic o facultate de care nu aveam cunoștință și pe care n-o pot numi în niciun fel. Nu e nici inteligența, nici afectivitatea, nici voința. E o stare lăuntrică durativă, calmă și totuși plină de fervoare, punctată, din când în când, relansată, de fulgerătoare revelații. O imensă desfătare îmi inundă ființa. Nu am nevoie de nimic și de nimeni. Între mine și ceilalți, între mine și mine, e o distanță enormă. Nici nu îndrăznesc s-o gândesc, cu atât mai mult s-o spun sau s-o scriu, dar, uneori, mă simt plin de cunoștința Domnului, ca albia mării de apele care-o acoperă (după superba formulare a lui Isaia)”.

De asemenea, distincția dintre „poezia religioasă” și cea „mistică”, făcută într-o întâlnire de la Universitate, cu opțiunea pentru aceasta din urmă: „Prima prelucrează prozodico-stilistic teme și motive scripturistice. Cealaltă asimilează existențial mesajul Duhului. Eu cred că valoarea oricărei poezii e în funcție de altitudinea trăirii mistice. Astfel, va absorbi și structurile realului (acest miraj senzorial-imagistic) și se va înălța, simultan, spre absolut. Distincția poate fi extinsă. Roland Barthes m-a cucerit, probabil, prin aceea că – inconștient sau nu – cultivă (e stăpânit de) o mistică a scriiturii. G.I. Tohăneanu are atâta succes (ca om de știință), fiindcă întâlnim la el o mistică a limbajului” (*Joi, 7 decembrie 1995*).

Jurnalul sare de la 23 martie 1996 la 28 aprilie 1997, răstimp în care aflăm că „După ce am plecat de la Editura de Vest, cei rămași au semnat, fără rușine, cărți redactate de mine. După demisia de la «Amarcord» (mai 1997, n.n.), s-au complăcut în lânzezeala lor perfidă, indispuși, enervați, tot pe mine, că nu mai are cine le redacta cărțile” (*Miercuri, 30 aprilie 1997*).

De la 1 august 1997, poetul este angajat, cu normă întreagă, la Editura „Excelsior”. La 1 mai 1997, el realizează că, după ani de zile de nemiloase lovituri, a rămas singur, doar cu Dumnezeu. Explicația? „Poate spectacolul grotesc ce se derulează de 7 ani încoace, pe de o parte, și loviturile dure pe care le-am primit, chiar în spațiul protegitor al casei mele, pe de alta. Și iată-mă singur, cu Dumnezeu. Doar cu Dumnezeu. Nu mi-am pus niciodată prea tare încrederea și nădejdea în oameni. Nu mi le pun nici acum. Mai ales acum”.

Acum se apucă să versifice *Ecclesiastul*, spiritul său deschizându-se cât mai mult isihiei athonite și meditației ortodoxe: „Pe mine nu mă atrage nici Vestul, nici Estul. Mi-ar plăcea, de pildă, îi spuneam chiar ei [Olimpiei-Octavia, n. n. – Z. C.], să ajung la Muntele Athos și să rămân acolo toată viața. Dar Dumnezeu a vrut altfel. Mi-a hărăzit o altă soartă. Mi-a fixat chilia aici, aici mi-e sihăstria. Și sunt poet, nu monah. Poet mistic, care, prin voia Marelui Autor, a versificat o parte din *Psalmi* și *Ecclesiastul*. Îmi asum cu împăcare, cu serenitate, soarta. Mi-am conștientizat harul, îl pun în lucrare și, în afară de ajutorul lui Dumnezeu, n-am nevoie de nimic” (*Miercuri, 14 mai 1997*).

Semne ale sfârșitului, care anunță Apocalipsa, sunt peste tot, haosul „continuă”, scrie poetul la *16 mai 1997*: „În jur, haosul continuă. Haos social, politic, moral. Semnele sfârșitului? Apocalipsa este un sfârșit și, totodată, un binecuvântat început. Proliferarea imposturii, prostiei, agitației sterile, ambițiilor deșarte, toată nimicnicia învolburată ce mă înconjoară mă fac, în fond, fericit. N-am oameni în jur, ci niște umbre, niște roboți, niște mutanți, niște ființe străine, degenerate. Printre ele, câțiva căutători ai adevărului. Încerc să mă alătur lor, cu toată umilința și buna credință de care sunt în stare”.

Meditația privește și poporul român, care a avut parte și încă are de „două mari ghinioane istorice”: „Dezbinarea de obște și ticăloșia elitelor. Dezbinarea afectează toate straturile sociale, e un defect moștenit, probabil, de la traci (dezbinarea ce submina forța combativă a tracilor e consemnată de însuși Herodot). Elitele, însă, politice, intelectuale, economice, au o vină uriașă. Ele conduc rău, perfid, poporul, îl robesc, îl umilesc, îl distrug. Dacă sunt naționaliste, fie mint, fie ajung extremiste. Dacă sunt cosmopolite, devin servile față de diverse modele (pe care, însă, le linguesc tot prefăcut, numai spre a-și servi interesul)” (*Sâmbătă, 17 mai 1997*).

Marți, 5 mai 1998, poetul consemnează că nebunia românilor vine din politicianism: „Poate că fiecare popor are nebunia lui. Nebunia românilor e politica (politicianismul). Acesta e spațiul delirului pentru conaționali mei. Politica ne ține săraci, ne-a subminat cultura, ne deteriorează spiritul. E bine să fie ocolită de cei cu mintea întregă (încă)”.

Chestiunea, vizibilă și la nivel local, îl dezgustă, de aici unele rețineri, întru păstrarea „independenței”. Faptul că se simte „necultivat” de mediul cultural local nu mai e un secret, în *Jurnal* regăsim suficiente referințe la „așteptările” sale din partea unor prieteni: „Nu sunt simpatizat, necum cultivat, de mediul literar local sau național. Și știu de ce. Fiindcă nu mă aliez, fiindcă nu accept locul pe care vrea să mi-l rezerve unul sau altul. Locul meu nu mi-l rezervă decât Dumnezeu” (*Joi, 22 mai 1997*).

Versificarea *Psalmlor* și a *Ecclesiastului* sunt, crede poetul, „adăpostul meu în furtună, sunt corabia în care mă feresc de asaltul valurilor și de rafalele ploii, sunt, în cele de pe urmă, scândura de care mă prind, în așteptarea naufragiului. Aseară, luna plină, de august, era sângerie, ca în Apocalipsă” (*Sâmbătă, 16 august 1997*).

Meditații asupra societății, asupra felului românilor de a fi în istorie, se găsesc alături de scrutarea propriei deveniri, precum în secvența dataată *Miercuri, 1 octombrie 1997*, scrisă „la vârsta concluziilor”: „Un fenomen interesant, despre care (cu toată modestia și detașarea) am mai vorbit. Deși harnic, corect, loial și priceput, deși am căutat mereu binele, deși statornic, eu am fost mereu nevoit să plec, să abandonez, am fost mereu, direct sau indirect, alungat. Un topos al biografiei mele: ceea ce am numit, paulinic sau rousseauist, «lapidare». Prima mea integrare într-un mediu social așa a început. Asta fiindcă am fost prea des înconjurat de inși fără simțul valorii sau care urăsc valoarea. Excepții: Oli, Dana și copiii ei, Mircea Ciobanu, Al. Philippide, G.I. Tohăneanu, Virgil Nemoianu, Valeriu Anania, Vasile Șerban, Ion Arieșanu, Ion Marin Almăjan, poate Corina și alți câțiva. Restul mi-au purtat, mai mult sau mai puțin, o antipatie instinctivă, viscerală, hrănită, probabil, și de aerul meu binevoitor, dar distant. Mă aflu la vârsta concluziilor”.

La 17 august 1997, poetul își radiografiază astfel realizările: „De aceea, *Cronică* este sinteza, încununarea întregului meu traseu liric în vers clasic. Iar *Abaddon* e încununarea, locul de întâlnire al celor două trasee: în vers alb și în vers clasic. Deasupra ambelor, se află *Psalmi în versuri* și *Ecclesiastul în versuri*, scrieri în care se contopesc toate datele personalității mele și toate propășirile mele lăuntrice. Aici sufletul și-a găsit împăcarea cu sine și cu lumea, impulsurile sale adânci și-au aflat obiectul și ținta. Acestea ar fi, cred, piramida (îmaginea e, mai ales, vizuală), edificiul și dinamica operei mele. Cât e de durabilă construcția se va vedea în viitor. Eu am vrut doar, pentru mine însumi, să clarific înțelesul deșertăciunii ce-mi poartă numele”.

Această vârstă, la care „Independența (asumată) se păstrează greu și se plătește scump”, înseamnă, de fapt, consacrarea sa poetică (*Luni, 4 martie 1996*).

După *Ecclesiast*, poetul începe, la sugestia unui preot, versificarea *Pildelor* lui Solomon. Convingerea de acum a scriitorului, care nu poate înțelege veselia unora, e că „Pentru mine, viața e o dramă cumplită (oricât de leneșă, și îmbelșugată, și activă ar părea), un rău îngrozitor, o pedeapsă” (*Marți, 21 aprilie 1998*). De aceea, se simte cumplit de jignit de „impuritatea funciară a lumii”, o obsesie „trăită dureros”: „Nimic nu-i pur, totu-i întinat. Dacă nu-i pângărit trupul, nu trebuie să te amăgești. Poate fi, ba chiar este, pângărit gândul. La tine și la alții” (*Sâmbătă, 25 aprilie 1998*).

La *13 mai 1998*, poetul face un bilanț al creației sale din ultimii ani, care-l reprezintă cu adevărat: „Nu-mi imaginez cum s-ar putea trăi altfel. *Psalmii în versuri* sunt cartea Paradisului meu lăuntric. *Cronică și Abaddon* – cărțile Infernului meu interior. *Ecclesiastul în versuri* e concluzia existențial-artistică la care am ajuns. Dar *Pildele în versuri* ce reprezintă? Rămâne să reflectez... Rămâne să mi se descopere rolul, tâlcul și locul lor în existența, vocația și cariera mea de om și scriitor, în traiectoria mea de poet”.

Momentul acesta al „împlinirii” și consacrării sale – dincolo de orice suspectare de narcisism, cum ușor s-ar putea crede de către necunoscătorii Operei poetice – nu mai trebuie întinat nici măcar cu referințe la mizerii de tot felul și la politică. Spectacolul „dement” al vieții politice este o plagă, în care „micuții trepăduși ai vieții literare” se bălăcesc.

Spiritul său e superior, aparține altei lumi, după cum știm și din mesajul hristic: „Am zis mereu și zic și acum: nu voi mai atinge, chiar deloc, asemenea teme. De fapt, ele nici nu mă mai solicită. Din când în când doar, văzând spectacolul dement al vieții politice, mai zvârl câte o apreciere, pe care, apoi, o regret. Așadar: de acum încolo, nicio vorbă despre politică și oamenii ei. E o plagă pestilentă, mult prea infectă, care a cuprins tot, de sus până jos: și viața literară, cu micuții săi trepăduși, care se bălăcesc în ea. Ce am eu în comun cu lumea lor? Împărăția mea nu e din lumea aceasta” (*Duminică, 26 iulie 1998*).

Această parte a treia e, de fapt, o meditație de ultimă urgență asupra Marii Treceri, a deșertăciunilor în care se scaldă Lumea,

existența, materialitatea: „Totul curge implacabil spre Marea cea mare a Morții. Ne retragem treptat din lume, chiar fără să ne dăm seama. Tot mai puține proiecte, tot mai înguste perspective te animă. Le-ai consumat. Ce să începi? Ce să mai începi? Nu mai e nimic de început. Totul se sfârșește” (Joi, 27 august 1998).

La 12 martie 1994, Eugen Dorcescu glosează despre înnăscutul său spirit poetic și doct, un misticism prin care comunică electiv cu divinul, refuzând ideea de „poeta artifex”: „Eu sunt *poeta genuinus* și *poeta doctus*, prea puțin *poeta artifex*. Eu sunt poet, nu acrobat. Și, deasupra tuturor distincțiilor, pentru a defini, cât de cât clar, fondul *Cronicii*, nu sunt poet religios. Pur și simplu, eu trăiesc și scriu într-o lume pentru care, și în care, Dumnezeu există”.

Ochiul lăuntric al înțelepciunii de acum îi supraveghează comportamentul și-l întărește, reținându-l într-o trezvie duhovnicească și creatoare: „N-am pace nicio clipă. Ochiul lăuntric urmărește tresăririle sufletului, veghind neîntrerupt să prindă, să culeagă orice contur estetic. Suferința acestor ani (pe care natura mea hipersensibilă a resimțit-o, s-ar zice, prea intens) mi-a stimulat scrisul, dar a lăsat în urmă un deșert. Rătăcesc pe întinderea lui, desfigurat eu însumi de «urgia apocaliptică», pe care am încercat s-o istorisesc, rătăcind între Cuvânt și cuvinte, tăcut, nemaidorind nici măcar să mă vindec de insomnii, de lehamite, de disperare” (Vineri, 3 februarie 1995).

Frecvente sunt referirile la *crezul artistic (arta poetică)*, la acest poet de linie înaltă, ce se respectă și ne invită la atitudini potrivite cu spiritul și ființa sa: „Pe mine, ca scriitor, nu m-a interesat, neapărat, drama socială (și politică) a omului. Ci situarea lui existențial-metafizică. De aceea, socialism, capitalism etc. nu sunt, în ceea ce mă privește, noțiuni (și realități) excesiv de importante. E drept că modalitățile de expresie, și chiar substanța expresiei, sunt complet eliberate acum. De aceea, am putut versifica *Psalmii*, de aceea, scriu o poezie ce vorbește, cu durere și sarcasm, despre nimicnicia acestei lumi. Directitudinea frazei a avut de câștigat. Ca să nu mai vorbesc de abordarea *Psalmilor*. În alte vremuri, probabil nu i-aș fi versificat. Dar

literatura-document nu cred că intră în vocația mea (deși poate aș dori uneori)” (*Duminică, 31 iulie 1994*).

Când un confrate, acum dispărut, face remarcă asupra poeziei sale că ar avea o „pecete” clasică, poetul, care simte în exprimare obsesia „modernismului”/chiar a postmodernismului, exclamă revoltat: „Săracul! Prejudecăți de semidoct. De modernism e vorba aici? Pe mine nu mă interesează literatura, poezia, eu nu sunt calofil, pe mine viața și moartea mă obsedează, trupul și duhul, lumea și Dumnezeu. Ce-mi pasă mie de clasicism și de modernism? Pentru mine scrisul, poemul sunt un mod de a fi (de a supraviețui), nu unul de comunicare. Tema mea este ființa, nu literatura. Ca urmare, n-am de gând să-i asigur cititorului niciun fel de confort, nu-i încurajez lenea, nu-l flatez, cum nu mă flatez nici pe mine. Suntem, da, pulbere și cenușă. Suntem nimic, niște câini morți, câtă vreme nu ne salvează Duhul. Așa că artă, poezie, Uniunea Scriitorilor etc. pot impresiona, poate, pe alții, dar nu pe mine. Eu nu mă fălesc cu poezia, e un har pe care l-am primit. Încerc doar să pun în lucrare acest har. Și atât” (*Luni, 12 decembrie 1994*). De unde și multitudinea de „artes poeticae” în lirica dorcesciană, cu accent pe „ființă”, „ideație”, „mântuire”, și nu pe ispite ale imundității ori pe reificări prozaice...

Nici nu se putea o atitudine mai clară, precum cea de la *16 august 1997*: „Poezia mea nu e pesimistă. Ar fi pesimistă dacă nu ar admite că există salvare pentru suflet. Or, ea tocmai această salvare o întrezărește, ba chiar o clamează. Am mai spus-o: poezia mea e gravă, nu pesimistă. Și, probabil, e clasică, nu romantică. Dar, repet, nu eu trebuie să fac, neapărat, aceste distincții. Durabilitatea edificiului o va încerca timpul”.

Autorul, cu vocația unui virtuoz umanist teocentric, distinge, ca și altă dată, între cele „două mari categorii de scrieri literare, două feluri de poezie îndeosebi: poezie «*metafizică*» (mai exact: *spirituală*) și poezie «*dialectică*» (mai exact: materialistă, *terre-à-terre*). Cea dintâi se sprijină pe opoziția divin-uman. Cealaltă, fie exaltă umanul în ansamblu (e filantropă), fie exaltă o parte a umanului în defavoarea altei părți (e conotată politic). Eu cred că poezia mea este metafizică,

fiindcă, observând derizoriul ființei umane în sine, nu-i neagă duhul, nici n-o condamnă în întregul ei, ci în manifestările ei demonizate. Poezia mea cultivă un umanism teocentric (hristocentric), nu antropocentric. Firește, disocierile de nuanță urmează să le facă alții (dacă le vor face vreodată)” (Joi, 12 ianuarie 1995). Citind acest crez poetic, mi-am amintit de disocierile similare făcute de Lucian Blaga, în romanul postum, intitulat *Luntrea lui Caron*, editat în 1990. De fapt, între cei doi poeți eu văd o afinitate structurală de cuget și simțire, de gând și sentiment, în planul vocației transcendente și în regimul imaginar al metafizicului. Nu de Arghezi se apropie poezia lui Eugen Dorcescu, dezavuuând epidermicul, chtonicul, imunditatea, ci de un Blaga, în poezia căruia transcendentul „coboară” ca în Hagia Triada, cu mențiunea că autorului *Psalmlor, Ecclesiastului și Pildelor* versificate îi lipsește acea îndoială/reținere „tomistă” a gânditorului din albastrul Lanțrăm transilvan. Pentru spiritul poetic al lui Eugen Dorcescu și pentru filosofia soteoriologiei sale nu există „cenzură transcendentă”, căci el tinde la comuniunea cu divinitatea, cu „pleroma” zalmoxiană (ca să ne exprimăm în termenii *zalmoxismului* nostru antic, între doctrina solară dacică și „Împărăția luminii” din eclezia creștină fiind o translare lentă, o fuziune imperceptibilă, firească, organică, vizibilă în moștenirea și spiritualitatea etno-folclorică)...

Neurmărind „ambiții sociale” și refuzând să fie „actor în această farsă”, poetul mărturisește că „las altora lipsa oricărei glorii”, „căci lipsă de glorie e orice glorie trecătoare” (Marți, 3 ianuarie 1995).

Asociabilitatea sa (și Blaga vorbea în romanul său de această fațetă a sensibilității sale), solitudinea și tot ce ține de acest comportament retractil vin din faptul că „Nu am în jur oameni după gustul și firea mea. Nu am oameni ce iubesc lumea duhului, pacea, isihia. Pe toți nimicnicia gureșă a lumii terestre îi fascinează, îi stăpânește. Aceasta e, poate, pedeapsa mea. Aceasta e varga ce mă îndrumă, ce mă scoate din vacarmul sterp al celor trecătoare. Mă așez, deci, la masa mea de scris, mă destăinui jurnalului, citesc, recitesc, refac, selectez, pregătesc pentru tipar textele din *Abaddon*” (Joi, 12 ianuarie 1995).

Conștient că nici scrisul nu e ocolit de ideea deșertăciunii, poetul contează pe „o terapie *sui-generis*” a *scrisului*, care îl face să uite de o amară condiție existențială și, mai ales, de „universul fără înțeles și fără țintă” (*Duminică, 27 februarie 1994*). *Scrind, simte că trăiește*, spune poetul, întorcând ușor un silogism socratic, om și scriitor alcătuind o „stranie” plămadă umană, în fața unui Dumnezeu creștin răbdător și pacificator: „Dacă nu scriu, îmi pare că nici nu trăiesc pe deplin. Viețuim, om și scriitor, într-o stranie concomitență” (*Sâmbătă, 12 februarie 1994*).

Îngerul Adâncului este, fără doar și poate, o carte de excepție, care vine să redimensioneze unele laturi ale cunoscutului profil scriitoricesc. Carte absolut obligatorie în înțelegerea Omului și Artistului, „strania concomitență” a acestor entități, aversul și reversul, recomandând culturii române una dintre cele mai de preț medalii.

Poet de „înaltă linie”, ca să ne exprimăm după clasificarea lui Blaga, dar nu al unei goale transcendențe, ci al idealității încununată de o filosofie a mântuirii creștine, deci un demers spiritual-ideatic în perspectivă *soteriologică*, Eugen Dorcescu este unul dintre puținii noștri scriitori de azi care, dezavuând experimentalismele și ingineriile filologice postmoderniste de tot soiul, de oriunde ar veni ele, a rămas credincios **Poeziei** și *marelui drum împărătesc* al acesteia, pe care, iată, *Templierul*, în armură, pe Ducipalu-i mândru, se întoarce victorios, *Om și Pegas înaintând prin colbul celest al unui sfârșit de veac și început de mileniu*.

Să-l primim cum se cuvine...

Glorie Învingătorului!

Osana! Osana!

5 iunie 2020, Tg.-Jiu

„*Confluente literare*”, 6 iunie 2020; „*Armonii culturale*”, 6 iunie 2020; „*Melidonium*”, 7 iunie 2020; „*Portal Măiastra*”, nr. 3 – 4, 2020, p. 72 – 76; *Editura online Calameo*, 2020.

* * *

JURNALUL UNUI POET „DE LINIE ÎNALTĂ”

(EUGEN DORCESCU, *ADAM. Pagini de jurnal* (2000-2010), Editura Mirton, Timișoara, 2020, 550 p.)

La doar câteva luni de la apariția primului volum (*Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal* (1991-1998), prin grija aceleiași neobosite editoare, Mirela-Ioana Dorcescu, actuala soție a distinsului poet, iată și al doilea volum din *Jurnalul* scriitorului Eugen Dorcescu: *ADAM. Pagini de jurnal* (2000-2010), Editura Mirton, Timișoara, 550 p.

Din cauza „vastității materialului”, care cuprinde consemnările din perioada 2000-2010 (zeci și zeci de caiete, cf. imaginilor-album de la p. 547-548), și de data aceasta avem a face cu o „selecție”, realizată pe criterii estetice și tematice, încuviințată de autor, merită a pune în evidență, „lucid, necruțător, profund, sinele și lumea, dar, mai ales, de a cultiva fascinația transcendenței, de a aspira și de a se îndrepta spre Împărăția lui Dumnezeu”. „Respectând nu doar spiritul, ci și litera textelor olografe, din care am reprodus, deci, parcimonios, fragmentele alese, rânduindu-le cronologic – ne previne într-o *Notă a editorului* doamna M.-I. Dorcescu – am elaborat două volume [...], ambele reprezentative pentru viziunea existențial-artistică a lui Eugen Dorcescu, în consonanță cu opera sa lirică”. La sugestia unei celebre lucrări a lui Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri*, cele două volume evocă, așadar, consemnări diaristice din ultimul deceniu al secolului trecut și din primul deceniu al secolului actual, cu alte cuvinte: sfârșit de secol XX și început de mileniu III, un timp de răscruce, cu atât mai interesant de reținut în pagini memorialistice, cu cât el marchează nu numai reformarea crucială a societății românești (o sarabandă de tipologii și moravuri încă neașezate!), dar mai ales un destin scriitoricesc de excepție, mărturie probantă, dincolo de orice bănuț subiectivism,

a unei conștiințe morale altitudinale, într-o meditație reflexivă *a posteriori*.

Întrucât, bănuim, va urma și *Jurnalul* celui din urmă deceniu (2010-2020), ne punem legitima întrebare dacă, vreodată, cititorul va putea avea, *in integrum*, această scriere răscolitoare, de viață, de creație și mărturisire de credință – datorie, desigur, a istoriei literare, ale cărei imponderabile și virtualități nu le putem noi prezice acum și aici... Dar, până la istoria literară de mâine, să observăm că, între cele două volume de până acum, există o unitate tematică și stilistică, adică o firească organicitate. Cine a parcurs conținutul volumului anterior, *Îngerul Adâncului*, a putut cunoaște profilul uman și cultural-artistic al autorului de-a lungul celor opt ani postrevoluționari (1991-1998), într-o devălmășie de evenimente social-politice și întâmplări de viață personală. Insensibil la sirenele căpătuielii – cărora le-au căzut victime mulți confrăți, îmbătați cu iluzii futele, „morganatice” – scriitorul Eugen Dorcescu și-a văzut de propriu-i drum, refuzând complicitatea și impostura morală în noua ordine socială, rămânând consecvent cu sine și privitor „ca la teatru” al multicolorului peisaj uman, în care trebuia să viețuiască, dar fără a-și trăda convingerile ideatice, estetice, etice, profesionale etc.

Structural, *ADAM. Pagini de jurnal* (2000-2010) păstrează o continuitate grăitor ideatică, în sensul că, dacă primul volum era precedat de programaticul poem *Templierul*, recenta urmare se deschide cu poemul *Adam*, un elogiu al „omului de pământ” (în ebraică „ha'adham”), conștient de primordialitatea paradisiacă a existenței sale arheice, de harul dumnezeirii insuflat substanței sale, în fine, de consubstanțialitatea propriului „eu” cu „El”:

„Sunt singur. Sunt căzut. Sunt *ha'adham*.
Și lângă mine stă femeia mea.
Ca ins primordial în Paradis,
N-am ascendență. Cât despre urmași,
Vrăjmași își sunt. Și mie-mi sunt vrăjmași.

Urmașii mei trupești m-au compromis.
Iar Eva, dăruită de Acel
Ce m-a creat, e-un dram din trupul meu.
Un singur trup clădim în Dumnezeu.

În lume, deci, suntem doar eu și El.”

A se observa, dincolo de tonul solemn al versurilor, care calcă aproape ritual treptele unui ritm înalt și dezvăluitor de sine, o meditație foarte aplicată la miracolul biblic. Ceea ce unora le-ar putea părea o referință livrescă este, de fapt, o realitate întretesută organic cu poetica dorcesciană. Eugen Dorcescu, Cavalerul din fantasmaticele viziuni lirice ale medievalității, este, totodată, un vrednic înduhovnicit, pătruns de lumina misterială a dumnezeirii. *Jurnalele* sale rețin, în unele situații secvențiale diaristice, anumite sentențe evanghelice, citatul biblic venind să rotunjească o meditație, să accentueze o stare de spirit, să pună un sens și să sugereze o rezonanță, o referință, o situație, un aspect. „Omul de pământ” (a se vedea și antologia lirică *Omul de cenușă* din 2002) din meditația autorului, prin îndelungatul exercițiu al cercetării „celor de Sus”, ajunge să fie o „ființă duhovnicească”, năzuind la un loc în „poporul lui Dumnezeu”. Este năzuința supremă a acestui spirit, care, negând imanența, imunditatea, contingentialul, își îndreaptă toate antenele ființei sale către Dumnezeire, o deschidere în zăriștea unei pacificări de idealitate și transcendență.

Și aceasta nu e nicidecum o „poză” livrescă, ci adâncul crez, înalta profesiune de suflet a poetului, care a transpus în versuri laudabile (și receptate ca atare chiar de ierarhii și prelații bisericii lui Dumnezeu) o parte din cărțile sfinte, precum: *Psalmii în versuri* (1993,1997); *Ecclesiastul în versuri* (1997); *Pildele în versuri* (1998); antologia *Biblice (Psalmii, Ecclesiastul, Pildele și Rugăciunea regelui Manase*, cu o recomandare de Valeriu Anania), 2003... În acest sens, nu este deloc greșit a-l considera pe Eugen Dorcescu drept un poet mistic, de alonjă metafizică (poet de „linie înaltă”, cum zicea Blaga), după cum ni se arată liricul însuși în acele „cărți ale infernului personal”:

Cronică (1993), *Abaddon* (1995) și *Exodul* (2001). Altfel zis, cum deja observam noi la comentariul primului volum din *Jurnal*, Eugen Dorcescu este unul dintre cei mai fervenți poeți ai transcendenței, nu ai unei goale transcendențe, ci al uneia pline de misterul luminii dumnezeiești, al idealității încununată de o filosofie a mântuirii creștine. Nu o poezie egolatră, ci una „adevărată”, care „îndeamnă la trezire” („Poezia e un vajnic luptător împotriva egoului și a construcției sale delirante. Dușmanul poeziei este egoul. Ea tinde către Realitate, iar fantezmele egoului i se opun” – Vineri, 27 aprilie 2001). Un demers spiritual-ideatic în perspectivă soteriologică, de unde și situarea poeziei sale pe marele drum împărătesc, pe care, iată, Templierul în armură și pe Ducipalu-i mândru, se întoarce victorios, aureolat de acea lumină mântuitoare ziditor creștină, un luptător în numele lui Hristos, de fantasmatică arheitate spectrală... Un poet cu acel „simțământ eteric, ce mă apropie și mai tare de Creator și de Cartea unde sunt prezentate cuvintele Sale. Singura nădejde. Sigur, mi s-a dat un talant și eu trebuie să-l valorific. Ceea ce mă și străduiesc să fac. Dar nu eu fac, ci Acela care pe toate le-a făcut și le face” (Duminică, 3 martie 2002).

Volumele de versuri publicate mai târziu: *Cronică* (1993), *Abaddon* (1995) și *Exodul* (2001) exprimă frământările unui suflet sensibil, alienat într-o lume despiritualizată, ele constituind „cărți ale infernului personal”, cum ni se spune. Autorul se înscrie pe linia poezilor mistici și încearcă să obțină izbăvirea existențială prin captarea mesajului transcendent și convertirea lui într-un cântec („firul adânc al liricii mele” – Vineri, 18 ianuarie 2002).

Poezia lui Eugen Dorcescu intră într-o reverberație de cuget și simțire cu textele biblice, constelația cardinală a ideaticii sale. Teme, motive, laitmotive, obsesii, trăiri, convingeri, în general o întregă lume de „simțiri” și „imagini” freamătă în poezia sa, astfel că o abordare a acesteia fără o raportare la spiritualitatea creștină ar secătui-o de sensul ei major. Numai de-am aminti câteva titluri de cărți, precum și o antologie de felul celei intitulată *Abyssus abyssum invocat* (2009) – motiv reluat frecvent în *Jurnal* – și tot am realiza că referențialitatea

liturgică oferă poeziei dorcesciene plinătatea transcendenței, sentimentul siguranței și împlinirii rostului său pământean, bucuria iluminării întru Dumnezeu...

Mai amintim și colaborarea la BIBLIA din 2001, diortosită timp de peste două decenii de Valeriu Anania, la care și-a adus o reală contribuție, primind de la înaltul ierarh mulțumirile cuvenite și indeniabile semne de prețuire, după cum rezultă din *Jurnal*. A comunicat îndeaproape cu arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, devenit în 2006 mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, iar în 2007 principalul contracandidat al mitropolitului Daniel Ciobotea la scaunul patriarhal al B.O.R.

La 25 ianuarie 2001 diaristul consemna: „Acum însă, bunul cel mai de preț este munca la definitivarea textului biblic. Îl aștept”. La 6 februarie 2001 termina de recitat *Noul Testament* („versiunea Părintelui Anania”), făcând corectura „pe text” și reluând, apoi, *Psaltirea* („în aceeași versiune”): „Deși o citesc pentru a nu știu câta oară, încă mai găsesc scăpări tipografice. În plus, trebuie să pun în acord grafia (notele, majusculele) din *Psaltire* cu cele din restul *Scripturii*. Îmi place însă această muncă, mă reconfortează”.

„Chemarea neîntreruptă pe care am simțit-o către Cel Veșnic” este reiterată frecvent în paginile *Jurnalului*, de aceea citirea *Scripturilor* „în versiunea Părintelui Bartolomeu” este ceva special, poetul dorind, la 13 ianuarie 2001, ca, pentru „bunul de tipar” ce-i va fi trimis, „să nu las nicio greșeală sau inconsecvență în text”.

*

Jurnalul scriitorului Eugen Dorcescu implică și o irepresibilă dorință de vindecare prin scris, o terapie, cu atât mai urgentă, cu cât disconfortul existențial amenința limitele răbdării: „Tot ce-am trăit și am scris în acest jurnal, din 1990 până azi, nu e altceva decât *l’histoire d’une névrose* [...] Eboșa ei (a viitoareii, posibilei cărți) este chiar acest jurnal (pe cât de sincer, pe atât de realist, pe atât de autoelaborat)” (Marți, 3 iulie 2001). Să amintim că, în 2007, scriitorului îi apărea un volum alcătuit din „11 povestiri francofone”,

intitulat chiar așa: *L'histoire d'une névrose*. În disconfortul său existențial, poetul notează, Duminică, 2 ianuarie 2000: „Cel mai îngrozitor coșmar, cea mai cumplită pedeapsă este însăși viața. Fericiți cei care n-o conștientizează astfel”. La 23 februarie 2000, diaristul mărturisește că „melancolia face parte din însuși sângele meu”, „o melancolie lucidă, asociativ-imaginativă, ideatică”, „o melancolie care aspiră spre ceva suprauman, supranatural, asumându-și, simultan, durerea umanului și concretitudinea naturii”. Indiferent ce ai face, crede poetul, „ești și rămâi singur”... „Numai Dumnezeu te poate vindeca de disperare și singurătate”, este convins poetul, trăind intens „povara insuportabilă a conștiinței de sine, a înțelegerii conștiinței umane”, neputând nici să le respingă ori asimileze, nici să le transfigureze ori înțelege... Prin propria-i putere, „omul nu poate să se smulgă din strămtărea acestora”, iată de ce „numai Dumnezeu te poate vindeca de disperare și singurătate”... Că diaristul are în vedere valoarea terapeutică a mărturisirii sale este o chestiune certă, pe care o aflăm laconic din consemnarea Luni, 11 noiembrie 2002, unde poetul consideră paginile tot mai numeroase ale *Jurnalului* său drept „Terapie solitară”.

În acest sens, poetul dezvoltă uneori reflecții conturând o adevărată poetică a jurnalului, înțeles ca „un prieten al sincerității și autenticității, oferind o mai bună cunoaștere a vieții și operei, deopotrivă amestec de rațiune ordonatoare și orgoliu vertical. Nu dorința de „a polei imaginea propriei persoane” îl determină la consecvența ritmică a consemnării diaristice, ci convingerea că astfel de despovărare de sine constituie ea însăși „o cale de mărturisire mântuitoare” (1 august 2004). Dar, oricât ar fi de atașat sinelui mărturisitor, jurnalul nu poate atinge, crede poetul, acea „sinceritate adâncă, ultimă, esențială” – drumul spre „secretul eului”. Nu este oare autorul semnatarul acelei cărți *pro domo*, intitulată *Poetica non-imanenței* (2009), lămuritoare în multe privințe asupra omului și operei sale?... Prin urmare, *Jurnalul* este, în definitiv, și o scrutare de sine cât mai exactă, fără înconjur, o dureroasă, de multe ori, autoscopie. Scriere ce se dorește „cât mai puțin dezinteresată”, *Jurnalul* are în vedere un

lector „ipotetic” din viitor, este „o epistolă explicită către acesta”, fiind totodată „spațiu de refugiu din fața obtuzității contemporanilor” (3 mai 2007).

Foarte îndeaproape, conștiința autorului este încercată de un sentiment al finitudinii, care, oricât de reprimat perifrastic ar fi, dă măsura unei senectuți pacificate, în pragul „marii treceri”, cu tonicitatea redempțiunii mântuitoare: „Acum, la sfârșit, înțeleg că singurul lucru rațional pentru om, pentru orice om, este să cultive și să aprofundeze relația sa cu Dumnezeu. Celelalte sunt aleatorii, secundare [...] Omul trebuie să se dedice mântuirii sale [...] Relația cu Dumnezeu, cultivarea acestei relații dau substanță și durată, dau veșnicie pușinilor ani ai bătrâneții [...] îi deschide orizontul vieții veșnice, îl duce până în pragul Împărăției. Binecuvântat să fie Domnul, Care ne mântuiește” (Joi, 10 mai 2007, ora 15:15).

Asociativitatea, retragerea în universul casnic, în propria-i meditație și creație, singurătatea sunt nuclee tematice de mare rezonanță în cuprinsul *Jurnalului*, este o retragere, de fapt, din fața „egoismului feroce al semenilor (inclusiv al celor mai mulți membri ai familiei). O cumplită lehamite de toate m-a cuprins, simt cum mă seacă și mă doboară restriștea, simțământul zădărniceii. *Vai, drept aceea, am urât viața*” (Luni, 23 octombrie 2000). Mai totdeauna astfel de nuclee semantice sunt rotunjite de o zicere biblică, ecoul evanghelic esențializând mesajul.

„*E o nenorocire să te naști*”, scrie, *cu italice*, poetul, la 28 noiembrie 2002. De la 16 ani, ne încredințează el, moartea „a rămas obsesia centrală, tutelară, în ce mă privește”. Tulburător și necrușător este „ochiul de linx al morții” (2 decembrie 2002). Moartea, nu thanatofobia, „și dorința de a întrezări, dincolo de moarte – viața”. Acesta e drumul credinței, conchide poetul, Miercuri, 16 ianuarie 2002. Pentru ca, la 3 martie 2002, să accentueze: „Când voi pleca de-aici, ele (scrierile, n.n. – Z.C.), vor rămâne. Eu (sufletul și duhul) mă aflu în altă parte. Aici rătăcesc, temporar, consemnându-mi delirul”. În acest sens, am aminti pasajele diaristice referitoare la moartea Tatălui (19 aprilie 2003), cu evocarea întregului ritual al

înmormântării. În aceeași îndurerată cutie de rezonanță este consemnată moartea Mamei (la 26 octombrie 2009), în memoria căreia va scrie *Elegiile de la Bad Hofgastein* (2010). Impresionantă este observația psiho-comportamentală a Mamei, care, dincolo de unele sejururi la Timișoara sau la București, nu se simte în elementul ei decât acolo, la ea acasă, la Stroiești, unde-și va da duhul, cu gândul la cei doi fii aflați departe. Mărturisim că nu am citit până acum o proză de scrutare psihologică atât de „crudă” în contextul existențial dat, îmbinare de empatie filială și stare disforică, de vreme ce nonagenara, împuținată de sănătate, reclamă mereu nu numai depărtarea copiilor, ci și o anumită lipsă de grijă filială. Are, observă diaristul, un fel de difident „complex sado-masochist”, tânguindu-se mereu de suferințe neînțelese de cei apropiați. Dispariția acestor semne anunță, de fapt, surpriza sfârșitului. Amintirea Mamei, materializată în volumul amintit, scris în vremea unui sejur într-un hotel, la Bad Hofgastein, cristalizează în jurul unui vers obsedant, cu care se încheie acest al doilea volum al *Jurnalului*: „Tata a murit o singură dată. Mama moare în fiecare zi”. Iar nouă ne amintește niște versuri ale lui Dan Laurențiu: „mamă corolă de minuni a lumii/tată dacă ar zice m-ar bucura”. Tragicul eveniment (decesul tatălui) va fi evocat în volumul de poezii *Moartea tatălui...*

La împlinirea sexagenariatului, scriitorul va fi sărbătorit (vineri, 8 martie 2002) la Filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România, odată cu apariția *Omului de cenușă*, bucurându-se de omagiul adus de Cornel Ungureanu, Adrian Dinu Rachieru, Paul Eugen Banciu, Ion Marin Almăjan și Al. Ruja, iar, din America, de Virgil Nemoianu, unul dintre susținătorii săi, ca și Marian Popa, în tonul mai vechilor admiratori Al. Philippide și Mircea Ciobanu. Alături de aceste nume, vom întâlni și altele din burgul timișorean, numite direct sau cu inițiale (le trecem sub tăcere, fiind refractare, nerezonând cu lumea poetului sau, pur și simplu, fiind preocupate de alte și alte interese și contexte!). Cu părere de rău, diaristul consemnează că „manifestările literare” nu mai sunt ce erau odată, rarism vezi ceea ce se cheamă „un domn” sau „o doamnă”, peste tot „invazie a țopimii

democratice”, oamenii subțiri „ori au murit, ori au emigrat, ori stau deoparte”. Contextul în care se desfășoară acestea „e lipsit de profesionalism și de elevație” (Vineri, 11 februarie 2000).

Condiția solitară a celui „nerăsfățat” de comentatori indică un destin cu excepție de la regulă, de unde și freamătul unei puternice personalități: „N-am cultivat pe nimeni, n-am făcut ceată cu nimeni, am rămas credincios scrisului meu. Nu m-am închinat nimănui, niciunui om, fiindcă eu am un Stăpân, pe Dumnezeuul nevăzut și atotputernic” (Marți, 30 noiembrie 2004).

Prezente, însă, sunt și personajele din familie, soția Oli (căreia i se pare că ideea „loviturii de stat” din decembrie 89, asumată de soț, este exagerată! sau, cu accent de gelozie și vie suspiciune, că unele poezii ar avea o „referențialitate biografică”! – „Multe necazuri i-au adus această gelozie”, 13 octombrie 2002), dar un gând mereu îngrijorător se îndreaptă spre părinții săi, din Stroieștii Gorjului, în casa cărora fratele medic începuse să facă „îmbunătățiri”, „amenajări”, cu de la sine inițiativă, ceea ce desigur este izvor de amărăciune și tacită atitudine! Locurile copilăriei, cu perdeaua de munți în zare, devin atingeri anteice, rezervor de energii, dar, încet-încet, peisajul se estompează și retragerea poetului în singurătatea sa timișoreană se face cu o lucidă renunțare la tot și la toate, în numele trăirii creștine a *Evangheliei*... De asemenea, vizitele făcute nepotului Andrei în Germania revin ca laitmotive ale liniștii în cadre familiale, rodnice și sub aspectul creației, de altfel (menționăm și o deplasare cu familia în Italia, prilej de a revedea fascinanta Veneție). Nu aceeași empatie din partea cumnatei Ani, surioara lui Oli, imposibilă și când aceasta fusese internată pentru operație. Moartea tatălui, la 19 aprilie 2003, este înregistrată ca „o cumpănă”, ca „o bornă”, prilejuind apariția volumului de poezii din 2005, *Moartea tatălui*.

Imaginea Timișoarei este, în 2004, a unei „urbe care te vrăjește, te prinde în mrejele frumuseții sale calme, lente, contemplative”, „probabil și de aceea se afirmă aici temperamentele mai puternice, venite dinspre Ardeal sau dinspre Oltenia”. Totuși, după zece ani de la Revoluție, lumea semenilor nu este una care să-l mulțumească.

Aceeași împărțire a intelectualilor, între „autohtoniști troglodiți” și „cosmopoliți ridicoli”, „o mulțime de homunculi complexați, începând cu muzica ușoară și terminând cu universitățile”. Dintre personalitățile acceptate, cu care interacționează în varii împrejurări, de obicei în interes cultural-literar, sunt menționați: Deliu Petroiu, G. I. Tohăneanu, Marcel Tolcea, Gabriel Marineasa, Cornel Ungureanu, Adrian Dinu Rachieru, Alexandru Ruja, Ion Marin Almăjan, Adriana Iliescu, Ion Arieșanu, Nina Ceranu, Ticu Leontescu, oamenii Editurii Mirton ș.a.

Unii intelectuali, zăriți cu diferite ocazii, au devenit figuri de jale, ramoliți. Un prilej în care observația e de un realism sincer, netrucat, îl constituie înmormântarea profesorului G. I. Tohăneanu (ca și în cazul lui Viorel Colțescu, „înmormântare și lacrimi”). Prohodirea „dascălului de geniu”, la 31 august 2008, este un prilej trist de a consemna „spectacolul îmbătrânirii, al decrepitudinii generale”, „o adunare de inși în ruină”, acolo, în cimitirul vegheat de Cel de Sus, despre care, într-o împrejurare similară, scria: „Deasupra tuturor – Dumnezeu cel Atotputernic. E înălțător de misterioasă lumea, în claritatea ei de cristal. *Hallelu Yah!*” (Sâmbătă, 9 martie 2002). Alteori, poetul merge la biserică având revelația „beatitudinii și luminii”, experiență „devastatoare”, furnizându-i „argumentul lăuntric” (Duminică, 12 mai 2002).

Nici viața la bloc nu e tocmai plăcută, cu un administrator bețiv, restanțier de luni întregi, și o administratoare galeofilă (iubi-toare de pisici) și foarte „neglijentă”, în al cărei apartament nu se poate intra „din pricina jegului și a duhorilor”, încasările făcându-se pe hol, unde s-a instalat o masă... Revenit dintr-o călătorie nu tocmai lipsită de satisfacții și liniște sufletească, la Andrei, în Germania, poetul regăsește, după 26 de zile, „existența din punctul unde o lăsa-sem, în mucegăita și fumegoasa noastră periferie a Europei” (Vineri, 17 ianuarie 2003).

Grija față de manuscrisele care s-au înmulțit (inițial existând ideea unui depozit în casa memorială de la Stroiești) revine adesea, de unde și întrebarea „așadar, ce rost, ce sens are «un jurnal» din lumea

terestră?” Interogație închisă de o constatare lapidară privind valoarea/sensul terapeutic al scrierii: „... sporește numărul de pagini al Jurnalului. Psihoterapie solitară” (Luni, 11 noiembrie 2002).

Călătoria și sejurul, repetate, în Germania (la Dana, Lizuca și Andrei), îi priesc, amintindu-i de alte spații ale destinderilor sufletești: „Münchenul e un topos la fel de fertil sufletește ca și Timișoara sau Stroeștiul”. Deși o constatare privind legăturile din familie este destul de clară: „Familia noastră nu are unitate, nu are coerență, e labilă, animată de porniri centrifuge”. O „disoluție” care afectează, de fapt, „întreaga structură socială” (Luni, 11 noiembrie 2002).

Desigur, poetul și-ar dori să trăiască „într-o țară normală”, ar dori ca „România să devină, în sfârșit, o țară normală” sau „măcar să-mi pot construi o viață normală”, dar „decompensarea colectivă face (deocamdată, sper) imposibilă o asemenea încercare de a intra în normalitate”. Dar, chiar la blocul în care își are apartamentul la etajul al treilea, dedesubt, femeia administrator are pasiunea maladivă a pisicilor, care s-au înmulțit și fac mizerie, în ciuda protestelor colocatarilor, galeofobi. Galeofilia acesteia stârnește energic galeofobia altora, disconfort resimțit, de altfel, și de familia poetului. Căuză din care va refuza să mai participe la „deplorabilele noastre ședințe de bloc”: „Adunare de oameni săraci și amărâți, în orașul nostru sărac și amărât, în țara noastră săracă și amărâtă” (Miercuri, 23 octombrie 2002).

„Chinul de a trăi e unica noastră fericire”, iar „fericirea de a scrie se confundă cu acest chin (nevindecabil, desigur)” (Marți, 8 mai 2001). De aceea mărturisește, cu cuvinte din *Cartea Regilor*: „N-aș vrea să mai fiu tânăr, n-aș vrea să o iau de la capăt. A fost destul. *C'est assez....*” (Sâmbătă, 7 decembrie 2002).

Multe alte teme, cunoscute deja din volumul precedent, sunt reluate acum în noi ipostaze. Iată, de pildă, presentimentul de neeludat („convingerea, afirmată adesea”) că, de bune decenii, „ne treieră, în aria ei însângerată, și ne cerne, în necruțătoarele-i site, Apocalipsa”, înaintarea spre Harmagedon, de unde îndemnul Părintelui Bartolomeu: „Să fim veghetori!” (Miercuri, 16 octombrie 2002). Sau ideea morții care, la 15-16 ani, i-a declanșat „marea criză existențială”, odată

ce a realizat „că exist pentru a nu exista”/„nonexistența existenței înseși”(Vineri, 1 noiembrie 2002).

Alteori, poetul gândește că intelectualii sunt „rari și risipiți”, puțini au rezistat, mulți s-au nămolit/compromis în politică, „agentul dezbinării, al distrugerii”. Numai oamenii religioși, numai cei apărați de credință au rezistat. Tabloul social s-a schimbat total, prieteniiile s-au destrămat, „goana după funcții și agoniseală” i-a dezbinat pe oameni. „Politica, în imbecilitatea ei, a distrus țara și oamenii acesteia. Țara e bolnavă și, s-ar părea, Dumnezeu n-o vindecă, din pricina dez-mățului general: hoție, avorturi, comerț cu ființe umane, destrăbălare, minciună, împilare a celor sărmani” (Marți, 5 noiembrie 2002). Categorie, „Țara e bolnavă și Domnul n-o vindecă. Vom merge din rău în mai rău, fiindcă toate poruncile sunt nesocotite”. La posturile de radio și televiziune sunt niște programe „incalificabile”, „ininteligibile”, o „deliberată nerozie în capul trebii”. Numai când uiți că exiști ai o clipă de liniște. (Duminică, 17 noiembrie 2002). Deschiderea țării către lumea liberă nu este făcută cu discernământ, căci „se străduiește, silnic, să preia (de fapt, i se vără pe gât) aselghiile (desfrânările, n.n. – Z.C.) Occidentului, nu cultura lui superioară” (Vineri, 10 ianuarie 2003).

În precaritatea existenței familiale, poetul – înscris cu soția (și alți scriitori) la o cantină, dar Uniunea uitând să plătească costurile mesei – gândește că „e prea mult, e o mitocănie, e un semn de colaps cultural să lași un artist în voia sorții” (Marți, 10 decembrie 2002).

Nu putem trece cu vederea participările poetului, în câteva rânduri, la Colocviile revistei „Reflex” de la Băile Herculane, organizate de poetul reșițean Octavian Doclin, consemnarea din 2005 fiind ultima; sau, destul de mișcător, cumpărarea și amenajarea unui loc de veci, în care vor fi depuse urnele funerare, a poetului și a soției (moartea regretatei Oli o vom avea evocată, destul de probabil, în al treilea volum).

Mult mai tonice sunt pasajele care evocă împrietenirea, în toamna lui 2007, cu câțiva scriitori spanioli, precum Coriolano Gonzáles Montañez din Tenerife și Rosa Lentini, care-i vor solicita

poezii pentru revistele din Peninsulă. În iunie 2008, poetul va întreprinde o călătorie în Tenerife, rămânând încântat de frumusețile insulei din Atlantic. Urmare a acestei plăcute experiențe va scrie volumul de poezii *Drumul spre Tenerife* (2009 – traducerea în spaniolă, realizată de Coriolano González Montañez și Eugen Dorcescu, a fost publicată în volumul *el camino hacia tenerife*, Ediciones Idea, Colección Atlántica, Santa Cruz de Tenerife – Las Palmas de Gran Canaria, Spania, 2010). O ediție bilingvă spaniolă-română a *Elegiilor de la Bad Hofgastein/Las elegías de Bad Hofgastein – Elegiile de la Bad Hofgastein*, însoțită de o prefață, a fost realizată de Coriolano González Montañez (Editura Mirton, Timișoara, 2013). De asemenea, *Poemele Bătrânului – Poemas del Viejo*, în traducerea Rosei Lentini și Eugen Dorcescu, au apărut, cu o prefață de Andrés Sánchez Robayna, la Ediciones Igitur, Montblanc (Tarragona), Spania, în 2012. Menționăm și o recentă ediție: *Elegías Rumanas, Obra reunida*, selección del autor. Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Biobibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, Editorial Arscesis, La Muela (Zaragoza), Spania, 2020.

Poetul însuși va realiza traduceri în românește din poezia prietenilor scriitori spanioli: Coriolano González Montañez (*Călătoria*, 2010); Rosa Lentini (*Tsunami și alte poeme*, 2011); Andrés Sánchez Robayna (*Umbra și aparența – La sombra y la apariencia*, 2012); Fernando Sabido Sánchez (*Poemas – Poeme*, cu o prefață, în limba engleză, de Mirela-Ioana Borchin, 2017); Jaime Siles (*Poemas – Poeme*, cu o prefață, în limba engleză, de Mirela-Ioana Borchin, 2017).

Legătura aceasta cu scriitorii spanioli, păstrată, așadar, și dincolo de anul încheierii acestui volum diaristic (2010), se va dovedi una constantă și productivă, dar și de promovare a sa, prin traduceri, în spațiul culturii iberice (probabil în volumul următor vom avea evocarea completă a relațiilor în desfășurare).

În totul, acest al doilea volum, din impresionantul *Jurnal* în desfășurare editorială (vom avea, probabil, o trilogie), se așază alături de primul, cu aceeași altitudine valorică de sens și ritm a vocii

diaristice, cu aceleași interesante aspecte privind viața și opera, cu aceeași deschidere nestrămutată în ideea de pacificare sufletească și mântuire creștină, cu aceeași gravitate a observației sociale și autoscopice radiografice a eului lăuntric.

Este jurnalul unui poet de „linie înaltă”, în sensul redempțiunii spirituale și al perspectivei soteriologice. O scriere – „cheie de boltă” monumentală, menită a ne dezvălui singularitatea Omului și unicitatea Operei sale, în peisajul literar românesc de azi.

Altfel zis, avem a face, *mutatis mutandis*, cu un manifest al personalității, în sensul *Confesiunilor* lui Rousseau sau al goetheenei autobiografii de tinerețe *Poezie și adevăr*, scrisă tot cam pe la 60 de ani, cu neastâmpăratul ei freamăt în perceperea dizarmoniilor dătătoare de stări disforice, dar și cu revelarea unor afinități electivă cu lumea, – dezgustul și „bucuriile” unui irepetabil Werther matur... Ba ceva mai mult, de ordin mistic, de vreme ce poetul și-a fixat idealul vieții în transcenderea „omului de țărână” în Împărăția lui Dumnezeu, drept care face ca existența sa abstrasă și lumea creației să rezoneze – în sens inițiativ, după cum sugerează și titlul cărții – cu spiritul evanghelic, întru trăire duhovnicească și mântuire creștină.

Târgu-Jiu, 14-15 noiembrie 2020.

ELEGII ÎN *NIRVANA* CU EUGEN DORCESCU

Citesc cu tristețe și compasiune cel mai recent volum de versuri al lui Eugen Dorcescu (*Nirvana*, Editura Mirton, Timișoara, 2014) și evenimentul sumbru care l-a produs îmi aduce în memorie iubiri emblematice, de genul Orfeu-Euridice, Abélard-Héloïse, Dante-Beatrice, Petrarca-Laura, Goethe-Charlotte... Versurile din *Nirvana* împărtășesc *ab initio* eterna tristețe a speciei lucide, recurente în fiecare existență; bănuiam tonul general al volumului, cu atât mai mult cu cât am aflat printre primii, în toamna trecută, despre decesul distinsei sale soții, Olimpia Berca – remarcabil critic, istoric literar și stilistician de mare rafinament. Dincolo de reflexivitate și de trăirea consecutiv-obsedantă a transdefinitului, comune ființei umane, înțelese – cum altfel? – ca temporalizare a temporalității, poetul *Biblicelor* (Editura Marineasa, Timișoara, 2003) și al *Pildelor* (aceeași editură, 1998) revine, la fel de elegiac precum în *Moartea tatălui* (*Ibidem*, 2005), și adaugă noi variațiuni în același registru al melancoliilor anunțate încă din *Epistole* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990) și reluate în *Psalmi* (Editura Excelsior, Timișoara, 1993), ori în *Ecclesiastul* (Editura Marineasa, Timișoara, 1997).

Volumul *Nirvana* se anunță o postbiografie *in memoriam*, închinată, în definitiv, armoniilor vieții conjugale, frânte pe nedrept și rememorate în lamentații lirice, cu profunzimi și cu rafinamente reverberate la tensiuni de recviem. De fapt, aceste tensiuni se înscriu, cu ascendențele lor dramatice, în cele treizeci de elegii din sumar, spre hotarul conturat nestatornic cu *Absența* (prefigurare din *30 octombrie 2014*), reținută pe coperta a IV-a, apoi cu *Prolog* (decembrie 2011), cu

O *arhi-elegie* (2003), preluate din repertoriul liric al poetului, și cu *Epilogul* datat vag (2014, *toamna*) – un interludiu în tristețea, mereu adăugită, a efemerității. Citind și recitind cele treizeci de elegii ale volumului, acesta se definește a fi un corpus al elegiilor absenței, scrise cald, în registrul lamentațiilor personale, tangente de fiecare dată la aceeași tristețe a tranzitoriului, despre care vorbește o bună parte din poezia universală și din care filosofia a făcut un inepuizabil prilej de reflecție, de la Socrate la fenomenologi, iar religiile și-au asumat, pe seama ei, verdicte ireconciliabile.

Nirvana este, în cele din urmă, o trimitere generică și nu o opțiune, deoarece poetul face dese trimiteri la *Cele ce sunt*, la *Eden*, la *Cel Care este* – un El Shaddai (*O, Dumnezeuul meu preaiubit!/Cât de crunt m-ai făcut/să-nțeleg./Cât de crunt m-ai trezit!*), față de care *Samsara* (p. 39) nu este o profanare eretică, ci numai o semnificare poetic mai expresivă a Trecerii, tot așa cum *Nirvana* exprimă, cu semnificația ei brahmanică, un spațiu al liniștii desăvârșite, ceea ce nu se suprapune exact ideii creștine de Rai. Repet, volumul ar putea fi socotit, în spiritul universal al morții, la primă vedere, un șir de lamentații sincere, când într-o dialogistică retorică a lor, când într-o confidențializare a trăirilor culpabilității (*Orice fac, mi se pare/că fac pe-ascuns, pe furiș,/că te-nșel... – p. 36*), când a celor vag disculpabile (*Dorm, ca strămoșii mei, pe/lănci și scut./Și-o singură iubire am/avut... – p. 48*). Luciditatea cu care destinul este primit se conjugă, ușor, când ca o constatare, când ca o conformare, niciodată însă ca protest (*Cât de teribil mă-ncerci, Tu,/Dumnezeul meu preaslăvit!/Cât de amarnic, de greu!/Cine sunt eu, să mă iei/astfel în seamă?/Cine sunt eu?/Dumnezeul meu, Dumnezeuul meu,/de ce m-ai părăsit? – p. 9*), nici mai mult, nici mai puțin decât ca în lamentația Mântuitorului din Grădina Ghetsimani (*Eli, Eli, lama sababtani?*). Lamentația poetului e la fel de sinceră, personalizată ca în tradiția ritualului de înmormântare (*Scumpa mea și/adorata mea,/pentru ce m-ai părăsit?/Strig din adâncuri și/nu mă auzi... – p. 8*), altfel decât în declinările de rol, formalizate de bocet. Eugen Dorcescu, nu întâmplător, își temporalizează simțirile, urmând derularea firească a succesiunii momentelor ritualizate de

tradiție ca atare. De la presentimentul morții – luciditate, nu anxietate (*Mă absorb ochii tăi/Ca două lacuri adânci, ca/două metafizice văi./Chiar și atunci când, în salonul 01,/dormei... – p. 29*), la trăirea despărțirii (*În 2 noiembrie, la al treisprezecelea ceas,/ne-am luat, cu ce/zdrobire de inimă,/bun rămas... – p. 41, ori: Mi-e greu, iubita mea. Dar n-am de ales./Exhib certificatul de deces.../E totul cât se poate de firesc./E inuman, dar foarte omenesc... – p. 7*) și mai apoi la ecourile prelungite până la hotarul abandonului de sine (*De ce fără tine?/Desăvârșit pentru ce,/pentru cine? – p. 25*). Metatextual, și nu numai, Eugen Dorcescu transcende simpla și fireasca lamentație, pe care o însoțește cu reflecții asupra cărora merită să aruncăm o privire, tocmai pentru a nu risca o eclipsare a lor sub prevalența sincerităților trăirii. *Samsara* sufletului, la care se făcea trimitere (p. 18, 39, 40), nu este o simplă transgresare a unor spații vide, de genul vărilor pustii, al furcilor caudine, fiindcă trecerea pragului se face în contextul larg al viziunilor creștine, al unei metafizici lipsite de controverse și mai ales noncondiționale (*Te-am iubit când/erași trup și sânge/și dub./Te iubesc și cenușă... – p. 46*). Asigurările de natură să liniștească (*Îmi spui că stai sub zarea/Celui Sfânt./Îmi spui că ești de dub,/nu de pământ... – p. 47*) nu sunt scutite nici ele de întrebări, de îndoieli, de consolări cauzale (*Și tu ai rezistat cât/ai putut./De dragul meu, desigur,/știu prea bine./Căci lumea asta nu era de tine... – p. 19*). Reprezentările escatologice trec, și ele, din imagistica spațial-cosmologică (*Zburam, cu aripi străvezii,/Precum lumina în lumină./Nu erau ceruri, nici pământ./Dar nici nu le doream... – p. 5*), în percepția confuză dintre *essentia* și *existentia* (*Începe-o zi sinistră, ca un hău./Sunt dincolo de bine și de rău... – p. 44*). Acolo, *O grea cătușă/ne leagă cu teluric/legământ./Să ne desprindem, deci,/tu – gând, eu – gând,/și-așa ne vom uni din nou,/zburând,/și liberi,/și eterni,/și jubilând... – p. 43*). El Shaddai, nu discreționar, ci în numele autonomiei Lui atotputernice, veghează implacabil între *res extensa* și *res cogitans* (*O, atotputernice, atotțiitorule,/o, nimicitorule El Shaddai!/Tot ce mi-ai dat, mi-ai luat... – p. 17, ca dreptul Iov*). Poetul (*Călătoream, de mult, către apus... – p. 20*) este trezit crunt și se găsește *un strop de dub și-un/munte de*

pământ... (p. 23), un heideggerian *revers al ființei/al ființării* (p. 24), amăgit cu *fericirea/de-a iubi și/de-a fi el însuși...* (p. 24), destul cât să se întrebe, după logica efemerității: *Desăvârșit pentru ce,/pentru cine?* (p. 25) și identificându-se, cel mai sigur, ca o subcontiguitate alternativă a lui *Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este* (*Matei 5, 48*), în condițiile în care *Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență* (coperta a IV-a). Așadar, încă o emoționantă adăugire de obol din preaplinul evenimentelor funeste în estetica suferinței.

„Națiunea”, 13 ianuarie 2015; „Portal Măiastra”, nr. 1, 2015, p. 35.

* * *

POEZIA CA EXISTENȚĂ REFLEXIVĂ – SĂVÂRȘIRE ÎNTRU DESĂVÂRȘIRE

De la Aristotel, și chiar mai devreme de el, aflăm că viața îi revine divinității ca act al inteligenței dăinuind în sine, de aceea Dumnezeu a putut fi definit ca Ființă Eternă și Desăvârșită, cauza tuturor cauzelor, conceptualizare aprofundată ulterior în teologia creștină a veacurilor care au urmat. Ființă accidentală, Ființă în act, dar și Ființă în stare potențială, omul, de la scolastici încoace, a fost definit prin intricarea categoriilor substanței și ale spațio-temporalității. Ființa filosofiilor medievale, kantiene și postkantene, în virtutea ontologiei (Ființa nu este un predicat real, la Kant), a fost succesiv Ființă a ființării (fapt de a fi ceva, *essentia*; sau simplă prezență, *existentia*), Ființă a naturii (*res extensa*) și Ființă a spiritului (*res cogitans*), ca, mai apoi, teza logicii să definească fiecare ființare prin fiindul (*este-le*) ei, opțiuni preluate, criticate și duse mai departe, după Georg Wilhelm Friedrich Hegel și Søren Kierkegaard (sec. al

XIX-lea), de fenomenologia secolului trecut, aflată sub semnul lui Martin Heidegger și al lui Jean-Paul Sartre. Neîndoielnic că originea unor idei filosofice, a unor concepte și orientări coboară adânc, până în miturile esențiale și în mitologiile fundamentale ale lumii, pentru că ființa însăși, prin condiția ei, a invitat dintotdeauna la reflecție, iar în interiorul acesteia au luat formă epică, în majoritatea lor, reprezentările izvorâte din spaimele sau din uimirile ancestrale. Că literatura, cu un accent special în poezie, a venit simultan cu reflectarea filosofică a vremii ori a ajuns, cu mijloace proprii, prin contemplare specifică, să exprime aceleași opțiuni filosofice e la fel de neîndoielnic. Viața în sine, cu toate ale ei, Ființa (*ființarea și fiindul*) au fost și au rămas încă surse ale reflecției și ale reprezentărilor de orice gen. În literatură (de la *Mahabharata*, la *Epopoea lui Ghilgames*, la *Poemele homerice*, la *Eneida* și *Divina Commedia*), în dramaturgie (Euripide, Sofocle), în artele plastice (Michelangelo, Bernini, Pierre Puget), în clasicismul muzical (Bach, Händel), ideea mitică și-a probat totodată fecunditatea în teme și motive eterne ale umanității. Aceste ispite au rezonanțe firești, inclusiv în lirica universală, unde au exprimat, în acord sau în contradicție cu religiile fundamentale, colorații conotative remarcabile. Nu am știință dacă pe aiurea s-a reușit în lirică o paralelă sistemică modernă, laică, coerentă, o epistemologie romanțată, dar, la mai toate popoarele, poeții și-au pus întrebări cu un astfel de conținut. La noi însă, ca să iau doar doi poeți contemporani, după ce am citit *Recviemul pentru tăceri și nimiciri* (Editura TipoMoldova, Iași, 2013) al lui Aurel Pantea (vezi volumul nostru *Lecturi reflexive*, Editura TipoMoldova, Iași, 2015), am prilejul să citesc volumul *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, un florilegiu din poezia lui Eugen Dorcescu (selecție, schiță biobibliografică și eseu hermeneutic de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015), volum care, prin interpretările celei care l-a realizat, conduce, prin „arhitemă”, tocmai la o astfel de observație. Eugen Dorcescu, în acord cu ceea ce teoretic adnota el însuși în *Poetica non-imanenței* (Editura Palimpsest, București, 2009), i se confesează Mirelei-Ioana Borchin:

„Toată opera mea e un zbucium, în care se mișcă avataruri, amintiri, uitare, suferințe samsarice, aspirații nirvanice...” (p. 480). Ideea, relevantă de autoarea volumului și de poet, trimite tocmai la o astfel de epistemologie romanțată. Eugen Dorcescu, doctor în Filologie, poet elevat, cu preocupări teoretice remarcabile (*Metafora poetică*, Editura Cartea Românească, București, 1975 ș.a.), are informații redutabile, care acoperă arii culturale fundamentale și va sublinia în poezie că „irealitatea lumii e mai reală decât realitatea ei” (p. 513). O sinteză tematică, dar și o concluzie asupra poeziei sale formulează însuși poetul: „Poezia mea nu este peisagistică, deși are foarte plastice descrieri de natură. Nu e religioasă, deși îl are în centru pe El Shaddai. Nu e thanatică, deși vorbește mereu despre moarte. Nu e erotică, deși e plină de aluzii la iubirea sufletească și trupească. Poezia mea nu e nimic din toate acestea și, de fapt, este toate acestea. Dacă arhitectura ei este ființa, adică sinteza de nepătruns dintre viață și moarte, atunci e firesc să acopere, pe cât posibil, tot spațiul și timpul în care se manifestă ființa, precum și toate soluțiile propuse de filosofii, de religii etc., la această interogație” (p. 573-574). În acest sens, este scris, de fapt, și eseu hermeneutic *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei* (p. 459-594), îndelung chibzuit, cu acribie și cu har erudit caligrafiat. Mirela-Ioana Borchin antologhează selectiv și cu atenție poezia lui Dorcescu, de la volumul lui de debut, *Pax magna* (1972), și până la *Nirvana* (2014), acesta din urmă prilejuit de trecerea în eternitate a soției sale, criticul, istoricul literar și stilisticianul Olimpia Berca. Secțiunea dedicată poeziei se încheie (*Finis coronat opus!*) cu un grăitor *Epilog*: „Izvoditoru-acestor stihuri știe/Că, isprăvindu-și truda, pune punct/La scriitura și biografie/Că, deși viu, de-acuma e defunct...” (p. 458). Înaintea acestuia însă, poeziile din *Omul de cenușă*, *Omul din oglindă*, *Cuvântul*, *Dorul*, *Heiligenblut*, *Vulturul nopții*, *Postbiografie*, *Samsara*, *Sufletul liniștii* ori *Nirvana* fac argumentația ideii-generice a eseului hermeneutic din final. Mirela-Ioana Borchin se dovedește a fi un cititor atent și avizat al poeziei, în general, și are capacitatea decodării liricii dorcesciene după regulile cele mai subtile

ale hermeneuticii și criticii literare, iar Eugen Dorcescu, într-o „mărturisire poetică de Sine” (p. 464), confirmă că, în viziunea lui, în care se unifică marile perspective epistemice, „Spiritul și Materia sunt identice, separarea lor, non-echivalența lor, dă naștere stării de spirit numită Samsara”, afirmată, de la filosofii hinduse ale *Vedantei*, la Jainism și Buddhism. Dintru aceste începuturi orientale, se relevă cele trei mari adevăruri: 1. Sufletul omului este nemuritor, iar viitorul lui este un viitor ale cărui dezvoltare și măreție sunt nemărginite; 2. Principiul dător de viață trăiește înlăuntrul nostru și în afara noastră, e nemuritor și veșnic binefăcător, el nu este auzit, nu este văzut și nu poate fi palpat, iar cel însetat de cunoaștere îl poate distinge; 3. Fiecare om este propriul său judecător, distribuitorul propriei sale fericiri sau suferințe; își determină singur viața, răsplata sau pedeapsa, așa cum le formulează Yog Ramacharaka (*Viața de dincolo de moarte*, Editura Lotus, București, 1991, p. 100). Așadar, din perspectiva hindusă, nu există eschatologie, pentru că nu există Moartea, ci numai Viața, cu numeroasele ei ipostaze ale trecerii: „Cel ce cu credință dobândește Cunoașterea, năzuind spre ea cu simțurile stăpânite; dobândind Cunoașterea, ajunge repede la pacea supremă” (*Bhagavad-gita*, IV-39). Ținta supremă fiind Nirvana, finalul Samsarei. În înțelepciunea tradițională brahmanică, viața omului cunoștea patru vârste distincte, în contiguitate firească: vârsta uceniciei, etapa casnică, semiretragerea și renunțarea, cu conținuturi subordonate unor scopuri fundamentale, ce vizau, succesiv, artha (materialitatea), kama (plăcerile), dharma (datoria socială) și moksha (eliberarea). Pe ultima ei secvență lumească, viața tindea către Brahman, scop personal, ce precedă și asigură moksha, și, totodată, castă respectată ca atare, alături de Kshatrya (oștenii), Vashya (negustorii și agricultorii) și Sudra (meșteșugarii, muncitorii casnici). Eugen Dorcescu este un bun cunoscător al acestor filosofii, nu-i sunt străine nici concepțiile hinduse privind viața de dincolo de moartea fizică, cu depășirea planului grosier al mundanului, cu trecerea în astral, și crede în eliberarea nirvanică, deși hindușii împărtășeau credința că „sufletului îi este

imposibil să se ridice mai sus de planul căruia îi aparține” (Yog Ramacharaka, *op. cit.*, p. 45). Cele mai multe suflete rămân în astral, dar ele pot fi vizitate de sufletele care ajung în planurile superioare, atribut al dezvoltării samsarice (na), care au înrâurire inclusiv într-o serie de credințe din psihologia poporului român, nerepudiate de creștinismul nostru ortodox. Eseul Mirelei-Ioana Borchin urmează și el aceste etape samsarice, argumentele poeziei lui Eugen Dorcescu susținând nouă astfel de trepte, poate în acord și cu credințele autohtone în cele nouă vămi ale cerurilor, pe care sufletul le va străbate după moarte, dar și în legătură cu dogma creștină. În filosofia ezoterică a Indiei (vezi lucrarea cu acest titlu a lui C. J. Chatterji, Editura Princeps, București, 1991), Atma (Sufletul) ar fi primul din cei șapte factori ai Realității, urmat de Buddhi (înțelepciunea), Manas superior, Manas inferior, Kama (senzația, dorința), Prana (vitalitatea) și Sthula Butha (materialitatea). Atma este totuna cu Mahatma (suflet mare). Toate acestea sunt străbătute de Eul omului, Sinele, care înregistrează toate variațiunile spiritului, ale mentalului și ale grosierului, martor unic al existenței, esența Ființei, principiu eteric, identificabil cu viața în sine și în care se manifestă, dimpreună, Brahma (Legea; primul Logos), Avidya (Neființa, Irealul; al doilea Logos) și Mhat (Ideatiunea; al treilea Logos), o trinitate similară celei din Creștinism (Tatăl, Fiul și Sfântul Duh). Poetul, deși nu s-a concentrat, existențial vorbind, pe o anumită religie, nefiind un poet religios, după cum se declară (p. 464), ceea ce este esențial pentru mărturisirea de Sine, se poate întoarce în astral și îl caută în Sine pe Cel ce a fost, Ființa elementelor, într-o thanatică oglindă, în Râul negru al pre-existenței: „În Râul negru, ceara/desișurilor galbene de floare/aprinde facle”, sau: „Grea lumină/în negrul Râu, în umbrele portaluri!” (p. 466). Timpul și spațiul, ca dimensiuni ontice, la Eugen Dorcescu își șterg aributele, pentru că, așa ca în ezoterismul hindus, ar rupe armonia sferelor, ar crea un complex de iluzii incompatibile cu sensul Samsarei. De fapt, nici la hinduși, aceste categorii nu semnifică prea mult: Timpul (Kala) se rezumă la acțiunea de a număra, Spațiul (Deshala) presupune a

indica, în vreme ce Absolutul este definit, până și de filosofi, ca echivoc: nici aceasta, nici aceea. Poetul își structurează viziunea din perspectiva samsarică, nu sub constrângerea categoriilor, ci după o simbolistică etnogenetică. Aceasta, la Eugen Dorcescu, într-un statut al Manasului superior, s-ar putea rezuma la însuși simbolul getic al lupului: „Doar el, doar lupul singur, stă deoparte,/Nu poate juca dublu, nu se-mparte,/N-amestecă viață și cu moarte./Alege și prigoana, și pustia,/Își poartă, fantomatic, schivnicia,/Știind prea bine care este prețul:/Lui, glonțul, poate. Celorlalți – disprețul” (p. 470). Iată de ce Mirela-Ioana Borchin ordonează ideatic poezia într-o Samsara stratificată pe nouă trepte (*Poetica treptelor*): I – *Visele apelor*, II – *Visul celtic*, III – *Dulcea moarte*, IV – *Adâncul, Nimicirea, Abaddon*, V – *Thanatos*, VI – *Absența*, VII – *Bătrânul*, VIII – *Prima treaptă a cerului*, IX – *Nirvana – impresie și expresie*. Cu argumentele poeziei lui Eugen Dorcescu, Mirela-Ioana Borchin sintetizează treapta întâi într-o zonă misterioasă dintre conștient și subconștient, în lăuntricitate, acolo unde (p. 464) poetul își înțelege ființa și o definește la hotarul de nepătruns dintre viață și moarte, dar și ca traseu lumesc al Spiritului detașabil de teluric, de materialitate: „Nici nu mai știu: sunt chip, sunt arhetip?/ Când trupul meu se-upleacă peste unde,/Cel din adânc tresare și se-ascunde – /Și totuși, fără caznă, mă regăsesc oriunde” (p. 465). Treapta a II-a – *Visul celtic* (*Visul nirvanic*, am adăuga noi); aici se naște ființa Poetului, cu intersectări de anamneze, se situează în spațial și atemporal și se relevă sub aura misterului: „... în care-ncerc, de veacuri, să pătrund./De veacuri, luna picură pe prund/și Râul se destramă în pustiu,/ca o spirală-n vid, ca un crochiu./Crochiuri suntem. Singuri, înotând/într-un ocean de beznă, larg și blând,/într-un ocean matern, primordial.../Întoarce-te spre mine, ești un val” (p. 466). Tot aici, cealaltă parte a decorului teluric, *Cetatea păduroasă*, e reținută ca amprentă emblematică pentru lirica poetului: „În codrii fără capăt, verdea zare/A frunzelor, a ierburilor, lin/M-acoperă, de vis și vreme plin,/Într-un vârtej de umbre mișcătoare./Copitele, pe drumul de pământ,/Se-aud distinct, ca inima. Și-n

gene/Port toată mierea dulcilor poiene/Ce mă-nsoțesc vibrând, din când în când” (p. 479). Poetul recunoaște că toată opera sa e un zbu-cium în care se mișcă avataruri, amintiri, uitare, suferințe samsarice, aspirații nirvanice (p. 480), însăși viața lui este trăită între realitatea empirică și cea metafizică și se exprimă metaforic în limbajul poeziei. În viziunea sa, poetul are convingerea că orice viață este o renaștere a sufletului, un zbu-cium samsaric, în care Sinele transcende spre ceea ce același ezoterism hindus numea Sat-Avidia (Ființă-Neființă). Cea de a III-a treaptă este consacrată morții din perspectivă samsarică, dar, în egală măsură, și vieții repetate întru toate ale ei, mai ales în resfințirea iubirii. Eugen Dorcescu a scris o poezie cu un singur filon erotic, ne spune Mirela-Ioana Borchin (p. 485). Așa cum a declarat, a iubit o singură femeie: *Doamna lui*. În vieți succesive. Această iubire configurează o treaptă a fericirii. Adevărata fericire nu se poate trăi în Samsara. O arhi-amintire este însă o stare de întrezărire a Nirvanei: „Era o zi senină, ca și azi/(Tu, chintesență-a zilelor senine!)/Se destră-mau păduri de sumbri brazi/În urmă, pe cețoasele coline.//Călăto-ream, de mult, către apus,/ Când drumul m-a adus într-o câmpie/ Greu adâncită-n umbra viorie/A codrilor ce-o străjuiau de sus.//Și te-am zărit. Departe, în amurg,/Fixai curbura unui spațiu, care/ Înainta treptat în înserare/”... (*Ibidem*). Integrabil aceleiași poezii a ființei, erotismul este o purificare a Sinelui, care se va desăvârși după principiile Fengshui *yin* și *yang*, respectiv materia stabilă, dar pasivă, a naturii, concentrată în întuneric și umezeală (feminitatea), și forța cerească, expansivă, activă deci, exprimată prin căldură și uscăciune (masculinitatea): „Goana lor buimacă/E-a unui trup în taina altui trup” (p. 489), când duh și trup, Spirit și Materie sunt Una, spre încheierea/săvârșirea/desăvârșirea dramei existențiale, după cum observă poetul (p. 497). Sau: „Nu erau ceruri, nici pământ./Dar nici nu le doream. O, nu!/Mă stăpânea un singur gând:/Să te găsec, să fii și tu/Cu mine, unde eu eram./Un gând, ca un fuior de vânt,/Un gând, ce mă purta vibrând./Te căutam, te căutam,/Zbor lângă dor adăugând./Te căutam. Și-mi petreceam/Eternitatea căutând...”

(p. 490). Treapta a IV-a, *Adâncul. Nimicirea. Abaddon*, este consacrată discontinuităților, accidentalului, care se manifestă la exteriorizarea interiorității, în căutarea alterității pe paradigma mundană a Sinelui: „... acum, pe treapta a IV-a, intervine ȘOCUL la contactul cu EXTERIORITATEA. Cu anecdotica Samsarei. Acum are loc cunoașterea fenomenală, la suprafață, a Samsarei. Cunoașterea stării de spirit numită Samsara”, confirmă poetul (p. 493). Materialitatea disolută în diluvian (ploaia ca simbol) amenință legătura universală a principiilor fundamentale din cosmogoniile vedice, buddhiste și jainiste, familiare poetului: „Dintr-o zare în/alta,/zac, în apele/somnului,/oameni uzi, de pământ./Nu tresare niciunul. Nu/învie/niciunii./Numai Duhul/se poartă/pe deasupra genunii” (p. 500). Sau: „... plouă,/în solul uscat, firele de apă/caută tuburile/sparte ale scheletelor,/undeva, adânc, foarte adânc,/zac milioane de schelete din/vremea Potopului [...] spre-a ne face și/mai sinistră așteptarea, și/mai de neînțeles amânarea” (p. 500). Toamna vine să încheie tot în soluție un ciclu: „E toamnă, deci. Haoticul sezon./Și vidul din priviri are-o culoare/Cu-ntunecimi agonice și-amare./Pe străzi, năluci, incinerate-n soare,/Îmi glăsuiesc, arzând, la unison,/Topite-n trista lor halucinare://*Adâncul. Nimicirea. Abaddon*” (p. 503). Habitatul, orașul devin apăsătoare, amenințate în adânc de nimicire, în aceeași mlaștină a Samsarei, frecventă referire alături de Nirvana. Cea de a V-a treaptă, *Thanatos*, se deschide tot cu un motto și se adresează vulturului negru al morții: „Cât de crunt m-ai făcut/să-nțeleg!/Cât de crunt m-ai trezit!” (p. 509). O trezire dinspre perisabilul biologic spre sublimul *Thanatos*: „După *Dulcea moarte*, treapta sublimă, înălțătoare, purtătoare a tragismului nobil, a unui omenesc superior, și-ar avea locul, mi se pare, și logic, și pentru continuitatea în tragism și sublim, o treaptă a lui *Thanatos*” (p. 509). Pe această secvență reverberează psalmodic Sinele reflexiv, debarasat de emoțional: „Lăudat să fii, Doamne,/pentru lumină și soare,/lăudat pentru alba ninsoare,/lăudat pentru ploi, pentru grâne,/lăudat pentru luna și stelele ce/clipesc primăvara în *Râu* și-n fântâne./Lăudat pentru bucata de pâine/și pentru paharul de apă, date mie ieri,/date azi, date

mâine./Lăudat că ești Duh. Că-mi vorbești/fie-n vis, fie-n suferință, fie-n gând./Fiindcă ești./Lăudat pentru-nmiresmatele ierburi. Pentru/frunze și flori.//Lăudat că-n final/mă omori...” (p. 509). Așa cum spunea Eugen Dorcescu (vezi *supra*), poezia lui nu este religioasă *stricto sensu*, ci mai degrabă se situează deasupra religiozității, prin trăire și reflexivitate, într-un numinos proteic. Aici se împacă și se șterg și diferențele, și diferendele dogmatice și consensualizează într-un același El Shaddai, revelat în lumină, chemând eul, tot mai departe, din lumină-n lumină; și Avatarul – Totemul, care cheamă eul din negură în negură (p. 514). Treapta a VI-a, *Absența*, este un alt pas spre desăvârșirea samsarică prin suferință. „Fiara morții distruge și căsnicia Poetului. Thanatos îl doboară pe Eros. Inelul marital nu mai are acoperire. Este vidat de semnificația pe care a deținut-o jumătate de veac. Anulat ca semn. Preschimbat în iluzie. Fiindcă încetează a mai fi indicele unei stări de fapt. Acest indice devine, acum, certificatul de deces”, notează în exegeza ei Mirela-Ioana Borchin (p. 519). Descătușat, prin spiritualizare, într-un veșnicirea spiritului, poetul trăiește diferit, într-o diacronie firească, moartea tatălui, moartea mamei și moartea iubitei, după natura și încărcătura iubirii cu care i-a nemurit în versuri laolaltă. Lamentația sinceră e, simultan, emoțională și reflexivă: „Mi-e greu, iubita mea. Dar n-am de-ales./Exhib certificatul de deces/La un ghișeu, apoi la alt ghișeu./Și actul care-arată cine-s eu.//E totul cât se poate de firesc./E inuman, dar foarte omenesc./Alt gest convențional, alt chip smerit,/Spunându-mi, zi de zi, că ai murit” (p. 519). Întreaga lume e de acum absența iubitei („*Întreaga lume e absența ta*”), iar cel care trăiește nu mai este el, după cum se reține în *Postbiografie*. Treapta a VII-a este consacrată *Bătrânului* și este definită de Mirela-Ioana Borchin ca nod conflictual, ca vârstă limită între detașare și revoltă, între neclintire și rătăcire, între contemplare și acțiune autodestructivă (p. 536), nu departe de ceea ce presupune în vedantism vârsta renunțării, despre care am amintit mai sus. Bătrânul are o structură lăuntrică triadică: eul e dezbinat între un eu trupesc și unul spiritual, aflate în neîmpăcat conflict, această

tensiune fiind permanent observată, consemnată și deplânsă de supraeu, de conștiință. De aici, dorința de a ieși din existență, un fel de thanatofilie, de aici, nevoia de uitare, de stingere a tuturor confruntărilor, de aici, tânjirea spre Nirvana, explică și Eugen Dorcescu (p. 543). Poezia vine să confirme și ea cu argumentele ei: „Bătrânului/i s-a făcut atât de lehamite/de ziua/ploioasă, de/înfățișarea orașului,/de piața duhnitoare,/de semenii murdari, săraci,/zbârliți, disperați,/i s-a făcut atât de/lehamite de sine însuși, de/propria-i viață,/încât, întors acasă,/și-a șters, cu/un gest decis, decisiv,/și-a șters, de pe/pânza goală a zilei,/statura, umbra/și urmele –/atât înapoi, cât și/înainte” (p. 541). Cu alura lui de sfinx, bătrânul este concomitent Sinele divizat între trupesc, spiritual și aspirația nirvanică, dar și înțelegere și acceptare a sensului și a cauzărilor: „nedespărțit e tot ce se desparte”. Cea de-a VIII-a treaptă este, în definitiv, *Prima treaptă a cerului*: „Sufletul meu/între cădere și zbor/se sfâșie./Hallelu Yah! mai apuc să/rostesc./Slavă Ție!” (p. 559). Bătrânul este acum în măsură să împace trecutul purificat de nostalgie cu viitorul lipsit de speranță, prin metafizica compasivă și distantă a prezentului. El face, apoteotic, sinteza de esențe, în aria metafizică a trăirii și a reflecției, în sensul trecerilor de prag: „Lăudat să fii, Doamne,/pentru lumină și soare,/lăudat pentru alba ninsoare...”, pe care Mirela-Ioana Borchin o reia și aici (vezi și p. 509), pentru aceleași virtuți asupra cărora va zăbovi magistral în treapta a IX-a, *Nirvana – impresie și expresie*, un capitol de hermeneutică aplicată, de critică și de stilistică exhaustivă, căreia nu-i scapă nimic din ceea ce e de luat în seamă la împlinirea estetică a întregului: acumularea lexică, repetiția, punctul interior, paralelismul sintactic, apozitia, proforme, elipsa și, în final, prozodia – tot atâtea surse și resurse de tensiuni lirice și subiacențe ale unui baroc original, legate intrinsec de începuturile și de preocupările științifice, profesionale, ale lui Eugen Dorcescu, în cercetarea și teoria literară. Mirela-Ioana Borchin chiar notează, la un moment dat (p. 601), o apropiere grăitoare: „Atrag atenția studenților asupra frumuseții versului chomskian. Dintr-o poezie care, din păcate, nu s-a mai scris. Noam

Chomsky nu a avut în vedere poezia. Eugen Dorcescu însă, da. Noam Chomsky a părăsit și lingvistica. Eugen Dorescu însă, nu”. Notând și noi câteva impresii la apariția elegiilor din *Nirvana* (vol. *Lecturi reflexive*, TipoMoldova, Iași, 2015, p. 19), observam, cu aceleași argumente și pe aceeași frecvență emoțională cu autorul, cum Poetul („Călătoream, de mult, către apus...” – p. 20) este trezit crunt și se găsește „un strop de duh și-un/munte de pământ...” (p. 23), un heideggerian revers al ființei/al ființării (p. 24), amăgit cu fericirea/de-a iubi și/de-a fi el însuși... (p. 24), destul cât să se întrebe, după logica efemerității: „Desăvârșit pentru ce,/pentru cine?” (p. 25), și identificându-se, cel mai sigur, ca o subcontiguitate alternativă a lui „Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este” (*Matei*, 5, 48), în condițiile fals paradoxale, în care „Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență” (coperta a IV-a). Ei bine, nu-mi pot încheia adnotările pe marginea acestui parcurs prin „epopeea lirică dedicată condiției umane”, în și prin numele poetului Eugen Dorcescu, de către Mirela-Ioana Borchin, fără a conchide, iarăși heideggerian, că „ființa este ființa devenirii și de aceea este dincolo de devenire [...] Ea este ea însăși la nesfârșit și se epuizează în a fi asta”, tocmai ceea ce Eugen Dorcescu relevă excelent și original în poezie. Selecția de poezii și eseul hermeneutic (excurs abil în denotarea și decodarea existenței reflectate în cod și conotativ), realizate de Mirela-Ioana Borchin în acest volum, nu știu dacă sunt un unicat la noi, dar sigur fac o raritate demnă de luat în seamă, inclusiv de Institutul Cultural Român, pentru o deschidere care lui Eugen Dorcescu i se cuvine fără îndoială, în contul unei șanse persuasive a poeziei românești spre universalitatea căreia îi aparține.

„Portal Măiastra”, nr. 4, 2015, p. 41-42; Iulian Chivu,
Heterogene, Editura Sitech, Craiova, 2018, p. 47-57.

* * *

CONECTIVITĂȚI HERMENEUTICE CU MIRELA-IOANA BORCHIN

După ediția critică a poeziilor lui Eugen Dorcescu (*Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015) – cred că singurul poet român în viață care are deja o ediție critică – și în continuarea eseului Mirelei-Ioana Borchin (*Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*), care face temeinice sinteze legate de subtilitățile ideatice ale operei binecunoscutului poet bănățean, dând un caracter distinct ediției, autoarea volumului continuă să releve, la același nivel expertizat de recepție, noi sclipiri și înrâuriri universale ale poeziei dorcesciene, din același registru abscons al semnificării, greu sesizabil și puțin accesibil celor neinițiați în hermeneutica textului.

Astfel, Mirela-Ioana Borchin continuă să exploreze același univers poetic tot în formula eseului (*Eugen Dorcescu și poetica avatarurilor*, în „Națiunea”, 19.01.2016) sau într-un remarcabil interviu („Confluente literare”, 1.12.2015 și 11.01.2016), de data aceasta, firesc, cu contribuția nemijlocită a poetului. Reverberațiile receptării, după ce am publicat eseul *Poezia ca existență reflexivă – săvârșire întru desăvârșire* („Portal Măiastra”, nr. 4/2015), mă invită la re-lectură cu lumină mereu înnoită, la o nouă incursiune în același spațiu liric, de ce nu, chiar sub influența interviului amintit. Pentru că Mirela-Ioana Borchin ține ca unele aspecte semnalate/analizate din poezia lui Eugen Dorcescu să aibă chiar confirmarea acestuia și, pentru aceasta, recurge la cel mai indicat gen jurnalistic, interviul.

Prilejul de neliniște care cere continuarea elucidărilor este reținut de Mirela-Ioana Borchin în debutul eseului despre poetica avatarurilor: „Aparent, Eugen Dorcescu semnează o poezie încărcată de tristețe, pesimistă, înnegurată. Ar fi imposibil altfel, pentru un creator lucid, care viețuiește în *Samsara*, unde suferința este omniprezentă, iar cauzele ei sunt infinite”. Poetul o va recunoaște și el, de la începutul interviului, de fapt, printr-o reluare din discursul său la

lansarea ediției critice amintite: „Pentru mine, Poezia a fost și a rămas, nu știu dacă va mai fi sau nu astfel, un mod de a accede la ființa profundă, la zona unde ființa mea – condiția umană particularizată în mine – găsește abisalitatea ce susține, ce irigă, ce dă o viață misterioasă ființei, în genere...”, spune Eugen Dorcescu și de aici urmează detaliierile interviului. Lumea simbolului, pe care o prefigurează poetul, converge într-un concept riguros: *simbolul* – ca „expresie lingvistică a unei realități antropocosmice”, de unde se pășește, pe temeiurile modelelor vedice, spre avatarii ființei poetice. Viziunea Sinelui, a omului în definitiv, pe o astfel de proiecție, presupune drumul (*Samsara*) și finișul/desăvârșirea (*Nirvana*). Poetul presimte viața ca suferință prin conștiință, precum o văzuse și Mircea Eliade în civilizația hindusă și, în general, în toate mitologiile bine articulate: „Suferința este, e adevărat, universală; dar, dacă omul știe cum să o abordeze pentru a se dezrobi, ea nu este definitivă [...]. A te elibera de suferință, acesta este scopul tuturor filosofiilor și tehnicilor de meditație indiene. Nicio știință nu are valoare dacă nu urmărește salvarea omului. În afară de aceasta (*Eternul care locuiește Sinele*) nimic nu merită a fi cunoscut (Svetasvatava – Upanisad I, 12). Salvarea implică transcenderea credinței umane” (Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, II, p. 48). În ideea că suferința, general umană, atribut destinal postadamic al lui *homo sapiens*, nu este definitivă, se pare că de la dravidieni, indienii, prin câteva minți luminate, au preluat un anumit tip de zeu, pe care au așezat, în ordine cronologică, Vedanta idolatrică (a lui Sankara), Brahmanismul, Buddhismul, Jainismul, Hinduismul, Sivaismul, Tantrismul, cultivând și ele idolatria care a proliferat Avatarul, ca metamorfozare/incarnare a zeului, în chip de animal sau de om, din rațiuni bine determinate. Ființa este, prin geneza ei vedică, Una tripartită: Brahma creator, Visnu conservator și Șiva distrugător. Aceste principii se regăsesc, ca atribute, în firea omului, prin cele trei *guna*: „Când predomină *sattva*, conștiința este calmă, clară, comprehensivă, virtuoaasă; dominată de *rajas*, ea este agitată, incertă, instabilă; copleșită de *tamas*, ea este obscură, confuză,

pasionată, bestială” (Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 57, *infra*). Buddha, de pildă, este Avatara lui Visnu. Însă, spre deosebire de Visnu, Buddha pierde din calitățile revoluționare ale zeului și își asumă, în schimb, calitatea de restaurator al lui Dharma-Damma, când sfătuiește să se privească durerea în față și recomandă diferențierea dintre cunoașterea de sine și cunoașterea lumii (doctrina lui Buddha fiind centrată pe cele Opt Adevăruri Nobile, unul dintre primele fiind cel ce definește viața ca suferință). Nu departe de cele spuse mai sus, țin să reiau din interviul Mirelei-Ioana Borchin cu Eugen Dorcescu o precizare a acestuia: „Avatarurile sunt prezente pe tot traseul poeziei mele, încă de la debut”; și poetul își rămâne consecvent propriului arheu și avatarurilor consacrate. La abilitățile interviewării, el se va mărturisi ceva mai departe: „Coabitarea eu-avatar, atât de veche în scrisul meu, consubstanțială acestuia, definitorie, în mare măsură, probează că s-a ajuns la experiența, măcar parțială, a eului relativ, a non-eului, a non-eului obiectiv, și a non-eului subiectiv, la intuiția vastității lor atotcuprinzătoare, la vacuitatea fericită, unde toate *con-viețuiesc*” (s.n. – I. C.). Mi se pare că aceasta este esența și, de aici, dialogul merge spre iluminări argumentative, fiindcă, altfel, s-ar putea deplasa, eronat, spre fenomenologiile occidentale și existențialismul postmodernist. Autoarea ediției critice, mai sus amintite, este, firește, o bună cunoscătoare a poeziei lui Eugen Dorcescu și, în interviu, face dese recurențe la text. Dacă la Macedonski simbolul făcea sinteza *eu-faun*, la Eminescu sinteza *eu-Luceafăr*, în *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, „Arhiființă-arheu, ființă-avatar, eu liric – lup/cavaler/trubadur formează un șir de incluziuni, de abstractizări, care sunt expresii lingvistice ale unei experiențe/existențe antropocosmice”. Dimensiunea ontică a timpului fizic este anihilată, după filosofia mitului, și întoarcerea dincolo de eliadescul *illo tempore* îl pune pe poet în contact cu ne-timpul și ne-creatul pregenezice. Acolo unde găsește Vacuitatea, Libertatea, Iluminarea, Nirvana și El Shaddai – zeul care se concepe în reflexivitate dinamică –, își statornicește existența poetică, elemente asupra cărora Mirela-Ioana Borchin vine din direcția unor indicii lingvistice, a două „nuclee lexicale”, care se cer lămurite,

motivate: *Arhi-Amintirea* și *Nirvana*. „Din punct de vedere semiotic, vă aflați într-o paradigmă postromantică. Toate simbolurile sunt negate, sfărâmate în mii de bucăți și reconfigurate”, observă Mirela-Ioana Borchin, intuind semantica metaforei și simbolul în filogeneza gândirii, care semnifică, precum în tezele nominaliștilor. Odată cu aceasta, are loc conceptualizarea Ființei, mai întâi ca Arhi-Ființă și, imediat după aceea, ca Ființă-Avatar. Scolasticii sugerau că antropogeneza se reia, cel puțin schematic, cu fiecare existență, prin ciclicitățile biologicului și ale istoricității. La Eugen Dorcescu, cu *hiperlucidiate halucinantă*, Avatarul face trecerea din ontogenetic în ontologic: Lupul, Cavalerul, Cneazul („Sunt neam de cavaleri și/de eroi./Prea bine știu: mă trag din/Litovoi./Dorm, ca strămoșii mei, pe/lănci și scut./Și-o singură iubire am/avut”), de ce nu?, și Bătrânul. Lupul în mitologia dacică are, potrivit lui Mircea Eliade, înrudiri cu cel din mitologia iraniană și chiar germană: dragonul Wulf-Wolf/Wulfila, la daci ridicat la rang de simbol, inclusiv pe steagul lor. În poezia lui Dorcescu, el „dispare în pădurea eterată,/La care nu ajunge niciun drum...” (*Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, p. 109), arhetip al arheului care, alături de Cavaler, intră într-o dualitate lăuntrică, în Sinele poetului. „Poetul și lupul se întâlnesc nu doar în ființă, ci și în arhiființă, în arheu – partea esențială și veșnică a ființei sensibile. Lupul face parte și din mitologia personală a lui Eugen Dorcescu, care a copilărit la poalele «Muntelui Lupilor», într-un sat înconjurat de păduri, din care se iveau, zilnic, lupi, mai cu seamă solitari, dar, iarna, și în haită” („La marginea acelei Poiene e râul, cu lunca lui, la stânga, privind în aval, e pădurea, în spate sunt Munții Vâlcanului – ai lupilor, altfel spus: Pleșa, Cornetul...”, adaugă Mirela-Ioana Borchin, cf. *Eseul hermeneutic*). Interviuul admite, în consens cu toate acestea, ideea că Poezia se compune din trăiri necomunicabile, gen: dragoste, ură, moarte, tristețe, bucurie etc. Și, fiindcă Poezia se ridică deasupra oricărei religii, Eugen Dorcescu demonstrează că „se poate coabita cu un avatar”. Ne întoarcem la eseul Mirelei-Ioana Borchin din volumul critic, unde poetul spunea, printre altele: „Și cavalerul, și trubadurul sunt tot avataruri. Pare greu de crezut, dar să știi că adevărul e acesta.

Eu am citit despre cavaleri, cetăți, domnițe, amor curtean târziu...” (*Nirvana...*, p. 481). De aici, Mirela-Ioana Borchin adâncește observația: „cavalerul este un avatar la fel de puternic precum lupul. Este cavalerul ivit într-o halucinantă calcadă: «Mă recunosc în mine însumi. Sunt/Cel ce purtase-o tulbure armură,/Cel ce ascultă-n dimineața pură/Copitele pe drumul de pământ»” (*Ibidem*, p. 479). „Vacuității fericite, unde toate con-viețuiesc” i-ar încăpea, precum brahmanul vedic, *Bătrânul* – ultimă ipostază pământească a *Samsarei*: „Bătrânul și-a simplificat,/și-a geometrizat afectele. Spune/că ierarhia iubirilor sale/începe cu Yah Elohim, continuă/cu soția, nepoții, fiicele, cu/părinții și frații – cei după trup,/cei întru credință –,/se oprește la semeni,/diluându-se enorm, pentru a-i/cuprinde pe toți, pentru a/se distribui egal fiecăruia...” (*Nirvana...*, p. 208). El „nu poate juca dublu, nu se-mparte/n-amestecă viață și cu moarte” (*Ibidem*, p. 180), el este generozitate cunoscătoare, liniștea cu care își trăiește *dharma*: „Bătrânul observă cum ei îmbătrânesc întrebând,/Bătrânul rămâne același, bătrân,/se gândește...” (*Nirvana...*, p. 212). În viziunea Poetului, Bătrânul este „acronic, deși trăitor, metafizic, deși implicat în istorie, Bătrânul nu privește cu nostalgie spre trecut, nici cu încredere spre viitor; concomitent, tratează lucid, compasiv și distant prezentul. Pe el nu-l interesează anecdotică umană, pasageră, iluzorie, deșartă, ci condiția umană, enigma condiției umane, pe care n-o vede, din câte aş presupune eu, nici tragică, nici de dorit, ci, în cel mai fericit caz, incompreensibilă” (*Nirvana...*, p. 567). Interviuul Mirelei-Ioana Borchin cu Eugen Dorcescu, centrat pe structurile poetice individuale, pe teme și simboluri, este o modalitate productivă de investigare (puțin practică de critica literară), alta decât cronică literară obișnuită, acesta având avantajul nemijlocirii și al adaptării ad-hoc, al divagării și replierii pe temă. Dacă de la o cronică literară obișnuită, frecvent rectilinie, se așteaptă, într-o schemă simplificată, luarea la cunoștință (lectura profesionistă a textului), relevanțe, particularități, concluzii (judecăți generale), interviul, ca în cazul de față, poate să confirme înrâuriri, determinări ale Sinelui, afinități, premise ale judecății de valoare. Întrebările, prin preambul, se arată

incitante, provocatoare pentru discuții argumentative: „De la prima întâlnire cu poezia Dumneavoastră, am început să caut ceea ce nu au văzut alții. De pildă, am vrut să înțeleg Poetica avaturilor...” Acest gen de investigație, când este bine gândit, așa cum face Mirela-Ioana Borchin, cere să fie lăsat deschis. Ba, mai mult, autoarea intuiește și prefigurează orizontul spre care ar trebui să meargă cititorul, de acum de unul singur, căutându-l pe poet în poezie.

„Națiunea”, 27 februarie 2016; „Constelații diamantine”, nr. 3, 2016, p. 8-9; Iulian Chivu, *Heterogene*, Editura Sitech, Craiova, 2018, p. 57-63.

* * *

EUGEN DORCESCU, RETROSPECTIVĂ ANIVERSARĂ

Mirela-Ioana Borchin, care s-a ocupat îndeaproape și cu prețuirea cuvenită de opera poetului Eugen Dorcescu (*Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* – 2015; „*Etern, într-o eternă noapte-zi*” – 2016), a tipărit recent, cu sprijinul mai multor colaboratori, volumul omagial *Despre Eugen Dorcescu*, la împlinirea vârstei de 75 de ani (Editura Mirton, Timișoara, 2017). Volumul în sine nu este o caligrafie jubiliară, colegială, cum am mai întâlnit pe ici, pe colo, ci este o retrospectivă demnă, aplicată asupra vieții și operei poetului, scrisă de oameni de cultură, poeți și prozatori din țară și din afară – o schiță exhaustivă de monografie, cum i se cuvine unui poet de ținuta lui Eugen Dorcescu.

Cu un titlu inspirat de celebrul *Sur Racine*, semnat de Roland Barthes, cartea Mirelei-Ioana Borchin se asigură de o adresabilitate deschisă, încă de la început, prin utile repere biografice urmate de repere bibliografice – o utilă și riguroasă trecere în revistă a operei lui

Eugen Dorcescu: cărți tipărite în limba română, cărți traduse în spaniolă, prezența în volume colective și în antologii, ediții critice, traduceri din franceză și din spaniolă, cărți editate online, ediții și referințe critice, premii, distincții. Sumarul este atent structurat și începe cu un capitol consistent, dedicat imaginii omului și poetului Eugen Dorcescu, așa cum este el receptat de foști colegi, de prieteni, toți cunoscători atenți ai operei acestuia, și se continuă cu aplicative eseuri (*Poezia ca inspirație divină* – II; *Simbolurile materiei, Despre o arhi-amintire* – III), cu un capitol privind *recunoașterea* poetului în spațiul cultural hispanic (IV), ca să se încheie, după toate exigențele, cu concluzii, bibliografie și o *tabula gratulatoria*. Împărtășesc, aidoma tuturor celor care se regăsesc în cuprinsul cărții, o opțiune valorică motivată pentru poezia lui Eugen Dorcescu, exprimată sporadic cu varii prilejuri și consemnată în bibliografie, încă un motiv pentru care am primit cu interes cartea Mirelei-Ioana Borchin, a cărei structură comunică, pe lângă rigurozitate filologică, o firească atracție către opera remarcabilului poet timișorean.

Opiniile mele, exprimate, așa cum spuneam, cu varii ocazii, s-au confirmat prin asemănarea până la identitate cu cele ale numeroșilor recenzori ai poetului și cu cele ale autoarei volumului omagial. Dacă analizele, impresiile, aprecierile critice se referă atemporal strict la receptarea poeziei lui Eugen Dorcescu, mărturiile foștilor colegi, ale prietenilor de-o viață se însoțesc cu adierea caldă a efemerității, a nostalgiei irepetabilului: *Am fost colegi la Filologia timișoreană într-o perioadă în care abia se înființase, de câțiva ani, iar profesorii erau și ei tineri* – mărturisește Ion Marin Almăjan (p. 19) – *După numirea mea, în 1979, la conducerea Editurii Facla, și după pensionarea șefului de redacție, poetul Alexandru Jebeleanu, gândul mi s-a îndreptat spre Eugen Dorcescu, pe care îl vedeam capabil să ocupe această funcție...* (*Ibidem*). Personalitatea poetului, calitățile sale, dar și verticalitatea sa vor fi dat roade și la Facla: ... *atitudinea intransigentă a lui Eugen Dorcescu este un exemplu de rectitudine morală și de responsabilitate. Așa l-am cunoscut pe Eugen Dorcescu* – scrie Livius Petru Bercea (p. 27) –, mai

ales atunci când a demisionat din funcția de director al Editurii Facla, pentru a nu face compromisuri politice.

Blând totdeauna, concesiv, ori de câte ori trebuia, inspira un respect aparte colegilor pe care, la rândul lui, îi prețuia: ... *Eugen văzuse că nu m-am prezentat și a rămas în locul meu să păzească telefonul. A doua zi, către mine: «Ionele, ai lipsit ieri, am stat eu în locul tău». Mai bine mi-ai fi tăiat din salariu, Eugene!* (I. Funeriu, p. 49). Și-a ajutat colegii și prietenii cu discreție și se păstrează în memoria lor cu aura recunoștinței: *Bunul meu confrate și prieten, Eugen Dorcescu, m-a ajutat de multe ori să merg înainte. Am simțit în el forța tulburătoare a adâncurilor, a crezului suprem în puterea omului care e hărăzit să aducă lumină...* (Maria Pongrácz Popescu, p. 89). Pentru toți a fost și este încă un bun confident: *Ne vedem rar. Ne citim des. Ne știam și îl prețuiam de mult, dar, în cele din urmă, ne-a apropiat definitiv trecerea prin aceeași tragică experiență. De atunci, ne scriem când și când. Ca să ne mărturisim tristeți și bucurii, care se cer împărțășite cuiva de-o seamă. Altfel, s-ar risipi ca pulberea pustiei și n-ar fi bine – își începe scrisoarea Radu Ciobanu (p. 33), din pragul celui de-al nouălea deceniu de viață.*

Cei mai tineri, care l-au cunoscut în diferite ocazii pe Poet, i se îndatorează cu îndestulare și se exprimă ca atare: *Cred că evoluția mea ulterioară a purtat, mai poartă, semnele acelei discuții cu editorul Eugen Dorcescu* (Corina Victoria Sein, p. 102); *unul dintre acei puțini oameni, care m-au îndrumat în arta scrisului...* *Îi mulțumesc* (Ticu Leontescu, p. 65); *Îi mulțumesc lui Dumnezeu că m-a binecuvântat și mi-a rânduit să-l cunosc pe Maestrul Eugen Dorcescu, să beneficiez și să mă bucur de atenția și prietenia Dânsului* (Blagoie Ciobotin, p. 36). Iar imaginea sa se prelungește până la începuturile poetice ale multora: *Impresia pe care mi-a lăsat-o poetul Eugen Dorcescu este aceea a unui înțelept, privind de la înălțimea unei vieți trăite onest și exemplar* (Eugen Georgescu, p. 52); ... *o aniversare cu Poetul Eugen Dorcescu poate fi considerată un privilegiu pentru orice contemporan care i-a fost apropiat* (Mircea Lăzărescu, p. 63). De reținut, cu interesul cuvenit, mărturiile evocatoare ale confrăților din lirica spaniolă de azi: *I-am cunoscut pe Eugen Dorcescu și pe soția sa Olimpia-Octavia în Librăria «Joc secund» din*

Timișoara, unde Institutul Cervantes ne invitase pe J.H. Tundidor, Coriolano González și pe mine (Rosa Lentini, n.n. – I.C.), la o întâlnire informală cu poeți români (p. 68); Am cunoscut poezia lui Eugen Dorcescu prin mijlocirea unui prieten comun, poetul Coriolano González Montañez, din Insulele Canare, care mi-a dat să citesc «Las elegías de Bad Hofgastein». Lectura lor m-a făcut să pătrund în poezia unui scriitor cu o dimensiune spirituală greu de întâlnit în poezia europeană de astăzi (M. Cinta Montagut, p. 73); Când Eugen Dorcescu și soția sa, Olimpia Berca, au ajuns în Tenerife, în primăvara lui 2008, Insula, pur și simplu, îi aștepta (Coriolano González Montañez, p. 77)... Ar fi fost și o a treia călătorie, care nu a mai avut loc, cea în care urma să i se prezinte cartea, dar sănătatea Olimpiei Berca l-a împiedicat să vină (p. 79). Și nu mai puțin memorabile sunt evocările confrăților timișoreni: Vorbea foarte clar, organizat, apăsător, cu o dicție cristalină, atent supravegheată de mișcări expresive ale mâinilor și de un joc nuanțat al privirii – și-l amintește Marcel Tolcea din ședințele de odinioară ale cenaclului revistei „Orizont” (p. 112), cenaclu de unde Cornel Ungureanu avea să observe că poezia lui Eugen Dorcescu era clasică, echilibrată, refăcea linia fixată odinioară de Pillat sau de Alexandru Philippide (p. 118).

Or, tocmai asupra poeziei lui Eugen Dorcescu se opresc cei mai mulți autori antologați de Mirela-Ioana Borchin în volumul său omagial. Unii o spun sentențios, salutar, cu judecăți sumative, sintetice, cu satisfacția constatării, a revelării: *Când scriu despre Eugen Dorcescu gândesc la cele profunde, la călătoria inițiatului, o călătorie necesară și pregătitoare (Constantin Stancu, p. 109); A-l cunoaște pe Poet în lumea Cetății e un privilegiu. A-l asculta vorbind despre poezie, a sa ori a confrăților, e o rară delectare (Lucian Ionică, p. 54); Numele lui Eugen Dorcescu desemnează o personalitate inconfundabilă în cultura noastră contemporană (Ioan Iovan, p. 59); La cele trei sferturi de veac ale sale, Eugen Dorcescu a ajuns să fie poetul cu vocație universală (Ion Jurca Rovina, p. 60). Alții o spun indicativ: *Să ne folosim de această lecție poetico-muzicală a lui Eugen Dorcescu, desprinzând din Ecclesiastul său ceea ce are și ceea ce nu are rost sau ce e și ce nu e „deșertăciune” (Viorel Marineasa, p. 71).**

Alții, concludiv: *A citi poezia lui Eugen Dorcescu înseamnă a face un exercițiu necesar de reflecție și introspecție* (M. Cinta Montagut, p. 74); *Poetul este un Ioan Evanghelistul, Mărturisitor al Luminii și, în același timp, un Apostol Pavel din Epistole* (Maria Nițu, p. 86), fiindcă își definește scrisul său a fi, în fond, o epistolă către Celălalt; *Orice text al lui Eugen Dorcescu, fie că este poezie, scrisoare sau tălmăcire în versuri din opera sacră, spune ceva esențial, dezvăluie o atitudine, marchează o intenție, desfășoară un demers cultural fundamental* (Alexandru Ruja, p. 100); *Numeroși profesioniști ai exegezei literare, care i-au analizat și evaluat opera până acum, au relevat profunzimea și originalitatea mesajului său poetic, receptat ca atare și de cititorii împătimiți de poezie* (Vasile D. Țâra, p. 116). Alții, cu tranzitivitate reflexivă: *La răscrucea ce desparte viața de moarte, iubirea de uitare, poetul caută pragul dintre prea plin și neant, cu sentimentul că el poate fi trecut în ambele sensuri* (Smaranda Vultur, p. 120). Autorii antologați în volum de Ioana-Mirela Borchin, în ordine alfabetică (ceea ce elimină orice suspiciune a vreunei ierarhii), fac cu predilecție trimiteri la opera Poetului, căutând să sintetizeze esența în puține, dar cuprinzătoare cuvinte. Unii îl citează pe Poet ca intenționalitate derivată: *Unul dintre importanții poeți români contemporani, bântuiți de ideea că, numai prin credință și prin cuvântul sacru, omul se poate înălța pe sine însuși*” (Ion Marin Almăjan, p.21); *CUVÂNTUL-FIINȚĂ în opera lui Eugen Dorcescu ar putea genera și susține un întreg studiu filologic* (Veronica Balaj, p. 25). Sau ca intenționalitate intrinsecă: *Poet al reflecției dolorifice, sublimându-și suferința în lamura unor esențializări eonice, Eugen Dorcescu reface pe cont propriu un destin de mare creator* (Zenovie Cârlușea, p. 31).

Alții vizează resursa: *Andrés Sánchez Robayna a explicat semnele profunde ale misticii și tensiunea metafizică din opera sa, „al cărei centru sau axă este ființa în fața eternității”*. *De aceea conectează preocuparea lui Dorcescu cu aceea a lui Mallarmé, Luzi și Bonnefoy* (Jaime Siles, p. 106); *A renunța la ceea ce este superfluu este primul strigăt al poeziei și Eugen Dorcescu, unul dintre cei mai europeni poeți români în viață, reușește în poemele sale să stabilească dialectica dintre esență și existență [...], reușește*

adică să ajungă la sursa conștiinței tragice (Rosa Lentini, p. 70); ... un subtil joc al iscodirilor, generând semne, sensuri, deschideri și replieri, elanuri și precauții, transparențe și ecranări (Dorin Murariu, p. 82). Critica determinațiilor atinge însă și intensionalul: *Pentru Eugen Dorcescu, poezia religioasă e «trăire mediată» a misterului, deosebitoare – ca arie și intensitate – de poezia mistică* (Adrian Dinu Rachieru, p. 92). Alții fac remarci în aria cauzalității: *Textul. Adăpostindu-i în substanța lirică pe cei trei mari absenți ai intimității sale: tatăl, mama și femeia iubită* (Doina Bogdan-Dascălu, p. 30). Însă, frecvent și firesc, textele antologate caută și găsesc emblemele identitare ale poeziei lui Eugen Dorcescu: *Textele sale sunt ușor reperabile, având, printre altele, distincția, eleganța, rigoarea și autoritatea solemnă a edificiilor neoclasicismului într-un peisaj urban* (A. G. Ardeleanu, p. 22); *Poezia sa este, de fapt, starea sinelui în sine* (Ivo Muncian, p. 80); *La Eugen Dorcescu esențială este lupta dintre carne și duh, dintre materie și spirit* (Maria Nițu, p. 85); *Poetul Eugen Dorcescu ne amintește de nostalgia Paradisului, în înțelesul lui Mircea Eliade* (Elisabeta Iosif, p. 57); *Cu lecturi întinse, cu program ferm, conjugând inspirația cu solida instrucție/educație literară, Eugen Dorcescu cinstește „cerebralitatea scrisului”* (A. D. Rachieru, p. 93).

Cum era însă de așteptat, Mirela-Ioana Borchin, cu remarcabilele sale lucrări anterioare despre opera Poetului, vine și de această dată cu o contribuție semnificativă în economia cărții, cu care acoperă capitolul al III-lea, *Poezia*, și capitolul al IV-lea, *Recunoașterea*. Vorbind despre o *arhi-amintire* (capitolul al III-lea), aceasta pare a fi expresia lingvistică individualizatoare pentru Eugen Dorcescu, prin care, notează autoarea, ar putea rămâne în metonimie precum *necuvintele* lui Nichita, *plumbul* lui Bacovia, *corola de lumini* a lui Blaga, *Luceafărul* lui Eminescu etc. Eseul explorează poezia dorcesciană sub aspect lingvistic (până la nivel morfematic), ca semiotică, sub aspect larg poetic, afectiv, religios, dar precumpănitor sub aspect filosofic, într-un relevant interviu cu autorul, consistent structurat pe câmpuri/niveluri ale semnificării: un câmp al lichidelor, un altul al focului, apoi al avatarurilor, al culorilor și al simbolurilor. Simbolu-

rile sunt mai apoi abordate într-un eseu aplicat (*Simbolurile materiei... spiritualizate în poezia lui Eugen Dorcescu*, p. 144), cu accente pe simbolistica avatarului, pe simbolistica elementelor primordiale (apa și izomorfismele simbolice, focul, pământul, aerul și izomorfismele lor simbolice, distribuția simbolurilor primordiale, poetica vacuității, a religiozității, a avatarurilor), apoi cu simbolistica luminii. *Sacralizarea formelor simbolice, coroborată constant cu rafinamentul expresiei, pe parcursul unei jumătăți de veac de creație literară – trăită cu sentimentul responsabilității față de darul său de har –*, îl încadrează pe Eugen Dorcescu în tradiția cărților poetice și sapiențiale ale **Bibliei**, recunoscute de Poet drept major ghid existențial, reflexiv și estetic, conchide Mirela-Ioana Borchin (p. 199). Capitolul final este consacrat receptării lui Eugen Dorcescu în spațiul cultural hispanic: traduceri în și din spaniolă, grupaje publicate în reviste spaniole, corespondență cu scriitorii spanioli prieteni – un orizont deschis pentru noi colaborări; aflăm că în acest an (2017) Editura Arcensis, din Zaragoza, intenționează să publice o antologie din poezia lui Eugen Dorcescu, eveniment căruia poetul timișorean intenționează să-i răspundă cu o antologie în limba română din poezia spaniolă a prietenilor săi din spațiul hispanic, de care îl leagă o îndelungă și frumoasă amiciție. Închei și aici tot așa cum încheiam și prefața volumului „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”: Cred că întoarcerea cititorului la opera cunoscutului poet timișorean și european înseamnă nu numai o confirmare, ci și o înnoită bucurie estetică, de care spiritul are neconținută nevoie. Doar că mai adaug o precizare: pentru orice nedumerire, ca și pentru orice aprofundare, se poate face recurs la eseurile Mirelei-Ioana Borchin.

„*Alternanțe*”, nr. 2, 2017; „*Constelații diamantine*”, nr. 4, 2017, p. 31-33; „*Naștina*”, 23 aprilie 2017; Iulian Chivu, *Heterogene*, Editura Sitech, Craiova, 2018, p. 72-79.

* * *

JURNALUL LUI EUGEN DORCESCU

Intitulate *Îngerul Adâncului*, „paginile de jurnal (1991-1998)” – volum consistent (537 p.), cu însemnări aparținând poetului Eugen Dorcescu – sunt dedicate soției sale, Mirela-Ioana (*Îngerul său de lumină*), care semnează și exhaustiva introducere (*Opera totală*), ce proiectează o lumină edificatoare asupra personalității poetului și, implicit, asupra *Jurnalului* său.

Ea însăși prozatoare și eseistă remarcabilă, Mirela-Ioana Dorcescu, conferențiar doctor la Universitatea de Vest din Timișoara, membră a Uniunii Scriitorilor din România și exeget al operei poetice dorcesciene, cititoare atentă a tuturor volumelor de însemnări cotidiene (mai multe mii de pagini), îl convinge pe poet să publice acest volum (probabil va urma un al doilea), cei doi alegând să înceapă din 1991, de când „textele *Jurnalului* sunt, realmente, cele ale unui scriitor”. Volumul este tipărit în condiții excepționale la Editura Mirton (Timișoara, 2020) și vine nu neapărat să aducă formal noutăți în literatura memorialistică, ci să „vadă”, prin percepția unui om de înaltă probitate, lumea Banatului literar, intelectual, social, uman, de după 1990, în toată profunzimea și în toate conexiunile ei, cu toate contradicțiile și anomiiile vremii. „Am găsit în aceste caiete” – spune Mirela-Ioana Dorcescu în nota sa introductivă – „și documente de istorie contemporană, scrise fără menajamente, și psihologie, și filosofie, și religie, și artă” (p. 16). Și tot de acolo aflăm că „Titlul i-a fost sugerat autorului de arhitema *Jurnalului* său: *nimicirea*. Un titlu bun, puternic, romantic. Ca și personajul central: antitetic” (p. 17), deși cu îngerul funest ne mai întâlnisem și când soția sa de atunci, Olimpia (apreciat critic și istoric literar), se confrunta cu o problemă gravă de sănătate: „... îngerul morții subite s-a retras” (p. 179).

Poetul trăiește într-o lume puternic conflictuală, în vâltorile căreia nu intră, pentru că decide să rămână în expectativă, după un principiu taoist (*înțeleptul acționează, dar nu luptă*, p. 412), din acest

unghi și cu experiențele sale de viață putând să constate că „am avut o parodie de socialism, acum avem o parodie de capitalism” (*Ibidem*), în care se sting speranțele celor care, în fond, au făcut adevărata Revoluție română din 1989. *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu este, din acest punct de vedere, un document personalizat. Așa notează la 18 decembrie 1993: „... senzația că duhurile celor uciși bântuiau urbea, Centrul, mai ales, dar și Calea Girocului, m-a urmărit mult timp. Am trăit-o și ieri. Și nu pot uita înfățișarea orașului de după acel Crăciun 1989, de după Anul Nou, când încerca să reînvie. Ars, spart, sumbru, cernit, cu oameni gesticulând tragic, dezarticulat, fantasmatic uneori. O traumă ce ne-a marcat pe toți. Pentru toată viața. Și să vorbești ți-e greu. Azi e o zi întunecată, rece. Ca un imens cavou” (p. 227).

Jurnalul lui Eugen Dorcescu, cu frământări, cu bucurii, dar mai ales cu îngrijorări și cu dezamăgiri durabile, îl surprinde pe poetul *Psalmilor* într-un zbucium prelung și profund, în contradicție morală cu o lume deabusolată, revendicativă și veleitară, măcinată de trebuințe primare, de acutizări mediocre, de amenințări esențiale și îl determină să riposteze prin neimplicare, prin tăcere, prin absență și retragere, ca formă de protest, scutindu-se astfel de orice concesie, de orice compromis.

Literatura jurnalelor, la noi și pretutindeni, ne-a obișnuit cu consemnări intime, de travaliu scriitoricesc, cu mărturii ale evenimentelor vremii, ne-a obișnuit cu judecăți și prejudecăți, cu atitudini și resentimente, cu intuiții și percepții personalizate, dar și cu gânduri tainice, cu asumarea lumii după nevoile sufletului, după aspirații și insuficiențe. *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu nu poate fi nici el altfel, numai că autorul lui scrie din perspectiva perenității și după exigențele cu care și-a făcut datoria și cu care își trăiește viața, neiertător cu mediocritățile, cu convenționalul și rutina, cu disfuncțiile și, mai ales, cu micile patimi.

Ales, la începutul anului 1990, director al Editurii Facla din Timișoara, de numele său legându-se editarea unor lucrări importante, se confruntă, în curând, cu defularea răzvrătirilor, cu răsturnarea

valorilor, mai ales a celor morale. „O, Doamne, Dumnezeuule, dacă aş avea din ce trăi, dacă n-ar trebui, vrând-nevrând, să mă implic social, cu ce voluptate m-aş retrage în edenul naturii, al cărţilor şi al preocupărilor mele! Cum m-aş descotorosi de orice contact cu jungla aceasta sinistră, cu acest balamuc!” (p. 34).

Jurnalul adună toate confidenţele poetului: „Cel care va citi vreodată aceste însemnări se va opri la materia stafidită a vieţii sau la parfumul evanescent al ideii?” (p. 53), se întreabă poetul la 15 iunie 1991, întrebare născută să rămână retorică. Eugen Dorcescu este o fiinţă profund socială şi de aici vine şi intensitatea dezamăgirilor sale: „Oraşul dă pe dinafară de câini, de gropi, de şobolani, de hoţi, de beţivi, de haimanale, de vagabonzi, de boschetari, de nebuni, de investitori strategici...” (p. 176) – o faună atipică, un biotop care ameninţă fiinţa morală, care poluează spiritul, îl asfixiază.

Or, lucrurile astea se vor regăsi şi în mediul intelectual (!?), nu sub presiunile ispitei, ci sub slăbiciuni, sub latenţe. Astfel, poetul, ca sensibilitate lucidă, încă se întreabă, la 28 mai 1991, încotro mergem şi mai speră: „Mă gândesc că, într-un an-doi, poate va fi măturată toată mizeria, tot gunoiul, toată pleava asta, care a otrăvit şi otrăveşte viaţa oamenilor cu scaun la cap. Adică toţi moşnegii demenţi, care se cred mari politicieni, toţi așa-ziii revoluționari, niște leneși și niște lichele, toți țicniții” (p. 49). Numai că această lume maladivă se adâncește, se extinde, devine contagioasă, rezistă, dăinuie.

Ce se întâmplă la Facla îl afectează în chip direct pe Eugen Dorcescu, nevoit să constate degradarea, ineficiența, eșecul în toate conexiunile lui. Editura este alungată din sediul ei (p. 52), fostul director se dezice de tot ce urmează, refuză lansările (p. 86) și încearcă evadarea din mediul toxic al noii conjuncturi: „... Corina Victoria Sein mi-a propus, ezitând, timidă, să accept o jumătate de normă la Editura Excelsior. Am acceptat” (p. 98). Apoi: „Marineasa, mofluz, se ține tot timpul după mine, încercând să mă antreneze într-o colaborare dincolo de îndatoririle mele propriu-zise” (p. 126). Lucrurile merg spre declin: „Am definitivat și volumul de versuri *Cronică*. Dar,

când să se obțină o subvenție, s-a schimbat directorul Editurii. Era Marineasa, a fost numit (impus!) Iovescu. Zic impus, fiindcă nimeni nu l-a vrut” (p. 167). Și lucrurile merg tot mai rău, în timp ce alte edituri din oraș se întregesc în grupuri culturale viabile: autori, editori, critici (p. 421). Eugen Dorcescu muncește însă la Editură cu aceeași conștiinciozitate care l-a afirmat: „Acum câteva minute, am încheiat redactarea la *Enciclopedie*. Aproape 2200 de pagini dactilografiate. Le-am citit și, apoi, le-am redactat, filă după filă, șir după șir...” (p. 415). Iovescu aduce, cu inconsecvențele lui, deservicii Editurii: „Iar circulă zvonuri cu privire la plecarea lui Iovescu din Editură. Cică ar trage sfori să ajungă inspector la cultură” (p. 303). În acest timp de incertitudine, munca este debusolată: „Lucrăm doi-trei inși, dar, de profitat, profită și alții” (p. 340). Sau: „Azi nici n-am putut însă citi, din pricina trâncănelii lui Iovescu (m-a ținut vreo oră de la lucru, a venit la mine în birou și a vorbit vrute și nevrute, în delirul lui de psihopat; cu prilejul acesta, am aflat că ceea ce citisem ieri în *Cațavencu* e adevărat: protectorul lui, Nica, nu mai e în Minister” (p. 356).

Or, dacă despre mediul de viață (culturală) din Timișoara acelor ani sunt consemnate lucruri, de altfel, cunoscute și din alte surse (presa vremii), *Jurnalul* vine cu o serie de relații despre viața autorului, în perspectiva unei biografii veridice, complexe și complete, privind existența tainică a unuia dintre cei mai reprezentativi poeți români de la fractura dintre milenii. Eugen Dorcescu socotește că duce o existență într-un ritm clar, egal, monoton, însă îi place așa, „pentru că nu agreează vânzoleala sterilă, flămândă din jur” (p. 325). Pravoslavnic din convingeri, poetul știe că „*Domnului îi place să se ascundă în întuneric*. Atunci devii conștient de infinitul propriului tău suflet, de necuprinsul ființei tale spirituale” (p. 331).

Acolo se regăsește, răvășit de boala soției sale și, în intervalul de aparentă revenire, scrie poezie (p. 350). Retras în „chilia” sa, „spațiul recluziunii se restrânge treptat: cândva era cetatea, acum e chilia” (p. 355). Aici visează multe și înfricoșătoare experiențe străine (p. 386).

Sau: „Privesc pe fereastră spre bulevard și ascult vântul pe care mi se pare că-l înțeleg așa de bine. *Am păcătuit, Doamne, am păcătuit, și fărădelegile mele eu le cunosc*”, reverberează el cu *Rugăciunea lui Manase* (12), în 2 iulie 1998 (p. 515).

Asumarea păcatului ființial – epifanie și mărturisire de înaltă vibrație, consubstanțializare euharistică prin poezie – se exprimă în termeni ai existenței: „... poezia mea (*Cronică, Abaddon*) se revendică de la o viziune crudă, pesimistă, dar nu asupra condiției umane, ci asupra individului concret-istoric, asupra omului fără Dumnezeu din zilele noastre” (p. 394), însă nu este pesimist irevocabil, atât timp cât crede că există salvare pentru suflet. De aceea, scrie cu convingerea că „valoarea oricărei poezii e în funcție de altitudinea trăirii mistice” (p. 414).

În rest, călătorește în Germania, merge în concediu la Clopotiva, la Predeal, se îngrijorează pentru cei din jur (soția), pentru părinți: „mă stăpânește un dor straniu de bătrânii mei, un regret apăsător...” și, cât timp îi are în vizită, „încercăm să-i răsfațăm, să fie fericiți. Le cumpărăm fructe exotice, le arătăm Timișoara...” (p. 406). Și tot așa, își rezervă bucurii editoriale, refuză să se facă profesor la Universitate, împărtășește mila, ca „dispreț blând și iertător, dezgust fratern” (p. 217), sau atinge adevărurile filosofice în sentințe: e atent, ca Shakespeare, „de la ce înălțimi ale ideii ne prăbușim” (p. 42); „scepticul e mai puțin dispus dezamăgirii” (p. 57); privește în jur, cu durere, „cum cetatea alunecă de la nevroză la psihoză” (p. 59); „gelozia e specifică celor ce iubesc trupul, nu sufletul” (p. 202). Și împărtășește, în cele din urmă, cu amărăciune, un adevăr românesc dur: „una dintre cele mai mari nenorociri ale noastre rămâne aceea că elita, intelectua-litatea, e atee” (p. 416).

În ce mă privește, mărturisesc că am citit destule jurnale ale scriitorilor români ori străini, iar asta mă îndreptățește să alătur *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu, după criteriul elevației (inclusiv emoționale), celor semnate de Maiorescu, de Argetoianu, de Rebreanu, ca să nu mai amintesc de jurnalele personale ale unor mari scriitori francezi

(că doar ei au și lansat genul). Numai că *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu transcende ființa și tinde spre un liman de lumină sacră, spre ideea absolută, așa cum sugerează, din capul locului, cu *Templierul* (5 februarie 2020): „Mi-am amintit cumplita «*Dies Irae*»,/O zi de răzbunare. O, ce zi!/Cu trup cicatrizat în bătălii,/Înaintam, la trap, spre-o mănăstire.//Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,/Eu, lângă crucea Domnului străjer,/Am fost trecut prin sabie și fier/De oamenii lui Filip cel Frumos.//Amurgul, cheag de sânge vinețiu,/Și soarele de spuză și de scrum/Au preluat destinul meu postum./Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu”.

„*Viața Românească*”, nr. 8, 2020.

JURNALUL SUFERINȚEI, JURNALUL FERICIRII

Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998), Editura Mirton, Timișoara, 2020, cea mai recentă și, cu siguranță, una dintre cele mai semnificative cărți ale Poetului Eugen Dorcescu, alături de *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (ediție ne-varietur, 2015), *Cronică* (1993), *Abaddon* (1995), *Ecclesiastul în versuri* (1997), *Pildele în versuri* (1998) și *Psalmi în versuri* (Ed. I, 1993; Ed. a II-a, extinsă și revizuită, 1997), este structurată pe trei paliere textuale, corespunzătoare unor cutremurătoare trepte spirituale: *Moth tamuth* (ebr. „Vei muri negreșit”); *Abaddon* (ebr. „Nimicire”, „Exterminare”, „Îngerul Adâncului”); *Havel havalim* (ebr. „Deșertăciunea deșertăciunilor”).

În concepția autorului, *Jurnalul* nu se adresează unui cititor propriu-zis (poate doar unuia ipotetic). Destinatarul dezbaterilor interioare este Poetul însuși, instanța eului estetic și moral, Conștiința, Condiția umană, în vreme ce confesiunile Îi sunt destinate lui Dumnezeu: „Aceste rânduri sunt o cronică lăuntrică, un dialog cu mine însumi și, mai ales, o confesiune în fața Celui Veșnic” (p. 34).

Cartea se deschide cu cel mai recent poem al lui Eugen Dorcescu: *Templierul*, poezie revelatoare pentru calitatea slujirii Divinității, dar și pentru suferința cumplită, transgresată și transfigurată metafizic, prin care trece Poetul-Cavaler: „Am fost trecut prin sabie și fier/De oamenii lui Filip cel Frumos” (p. 21).

Din punct de vedere istoric (și social), *Jurnalul* surprinde un amplu și divers tablou post-revoluționar, cvasi-apocaliptic: oamenii decad (aparitia peste noapte a așa-zișilor scriitori și cărturari „de elită”), sunt consemnate atrocități *prae* și *post* revoluționare, primează dezordinea familială, comunitară, descompunerea morală (goana

patologică după bunuri materiale, parvenitismul), este în plină desfășurare asasinarea culturii (schingiuirea editurilor, marginalizarea scriitorilor), sunt numite, politic, în funcții înalte, „personalități” corupte, inculte și incompetente etc. etc. Toate acestea, funeste consecințe ale „marii revoluții capitaliste din decembrie”, amenință să distrugă un pilon de normalitate (cultura!):

„O gândire îngustă și șablonardă (profitul!) a rătăcit sufletele. Naivi, izolați, periferici, săraci, încrezători, servili, lacomi și ahtiați după valorile materiale, oamenii cad, fără să-și dea seama, în capcanele computerizate ale rechinilor locali și internaționali. Și iată-ne (pe noi, câțiva, bieții artiști), rătăcind într-o lume de umbre carnivore...” (p. 89).

Cucerirea libertății de expresie și de confesiune, esențiale pentru cariera Poetului, care a stihuit, în această perioadă, cărți biblice și a dat glas conștiinței sale în *Cronică* și *Abaddon*, nu contrabalansează dezamăgirea și dezgustul pentru prefacerile sociale orientate după instinctele joase. Hiperbolizând, autorul dă impresia că trăiește în Infern. Atât în *Jurnal*, cât și în volumele de versuri scrise în primul deceniu care a urmat Revoluției, *Cronică* (1993) și *Abaddon* (1995). Ni se pare fertilă, pentru abordarea cărții din perspectivă socio-istorică, o raportare a *Jurnalului* la poezia zămislită atunci, întrucât arta Poetului se bazează pe trăire, faptul particular se convertește în experiență generală, ușor recognoscibilă pentru contemporanii săi, dar și pentru noi, cei mai tineri. De pildă, un fragment din *Cronică* zugrăvește tocmai acest tablou al unei conștiințe colective bolnave, ce duce la derivă și degradare: „... În miezul lor (al zilelor, n.n. – M.-C. C.) sunt oamenii. O ceată/Difuză, inumană, un coșmar./Se dușmănesc, se sfâșie. Și par/Mai singuri și mai triști ca niciodată.//Cu cât mai tare strigă, cu atât/Îi simți cuprinși de vid și disperare./Se-agață de un val în plină mare/Și valu-i duce, sumbru și urât” (*Cronică*, 1).

Destrămarea Editurii (simbol predilect al culturii – locale, dar și naționale) este privită, din interiorul acesteia, ca atentat mascat la instituțiile culturale. Specialiștii, dintre care unii scriitori consacrați, sunt marginalizați și obligați la demisia. Cei puternici, precum auto-

rul, nu abdică decât aparent, alegând să se dedice unui program cultural ce le este vital: „Și atunci? Atunci e bine să citești, să scrii, să trăiești slujind idealurilor eterne: binele spiritual, în primul rând, pentru cei din jur și pentru tine” (p. 33). Eugen Dorcescu se delimitează de cei cuprinși de binecunoscuta *démence universelle* (despre care vorbea Gustave Flaubert, referindu-se la unul dintre efectele nedorite ale Revoluției Franceze). Și este convins că procedează corect, în acord cu firea sa, dar și cu obligația morală față de chemarea sa artistică: „Eu nu m-am prefăcut. Eu nu mă prefac. Eu – declar cu tărie – am caracter. Eu sunt scriitor, cărturar. Eu nu mă pot asocia decât cu cei de teapa mea. Eu nu accept orice și nu sunt prieten cu oricine” (p. 108). Ca urmare a acestei *démence universelle*, în conștiința Poetului are loc o *segregare* socială și afectivă de largi dimensiuni, consemnată și în poemele din amintitele volume: „... între mine și oricare/Din cei ce-mi stau alături, la un pas,/S-a-nstăpânit treptat și a rămas,/Sporind, o infinită depărtare./Privesc și înainte, și-napoi,/În lumea mai pustie ca oricând./Acum, când nesfârșit de singur sunt,/Mi se arată, clar, că suntem doi” (*Cronică, 19*).

Originalul capitalism postrevoluționar de la noi s-a extins în dauna cărturarului onest: „Și astfel, cărturarul onest e veșnic prejudiciat. Eu nu vreau și nu pot să fac politică, să fac «gașcă», eu nu pot să spun și să scriu ce nu cred. Ca urmare, a trebuit să mă dau deoparte, să aștept resemnat salariul, să-i văd urcând spre funcții pe X și pe Y, parveniți ordinari, care azi zic una și mâine alta, zic orice și fac orice, fără rușine, numai bani să iasă. Solitudinea mea e agravată de răutatea celor din jur și de propria-mi incapacitate de a le-o trece cu vederea” (p. 34). Eugen Dorcescu nu abdică de la principiile sale. Treptat, se dă la o parte, investește timp în înălțarea sa spirituală. Este scârbit de exterior, dar tot mai fericit lăuntric. Îi întristează duhul „degradarea morală, haosul, deruta semenilor. Răutatea. Rapacitatea. Lipsa de caracter. Lipsa de discernământ. Dorința animalică de înavuțire” (p. 38). Fapt exprimat și liric, la fel de clar: „Semenii/se demonizează treptat. Strada e plină/cu umbrele lor, rățâcind în/neagra lumină” (*Abaddon, 20*). Otrava obștească îi agresează Poetului și satul natal

(cf. *Jurnal* și poeme): „Aud cum pe uliță se tot duc/clătinându-se/
megieșii orbeți./Bărbații, devorați de rachiu,/par niște arbori betegi./
Femeile, pentru bani și porumb,/violează moșnegi./Aud, până-n zori,
satul/bolnav, alcoolizat și diform...” (*Cronică*, 42).

În contextul isteriei sociale, Poetul își oferă liniștea izolării, îndelungata autocontemplare și vizează transcendența în creație: „Simt o atracție irezistibilă pentru asceză și solitudine. Mă preocupă esențele, transcendența, forța creatoare și recuperatoare a Verbului. Slava eternă, divină, ce se lasă, *par instants*, bănuită, contemplată” (p. 48). În fond, se retrage din mediul profesional, din cel scriitoricesc și chiar și din cel familial, mizând pe individuație: „Tu, ca ins empiric și artistic, ești o conștiință, o entitate inconfundabilă, unică. Șansa ta e să-ți rămâi credincios, șansa ta e fidelitatea față de propria-ți substanță, nu plierea după conjuncturi” (p. 54). Misticismul său se accentuează într-o tămăduire mult-așteptată: „Voi contempla. Voi trăi și atât. Ca un empiric ucenic în isihasm. Ca un om la 50 de ani, care nu e sigur de nimic. Care speră însă în Dumnezeu” (p. 164).

Cel de-al doilea capitol al cărții este intitulat *Abaddon* – emblemă a „nimicirii” și Apocalipsei (ebr. *Abaddon*, *Avaddon*, gr. *Apollion* sau lat. *Exterminans* – „Îngerul Adâncului”). *Abaddon* este o prezență abisală și impunătoare; în *Apocalipsa după Ioan*, *Abaddon* este îngerul pustiitor din adâncuri, „regele lăcustelor din Iad”, al sufletelor rele care îi chinuie pe muritori. Societatea în *Abaddon* este mai decăzută decât în *Moth tamuth* – în general, Dumnezeu este uitat, nimeni nu mai cultivă învățăturile *Scripturii*, hipnoza pricopselii și gloria efemeră au întunecat mințile, ateismul viciază conștiința colectivă:

„O lume fără Dumnezeu, mână pe străzi, pe scări, peste tot, de biciul și hohotul diavolului. De la Continental până în Piața Libertății și, apoi, pe Alba-Iulia, nu poți trece de mulțimea schimbătorilor de bani. Cerșetori, câini vagabonzi, bețivi. De curând, unul dintre vecinii noștri, de la un bloc alăturat, om în vârstă și sobru până acum, a căzut în darul beției” (p. 171-172). „Apocaliptica Fiară”, din volumul de poezie *Abaddon*, este înveninată, dezbină și distruge ambianța: „Iat-o, cu privirile blânde, cu duioase suspine,/încearcă să surpe, să toarne

venin,/să dezbine./Stârnește invidii, competiții, dispute,/pe cel nefericit împotriva celui nefericit/îl asmută” (*Abaddon*, 1).

Slugărnicia față de ființe inferioare, comportamentele dubioase, de gașcă (de obicei, politică sau politizată) coboară într-un hău ființa umană: „derută, haos, nimicire, *Abaddon*” (p. 172). Volumul de versuri omonim se concentrează pe asemenea aspecte ale dezumanizării: „Oamenii-câini lasă loc tot mai mult/câinilor pur și simplu, câinilor-singuri sau/câinilor-grupuri” (*Abaddon*, 7); „Șerpii alcoolului colindă și-și varsă/veninul din casă în casă./Ochiul secăt al izvorului, ochiul lui scurs/se prelinge și plânge,/lăutarii, beți, în amurg, își numără banii/și se bat pân’ la sânge” (*Abaddon*, 2); „În săli părăsite se vorbește intens despre/bani și cultură./Și-n timp ce vorbesc,/vorbitoarelor le țâșnesc muște verzi și miasme din/gură” (*Abaddon*, 4).

Profilul psihologic al insului căzut, din toate punctele de vedere, de pe „treapta umanității” este însuși Iovescu, directorul de la Editura de Vest (fosta Facla): „E ceea ce se poate numi un ins diabolic. Ține minte, înregistrează, corelează, interpretează (întotdeauna negativ, ranchiunos) tot ce fac cei din preajmă. Lucruri de nimic, fleacuri ordinare, chițibușuri capătă pentru el dimensiuni apocaliptice. Și, în fiecare cuvânt pe care-l rostește, pulsează răutatea, ura. Îngrozitor specimen. O mizerie de om” (p. 177). Acest „mămuțoi” face parte din gloata „mămuțelor agresive”, evocate în poezie: „O sală cu mămuțe năzdrăvane/Îmbârligate-n staluri și balcoane./Se-agită, țipă, măzgălesc misive,/Sunt, rând pe rând, mieroase și-agresive,/În timp ce una doarme, alta rage,/Stupide, ipocrite, coprofage” (*Abaddon*, 24). Iovescu este un personaj care face echilibristică, pe linia caragialiană dintre tragic și comic.

Sihăstria, ascetismul, transformarea locuinței într-o chilie conduc spre apogeul solitudinii reci, ca răspuns dramatic la degradarea socială: „Sunt prins, sunt crucificat în durere și angoasă. Mai uit, mă mai îndepărtez de mine însumi, dar revin pe neașteptate și-mi privesc ființa. De ce? Până când? Cum? Altădată, mă uitam, în oglindă, la propriu-mi chip, înregistrându-i treptata degradare. De o vreme, de

multă vreme, nici această curiozitate n-o mai am. Sunt singur, singur, chiar fără mine însumi” (p. 206). Numai *spes*, *fides* și *caritas*, valori spre care tinde, îi umplu viața, iar lectura *Scripturilor* și harul care i s-a dat, de către Duh, îl mobilizează. Înțelepciunea și harul aduc, și ele, multă suferință. „Că unde este multă înțelepciune este și multă amărăciune, și cel ce își înmulțește știința își sporește suferința” (p. 233), afirmă autorul, în spiritul *Ecclesiastului*, de care se lasă pătruns, pe măsură ce stihuieste această carte sapiențială.

Eugen Dorcescu, așa cum s-a arătat de multe ori, este un *poeta doctus*, *poeta genuinus* și *poeta vates*. Deseori, în *Jurnal*, s-a putut observa cât de complexă este personalitatea sa. Poetul practică metoda autocontemplării sugestive, care amintește de „culmile disperării” cioraniene („neputința de a fi”, „ispita de a exista” etc. etc.), și recurge, frecvent, la grila „de ce-ului”: „Este foarte greu, e chinuitor să trăiești, în orice clipă, la limită. Purtând mereu în minte și-n suflet întrebarea: De ce? Orice fapt, orice gest, orice făptură trec prin această grilă. Imposibilitatea de a pricepe sensul vieții și al morții mă apasă încontinuu, ca o boală. Zi de zi. Clipă de clipă. Și în somn și în stare de veghe, fie că se exprimă sau nu cu limpezime. E un morb subconștient, un dat, un fel de tiran lăuntric, ce-mi colorează și-mi direcționează existența. Dar este conștientizat mereu, tulburându-mă și mai tare, răpind realitatea ambianței, plasându-mă într-un vis tragic și absurd. Sufăr. Scrisul meu este, în întregime, expresia acestei suferințe. Dar scrisul se duce în lumea lui, suferința rămâne. Rămân singur, cu acest zid în față, un zid de care mă izbesc, zi și noapte. De aceea, uneori, schițez mici evadări în derizoriu. Ca să uit. Dar nici atunci nu pot uita pe de-a-ntregul. Revin în lumea întrebărilor fără răspuns, în lumea fără milă și fără înțelegere. Treptat, pe măsură ce forța dorințelor trupești se diminuează, sporește acest simțământ al nimicniciei” (p. 265). Despre o asemenea fugă abisală, Eugen Dorcescu vorbește expresiv în lirica sa: „... Fug. Mă afund în peștera sufletului,/în grota lui nesfârșită./Alerg tot mai adânc. Să uit, să nu-mi/mai aud/eul empiric, trupesc, rămas la intrare,/să nu-l mai aud cum

vomită” (*Abaddon*, 23). Cetatea, altădată iubită și cântată în poeme memorabile (cf. *Agonia caniculei*, carte scrisă în anii 1981-1982, dar apărută în 2019), este căzută în dezmaț și păcat, împânzită de grosolănie, hoție, minciună și perfidie: „Lumea în care ne mișcăm e un coșmar. Orașul vuieste de înjurături și de obscenități, fosgăie de libărți, de câini vagabonzi, de hoți, duhnește a minciună și perfidie” (p. 307).

„Sentimentul inutilității”, statutul de victimă într-o „lume imbecilizată” (p. 306) par a fi augmentate pe un fond pesimist, dar nu este așa, căci la finele tuturor frământărilor sălășluiesc nădejdea, credința și iubirea – prin *Yah Elohim*. Narratorul, ca și Poetul, este sfâșiat de o continuă luptă dintre „carne și duh”: „Și acum trupul își cere, adesea vehement, drepturile lui. Lupta dintre carne și duh a fost și a rămas foarte dură, în ce mă privește. Dar mi-e silă. Suntem o specie degradată” (p. 334). V. și: „Cineva în carne și duh te desparte,/ purtându-te așa, ființă duală, devorată/de chin, dezbinată în sine, zi de zi,/pân’ la moarte” (*Abaddon*, 25). Acesta este un adevăr. Unul dintre acele adevăruri cardinale, pentru care scrie Eugen Dorcescu.

În ultimul capitol al *Jurnalului*, *Havel havalim* (ebr. *Havel havalim* „deșertăciunea deșertăciunilor”), perspectivele profesionale par a fi altele. Scriitorul se angajează la edituri particulare: redactor-șef la Amarcord; între timp, lucrează și la Excelsior. Cu toate acestea, „cutremurările” sufletești sunt tot mai pregnante, *isihasmul* devine o stare mereu mai necesară, sihăstria începe să fie un *modus vivendi*, iar ascetismul ocazionalizează noile trăiri mistice ale Poetului. Tonul sentențios este tot mai limpede: „Fără Dumnezeu, nu însemnăm nimic, dar absolut nimic. Pulbere, cenușă cosmică, aneantizare. «Astral gunoi», cum spunea Alexandru Philippide” (p. 424).

Îngerul Adâncului are, la fel ca și poezia dorcesciană, gravitate, poartă pecetea profunzimii și afirmă posibilitatea mântuirii prin *Cel ce este*. Fapt care anulează pesimismul și aduce în prim plan orizontul *salvării*. Nenumăratele lecțiuni biblice îi confirmă autorului tăria credinței, convingerea că omul este o ființă destinată nu morții, ci

mântuirii. „Eu am murit acestei lumi” (p. 526) reprezintă declarația unei morți simbolice. Urmată de renaștere într-o ordine superioară, metafizică. În subtextul enunțului „Eu am murit acestei lumi” (p. 526) recunoaștem referința la lumea fizică și detașarea filosofico-spirituală a Poetului de tarele acesteia: de politicianism, mercantilism, parvenitism, ipocrizie, impostură și, nu în ultimul rând, de păcat. „Ne vedem după Apocalipsă?” se întreabă Poetul, în cele din urmă, sugerând că nu s-a rupt cu totul de semeni și că speră în izbăvirea lor. E timpul să ne punem și noi această întrebare. Fiindcă, așa cum observa Mirela-Ioana Dorcescu, îngrijitoarea acestei splendide ediții, în prefața intitulată *Opera totală*, „Îngerul Adâncului are caracter formativ. Este o carte de învățătură. Pilduitoare” (p. 18).

O carte unică, adăugăm noi, o carte nobilă, salubă și temerară, o cronică (în sfârșit!) sinceră, neșablonardă, lucidă, inteligentă a epocii postdecembriste, o carte de mare literatură, cu un teribil suflu ideatic, spiritual și stilistic, în peisajul confuz, adesea trivial și „mălăieț”, al literelor române actuale.

„*Confluente literare*”, 14 aprilie 2020; „*Armonii culturale*”, 14 aprilie 2020; „*Gândacul de Colorado*”, 15 aprilie 2020; „*Luceafărul*”, nr. 4, aprilie 2020; „*Națiunea*”, 26 aprilie 2020; Marian-Cătălin Ciobanu, *Jurnalul suferinței, jurnalul fericirii*, Editura online Calameo, 2020.

* * *

„CE FIINȚĂ (NE)FERICITĂ E OMUL!”

„Tata a murit o/singură dată./Mama moare în/fiecare zi”.
(Eugen Dorcescu, *Elegiile de la Badhofgastein*, 2)

(EUGEN DORCESCU, *Adam – Pagini de jurnal [2000-2010]*, ediție critică de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2020).

Anul 2020 marchează apariția, la Timișoara, Editura Mirton, a două cărți întemeiate pe un *Jurnal* literar: *Îngerul Adâncului – Pagini de jurnal (1991-1998)* și *Adam – Pagini de jurnal (2000-2010)*, semnate de Poetul Eugen Dorcescu, editate critic de distinsa-i soție, cititor și exeget avizat, Mirela-Ioana Dorcescu.

Adam continuă, mai pregnant, mai apăsător și mai cutremurător, însemnările din *Îngerul Adâncului*. Dacă, în primul volum, autorul ne purta pe la Porțile *Apocalipsei*, sub spectrul lui *Abbadon*, în *Adam*, ne înfățișează o posibilă lume Post-Apocaliptică, pentru care ar trebui să ne pregătim cu toții.

Remarcându-se prin modul său superior, spiritual, de-a trăi, cercetând, atent, lucid, profund și necruțător, sinele și lumea, cultivând transcendența, Poetul Eugen Dorcescu aspiră către Împărăția lui Dumnezeu. Cele două volume sunt, în acest sens, reprezentative pentru „viziunea existențial-artistică a lui Eugen Dorcescu, în consonanță cu opera sa lirică” (Mirela-Ioana Dorcescu, *Nota editorului*).

Ca Poet metafizic, preocupat de *Ființă*, autorul respinge cu vehemență apartenența la lumea macabră dimprejur, declarând, cu convingere, că „împărăția sa nu este din lumea aceasta”, căutându-și un loc în „poporul lui Dumnezeu” și reușind, din aproape în aproape, să se convertească într-o „ființă duhovnicească”.

Critica socială și politică din *Îngerul Adâncului* se continuă și în *Adam*, mai tăios și mai acerb încă. Îi recunoaștem aici: pe caragialescul

Iovescu; pe pseudo-oamenii de cultură; pe scriitorii „prin efracție”; pe doctoranzii semidocti și pe politicienii stupizi și corupți etc. „*Ce cauchemar que sont les hommes!*”

Pe de o parte, regăsim în acest volum centre tematice (solitudinea, boala, moartea etc.), dar și elemente culturale menite să definească orientarea intelectuală a Poetului Eugen Dorcescu: „*La démente universelle; Havel havalim...; Ce cauchemar que sont les hommes...; Drept aceea, am urât viața; Doamne, trimite Cuvântul Tău și tămăduiește-o; Abyssus Abyssum invocat* etc.” (*Ibidem*). Pe de altă parte, iau naștere în *Adam* noi nuclee semantice, specifice filosofiei dorcesciene: „viața ca pedeapsă, călătoria, exotismul, libertatea, impermanența, iluminarea, mântuirea” (*Ibidem*, p. 4); apar personaje contradictorii: „eul narativ, genialoid; mama, uriașă prezență; fratele autorului, oscilant; Dana, imprevizibilă etc.”, alături de cele clasice, care se încadrează în tipologii: „tata, *pater familias*; Oli, angelică; Alina, ermetică; Mina, intrigantă; Părintele Negruțiu, mistic; Virgil Nemoianu, providențial; Ion Arieșanu, sensibil etc.” Poetul Eugen Dorcescu impresionează prin calitatea analizelor psihologice și hermeneutice, prin toposuri precum *Insula, Civitas Dei*, dar și prin concepte novatoare, precum *Poetica non-imanenței, prezența absenței*. Autorul *Jurnalului* citează din marile limbi de cultură ale Antichității (ebraică, greacă, latină), dar și ale Modernității (engleză, franceză și spaniolă), vădind, așadar, orientarea sa spre Occidentul care îi asigură, în plan gnoseologic și cultural, artistic și spiritual, o evadare din contingent.

Îngerul Adâncului și *Adam* se citesc, în unitatea lor ideologică și expresivă, ca operă desăvârșită, având „un formidabil suflu, care duce cu sine secvențialitate epică, personaje inubliabile, pasaje lirice, descripții, reflecții, introspecții, epifanii etc.” (*Ibidem*). Originală prin conținut și formă, *Adam* îmbină specia jurnalieră cu cea a romanului, propune o formulă dramatică impresionantă, modernă și rămâne o operă de necuprins, scrisă la un nivel foarte înalt de înțelegere a lumii, a sinelui și a relației dintre sine și Divinitate.

I. *Abba, Pater*

Abba, Pater deschide *Jurnalul* cu neclintitul sentiment al nimicniciei, al coșmarului, care determină nefericirea și lipsa de iluzii ale Poetului: „Niciodată nu vor mai fi ziua de ieri, ziua de azi. Secolul pe care tocmai l-am început e cel în care voi muri”. Poetul a murit, de mult, acestei lumi îmbibate de grosolănie și materialism. Conștiința Poetului este împovărată de păcatul lumesc. Efectele acestei sfâșieri gnoseologice și spirituale nu întârzie să se vadă – durerea, chinul, penitența și înstrăinarea trasează invizibile, dar importante linii directoare în epica romanescă ce domină *Jurnalul*. Poetul, neparticipând la viața unei societăți triviale, căutându-l pe Dumnezeu, *Esența Vieții*, se separă de substanța materială a (i)realului: „mă simt inaderent la realitate, resimt firea fantomatică a lumii. Cel mai îngrozitor coșmar, cea mai cumplită pedeapsă este însăși viața. Fericiți cei care n-o conștientizează astfel. Și, mai ales, cei care (rămânând simple potențialități) n-au ajuns să o trăiască. «Cei ce nu s-au născut», cum zice *Ecclesiastul*”.

Consubstanțial cu *omul de pământ*, dar delimitându-se de acesta prin „sens și țel”, Poetul găsește în *Scripturi* o revărsare perenă de lumină, dragoste și înțelepciune divină. Se refugiază în această lectură, refuză orice compromis, orice participare afectivă la viața profană – „nu mă mai simt în largul meu niciunde. Peste tot numai interdicții (mascate în perfide libertăți), peste tot numai deșănțare și prostie”. El pășește către Lumina și Substanța Vieții, El Shaddai, purificându-și duhul întru mântuirea hristică: „De la o vreme, zilele se scurg repede, foarte repede. Nu există, în fond, nici timp, nici spațiu. Ne mișcăm în propria halucinație, tânjind spre călăuza Duhului. Vino, Doamne Iisuse!” De altfel, era evident încă din lirica dorcesciană că Poetul respinge materialitatea existenței, râvnind la viața de sus: „Nimic n-aștept, de fapt, Yah Elohim!/Tu-mi ești și fericire, și uitare...” (*Cronică*, 2).

Totuși, își recunoaște forma adamică, primordială, făurită de Dumnezeu: „Omul? Ca floarea câmpului, așa va înflori și se va trece.

Cum să scapi, oare, de povara insuportabilă a conștiinței de sine, a înțelegerii condiției umane? Respingându-le? Asumându-le? Asimilându-le? Transfigurându-le? Înțelegându-le? Prin propria-i putere, omul nu poate să se smulgă din strânsoarea aceasta”, însă are curajul și puterea de a consolida legătura dintre „sufletul meu izolat, părăsit, și Dumnezeu cel Atotputernic”: „Este teribilă singurătatea în care trăiesc, în care trăim cu toții. Toate legăturile dintre oameni s-au rupt – cele de familie, cele profesionale, cele sociale mai largi. Toți se tânguie și suferă – sunt sigur –, nimeni nu poate folosi o cale de (re)vindecare. Îmi rămâne legătura pe verticală – cea dintre sufletul meu izolat, părăsit, și Dumnezeu cel Atotputernic. El Shaddai, Yah Elohim, Iahve Savaot, El Elyon. Domnul, deci, prin Fiul Său, Mântuitorul nostru, Iisus Hristos”.

Adeseori, ni se amintește de lupta acerbă dintre carne și duh, căreia Poetul Eugen Dorcescu îi consacrase versuri memorabile în lirica primului deceniu din secolul XXI („cea mai grea și/măi înzăuată luptă/pe care am cunoscut-o/de-a lungul/întregii mele vieți/cea mai cumplită/luptă la care/asist neputincios [...] este lupta sălbatică/dintre carne și duh/un război ce nu/s-a oprit nicio/clipă” – *Drumul spre Tenerife*, 27). Numai purificarea celestă, prin foc și suferință, îi poate elibera sufletul, încarcerat în cușca de carne: „Trebuie să-mi asum suferința de a trăi. Grea suferință! S-o asum, s-o îndur. Suferința e un mare mister. Nu vom putea afla, câtă vreme ne zbatem în acest vas de lut, de ce a trebuit să devenim «suflete vii», persoane, identități. Pentru a suferi? Tânjesc după un răgaz, după împăcare și liniște. Cum să le ating însă? Dacă în moarte se află, pentru ce am mai venit aici? Nu iubesc viața. Nu-mi iubesc trupul. Măcar atât dacă ar îngădui Cel Atotputernic: trupul să-mi fie mistuit de flăcări... Să trec în cealaltă viață ca un lujer de plasmă”.

Eul poetic conștientizează efemeritatea lumii telurice: „Știu că nimic pe lume n-are rost,/Că tot ce astăzi este mâine moare” (*Cronică*, 2). Același sentiment tragic al condiției umane apare în eminesciana *Mortua est*: „Ș-apoi... cine știe de este mai bine/A fi sau a nu fi... dar

știe oricine/Că ceea ce nu e nu simte dureri,/Și multe dureri-s, puține plăceri”.

Cu un imbold stoic, Eugen Dorcescu supune starea morală și imorală a societății la o analiză cruntă, necruțătoare, care nu menajează pe nimeni. Critica socială demască: analfabeți puși în funcții înalte, așa-ziși intelectuali fini, șefi de instituții culturale sau politice etc.: „E de ajuns să privești în jur. Analfabeți (sau semidocti, sau nebuni), șefi de instituții culturale, serviți – culmea! – de cei ce se pretindeau (și se pretind) intelectuali fini, cu nedezmănițită vocație occidentală. Ah! Te întrebi, atunci: de ce, oare, intelectualii aceștia rafinați se întrec în a slugări niște hahalere? De ce? Există un singur răspuns: fiindcă nu sunt intelectuali, ci niște mangafale, niște neofanarioți fățarnici, cu gândul numai la chilipiruri”. În *Facerea*, ni se spune că Dumnezeu l-a creat pe om, pe Adam, după chipul și asemănarea Sa. Asemănarea s-a pierdut după păcatul originar, doar chipul s-a mai păstrat: „Dar vai, asemănarea s-a pierdut,/prin ispitire și neascultare,/încă de-atunci, de mult, de la-nceput!/Iar chipul, sub cumplita-nsingurare,/a unui univers îndușmănit,/s-a adunat în sine, s-a chirchit,/a decăzut din slavă și splendoare,/a rătăcit, și iar a rătăcit,/dar n-a găsit nici pace, nici uitare” (*Chipul*). Și-atunci, oare nu sunt de compătimit cei în derivă? Eugen Dorcescu nu se lasă înduioșat de asemenea ipoteze și îi biciuiește fără milă pe impostori, pe vânătorii de foloase lumești.

Din categoria „intelectualilor fini” și a „cărturarilor” detestabili se detașează tristul personaj caragialian Iovescu, pe care îl știm bine din *Îngerul Adâncului*. Acesta își continuă caricatura de carieră „culturală” și „intelectuală”, cumpărând Editura de Vest: „Iovescu a cumpărat Editura de Vest cu 360 de milioane. A vândut, pare-se, un apartament, o parte din grădina de la țară a nevestei, pentru a putea plăti. Editura, însă, ar fi falimentară. Iovescu a fost exclus din PDSR, s-a certat cu toată lumea, alte partide nu-l acceptă, deși ar vrea să se înscrie”. Ce personaj caraghios și trist! Halal intelectual! O altă nulitate stridentă este Val Popa. Acest troglodit, ce trasează fina linie dintre tragic și umor, are nenumărate titluri de academician, fiind

rector la una dintre acele „universități amatoristice”, private, după ce fusese un securist versat: „Ieri, de pildă, la Universitate, pe cine am întâlnit la Secretariatul Filologiei? Pe Val Popa. O altă nulitate șmecheră, care, cândva, încercase să mi se vâre pe gât spre a fi publicat (eram redactor-șef la Facla pe atunci) și care, cu acel prilej, la o masă în familie fiind, zbiera tot felul de injurii la adresa lui Ceaușescu (spre a mă provoca, fără îndoială). Ei bine, acel eventual turnător are azi șapte (*sic!*) titluri de academician și e rector la una dintre aceste așa-zise universități amatoristice, care au invadat țara”. Paralela cu poezia este din nou elocventă. Poetul Eugen Dorcescu, prin *Bătrân*, avatar abisal, își luase o distanță securizantă față de această realitate, de oraș, de idei, de mentalități, de semeni și chiar de sine însuși: „Bătrânul e tot mai/străin de orașul unde/locuiește de patru decenii,/Bătrânul e tot mai străin de localitatea-i/natală,/Bătrânul e tot mai/străin/de obiecte, ființe, gânduri,/coșmaruri,/curând va fi înstrăinat,/complet înstrăinat,/chiar și de sine însuși,/așa cum, de fapt, a și fost/înainte de-a-ncepe să fie” (*Poeemele Bătrânului*, 9).

Cu o redutabilă forță pătrunzătoare și nemiloasă, nefavorizând niciun partid, critica Poetului Eugen Dorcescu își îndreaptă săgețile și spre regimul politic, denunțând involuția de după Revoluția din '89: „Politicieni proști (Doamne iartă-mă, dar sunt proști, la propriu, se vede limpede), politicieni vicleni și hoți, potlogari, impostori, oligarhia semidoctă, mulțimea sărăcită și disperată, oamenii de gust și de talent umiliți, aduși la nivelul supraviețuirii”.

Poezia dorcesciană și *Scrisorile la un prieten* – tablou al tristei realități – se pliază pe referent. Lumea delirantă, degradată, agonizantă aparține *Apocalipsei de periferie* (vers reținut în *Jurnal* și plasat în poziție de element propulsor).

Nici pătura socială de mijloc și de jos nu scapă criticii Poetului Eugen Dorcescu: acea bandă de tâlhari care secătuesc țara, oameni care decad fizic și moral, troglodiți ce profanează străzile și parcurile Timișoarei. Deasupra acestei pături sociale mizere, tronează așa-zisa „aristocrație” – o specie aparte: „Deasupra, «aristocrația» (specie aparte – gușă, ceafă, burtă, cap în formă de dovleac, sărăcie lucie a

vocabularului, inteligență submediocră, viclenie extremă, capacitatea de a minți în orice împrejurare etc.). Traversăm Apocalipsa. Insule mici de spiritualitate – turma mică, rămășița – supraviețuiesc ca prin minune (numai prin minune!). Dezbinarea și ura domină totul”. În miezul acestor evenimente dureroase, sunt oameni „... O ceată/Difuză, inumană, un coșmar./Se dușmănesc, se sfâșie. Și par/Mai singuri și mai triști ca niciodată” (*Cronică*, 1).

Victimă a inculturii politicienilor și a maselor de oameni, generația de tineri – „fără casă, fără studii, fără slujbă” – se despiritualizează, devine indiferentă la cultură, pierde din substanța ingenuă a marilor valori: „Obrăznicia tinerilor a sporit, ca și inconștiența lor. Încearcă să facă pe americanii aici, în periferia noastră promiscuă”. În discursul bâlbâit al acestor tineri fără perspectivă axiologică, se simte o anumită condescendență, animată „de mișcarea psihologică de adâncime, care-i determină pe acești tineri (mulți fără casă, fără studii, fără slujbă etc.) să abordeze existența cu precipitare, tupeu, nepăsare (eventual, a-moralitate)”. Despiritualizarea generației tinere este privită cu îngrijorare de cel ce cunoaște *Marea Carte*: „Modelu-nfățișat de *Marea Carte*/Ne e tot mai abstract și mai străin./ Ființe purtătoare de venin,/Murim încet și reproducem moarte” (*Cronică*, 26).

Dacă în *Îngerul Adâncului* se demasca demararea unor proceduri de anulare a culturii și a marilor valori, în *Adam* se prezintă o adevărată lovitură împotriva valorilor – politizarea culturii: „viața literară este otrăvită de politică. Și de bani, de funcții, de putere lumească”. Scriitorii adevărați, talentați, sunt marginalizați și desconsiderați. Se realizează, în schimb, o „cârdășie literară”, întru promovarea falselor valori: „ideologia colhozului, a micii (sau marii) cârdășii literare, mărșăluind la comandă, ocupă, acum, prim-planul himeric al pseudogloriei”.

Aceste satire sociale și politice, energia, expresivitatea și moralitatea scrierilor Poetului Eugen Dorcescu nu lasă indiferentă urbea timișoreană: „Îmi dau seama că scrierile mele au ecou, că răscolesc unele măcar dintre conștiințele celor ce le citesc. Percep, odată cu ecoul, și informația subliminală a primejdiei: sunt sigur că unora

(multora?) nu le convin tăieturile necruțătoare ale frazării, precizia loviturii, obiectivitatea ideii (și a atitudinii)”.

Eugen Dorcescu reprezintă un element de echilibru în cultură, este un intelectual de vocație, o personalitate marcantă. Mai mult decât atât, el slujește Domnului și Adevărului *Scripturilor*: „Mă gândesc, fără niciun dram de trufie, că, în lumea literară divizată a târgului, eu am reprezentat și reprezint un element de echilibru și de înnoire a discursului critic. Echilibru – fiindcă sunt cel puțin la fel de instruit și de bun vorbitor ca protagoniștii (acest cuvânt n-ar trebui folosit la plural) taberei cosmopolite, pe de o parte; pe de alta, nu sunt rupt de formațiunea autohtonă. Dar – trebuie precizat – nu mă înregimentez niciunde”.

Autorul *Jurnalului* este un scriitor autohton, internațional ca valoare și receptare, independent, intelectual, cu propriile valori călăuzite de *Cartea Cărților*: „N-am cultivat pe nimeni, n-am făcut ceată cu nimeni, am rămas credincios scrisului meu, obsesiilor mele. Nu m-am închinat nimănui, niciunui om, fiindcă eu am un Stăpân, pe Dumnezeu nevăzut și atotputernic”. Din păcate, acest model cultural și multidiscplinar este tot mai puțin prețuit, din cauza inculturii maselor: „Azi nu mai sunt intelectuali. Sau, oricum, sunt rari și risipiți. S-au înnămolit, mulți, în politică și s-au făcut de răs. S-au compromis. Pe vremuri, înainte de '89, ne unea nu dragostea, nu idealurile, ci ura față de sistem. Ne unea o stare de spirit rea, de aceea n-a rezistat acea comuniune (aparentă), acea aparentă coincidență în spirit”. Însă Poetul aparține elitei de scriitori și oameni de cultură, care au marcat profund literatura română: „Cândva, la începuturile mele literare, i-am cunoscut pe Al. Philippide, Marin Preda, Ștefan Bănuțescu, Mircea Ciobanu, Cezar Baltag, Mihai Gafița și Ovidiu Cotruș. Un alt reper: A.E. Baconsky. Mai târziu – G.I. Tohăneanu, Ion Arieșanu, Laurențiu Ulici. Apoi, Adriana Iliescu, Virgil Nemoianu, Marian Popa, Valeriu Anania. Și alții, desigur”.

Neglijarea și umilirea valorilor culturii românești, sărăcite după „marea revoluție capitalistă din decembrie 1989”, sunt impardonabile: „Iată, așadar, lista oamenilor de condei, beneficiari ai mesei calde

cotidiene: Oli (cercetător științific principal, doctor în filologie), Lucian Bureriu, Iosif Caraiman, Laurențiu Cerneț (fost deținut politic), eu (doctor în filologie, fost redactor-șef și director de Editură), Anghel Dumbrăveanu (fost secretar al Asociației Scriitorilor, fost redactor-șef adjunct la «Orizont»), Ion Jurca-Rovina, Oberten Janos, Draga Mirianici, Ioan Peianov, Erika Sharff, Mircea Șerbănescu, Eugen Tănase (profesor universitar doctor docent), Aurel Turcuș și, cu voia dumneavoastră, ultimul pe listă, căci a fost trecut ulterior, Aurel Gheorghe Ardeleanu (prozator, dramaturg și sculptor)”.

Om de cultură desăvârșit, Poet și cercetător în domeniul poeziei, Eugen Dorcescu își expune, în paginile *Jurnalului*, un crez și un program poetic memorabile: „un poet important nu scrie despre om: privit în sine, omul e prea mărunț pentru a fi subiectul unei mari poezii; la fel, un poet important nu scrie despre Dumnezeu: om fiind, nu-L poate cuprinde și, închipuindu-și că poate, cade în trufie, ratându-și poezia. Un poet important scrie despre relația (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură). Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă”. Da. Poezia lui Eugen Dorcescu tratează relația tainică dintre om și Dumnezeu.

Scriitorul trebuie să-și pună în valoare harul și *talantul*. Artistul se cuvine să fie smerit, însă conștient de valoarea și darul său: „Un artist adevărat este expresia unui paradox: pe de o parte, dorește succesul; pe de alta, nu-i pasă absolut deloc de succes. De aceea, el nu face compromisuri de niciun fel pentru a atrage atenția cuiva. Goana după glorie e semnul puținătății *talantului*. Acesta e un dar, un mister, își e suficient sieși. Se exercită, potrivit voinței Celui care împarte oamenilor toate darurile”.

Odată cu darul divin, vine și sentimentul înălțării spirituale. Poetul Eugen Dorcescu își transpune propriul abis într-o operă de căpătâi: „O mare durere, un adevărat chin mă oprimă: simt că ar trebui să scriu – încă – ceva fundamental, dar, deocamdată cel puțin, nu sunt în stare. Ceva esențial, simplu, inteligibil, durabil, adevărat,

dramatic. Nu neapărat spectaculos, ci exprimând caracterul de neîndurat al vieții”. Iată drama sa (și a scriitorilor mari, în genere): „simte că are în el o operă fundamentală, dar n-o poate scrie”.

Universul liric dorcescian cutremură, îndeamnă la trezire, evocă proximitatea *Ființei*. Poezia lui Eugen Dorcescu este scrisă cu maximă luciditate și onestitate, întru anihilarea egoului: „Poezia e un vajnic luptător împotriva egoului și a construcției sale delirante. Dușmanul poeziei este egoul. Ea tinde spre Realitate, iar fantasmemele egoului i se opun. De aceea, poetul percepe toate împotrivirile acestora și le transcrie fără cruțare. Poezia îndeamnă la trezire. Poezia adevărată, desigur. Există și texte ce fac jocul egoului, însăilări ce întrețin și sprijină delirul”.

Poetul Eugen Dorcescu resimte, crunt, trecerea timpului: „Deocamdată, strop cu strop, timpul se scurge. Îl simt, îl observ. Pe chipul meu, pe chipul cunoscuților, în oboseala trupului”. La fel de dezolat își observă părinții, care au devenit bătrâni și neputincioși, izolați, singuri: „E păcat, e absurd că bătrânii mei, frate-meu, eu ne-am purtat, decenii în șir, ca și când am fi veșnici. De ce au refuzat părinții propunerea mea de a se muta aici? Ce sens au amenajările de la Stroești? Am lăsat mereu pe mai târziu. Acum, e prea târziu. O misterioasă forță centrifugă a pulverizat familia. Ar fi util, poate, să identific forța aceasta și să scriu despre ea. Ca o simplă mărturie despre nimicnicia vieților noastre”. Răscolit, Eugen Dorcescu admite acum, cu regret, imposibilitatea întoarcerii în timp sau a încetinerii zborului de ani, la care s-a referit, de altfel, și Horatius, în celebrul vers alcaic: „*nec pietas moram/rugis et instanti senectae/adferet indomitaeque morti, // non, si trecenis quotquot eunt dies, amice, places inlacrimabilem*” („... și-a anilor fugă/Nu poate s-o oprească nici cea mai caldă rugă;/Sosește bătrânețea cu fața ei zbârcită,/Nu arentârziere nici moartea ne-mblânzită.//Ne-nduplecatul Pluton, de-ai vrea să-l potolești,/Chiar trei sute de tauri cercând să-i jertfești,/Tu n-ai să poți, amice, oricâte zile-ar trece!”) – Horatius, *Ad Postumum*, vv. 2-6.

Părinții își au casa, vitală pentru ei, în Stroești, sat de care Poetul este legat, nu doar emoțional, ci și datorită sentimentului datoriei. Părinții au iubit Stroeștiul și casa părintească, iar o desprindere de obârșie este cu neputință în conștiința lor. Timpul s-a rupt; odată cu plecarea copiilor din casa părintească, a încetat să mai curgă la fel pentru toți: „Oare ce-or face mama, tata? E la fel de frig și acolo? M-am gândit că ei au încetat, cumva, să trăiască, în sensul deplin al cuvântului, odată cu plecarea noastră de acasă. Atunci timpul s-a oprit pentru ei, au rămas în pragul aceleiași porți, în pragul aceluiași moment, conservându-se, ca într-o crisalidă, în spațiul care ne găzduise pe toți patru și unde erau acum, constant, numai ei doi” (p. 125).

Eugen Dorcescu are tăria de a relata în *Adam* și conflicte familiale, nu puține la număr. Se ivește și se adâncește, în primul deceniu al acestui secol, fenomenul înstrăinării în sânul familiei autorului, din cauze diverse – Alina, închisă în ermetismul ei; Dana, emigrată în Germania; părinții, nemulțumiți; fratele, fals: „Iată însă că Alina se închide în ermetismul ei, Dana a plecat (de fapt, ne-a părăsit), de la părinți primim (primesc) mai cu seamă reproșuri, frate-meu și-a schimbat atitudinea prea în bine și prea brusc, a făcut (ca și soția lui) un viraj amețitor, încât și această relație pare lipsită de acel firesc liniștitor, necesar oricărui suflet...”

Autorul *Jurnalului* este îngrijorat și dezamăgit, plin de amărăciune. Ca scriitor, nu este apreciat în comunitatea de la Stroești: „Preocupările mele nu par a interesa pe cineva la Stroești. E o lume orientată, cvasi-exclusiv și trist, spre valorile materiale ale existenței. Frate-meu exercită (doctor fiind, având bani și asigurându-le asistența medicală, ce reprezintă una dintre obsesiile mamei, îndeosebi) o puternică influență asupra bătrânilor. Eu? Scriitor? Ce meserie e asta?...” Eul poetic, rănit de lumea hădă și perfidă, de propriii semeni, se îndreaptă către *El Shaddai*, însă și acest drum este pavat cu spini și suferință. Poetul, cu tălpile goale, pășește în Valea Plângerii: „Iată-mă, vin,/pe o cărare/de spini și pelin,/desenată-n a Plângerii Vale./Încă sunt viu,/am trupul de lut și/privirea sărată” (*Omul din oglindă*, 10).

Cu timpul, se înstrăinează de toate cele lumești, chiar și de casa copilăriei – parte integrantă a ființei Poetului, care nu-și mai recunoaște toposul predilect: „Renovată, căsuța noastră nu mai seamănă cu cea care a fost. E curată, e reînnoită, dar nu mai e ea. Ceva străin s-a strecurat în interstițiile «căsuței de la țară». Nu știu ce și nu încerc să definesc acel «ceva»”.

Părinții sunt cea mai marcantă imagine din mediul rustic: „Mama și tata/ne-așteaptă de-o viață, tăcuți,/ca două statui de bun-simț” (*Cronică*, 42). Cele „două statui de bun simț” reprezintă două personaje distinse, care impun respect prin profesia lor de dascăli „de modă bună și de modă veche, mândri de profesia lor, cu bibliotecă, cu lecturi, cu educație socială, cu simțul datoriei”.

Autorul *Jurnalului* schițează, fidel, obiectiv, plastic, realist, un tablou familial patronat de figurile autoritare ale părinților săi. Tabloul impresionează nu numai prin finețea descrierii, ci și prin pătrunzătoarea expresivitate a detaliului: Tatăl – „sobru, distins, mai degrabă blond («supus austriac», cum îl ironiza, cu duioșie, mama), înalt și subțire ca un paltin, ferm, etic, devotat alor săi, învăluind lumea în albastrul clar al privirii sale”. Iar mama – „brunetă, moderată ca statură, cu ochii de un verde intens, desăvârșită stăpână a casei, răsând, uneori, cu lacrimi, și dezvelindu-și dinții albi, strălucitori. Inegalabilă cunoscătoare a firii omenеști (cum observa cumnata mea, Gabi), dotată cu un subtil talent actoricesc (putea imita gesturi, tonul vocii, atitudini), plină de umor (nu întotdeauna blând), dominatoare din instinct... Ce personaje! Ce cuplu! Doi dascăli de țară, de modă bună și de modă veche, mândri de profesia lor, cu bibliotecă, cu lecturi, cu educație socială, cu simțul datoriei”.

Neputința lor fizică și, în general, amenințarea nimicniciei se accentuează, astfel încât *Jurnalul* devine și o cronică a zilelor de pe urmă ale părinților unui mare scriitor român. În ce-l privește, Eugen Dorcescu este în ipostaza așteptării *Vieții de Apoi* și dorește *Mântuirea* hristică, singura *Salvare*; se rupe de lume și se înstrăinează de propriul trup adamic, responsabil de tragismul ființei: „În cetatea înflorită, singurătatea se adâncește, înspăimântătoare, în juru-mi. Nu mă tem de

singurătate, mai ales că nu sunt un ins prea sociabil. Simt însă o înstrăinare de mine însumi. Despre ceilalți – nu mai vorbesc. Pentru mine nu e nicio îndoială că omul e o ființă tragică, pedepsită. Cerul tulbure umple fereastra. Nu mai departe decât ieri plănuiam cărți, îmi închipuiam viitoare trasee cu sens. Nimic nu ne aparține: nici ziua de ieri, nici ziua de azi, nici ziua de mâine. Noi înșine nu suntem ai noștri. Măcar de ne-ar primi Dumnezeu!...”

Poetul accede, subtextual, existențial și filosofic, la substanța vergiliană *Sunt lacrimae rerum et mortalia mentem tangunt* („Este o lacrimă în toate, iar cele moarte ating mintea”), întrucât suferințele din familie îl răpun. Boala lui Oli, din urmă cu 8 ani, i-a pricinuit o permanentă îngrijorare. Scrierea devine tensionată, nemiloasă oglindă a fragilității umane. *Jurnalul* este și o cronică a vulnerabilității ființei: „E prea meschină (moral și material) lumea de azi, e prea întristător mediul, e prea leșinată ambianța, pentru a nu te duce la deznădejde. Suntem prea singuri. Exagerez oare? Pe un fond predispus la melancolie, boala lui Oli de acum opt ani și ceva, precum și îngrijorarea permanentă ce i-a urmat (și-i urmează) m-au aruncat într-o amărăciune din care, orice aș face, nu pot ieși. Iar jungla perfidă (bine dirijată) din jur e făcută parcă anume să o întărească. Atunci scriu. Scrierile mele sunt amare și «realiste», sunt crude, necruțătoare, dar (cel puțin așa cred) adevărate”. Arhitema operei dorcesciene o reprezintă, în analiza Poetului, întrezăriria *Apocalipsei*, iar anecdotică – „abjecția, agonia, suferința, exasperarea, SINGURĂTATEA”.

Suferința lui Oli, relatată amplu în *Îngerul Adâncului*, se continuă și în *Adam*. În aceeași măsură, îi schingiuieste și îi întărește sufletul. Ea rămâne însă cea mai apropiată ființă, dependentă de el, formând cu Poetul „un singur trup”. Ba mai mult, participând la generarea unei impresionante *triade* – Poetul-Oli-Dumnezeu: „mă încercă, odată cu deprimarea, un fel de greață – fizică și morală. Chiar dacă nu a fost vorba de o intervenție chirurgicală dramatică, e trist să constăți atotputernicia egoismului, cruzimea inconștientă a

nepăsării. Ce copii avem, Doamne! Ce frați! Ce părinți! Cât de singuri suntem! Numai noi doi și cu Tine, Dumnezeule Treimic, Cel Veșnic!”

La data de 19 Aprilie 2003, tatăl Poetului, după o lungă suferință, trece la *Cel ce este*. Moartea tatălui a determinat delimitarea tranșantă de Stroiești, de tot ceea ce a însemnat acel topos. Poetul se simte alungat de acel *tot*: „Și-acum, iată-ne acasă. Tata a rămas sub lespeda lui, în cimitirul rustic, lângă cele două biserici străvechi, în apropierea râului. Undeva, în acel teritoriu al satului, al pădurii, al zăvoiiului străbătut de râul ce se aude din curtea casei, undeva în acel cronotop pierdut, am rămas și eu. Eu exist, însă, aici, îmi este peste putință să stau acolo, fiindcă un alt eu-însumi, puternic, nemilos, mă alungă. Nu amintirile, nu frate-meu, nu cineva anume, nu ceva anume: totul. E atât de personal acest tot, încât mi-a devenit de neîndurat”. E atât de tulburătoare, de insuportabilă viața fără „tatăl”, încât sentimentul se transformă în poezie: „E de neînțeles,/e de nesuportat/dispariția/tatălui./E atât de lipsită de sens,/încât,/spre a fi acceptată,/trebuie negată definitiv/și total” (*Moartea tatălui, Treapta a treia, 6*).

Poetul este îndurerat și de suferința fără leac a mamei, de întregul dezechilibru generat de acest eveniment incredibil și sfâșietor – *moartea tatălui*: „Mă bântuie amintirea mamei, privirea ei concentrată, încercând să pătrundă înțelesul lucrurilor, îl văd pe tata, mort, întins, între flori și lumânări, cu ochii lui albaștri, îngrozitor de închiși, aud chemările nenumărate ale păsărilor, zăresc veverița ce zburdă prin curte, am dinainte Poiana, Râul, copacii plini de floare. Casa. Aud clopotul, toaca... *Doamne Isuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi, păcătoșii!*”

Pierderea tatălui agravează melancolia Poetului retractil, îi potențează solitudinea, ce-i este, deopotrivă, pedeapsă și penitență: „Oriunde și oricând rămâi singur. Eu suport bine, chiar foarte bine, singurătatea. Trăim într-o lume și într-o vreme mârșave, primitive”.

Psyche-ul lui Eugen Dorcescu găsește alinare în visul în care își întâlnește tatăl – o reîntâlnire în subconștient, o împăcare sufletească

și spirituală cu tatăl, care a plecat prea brusc din această lume: „L-am visat pe tata. Eram la Stroești, în pridvor, eu și Oli, și deodată am auzit (și mi s-a spus) că cineva strigă insistent la poartă. M-am uitat și l-am văzut pe tata. Mă striga pe nume, tare și repetat. Am coborât scările, deși eram îmbrăcat sumar, el a venit dinspre poartă și ne-am îmbrățișat lângă trepte. Uimire, bucurie, conștiința că e viu iarăși, că moartea a fost o închipuire, o proiecție a spaimei, că a trecut doar printr-o încercare (o boală), din care a ieșit și s-a întors. Tata a urcat scările, a intrat în pridvor și s-a interesat de păsări (întotdeauna l-au preocupat), ceea ce ne-a făcut să zâmbim... Îl visez, nu foarte des, dar îl visez. Nu putem nici înțelege, nici accepta moartea. Probabil fiindcă suntem vii. Suntem neînchipuit de tragici. Vii, dar sortiți morții. Și știm asta. «În zadar sunt toate, dacă este moarte»”. Ce tragic este destinul omului!

Deloc retoric sau filosofic, ci profund interesat, Poetul se întreabă ce este, în fapt, moartea și ce rost are viața aceasta deșartă: „Este cu neputință să-l întreb pe tata dacă există ceva după moarte. Nici atunci, când zăcea, mort, în odaia dinspre apus a casei noastre, când, trupește, era, încă, vizibil, nu putea fi întrebat. Sau, mai ales atunci. Întreabă urna, întreabă cenușa, întreabă țărâna dacă mai există ceva după moarte...”

Tatăl devine o parte din ființa Poetului: „În nemăsurata lui modestie, în sobra lui noblețe de ins subcarpatic, tata e tot mai prezent în memoria și în demnitatea mea”. În poezie, părinții se încadrează într-un timp mitic, se mută în spațiul mitului: „Tatăl și mama/nu înviază,/nu mor./Ei supraviețuiesc,/ei sunt veșnici” (*Moartea tatălui, Treapta a șaptea*, 3). După moartea tatălui, relațiile tensionate cu familia au profanat autenticitatea și sacralitatea Stroeștiului, afectând dramatic și casa copilăriei Poetului: „Casa/a murit și ea/odată cu tatăl” (*Moartea tatălui, Treapta a treia*, 4).

Eugen Dorcescu își îndeplinește, cu dragoste, cu credință, dar fără oarbă supunere, fără iluzii, cu o intensă preocupare pentru psihicul ei alambicat, datoria față de mama sa: „Oli stăruie să o iau cu

mine la Stroești. În locul ei, de mult n-aș mai fi pus piciorul acolo. Eu n-am încotro, trebuie să-mi vizitez mama, să îi port de grijă, e datoria mea. Și eu, de bine, de rău, îmi fac datoria. Dar ea? Cândva, am iubit Poiana, Pârâul, Râul, Zăvoiul, Dealul, Pădurea. Cunoașteam toate tainele peisajului. Acum, și amintirea, și contemplarea lor mă sfâșie. Poiana înverzită are culoarea și efectul otrăvii. Deceniile de stres, de culpabilizări, de reproșuri, de văicăreli au surpat orice dorință de a revedea spațiul copilăriei”. Cât a iubit Poetul Poiana, Pârâul, Râul, Zăvoiul, Dealul, Pădurea! Cât a iubit... Dar nu le mai poate iubi. De ce? Și fosta sa soție se întreabă foarte mirată.

Conștient fiind de materialitatea lumii și de perisabilitatea trupului adamic, Poetul își găsește un argument existențial în gândul că aparține altei lumi, celei imateriale, imuabile, la care nu acced decât sufletul și duhul: „Treptat, se strecoară o deconcertantă stare de spirit între mine și propriile-mi scrieri. Nici măcar ele nu-mi aparțin pe de-a-ntregul, nu-mi aparțin în mod esențial. Când voi pleca de-aici, ele vor rămâne. Eu (sufletul și duhul meu) mă aflu în altă parte. Aici rătăcesc temporar, consemnându-mi delirul. Totul va rămâne aici, totul, totul”.

Însă, aflându-se departe de această „descarcerare” a sufletului din închisoarea cărnii, Poetul nu poate atinge, acum, fericirea hristică. Mântuirea este tot mai departe de lumea roasă de interese și jocuri politice. Presimțirea morții generează o introspecție ce atestă individualitatea unei ființe sensibile: „Poate că, pe drumul meu spre sfârșit (și spre un alt început), am lăsat în urmă etapa (obligatorie) a patimilor. Poate că am izbutit să trec dincolo de sufletul ancorat în ceea ce-i terestru și să acced la *acies animae*, să urc înspre duh. Aceasta ar fi calea mistică (și calea misticului). Nu știu. Fapt e că mă simt infinit de departe de mine însumi”. În conexiune cu acest simțământ al înstrăinării, inclusiv al înstrăinării de sine, *Jurnalul* este „un fel de testament. Orice jurnal încearcă să prelungească biografia în postbiografie”.

II. *Genitrix*

Cel de-al doilea mare capitol din *Adam*, intitulat *Genitrix*, evocă abisala, neînțeleasa și expresiva imagine a mamei, element central în subsidiarul jurnalier, cel mai bine conturat personaj din volum. Poetul Eugen Dorcescu este profund marcat de prezența stăruitoare a acesteia, de interferența destinului său cu cel al mamei: „Ce poet a fost și este mama!... Cât de mult am iubit-o!”

Mama, ca ființă generatoare de viață, este la vârsta suferinței, a neputinței fizice. Agonizează de mult, dar îndeosebi după pierderea soțului, în strania ei solitudine, fără nicio consolare durabilă, își contemplă neîncetat, cu durere, ființa: „Mama – sărmana – nu se poate smulge, nici măcar o clipă, din contemplarea îndurerată a propriei ființe. Ce dramă! Ce spaimă! Câtă singurătate!”

Autorul *Jurnalului* schițează și un emoționant, plin de mândrie și recunoștință filială, portret „de tinerețe” al mamei: „Iat-o pe mama, atunci, în copilăria mea, când toți patru eram împreună, ce fericită, ce veselă, ce grijulie era mama! Ea ne-a învățat carte, pe mine și pe fratele meu, fără să ne favorizeze niciodată, și în niciun fel, în raport cu ceilalți copii. Ea, ca și tata, ne-au învățat ce înseamnă bunul simț și simțul datoriei. Ce liniște, ce pace domneau în casă! Ce echilibru, în acele vremuri de crunt dezechilibru social și moral”. Niciun portret din perioada senectuții nu este în ton cu acesta. Cele mai multe sunt dublate de analize psihologice foarte abile. Dragostea nu îl împiedică pe scriitor să vadă în mama sa un personaj de roman balzacian, care ocupă toată lumea și și-o subordonează.

Copleșit de problemele familiale, sociale și existențiale, Poetul găsește mângâiere și sprijin doar în *Sfintele Scripturi*, care îi activează un puls spiritual, întru duh și adevăr. Absorbind mesajul acestora, vizează, tot mai acut, sfera metafizicului: „Intenționez să citesc măcar un capitol din *The New Testament*. Spre a regăsi dimensiunea metafizică a straniei mele existențe. A incomprehensibilei mele existențe. A măreței și, deopotrivă, a minusculei mele existențe. Într-un cuvânt: a misterioasei mele existențe”.

În *Abba, Pater*, Eugen Dorcescu se afla în căutarea mântuirii hristice, iar angoasa făcea această *salvare* imposibilă. În *Genitrix*, devine conștient de propria esență – este „ființă întru mântuire”: „Nu sunt nici optimist, nici pesimist. Starea mea de spirit este, mereu, în fond, încredințarea. Eu nu sunt ființă întru moarte, eu sunt ființă întru mântuire. Așa păcătos și nevrednic cum sunt”. Are forța de a generaliza dinspre sine spre alteritate, glosând asupra statutului omului: „Ce ființă nenorocită e omul! Ce ființă fericită e omul! E nenorocită, fiindcă știe că moare. E fericită, fiindcă știe că poate fi mântuită”.

Însă intrarea în Împărăția lui Dumnezeu este condiționată de foarte mulți factori. De pildă, de rezultatul *luptei dintre carne și duh*, o luptă pe care Poetul Eugen Dorcescu o poartă neîncetat. Acesta accede către Creator, Esența Vieții, declarând că „viața [terestră] este o farsă”: „totul e atât de ireal, de fără sens! Ce farsă e viața! Ce aparente vastități pare a oferi ea când ești tânăr! Câte căi posibile, în viitor, câtă varietate de proiecte! Și cât de repede se restrânge orizontul și se încheie toate! Nu există nimic în afara binomului Dumnezeu-conștiință. De ce am răătăcit, de ce am pierdut vremea dincolo de această esență?” De fapt, Eugen Dorcescu nu se rățăcește, ci își urmează hotărât drumul, fără întoarcere, către Dumnezeu: „E grea, e teribilă, e nobilă, e fără întoarcere trecerea de la materie la spirit, de la lume la Dumnezeu”. Cine s-ar mai întoarce de pe un asemenea drum?! Câți au însă capacitatea să înainteze sau măcar să nu se abată de la el?

Profanarea culturii, marginalizarea și alungarea adevăratelor valori fac loc nebuniei, degradării, trivializării, transformă România în sălaș al acelei *démence universelle*, în sens flaubertian: „E jignitor spectacolul vieții noastre sociale. Nu-mi place unde am ajuns. Suntem de răs, de batjocură în lume. Suntem considerați sălbatici, nemiloși, barbari. S-a pornit rău, s-a pornit greșit în '90. Și se continuă tot așa: beții, curvășărie, furt, incultură, trafic de oameni, mahala generalizată. Stau haitele de inși violenți, cu săbii și topoare, în centrul orașelor. Se fură copii, sunt schingiuiți bătrâni, oamenii au devenit lacomi și nemiloși. Decădem”.

În acest context demonic, generațiile tinere îi alungă pe scriitorii bătrâni și erudiți, pe dascălii bătrâni și erudiți, din cărți, biblioteci, școli, universități, ascunzându-și malițiozitatea și infatuarea sub concepte-paravan, precum democrația și libertatea: „Trecerea de la seria vârstnică la cea tânără nu se face lin, calm, civilizată (ca în societățile educate), ci violent, agresiv, bestial, ca la necuvântătoare. Sub pretexte nobile (democrație, libertate etc.), cei tineri aruncă afară din instituții, din cărți, din conștiințele elevilor, studenților, strădania celor care i-au crescut și i-au ajutat. Așa a fost mereu. Așa a fost în anii '50. Așa e și acum. Întotdeauna, însă, cei mai agresivi și mai obraznici dintre atacatori au căzut, cu timpul, în dizgrație și în rușine”. Consecința acestor manevre este pierderea elitelor culturale autentice: „Nenorocirea României de azi: nu mai are elită culturală adevărată. Cei ce pretind a fi așa ceva sunt niște impostori, sunt – în cel mai bun caz – ridicoli”.

Erudit ce prețuiește distinctivitatea și individualitatea, Eugen Dorcescu cultivă izolarea. El nu face gașcă, nu aparține niciunei grupări, nu face politică, este LIBER. Slujește doar lui Dumnezeu și singurei cărți-temei – *Biblia*: „În aceste vremuri, ale diverselor forme de servituți, eu am obiceiul să spun, cu diverse prilejuri, în public, preluând zicerea lui J.P. Sartre (cred): «Eu nu reprezint pe nimeni și nu vorbesc decât în numele meu». Fiindcă sunt liber. Și vreau să se știe că SUNT LIBER. Domnul m-a eliberat. Sunt păcătos și nevrednic, dar sunt slujitorul Lui. Alt stăpân și altă nădejde nu am – numai Domnul. De aceea, sunt liber”.

În acele vremuri, ca și acum, Eugen Dorcescu s-a bucurat, cum se și bucură, de altfel, de admirație și stimă din partea confrăților, dar numai a celor pe care îi recunoaște drept *happy few* și îi acceptă în preajmă. Aurel Gheorghe Ardeleanu, de pildă, sculptează, din proprie inițiativă, bustul Poetului Eugen Dorcescu. Acest eveniment este un episod dintr-o postbiografie, ce se insinuează în existența empirico-artistică a Poetului: „Aurel Gheorghe Ardeleanu vrea să ne întâlnim pentru a demara lucrul la acel bust pe care intenționează să

mi-l consacre. Am ajuns și la așa ceva... Mi se pare destul de ciudat, e ca și când m-aș afla deja în postbiografie (sau, oricum, m-aș pregăti pentru ea). Pe de altă parte, și postbiografia aparține, cât se poate de firesc, la ceea ce numim, în sens larg, existență (empirico-artistică)”.

Postbiografia lui Eugen Dorcescu a început, cel puțin în plan artistic, odată cu acest *Jurnal*, destinat celor ce vor avea nevoie, într-un fel sau altul, de experiența sa: „unii scriitori (nu mulți) se adresează viitorimii, ei anticipează gândurile, simțămintele, graiul celor ce vor fi... *Jurnalul* este o epistolă explicită către aceștia (așa cum opera artistică este o epistolă încifrată, implicită)...”

III. *Adam*

Cel de-al treilea și ultimul capitol, *Adam*, este, poate, cea mai profundă componentă a *Jurnalului*. Intitulat *Adam*, acesta descrie ca pe un fapt de conștiință starea adamică, omenească și, deci, efemeră, dar dornică de a se exprima: „Asta sunt eu: ființă, în continuă și dureroasă autocunoaștere și exprimare”. Omul de pământ, *ha'adham*, este departe de Cel Sfânt, cunoaște păcatul, dar și pedeapsa, se umple de remușcare și angoasă, trăiește în teroare. Acesta este, în linii mari, portretul pe care i-l schițează Poetul: „Și omul de pământ,/El, *ha'adham*, departe de Cel Sfânt,/Se umple de teroare și *angoasă*” (*Vulturul nopții*, 1).

Adam se concentrează pe semnificația esențială a prototipului uman. În esență, orice om cu conștiință retrăiește alungarea din *Paradis*. Dar Eugen Dorcescu, slujitor al Domnului, are și șansa de a se întoarce în *Paradis* – drumul la Tenerife îl readuce acolo, alături de femeia sa – Olimpia: „În poezia scrisă la München și intitulată *Adam*, un vers sună așa: «Urmașii mei trupești m-au compromis». Nici măcar nu mă întristează că pun pe hârtie acest enunț. Am rămas doar cu femeia mea. Ca Adam. De fapt, nici nu era cu puțință altfel. Eu, femeia mea și Dumnezeu”. El este pe deplin conștient de plămada sa adamică, dar se simte izbăvit datorită abnegației cu care L-a slujit pe Dumnezeu și a râvnit către Înalt și Sublim, către Lumină și Adevăr:

„Sunt păcătos, sunt nevrednic, e adevărat, dar sunt slujitorul Lui și nu caut ajutor, îndurare, sfat și (i)luminare niciunde decât la El – *El Shaddai*, Atotputernic”.

Dumnezeul Atotputernic are un sens abisal, de necuprins, este Existența fără limite: „El este, deopotrivă, exterior mie (e Creatorul meu) și mai lăuntric mie decât îmi sunt eu însumi. El este cea mai autentică și cea mai adevărată necesitate lăuntrică. El este Ființa. *Ego eîmi ho on* (Eu sunt Cel ce sunt)”.

Moartea nu este singura pedeapsă pentru păcatul original. Până la moarte, omul este condamnat la neștiință. El nu știe nici să trăiască, nici să moară: „Nu știm nimic, nimic. Nu știm că trăim, probabil nu vom ști nici că murim. Am trăit și vom muri fără să știm. Omul e ființa care știe că moare, dar moare fără a ști, fără a-i veni să creadă că a trăit, că moare...” O atare perspectivă asupra raportului om-moarte întâlnim și în scrisorile senecane: „*Plerisque inter mortis metu et vitae tormenta miser fluctuantur, et vivere nolunt, mori nesciunt*” („Cei mai mulți dintre oameni se zbat neputincioși între teama de moarte și chinurile vieții și nu vor să trăiască, nici nu știu să moară”) – Seneca, *Epistulae ad Lucilium*, 4.

În data de 26 octombrie 2009, la ora 5 dimineața, mama Poetului se stinge din viață. Evocarea acestui eveniment este atât de penetrantă, încât trezește o acută empatie. În rândurile care urmează, cititorului i se împărtășește izbitoarea durere a fiului matur, absent de la căpătâiul mamei: „Luni, 26 octombrie 2009, la ora 5 dimineața, a murit mama. A telefonat și mi-a dat de știre, în jurul orei 6, Măruța, care o veghease toată noaptea și care i-a aprins lumânarea. Vorbisem cu mama și sâmbătă, și duminică, avea vocea căzută, stinsă. Mă sunase și Măruța, mi-a zis că e conștientă și că s-ar putea să mai trăiască o vreme. Dar n-a fost așa. A murit relativ ușor, strigându-ne pe mine și pe frate-meu”; în fapt, cutremurul lăuntric al fiului Poet în fața tainei morții: „la cinci,/niciun minut mai târziu,/niciun minut mai devreme,/mama s-a trezit, pentru/o fărămă de timp,/și-a-nceput/să mă cheme./M-a strigat, cu glas mare,/pe nume./M-a strigat, de pe pragul,/de

pe/culmea aceea,/dintre lume și/lume./Apoi a recăzut/în muta ei
agonie/și ne-a părăsit fără a primi/vreun răspuns./Eu nu am auzit
strigătul/acela./Vai mie!” (*Elegiile de la Bad Hofgastein*, 4).

Moartea mamei are drept urmare, gravă, sfredelitoare, ceea ce
Poetul denumeste prin expresia *prezența absenței*: „Dacă bine
iau/seama,/cea mai prezentă,/în imensa-i/absență,/e mama” (*Elegiile
de la Bad Hofgastein*, 6).

Străfulgerat de o imagine protectoare din trecut, Poetul reține
Vechea fotografie, ca simbol al frumuseții, inteligenței și nobleței
părinților săi. În fața morții lor, sentimentul cel mai pregnant este
uimirea: „Doar, când și când,/ca un fulger din vid,/ca un blitz din
zenit,/o imensă uimire:/Chiar ați murit?” (*Elegiile de la Bad
Hofgastein*, 28). În structura familiei sale nucleare, Poetul vede oglin-
direa Sfintei Familii pe pământ: „Și astfél,/Și astfél,/Și astfél,/făptura-
și continuă/drama,/după originarul, neclintitul model:/Tatăl,/Fiul/
și/Mama” (*Elegiile de la Bad Hofgastein*, 26).

Zdrobirea sa sufletească își are originea în iubire. Moartea celor
dragi este insuportabilă, tocmai fiindcă îi iubești. Iubirea este cea
violent distrusă prin moarte: „Ce semnificație are acest mesaj? Ce ni
se transmite prin el? Trebuie să îți urăști viața? Să accepți că lumea
aceasta e doar un vis, o iluzie? Suferind, îți depășești condiția, te
apropii de sfințenie? Poți iubi pe cineva, ai această disponibilitate, ești
fericit în iubirea ta și, apoi, acel cineva îți este răpit. Totul se petrece
într-un scenariu făcut parcă să te zdrobească. Moartea înseamnă ceva
numai fiindcă există iubirea, numai atunci când e precedată de iubire.
Iubirea dă preț despărțirii prin moarte. Și numai omul este supus
acestei torturi”.

Eul poetic cade în nihilism, dar este salvat, finalmente, de
fericirea de a accepta tot ceea ce vine de la El Shaddai: „Aceasta-i cheia
fericirii:/să știi/a întâmpina/cu-ncredințarea și/inocența/unui prunc
de o zi/tot ce binevoiește/a-ți da/- că-s suferințe, că-s/bucurii -/Cel
ce a fost,/Cel ce e,/Cel ce, de-a pururi,/va fi” (*Elegiile de la Bad
Hofgastein*, 17).

Finalul *Jurnalului* este o lecție, constituită din enunțuri directive – iubește-ți familia și rudele, dar nu te încrede în ele, căci oamenii sunt „ființe rele de la natură”.

Voi reda, integral, pasajul hortativ, definitoriu, ce încheie *Jurnalul Adam*: „Nu trebuie să ai încredere în rude (în rubedenii), oricât de apropiate (mai ales) și oricât de îndepărtate ar fi. Dimpotrivă, dacă vrei să nu suferi, trebuie să te ții departe de ele. Fiindcă și rudele sunt oameni, adică ființe rele de la natură. Și, cunoscând că, potrivit cutumelor socio-culturale, trebuie să le suporti, își exercită liber, fără constrângeri, fără teamă, asupra ta ferocitatea endogenă. Așa se întâmplă cu frații, cu fiii și fiicele, cu părinții chiar, care își aplică sadismul asupra fratelui, părintelui, fiului. Vrei să fii liber? Nu te certa, nu te război cu cei care-ți sunt rude, căci vei greși, vei păcătui neîncetat și vei fi de două ori chinuit: de ei, mai întâi, apoi, de propria-ți conștiință. Vrei să fii liber? Abandonează-ți rudele. Abandonează-le *à fond*, trezește-te la realitate, renunță la iluzii. Iubește-le, desigur, dar lucid, fără a le idealiza. Așa cum nu te idealizezi nici pe tine. A iubi pe cineva nu înseamnă a-i ignora minusurile, defectele. Dimpotrivă. Abandonează-le, deci, chiar dacă stai, fizic, în preajma lor. (Ar putea exista, eventual, rarisime excepții. Mă îndoiesc, însă). Cu cât vei fi mai docil și mai afectuos, cu atât mai tare te vor lovi. Abandonează-le!”

Adam – Pagini de jurnal (2000-2010) este o carte reprezentativă pentru un mare scriitor român contemporan, care a pățimit în vremuri dementiale, pe care le-a depășit însă, stăruind în lectură biblică și în credință, până la revelație. Această carte ne împărtășește un crez, și anume acela că viața și moartea sunt două fațete ale unei experiențe misterioase, ce poate face din om „o ființă întru mântuire” (concept original al Poetului Eugen Dorcescu, în dialog cu heideggeriana „ființă întru moarte”).

Jurnalul este inedit și datorită semnăturii editoriale a Mirelei-Ioana Dorcescu, căreia lucrarea de față i-a parvenit prin intervenția Providenței: „Ce voi face cu toate aceste sute și sute de pagini? Cui voi

da, cui voi lăsa *Jurnalul*? Lui Dumnezeu, unui om al lui Dumnezeu”. Omul lui Dumnezeu este, aş adăuga eu, Mirela-Ioana Dorcescu.

Îngerul Adâncului și *Adam* nu sunt lucrări facile – numai cititorul avizat și familiarizat cu universul dorcescian poate descoperi mărgăritare în substanța lor. Ele compun o carte monumentală, scrisă pentru a demasca și a cutremura, pentru a face cititorul să își pună întrebări serioase și a privi cu alți ochi spre sine și spre lume. O carte care destructurează imaginile standard și aduce la lumină adevăruri oculate cu bună știință de atâția alții, adevăruri vitale, de care noi avem atâta nevoie.

„*Confluente literare*”, 2 noiembrie 2020; „*Armonii culturale*”, 2 noiembrie 2020; Marian-Cătălin Ciobanu, *Jurnalul suferinței, jurnalul fericirii*, Editura online Calameo, 2020.

„CE NU AU VĂZUT ALȚII”

A descoperi ceea „ce nu au văzut alții”, înaintea ta, ar trebui să fie aspirația prioritară în orice act hermeneutic. Și aceasta chiar este aspirația și – de ce nu? – ambiția mărturisită a scriitoarei și universitarei (UVT) timișorene Mirela-Ioana Borchin, atunci când întreprinde ampla cercetare, veritabilă exegeză, asupra operei poetului Eugen Dorcescu. Textul, de dimensiunile unei cărți de sine stătătoare, a apărut în poziție complementară la impunătorul volum *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, antologie apărută, ca și poemul care-i dă titlul, după o devastatoare tornadă existențială trăită de Poet, fără ca aceasta să-i diminueze forța creatoare și nici credințele. Dimpotrivă, dramatica experiență a suferinței le-a aprofundat, dându-le o nouă anvergură. Tocmai acest fenomen de creativitate cu totul particulară a stimulat spiritul iscoditor al doamnei Mirela-Ioana Borchin, determinându-i investigația remarcabilă prin relevarea celor mai neașteptate aspecte ale operei lui Eugen Dorcescu. „De la prima întâlnire cu poezia Dumneavoastră – va mărturisi Domnia Sa mai târziu – am început să caut ceva ce nu au văzut alții”. A rezultat un demers caracterizat prin competență, complexitate și empatie. Dar, și după acesta, exigența cercetătoarei s-a surprins oarecum nemulțumită: i s-a părut că au rămas încă destule lucruri de lămurit, iar, de aici încolo, ele nu mai puteau fi limpezite decât printr-o convorbire nemijlocită cu autorul. Așa s-a născut cartea-dialog, intitulată cu un vers al Poetului, „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”. Cred însă că realizarea unei astfel de cărți se înscrie și în trendul, evident în ultimii ani printre oamenii de cultură, îndeosebi scriitori, artiști, oameni de știință, de a comunica și dincolo de actul creator propriu-zis. Este un fenomen apărut ca reacție la moda „socializării”: spiritele creatoare sunt

introvertite și, ca atare, retractile la „socializările” heteroclitice cu necunoscuți aglutinați în diverse „rețele” virtuale. Spre deosebire de aceștia, lor le este proprie comunicarea intimă, care poate evolua până la confesiune. Pentru aceasta este suficient un singur conlocutor, cu care să fie însă „de-o seamă”. Nu neapărat ca vârstă, ci ca nivel intelectual și de cultură, ca familiari ai acelorași arii axiologice.

Doi astfel de conlocutori sunt Mirela-Ioana Borchin și Eugen Dorcescu. De la început, țin să precizez că nu e vorba de un interviu, ci de o *con-vorbire*, adică de un *dialog*, în care amândoi conlocutorii sunt de-o seamă și, în egală măsură, interesați și implicați. Inițiativa anterioarei exegeze și a actualului dialog a fost cucerită, incitată, intrigată de originalitatea și anvergura operei Poetului, iar meritul ei constă în intuiția existenței unor aspecte aparent criptate, care i se par (și chiar sunt) esențiale. Cum printr-o fericită sintagmă constată prefațatorul cărții, domnul Iulian Chivu, conlocutoarea Poetului e uluită „de a descoperi mecanismele subtile ale trăirii poetice, de *a le scoate din inefabil*” (s.n. – R.C.). A scoate din inefabil este un demers dificil, întrucât riscă să *ucidă cu mintea tainele* pe care le poartă și prin care orice poezie autentică se definește: taine ale procesului de creație, ale opțiunilor pentru anumite concepte și figuri stilistice, ale mesajului, în cele din urmă. Or, interlocutoarea lui Eugen Dorcescu reușește tocmai performanța de a scoate din inefabil toate acestea, fără a ucide tainele care le însoțesc. Iar poezia domnului Eugen Dorcescu oferă un teren cât se poate de prielnic unor asemenea iscodiri, deoarece se întemeiază pe un întreg sistem de concepte și simboluri foarte personale, pe care, cu asistența Autorului însuși, doamna Mirela-Ioana Borchin le devoalează sub ochii cititorului, fără însă a le dezvrăji. E vorba, de fapt, de o poezie programatic, deliberat concepută, ca sistem simbolic și conceptual, consecutivă crezului său artistic, pe care, nu doar o dată, și-l mărturisește în aceste convorbiri întreținute vreme de un an: „Poezia care nu are acces la concept rămâne minoră, nu poate fi universală”, spune Domnia Sa, precizând însă de îndată, concesiv: „Asta nu înseamnă că nu place, că nu e scrisă de poeți de valoare, dar nu atinge aceeași anvergură”. Anvergura, în sensul de a deveni

accesibilă omului de pretutindeni, invitându-l la îngândurare și meditație, e într-adevăr marea reușită a poetului Eugen Dorcescu, la care ajunge prin identificarea și asimilarea unor concepte și simboluri mai puțin frecventate, provenind din aria *Bibliei* și a vechilor religii extrem-orientale, în primul rând din buddhism. Fără a se ralia însă niciunei religii anume. Aceasta mi se pare a fi nucleul ideatic de unde iradiază apoi toate celelalte subiecte care animă și tensionează aceste convorbiri.

„E uluitor” – mărturisește conlocutoarea Poetului – „cum ați reușit să vă clădiți poezia din trăiri necomunicabile [...]. Cine știe să coabiteze cu un avatar? [...] Religia noastră nu admite reîncarnarea. Dar poezia se ridică deasupra oricărei religii”. Lucrurile se lămuresc treptat, în desfășurarea dialogului: ce sunt în viziunea Poetului *avatarele* („străvechile întruchipări”), cum se poate coabita cu un avatar, ce sunt *arbi-amintirea*, *arbi-istoria*, care se revelează din subconștient, ce simbolizează și ce rol are *Bătrânul*, căruia i-a dedicat un amplu poem („un alter-ego”, „conștiința care se scrutează”, deopotrivă trup fizic și trup spiritual), ce este *beatitudinea* inerentă procesului de creație, fără de care aceasta n-ar dobândi anvergură ideatică: „... nu e simplă jubilație, ci trăire liberă, în vastitatea conștiinței”, care se află în interdependență cu neliniștea, de asemenea inerentă creației. „Totul a început de mult, cu o neliniște continuă”, își amintește Poetul. Într-un dialog de aceeași natură, focalizat asupra procesului de creație, poeta Monica Pillat vorbește despre „bucuria neliniștii”, care prevestește începutul oricărei noi cărți: „M-a trezit devreme bucuria unei neliniști. Neliniștea dinaintea plecării”. Recunosc aici ceea ce este beatitudinea în accepțiunea lui Eugen Dorcescu: aceeași *bucurie a neliniștii*, două noțiuni care nu sunt compatibile și nu pot conlucra decât în actul creației. Asemenea „întâlniri de gând”, cum le numesc eu, cu alți creatori aparținând aceleiași familii de reflexivi, se regăsesc în mai multe momente în acest dialog. Aș aminti doar încă una, pornind de la conceptul de *vacuitate*, recurent în comentariile celor doi conlocutori, oarecum paradoxal și discutabil, în care Poetul vede „Conștiința universală [care] nu poate fi descrisă,

fiindcă nu are însușiri. Poate fi doar numită simbolic”. Or, cred că același concept e recognoscibil în formularea Isabellei Allende, scriitoare de mare anvergură, care a trecut și ea printr-o experiență dură atunci când și-a pierdut fiica, pe Paula, după ce i-a vegheat agonia zi și noapte, vreme de un an: „[...] am știut că drumul durerii se termina într-un neant absolut. În timp ce mă topeam, am avut o revelație: neantul acela e plin de toate lucrurile universului. E neant și, în același timp, e totul”.

Interesul constant pe care acest dialog reușește să-l întrețină rezidă în modul prin care doamna Mirela-Ioana Borchin îl determină pe poetul Eugen Dorcescu să devoaleze procesul intim de configurare a unei poezii, care constă în relevarea unor „trăiri necomunicabile”. Tot dialogul este, de fapt, o explicitare prin translație a nașterii unui anumit tip de poezie din tărâmul necomunicabilului, al inefabilului, în cel al explicitului, fără însă a-i spulbera inerenta aură enigmatică. În final, considerând retrospectiv tot sporul ideatic acumulat în acest dialog, se distinge, ca o reacție cvasi-osmotică, interferența dintre (1) problematica mereu obscură și greu comunicabilă a procesului de creație artistică; (2) definirea specificului poeziei domnului Eugen Dorcescu și (3) conturarea portretului acestuia, atât printr-o autoscopie la vedere, cât și prin observațiile conlocutoarei sale. Despre primele două am încercat până aici să dau o idee, atât cât se poate în acest spațiu. Asupra portretului artistic și moral al scriitorului Eugen Dorcescu voi stărui însă puțin mai mult, deoarece mi-a oferit revelația creatorului liber, nu lipsit de credință, ci de apartenență dogmatică: „... mă bucur – spune conlocutoarea sa – că nu sunteți un creștin dogmatic. Sunteți un om liber și împlețiți libertatea de informare cu cea de gândire și exprimare”. Admirabilă caracterizare, pe care poetul și-o asumă de mai multe ori de-a lungul dialogului lor, nu fără un discret orgoliu: „Acum, într-o lume secularizată, care produce multă literatură minoră – fiindcă s-a eliminat spiritul din texte – orice referință spirituală e calificată drept religiozitate. Nu am acceptat calificativul, fiindcă e fals. Și, firește, minimalizator [...]. Eu sunt un om credincios, dar nu sunt poet religios. Or, cei mai mulți fac

asemenea confuzii”. Dar spulberarea unei astfel de confuzii, nu doar în cazul lui Eugen Dorcescu, este și în vederile conlocutoarei sale: „Proiectul meu de eseistică intenționează să demoleze asemenea inițiative”, zice dânsa. Și, în lectura cititorului de bună-credință, chiar reușește, completată și de confesiunile Poetului. Deci, dacă nu acceptă ca, în taxonomia literară, poezia să-i fie catalogată ca religioasă, cum ar trebui ea receptată? „Trăirile mistice – consideră Eugen Dorcescu – sunt foarte asemănătoare, cvasi-identice. Religiile pot fi și sunt diferite [...]. Eu nu sunt un poet religios, ci, eventual, mistic”. Afirmăție riscantă, întrucât, noțiunea de *mistic* comportă și o conotație negativă, asociată bigotismului. Poetul trăiește într-o perpetuuă ferveare a credinței, supremele sale valori fiind El Shaddai, Dumnezeu cel Atotputernic, și soția pierdută, iubirea unicat. Prin cultură, educație, convingeri se consideră, totuși, creștin, pentru că orice om evoluat simte nevoia unei apartenențe identitare. Iar, în viziunea sa, *Predica de pe Munte* concentrează, în concizia și claritatea ei, esența învățaturii creștine. E, cum se vede, un misticism *sui-generis*, foarte personal, care comportă, totuși, riscul amintit, de care e conștient; și atunci aduce precizarea lămuritoare: „Dar nici mistic nu sunt, ci, mai degrabă, dacă e nevoie, neapărat, de încadrări, metafizic”. Își dorise chiar, la un moment dat, să scrie o *Metafizică*, e de presupus că din acest unghi de vedere foarte personal. Din păcate, n-a avut parte de acel ceas prielnic, ora astrală, fără de care nicio carte nu poate porni. Dar, într-o altă turnură a dialogului, când Doamna Mirela-Ioana Borchin observă că „Poezia Dumneavoastră este, în foarte mare măsură, și o poezie a trupului”, Eugen Dorcescu recunoaște, onest, că toată viața a dus o luptă „fără cruțare, între carne și duh”. Iar, ca o mărturie a complexității conceptului de metafizic, așa cum îl percepe Domnia Sa, vine acest nou spot care luminează tărâmul eroticului din poezia sa: „[...] dusă la limită, *cu toată buna cuvîință, firește* (s.n. – R.C.), experiența senzorialității, chiar a senzualității, devine experiență spirituală”. Dar și această afirmație se cerea nuanțată, în sensul precizării că poezia sa e purtătoarea unui „erotism consubstanțial”, cu „miză și intenție metafizică”. Cum e posibil? se poate întreba

cititorul. E posibil. „Fiindcă asta suntem noi, conștiințe devenite vizibile prin întrupare. Moartea ne des-trupează. Ne eliberează”.

Luminarea problematicii oricum complexe și subtilitatea nuanțării lor ei fac din acest dialog o lectură pasionantă și îi conferă întregul farmec. Ele se regăsesc pe tot parcursul său și îl transformă și pe cititorul avizat într-o prezență activă, care intră în vorbă „din off”, cu o inevitabilă implicare afectivă. La urma urmelor, care e rostul unui dialog intelectual decât acela de a entuziasma sau de a intriga, de a stârni idei, de a da de gândit sau a îngândura (nu e același lucru), așa cum reușesc s-o facă Mirela-Ioana Borchin și Eugen Dorcescu, până în ultimele replici ale convorbirii lor:

„M.-I.B.: „Încă o întrebare, Domnule Eugen Dorcescu. Convențională, dar decurgând, mi se pare, din tot ce am vorbit: CE ESTE FERICIREA?”

E.D. (*Se întunecă. Ezită*): Nu știu. În niciun caz viața...

M.-I.B.: Viața, nu. Dar Nirvana?...”

„Actualitatea literară”, nr. 63, 2016, p. 4.

* * *

ÎNTRE EXASPERĂRI ȘI CREDINȚĂ

Într-o viață, exasperările sunt provocate de cauze absurde, stupide, iraționale și pot determina prin recurență căderi funeste în dezesperare. Pe de altă parte, credința, ca stare de spirit, refuză pluralul, ea nu poate fi decât una, iar cel de-o are, chiar erodat de exasperări, e salvat, nu va ajunge niciodată la dezesperare. E cazul tulburător al poetului Eugen Dorcescu, poet mistic, de mare productivitate, dar și de mari profunzimi, survolând abisuri potențial absorbante, asemenea unor găuri negre, din preajma cărora reușește să revină,

orientat de luminile credinței întreținute prin coabitarea cu *Biblia* și *Scripturile*. Hărăzit cu o sensibilitate de o acuitate care devine de cele mai multe ori dureroasă, Eugen Dorcescu percepe realitatea ambientală la modul participativ, nu pentru că și-ar dori implicarea, ci pentru că nu i se poate sustrage, cum ar vrea, în singurătatea „chiliei” sale, între cărțile întremătoare, dedicându-se exclusiv meditației și scrisului, ca singure soluții de supraviețuire într-o lume dezaxată din rânduiala divină, derapată într-un hău al anomiei agresive și dezumanizante. Un mod eficient de apărare în asemenea conjuncturi este și *Jurnalul* intim, la care Eugen Dorcescu a recurs fără intenția de a-l face public. Abia acum, actuala soție, doamna Mirela-Ioana Dorcescu, l-a descoperit în sertarele poetului, l-a citit și, copleșită de dramatismul acestor pagini, l-a convins să-l publice. Nu știu dacă va face bine imaginii poetului, deoarece tonul său justițiar, inflammat de exasperare, lipsit de menajamente, direct și deseori de o violență ce nu-i stă în fire, va reactiva din afară resentimente mai mult sau mai puțin latente, clocite în invidie și ură. Dar a croncăni asupra sincerității și subiectivității unui *Jurnal* înseamnă a-i contesta tocmai ceea ce-l definește ca specie, așadar e lipsit de sens, oricât de lezat te-ai simți. Mai mult: în astfel de situații chiar patetismul și redundanța se cer considerate cu înțelegere, ca inerente, iar lucrurile evaluate așa cum se prezintă. *Jurnalul*, intitulat în spiritul creației poetului – *Îngerul Adâncului** – cuprinde un conglomerat de trăiri semnificative pentru un timp, un topos și un anume tip uman, bogate, dramatice, extrem solicitante, dintre anii 1991 și 1998. Sunt de reținut două detalii care pot explica opțiunea pentru această perioadă. Primul e acela că poetul, născut în 1942, se află *nel mezzo del cammin di sua vita*, iar împlinirea vârstei de 50 de ani îl obsedează și, ca atare, privește evenimentele prin prisma acestui jubileu care devine motiv de reflecții de-a lungul întregii perioade de șapte ani. A doua remarcă ar fi aceea că anii 90 ai trecutului veac au fost profund bulversanți, atât pe plan internațional, cât și pe mioriticul plai, unde au produs din belșug motive de exasperare pentru spiritele senzitive, dar inflexibile, nedispuse la niciun fel de compromisuri, concesi, tranzacții morale, iar în cazul artiștilor hărăziți, nici estetice.

Acesta e contextul în care Eugen Dorcescu își scrie în taină *Jurnalul*, pe care îl concepe ca pe „o cronică lăuntrică, un dialog cu mine însumi și, mai ales, o confesiune în fața Celui Veșnic”. Nicio cronică, în măsura în care este cu adevărat o cronică – și aici este –, nu poate însă eluda mizeria fizică și morală, nici a semenului, nici a societății în ansamblul ei. Privind-o ca dintr-un survol, cronica lui Dorcescu revelează cititorului de azi întregul univers al unui oraș pe care poetul îl venerază și-l detestă deopotrivă. Venerația vine din istorica prestață urbană a Timișoarei, din peisajul și atmosfera unice, din influența formativă, benefică, pe care a avut-o asupra autorului, în timp ce repudierea este efectul decăderii, de fapt al treptatei disoluții, în ceața prezentului, a orașului de altădată. Balansul între venerație și renegare e prezent de-a lungul întregului *Jurnal*, ilustrat și de peisajul uman: pe de-o parte, o autentică elită, care se revelează în prietenii discrete, în reuniuni, lansări, vernisaje, spectacole, ceremonii, toate de-o elevată spiritualitate; pe de altă parte, o faună sordidă, care confirmă *avant la lettre* autenticitatea melanjului social atât de bine surprins în relativ recentul roman al lui Ion Nicolae Anghel, *Cartea Boemei*: o faună dezaxată, prosperând veninos într-un climat anarhic, care reușește să se insinueze, desacralizând și ducând în deriziune totul. O secvență elocventă în acest sens este exasperarea poetului la spectacolul blasfemic *O noapte furtunoasă*, când părăsește sala (nu e, de altfel, singurul incident de acest fel): „Ce batjocură! Un adevărat scandal! Am plecat la pauză. Numai obscenități. Nu mă mir de regizor, probabil un veleitar, un nenorocit ce vrea să pară interesant. Mă nedumerește că s-au găsit actori care să accepte o asemenea rușine [...] O interpretare genitourinară și fecaloidă. O infamie, exact în selectul, aristocraticul Teatru timișorean... / Iar azi dimineață, aud la Radio Timișoara că a fost un mare succes. Bravo nouă! Așa ne trebuie, bată-ne norocul de faliți!” Am recurs la acest citat pentru că ilustrează perfect caracterul întregului *Jurnal*: ținută auctorială, atmosferă, stil. El se referă însă doar la un episod pasager. Marele stres profesional și moral în care viețuiește autorul vine însă, constant, din Editura de Vest, fosta Facla, unde fusese un scurt răstimp director și, apoi, nevoit

să demisioneze, rămânând redactor, în mijlocul a ceea ce devenise un viespar întreținut de un incompetent impus prin complicități jechoase, priceput doar în chiul și malversațiuni. Personajul e exasperant în asemenea măsură, încât devine, din păcate, pe câteva sute de pagini, bestia neagră a jurnalierului, care-și irosește energia pozitivă acordându-i o importanță ce salvează energumenul de neant. Și toată această tracasare întreținută de un lider al nulităților se desfășoară pe fondul unei ambianțe sufocante: „Ce mizerie agitația insalubră, cu ziare, hamburgeri, bișnițari, din inima orașului! O lume fără spirit, o lume ce alungă spiritul. Agresivă, hulpavă, animalică, drojdia aceasta acoperă și sufocă orice însuflețire sociofilă”. Salvarea nu poate veni decât Acasă, în intimitatea izolării, unde se grăbește de fiecare dată să ajungă: „În locul meu, în spațiul meu, între cărțile mele, cu scrierile mele, cu cei dragi mie. Și, sper, cu Dumnezeu”. Printre „cei dragi mie” se află, din fericire, în starea de *împreună*, și Oli, făptură fragilă și vulnerabilă, cu statut ambiguu, de soție și copil, deschis deopotrivă adorației. Și, poate, cele mai dramatice și mai solicitante emoțional pagini ale *Jurnalului* lui Eugen Dorcescu sunt cele ale cumplitelor trăiri pe care i le-a impus accidentul ei cardiac. Deși scăpată din infarct cu ajutorul unor medici dedicați și al rugăciunii, inclusiv al celei scrise după fiecare nouă însemnare de *Jurnal*, episodul l-a marcat profund, trăind în continuare cu grija perpetuă de a o feri pe Oli de orice solicitare traumatizantă și sub teroarea tainică a unei oricând posibile morți subite. Ceea ce-l menține totuși pe o linie de plutire constantă se dovedește a fi, în cele din urmă, credința în menirea sa, în lucrul său sub veghea lui Dumnezeu și în comuniunea cu transcendența prin *Scripturi*. Fericirea omului Eugen Dorcescu, hărăzit, dar hărțuit de istorie, de hazard, de semeni nevrednici, stă în zidirea propriei lucrări și în translarea poetică a *Psalmilor*, *Pildelor*, *Ecclesiastului*... Toate sunt izbânzi estetice și ne amintesc de adevărul rostit, cu asumarea riscurilor specifice acelor vremi, de Adrian Marino: „Toate victoriile estetice sunt și victorii morale, ale rezistenței și speranței”. Iar Eugen Dorcescu a intuit acest adevăr, la care nu se poate ajunge decât prin renunțări: „Abia acum îmi trăiesc înțelept viața”, se mărturisește el,

împăcat, *Jurnalului*: „Nicio concesie relațiilor sociale, lălâi, schimbătoare și stupide. Măririlor omenеști. Gloriei facile. Slavei deșarte [...] Voi scrie așa cum scrie apa în pietriș, voi «cânta» așa cum cântă vântul într-o poiană pustie. Și cine este și va fi făcut să citească și să asculte, va citi și va asculta”.

Am citit și am ascultat. Și am înțeles de ce Eugen Dorcescu este un însingurat. Elogiat verbal, dar ignorat de ierarhizările conjuncturale. Cu o operă monumentală, dar fără aderență la vreo „ceată”. Iar cetele îl ignoră. Ceea ce, iar și iar, îmi amintește de un alt adevăr, rostit cu vreo douăzeci de ani în urmă, de data asta de Mircea Daneliuc, într-un interviu din „România literară”: „În societate, răul este prolific, așa cum mediocritatea e agresivă și ofensivă. Personalitățile de valoare sunt rare și neunite. Pentru că elita este formată din personalități puternice, care nu aglutinează. Pe când mediocritățile, chiar dacă se urăsc, se coalizează. Și totuși, progresul omenirii e marcat de personalități, nu de mediocrități”. Punct.

*Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020.

„Actualitatea literară”, nr. 105, 2020, p. 4.

DESPRE *AGONIA CANICULEI*

Cea mai recentă carte de poezie a lui Eugen Dorcescu, intitulată *Agonia caniculei* (Editura Mirton, Timișoara, 2019), are o istorie și o structură aparte. Poemele cuprinse în acest volum provin din manuscrisele unor cărți pregătite pentru tipar în primii ani de activitate poetică ai marelui scriitor timișorean, cărți rămase nepublicate. Astfel, ciclul *Orfeu* conține poeme din anii 1973-1974, iar amplul poem *Agonia caniculei*, care are 37 de părți, datează din 1981-1982. *Epilogul târziu (Salcâmi sacri)* a fost scris în 2018. Volumul beneficiază de un aparat critic impecabil, asigurat de Mirela-Ioana Dorcescu. *Nota asupra ediției* este rezervată unor necesare precizări. Aici este încadrată *Agonia caniculei* în lirica dorcesciană („*Agonia caniculei* conține, adeseori și explică, numeroase constante ale gândirii și ale expresiei lirice dorcesciene. Este o treaptă în destinul existențial-artistic al lui Eugen Dorcescu, un important document de istorie literară...” – p. 9), sunt introduse opinii critice din „galbene file” de istorie literară, opinii „aparținând unor renumiți scriitori timișoreni”, care au luat parte la cenaclul în care a fost citit volumul *Agonia caniculei*, în anul 1982 – Aurel Turcuș, Marcel Turcu, Marian Odangiu, Lucian P. Petrescu, Anghel Dumbrăveanu. De asemenea, apar, în final, și aprecieri la adresa poemului publicat pe coperta a IV-a și intitulat *Istoria unei nevroze*: „Exact ca o teoremă, dureros ca un psalm modern, sarcastic și fără indulgență pentru decadența vremii noastre, textul lui Eugen Dorcescu este un fel de «nec plus ultra»” (Șerban Foarță, p. 9); „Această atmosferă, în care este permis orice, devine un infern de trăiri și acțiuni debusolate, sub pecetea urâtului, a josnicului, a degradării morale. A lipsei de lumina credinței în Dumnezeu. Această iluzorie libertate este văzută de poet ca o adevărată sclavie, de

fapt, față de patimi, de instinctele telurice grosiere. «Sclavia cea mai cruntă-ntre sclavii/E-această libertate infernală» (Elisabeta Bogățan, p. 15) etc. În concluzie, Mirela-Ioana Dorcescu leagă poemul, plasat pe copertă, deci în afara volumului, de cele 50 de poezii din cuprinsul lui: „*Agonia caniculei* prefigurează, așadar, agonia unei lumi infernale, total lipsită de idealuri morale, lumea de care Poetul se delimitează ferm, continuând să respecte, cu deplină convingere, legea divină” (p. 16).

Un loc special în economia volumului le revine *gloselor* finale, elaborate de Mirela-Ioana Dorcescu, „glose” ce reprezintă profunde și rafinate note de lectură, originale în fond și în expresie, conturând adevărate „cercuri hermeneutice” în jurul poemelor. Prin caracterul lor mediator, ele invită cititorul la revenire asupra textelor poetice și la reflecție asupra factorilor de continuitate și discontinuitate din *poiesisul* dorcescian. Glosele sunt structurate în patru părți, ingenios intitulate (și subintitulate): *Erotocrația: Trimalchio*; *Thanatocrația: Crinii negri*; *Aristocrația: Sala armelor*; *Heliocrația: Sol invictus*.

Agonia caniculei este un titlu metaforic, ale cărui înțelesuri sunt multiple, riscant de captat într-o formulă sau alta. În sprijinul aproximării semnificației titlului vine etimologia. Proveniența celor două componente ale sintagmei „agonia caniculei” proiectează volumul pe fondul unei mari culturi. Termenul *agonie* își are originea în gr. *agonia* „luptă”. Sensul s-a orientat, treptat, spre „luptă cu sfârșitul”. La rându-i, „canicula” este, la origine, numele stelei Sirius din Constelația Câinelui, corespunzând perioadei în care steaua Sirius răsare și apune în același timp cu soarele, respectiv 22 iulie-23 august.

Canicula, eroismul și citadinul ies, secvențial, în evidență, în proporții comparabile, întreținând solitudinea eului liric – vitală pentru artist: „Asist, singur, în amurg,/la agonia caniculei”. Iar, deasupra tuturor, se află trăinicia dragostei: „Iubirea e-o pădure de salcâm”. Orașul liniștii pierdute – Timișoara de demult – este prezentat din perspectiva unui poet îndrăgostit, în cea mai favorabilă lumină. Mediul citadin se definește prin frumusețe, puritate, farmec și mireasmă: „O năruire de crini e orașul”.

Ne aflăm în fața unui volum fascinant, atât prin povestea subsidiară, cât și prin realizarea artistică, despre care putem afirma că a prins viața a doua oară: a fost scris când poetul Eugen Dorcescu se afla în jurul vârstei de 40 de ani și a fost publicat, după alți aproximativ 40 de ani, în 2019, în urma stăruinței și a osârdiei Mirelei-Ioana Dorcescu, soția poetului și autoarea ediției critice.

„*Armonii culturale*”, 4 octombrie 2019.

* * *

AGONIA CANICULEI. NOTE DE LECTURĂ

Preliminarii

Autorul *Agoniei caniculei* (Eugen Dorcescu, *Agonia caniculei*, Editura Mirton, Timișoara, 2019) a afirmat, cu ocazia Festivalului internațional „Lumină lină” (13 septembrie 2019), că volumul „a stârnit destul interes”, bazându-se pe faptul că a primit mesaje, în acest sens, „în special de la Virgil Nemoianu din Statele Unite ale Americii, dar și de la alții”. În cadrul aceleiași manifestări, autoarea ediției, Mirela-Ioana Dorcescu, a pledat pentru actualitatea poeziilor din *Agonia caniculei*: „Pentru a vedea ce conținut are din punct de vedere axiologic volumul și pentru a susține teza mea că acest volum nu este o verigă lipsă, ci îl reprezintă pe Eugen Dorcescu chiar astăzi, deși poezia a fost scrisă între '73 și '74, '81 și '82, îl rog pe Poet să citească poezia pe care a ales-o pentru coperta a IV-a” (*Istoria unei nevroze*). Și Poetul a citit clar, răspicat, cu intonația adecvată unei critici sociale, în care eul liric se delimitează de cei din lumea descrisă, afirmându-și, în final, un crez artistic: poezia este un act de slujire a lui Dumnezeu.

Eugen Dorcescu a dedicat volumul, în primul rând, Doamnei sale, Mirela-Ioana Dorcescu, iar, în al doilea rând, Familiei Dr. Mihăița și Silviu Mihălceanu: „Dedic *Agonia caniculei* iubitei mele soții, Mirela-Ioana, fără stăruința căreia aceste poeme de demult nu ar fi apărut niciodată. O dedic, de asemenea, distinsei Familii dr. Mihăița și Silviu Mihălceanu, ca semn al prețuirii și al dragostei noastre”.

Un loc special în economia cărții le revine glosele finale, elaborate de Mirela-Ioana Dorcescu, „glose” ce reprezintă profunde și rafinate note de lectură, originale în fond și în expresie, conturând adevărate „cercuri hermeneutice” în jurul poemelor. Prin caracterul lor mediator, ele invită cititorul la revenire asupra textelor poetice și la reflecție asupra factorilor de continuitate și discontinuitate din *poiesisul* dorcescian. Glosele sunt structurate în patru părți, inspirat intitulat (și subintitulat): *Erotocrația: Trimalchio*; *Thanatocrația: Crinii negri*; *Aristocrația: Sala armelor*; *Heliocrația: Sol invictus*”.

Excurs analitic

La o primă lectură, m-am oprit asupra a trei poeme remarcabile. Cel dintâi, intitulat *Cuvintele*, ar putea fi considerat, pe bună dreptate, o *ars poetica*:

*Cuvintele, panere goale,
Trist așteptând mireasma pură
De strugure zemos și moale,
De vin strivit în bătătură...*

*Stafia lor, din când în când,
Golește cramele de sânge,
Ucide zilele nătânge
Și, legănată lunecând,
Subțire, ca un fir de vânt,
Ne-ngaimă numele. Și plânge.*

Impresionează aici bogăția metaforei. Asocierile sunt surprinzătoare: cuvintele sunt definite ca niște panere goale, într-o metaforă filată, care antrenează un câmp semantic, cel al culesului de vie: *panere-strugure-vin*.

Cuvântul – formă și conținut, cuvântul ridicat la nivel de artă, este îmbogățit cu semnificații poetice, precum: tristețea (stafia cuvintelor... *plânge*) așteptării inspirației, a sensului nou, unic, adevărat. Cuvântul este materialul de lucru al poetului, dar, atâta timp cât nu se umple de har, rămâne ca un paner gol, ce stârnește amărăciune adâncă. Ne amintim interogația retorică a lui Mihai Eminescu: „Unde vei găsi cuvântul/Ce exprimă adevărul?”

Un alt poem răscolitor, intitulat *Calea*, vorbește despre relativitatea percepțiilor, despre iluzia existenței, pornind de la concret spre abstract:

*În dimineța care nici n-a fost,
Dar care-ntr-un târziu va fi să fie,
Va răsări un soare fără rost,
De vreme ce-nflorise pe hârtie.*

*Tu treci de-acum, cu umeri de grafîț,
Pe drumul limpezit de zări egale.
Pe-un drum prea cunoscut, prea nenumit.
Iar eu mă-ntreb mereu dac-ai venit,
Sau vii și pleci, pe-o cale fără cale.*

Dimineța reprezintă momentul trezirii... la realitate. Nu și atunci când e doar mimată. În condițiile în care soarele, „desenat pe hârtie”, este „fără rost”, eul liric pare a persista în confuzie. Jocul timpurilor verbale, denotând acțiuni multiple, de neînțeles, sugerează deruta sa: „n-a fost – va fi să fie – va răsări – -nflorise – ai venit – vii – pleci”. Incertitudinea este redată printr-un verb performativ „eu mă-ntreb”. Zbaterea sufletească devine insuportabilă. Nu există ieșire.

Pesimismul poetului este exprimat prin anularea a tot ceea ce pare a fi real, la nivelul sintagmei „cale fără cale”.

Cel de-al treilea poem ce ne-a reținut atenția este plasat în deschiderea volumului și intitulat *Prolog*:

*Trimalchio, rămas în coada mesei
Și întrebat, n-a mai știut să spună
De ce, râzând, cu Leda împreună,
Mușcaseră din pulpele miresei.*

*Sorbind din cupă (pentru-a câta oară?),
Rotea-n răgazuri steaua mâinii, flască:
Toți cei de față iarăși să se nască
Și Leda să mai fie iar fecioară.*

*Secundele, mustind de puritate,
Stropeau încet femeile pe spate,
Asemeni unor iedere sătule...
Și-n timp ce primul șiș îi udă glasul,
Ascultă toți, din marmură, cum ceasul
Răstoarnă-n cești semințele masculine.*

Fascinează aici puterea erosului și împletirea frapantă a unor imagini șocante, aparent fără legătură între ele, dar, în substrat, aflate într-o veritabilă coerență. Poemul apelează la simboluri ale Antichității, țesând, prin intermediul acestora, ca și în jurul lor, o lume imaginară, posibilă. Balansul, între real, recognoscibil, pe de o parte, și ireal, de necrezut, pe de altă parte, face trecerea de la poveste la ideea centrală: erosul – moral sau imoral – este de neînvins.

Mirela-Ioana Dorcescu i-a consacrat acestui poem o amplă notă de lectură, prezentată sub forma unei glose. Amintita, *supra*, *Erotocrația: Trimalchio*. După o introducere, în care Doamna Poetului ne prezintă, în stilul său caracteristic, modul în care l-a determinat pe

Eugen Dorcescu să accepte tipărirea poemelor din manuscrise, ni se oferă o minuțioasă analiză textuală, cu rol argumentativ, a primului poem, la ora aceea, fără titlu: „Vara 2019. O după-amiază caniculară. «Prăfoasă», cum ar spune Eugen Dorcescu. O toropeală fără sfârșit previzibil. Nu pot lucra. Nici măcar nu mă pot odihni. E prea cald pentru orice. Cel puțin, e liniște. Nimic nu ne tulbură tihna în apartamentul de pe Bulevardul Liviu Rebreanu din Timișoara. Eugen intră în camera de zi cu un dosar vechi, legat cu sfoară, pe care era scris cu creion «Manuscrise». Mă surprinde că n-am știut de existența acestuia. «Unde l-ai ținut ascuns?» «Ce contează? Acum e al tău. Îl citești sau îl aruncăm». «Cum o să-l aruncăm?» Îmi pun ochelarii, iau lupa. Îl deschid. Filele sunt amestecate. Fragmente de poeme. Variante. Cópîi. Decupaje din ziare și din reviste. Impresii de lectură, semnate de cunoscuți scriitori timișoreni. Unii au plecat dintre noi, alții nu.[...] Pe măsură ce le citesc, îmi arăt materialele lui Eugen. De cele mai multe dintre ele uitase. Nu-și amintea nici perioada în care fuseseră scrise. De altfel, nici nu le dădea prea mare importanță. «Ceea ce contează – manuscrisele volumelor publicate, datate și semnate de mine pe fiecare filă – găsești la Biblioteca Mitropoliei». «Știu. Mi-ai arătat actul de donație. Cu semnătura Mitropolitului Nicolae Corneanu». «Am trimis duplicate și la alte biblioteci (Banaterra, Editura online Semănătorul). Și la Muzeul Literaturii Române». «Te-ai gândit serios la ce se va întâmpla cu poezia ta...» «Iar ce s-a scris despre mine, până ai apărut tu, a fost sintetizat de Oli și de Sorina în *Poezia lui Eugen Dorcescu*.... Are trei ediții. Prin urmare, e irelevant acest dosar rătăcit prin casă». [...] Restructurez volumul, lăsat, cândva, deoparte. Îl editez. Visez. «Îl vom publica. Vom spune adevărul. E un volum scris în perioada 1981-1982 și recuperat». «Nu te grăbi! Eu am scris altfel apoi, am impus o altă imagine a poeziei mele. Imaginea la care ai contribuit și tu cu informații importante, tranșante. Mai ales de natură axiologică. E foarte delicată propunerea ta de a publica acest volum». «Îl publicăm ca document. Face parte din parcursul tău artistic. Nu se poate lăsa așa... ca și cum te-ai delimita de el» (p. 76-77).

Autoarea Gloselor nu poate să nu remarce asocierea pe care Poetul o face, aducând laolaltă două personaje care, în istorie, nu se puteau întâlni: Trimalchio, sclavul arogant, devenit ulterior bogat, personaj prezent în *Cēna Trīmalchiōnis*, în romanul de ficțiune *Satyricon* de Petronius, și Leda, fiica regelui Etoliei, Testios, și soția regelui spartan Tyndareos. Astfel, Mirela-Ioana Dorcescu este de părere că: „Poetul ambiguizează. Distorsionează. În stil suprarealist. Surprinde. Bunăoară, evocă, în același tablou, două personaje care nu aveau cum să se întâlnească: Trimalchio, descins din *Satyriconul* lui Petronius, și Leda, simbolul erotismului aberant din mitologia greacă. Irită selecția personajelor. Ce motivează introducerea a două personaje compromise, grotești, în poem? Ce se urmărește printr-o asemenea asociere bizară?” (p. 79).

Într-o abordare minuțioasă, fără cusur, a mesajelor subliminale, Mirela-Ioana Dorcescu aduce la lumină adâncimile sensului din lirica dorcesciană.

Tabloul lui Leonardo da Vinci, *Leda și lebăda*, la care pare a face aluzie Eugen Dorcescu, este considerat de către interpretă punct de pornire pentru ideea poetică fundamentală. Exegeta intră în scena creionată de poet și analizează spectacolul oferit de personaje. Trece cu ușurință de la universal la particular și invers. Dezvăluie numeroase idei strecurate abil de poet în expresii semnificative. De la fondul ideatic ajunge la interpretarea, concordantă, a formelor verbale. „Există material genetic abundent și, mai ales, voință pentru dinamica supraviețuirii. Triumful germinării este redat de verbele la indicativ, la prezentul etern, semne ale certitudinii și ale recurenței. Nimeni nu poate împiedica fluxul natural. Dar nici nu-l poate deturna. Zbaterile omului neputincios în fața timpului sunt asemeni nebuniei «regelui» beat, ce-ar vrea să se întoarcă toți, cu de la el putere, la începuturi. Rotirea «stelei mâinii (sale), flasce» descrie în aer o roată (imperfectă, anemică) a timpului, rod al unei speranțe vane, imposibil de împlinit de către ființele pământești (irealizabilul fiind marcat de forma de conjunctiv prezent, de tip proiectiv, a verbelor «să se nască» și «să fie»): „Toți cei de față iarăși să se nască /Și Leda să mai

fie iar fecioară” (p. 82). Reține, de asemenea, importanța planului conotativ, care dovedește măiestrie stilistică: „Figurile de stil aparțin, de asemenea, unui artizan al formelor poetice. De pildă, metafora coalescentă, cu structura SN-SG, «steaua mâinii», nu are nimic înălțător, din cauza epitetului peiorativ «flască», un atribut circumstanțial, care descrie moliciunea și lipsa de control ce alterează eleganța gestului de rotire a mâinii în aer. Metafora *in absentia* «secundele» își clarifică semnificația prin intermediul determinantului atributiv – «mustind de puritate», o construcție gerunzială echivalentă cu o propoziție atributivă. Gerunziul «mustind» denotă abundența, însă redă și ideea de acțiune în (permanentă) desfășurare, în armonie cu verbul metaforic «stropheau», referitor la o acțiune neîntreruptă, sugerată de imperfectul indicativului. Referentul metaforei «secundele» se conturează abia prin aportul semantic al lexemului «puritate». Abstractul devine concret: «secundele» se referă, indirect, prin metafora verbală «stropheau», la lichidul seminal – substanța germinativă masculină” (p. 84).

*

În concluzie, Mirela-Ioana Dorcescu vede în povestea lui Trimalchio „un poem despre supremația Erosului inepuizabil” (p. 86). De altfel, Domnia Sa a sesizat filonul erotic al liricii dorcesciene, ocupându-se, pe larg, de poezia sa de dragoste.

„*Confluențe literare*”, 8 martie 2020.

* * *

EVENTIMENT LITERAR INTERNAȚIONAL: *ELEGÍAS RUMANAS – ELEGIILE ROMÂNE* DE EUGEN DORCESCU

A apărut, de curând, la Editura ARSCESIS, din Zaragoza, Spania, sub veghea profesionistă a editorilor-artiști Maria Poddubnaya și Rafael Lechovsky, o carte splendidă, în fond și formă, o „casetă de valori”, cum o desemnează, corect și inspirat, un recent comentariu (M.-I.D.). Anume: Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Obra reunida, selección del autor, Editorial Arscesis, La Muela (Zaragoza), Spania, 2020.

Trebuie spus (și insistat), apropo de cunoașterea și recunoașterea valorilor, la ele acasă, că inițiativa acestei reușite a aparținut, integral, celor doi super-editori spanioli, Maria Poddubnaya și Rafael Lechovschi, domniile lor solicitându-i, cu un timp în urmă, poetului român alcătuirea unei antologii, care să cuprindă cărțile sale traduse și publicate, anterior, în Spania, și în limba spaniolă, precum și texte suplimentare (de asemenea, traduse). Iată epistola Doamnei Maria Poddubnaya (31 iulie 2016): „Hace mucho tiempo que admiramos la obra de Eugen Dorcescu y ahora que a través de nuestra editorial podemos dar una nueva vida a su poesía es algo incalculable” (în traducere literală: „De mult timp admirăm opera lui Eugen Dorcescu și acum că putem da, prin intermediul editurii noastre, o nouă viață poeziei sale este ceva incalculabil”).

Eugen Dorcescu s-a conformat și a realizat corpusul poetic, punând laolaltă, după o atentă re-lectură, trei volume tălmăcite în castiliană (vezi mai jos), plus o secțiune de poeme inedite, cu numeroși traducători (între care și autorul însuși).

Acest extins și dens material liric a fost încredințat de poet, în vederea realizării unei ediții exemplare, unor literați erudiți, scriitori de prestigiu, perfect calificați, excelenți cunoscători ai poeziei sale: Coriolano González Montañez și Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu.

Iată, consemnată riguros, contribuția fiecăruia: *Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Biobibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu.*

Cartea este o bijuterie tipografică, fiind lucrată cu mult rafinement. Te fascinează prin forma ei ieșită din comun, prin ineditul copertelor, prin ingeniosul semn de carte, prin calitatea materialelor. Asemenea unei picturi care te surprinde printr-un mesaj intens marcat, coperta întâi impresionează printr-o adevărată metaforă grafică: plasarea centrală a unui basorelief, reprezentând o pană în zbor, foarte asemănătoare unui spic de grâu. Această figură este suflată cu pulbere aurie pe un fundal alb, mat și grunjos. De îndată ce deschizi volumul, ești frapat de semnul de carte, purtând imaginea canonică a poetului Eugen Dorcescu.

Pe parcursul a 286 de pagini, cele șapte părți ale antologiei cuprind: prefața, semnată de Coriolano González Montañez și intitulată *Eugen Dorcescu y la isla (Eugen Dorcescu și insula)*; trei volume de autor traduse în spaniolă: *el camino hacia tenerife (drumul spre tenerife)* (trad. Coriolano González Montañez), *Poemas del Viejo (Poemele Bătrânului)* (trad. Rosa Lentini), *Elegías de Bad Hofgastein (Elegiile de la Bad Hofgastein)* (trad. Coriolano González Montañez), o secțiune de poeme recente, *Poemas inéditos*, o selecție de opinii critice, *Opiniones críticas*, și *Biobibliografía*. Selecția de texte recente, realizată tot de Eugen Dorcescu, include poeme din *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, *Elegiile de la Carani*, *Piața Centrală*, ori texte publicate în reviste de literatură, precum *Añoranza*.

Coperta a IV-a prezintă, în partea superioară, un text de recomandare a poetului român, adresat, de către editori, cititorilor spanioli. După o serie de date biografice, este inserată, în finalul textului, o frază de apreciere extrem de onorantă. Iat-o, în traducere: „Fondul scriiturii sale posedă o mare rezonanță spirituală, dar, în ceea ce privește forma, este o literatură dominată de o surprinzătoare intuiție, obișnuită cu certitudinile. Eugen Dorcescu este, pentru o mare parte din critica specializată, cel mai mare poet român contemporan”.

Simplitatea, densitatea și eleganța recomandării atrag atenția celor dornici să citească, oriunde în spațiul hispanic (căci rețeaua de difuzare îl acoperă), elegiile dorcesciene, în variantă spaniolă, adică transpuse într-o limbă romanică de venerabil prestigiu cultural.

Titlul volumului, propus de autor, a fost salutat de marele poet, eseist și profesor Andrés Sánchez Robayna, care a subliniat legătura dintre *Elegiile Române* ale lui Eugen Dorcescu și *Elegiile Romane* ale lui Goethe.

Ca editor responsabil, Coriolano González Montañez a îngrijit profesionist volumul, asigurând corectitudinea gramaticală a tuturor textelor din Cuprins, expresivitatea versiunilor în limba spaniolă, respectând principiul fidelității față de cele originare, majoritatea de curând publicate în română, într-un cuvânt, acribia întregii ediții.

În calitatea sa de co-editor, Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu a schițat, cât mai obiectiv cu putință, prin reunirea unor aprecieri recente la adresa poetului, dar și printr-o biobibliografie consistentă și onestă, un portret de scriitor al lui Eugen Dorcescu. Selecția de opinii critice cuprinde puncte de vedere asumate, în scris, de către confrăți spanioli și români, ce l-au evaluat, din unghiuri diferite, de curând, pe Eugen Dorcescu.

În acest capitol, consacrat înregistrării de opinii critice, se creează impresia că scriitorii români întrețin un dialog despre Eugen Dorcescu – de la „o distanță fără distanță”, cu poeți și hermeneuți spanioli reductibili. Tonul este dat de literații spanioli. Astfel, Andrés Sánchez Robayna, cel care a lansat enunțul „Eugen Dorcescu – poet european”, insistă pe *ideea sublimului*, evidențiată, deopotrivă, de metafizica occidentală și de lirica dorcesciană:

„În ce-l privește pe Eugen Dorcescu, m-am referit, cu alt prilej, în formularea lui Mario Luzi, la «dialectica dintre existență și esență», care, ca și la alți poeți semnificativi ai vremii sale, marchează o operă străbătută mereu de proiectul transcendenței, un proiect unde nu este dificil a identifica urme foarte adânci ale literaturii spirituale a Occidentului. Și aceasta este, aș spune, nota centrală a unei poezii care, întemeiată pe această tradiție – am putea-o numi «tradiția sublimului?»

- nu încetează să scruteze o dată și încă o dată profunzimea existenței, mărturia ei cea mai pură. Aceasta este, în rezumat, mărturia pe care ne-o oferă astăzi un poet cu o voce inconfundabilă”.

Despre altitudinea europeană a conștiinței tragice la Eugen Dorcescu vorbește Rosa Lentini: „A renunța la ceea ce este superfluu este primul strigăt al poeziei și Eugen Dorcescu, unul dintre cei mai europeni poeți români în viață, reușește în poemele sale să stabilească dialectica dintre esență și existență, baza modernă a poeziei, reușește adică să ajungă la sursa conștiinței tragice”.

Un mesaj emoțional transmite Luis León Barreto: „Iubire, trecere, deziluzie. Acest poet Dorcescu este atât de elegiac și de contemporan, că înnebunești”.

În linia lui Andrés Sánchez Robayna și a Rosei Lentini, care se referă la Eugen Dorcescu din perspectiva statutului său de poet european, Lucian Bureriu și Marius Terchilă punctează câteva aspecte ale liricii dorcesciene care îndreptățesc recunoașterea sa europeană: „Poeziile lui Eugen Dorcescu, cel mai mare poet român contemporan, au o vână modernă, o teribilă muzicalitate, o profunzime ideatică șocantă și uimitor de originală” (Lucian Bureriu); „Eugen Dorcescu este unul dintre marii poeți europeni, este cel mai mare poet român în viață: prin profunda sa originalitate, prin temperamentul său, printr-un strălucit și sublim simț estetic, prin cultură și transcedență, prin promovarea marilor valori, etice, religioase și eterne” (Marius Terchilă).

Tot în context european, se fac și afirmații privind genialitatea Poetului: „[...] înălțimea și frumusețea poetului Dorcescu, unul dintre liricii geniali ai literaturii române și universale” (Simion Dănilă). S-ar părea însă că, de anvergura europeană a lui Eugen Dorcescu, cititorii români nu sunt, în opinia scriitorului Ion Nicolae Anghel, la fel de lămurii: „Eugen Dorcescu, unul dintre marii poeți europeni, pe care România îi va avea, fără să știe”.

Ilinca Ilian stabilește o punte între Eugen Dorcescu și misticii europeni: „Poezia lui Dorcescu este o poezie mistică într-o epocă postexistențialistă, pentru că, deși crede că omul «este ființă întru mântuire», poetul știe că această încredere provine de la o «ființă întru moarte»”.

Un loc aparte îi revine, în economia acestei *Obra reunida*, *Cuvântului înainte*, semnat de Coriolano González Montañez, text ce se întâlnește, în limba română, în volumul omagial *Despre Eugen Dorcescu 75* (Editura Mirton, Timișoara, 2017) și care se intitulează *EUGEN DORCESCU Y LA ISLA* („Eugen Dorcescu și Insula”): „Când Eugen Dorcescu și soția sa, Olimpia Berca, au ajuns în Tenerife, în primăvara lui 2008, Insula, pur și simplu, îi aștepta. Ei își începuseră, de fapt, călătoria cu un timp înainte. Sosirea în teritoriul insular i-a făcut să constate că un loc în lume le aparține.

Prima mea întâlnire cu Eugen Dorcescu s-a întâmplat la librăria *Joc Secund* din Timișoara, în noiembrie 2007. Aș putea afirma că a intervenit Providența, dar, cu siguranță, ar fi mai potrivit să vorbesc despre afabilitatea poetului, despre empatia cuvintelor pe care le-am schimbat pe durata colocviului. În acel moment, într-un fel anume, a debutat călătoria sa spre Insulă și, odată cu ea, a început, de asemenea, să fiarbă, în spiritul-i creator, versurile, care, apoi, vor ilumina cartea *drumul spre tenerife (el camino hacia tenerife)*”.

Ca și selecția de opinii critice, *Biobibliografia* este un discurs esențializat, de tip argumentativ, în favoarea demonstrării valorii scriitorului român Eugen Dorcescu. *Chapeau*-ul conține numeroase informații despre data și locul nașterii (18 martie 1942 – Târgu-Jiu); domeniile de interes (poezia, proza, eseistica, traducerile din franceză și spaniolă, editarea de text); sursa pseudonimului (*Dorcescu* reprezintă numele de dinainte de căsătorie al mamei sale); recunoașterea oficială (cetățean de onoare al Timișoarei, oraș în care locuiește din 1961). Urmează o schiță a volumelor de poezie, concepută în două părți: în prima, se consemnează cărțile scrise în limba română – patru antologii: *Omul de cenușă*, 2002 (reunind volume publicate între 1972 și 2001); *Biblice*, 2003; *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015) și *Sub cerul Genezei* (2017); dar și două volume recente de autor, încă neantologate: *Elegiile de la Carani* (2017), respectiv *Agonia caniculei* (2019); în cea de-a doua, sunt menționate volumele de poezie deja traduse în limba spaniolă: *el camino hacia tenerife* (2010); *Poemas del Viejo – Poemele Bătrânului* (2012) și *Elegías de Bad Hofgastein – Elegiile de la Bad Hofgastein* (2013). Sunt adăugate apoi referințele și articolele

din importante istorii literare și dicționare de literatură și, selectiv, premiile literare obținute în jumătate de veac de activitate literară (*Opera omnia*, 2012; *Marele premiu al Festivalului Internațional de poezie de la Uzdin*, Serbia, 2017 etc.).

Toate componentele acestei *obra reunida* pledează pentru valoare și artă. Prestigiul *Elegiilor române* este conferit însă de valoarea poeziei din interiorul lor. În spirit axiologic, Mirela-Ioana Dorcescu (căreia antologia îi este dedicată) vorbea despre această carte ca despre o *casetă cu valori*. Dacă o deschideți, vi se vor înfățișa, pe rând, moderne texte lirice despre trăirea mistică și metafizică, despre ceea ce caracterizează, în mod particular, existența românească, individualitatea autorului român, dar și existența universală, prin urmare, unicitatea poetului timișorean, român, european și universal Eugen Dorcescu.

„Portal Măiastra”, nr. 2, 2020, p. 22.

* * *

ÎNGERUL ADÂNCULUI. PAGINI DE JURNAL (1991-1998) DE EUGEN DORCESCU

Recentul volum al scriitorului timișorean Eugen Dorcescu, îngrijit de Mirela-Ioana Dorcescu, intitulat *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, a apărut la Editura Mirton din Timișoara, într-o ediție princeps exemplară. La prima vedere, cartea, de dimensiuni considerabile, surprinde prin performanța tipografică. Este atrăgătoare și impunătoare, grație impecabilei ținute artistice. Pe prima copertă, este redat portretul lui Eugen Dorcescu, realizat de pictorul Emil Florin Grama (în acrylic, pe pânză, 60/80 cm), pictor care a

reușit să sugereze ambianța și starea de spirit specifice unui poet metafizic. Pe coperta a patra, accentul se pune pe texte, nu pe imagine. În partea superioară, este citat, în franceză, Harry Longbaugh (tradus în română, pentru a se facilita înțelegerea mesajului): „Și tu ar trebui să ții un [jurnal]. Pentru a-ți vărsa fierea, e mai bun decât toate medicamentele. Te împiedică să înnebunești”, urmat de un text din *Jurnalul* autorului, datat 25 iunie 1990: „Filmul zilei, privit așa, în grabă, are ceva ireal, halucinant. Probabil acesta ar fi unul dintre țelurile *Jurnalului*: să-ți probeze inexistența existenței. Altfel spus: atotputernicia paradoxului”. Filele cărții sunt cusute profesionist laolaltă, între două coperte fine, cu tonuri calde de ocru, pe care este imprimat negativul imaginii solare a poetului.

Acest volum nu se ia oricum în mână. Ci cu sfiala și respectul cu care ne raportăm la „opere totale”. În esență, mesajul ce se degajă clar din prefața Mirelei-Ioana Dorcescu este acela că *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu poate fi așezat alături de ediția sa *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, fiindcă fiecare lucrare în parte, dar și împreună, prezintă trăsăturile definitorii ale capodoperei: „*Îngerul Adâncului* (2020), împreună cu *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015) constituie opera totală, cea la care a râvnit Eugen Dorcescu: «completă, exhaustivă, rotundă, impenetrabilă pentru comentarii, definitivă»”. Se inserează aici și discuții metatextuale. De exemplu, despre titlul volumului, *Îngerul Adâncului*, care „i-a fost sugerat autorului de arhitectura *Jurnalului* său: nimicirea, nimicnicia. Un titlu bun, puternic. Romantic. Ca și personajul central: antitetic”.

Cele patru capitole ale cărții: *Templierul* (poezie scrisă în 5 februarie 2020 de Eugen Dorcescu, excelent poziționată, ca prolog), *MOTH TAMUTH*, *ABADDON* și *HAVEL HAVALIM* – celebri termeni biblici (ebraici) – alcătuiesc, în coerența lor izbitoare, un monument de credință, trăire și artă a limbajului.

Pentru a spori autenticitatea volumului, Mirela-Ioana Dorcescu a scanat și a inclus în *Anexe* o seamă de mostre textuale (din manuscris). Fragmentele incluse în finalul amplului volum reflectă câteva particularități formale esențiale ale manuscriselor – pedanteria,

caligrafia, acribia, dar și zbuțiumul lăuntric al autorului: „Dar cuvântul viu, inspirat, vine atât de greu! E drept, când vine, mă umple de fericire”.

Fondul *Jurnalului* este teribil de viu, de adânc, de dramatic, de tulburător. Personajele memorabile ale acestuia sunt naratorul, soția sa de atunci, medicii, îndeosebi cei ce și scriu, preoții, universitarii, scriitorii, părinții, familia naturală, dar și cea profesională. Un loc central ocupă Orașul, care și-a pierdut fericirea, iar în miezul acestuia, se găsește Editura, o instituție culturală în agonie.

Eugen Dorcescu trăiește pentru scris, are conștiință artistică și civică, însă și responsabilitate față de darul său de har. Își transcrie, asiduu, într-un *Jurnal* literar, existența – împletind anecdotică existențială, *adiafora*, cu frământările-i ascunse. Insistă în a-și exprima solitudinea, relatând, dinlăuntru „chiliei” în care și-a instalat masa de scris, cu vedere spre turla de catedrale, exasperarea în fața celor de neînțeles și liniștea întăritoare a celui ce Îl descoperă pe Dumnezeu în propria casă.

Cartea are o dedicație emoționantă: „Preaiubitei mele soții, Îngerului meu de lumină, MIRELA-IOANA”. Este un arc peste timp: vorbește despre soția de atunci a poetului, Olimpia-Octavia Berca, și o cuprinde, prin dedicație, și pe soția sa de acum, Mirela-Ioana Dorcescu. Ambele soții, scriitoare fiind, l-au însoțit și în diferite etape ale creației sale.

Mirela-Ioana Dorcescu a fost atentă să armeze textul și cu un aparat critic, care să-i limpezească valențele semantice. Pentru a spori accesibilitatea mesajelor intertextuale, a dialogului cu textul biblic, îndeosebi, autoarea ediției critice a recurs la diverse ediții ale *Bibliei*, în română, franceză, spaniolă și engleză, ediții consemnate în consistenta notă de subsol de la sfârșitul prefeței.

Îngerul Adâncului este o lucrare vie despre distincția dintre ființa lumească și cea duhovnicească, o veritabilă profecție, la propriu și la figurat, despre iluzoriul înfăptuirilor omenești și veșnicia celor dumnezeiești, despre moarte, nimicire și zădărnicie, dar și despre nădejde, într-o lume aflată sub semnul „demenței universale”. Ea

poate fi privită, deopotrivă, ca document istoric răscolitor, ca fișă psihologică foarte complexă, ca o carte de înțelepciune și de învățătură, dar și ca text literar de mare valoare. Iată cum începe:

„Vineri, 1 februarie 1991 – Noi vom muri și vom fi ca apa vărsată pe pământ, care nu se mai poate aduna. Dumnezeu însă nu voiește să piardă sufletul... (2 Regi 14, 14)

Citez adesea fraza aceasta. Căci e necruțătoare și blândă totodată. E ucigător de frumoasă. E ADEVĂRATĂ!”

În acest spirit, din această perspectivă a adevărului dureros, se scrie tot ce urmează...

„*Timișoara*”, 20 martie 2020, p. 8.

* * *

REVENIRE LA POEZIA DE DRAGOSTE: *ELEGIILE DE LA CARANI DE* EUGEN DORCESCU

Motto: „Că, iată, iarna a trecut și ploile s-au dus, au încetat și florile se-arată pe pământ și-i vremea de plivit, și-auzi cum turtureaua găngurește jos, în livada noastră; smochinul odrăsleşte muguri vii, dau viile în floare și-n mireasmă; ridică-te, iubita mea, și vino, frumoasa mea, tu, porumbița mea, ridică-te și vino!”

(*Cântarea Cântărilor* 3, 11-13).

Carani este numele unui sat din Câmpia Banatului, immortalizat în titlul unei însemnate plachete din lirica lui Eugen Dorcescu. Poet eminent citadin, Eugen Dorcescu aduce în creația sa și peisaje

rustice submontane, păstrate în memoria afectivă din timpul copilăriei sale, petrecute în Stroiești, un sat traversat de râuri și pârâuri, înconjurat de păduri, situat între Târgu-Jiu și Tismana. Caraniul are o altă configurație, dar devine un important topos artistic și existențial. Mai întâi, este un surprinzător prilej de revenire la lumea rurală („În satu-acesta pașnic și-n sorit,/Eu n-am venit acum. Am revenit”), într-o primăvară, când, cu totul neașteptat, odată cu natura înviată într-un buchet de flori multicolore și de verdeață, în regatul luminii, poetul descoperă miracolul propriei reveniri la viață și la poezie, după un doliu profund, pe care îl credea ucigător („Lumea începe, se/reîncepe,/da, reînvie,/vai, ce miracol!/,lângă rustica poartă, lângă/chioșc, lângă scară,/lumea începe, se reîncepe,/în abisul din suflet,/în chiar marea amară/unde Moartea șezu”). Despre miraculoasa renaștere dintr-o tragedie ne vorbește și finul psiholog Mircea Lăzărescu: „Am luat și cea de-a doua carte primită, *Elegiile de la Carani* de Eugen Dorcescu (2017). Ca un lector ce s-a atașat de volumul *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015), am receptat miracolul prin care un muritor, ce-și împlinește, până la capăt, suferința pierderii, poate ajunge la o – poate nesperată – renaștere” (*La lansare de carte: Hermeneia de Mirela-Ioana Dorcescu*).

Elegiile de la Carani sunt un imn dedicat iubirii, structurat în două părți. Prima este acoperită de cântecul orfic pentru iubita defunctă, fosta soție, „statuia (lui) de cenușă”, în vreme ce în a doua parte răsună cântecul unei noi iubiri, pentru o femeie enigmatică, ce ocupă, cu grație și fermitate, locul celei mutate la Domnul, venind spre poet pe tulburătorul drum „de la Moarte la Viață”. Identitatea acestei Doamne, „cu ochi luminători”, de „dor fremătând”, îmi este foarte cunoscută. De ea mă leagă o lungă prietenie. Îi cunosc preocupările didactice, literare, sufletul, destinul. Îmi dau seama ce a însemnat pentru ea întâlnirea cu Eugen Dorcescu și faptul că el a însoțit-o în vizitele sale în satul natal. Evenimentul literar care i-a legat pentru totdeauna se numește *Elegiile de la Carani*. Se află aici poezia unui scriitor meditativ, ce abandonează structurile clasice care l-au consacrat, în favoarea unei fluidități prozodice adecvate unui

romantism cald. El evocă, din multe unghiuri, un izvor al dragostei, mistic, impresionant prin prospețime și puritate.

Elegiile de la Carani s-au născut „o dată-n viață”, dar au fost lansate de mai multe ori. Prima oară, în chioșcul din spatele fântâniei din Caraniul copilăriei Mirelei-Ioana – 20 mai, 2017: „... îi cer fratelui meu să-mi promită că nu va dărâma casa, fiindcă pe fațadă va fi montată o placă memorială: Aici s-au scris și s-au lansat *Elegiile de la Carani*” (Mirela-Ioana Borchin, *Primăvara elegiei*, p. 148). A doua oară, la Timișoara, în Sala Adam Müller Guttenbrun, 29 mai 2017. Dar poate cea mai de neuitat lansare a avut loc într-o seară de toamnă a anului 2017, la UVT, în amfiteatrul A12: „În 1984, Eugen Dorcescu s-a transferat la Editura Facla, al cărei director a devenit în 1990, în ceea ce numeam noi «Timișoara liberă». Ei bine, revenea, de astă dată, adică în după-amiaza zilei de 27 octombrie 2017, în UVT, într-un fel de tradiție a întâlnirilor cu studenții, la un moment aniversar, căruia i s-a dat anvergura cuvenită, căci nimeni nu poate contesta faptul că Eugen Dorcescu este un important Poet român, «original și maaare» (sic!) (după aprecierea Prof. Univ. Dr. Iosif Cheie-Pantea), și aducea cu sine toate cărțile la care am lucrat împreună în acest an: o antologie, un volum omagial, un nou volum de versuri... și o carte scrisă de mine despre poezia lui. [...] Apoi, a vorbit Poetul. Și-a început discursul cu o mărturisire: *Elegiile de la Carani* sunt rodul unui extaz confesiv, contemplativ-peisagistic, dar și reflexiv, spiritual, sau erotic –, stare la care a ajuns după ce și-a trăit până la capăt durerea și după ce a redescoperit fericirea, pe care a trăit-o, iarăși, până la capăt... A citit *Triada*:

«În orice loc și clipă, eram trei:
Eu, El Shaddai și amintirea Ei.
Triadă metafizică. Cel Sfânt
Ținându-ne-ntre Ceruri și Pământ.

Pe tine, cine oare te-a trimis?
Ea? El Shaddai? Sau propriu-mi abis?

Căci, dincolo de-a lacrimii perdea,
O-mbrățișai. Și Ea te-mbrățișa.

Ce tragice priviri! Ce vaier crunt!
Eu, cel de dinainte, nu mai sunt.
În sufletu-mi de-azur, veghează trei:
Tu, El Shaddai și amintirea Ei».

Aplauze în ropote, ritmate. Eco-ul unor emoții de început de lume. În loc să înceteze, aplauzele se intensificau, pe măsură ce publicul își amintea crâmpoșele din text. Precum atunci când, prezentând filmul evenimentelor acestui «An Eugen Dorcescu», Cătălin s-a oprit la fotografia de la cununia noastră civilă, a luat poziție de drepti, s-a înclinat și a spus tare: «Felicitări! Casă de piatră!» (Cine l-o fi învățat? Niciun actor n-ar fi rostit mai convingător aceste urări... Parcă i-au țâșnit din inimă. Din cele o mie de inimi pe care le are tânărul acesta: una pentru Ani, una pentru Cristina, una, categoric, și pentru noi! Etc. etc...). Sala a izbucnit în aplauze. Tot mai puternice... (Mirela-Ioana Dorcescu, *Hermeneia*, 2019, p. 197-198). Reacția audienței din A12, ca semn al receptării intuitive, este în concordanță cu atenția pe care i-a acordat-o salutării *Triade* dorcesciene Mircea Lăzărescu, sensibil cunoscător al simbolurilor, arhetipurilor și paradigmatelor. Acesta identifică trei structuri ternare, având rol de elemente-cheie în construcția simbolică: „Primul grupaj de poezii din volum, fiecare având un titlu, se încheie, semnificativ, cu o paradigmatică *Triadă*, în care găsim, de la început, versurile reper: «În orice loc și clipă, eram trei:/Eu, El Shaddai și amintirea Ei», pentru a se încheia cu strofa: «În sufletu-mi de-azur, veghează trei:/Tu, El Shaddai și amintirea Ei»: cu completarea de la mijloc: «Pe tine, cine oare te-a trimis?/Ea? El Shaddai? Sau propriu-mi abis?»» (*La o lansare de carte: Hermeneia de Mirela-Ioana Dorcescu*).

A mai avut loc, pot spune, o „lansare secretă”. Atunci când, într-o seară, care s-a prelungit în nopțe, cu vocea înecată de emoție, cu un entuziasm nemaiîntâlnit, Mirela-Ioana îmi citea la telefon

poemul *Elegiile de la Carani*, care-i fusese dedicat. „Mi se par cele mai frumoase poezii din lume”, îmi spunea, printre lacrimi de fericire. „Nu ți se par, chiar sunt!”, i-am replicat, participând, din toată inima, la acest unic eveniment. Atâta profunzime, atâta suferință, atâta dragoste! Mirela-Ioana îmi vorbea, încercând să se convingă de adevărul acestor poezii: „Mi-am dorit să stau trează, să le dedic o noapte albă, ca să am timp să le savurez, să mă gândesc la ele, să le acord un loc în ființa mea, în viața mea” (*Primăvara elegiei*, p. 164).

Dragostea este tema predilectă a liricii dorcesciene. Dar parcă în niciun alt volum erotismul nu ocupă atâta spațiu, nu se exprimă cu atâta elan. Iubirea este privită cu uimire („vai, ce miracol!”), iubita însăși este primită ca un dar dintr-o altă lume („Tu, Doamna mea, pe/care El Shaddai și/Doamna mea/te-au trimis”), este intens spiritualizată: „abisal juvaier”, „în ochii tăi/abisali”, „plutind/ca o rusalcă”. Între Doamna de azi și Doamna de ieri nu pare a fi vreo diferență, ele sunt reprezentări, succesive, ale aceluiași arhetip. Până la urmă, Caraniul este doar un episod, un moment de iluminare, survine în eterna căutare, în cuplu, a „marelui Arheu”. În opinia Mirelei-Ioana Borchin, „Cel Sfânt este pus, în *Elegiile de la Carani*, alături de *Marele Arheu*. Deci, Dumnezeu este ARHEUL, adică Sufletul veșnic, ce-i cuprinde pe toți, indiferent de religie, de faptul că sunt vii sau morți. În linii mari, MARELE ARHEU este MARELE SPIRIT, periodic întrerupat, în funcție de moralitatea existenței anterioare a ființei înduhovnicite” (*Primăvara elegiei*, p. 156).

„Marele Spirit” a creat totul din imensitatea nimicului. Vacuitatea e, în viziunea Poetului, marea promisiune a fericirii. Eugen Dorcescu întâlnește fericirea în Spirit. Ne spune că Spiritul e unic, e sursa tuturor celor ce există. Și se manifestă, se face perceput, prin elementele materiale ce amintesc de El:

„Eu am apelat la El Shaddai și la Nirvana pentru a-mi înțelege, cât de cât, ființa – pe care o numesc sinteza de nepătruns dintre viață și moarte – și pentru a-mi putea accepta, iarăși cât de cât, existența” (Mirela-Ioana Borchin, „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”. *Eseu*

hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu, Timișoara, Editura Mirton, 2016, p. 141).

Cea mai captivantă dovadă a credinței lui Eugen Dorcescu în continuitatea existenței, în permanența spirituală, este prezența avatarurilor. În *Elegiile de la Carani* au statut avataric *Lupul*, *Cavalerul*, *Doamna*, *Trubadurul*, *Păstrăvul*. CARANIUL este satul în care, „pe o cărare solară”, „auriu-azurie”, pe „un gazon de lumină”, în absența-prezența iubitei, între Moarte și Viață, explodează bucuria de a trăi misterul unui amplu univers ideologic și artistic:

„În satu-acesta pașnic și-nsorit,
Eu n-am venit acum. Am revenit.
Și nu descopăr lumea. Regăsesc
Misterul ei sublim, donquijotesc” (4).

Cele 17 poezii din ciclul *Elegiile de la Carani* sunt un izvor de trăiri lirice, exprimate nu doar în cuvinte, ci în lumini miraculoase, venite din înaltul cerului: „Soarele-ți tremură-n palmă, sub tălpi...” (5); „Luna pe cer: thanatică mireasă,/Calm presărându-și crinii funerari”(7).

Unul dintre cele mai frumoase poeme de dragoste este cel în care piramida trăirilor generează o sentință: „Eu fiind, și tu ești./ Tu fiind, și eu sunt” (3). În tăcere („Tu, întoarsă spre/mine,/fără glas, fără/niciun cuvânt”), iubita comunică prin ochii ei „neverosimili”, „abisali”: „Tu,/cu privirile tale nemărginite,/înțelegând/chiar esența esențelor” (*Ibidem*). Citind acest poem, gândul ne duce la Nichita Stănescu: „Ce bine că ești, ce mirare că sunt!”

Dinspre abisul suferinței, lumina îndreaptă eul liric spre binecunoscutul topos al iubirii: „În satu-acesta pașnic și-nsorit” (4). Un loc solar, unde totul se petrece la lumină.

Privind peste frumusețea naturii reînviată, contemplând noile culori ale vieții, eul liric primește cu bucurie intrarea femeii în acest peisaj. Iubita vine parcă dintr-o altă lume, plutind ca o rusalcă (5). Întreaga creație dorcesciană este încărcată de simboluri. În viziunea

Maestrului Eugen Dorcescu: „Simbolul este expresia lingvistică a unei realități antropocosmice”. *Rusalca* este un asemenea simbol. Ca și lostrîța autohtonă, precum celebrele sirene, ea este o frumoasă femeie-pește. În ciclul *Elegiilor de la Carani*, rusalca s-ar compatibiliza cu *Păstrăvul sacru*, în această dimensiune simbolică, mitică, pecetluind o uniune imaginară și de nezdruncinat.

Căldura și mirajul limbajului dragostei și al adevărului mă îndeamnă să închei aceste modeste însemnări, citînd din *Sfînta Scriptură*:

„Fagure de miere sunt cuvintele bune
și vindecare sufletului e dulceața lor”

(*Proverbele lui Solomon 16, 26*).

„*Confluente literare*”, 4 septembrie 2020.

* * *

CETATEA SCRIBULUI

„Fericiți cei curați cu inima, că aceia îl vor vedea pe Dumnezeu”.

(*Matei 5, 8*)

ADAM. Pagini de jurnal (2000-2010), cel de-al doilea volum din *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu, se situează, cronologic (mai puțin tematic), în continuarea *Îngerului Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*: „ambele reprezentative pentru viziunea existențial-artistică a lui Eugen Dorcescu, în consonanță cu opera sa lirică”, după cum afirmă, în *Nota editorului*, Mirela-Ioana Dorcescu. Dacă în primul volum, Maestrul a ales să oglindească evenimentele sociale, politice, profesionale, artistice etc. de la sfîrșitul secolului trecut, cu toate problemele pe care orașul-metropolă le-a întîmpinat și la care autorul a fost martor, în acest al doilea volum, autorul a scris altfel despre un

început de secol și de mileniu, în fapt despre următorul deceniu din viața sa. Ceea ce îl preocupă acum vizează, precumpănitor, *familia* și *condiția umană* (cum observa Mircea Lăzărescu, într-o profundă și subtilă cronică de întâmpinare, „Confluente literare”, 20 octombrie 2020). Ambele volume au fost publicate în Anul Domnului 2020, la Editura Mirton din Timișoara, unul în luna *Elaphebolion* („martie”, în greacă), luna nașterii Poetului, și altul în *Pynopsion* („octombrie”, în greacă), luna despărțirii de mama sa, personaj inubliabil al cărții.

Întâmplător sau nu, cu doar doi ani în urmă, Livius Petru Bercea consemna faptul că „Eugen Dorcescu e un cerebral conștient care își construiește o cetate în care se va mișca apoi lejer, dar calculat, ordonat” (*Poezie și Poeți. Opțiuni critice*, Timișoara, Waldpress, 2018, p. 111). Aceasta nu mai este „cetatea păduroasă”, lăsată în urmă, pe meleagurile natale (v. *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, p. 105). Este CETATEA SCRIBULUI, unică și salutară.

Adam. Pagini de jurnal (2000-2010) este dedicat, asemenea primului volum, *Iubitei sale soții Mirela-Ioana*, cea care semnează ediția critică și căreia i se datorează ivirea la lumina tiparului a acestor manuscrise vaste, de o valoare inestimabilă.

Volumul se deschide cu poemul-autoportret ADAM, amintind de întâia ființă umană din univers, făurită și însuflețită de Creatorul absolut: „Și Domnul Dumnezeu l-a zidit pe om din țărână luată din pământ, și a suflat asupra lui suflare de viață și s-a făcut omul întru suflet viu” (*Facerea* 2, 7). În ebraică *adam* înseamnă „om”, iar *adama*, „pământ”. Aceste două substantive comune explică numele propriu *Adam*, „omul de pământ”. Poemul ADAM vine ca un complement la *Templierul*, poemul ce deschide *Îngerul Adâncului*. Îl caracterizează însă pe scriitor dintr-o perspectivă diferită.

Prezentul volum are trei secțiuni, asemenea primului, fiind structurat oarecum în oglindă cu acesta. Celor trei titluri în ebraică, din *Îngerul Adâncului*: *Moth tamuth*; *Abaddon*; *Havel havalim*, le corespund, acum, în *Adam*, pentru a menține aceeași notă rafinată, tot atâtea titluri de secțiuni în latină: *Abba*, *Pater*; *Genitrix*; *Adam*.

Ce este *Jurnalul*? Multiple încercări de definire îi aparțin chiar autorului. De pildă: „*Marți, 4 februarie 2003*. Jurnalul e o formă mascată de narcisism? De ce mai cu seamă scriitorii țin un jurnal? Jurnalul e o formă mascată a dragostei de viață, a dorinței de a-i oferi și eului empiric șansa de a rămâne în posteritate? De a rămâne aici? Tragică tentativă de a vorbi unei lumi care, oricum, nu ascultă. Sau, dacă ascultă, răspunde prea târziu”.

Cu ocazia lansării, la Timișoara, a *Celestei*, cartea actualei sale soții, Mirela-Ioana Dorcescu, într-un cadru sacru, la Biserica din Piața Dacia, Poetul a ținut un discurs memorabil, mărturisitor:

„Îndrăznesc să spun că Providența a fost, mi-a fost, favorabilă de-a lungul vieții. Îndrăznesc cu greu să spun, fiindcă nu e bine, e interzis să iei numele Dumnezeului tău în deșert. Nu Îl iau în deșert! Dar afirm că mi se pare uneori (o să dau și un argument imediat în acest sens) că Dumnezeu și-a îndreptat din când în când privirea spre mine de-a lungul vieții, deși cred fiecare sunet din ce rostește Avram în *Geneza*, capitolul 18, versetul 27: «Iată, cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu, care sunt pulbere și cenușă!» Sunt convins că sunt pulbere și cenușă, convins, până în măduva oaselor, că nu sunt altceva decât pulbere și cenușă. Atunci cum cutez să vorbesc Stăpânului meu? Cel care a zis: *Eu sunt Cel ce sunt!*... Să ne reculegem: *Eu sunt Cel ce sunt!* Existența însăși”.

Am descoperit în *Jurnal* smerenia cu care Eugen Dorcescu face distincția dintre Autor și scriitor, recunoscând că darul scrierii l-a primit de la Duhul: „Iar *1 Corinteni* ne spune că fiecare are darul său de har, distinct. Darul e distinct și cantitativ, și calitativ (*Efeseni*)”. Prin urmare, scriitorul se află mereu pe o poziție inferioară față de Autor („Eu sunt Cel ce sunt”) – Existența eternă. Pe această concluzie se poate întemeia o artă poetică de factură creștină. „Deci, ordonate, așezate logic, cursiv, toate acestea și altele încă ar putea, sunt convins, să constituie temeiul unei poetici creștine. Ce prospețime, ce înviorare ar aduce o asemenea perspectivă!”

În 16 martie 2002, cu două zile înaintea aniversării sale, Poetul reflectează asupra propriei existențe, cu un sfârșit previzibil: „Când

voi pune ultimul punct după ultimul vers, atunci, probabil, voi ieși din timp și din spațiu și-mi va lua locul, aici, pe pământ, cea mai pură substanță – cenușa”. Un asemenea gând se leagă de dorința sa de revenire în mediul natal, într-un fel de turn de fildeș, însoțit de *Biblie*, hârtie și un modest instrument de scris – ca un scrib de demult: „Aștept, tot mai ardent, «patria» de care vorbește Sfântul Apostol Pavel în *Epistola către Evrei*. Poate, doar, tranzitoriu, pe țărnul Isarei, m-aș simți acasă. Aidoma lui Hölderlin, care a agonizat lângă Nekar. Poate pe malul Sohodolului, într-o casă de lemn – fără acte, fără relații sociale, fără identitate. Doar cu *Biblia* și, eventual, cu un creion și un teanc de hârtie”. Este o imagine impresionantă, mai cu seamă că autorul declară sincer că tot ceea ce scrie e adevărat. Redă în cuvinte un adevăr crud, care doare, care atinge și ultima celulă. Alinat însă de scris. Își putea ascunde tot necazul, insatisfacția, remușcarea, urlatul interior îndelungat, într-un constant refugiu, în casa lui de pe Str. Liviu Rebreanu din Timișoara: „Scrierile mele sunt amare și «realiste», sunt crude, necruțătoare, dar (cel puțin așa cred) adevărate. Arhitema lor: întrezărirea Apocalipsei. Anecdotică: abjecția, agonia, suferința”; sau: „Eu nu sunt ființă întru moarte, eu sunt ființă întru mântuire. Așa păcătos și nevrednic cum sunt”.

Tehnicile narrative susțin configurarea temelor realiste ale *Jurnalului*. Înlănțuirea cronologică a secvențelor discursive, specifică speciei, descrierea tip tablou, cât și tip portret pledează pentru veridicitate (*mimesis*). Detalii semnificative ale realului se regăsesc în modalitățile de caracterizare directă, caracterizare îmbogățită, în mod curent, de observația psihologică. Frământările eului, introspecțiile, relevarea conflictului interior servesc realizării unei psihologii complexe a poetului, care se raliază la psihologia „omului de geniu”: „Atunci când cineva este scriitor (poet, mai cu seamă) încetează, în bună măsură, să aparțină familiei. Fiindcă ceilalți nu pot, și nici nu vor, să încerce a înțelege care anume e lumea lui. Cât despre a aparține și ei, cât de cât, acestei lumi, e – ontologic – cu neputință. Omul de geniu este singur în lume. Dar Dumnezeu nu-l abandonează”. O dovadă că așa stau lucrurile este comportamentul celor din familie: (in)explica-

bila distanțare a fratelui său; fiica din München se rezumă la sfaturi când părinții trec prin grele încercări; fiica din Timișoara se închide în ea și nu divulgă niciun secret (v. divorțul ei); dar și atitudinea circumspectă a prietenilor, care realizează că sunt dați deoparte – v. situația Minei: „O enervează ermetismul meu, nu pricepe ce gândesc, o incomodează că nu mă las manevrat și că Oli e totalmente dependentă de mine. De fapt, Mina nu se înșală. Simte că o voi alunga. Fără tapaj, fără ceartă. O voi alunga, afixând aerul cel mai detașat și mai binevoitor de care sunt în stare”.

Arhitema scrierilor dorcesciene, în general, și aici, mai cu seamă, este timpul. Pe calea vieții, este o alergătură continuă (v. *Iosua 23,14*). Neiertarea timpului i-a preocupat pe importanți scriitori, începând de la Horațiu și Seneca. Se poate observa la Eugen Dorcescu insistența de a defini timpul și spațiul nemărginit, ca proiecție subiectivă a spiritului. Seneca, scriitor frecventat de Eugen Dorcescu*, într-una din scrisorile trimise prietenului său, Lucilius – v. cultivarea epistolelor de către scriitorul timișorean, în poezie (*Epistole*, 1990) și în proză (*Scrisori la un prieten*, 2000) – spunea: „Partea din viață pe care o trăim cu adevărat este subțire. Căci tot restul existenței nu este viață, ci doar timp”. Eugen Dorcescu percepe timpul ca pe „o bandă rulantă a morții”. Este stupefiat de iuțea cu care trec zilele: „De la o vreme, zilele se scurg repede, foarte repede. Nu există, în fond, nici timp, nici spațiu. Ne mișcăm în propria halucinație, tânjind spre călăuza Duhului. Vino, Doamne Iisuse!” Și reflectează asupra sensului scurgerii rapide a timpului vital: „Timpul gonește tot mai iute, goana lui, epuizarea lui au devenit vizibile. Și nu există scăpare. De multă vreme, am mai spus-o, la diverse șiruri (coadă la bilete de tramvai, la teatru, la pâine etc.), făceam, spontan, un paralelism între existența noastră și curgerea șirului. Punctul de trecere e foarte departe, e departe, e relativ aproape, e aproape... Unde mă aflu acum? Iată o-ntrebare la care bietul om nu poate răspunde. El nu știe nimic. De ce? Când? Până când? Știe doar că acea trecere va fi. Și atunci, întreaga energie lăuntrică își schimbă ținta, centrul de greutate. Sistemul de valori se modifică”. Scriitorul își recunoaște vechea obsesie față de fenomenul

trecerii timpului, corelată cu visul nealterat al eternității: „Trecerea timpului, eternitatea au reprezentat obsesia mea, de fiecare clipă, încă de la 16 ani, ba chiar în copilărie, țin minte, mă cutremura, adesea, o disperare fără nume când mi se revela infinitatea ce mă înconjoară și mă cuprinde. Nu-i ușor de explicat, dar acea uimire atotstăpânitoare a existat”. Relativitatea timpului se aplică în reflecții originale: „Ce-or face bătrânii mei, în căsuța lor străveche? Acolo timpul (sau o parte a timpului) nici nu s-a clintit în toate aceste decenii. Ei sunt prizonierii unei durate din care eu am ieșit. Am ieșit și m-am integrat în alta, fără a o putea uita pe cea de acolo, fără a mă desprinde cu totul. Apartin, astfel, la două cărări temporale și la două spații (ba chiar la trei: Münchenul e un topos la fel de fertil sufletește ca și Timișoara sau Stroeștiul). Și această scindare în concomitență (ce ambiguitate!) generează un mod de a exista pe care doar poezia îl exprimă. Trei locuri, trei orizonturi de timp, ființa mea și imuabilul reper metafizic”. O concluzie pare a fi deșertăciunea existenței umane, exprimată intertextual, cu aluzie clară la *Ecclesiastul* pe care l-a stihuit el însuși: „Zilele trec atât de repede, încât nu am răgaz să-mi iau rămas bun de la tot și de la toate. În urmă, tăcere. Înainte, moarte. *Havel havalim!*” Dar, mai interesantă este, poate, depășirea pragului timpului prin propensiunea metafizică. Într-un volum de *Mărturisiri* (1942), Ion Pillat arată că: „Toată poezia mea poate fi redusă, în ultimă analiză, la viziunea pământului care rămâne aceeași, la presimțirea timpului care fuge mereu. Fuga timpului capătă un reper existențial foarte propriu și cât se poate de concret; în egală măsură, ea e trăită sub semnul tradiției, deci ca o dimensiune sufletească generală, reprezentativă pentru o întreagă comunitate umană”. Într-o analiză, poate subiectivă, dar mai degrabă nu, a propriei opere, Eugen Dorcescu transgresa limitele unui context fizic al ființării, întrebându-se retoric: „Sunt, oare, prea îndrăzneț să afirm că, în ce mă privește, tema ultimă a scrisului meu este conținută în enunțul biblic «Abyssus Abyssum invocat»? Dumnezeu mi-e martor că pun pe hârtie aceste rânduri cu teamă, că nu e nici urmă de trufie în gândurile mele. Cât despre acea supremație de ton, de timbru, de stil, care face ca mulțimea poeziilor,

în cazul lui Baudelaire, spre exemplu, să fie doar aparență, n-am, în acest moment, nicio îndoială. Chiar și poezia mea, de la un capăt la altul, e unitară și sună inconfundabil”.

Nu atât însemnările, cât temele de reflecție pe care evenimentele cotidiene le suscită se prezintă ca niște nuclee concentrice în miezul cărora se află naratorul, însoțit, pașnic și discret de gingașa-i soție Oli, într-o relație halucinantă, prin profunzime și mister, cu Mama (*Genitrix*). Iubirea este forța supremă, un sentiment absolut, prin iubire sufletul purificându-se, atingând sfere înalte. Apostolul Pavel, în *Epistola către Corinteni*, afirmă: „Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește”. Iubirea are puterea uimitoare de a transforma omul, obligându-l să depășească limitele omenescului din el. „Liantul dintre suflet și trup îl constituie iubirea”, observă Livius Petru Bercea, în *Poezie și poezi. Opțiuni critice* (Editura Waldpress, Timișoara, 2018, p. 115), referindu-se la lirica dorcesciană. În același spirit este tratată iubirea familială în acest roman. Cu toate inconvenientele unui trai liniștit, cu toate conflictele de suprafață, iubirea îi ține, creștinește, pe toți împreună, fiind liantul dintre trupul și spiritul adamic. Există un timp pentru a iubi. Scurt și tainic. Un timp pentru a iubi conform Legii divine. Pentru a ajunge, iubind, la Dumnezeu.

„Apele sufletului se liniștesc și, parcă, oglindesc în ele mai mult din lumina și adâncimea cerului. Din lumina și adâncimea Cerului...”

*Într-un Interviu realizat de poetul Coriolano González Montañez și apărut în *Opinión de Tenerife*, 28 martie 2009 (text preluat în *El rincón de Yanka*, joi, 6 octombrie 2011), Eugen Dorcescu declara: „Me reconozco sólo en los escritos de Séneca y, sobre todo, en los libros poéticos, proféticos y sabios de la Biblia”.

„*Confluente literare*”, 24 octombrie 2020; „*Armonii culturale*”, 24 octombrie 2020.

* * *

POETUL ȘI OMUL, ÎN SINGURĂTATEA LOR ABSOLUTĂ

(EUGEN DORCESCU, *ADAM. Pagini de jurnal*
(2000 – 2010), Editura Mirton, Timișoara, 2020).

Motto:

„Că tot cel ce se înalță pe sine va fi smerit, iar cel ce se smerește pe sine se va înălța”.

(Luca 18, 14)

Eugen Dorcescu se oglindește limpede în *ADAM*, al doilea volum, recent apărut, din *Jurnalul* său. Este un cărturar echidistant, un Poet important, un soț impecabil, un fiu responsabil, un tată exigent, un observator vigilent, un interpret surprinzător, dar, mai cu seamă, un slujitor smerit al Atotputernicului, într-un cuvânt, o personalitate extraordinară, atemporală, capabilă de transcendență și de propensiune metafizică.

O *lectură existențială* a volumului *ADAM* evidențiază anumite centre de interes forte (teme), care dau sens și finalitate frământărilor diurne și nocturne ale scriitorului. De acestea ne vom ocupa în prezentul studiu, înregistrându-le aleatoriu și analizându-le sumar.

Tatăl

ABBA, PATER (cea dintâi secțiune a cărții) cuprinde evenimente aflate sub influența sfârșitului tot mai apropiat al tatălui – *pater familias*. Eugen Dorcescu, împreună cu Oli, soția sa de atunci, dar și cu fratele său Dinu și cu soția acestuia veghează, după puteri, în plan simbolic, la căpătâiul celui ce îi acaparează și tulbură cu „patima sa”. Inevitabila moarte a tatălui zdruncină lumi, fiind echivalată, în sufletul autorului, dar și în cel al lui Oli, cu moartea Stroieștiului (satul, paradisul copilăriei).

Motivul balzacian al paternității este ilustrat de relațiile părinți-copii, în contextul manifestării acestora în post-comunism.

Un succint, dar expresiv portret al tatălui se degajă din amintiri – *quaedam tempora* („anumite momente, clipe”). Prima relatată datează din primăvara anului 1999, când părinții și-au petrecut iarna în locuința scriitorilor din „orașul cenușiu”. La un moment dat, părinții au intrat brusc în biroul Poetului pentru a-i povesti, pentru a câta oară?, cum a venit el pe lume, în primăvara înzăpezită din 1942. Aceștia au declanșat un flux al amintirilor: „Amintindu-mi-i, acum, în cadrul bonom al ușii, regăsesc, pe ecranul memoriei afective, chipurile și siluetele lor de demult, din vremea prunciei mele. Tata, sobru, distins, mai degrabă blond («supus austriac», cum îl ironiza, cu duioșie, mama), înalt și subțire ca un paltin, ferm, etic, devotat alor săi, învăluind lumea în albastrul clar al privirii sale. Mama, brunetă, moderată ca statură, cu ochii de un verde intens, desăvârșită stăpână a casei, răsând, uneori, cu lacrimi, și dezvelindu-și dinții albi, strălucitori. Inegalabilă cunoscătoare a firii omenești (cum observa cumnata mea, Gabi), dotată cu un subtil talent actoricesc (putea imita gesturi, tonul vocii, atitudinii), plină de umor (nu întotdeauna blând), dominatoare din instinct... Ce personaje!” (p.40; paginile sunt date potrivit versiunii pdf a cărții).

După un sejur la Stroești, naratorului îi revin în minte scene dintr-o caldă atmosferă rustică instalată în casa părinților săi bătrâni, dar încă în putere, ajutându-se reciproc în gospodărie: „Dimineața, sufrageria caldă, focul din sobă, pâinea prăjită, baia răcoroasă, mama și tata (bătrâni-bătrâni, dar – slavă Domnului! – activi), pădurea, zăvoiul, tăcerea marilor întinderi, muntele înspre nord, cum îl știu de-o viață, râul (din păcate, aproape secăt și schilodit), cerul cu lună și stele, ceața etc. etc.” (p. 54).

Totuși, senectutea târzie își spune cuvântul, iar trupul adamic al tatălui se resimte. Pentru sufletul lui, dar și pentru sufletul propriu, Poetul face un drum neprevăzut spre Stroești și constată schimbări fundamentale: la poartă nu e nimeni, tatăl zace, natura însăși e alta. Sentimentul alienării devine iremediabil: „Am pornit la o scurtă

plimbare în zăvoi, dar m-am întors repede, nu mă mai atrage nici zăvoiul, nici satul, nici peisajul în genere, nici – Doamne, iartă-mă! – casa. Tata, aplecat, chinuit, fără să se vaite, stătea pe canapea, lângă sobă, și mai ațipea din când în când. Mama zice că s-a obosit (deși nu era nevoie), stivuiind el niște lemne. La vârsta lui și la boala lui (insuficiență cardiacă), n-ar fi fost permisă o asemenea trudă. Pe la ora 14, a sosit și frate-meu. L-a consultat, și-a fixat o opinie, a stabilit diagnosticul – fibrilație. Tata a început tratamentul” (p. 82).

Tatăl este o prezență copleșitoare în subconștientul afectiv al Poetului, îndeosebi după moarte. De pildă, la Nürnberg, în iarna anului 2005, la o masă amicală unde vedetă a fost un vin vechi de Bordeaux, acesta i-a amintit de vinul Bătrânului: „În nemăsurata lui modestie, în sobra lui noblețe de ins subcarpatic, tata e tot mai prezent în memoria și în demnitatea mea” (p. 175).

În plan afectiv, absența tatălui este de nesuportat. Rememorările sunt prezențe amăgitoare: „Amintiri fugare, imagini fragmentate, cioburi de imagini, tăioase, din copilărie, din tinerețe, de la Stroești. Râul, zăvoiul, casa, Poiana. Umbletul drept și grăbit al tatei. Silueta lui subțire și energică. Zâmbetul lui, în văzduhul însorit, înverzit și înrouat, în primăvară... Trece viața... viața aceasta. Când a trecut?” (p. 365).

Satul

Satul, în concepția poetului și filosofului Lucian Blaga, este un simbol al eternității: „Veșnicia s-a născut la sat”. Atunci când evocă scene din copilărie, adolescență, tinerețe, Eugen Dorcescu împărtășește această viziune, nădăjduind că „locul unde am crescut, rădăcina mea vor trimite seve proaspete în sistemul circulator al trupului și al sufletului” (p. 54). Satul este toposul unei binecuvântate copilării, a cărei amintire îl tulbură la maturitate. Aici „viața se scurge treptat, continuu, cum curgea, altădată, Sohodolul. Ce cuvânt: altădată! Ca și când ar exista acum, cândva, atunci, altădată” (p. 94.). După moartea tatălui, Poetul se rupe însă de Stroești, de casa părintească din care se simte respins și revine în acele locuri numai din datorie și grijă pentru

mama sa. Răceala lui este de neînțeles pentru Oli, care continuă să fie foarte atașată de tot ce a cunoscut și a trăit acolo.

„Cândva, am iubit Poiana, Pârâul, Râul, Zăvoiul, Dealul, Pădurea. Cunoașteam toate tainele peisajului. Acum, și amintirea, și contemplarea lor mă sfâșie. Poiana înverzită are culoarea și efectul otrăvii. Deceniile de stres, de culpabilizări, de reproșuri, de văicăreli au surpat orice dorință de a revedea spațiul copilăriei” (p. 147). Dar, la anumite intervale, subit, din sîpetul memoriei, răsar imagini estivale de la Stroiștești, din vremea „prunciei”, când părinții erau tineri și veseli: „Râul, Poiana, copacii șiroind de soare, mama și tata, tineri, rîzând. Tata – mergând, iute, suplu, spre depărtările curții, spre poarta din vale... Toate pier. Numai sufletul, sufletul singur rămâne... Sufletul singur....” (p. 268). Răscolitoare imagini, acum, când tatăl își doarme în Stroiștești somnul de veci, iar satul îi este străin.

Casa

Casa reprezintă acel topos care unește familia din toate mediile. În acest sens, *domus Poetae* este un simbol coagulant, integrator. Pe de altă parte, tot casa reprezintă, pe anumite planuri, motivul discordiei. Din cauza ei, a modului cum se raportează la ea, se destramă familia, încetul cu încetul. Disputele mute, dar adânci, lasă un gol imens în sufletul autorului. Poetul se înstrăinează treptat de substanța acelei case.

Între timp, fratele său a pus stăpânire pe casă, alături de soția lui, „micul animal de pradă”. Ei și-au construit, tenace și cu răbdare, bîrlogul pe care-l și-l doreau cu atîta ardoare: „Frate-meu, în schimb, și-a aranjat o casă de vacanță. Să fie sănătos! Renovată, căsuța noastră nu mai seamănă cu cea care a fost. E curată, e reînnoită, dar nu mai e ea. Ceva străin s-a strecurat în interstițiile «căsuței de la țară». Nu știu ce și nu încerc să definesc acel «ceva». Iar părinții, deși încă în putere, sunt bătrâni, foarte bătrâni. Dar... asta-i viața. Simțămîntul deșertăciunii, caracterul insuportabil al existenței mă plasează mereu pe cât de aproape, pe atît de departe de toate. Zâmbetul meu rămîne exterior și se aseamănă unei grimase. Poate că din acest creuzet al

amărăciunii perpetue și al străfulgerărilor de extaz se ivesc textele cele mai bune pe care le scriu. Poate...” (p. 46).

Poetul reconsideră locurile prin care se perindă, iar Stroeștiul este tot mai îndepărtat. Îl respinge, pentru că s-a simțit respins de el: „La Stroești, am devenit străin (deși sunt acasă), în Bavaria mă simt acasă (deși sunt străin). De ce locul copilăriei mele mi-a devenit, deopotrivă, indiferent și sfâșietor? Nu găsesc răspuns la întrebare. Aici, în urbea în care mă aflu de 40 de ani, am câteva perimetre liniștitoare, spații securizante: casa, Biserica, redacția «Paralelei 45»... În rest, incertitudine, o vagă iritare, oboseală” (p. 70).

În ceea ce privește casa, față de care părinții săi au manifestat o dependență de neînțeles, iată un episod impresionant: mama, cu ocazia Sărbătorii de Sfântul Gheorghe, în 2002, îi spune, la telefon, că Sfântul Gheorghe este protectorul casei lor: „Niciodată n-a mai rostit ea (nici tata) cuvintele acestea. Sau eu nu-mi aduc aminte. Retrași, închiși în acronia lor, acordă acelei case («casa noastră») o dragoste disperată, idolatrizantă. Sufăr gândindu-mă la ei, meditând la această separare artificială, pe care nimic n-o justifică. Gheorghe s-a numit Bunicul. Tot Gheorghe a fost numele primului fiu al părinților mei, fratele meu mai mare, care a părăsit lumea aceasta când împlinise șase luni... În Ardeal, aproape de Oradea, într-o localitate unde mama și tata, de curând căsătoriți, erau învățători” (p. 92).

Familia

Evenimentele *Jurnalului* sunt marcate și de momente emoționante, care aduc alinare și refugiu. Alina, fiica Poetului, îl anunță, cu emoție și sfială, că va fi mamă pentru a doua oară. Candoarea, inocența și feminitatea acesteia sunt răvășitoare: „A roșit, m-a impresionat că a roșit. Am sărutat-o pe obraz și pe ochișori, ca atunci când era micuță. Câtă vreme s-a scurs de atunci! O clipă m-a privit ca în vremea aceea, când era inocentă și foarte legată de mine. De altfel, și eu am iubit-o și o iubesc și acum” (p. 14). Dar Alina nu este comunicativă. Încercările vieții le ține ascunse. De fapt, acestea motivează ermetismul ei: „Mi-a spus că sunt bine cu toții, că ne așteaptă oricând,

că Raluca merge normal la școală, iar Roxana a avut o mică iritație în gât, dar i-a trecut. Mă bucur că totul e bine. Dar (constatare valabilă pentru întreaga mea familie), nu se vorbește sincer. Comunicarea e tulburată, deteriorată, chiar frântă uneori, și înlocuită cu enunțuri convenționale, de circumstanță” (p. 43).

Ca și Alina, fiica Dana, stabilită în Germania, ajunge să aibă soarta femeii singure, cu doi copii: „Dana, după divorțul de Ianoș, s-ar părea că trece printr-o criză, se deprinde greu cu absența agresiunii nervoase, care a chinuit-o (și i-a chinuit și pe copii) atâta amar de vreme. Uneori e, poate, prea târziu și pentru un gest salvator” (p. 109).

Poetul ia act, cu sinceritate tăioasă și durere, de tendința destrămării familiei, încercând să stabilească motivele care i-au adus pe membrii ei în acest punct: „Suntem vinovați și noi, nu mă îndoiesc, sunt vinovate și vremurile. Când zic «noi», mă gândesc la mine și la Oli (la mine, în primul rând). Iată însă că Alina se închide în ermetismul ei, Dana a plecat (de fapt, ne-a părăsit), de la părinți primim (primesc) mai cu seamă reproșuri, frate-meu și-a schimbat atitudinea prea în bine și prea brusc, a făcut (ca și soția lui) un viraj amețitor, încât și această relație pare lipsită de acel firesc liniștitor, necesar oricărui suflet...” (p. 114). Este o pierdere ce nu poate fi compensată în niciun fel.

Starea familiei provoacă reflecții amare: „Bătrânețea, din păcate, vine, de multe ori, cu adevărate calamități. Familia se risipește, se destramă, amărăciunea inundă sufletele. Bietul tata! Ce repede trec toate și cât de dureros se sfârșesc! Ce s-a ales, ce se va alege de mult îndrăgitul Stroești, care s-a insinuat între membrii familiei noastre, pulverizând legăturile firești dintre părinți, copii, nepoți?” (p. 134).

Fratele

Dinu, fratele Poetului, este un personaj *bifrons*: pe de o parte, își onorează obligațiile de fiu; pe de alta, încearcă să îndeplinească, manipulat fiind, scopurile perfide ale cumnatei Gabi și, astfel, se instalează stăpân la Stroești, încercând, prin viclesuguri, să-l alunge pe

Poet din casa părintească: „Apoi, psihodramele familiale au accentuat izolarea. Încet, poate deliberat, poate inconștient, frate-meu mă izgonește de la Stroești. Investește, face modificări, fără a mă consulta (nu suntem o familie?), are tot felul de planuri (a avut mereu) cu părinții” (p. 19).

În miezul anului 2000, atât Poetul, cât și fratele își arătau îngrijorarea cu privire la modul în care părinții vor alege să își petreacă iarna. Pe fondul haosului și al degradării vieții sociale, frământările Poetului în legătură cu soarta părinților se accentuează. Iar fratele exercită asupra lui o presiune nejustificată, întristându-l tot mai mult: „Ieri a telefonat frate-meu. Se simte un oarecare neastâmpăr în familie în legătură cu situația de la iarnă a bătrânilor. E destul de încălțit totul. Și modul în care frate-meu s-a instalat la Stroești, investind, fără a mă consulta (măcar *pro forma*) asupra intențiilor sale, modul discreționar în care acționează... În fine, toate acestea conțin, în ele însele, ceva dezamăgitor și trist” (p. 39).

Poetul încearcă să se detașeze de toate intențiile egoiste ale fratelui: „Am cinat, am stat de vorbă și ne-am culcat devreme, în camera dinspre apus (nu în cea de la stradă, unde, prin tradiție, eram cazați). Dar lucrurile se schimbă lent, gradual, potrivit planurilor urzite de frate-meu și de nevastă-sa. Au apărut și ei a doua zi, pe la prânz. Vorbă multă, oarecare trufie, utilizarea frecventă a pronumelor personale *eu* și *noi* și a pronumelui posesiv *al meu*. Țânțoș, frate-meu umblă ca un stăpân prin mica proprietate comună, secondat de ochii vicleni și furișai ai nevastă-sii. Cât privește programul bătrânilor pentru la iarnă, eu le-am spus că ori mergem noi, băieții, cu schimbul, să-i ajutăm, ori vin ei în apartamentul Danei. Mama vrea, tata nu prea: drum, transport etc. etc. «Mai meditați», le-am zis” (p. 46).

Relațiile dintre frați ajung pe un făgaș nesigur. Fiecare și-a ales propriul drum în viață: Dinu – doctor în București (meserie pe care va ajunge să o regrete, după asalturile neîncetate ale mamei, ce îi cerea mereu consultații și tratamente pentru boli imaginare), iar Poetul – scriitor de mare valoare, om de cultură. Idealurile lor existențiale, modurile de viață sunt profund diferite. Până și părinții fac diferență

între ei: „Frate-meu exercită (doctor fiind, având bani și asigurându-le asistența medicală, ce reprezintă una dintre obsesiile mamei, îndeosebi) o puternică influență asupra bătrânilor. Eu? Scriitor? Ce meserie e asta?...” (p. 54).

Poetul Eugen Dorcescu nu dorește părinteasca locuință ca pe o proprietate, ci ca pe o moștenire demnă de respect, pe care își dorește să o înnobileze cu roadele muncii sale intelectual-artistice: „Iar eu, am avut un dialog prelungit cu frate-meu, într-o zi, când veneam împreună de la Târgu-Jiu. Am dialogat, așa cum ne găseam noi în mașină, doar noi și Bunul Dumnezeu. I-am spus că eu voi renunța la dreptul meu în favoarea lui. A fost oarecum surprins. Dar n-a refuzat. A zis chiar că, eventual, poate compensa financiar această pierdere. Discuția a fost reluată, tot între patru ochi, în beci. Am hotărât să amânăm orice decizie, spre a n-o traumatiza pe mama. Am stabilit că: eu îi las lui totul (nici la partaj nu mă prezint, o să vorbesc mâine-poimâine cu Lucian Bercea, să văd cum se procedează), dar formulez trei condiții: – să pot merge acolo oricând, pentru un timp; – să-și poată petrece concediul acolo Alina și familia ei; – să fixez pe zidul casei o placă memorială, ce va atesta că am copilărit aici. A fost de acord, ba chiar a adăugat că ar fi bine să amenajăm și un mic spațiu muzeal etc.” (p. 143).

În final, relațiile fraterne se diluează, vechile înțelegeri sunt uitate: „Poate că, în cele din urmă, dacă frate-meu nu mă alungă, voi lăsa manuscrise, arhivă, într-un mic muzeu, într-o casă memorială, chiar la Stroiești. De altfel, însuși frate-meu s-a referit, cândva, la un asemenea memorial. Dar, între timp, relațiile s-au deteriorat (relațiile frate-frate)” (p. 175).

Societatea postrevoluționară

Într-un alt registru, putem discerne nemulțumirea Poetului, revolta sa împotriva conducătorilor ce-și umilesc poporul. De pildă, bolnavii, bătrânii sunt forțați să stea, pentru medicamente, la cozi interminabile: „Au reînceput cozile la medicamente. De 16 ani, nu se rezolvă această meschină aprovizionare cu medicamente compensate a

mulțimii de bolnavi. Bănuiesc de ce nu se rezolvă: fiindcă nimeni din conducere, niciunul dintre acești parveniți cinici nu are interes să se pună capăt batjocoririi bolnavilor, care, cei mai mulți, sunt bătrâni. Ce bine ar duce-o ei, conducătorii noștri (toți iubitori de bani și petreceri, toți nudiști, bețivi, inconștienți), dacă n-ar mai fi în țară niciun pensionar (mereu se spune că sunt prea mulți)” (p. 285). Demască nefastele consecințe ale Revoluției din '89: direcția greșită: „A luat-o pe un drum prostesc țara noastră. E bine că am scăpat de comuniști, dar e rău că am încăput pe mâna hoților și a psihopaților” (p. 288); perpetuarea modelului comunist: „S-a întâmplat și după 1990 ce s-a întâmplat în 1950: au fost instalați în funcții și «poziții» tot felul de neisprăviți. Acum, însă, din pricina democrației, e mai greu să-i clinești. Democrația e vulnerabilă la impostură și ticăloșie. Va dura mai mult eliminarea lichelelor și a incapabililor” (p. 294); lăsarea de izbeliște a scriitorilor, a artiștilor: „E prea mult, e o mitocănie, e un semn de colaps cultural să lași un artist în voia sorții. Ce se poate spune despre o lume în care scriitorii abia dacă au ce mânca? Acesta este locul rezervat spiritului în vremurile noastre (și, într-un anume fel, acesta a fost, se pare, mereu)” (p. 117).

Scriitorimea

Iluștri scriitori români (Virgil Nemoianu, Bartolomeu Valeriu Anania, G.I. Tohăneanu, Petre Stoica etc.) sunt evocați în diverse momente, sunt reproduse conversații memorabile, sunt relatate întâmplări, se fac comentarii asupra operei lor etc.

Jurnalul oferă o mărturie inedită, de tip documentar, despre viața și creația Poetului, în relație cu importanți oameni de cultură: Al. Philippide, Mircea Ciobanu, Virgil Nemoianu, Valeriu Anania, Rosa Lentini, Adriana Iliescu, Coriolano Gonzales Montañez etc.

Este deplânsă situația grea la care s-a ajuns, „într-o lume și vreme mârșave”, într-o țară condusă de incompetenți, de manipulatori, cu „politicieni vicleni și hoți, potlogari, impostori, [cu] oligarhia semi-doctă, [cu] mulțimea sărăcită și disperată, [cu] oamenii de gust și de talent umiliți, aduși la nivelul supraviețuirii”, o țară în care inte-

lectualii nu au loc, în care scriitorii sunt tot mai puțini, unde prostia este regină: „Nu se mai poate trăi! Scriitorii (specie rară) sunt înjosiți – fie prin atracția banilor, fie prin năvala impostorilor”(p. 54).

Lipsurile materiale, scumpirea alimentelor, pensiile mici, politica unui guvern corupt etc. afectează enorm traiul scriitorilor, umilindu-i: „Prețurile urcă amețitor de la o zi la alta, acum se scumpește zahărul și, drept urmare, lumea cumpără în cantități sporite, să-și facă o rezervă, ca pe vremuri. Ce mizerie! E umilitor să tot socotești, să-ți fie cvasi-inaccesibile lucrurile strict necesare. Sărăcie sordidă, clasă politică incapabilă și coruptă, confuzie generalizată” (p. 81).

În aceste condiții, cantina devine, temporar, un topos. Scriitorilor nevoiași – personalități în breaslă – li se oferă, prin grija și meritul Uniunii Scriitorilor, un prânz decent, o șansă de a se întâlni, de a discuta: „Ieri, la prânz, ne-am întâlnit, la cantină, cu Anghel Dumbrăveanu. Am luat masa împreună. E ceva halucinant în toată povestea aceasta. Pensii mici, bani trimiși la cantine, oameni, care au muncit, au avut funcții, sunt scriitori cunoscuți etc., bântuie orașul de la un capăt la altul, ca să primească un prânz. Nu se știe dacă Uniunea trimite banii la timp. Totul e incert” (p. 103). Poetul oferă o listă de 15 scriitori care iau prânzul la cantină – un dureros document istoric, condamnând, indirect, regimul politic indiferent față de aceste valori: „Suntem 15 scriitori săraci, cărora Uniunea le oferă prânzul la o cantină-restaurant studențească. E un prânz onorabil (vegheat atent de administrator, respectabilul domn Apăvăloaie): zilnic, masă rezervată, servire ireproșabilă. Iată și lista celor 15 – așa, pentru viitorime. Ca să rețină și urmașii ce ispravă minunată a făcut marea revoluție capitalistă din decembrie 1989, în elanul ei de propășire cultural-artistică a României. Iată, așadar, lista oamenilor de condei, beneficiari ai mesei calde cotidiene: Oli (cercetător științific principal, doctor în filologie), Lucian Bureriu, Iosif Caraiman, Laurențiu Cerneț (fost deținut politic), eu (doctor în filologie, fost redactor-șef și director de Editură), Anghel Dumbrăveanu (fost secretar al Asociației Scriitorilor, fost redactor-șef adjunct la «Orizont»), Ion Jurca-Rovina, Oberten

Janos, Draga Mirianici, Ioan Peianov, Erika Sharff, Mircea Șerbănescu, Eugen Tănase (profesor universitar doctor docent), Aurel Turcuș și, cu voia dumneavoastră, ultimul pe listă, căci a fost trecut ulterior, Aurel Gheorghe Ardeleanu (prozator, dramaturg și sculptor)” (p. 106).

În contrast cu malițiozitățile unor „comentatori amatori”, Virgil Nemoianu, Ion Arieșanu, Mircea Pora, Adriana Iliescu etc. cred în talentul și în izbânzile artistice ale lui Eugen Dorcescu: „Au început, oare, controversile pe seama operei mele, acele controversile pe care le prevedea Ion Arieșanu? Zilele trecute, am găsit pe Internet o mirare a unui critic, sau, mă rog, a unui îns, care găsea «stupefiantă» așezarea mea alături de Cărtărescu, așezare operată de Virgil Nemoianu. Contextul e larg, se discută, dacă țin bine minte, starea actuală a criticii. N-am citit destul, m-am oprit la pasajul ce mă interesa direct. Acel «stupefiant» spune îndeajuns despre deruta subconștientă a semnatarului (și a altora). Autoritatea lui Virgil Nemoianu reprezintă cealaltă baricadă. Și astfel, în mod necesar și firesc, se naște disputa” (p. 229).

Călătoria

Poetul pornește în călătorii, de îndată ce se eliberează de problemele financiare. Pe de o parte, de dragul lui Oli, dornică să-și vadă fiica și nepoții stabiliți la München, pe de altă parte, pentru a se căuta pe sine. O călătorie exotică, într-o insulă fascinantă, romantică, i-a prilejuit scrierea volumului *Drumul spre Tenerife* (Editura Eubeea, Timișoara, 2009). „*Drumul și calea* sunt în poezia lui Eugen Dorcescu simboluri sensibil diferențiate, care au însă aceeași țintă spirituală: Tenerife, respectiv Nirvana. În proiectul existențial pe care îl reflectă opera, Tenerife, simbolul criptat artistic în «*Drumul spre Tenerife*» (2009), marchează ultima etapă în calea spre «Nirvana», titlu al unui volum apărut în 2014. Aceasta este una dintre diferențele semantice notabile: *drumul* admite și o călătorie concretă, spre o destinație terestră, pe când *calea* este categoric spirituală, pretându-se doar la proiecții abstracte. *Drumul spre Tenerife* este, în opera dorcesciană, un

arhetip al drumului spiritual, desfășurat într-un singur sens, în conștiința ființei lirice. Este un concept integrator, cu o referință amplă, care se pretează la o abordare semiotică” (Mirela-Ioana Dorcescu, *Drumul spre Tenerife – o călătorie dinspre simbol spre referent*, CICCARE, 2019).

O atare inițiere în călătoria spirituală o propune nostalgicul *Cântec de călătorie (1)*: „demult demult când *Râul* era *Râu*/nu curs de apă putred și molâu/când fânul unduia până la brâu/când cerul era cer și norul nor/când verdele scliffea amețitor/când te-ntâlneai cu Domnul în pridvor/când te trezeai la ziuă cel dintâi/cu soarele zâmbind la căpătâi/cerându-ți să-i vorbești și să-l mângâi/când noaptea ațipind zăreai prin geam/cum cade luna-n ulmi din ram în ram/când te-nveleai în vis ca-ntr-un balsam/demult demult când drumul era drum/nu un infern de șanțuri și de fum/când drumul lin și alb și vălurit/curgea din infinit în infinit/când erau tați și mame și copiii/nu simple acuplări ci căsnicii/când munții revărsau păduri și vii/când negura urca din văi tiptil/când te culca săgeata unui tril/demult demult pe când erai copil”.

Vizitele în Germania și Belgia, în 2001, alături de angelica Olimpia, au rămas adânc întipărite în memoria afectivă a Poetului: „Am petrecut în Germania (și în Belgia, la Bruxelles) o lună (patru săptămâni). Am vizitat minunata localitate Lindau, Wasserburgul (pe Inn), iar din Bruxelles (unde am stat o săptămână) am făcut un drum spre Waterloo” (p. 74).

Münchenul este un oraș viu, unde, deasupra de „marile catedrale” și de „Die Isar”, simte prezența aceluia *acies animae*, care înviorează articulațiile lirice și vitale ale Poetului: „Münchenul nu este un oraș lipsit de suflet. Și sufletul lui este sesizabil, așa cum s-a întâmplat, de pildă, aseară, în marea piață, animată, plină de indefinisabile efluvii... Poate că acolo este inima orașului. Pulsând. Sufletul este Die Isar. Iar duhul, *acies animae*, se află, desigur, undeva, deasupra marilor catedrale” (p. 164). Acolo, la München, a planificat să-i facă soției un cadou inedit, o excursie la Veneția.

„Veneția ne-a întâmpinat, așa cum mi-o aminteam, cu incredibila, cu neverosimila ei frumusețe. «Veneția», am afirmat eu, demult, absolut spontan, «Veneția este într-atât de frumoasă, încât poate nici nu există!» Cu voia lui Dumnezeu, ceea ce am dorit de 20 de ani (s-o aduc pe Oli la Veneția) s-a împlinit. Mâine, o zi întreagă vom colinda prin Veneția lui Thomas Mann și a lui Eminescu. Poate și prin Veneția mea, cine știe?» (p. 170).

Dar și țara le-a oferit momente care au rămas intens în memorie: excursia de la Gârâna alături de Lenuța și Livius: „O atmosferă (o senzație) hoffmaniană, de frumusețe și pustietate sinistă, aici, la Gârâna. «Parcă-i un cimitir», spunea Oli aseară. «Cu monumente îngrijite, în care locuiesc numai spiritele oamenilor. Iar oamenii vin o dată pe an, să îngrijească aceste case, aceste monumente». Nu e chiar așa. Am aflat că iarna e destul de multă lume, sunt schiori pentru Semenici, diverși inși petrec aici Crăciunul, Anul Nou. Și peste an, mai apar grupuri mici sau persoane izolate, e și un festival muzical (3 zile), dar, totuși, pulsația vieții lipsește. Este, în jur, natură. Ei, și? Și mie îmi place marea, dar la Veneția. Și mie îmi place râul, dar la München. Râul plin de poduri, de lumini adânci, de întregul vis al sufletului omenesc. Pe vremuri, iubeam sălbăticia naturii, pădurea, Sohodolul, în solitudinile lui, pe care le populam cu himere» (p. 296).

München, orașul în care Dana a ales să se stabilească, a fost vizitat deseori de către Poet și Oli: „aerul din Germania, aerul Bavariei – forța, puritatea, limpiditatea lui, calmul lui nordic, puțin înfricoșător. Nordic? E un fel de a spune, Münchenul nu e în nord și, totuși, am tot timpul senzația că stăpânirea Septentrionului se întinde și aici» (p. 423).

Despre Germania, scriitorul francez Anatole France, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1921, încântat de frumusețea locurilor, spunea că „L’Allemagne c’est le pays des fées»” (p. 504).

Tenerife

Drumul spre Tenerife generează alte drumuri „pline de sens și țel”: „trei poeți spanioli – doi bărbați și o femeie: Rosa Lentini, din

Tarragona; Jesús Hilario Tundidor, din Madrid; și Coriolano González Montañez, din Tenerife” (p. 449), invitați la Librăria *Joc secund* din Timișoara, au fost fascinați de poezia și prezența lui Eugen Dorcescu. Poetul a învățat limba spaniolă, atât pentru a putea corespunde cu ușurință, cât pentru a-și traduce volumul *Drumul spre Tenerife* în castiliană. A pecetluit în Tenerife prietenia sa, pe viață, cu poetul spaniol Coriolano González Montañez. A trăit din plin pe Insula unde și-ar fi dorit să emigreze, cu voia lui Dumnezeu: „Dacă ar fi posibil, m-aș muta acolo imediat. Aș lua-o pe Oli și aș pleca, ne-am stabili în Tenerife și n-am mai reveni niciodată” (p. 524).

Tenerife tămăduiește, purifică, revitalizează ființa artistică a Poetului: „Ceva s-a schimbat radical în ființa mea după (în) vara aceasta. Drumul la Tenerife și *Drumul spre Tenerife* sunt două repere, de fapt, un singur reper în viața mea empirică și artistică. S-a deplasat, s-a reșezat, undeva în adânc, o placă tectonică a ființei mele. Sunt altul, fiind eu însumi, mai mult ca oricând” (p. 522).

Acolo se simte liber, acolo se exprimă liber sufletul său de artist: în Tenerife, reminiscenta Paradisului terestru.

Mama

Mama, unul dintre personajele cele mai complexe ale diaristicii lui Eugen Dorcescu, este titulara secțiunii a doua a cărții: *GENITRIX*. Portretul îi este realizat printr-o extinsă și profundă analiză psihologică, prin reproducerea unor dialoguri, prin reținerea gesticii, a mimicii semnificative etc.

Mama își dezvăluie complexitatea, printr-o caracterizare indirectă, ce reiese din modul său de a se raporta la întreaga familie și la celelalte personaje: Angelica, Nuța sau Măruța, dar și printr-o caracterizare directă, realizată de Poet, de soția sa Oli, de fratele Dinu, de cumnata Gabi. În familie, mama îmbracă haina maternă într-o dublă ipostază: pe de-o parte, își exercită maternitatea într-o relație cvasi-conflictuală cu cei doi fii, iar pe de alta, are rolul mamei autoritare, care, printr-o atitudine de dominație, caută să controleze totul.

Ca „dascăl de modă veche”, mama este un intelectual rafinat, prețuiește frumosul, este pasionată, chiar și la o vârstă înaintată, de literatura de calitate, poezie și cultură. Citește capodopere, ascultă muzică clasică, urmărește tot ce se întâmplă în preajma sa, dar și la televizor, caută să atragă mereu atenția. Deși se apropie de 100 de ani, încă se caută pe sine, creează impresia că personalitatea ei nu s-a desăvârșit încă: „Noutatea este, cum am mai spus, că încearcă să atragă atenția asupra ei într-un mod ingenios – cu apa de colonie. Uneori, precum azi, după toaleta matinală, emite un apel imperios prin mijlocirea parfumului. L-am simțit din bucătărie. Câtă feminitate! La 94 de ani...”(p. 255).

Nu încapă nicio îndoială că legătura telefonică cu mama dezvăluia o depresie generată de vulnerabilitatea trupului (starea ei de sănătate), dar și dorința ei legitimă de a nu fi abandonată de fii: „A telefonat mama. M-a impresionat că tata are – zicea mama – mereu ochii plini de lacrimi. Nu fiindcă ar plânge (sau, mai știi? Poate că ceva din el chiar plânge), ci, pur și simplu, îi lăcrimează ochii încontinuu. «Să nu ne uitați, să nu ne părăsiți», mi-a zis ea. Această teroare psihică, a neputinței, a bătrâneții solitare, îi chinuie. Pe de altă parte, în mod inexplicabil, e ca și cum subconștientul i-ar fi împins exact în această fundătură. Oamenii se comportă inexplicabil. Iubirea de sine și ura de sine coexistă. Părinții, de pildă, clamează mereu această nevoie de apropiere, această singurătate, dar, când te afli acolo, fac în așa fel, încât mai că te îndeamnă să pleci. Când veneau ei (aici – la București, aidoma), abia așteptau să plece acasă. S-au instalat definitiv în singurătatea și la distanța care le permit să sufere (să-și exercite ura de sine?)” (p. 98).

Expertă în arta disimulării, mama își păstrează feminitatea în toate împrejurările. În momentul în care își dă seama că fiul nu a căzut în capcana întinsă abil, se supune regulilor impuse de el. Așteptată de familie la masa de sub vișin, ea apare cu întârziere, dar demnă, elegantă: „îmbrăcată adecvat, adiind ușor a parfum, zâmbind și dispusă la dialog. Și conviețuirea s-a desfășurat la fel de convenabil, pe toată durata sejurului”(p. 152).

Sincer, atent la toate detaliile, dornic să își cunoască mama, Eugen Dorcescu reușește să-i redea personalitatea, farmecul, dar și acel ceva supărător și neînțeles, ce sugerează misterul acestei „forțe telurice”, cum o definește Oli. Îndrăznesc să afirm că *acesta este cel mai complex portret al mamei din literatura română*: „Fapt e că mama e un teribil dictator. Nimic nu e întâmplător în comportamentul ei cu ceilalți, deși, uneori, așa ar putea să pară. Mereu a fost cineva care a avut grijă de ea. Și acum au toți grijă de ea. A știut cum să-i pună în mișcare, spre a-i sluji, pe cei din jur. Și i-a izgonit pe cei care ar fi putut diminua acest sprijin. Soțul, copiii – pe de o parte; socrii, cuscii, nurorile, pe de alta. După o vreme, a trecut și nurorile în prima categorie, a văzut că sunt dispuse să slujească. Are o gamă nesfârșită de procedee. Elementul central este ipostazierea slăbiciunii ei funciare, a bolilor ei. Ca urmare, cei din preajmă trebuie, vrând-nevrând, să preia orice sarcină cât de cât dificilă. Ei, mamei, nu-i rămâne decât să-și aleagă, cu grijă, mâncarea (există și o semiotică, aluzivă, a meniului: «Nu pot, îmi face rău», «Eu am un stomac sensibil», «Vai, ce rău mi-a fost azi-noapte» ș.a.m.d.). În relațiile directe, scala comportamentală pornește de la drăgălășenii bine țintite, trece prin implorări, urcă spre reproșuri și se încheie cu formele violente ale crizei («Mor, gata, s-a terminat. Cheamă-l pe frate-tău»; «Lasă, o să-mi fac moarte singură, să văd ce mai spuneți atunci»; «O să ne găsiți morți pe-amândoi, atunci să văd ce-o să faceți»). Și metoda izbutește. Nu doar copiii, ci și unii dintre străini sunt subjugați. Gelu, Nuța vin de zece ori pe zi să vadă ce face mama, în timp ce ea nu-i vizitează niciodată. O ceartă pe Angelica, iar frate-meu se teme că, astfel, riscă să o alunge. Dimpotrivă. Mama știe că Angelica are nevoie de bani, ca urmare, din când în când, se arată crunt nemulțumită, ceea ce induce o mare spaimă de concediere în Angelica (vicleană și ea, desigur, dar dominată de mama). Treptat, mama s-a conturat drept cel mai puternic personaj din familie. Nesupunerea mea o pune, uneori, pe gânduri. Dar știe (și o spune) că sunt «bun» («Ochii tăi cei buni...»), că mă poate îmbuna. De aceea, o laudă pe Alina, o alintă pe Oli («fiindcă așa mare grijă a avut ea de mine, când ați venit a doua

oară»)... Ce personaj balzacian (chiar mai mult și mai altfel) ar fi mama!” (p. 152-153).

Pierderea soțului o năucește: „Mama este profund deprimată și dezorientată după moartea tatei. Și este normal să fie așa. Cu atât mai mult cu cât el, tata, prelua întreaga ei povară de a exista. El o elibera de chinul existenței, trăia în locul ei. Privită ca sursă a unui limbaj specific, mama deține un singur semnificat: conservarea egoului. Conservarea de sine, cu orice preț. Semnificanții sunt multipli: reproș, implorare, amenințare, lacrimi, criză... Funcția enunțului este de a-l supune (cu forța, dacă e nevoie) pe interlocutor, de a-l face să slujească egoului ei. Eu m-am sustras, de timpuriu, acestei tiranii” (p. 195).

Mama se îngrijește temeinic, dar cu mare teamă, de propriul trup: „și-a oferit, decenii în șir, satisfacția de a merge la băi, la tratamente, la odihnă, cu scopul, mărturisit, de a se «păzi», de a-și «menaja» sănătatea. A reușit. Și e foarte bine așa... Mama e un adevărat fenomen. E o «forță telurică», după spusa lui Oli” (p. 196).

Poetul este îndurerat de neliniștile și suferințele mamei, care au împiedicat-o să trăiască normal: „Mama nu s-a bucurat niciodată că trăiește, nu s-a bucurat de viață, n-a trăit, ci a vrut ca trupul să nu-moară, știind, totodată, că așa ceva nu e cu putință. De aici, suferința, exasperarea ei. Viața ei seamănă, a semănat mereu, cu o agonie. Iar acum, când agonia aceasta se apropie de sfârșit, exasperarea ia înfățișări, cu atât mai acute și mai dramatice, cu cât, fizicește, sunt mai lipsite de putere. Ar fi interesant un asemenea personaj? Ar putea trezi curiozitate, ar putea stârni reflecție? Iarăși nu pot răspunde. Mă îndepărtez de acest subiect, exact în măsura în care, prin forța lucrurilor, sunt implicat, particip, consangvinic, la dramă. Asist la încheierea unei agonii ce durează de multe decenii. Când (și de ce) o fi început agonia aceasta? Poate când a murit frățiorul meu, Gheorghe. Sau, chiar mai devreme, când mama avea patru ani și tatăl ei, Matei Dorcescu, a murit într-un accident, lăsându-le orfane pe cele patru fiice ale sale” (p. 450).

Un episod din care reiese clarviziunea mamei, aflată într-o stare de contemplație și meditație, este cel din toamna anului 2005, când

aceasta îi comunică, surprinzător, Poetului că anul 2010 va fi anul morții ei: „Stă ca un sfinx, așa cum stătea și la Stroiești, acolo, în curte, sub bolta de vișă, pe scaun, lângă masă. Cel puțin pentru moment, e contemplativă, meditativă. Mama – cristal pur al depresiei. Singură, în infernul solitudinii. Singură cu orgoliul și gândurile ei. De aproape un secol” (p. 226).

După operația pe inimă a lui Oli, mama Poetului simte suferința lui și durerea soției acestuia. Ca *alma mater*, protejează, asigură climatul necesar vindecării, crește în ochii copiilor săi maturi.

Plimbările prin urbea timișoreană, la brațul Poetului, vitalizează spiritul mamei. Aici se pune pe picioare. I se acordă toată atenția. Iar răspunsul ei este pe măsura îngrijirii de care beneficiază: „mama continuă să fie cuminte. Face mari eforturi să nu deranjeze, să nu supere. Noutatea este, cum am mai spus, că încearcă să atragă atenția asupra ei într-un mod ingenios – cu apa de colonie. Uneori, precum azi, după toaleta matinală, emite un apel imperios prin mijlocirea parfumului. L-am simțit din bucătărie. Câtă feminitate! La 94 de ani” (p. 255).

Mama, învățătoarea propriilor copii, își cultiva frica de moarte, mai ales după ce a rămas văduvă și singură în casa de la Stroiești. „Viața întreagă/nu te-ai gândit la nimic altceva:/Numai la moarte”, afirmă Poetul în legătură cu ea în *Elegiile de la Bad Hofgastein*, 1. Se tânguia de durere și de singurătate, cu toate că nu era uitată de copii. A murit nu în anul în care a prezis, 2010, ci în 2009. A părăsit dramatic lumea aceasta, strigându-și fiii, aflați departe. Împrejurările în care s-a stins sunt dezvăluite într-un poem puternic din aceleași *Elegii de la Bad Hofgastein*: „Într-o dimineață, ca/oricare alta, la/ora șapte/, verișoara Măruța mi-a/telefonat și mi-a spus/că o veghease pe/mama întreaga/noapte./Și că, la cincini,/nici un minut mai târziu,/nici un minut mai devreme,/mama s-a trezit, pentru/o fărâmă de timp, și-a-nceput/să mă cheme./M-a strigat, cu glas mare,/pe nume./M-a strigat, de pe pragul, de pe/culmea aceea,/dintre lume și lume./Apoi a recăzut/în muta ei agonie/și ne-a părăsit fără a primi/vreun răspuns./Eu nu am auzit strigătul/acela./Vai mie!” (*Elegiile de la Bad Hofgastein*, 4). Cum se „mistuie” omul în *Ființă!* (cf. *infra*).

Oli

Olimpia Berca, soția de atunci a autorului, este gingașă, cu suflet de copil, dar are grave probleme de sănătate, care îl afectează, îl îngrijorează pe soțul ei, ce îi acordă toată atenția și tot sprijinul. Amintirea infarctului ei de la începutul anilor '90 este recurentă. „Grele-ncercări pentru o biată inimă” (*Judecători* 6, 16): „Existența noastră a luat un curs mai tensionat, mai dramatic, după 1992, când Oli a avut acel infarct. Iar boala a fost favorizată (vreau să spun, apariția bolii) de toată demența instalată după 1990, de presiunea enormă exercitată asupra ei de așa-zișii prieteni, mari revoluționari, care îi împuiaseră capul cu tot felul de prostii. Atunci s-a pus pe alergătură, atunci a intrat într-o fierbere irațională, atunci a început să aibă mari inițiative capitaliste (reviste, cursuri universitare), să facă eforturi ce întreceau cu mult puterile ei” (p. 308).

Până în acel moment, Olimpia-Octavia a împărțit cu Poetul Eugen Dorcescu o iubire unică. Nici suferința, nici teama de moarte nu au putut afecta conexiunea imuabilă dintre ei.

Poemele soțului, în special cele de după Revoluție, au răscolit-o mereu pe Oli, care, în pofida inteligenței și a cunoștințelor serioase de literatură, vedea în melancolia eului liric urmele unor vagi infidelități: „Aseară, Oli a citit manuscrisul *Elegiilor*. Cum se întâmplă mereu, de la o vreme, poeziile au indispus-o foarte tare, le aplică o lectură referențial-biografică, încearcă să descifreze în ele (deși n-o spune deschis) reminiscențe ale unor experiențe ce i-au stârnit (și îi mai stârnesc încă) gelozia. Multe necazuri i-a adus această gelozie. Nu zic (n-am cum) că n-ar fi fost uneori motivată, dar a și exagerat și continuă să exagereze – ceea ce e absurd” (p. 96). Reacțiile impulsive ale soției umbresc bucuria Poetului în fața unui nou volum de versuri și îi accentuează singurătatea. „În tine sunt doi oameni», îmi zicea aseară. «Omul secret, cel care se dezvăluie în scris, nu are de-a face cu celălalt. Când mă gândesc, de exemplu, că mergem pe stradă, bem cafea, ne plimbăm, eu mă uit în magazine etc., iar tu ai o stare de spirit care..., te gândești la..., de fapt, tot timpul, în mintea ta e atmosfera din *Elegii...*». Nu-i ușor, așadar, să scrii, chiar cu o soție atât

de cumsecade și de instruită cum e Oli. Gelozia și rezezeala îi fac și acum, cum i-au făcut întotdeauna, tot felul de farse. Încât, temporar, pierde din vedere esențialul. Repet: temporar, doar temporar” (p. 104). Femeinitatea unor asemenea reacții, ca și dragostea ce le determină sunt indiscutabile.

Poetul Eugen Dorcescu face din îngrijirea și ocrotirea lui Oli un program de viață. Ea este prioritatea lui absolută. Ar vrea să schimbe întreaga lume pentru a-i fi bine ei: „Cum s-o apăr de sărăcie? De faptul că Dana a plecat și ne-a abandonat? Că nepoților înșiși, potrivit vârstei lor, le pasă de noi, dar, de fapt, nu le pasă? Iată cum îmi încep ziua. Coșmarurile nocturne mă catapultează în coșmarul diurn” (p. 115).

Nădejdea că Dumnezeu „nu-i va lăsa și nu-i va părăsi”, precum au făcut-o cei din familie, îl îmbărbătează atunci când Oli trece, în solitudinea lor de neînțeles, prin nenumărate încercări dureroase. În asemenea clipe, Poetul așteaptă un înger care să compenseze întru totul îndepărtarea nefirească a fiicelor: „Și când mă gândesc la ortoped, la posibila intervenție chirurgicală, la alte și alte drumuri pe la doctori... Singur! Dana, la München. Plină de retorice remușcări. Alina – aici, dar fără nicio grijă. Însă, cum am zis, cum zic mereu: Îl am pe Dumnezeu. Nădăjduiesc să trimită El îngerul, în chip văzut, îngerul care să ne vegheze bătrânețea. Să trimită îngerul și, totodată, să-mi dea putere – în duh, în trup –, spre a-mi purta crucea” (p. 289).

Oli îl însoțește pretutindeni pe autor, participă la toate evenimentele din viața sa. Ea îl apreciază și îl iubește cel mai mult. Este sufletul lui pereche. Devotată, plină de omenie și de dragoste, rafinată, elegantă, este o prezență luminoasă, pentru care epitetul „angelică” este cel mai potrivit.

Adam

Secțiunea a treia, *ADAM*, încheie seria *Jurnalelor* dorcesciene, exprimând conștiința condiției telurice a omului. Și adevărul relației unice, atotcuprinzătoare, cu Dumnezeu. Nu este vorba despre Adam cel vechi. Ci despre un Adam mântuit și întors în grădina Paradisului (Tenerife). Aici se întregesc și se sintetizează concluziile întregului

volum, anticipate de poemul plasat pe pagina de gardă: „În lume, deci, suntem doar eu și El” (ADAM).

Dacă primele două secțiuni elogiază prototipul tatălui și al mamei, în ultima, Poetul se definește pe sine (și definește condiția umană, în excelența ei) prin legătura sa indestructibilă cu Dumnezeu, Cel cu care a avut șansa rarisimă să comunice: „N-a fost cu neputință. N-a fost greu./Aseară am vorbit cu Dumnezeu./La fel de clar, de simplu, de senin,/Cum ai tăifăsuși cu un vecin...” (*În tăcere*). Comunicarea Poet-Dumnezeu are loc în tăcere, în Abis: „E drept că El tăcea. Sau, mai curând,/Iradia în fiecare gând,/În fiecare șoaptă și impuls,/În fiecare zbatere de puls./Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,/Discursul spre tăcere s-a mutat,/Tăcerea s-a umplut de sens și țel,/Tăcerea era drumul către El./Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis./Așa-I vorbeam: Abis lângă abis” (*În tăcere*).

Poetul, împreună cu soția sa, reconstituie cuplul primordial, din Paradis. Aspirând spre mântuire hristică și spre Dumnezeu, Poetul proiectează o triadă metafizică – Adam, femeia sa și Dumnezeu: „Am rămas doar cu femeia mea. Ca Adam. De fapt, nici nu era cu puțință altfel. Eu, femeia mea și Dumnezeu” (p. 437).

*

Echilibrul familiei a fost perturbat în mod perfid. Două persoane insidioase par a fi direct răspunzătoare de neînțelegerile familiale: „Între mine și frate-meu: cumnată-mea (poate, indirect, și mama). Între Oli și Dana: Mina. Dumnezeu să mă ierte dacă greșesc” (p. 438).

Poetul este protectiv și auto-protectiv – își ocrotește apropiații de orice aură negativă, de influențele nefaste ale vremurilor. Este conștient de natura sa adamică, dar dorește mântuirea și iluminarea, ținând foarte sus pe axa spirituală: „Vreau să o protejiez pe Oli de orice impact cu experiențe negative. Pe de altă parte, trebuie să am grijă de mama și să cultiv raporturi normale cu copiii. Cu bunăvoință, deci, cu dragoste, dar fără exaltare. Sper ca Duhul Domnului să mă lumineze. Sunt păcătos, sunt nevrednic, e adevărat, dar sunt slujitorul

Lui și nu caut ajutor, îndurare, sfat și (i)luminare niciunde decât la El – El Shaddai, Atotputernicul” (p. 439).

Vârtejul existențial este o înnebunitoare sursă de întrebări fără răspuns, însă alinarea Poetului vine din adevărul *Sfintelor Scripturi*: „A fost bine că ei doi, părinții, au rămas acolo? A fost rău? Greu de spus. A fost. Acum casa se degradează încet... Să revenim, deci, în prezent și să ne ocupăm de ale noastre. Și ale noastre țin de duh, nu de materie. Țin de «casa nefăcută de mână, veșnică, în ceruri...» (2 *Corinteni* 5, 1) (p. 455).

Aici, în acest capitol, dar și în integralitatea *Jurnalelor*, Poetul Eugen Dorcescu este, cu adevărat, „ființă întru mântuire”: „Totul e minunat, fiindcă e plin de un mister infinit. În lumea creată de Yah Elohim și mântuită de Iisus. Eu însumi sunt ființă întru mântuire, mai degrabă (și mai presus) decât ființă întru moarte” (p. 460).

Dorința Poetului este de a trece prin foc în lumea cealaltă. Însă se reîntoarce în pământul matern, dorește ca urna să îi fie înmormântată: „mama înseamnă pământ, înseamnă mormânt teluric. Focul e cu totul altceva și alegerea lui probează refuzul destrămării lente, organice, în amnezia maternă a Terreii. Acesta mi se pare a fi mesajul subliminal al deciziei mele de a-mi încredința focului rămășițele pământeste” (p. 499).

Sculptorul Aurel Gheorghe Ardeleanu a executat, din proprie inițiativă, portretul în bronz al Poetului, „o copie la indigo”, o sculptură ce probează intuiția perfectă a „naturii intime a modelului”, asemănat, de sculptor, cu o acvilă, dar și cu Sfântul Sebastian: „Il est puissant et silencieux, comme moi-même. Et il n’embarrasse personne. Il est présent, bien sûr, mais d’abord pour soi, et seulement après pour les autres. Surtout, il est présent pour Celui qui est, pour l’Esprit, pour ce qui est durable, sans fin. J’exagère, peut-être?” (p. 363) („E puternic și tăcut, ca mine. Și nu împovărează pe nimeni. Este prezent, desigur. Dar, mai întâi, pentru sine și abia apoi pentru alții. Mai cu seamă, el este prezent pentru Cel care este, pentru Duhul, pentru ce e durabil, fără sfârșit. Exagerez, poate?”).

Întreaga familie cere și primește protecția Poetului. El se îngrijește de tot. Este implicat trup și suflet în necazurile tuturor. Bunăoară, este compasiv cu toți la moartea, ca și la slujba de pomenire a lui Ani, sora soției sale: „Iar Oli, cum spuneam, stătea, cuminte, pe bancă, îndoită de durerea care o chinuie de săptămâni întregi și cotropită de întristare. Plângea tăcut, ca un copil, cu batista strânsă în pumn, mică, slabă, neajutorată... Am mângâiat-o blând, pe obraz, am încercat, astfel, să-i dau un dram de curaj, s-o întăresc. E așa dependentă de mine! Până și Arjana e dependentă, în împrejurările date, de mine” (p. 364).

Patern, devotat și ferm, Poetul Eugen Dorcescu anihilează orice amenințare exterioară care încearcă să pericliteze liniștea familiei. De îndată ce realizează că Mina este toxică, uneltind pentru a distruge unitatea familială, se hotărăște să rupă relațiile cu prietena intrigantă: „Am decis, totuși, să închei, definitiv, la momentul oportun, orice legătură cu ea. Fără explicații, fără ranchiună. Pun punct acestei relații nu doar absurde, nu doar incomode, ci și primejdioase (în primul rând, pentru suflet). Pur și simplu, o elimin din conștiință. Așa cum am făcut și cu alții” (p. 364).

Mina, o femeie fără scrupule, care își petrece viața clevetind, pune în pericol armonia din căminele prietenilor săi: „Mina spune adevăruri, spune și jumătăți de adevăr, modulează de așa manieră informația, încât cei în cauză ajung să se suspecteze reciproc, în vreme ce ea, Mina, se plasează la mijloc, ca șef al relațiilor interumane. Dacă nu i se retează – ferm, civilizată, decis – aceste porniri, va reuși să le rupă, una de alta, pe Oli și pe Dana” (p. 436).

Întâietatea o dețin Oli și, indiscutabil, părinții, mama și tatăl. Toți aceștia sunt vulnerabili, au nevoie de ajutorul Poetului. Și el îl oferă cu discernământ, dar și cu dăruire. Suferințele nenumărate ale Olimpiei îi afectează existența, dar îi fortifică, în același timp, credința. La rândul său, Poetul cere ajutor. Se adresează lui Dumnezeu: „Doamne, trimite Cuvântul Tău și tămăduiește-o”. De fiecare dată, Oli iese învingătoare din confruntările cu boala, semn că Dumnezeu le este aproape slujitorilor Lui devotați.

Definiția morții, în viziunea Poetului, este consecința unor reflecții abisale: „Așa e moartea: o relaxare, o destindere, desfacerea totală, intrarea – în sfârșit – în odihnă a corzilor, a sistemelor trupești, care n-au încetat o clipă, cât a ținut viața, să se afle în funcțiune, sub tensiune. Atunci, aceste legături se desprind, cad, calm, în abis, și duhul, eliberat, își reia locul din începuturi... Ce imensă desfătare trebuie să fie această ultimă destindere, această oprire a goanei organelor interne, a mușchilor, a oaselor, a întregului sistem somatic, aflat în funcțiune și încordare de atâtea decenii!” (p. 371). Furtunile de dureri aciuete în abisul sufletesc I-au făcut loc lui Dumnezeu să-Și arate puterea.

Concluzie

Poet al mediului citadin, diaristul este un cronicar sincer și necruțător, întotdeauna realist, mereu subiectiv, vorbind doar în nume propriu. Consemnările, amintirile surprind, în spirit dostoievskian, deruta și angoasa unei societăți din ce în ce mai restrânse și mai reprezentative pentru drama postdecembristă a scriitorimii timișorene, în speță a unei familii de scriitori foarte cunoscuți.

Evadările din Timișoara se multiplică în *ADAM*, comparativ cu *ÎNGERUL ADÂNCULUI*. Pe lângă tradiționalele vizite la părinți, la Stroești, și cele, deja, familiare, la München, la familia fiicei Dana, pentru soții Eugen Dorcescu-Olimpia Berca apar călătorii turistice și spirituale, cum ar fi cele de la Veneția și Tenerife. Ținuturile străine acaparează sufletul liric al lui Eugen Dorcescu, ademenindu-l, îndepărtându-l afectiv de cetatea sa, care nu rezistă competiției cu spațiile exotice.

Construit pe mai multe planuri narrative, urmărind îndeaproape un destin familial, construind personaje memorabile, cu nume și prenume reale pentru toți cei din familie, *Jurnalul* dorcescian se apropie de specia romanului de familie.

Surse ale expresivității și ale sugestiei se găsesc la fiecare nivel al limbii. De exemplu, la nivel morfosintactic: repetarea cuvântului-cheie „eu”, în poziție de subiect al comunicării, subliniază cine se află

în centrul lumii reprezentate: „Vai, Doamne, cât sunt de singur!” (p. 301); „Eu sunt creștin. Așa nevrednic cum sunt, aparțin poporului lui Dumnezeu” (p. 301); „Eu (sufletul și duhul meu) mă aflu în altă parte” (p. 86); „Dacă a trăi înseamnă să fim mereu doi – eu și duhul meu –, ei bine, resimt tot mai acut osteneală, sașietate. Eu însumi îmi sunt o povară” (p. 422) etc. etc.

Pe tot parcursul *Jurnalului* întâlnim enunțuri propulsoare, scrise cu italice, atât în română, cât și în franceză, spaniolă, ebraică, latină, acestea constituind adevărate amprente ale discursului dorcescian: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!”; „Dumnezeu să fie cu noi și să ne ajute!”; „La dévence universelle”; „Havel havalim!” „Ce cauchemar que sont les hommes!”; „Drept aceea, am urât viața”; „Doamne, trimite Cuvântul Tău și tămăduiește-o!”; „Abyssus abyssum invocat”; „Nunc fluens facit tempus, nunc stans facit aeternitatum” (Boethius); expresia latinească „Sic transit gloria mundi” („așa trece gloria lumii”) – originea ei se află într-o culegere de texte religioase, „Imitatio Christi” din secolul al XIV-lea, cuprinzând precepte și sfaturi morale; citate din *Biblie*: „Nu toți vom muri, dar toți ne vom schimba” (1 Corinteni 15, 51); „Nu te voi lăsa și nu te voi părăsi (Evrei 13, 5); „... nu doar cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Deuteronom 8, 3; Matei 4, 4; Luca 4, 4) etc. etc.

Jurnalul este, așa cum afirma Mirela-Ioana Dorcescu, și o carte de învățătură, o construcție-model pentru inițierea culturală și spirituală a multor cititori. Eugen Dorcescu are în perspectivă un lector avizat, care să citească și să înțeleagă *Jurnalul*, chiar dacă rămâne sub semnul întrebării destinul textului.

În comparație cu primul volum, al doilea este mai intens auto-reflexiv, mai profund, mai complex, mai sfâșietor.

Poetul Eugen Dorcescu încheie volumul *ADAM* și, implicit, *Jurnalul*, cu o concluzie cutremurătoare, rod al repetatelor dezamăgiri și amărăciuni. Parcurgând-o, am rămas stupefiată în fața acestei pilde, pe care o voi reproduce integral:

„Luni, 31 mai 2010, ora 23 – Nu trebuie să ai încredere în rude (în rubedenii), oricât de apropiate (mai ales) și oricât de îndepărtate ar fi. Dimpotrivă, dacă vrei să nu suferi, trebuie să te ții departe de ele. Fiindcă și rudele sunt oameni, adică ființe rele de la natură. Și, cunoscând că, potrivit cutumelor socio-culturale, trebuie să le suportți, își exercită liber, fără constrângeri, fără teamă, asupra ta ferocitatea endogenă. Așa se întâmplă cu frații, cu fiii și fiicele, cu părinții chiar, care își aplică sadismul asupra fratelui, părintelui, fiului. Vrei să fii liber? Nu te certa, nu te război cu cei care-ți sunt rude, căci vei greși, vei păcătui neîncetat și vei fi de două ori chinuit: de ei, mai întâi, apoi, de propria-ți conștiință. Vrei să fii liber? Abandonează-ți rudele. Abandonează-le *à fond*, trezește-te la realitate, renunță la iluzii. Iubește-le, desigur, dar lucid, fără a le idealiza. Așa cum nu te idealizezi nici pe tine. A iubi pe cineva nu înseamnă a-i ignora minusurile, defectele. Dimpotrivă. Abandonează-le, deci, chiar dacă stai, fizic, în preajma lor. (Ar putea exista, eventual, rarissime excepții. Mă îndoiesc, însă). Cu cât vei fi mai docil și mai afectuos, cu atât mai tare te vor lovi. Abandonează-le!” (p. 556).

Jurnalul lui Eugen Dorcescu are un realism dramatic și absoarbe însăși ființa Poetului. Impactul puternic, devastator, asupra cititorului este o garanție a vitalității textelor ce îl compun.

„Trebuie să învățăm să gândim împotriva îndoielilor și certitudinilor noastre, împotriva umorilor atotștiutoare, trebuie, mai ales, făurindu-ne o *altă* moarte, o moarte incompatibilă cu hoitul, să acceptăm ceea ce nu poate fi dovedit, ideea că ceva există. Nimicul era desigur mai comod. Ce greu e să te *mistui* în Ființă!” (Emil Cioran, *Ispita de a exista*, p. 216).

„*Confluente literare*”, 23 noiembrie 2020;

„*Timișoara*”, 27 noiembrie 2020, p. 7.

NIRVANA – REPAOSUL DE DUPĂ ZBATERE

(Eugen Dorcescu, *Nirvana*, Editura Mirton, Timișoara, 2014)

Cartea lui Eugen Dorcescu apare ca un reflex de găsire a păcii, de după decesul soției sale, Olimpia Berca, critic și istoric literar.

Relația Olimpia Berca-Eugen Dorcescu a fost una puternică, covârșitoare și iremediabilă. Dacă Beatrice nu l-a cunoscut pe Dante, iar dragostea lui Dante, deși reală, era doar în sufletul și imaginația sa, dragostea lui fiind una platonice, Eugen Dorcescu și-a trăit dragostea efectiv, soția lui dovedindu-se a fi reala lui jumătate din întregul comun.

Nirvana lui Eugen Dorcescu este o postbiografie a iubitei, carte alcătuită din 30 de poeme-elegii, precedate de un *Prolog (Nirvana)* și care se încheie cu un *Epilog*, o interpretare personală a *Psalmului 22/23* din *Vechiul Testament*. „Dumnezeule! Dumnezeule! Pentru ce m-ai părăsit și pentru ce Te depărtezi fără să-mi ajuți și fără s-ascuți plângerile mele?” Eugen Dorcescu a publicat o carte în două ediții despre psalmii biblici, intitulată *Psalmii în versuri*, 1993 și 1997, deci putem intui că este un bun cunoscător al interpretării personale a psalmilor. De altfel, trimerile la *Biblie*, la sacru, sunt mai adesea prezente pe tot parcursul cărții.

Eseista Florica Bodișteanu, în cartea *Eroica și Erotica*, sugerează că „fiecare bărbat caută femeia care să dețină aceeași proporție de suflet feminin și masculin, dar în doze inversate”. Eugen Dorcescu, poetul-bărbat, se pare că și-a găsit proporționalitatea dozată senti-

mental și spiritual în relația cu soția sa (sau cel puțin așa-și imaginează că și-a găsit-o).

Elegiile din *Nirvana* sunt fiecare dintre ele modalități de împăcare cu sinele în fața singurătății, o analiză asupra reflectării sale în existența iubitei: „Mi-e greu iubita mea. Dar n-am de-ales./Exhib certificatul de deces/La un ghișeu, apoi la alt ghișeu./Și actul care-arată cine-s eu” (*Elegia 1*).

Durerea poetului este sfâșietoare, concretă, nu mai știe ce să facă, aproape că-și ia la rost iubita, îi vine s-o certe pentru că l-a lăsat „ca un orb, ca un/mut” (*Elegia 5*). Cuvintele întrebunțate sunt simple, nechivoce, materiale.

Suflet recunoscut de elegiac, Eugen Dorcescu parcă prevăzuse această carte, parcă întâmpinase această dramă a sa și numai a sa; poeme mai vechi, nepublicate încă, apar în *Nirvana* (carte scrisă după decesul celei multi iubite, în anul 2014): *Prologul (Nirvana)* este scris în decembrie 2011, *Elegia 10 (O arhi – amintire)*, în anul 1990, precum și *Elegia 18 (O arhi-elegie)*, scrisă în 2003.

Durerea despărțirii e materială, căutarea liniștii, a Nirvanei, este necesară, lamentațiile către divin sunt aproape trageri la răspundere, sunt aproape ofense, aproape reproșuri: „O, nefericitul de mine!/O, Dumnezeuul meu preaiubit!/Cât de crunt m-ai făcut/să-nțeleg./Cât de crunt m-ai trezit!” (*Elegia 11*).

Căutările, remediul în liniște, catharsisul însuși i se par uneori lucruri deșarte, parcă, parcă e preferată indiferența, renunțarea, abandonul: „Acuma știu ce-nseamnă «fără țel»./Acuma știu ce-nseamnă «fără leac»./Acum știu că, ori vorbesc, ori tac,/Nonsensul și absurdul sunt la fel”.

Elegiile lui Eugen Dorcescu sunt scrise atât în vers liber, cu o rimă și un ritm interior, cât și în vers clasic, cu rimă și ritm la vedere. Versurile poemelor sunt mai adesea scurte, ritmice, ca niște picături de lacrimi izvorâte dintr-o icoană pură, făcătoare de minuni.

Ultimul poem, *Elegia 30*, este o raportare a sinelui în oglinda Universului, o arătare de legitimație Forului Suprem, Cel care ne

cântărește și ne evaluează. Am s-o reproduc în întregime: „Sunt neam de cavaleri și/de eroi./Prea bine știu: mă trag din/Litovoi./Dorm, ca strămoșii mei, pe/lănci și scut./Și-o singură iubire am/avut./Nu știu nici a/minți, nici/a-nșela.//Drept care, ea. Doar/ea./Și numai ea”.

Nirvana lui Eugen Dorcescu este o carte dramatică: sângele despărțirii de cel drag inundă versurile poemelor, poeme care sunt singura certitudine ce i-a mai rămas poetului.

„Arca”, nr. 1-2-3, 2015.

DESPRE UN POEM AL IUBIRII

O seară de iarnă, în care toate se întâmplă mai înăuntru, chiar și mai înăuntru ființei, mai molcom, mai în penumbră, mai în surdina. Într-o asemenea seară mi-a trimis scriitoarea Nina Ceranu, în variantă pdf, *Nirvana*. „Mirela, uite aici un link. Citește tu poeziile astea ale lui Eugen Dorcescu, te rog. Eu nu pot...” Absorbită de ele, le-am citit dintr-o suflare. Ca pe un singur poem. Auzindu-le. Ca pe un singur strigăt. Vizualizându-le. Ca pe un singur episod, cel final, dintr-un serial, original conceput, despre aceeași, recunoscutibilă, viață întru moarte. Le-am citit cu sentimentul că numai durerea poate fi întreagă. Că numai trăirea durerii ne leagă cu adevărat.

Așa i-am cunoscut pe soții Olimpia-Octavia Berca – Eugen Dorcescu. Ca personaje în *Nirvana*. De puține ori îi văzusem în realitate. Ultima oară, în 17 octombrie 2014, cu ocazia lansării romanului Ninei Ceranu, *Viața între zero și unu* (dedicat chiar Olimpiei Berca). Cu admirația mea pentru spiritele înalte, i-am remarcat la Orizont. De atunci a început să mă inspire, în mod fascinant, *Nirvana*. Parcă a fost ieri. Olimpia Berca fusese invitată să vorbească din public, Eugen Dorcescu era în prezidiu. S-a ridicat Poetul, i-a turnat soției apă într-un pahar și i l-a oferit, peste masă, zâmbindu-i. Doamne, cum! Ea a luat firească paharul din mâna lui și i-a surâs. Cu gura, cu ochii. A băut apă. A sorbit un strop. Se vedea că nu îi era sete. Dar a primit paharul ca pe un sărut. Doamne, cum! Mi-am amintit această scenă atunci când i-am regăsit în *Poemul 26*. Urnă lângă urnă. Numai ce îi contemplasem într-o adolescentină gestică de dragoste. Erau pe atunci unul în fața celuilalt. Trup lângă trup. Uniți printr-un sărut fluid. Printr-o privire luminoasă. Printr-un zâmbet fericit. Îi revedeam acum într-un mormânt. Unul lângă celălalt. Ușă

lângă ușă. Într-o stranie scenă de dragoste dintre „două urne/gemene...” La care asistam cu aceeași indiscreție. La care participam cu aceeași aviditate. Ca în fața unei întâmplări nemaîntâlnite. Imprevizibile. Devenisem, în fapt, un personaj-martor. Neprecizat în construcția lirică. Presupus însă de comunicabilitatea textului. Martor al unei iubiri unice. Sublimate în spirit. Infinite.

Între cele două momente ale observației mele, „negrul mesager/a venit/și-a lovit” (*Poemul* 5, p. 13). Erosul a fost transfigurat de constrângerile altor dimensiuni existențiale. Dragostea și-a găsit o altă nișă potențatoare. Sfâșietoarea durere și-a aflat salutara speranță: *Nirvana*. Într-o cu totul altă logică decât cea creștină. Într-o lume posibilă, poate mistică, poate livrescă. Puternic spiritualizată. Cu o teribilă forță perlocuționară. Altfel, eu nu aș fi ajuns acolo. N-aș fi avut înaintea ochilor reprezentarea trupului unui personaj feminin reconstituit din cenușă, a cărui referință exclude orice ambiguitate. A unei întrupări ireale, dar atât de credibile, de ușor de reprezentat în plan mental. „Cu mâna ta firavă, de/cenușă/vei bate-ncet, mă/vei chema plângând,/și-ți voi răspunde/că acolo sunt,/dar că nu pot/deschide sumbra ușă/a morții, că sunt mort,/că nu mai sunt/acela care-am fost”.

Moartea nu distruge iubirea, sentimentele poetului nu țin cont de formele de existență materială: „Te-am iubit când/erai trup și sânge/și duh./Te iubesc și cenușă.//Te iubesc/fiind încă/trup și sânge și/duh./Te voi iubi și cenușă” (*Poemul* 28, p. 46).

Depunerea urnelor de cenușă într-un mormânt amintește de un străvechi obicei hindus, constând într-o îngropare a recipientelor care conțineau materia rezultată din incinerare. Este evidentă apropierea dintre acest obicei și ritualul creștin de restituire a trupului de țărână, lipsit de „suflare de viață”, pământului din care a fost creat. „Teluricul legământ” este însă o închisoare din care spiritele celor îndrăgostiți trebuie să evadeze împreună pentru a accede la *Nirvana*: „Să ne desprindem, deci,/tu – gând, eu – gând,/și-așa ne vom uni din nou,/zburând,/și liberi,/și eterni,/și jubilând,/ca flacăra zvâcnită din/cenușă”. Simbolistica cenușii, care se leagă, prin legenda Păsării

Phoenix, de mitemul învierii, este un factor propulsor spre Nirvana. Locul privilegiat în text – în ambele ocurențe cuvântul *cenușă* fiind echivalent cu un vers – îi subliniază tocmai semnificația de materie aparte, în care mocnește un potențial regenerativ. Intensa spiritualizare a tabloului liric ajunge la culme în secvența finală, în care proiectata reunire, într-un alt univers, printr-un zbor continuu, a două spirite libere și eterne, aflate într-o perpetuă jubilație, este un triumf raportabil doar la miracolul flăcării ce zvâcnește din cenușă. Învingerea materiei, purificate prin combustie, se exprimă prin analogie cu focul, simbol al puterii spiritului, ascensional și veșnic, dar și al iubirii absolute, ieșite din limitata lume terestră, care ține sufletul într-o temporară captivitate trupească. Excepționala soluție semantică – învingerea destinului uman prin spiritualizare – beneficiază de o sintaxă semiotică pe măsură. Astfel, funcția de elemente predicative suplimentare a semnelor cuprinse în enumerația care descrie atât acțiunea de „a se uni din nou”, cât și actorii acțiunii – „zburând,/și liberi,/și eterni,/și jubilând” –, precum și conexiunea, realizată printr-un „și” semi-adverbial, cu valoare intensivă, dintre gerunzii și adjective, contribuie la realizarea unei imagini dinamice și pregnante, proiectate în ordinea cvasi-inefabilei transcendențe.

Poemul 26 se leagă, atât prin structura sa de adâncime, cât și la nivelul expresiei, de *Prologul* volumului, intitulat chiar *Nirvana*, în care este revelat visul recurent al iubitei Poetului despre apropiata trecere la cele veșnice, urmată de o căutare necurmată, plină de dor, a sufletului pereche. În plan simbolic, o asemenea căutare ar corespunde necesității de a reface o diadă *yin-yang*, temporar distrusă de... (o singură) moarte: „Nu erau ceruri, nici pământ./Dar nici nu le doream. O, nu!/Mă stăpâna un singur gând:/Să te gădesc, să fii și tu/Cu mine, unde eu eram./Un gând, ca un fuior de vânt./Un gând, ce mă purta vibrând./Te căutam, te căutam,/Zbor lângă dor adăugând./Te căutam. Și-mi petreceam/Eternitatea căutând”.

Sunt tentată să afirm, cu prudența celei ce nu deține date, ci doar intuiție, deloc infailibilă, că ideea *Nirvanei* i s-a inoculat acestui cuplu pe calea visului, de trei ori repetat, în urmă cu trei ani, într-o clasică

formulă fatidică. Această metamorfozare în gând iese din tiparele promisiunilor formulate de creștinism, dar se explică fără dificultate în alte paradigme. Ea este perfect motivată și, sau mai ales, de logica existențială a Doamnei Olimpia Berca, la care se referă, direct și fără echivoc, autorul *Nirvanei*. Am fost frapată de onestitatea cu care Distinsa Doamnă, într-un amplu interviu, pe care i l-am citit în cartea postumă, intitulată *Din literatura timișoreană*, recunoaște faptul că partea cea mai frumoasă a vieții și-a trăit-o după ce l-a cunoscut pe Eugen Dorcescu. „Însă, sigur, cea mai frumoasă perioadă din viața mea a fost cea în care... /Erai îndrăgostită, nu?/ După ce l-am cunoscut pe Eugen” (Olimpia Berca, *Din literatura timișoreană*, Editura Mirton, Timișoara, 2015, p. 119).

Poemul 26 și Prologul (Nirvana) – cu extensiunea persuasivă pe care am identificat-o în volumul *Din literatura timișoreană* – conduc la *Poemul 3*, nu întâmplător, a treia piesă dintr-o construcție mistico-religioasă închinată soției Poetului. Retorica poemului este impecabilă. Cititorul este atins afectiv încă din primele versuri, printr-o întrebare a cărei sinceritate este în stare să îl oprească din orice drum, ca un cutremur, obligându-l, dacă nu la reflecție, măcar la compasiune: „Cum umbli tu prin văile acele,/lipsită fiind de straja mâinii mele?” (p. 10). Protecția cavalerului de strajă la „adorata lui Doamnă” (*Poemul 7*, p. 15), căreia îi amintește că: „Pe brațe/te-am purtat și te-am ținut” (*Poemul 9*, p. 18), protecție corelată cu grija ce i-a purtat-o, decenii la rând, în orice ipostază, chiar și în intimitate („Încât, la o vreme, m-am/întors spre tine și-am/șoptit, ca de obicei,/grijuliu:/Nu ne culcăm? E târziu...”, *Poemul 11*, p. 21) a devenit superfluă din clipa în care El Shaddai a preluat sub ocrotirea Sa făptura diafană și temătoare a iubitei. Este emoționant modul cum eul liric îi comunică „supusei” sale Doamne, cu înduioșătoare familiaritate și convingere, faptul că această schimbare a brațului protector, care lui îi rupe inima, s-a petrecut în favoarea ei: „Să nu te sperii. Domnul e cu/tine./Mai bun și mai puternic decât mine” (*Poemul 3*). El Shaddai, însemnând Dumnezeu cel Atotputernic, este plasat în centrul unui univers cosmopolit, înșesat de divinități, credințe, idei și semne

religioase. Așa s-ar putea reprezenta, în linii mari, universul unor religii concordante până la un punct și complementare în zona diferențelor definitorii. Eugen Dorcescu are față de acest univers o atitudine apropiată de cea a Magistrului nostru G.I. Tohăneanu, care a scris, în prefața primei mele cărți, memorabila frază: „Ca român, sunt creștin. Nu rezonabil, ci fervent. Ca filolog, sunt politeist, păgân, am nevoie de o «rezervație» de idoli, la care mă închin uneori pe rând, de cele mai multe ori, simultan” (*Prefață*, în Mirela-Ioana Borchin, *Modalitatea...*, Editura Helicon, Timișoara, 1999, p. 6).

Resimțind organic pierderea soției, copleșit de absență, de tăcerea dezolantă din jurul său, realizând ceea ce i se întâmplă de fapt, poetul scoate un țipăt sfâșietor de supraviețuitor fără voie: „O, nefericitul de mine!/O, Dumnezeuul meu prea iubit!/Cât de crunt m-ai făcut/să-nțeleg/Cât de crunt m-ai trezit!” (*Poemul 11*, p. 22). Este debusolat, dramatic de neputincios în singurătatea sa, fără nicio posibilitate de a se salva: „nu pot nici să trăiesc/și nici să mor”.

De aceea, se refugiază într-o poetică funebră, scriind în tonalitatea sumbră a unei tânguiri fără sfârșit. În această stare, revine la motivele esențiale din creația sa, pe care le reconfigurează într-un spațiu mult diluat cromatic și semantic, dar tulburător de liric. Mai cu seamă simbolurile unui medievalism defunct îi sunt puncte de sprijin în bezna sufletească din prezent. Poetul ajunge, în cele din urmă, să se identifice melancolic cu un cavaler, respectiv cu un trubadur, a căror speranță este de neînfrânt: „Am îmbrăcat întunecata,/cernita-mi/armură,/de bătrân cavaler,/loial unei singure/Doamne./Fiindcă n-o mai găsesc./Și resimt până-n inimă/boldul rece, de fier,/al thanaticei toamne. [...] eu sunt un străvechi trubadur,/un uitat cavaler,/care-și așteaptă,/împotriva oricărei/speranțe,/Stăpâna” (*Poemul 7*, p. 15-16).

Pentru garantarea loialității față de „adorata sa Doamnă”, stăpână a sufletului său, pentru sublinierea devoțiunii sale față de o singură femeie, poetul își mărturisește ascendența nobilă într-un neam de cavaleri și de eroi autohtoni, a căror onestitate nu poate fi pusă sub

semnul întrebării: „Nu știu nici a/minți, nici/a-nșela.//Drept care, ea. Doar/ea./Și numai ea” (*Poemul* 30, p. 48).

Cavaler anacronic, care a îmbrăcat armura cernită într-un ungher dintr-o cetate, ale cărei ruine aruncă umbre peste „negrul burg”, poetul a servit o Doamnă în adevăratul sens al cuvântului. „Ființa adorată” (p. 11), „Stăpâna” (p. 16), „cu frumoșii săi pași” (p. 12), trebuia să se sprijine de brațul unui cavaler, „căci lumea asta nu era de ea” (p. 19). A fost o ființă care nu putea concepe răutatea, pericolul, violența, „o chintesență-a zilelor senine!” (p. 20), de o sensibilitate fără seamăn: „Și palma ei, la fel ca-n/ prima zi,/ tresare și acum a tresări” (p. 30). Senzualitatea iubitei apare într-o lumină puternică în *Poemul* 10, subintitulat „(O arhi-amintire)”. Aici, dăruirea spontană vine din nevoia reciprocă de trăire precipitată (atunci și acolo) a iubirii pierdute și regăsite pe samsaricele căi: „Și te-am zărit. Departe, în amurg,/Fixai curbura unui spațiu, care/ Înainta treptat în înserare/Cu soarele și neclintitul burg.//Stăteai pe pod, sub ziduri. Te-am iubit/Acolo chiar, pe dalele curbate,/Și am rămas cu tine în cetate,/Și cred că tot acolo am murit...//Uitasem totul: codrii, lungul drum,/Cetatea, podul, gustul gurii tale.../Și, brusc, mi le-am reaminit acum,/Când mi-ai zâmbit, ca și atunci, pe dale” (p. 20).

Puterea de atracție a iubitei Doamne asupra Cavalerului, nedespărțit o clipă de ea, depășește orice imaginație. Chiar și în ziua înmormântării mamei sale, acesta își contemplă Doamna, fascinat de noblețea ei angelică, percepută, în chip misterios, de parcă i s-ar înfățișa pe o metafizică falie: „M-am ivit în capătul scărilor/și-am privit, întâmplător,/spre femeile-acele./Și-am văzut-o atunci/pe soția mea,/pe îngerul meu,/trebăluind și ea,/harnic, tăcut,/între ele,/laolaltă cu ele./Stop cadru vibrant,/clipă scânteietoare./Profilul ei nobil, frumos,/decupat pe-un ecran/de frunze-aurii și/de soare.../Ca în port, când o corabie s-a/desprins de la cheu, și/s-a dus,/iar cei de pe țărm abia/de-i mai văd, departe, în/zare,/prin lunetele lacrimii,/catargul și vela./Întregul mister/al unei asemenea/metafizice falii/se

concentrase-n profilul acela” (*Poemul 10*, din *Elegiile de la Bad Hofgastein*, Editura Mirton, Timișoara, p. 18-19).

Prin iubire, se rup chingile universului comun de cunoaștere și de discurs, spațializarea și chiar și temporalizarea devin altele, cunoscutele limite dintre lumi sar în aer. De altfel, poemele *Nirvanei* nu ar avea același impact, dacă, în tonul elegiac, fiorul tragic nu s-ar împleti cu cel erotic. Lupta dintre duh și trup nu se ostoiește nici după moartea iubitei: „Te-am visat./Așa cum visează/un bărbat./Căci acesta ți-am fost și/îți sunt: un bărbat,/de dorinți sufletești și/trupești/fremătând” (*Poemul 20*, p. 33). Ne regăsim cu toții, dacă nu suntem atinși de ipocrizie, în chimia humusului care înăbușă fărâma de duh din ființele noastre: „De ce m-a zămislit/așa/Cel Sfânt?/Un strop de duh și-un/munte de/pământ...” (*Poemul 12*, p. 23).

Câmpul semantic al implacabilei morți cuprinde structuri semice foarte nuanțate în viziunea lui Eugen Dorcescu. Pe de o parte, găsim formule complicate de sens pentru un lexem ca *absență*, pe de altă parte, manifestările poetului în post-biografia iubitei generează structuri de semnificație corespunzătoare unor cuvinte precum *coșmar* și *angoasă*. Absența soției, cauzată de moarte, rănește, sfârtecă și, chiar, ucide. „Acum, am alături, aici,/peste tot și oricând,/absența ta, tot mai concretă,/tot mai compactă, tot mai/prezentă,/tot mai angelică,/lângă umărul meu/de pământ” (*Poemul 15*, p. 27). Coșmarul diurn și insomnia eului liric alimentează angoasa până la acuta senzație a propriei morți repetate, graduale: „Eu am murit, mai/întâi,/atunci când n-ai/mai putut în preajma/mea să rămâi./Apoi, când și trupul tău/marele prag l-a trecut./Și-n fine, când/auto-combustia,/când focul năvalnic și/mut,/ți-a preschimbat într-o/substanță diafană/făptura de lut./Acum, sunt mort pe deplin” (*Poemul 16*, p. 28).

În *Prefața* de la antologia *Omul de cenușă*, Adrian Dinu Rachieru cita o afirmație a lui Eugen Dorcescu dintr-un interviu mai vechi: „În fond, tot ce scriem nu-i decât o epistolă adresată celuiilalt...” Corelând această aserțiune cu faptul că poetul timișorean a și publicat un volum intitulat *Epistole* (1990), înclin să cred că *Nirvana* conține treizeci de

epistole adresate persoanei celei mai iubite, „Singura care mă vede cu/adevărat și mă știe” (p. 28), „... sufletul(ui) său dublu,/nevăzut,/cel mai subtil, mai/nobil element,/Mai existent ca orice/existent” (p. 47), pentru a-i împărtăși aspecte răscolitoare din viața celui rămas în urmă, într-o solitudine chinuitoare: „Astăzi,/mă aflu singur,/în locul/în care, pe vremuri,/șezum./Într-un abis de/suferință și/scrumb./Singur mă aflu,/sorbind marea de-amar,/marea Samsarei,/marea/amară și rea,/de care uitasem,/de care te ferisem,/de care fugisem,/naivul de mine,/cândva”.

Nirvana a fost scrisă într-un timp foarte scurt de către un poet „învelit în giulgiul durerii”, cu „un suflet zdrobit”. În deplină solitudine. „Nimeni. Nimeni. Nimeni./Doar eu./Vremea e neagră și grea./Spațiul e greu./Cerule e greu./Nu mai pot îndura. [...] Dumnezeu meu, Dumnezeul meu,/de ce m-ai părăsit?” (*Poemul 2*, p. 8-9). De parcă autorul s-ar fi grăbit să își desăvârșească opera înainte de a-și respecta cuvântul de rămas bun rostit lângă sicriul soției, prin sticla căruia îi mângâia „chipul de ceară și miere”: „Adio, iubito! La/cerească vedere” (*Poemul 25*, p. 42).

Universalitatea durerii-doliu, accesibilitatea limbajului și unitatea stilistică a *Nirvanei* atrag nu numai compasiunea, ci și empatia cititorului, stârnind dorința acestuia de a interveni cumva pentru a opri nimicitoarea adâncire în suferință a eului liric.

Concluzia mea este aceea că, „dincolo de bine și de rău”, emergentă rămâne frumusețea gestului unui mare poet de a-și omagia prin vers iubita, dedicându-i *Nirvana* nobilei soții *Olimpia-Octavia*. *In memoriam* – într-un moment de maximă conștientizare a unicității iubirii lor. Este apogeul creației Excelenței Sale, rezultând din sinteza și continuarea pe „nebanuite trepte” a tot ceea ce caracterizează devenirea sa umană și poetică. „Ce trepte sui? Ce poartă să deschid?/Strigătu-ncearcă bolțile de-a rândul – /Spre calma încăpere fără zid,/În care se-nfășoară numai vântul” (*Scara*, din antologia *Omul de cenușă*, Timișoara, 2002, p. 53).

Unul dintre cei mai mari poeți contemporani, în plină experiență dramatică, așterne, la picioarele soției, trecută prea curând

în eternitate, splendide elegii, imortalizând-o într-o capodoperă. *Ferice de cine a avut parte de o asemenea iubire! Ferice de femeia luată în eternitate de brațul unui poet!*

„Națiunea”, 11 aprilie 2015; Mirela-Ioana Dorcescu,
Hermeneia, Editura Mirton, Timișoara, 2019, p. 73-87.

* * *

SECȚIUNEA DE AUR ÎN OPERA LUI EUGEN DORCESCU

Numele lui Eugen Dorcescu figurează de două ori în dreptul conceptului de „secțiune de aur”. O dată, fiindcă Domnia Sa a avut inițiativa de a propune și instrumenta cercetarea *secțiunii de aur* în poezia românească; și apoi, pentru că, în lucrări de dată recentă, eu însămi am valorificat acest model, elaborat în urmă cu patru decenii, în analiza poeziei dorcesciene.

Termenul *secțiunea de aur* (*sectio aurea*), de îndelungată și extinsă circulație, în special în domeniul artelor, desemnează proporția ideală – determinată matematic și certificată de „numărul de aur” al lui Euclid (1,6...) – dintre componentele „materiale” ale unei creații de valoare. Considerată „proporție divină”, întrucât ar fi fost folosită de Creator la Facerea lumii, o atare „secțiune de aur” a fost identificată mai cu seamă în artele plastice (și la Leonardo da Vinci, și la Boticelli, și la Salvador Dali) și în muzică (și la Mozart, și la Beethoven, și la Claude Debussy etc.).

Pornind de la asemănările dintre muzică și poezie, vizibile în plan sonor, dar mai mult decât posibile și la nivelul structurilor profunde, Eugen Dorcescu, după știința noastră primul literat român care s-a ocupat de *secțiunea de aur în poezie*, s-a pronunțat, în lucrarea

Embleme ale realității, București, Editura Cartea Românească, 1978 (p. 49-57), pentru introducerea acesteia printre criteriile axiologice, absolut necesare în interpretarea textului poetic*. Dincolo de curajul deschiderii acestei perspective, era necesar un model de procedură persuasiv. Ipoteza demersului dorcescian, deopotrivă teoretic și aplicativ, este aceea că un poem, din al cărui ritm, neapărat mixt, se deduce *raportul de aur*, are un statut special: cadența acestuia se racordează la ritmurile capodoperelor din celelalte arte – ale sculpturii, ale picturii, ale muzicii –, la cele ale ființei și ale universului însuși. Pornind de la convingerea că toate elementele unei creații sunt interrelaționate și converg într-o exprimare a mesajului acesteia, demonstrația lui Eugen Dorcescu se axează pe căutarea *secțiunii de aur* la nivel suprasedimentar, prin raportarea numărului de silabe neaccentuate la cel al silabelor accentuate din fenotext. Astfel, se acreditează drept principiu operativ ideea că valoarea semantică și estetică poate fi dovedită de pulsațiile sonore ale poeziei, dacă, dar nu numai dacă, acestea corespund „proporției divine”. Eugen Dorcescu aduce și un amendament esențial: grila de evaluare a ocurenței *secțiunii de aur* nu se pretează decât la textele care îi trezesc interpretului „simțământul de capodoperă”. Validându-și modelul prin identificarea *secțiunii de aur*, în parametrii prestabiliți, în câteva poeme românești aparținându-i lui Mihai Eminescu și Lucian Blaga, deci în texte recunoscute ca fiind foarte valoroase de către conștiința colectivă, Eugen Dorcescu nu se grăbește să tragă concluzii. Invită subtil la reflecție. La moderație. Recunoaște și că, în cazul altor poeme, supuse aceleiași proceduri, rezultatele au fost diferite. Extraordinarul său merit este cel de a fi transformat problema punctuală a analizei sonorităților distinctive ale poeziei într-un fenomen de filosofie a artei și a existenței. Inițiativa Domniei Sale este cu atât mai remarcabilă, cu cât, dacă, în artele plastice (arte spațiale), *secțiunea de aur* se poate realiza și deliberat, în poezie (artă temporală, ca și muzica), nu se poate ajunge la numărul de aur decât prin manifestarea spontană, naturală, a forței creative a poetului.

Fără pretenția că am de-a face cu un criteriu infailibil în reperarea valorii, ci mai degrabă cu gândul că, dovedit fiindu-i caracterul operațional, acesta ar contribui la diversificarea căilor de accesare a poeziei, m-am încumetat să continui inițiativa redutabilului scriitor timișorean prin cercetarea creației sale poetice din perspectiva celebrei *secțiunii de aur*. În acest scop, am alcătuit un corpus în care am introdus cele mai recente volume ale lui Eugen Dorcescu: două antologii (*Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015; *Sub cerul Genezei*, Editura Mirton, Timișoara, 2017), respectiv volumul de versuri, *Elegiile de la Carani*, Editura Mirton, Timișoara, 2017. Calitatea construcției conceptuale a textelor, selectate cu intuiția că sunt reprezentative pentru viziunea și stilul poetului, m-a impulsionat să verific compoziția sonoră, în vederea identificării, pe baza modelului stabilit de Eugen Dorcescu, a unui raport de 1,6... Rezultatele sunt edificatoare: am ajuns la scontatul număr de aur în cazul următoarelor poeme din antologii: *Nirvana* (85 de silabe neaccentuate și 50 de silabe accentuate, raport de 1,6...; *Ecclesiast* (92/56); *Trubadurul din vis* 9 (83/49); și din volum (2017): *Ioanitul* (77/49); *Triada* (75/45); *Elegiile de la Carani* 4 (50/30).

Din cauza spațiului limitat, voi da un singur exemplu de analiză de text, în care am utilizat modelul elaborat de Eugen Dorcescu în vederea identificării *secțiunii de aur* în poezie: analiza poemului *În tăcere*, inclus ca prolog în antologiile *Biblice* (2003) și *Sub cerul Genezei* (2017). Intuiția caracterului emblematic al poemului pentru amplitudinea spirituală a liricii dorcesciene, dar și ecourile receptării (din aprecierile criticii¹, din relatările unor persoane de încredere, ca și din

¹ Virgil Nemoianu, *Răsfoind literatura recentă*, „Convorbiri literare”, 18 aprilie 2017: „O figură, am putea spune, «împlinită» este Eugen Dorcescu, poet cunoscut și pe plan internațional, despre care am mai scris. Interesant este, adaug de data aceasta, că și la el găsim reflexe religioase (multiple: de la hinduse la creștine), iar impulsuri argheziene nu lipsesc nici aici. («N-a fost cu neputință. N-a fost greu//Aseară am vorbit cu Dumnezeu.//La fel de clar, de simplu, de senin,//Cum ai tăifăsuși cu un vecin// ... Tăcerea era drumul către El//Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis,//Așa-I vorbeam: Abis lângă abis». Din *În tăcere*)”.

observația directă, am dedus că *În tăcere* este poemul ce produce efecte imediate și puternice asupra cititorilor) mi-au sugerat ocurența *secțiunii de aur* în acest poem.

Analiza semantică probează forța axiologică a construcției poetice. Tema este de anvergură metafizică: teofania. Polisemia tăcerii apare aici în relație cu misterul absolut și cu suprema cunoaștere – credința, eul liric poziționându-se într-o vecinătate abisală cu Dumnezeu: „Așa-I vorbeam: Abis lângă abis”. Mesajul poetic se înfiripă din polisemia transcendentă a tăcerii. Domnul nu este doar Cuvânt, ci și Tăcere: „El tăcea”. Tăcea. Tăcerea este limbajul Său. Asculta. Dar comunica. „Iradia în fiecare gând...” Tăcerea devine, în cele din urmă, și alegerea ființei umane („Discursul spre tăcere s-a mutat”), care conștientizează miracolul de a se afla în fața Ființei înseși, a Existentului („Eu sunt Cel ce sunt”). Și atunci se produce revelația: „Tăcerea era drumul către El”. Adică unicul drum posibil, fără întoarcere, „calea regală”.

Atât tăcerea, cât și drumul sunt motive literare predilecte în poezia unui spirit ascensional, cum se arată a fi Eugen Dorcescu, poetul pentru care „nimic nu e aicea. Totu-i peste...”

Iată textul:

„N-a fost cu neputință. N-a fost greu.
Aseară am vorbit cu Dumnezeu.
La fel de clar, de simplu, de senin,
Cum ai tăifăsuși cu un vecin...

E drept că El tăcea. Sau, mai curând,
Iradia în fiecare gând...
În fiecare șoaptă și impuls,
În fiecare zbatere de puls.

Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,
Discursul spre tăcere s-a mutat,

Tăcerea s-a umplut de sens și țel,
Tăcerea era drumul către El.

Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis.
Așa-I vorbeam: Abis lângă abis”.

Și schema metrică aferentă:

_ v v v v _ v / _ v _
v _ v v v _ v v v _
v _ v _ v _ v v v _
v v v v v _ v v v _
v _ v _ v _ / v v v _
v v _ v v _ v _ v _
v _ v _ v _ v v v _
v _ v _ v _ v v v _
v _ v _ / v _ v v v _
v _ v v v _ v v v _
v _ v v v _ v _ v _
v _ v v _ _ v v v _
v _ v _ / v _ v _ v _
v _ v _ / v _ v v v _

Analiza prozodică insistă asupra corespondenței dintre conținut și forma poetică. Răscolitoarea experiență a teofaniei tulbură ritmul poemului, ritm care se clarifică abia înspre final, pe măsură ce se limpește sensul întâlnirii metafizice, exprimat concluziv de metafora abisurilor juxtapuse. De aceea, abia în penultimul vers avem o succesiune de iambi puri, ușor întreruptă spre sfârșitul poeziei. „Iambii suitori” concordă cu vocația ascendenței spirituale, cu visul unui „dincolo”, unde nu e loc de cuvânt rostit, ci doar de Dumnezeuire (de pre-Cuvântul-Tăcere).

Schema metrică indică reducerea semnificativă a numărului piscurilor accentuale, fapt ce are drept consecință lungi succesiuni de

silabe neaccentuate. Mesajul poetic pare murmurat, enunțarea se desfășoară cu sonorități diminuate, către o tăcere abisală, singurul mod posibil de comunicare dintre ființa definită și Ființa nedefinită.

Substituțiile silabelor accentuate cu cele neaccentuate nu fac decât să transcrie insistent reducerea intensităților sonore. Șirurile de „more” care alcătuiesc structurile de suprafață par a fi programate de profunzimile trăirii lirice. Ele nu sunt deloc artificiale, ci reies din firescul limbii române, care are un accent mobil. O singură silabă accentuată, în cuvintele plurisilabice (*nepuțință, Dumnezeu, tăifăsui, iradia* etc.), permite ocurența unor adverbe modale cvasi-instrumentalizate (*cum, doar*) și a unor instrumente gramaticale (*cu, la, de, în, spre* etc.), care, nefiind cuvinte noționale, se sustrag accentuării. Impresia de tăcere se degajă și din cezurile pronunțate, marcate prin punct, care sporesc durata pauzelor dintre emistihuri.

Prin urmare, în propria-mi lectură, în poemul *În tăcere*, se înregistrează 87 de silabe neaccentuate și 53 de silabe accentuate. Raportul dintre ele este de 1,6... Un raport formal, desigur, dar care absoarbe idei profunde, generatoare de imagini și conexiuni, pe care se sprijină cultura elevată a creștinătății.

În loc de concluzii

Modelul de abordare a *secțiunii de aur* în poezie, propus de Eugen Dorcescu în 1978, este încă de actualitate, deși numărul adepților săi nu a fost – cel puțin, nu încă – „de aur”... L-am preluat și l-am aplicat fără rezerve, considerând că interpretarea prozodiei nu ar avea decât de câștigat din multiplicarea perspectivelor. Chiar dacă *secțiunea de aur*, ca semn al armoniei compoziționale, nu este un criteriu obligatoriu în recunoașterea unei capodopere, istoria noțiunii o recomandă ca unul dintre parametrii culturali incontestabili din punct de vedere axiologic.

Valorificând acest model în cercetarea creației dorcesciene, prin marcarea transformărilor suprasegmentale admise de specificul limbii române, am căutat să arăt că excelența unei opere poetice se probează la toate nivelele sale constitutive, inclusiv la nivel suprasegmental. În

toate situațiile de ocurență a *secțiunii de aur*, măiestria artistică a poemelor se poate observa, desigur, mai degrabă în fondul ideatic sau în configurația stilistică, dar dovada matematică a valorii, exprimată prin *numărul de aur*, este mai elocventă decât orice apreciere subiectivă pe o asemenea temă.

*Nu-l uităm, desigur, pe Matila Ghyka, cu importantele lui contribuții. Dar aici discutăm, în mod expres, despre *secțiunea de aur* și textul poetic.

„*Orizont*”, nr. 1, 2019, p. 23.

* * *

CASETA DE VALORI

(Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Obra reunida, Selección del autor, Editorial ARSCESIS, La Muela, Zaragoza, Spania, 2020. Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Biobibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, 286 de pagini).

„Nimeni nu e profet în țara lui și în familia lui”, spune Iisus Hristos. Ceea ce afirmă Mântuitorul despre profeți este valabil, se pare, și pentru poeți. Iată cum argumentez: adevărata, profunda recunoaștere a valorii lui Eugen Dorcescu vine tocmai din... Spania. Poezia sa are rezonanță în cea mai răspândită limbă romanică: spaniola lui Cervantes, Márquez, Borges, Neruda...

Acum patru ani țineam conferințe (la Teatrul din Lugoj, la CICCIRE) și publicam materiale despre receptarea lui Eugen Dorcescu

în spațiul hispanic. Pe vremea aceea, îi luam interviuri celui ce avea să-mi devină soț. Între atâtea altele, l-am întrebat și cum va continua relația sa cu mediul cultural spaniol. Mi-a citat, în finalul unui interviu, pe care l-am publicat în cartea de interviuri „*Etern, într-o eternă noapte, zi*”, 2016 (p. 144), ceea ce îi scria, tot în 2016, Maria Poddubnaya, reprezentanta Editurii Arscesis din Zaragoza, Spania: „Hace mucho tiempo que admiramos la obra de Eugen Dorcescu y ahora que a través de nuestra editorial podemos dar una nueva vida a su poesía es algo incalculable” (în traducere literală: „De mult timp admirăm opera lui Eugen Dorcescu și acum că putem da, prin intermediul editurii noastre, o nouă viață poeziei sale este ceva incalculabil”).

După trei ani și jumătate, am primit, printr-un curier, promisul volum-bijuterie, apărut la Editura Arscesis din Zaragoza, volum la care au lucrat, cu gândul, cu ochii, cu mâna, dar, mai ales, cu sufletul lor de artiști, editorii Maria Poddubnaya și Rafael Lechowski. „Ne-a făcut ziua!”, vorba americanilor. „O, ce zi!”, cum obișnuiește să exclame Eugen Dorcescu, citându-l pe profetul Ioel. Avem în casă, avem alături, un obiect de o valoare incalculabilă, cum estima doamna Poddubnaya. O antologie de elegii, traduse în spaniolă de Rosa Lentini, Coriolano González Montañez, Eugen Dorcescu ș.a., sub supravegherea prietenului nostru de neprețuit, Coriolano González Montañez, care semnează și prefața. Avem în casă o casetă de valori.

Elegia este specia predilectă a lui Eugen Dorcescu. Titlul propus de autor, *Elegías Rumanas*, a fost imediat remarcat de Andrés Sánchez Robayna, ilustru profesor, eseist și poet, și pus în relație cu *Elegiile romane* ale lui Goethe: „No sabe Usted cuánto me alegra conocer la noticia de la publicación en España de su libro *Elegías Rumanas* (con su bella alusión a las *Elegías romanas* de Goethe). Considero muy importante que su obra poética sea difundida cada vez más en España, y también en el resto de Europa” (traducere literală: „Nu știți cât mă bucură să primesc vestea publicării în Spania a cărții Dumneavoastră *Elegii Române* – cu a sa frumoasă aluzie la *Elegiile romane* de Goethe.

Consider foarte important ca opera Dumneavoastră să fie difuzată tot mai mult în Spania și, de asemenea, în restul Europei”).

Cartea este făurită. Are distincție. Rafinament. Impune, prin ea însăși, respect. De la prima vedere. De la prima atingere. Excelează în fiecare detaliu: forma atipică, supracoperta, realizată de Maria Poddubnaya, cu un basorelief plasat central, reprezentând, stilizată, o pană în zbor, suflată cu pulbere aurie, pe un fond alb, mat, grunjos (probabil, concepută ca o metaforă plastică a condeiului unui „Poet de aur”); apoi, calitatea cartonului, a semnelor de carte-portret al autorului, a hârtiei și, nu în ultimul rând, modul cum este concepută coperta a IV-a, cu un text de prezentare și valorizare decis de editori – toate impresionează prin echilibrul subtil dintre spațiul liber și cel supraîncărcat, supraînălțat, de fapt, dintre clasic și modern, dintre discreție și îndrăzneală, dintre delicatețe și forță. *Un Sueño. Un Vis*. Repet: *O casetă de valori*.

În interiorul cărții, „pe galbenele file”, simplitatea și sfâșierea elegiilor dorcesciene și-au găsit ecou în sonoritățile muzicale, grave, sfredelitoare, de-a dreptul, ale spaniolei, limbă cunoscută de Poet, care i-a ajuns aproape la fel de dragă ca româna:

„El padre murió en una
única fecha.
La madre muere
cada día...”.

Și, cum nimic nu e întâmplător, Zaragoza (oraș din Aragon, ce poartă numele ilustrului Cezar Augustus), este străbătută de râul Ebru (ce nu poate să nu-mi amintească de Ibrul din ținutul natal al autorului):

„Las hijas del Viejo no
le han olvidado, aunque, de hecho,
casi no le recuerdan.
El no las acusa, nunca

acusa a nadie (quizá
por eso no le recuerdan),
contempla tranquilo el gran
río del tiempo (se parece a
Ibru, se dice a sí mismo),
espera el momento de
abrazar a su mensajero en
llamas,
cuando entre y se
haga invisible en la familia
del fuego,
cuando las hijas del fuego,
los nietos del fuego
lleguen a ser
su propia
familia...”

Cât de firesc, cât de sublim sună aceste „elegii române” în limba spaniolă, limbă-soră, din cealaltă extremitate a romanității! Aceeași cadență, aceeași vibrație și aceeași fermitate a expresiei, nobile, a tristeții:

„Aquí ponemos punto.
El yo,
ya liberado de las humillaciones de la muerte,
del orgullo mundano, regresa,
ni vivo, ni difunto,
a lo que ha sido antes de ser.
Regresa a aquel preverbo
que transforma la nada en ser de polvo,
y lo informe en forma.
Regresa, calmo silencio oculto,
al sagrado, infinito sussuro a Elías revelado.
Al susurro en el que se va a ocultar

lo oculto
y tiene su raíz lo revelado.
Regresa a aquella honda oscuridad,
absoluta, perfecta oscuridad,
que es la luz misma”.

Concluzia: „Este poeta Dorcescu es elegiaco y contemporáneo a rabiari” – Luis León Barreto (în traducere literală: „Acest poet Dorcescu este atât de elegiac și de contemporan, că înnebunești”).

Sau, în viziunea editorilor, enunțată pe coperta a IV-a: „El fondo de su escritura posee una gran resonancia espiritual pero en lo formal es una literatura dominada por una sorprendente intuición acostumbrada al acierto. Eugen Dorcescu es, para gran parte de la crítica especializada, el mayor poeta rumano contemporáneo” (în traducere literală: „Fondul scriiturii sale posedă o mare rezonanță spirituală, dar, în ceea ce privește forma, este o literatură dominată de o surprinzătoare intuiție, obișnuită cu certitudinile. Eugen Dorcescu este, pentru o mare parte din critica specializată, cel mai mare poet român contemporan”).

Celor mai calde felicitări le adaug adânci mulțumiri. Căci bucuria noastră este acum... „incalculabilă”. Mai ales a mea: eu am primit această carte în dar, mie îmi este dedicată.

„*Confluente literare*”, 22 iunie 2020; „*Națiunea*”, 28 iunie 2020.

* * *

„NATALUL MONTSÉGUR...”

Prezentul eseu urmărește să evidențieze subtilele corespondențe și interferențe dintre nemuritoarele vise de cavalerism ce au traversat culturile europene. Acest tip de vise, care implică putere, dragoste, puritate, credință și o devoțiune mergând până la punerea vieții în slujba unei cauze înalte, se dovedește a fi esențial pentru **poiesisul** dorcescian. Atât poezia, cât și proza lui Eugen Dorcescu se întemeiază pe visul celtic, care deschide perspective prolifrice pentru o distinsă și distinctivă masculinitate. Toate visele elevate din poeme și din povestirile fantastice (feerice) ne întorc în timp, asigurând continuitatea și învigorarea visului celtic. De exemplu, puternicul și durosul sentiment al exilului în propria țară îl determină pe scriitor să sondeze în propriile „depuneri de uitare”, până în punctul în care își poate găsi adevăratele rădăcini (v. **Montségur**). Arhi-amintirea îl ajută să treacă de obișnuitele limite spațio-temporale („Mi-am amintit cumplita «Dies Irae»,/O zi de răzbunare. O, ce zi !” – **Templierul**). Negura, ceața, labirinturile, abisurile etc. deschid calea spre avatarul medieval: **El Caballero** (Cavalerul), **Ioanitul**, **Templierul**. „Înaintând mereu către apus”, eul poetic, dar și protagonistul basmelor descoperă simbolul celtic al iubirii, al devoțiunii și al puterii de sacrificiu în persoana lui Lancelot. În paralel cu visul celtic, în opera dorcesciană se dezvoltă un vis românesc al cavalerismului, sub semnul nobleței și al sacrificiului din dragoste. Cavalerul își dă viața pentru Doamna sa (v. **O arhi-amintire**) sau pentru stăpânul său, care poate fi Însuși Dumnezeu (v. **Ioanitul**, **Templierul**). În proza fantastică a lui Eugen Dorcescu, câțiva cavaleri români, printre care se află și Barbă-Cot, un alter-ego al autorului, sunt, nici mai mult, nici mai puțin... decât tovarășii lui Lancelot. Ei sunt oricând gata să moară pentru el. Forma cea mai înaltă a devoțiunii este *thanatofilia* eroică.

Atitudinea cavalească, pe care am numit-o *thanatofilia* eroică, în urma confruntării unor inferențe suscitade de poezia și de proza dorcesciană, se întemeiază pe un vis. Cel care-l „visează” nu proiecte-

tează o utopie, întrucât vizează jertfa eroică. Termenul *thanatofilie*, al cărui nucleu semantic s-ar prezenta, din punct de vedere structural, drept „/bucurie//de a se jertfi//din dragoste/”, mi-a fost inspirat de epitetul *thanatic*, frecvent în creația dorcesciană („*thanatică oglindă*” – *Culegătorul de alge*, 16; „*thanaticei toamne*” – *Poemul 7*, din *Nirvana*; „*thanatică mireasă*” – *Poemul 7*, din *Elegiile de la Carani*). Am considerat a fi *thanatofilie*, termen pe care l-am creat prin analogie cu *tanatofobia* (termen înregistrat, în această variantă grafică, în *DEX*), cea mai înaltă formă a devoțiunii, evocată de Eugen Dorcescu în două vise cavaleresti: visul celtic și visul medieval, eroic, românesc.

Thanatofilia însăși apare transparent în scrierile recente ale lui Eugen Dorcescu (*Nirvana*, 2014 și *Elegiile de la Carani*, 2017, ca și în poemul nepublicat încă în volum, intitulat *Montségur*), în care fireasca teamă de moarte este substituită de sincera dorință de a muri, dezvoltată într-un *vis al morții*, prilejuit de decesul fostei soții: „A mai trecut o zi. Și-o noapte grea./Și-am mai trecut și eu, frumoasa mea./Înot în râul timpului, m-avânt,/Să te ajung din urmă mai curând./Înot cât pot de iute și mă zbat...” (*Poemul 6*, din *Nirvana*). V. și: „Prietene, de te-ai ivi acum,/La ușa mea, de-un veac pecetluită,/Și-ai spune: «Spre soția ta iubită,/Cum bine știi, nu e decât un drum»,/Sătul de subterfugii cronofage,/De viața fără țel și înțeles,/Sătul de mine însumi, mai ales,/M-aș ridica și-aș zice simplu: «Trage!»” (*El Caballero*, din vol. *Elegiile de la Carani*)

El Caballero își găsește referința originară în lumea medievală, prototipul cavalerului fiind adeseori interferent cu cel al eroului din Veacul de Mijloc. Cu această semnificație îl identificăm în diverse împrejurări:

– rănit în bătălii:

„Era aceasta dimineața-n care
Am fost lovit? Când am căzut pe zid,
Sub ceru-nalt, tranșant și translucid,
Învălmășit în sânge și sudoare?”

(*Avatar I*, în *Elegiile de la Carani*);

„Cu trup cicatrizat în bătălii,
Înaintam, la trap, spre-o mănăstire [...]
Am fost trecut prin sabie și fier
De oamenii lui Filip cel Frumos” (*Templierul*).

- în agonie:

„O rană-i taie inima de-a latul” (*Ioanitul*).
- retrăind o iubire dintr-o altă viață:
„Călătoream, de mult, către apus
Când drumul m-a adus într-o câmpie
Greu adâncită-n umbra viorie
A codrilor ce-o străjuiau de sus.

Și te-am zărit. Departe, în amurg,
Fixai curbura unui spațiu care
Înainta treptat în înserare
Cu soarele și neclintitul burg.

Stăteai pe pod, sub ziduri. Te-am iubit
Acolo chiar, pe dalele curbate,
Și am rămas cu tine în cetate,
Și cred că tot acolo am murit...

Uitasem totul: codrii, lungul drum,
Cetatea, podul, gustul gurii tale...
Și brusc, mi le-am reamintit acum,
Când mi-ai zâmbit, ca și atunci, pe dale” (*O arbi-amintire*).

- nemuritor, în trupele lui Iisus Hristos:

„... eu, brav oștean al lui Hristos,
Eu, lângă Crucea Domnului străjer [...]

Amurgul, cheag de sânge vinețiu,
Și soarele de spuză și de scrum
Au preluat destinul meu postum.
Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu” (*Templierul*) etc.

Întotdeauna cavalerii sunt aduși în prezentul enunțării de *arhi-amintire*, într-o atmosferă clar-obscură, menită să le protejeze misterul, pe muchia dintre real și ireal, verosimil și neverosimil, absență și prezență, opacitate și transparență, întuneric și lumină, cuvânt și „minus-cuvânt” (*O fereastră deschisă*; v. și „Te tace conștiința” – *Luna de platină*):

„Doar *amintirea*-n urmă, ca un tun,
De undeva, din *ceață*, peste mare” (*Culegătorul de alge*, 16).

„Cuprinși de *lunecare*, iată-i duși
Pe *lungi cărări*, în *negre labirinte*” (*Amurg*).

Pe cât de concretă, pe atât de difuză este lumea cavalerilor, pe cât de posibilă, pe atât de inaccesibilă, fiind situată „între veghe și somn”:

„Pătrund oare aievea (în vis?)
În această feerică pustietate?” (*Limita numelui*).

Și totuși, oricât de himerică ar fi, această lume este descrisă în detaliile cele mai semnificative. De pildă, elemente din câmpul lexicosemantic al armelor cavalerilor compun o distinctivă poetică obiectuală: v. *lanțul cu ghioagă*, *lancea*, *scutul*, *mănușa de fier* etc.:

„Tu, abisal juvaier,
legat, de Cel Veșnic, la
mănușa-mi de fier,
tu, care nu te-ai temut

să vezi sânge pe
lance
și creieri pe
scut...” (*Elegiile de la Carani*, 2).

Dacă ar fi să reprezentăm geometric relația dintre cavaler și cei pentru care este gata oricând să-și dea viața, s-ar putea imagina un triunghi al devoțiunii. Acesta, reunind ființele iubite, pentru care eroul își asumă sacrificiul suprem, ar avea următoarea configurație: la bază, instanțele prietenului (fratelui)-cavaler și a iubitei-Doamne – reprezentând ființe pământești, tangibile, cunoscute, cu o existență istorică –, iar în vârf, instanța divină – Ființa celestă, intangibilă, Existența absolută. O asemenea dispoziție este sugerată de stabilirea unei ierarhii a iubirilor, într-un context adiacent temei pe care o abordăm:

„Bătrânul
și-a simplificat,
și-a geometrizat
afectele. Spune
că ierarhia iubirilor sale
începe cu Yah Elohim, continuă
cu soția, nepoții, fiicele, cu
părinții și frații – cei după trup,
cei într-o credință –...” (*Poemele Bătrânului*, 2).

Paradigma cavalerismului, care presupune thanatofilia eroică, se completează în proză cu aspectul dăruirii până la sacrificiu față de tovarășii de arme. Pentru eroul dorcescian, a-și da viața din camaraderie este o onoare extrem de râvnită (vis al oricărui viteaz român – v. haiducia + rădăcinile profunde, daco-romane):

„ – Cine a făcut asta?... reluă el, cu o voce mult mai slabă acum.
Cine a cutezat?...”

– *Eu*, rosti Barbă-Cot, desprinzându-se... din umbra tufişurilor și ieșind în plină lumină. Dacă ai vrut să știi, ei bine, află: *eu!*” (în *Castelul de calcar*, din *Basme și povestiri feerice*, p. 134).

Uciderea monstrului Matrac, slujitor al vrăjitorului Merlin, îi creează lui Barbă-Cot posibilitatea de a-și elibera prietenii, pentru care are, deopotrivă, un sentiment de frățietate: pe cei doi pitici români, Dodoacă și Biciuşcă, și pe cavalerul Lancelot. Lancelot este chiar protagonistul mitului celtic, acel erou medieval din romanul *Cavalerilor mesei rotunde*, renumit pentru slujirea fără limite a regelui Arthur, dar și pentru iubirea profundă, eternizată, pentru Guenievra, soția acestuia. Ce a făcut Lancelot odată eliberat?

„Se ridică, alese, din pietrișul risipit jur-împrejur, un grăunte de var și se apropie de zidul negru. Desenă o linie, încă una, un oval, desenă, repede și sigur, o siluetă, un chip. O ființă omenească prindea viață în oglinda peretelui.

– Cine-i făptura aceasta? șopti Barbă-Cot.

– Făptura aceasta? murmură Lancelot, fără să-și desprindă privirea de pe contururile acelea delicate. Făptura aceasta e regina Guenievra. Cea mai minunată femeie ce-a existat vreodată” (*Ibidem*, p. 140).

În spiritul mitului celtic, al iubirii pline de respect, în viață și în moarte, pentru cea care întruchipează, la rândul ei, arhetipul femeii de excepție, prin frumusețe și noblețe, thanatofilia și eroismul sunt aduse în actualitate, insinuând iminența jertfei pentru iubita-Doamnă, chiar și, sau mai ales, pentru Umbra ei:

„Și-am contemplat, sub cerul mohorât,
Al cruntei înnoptări medievale,
Cum eu, însoțitorul Umbrei tale,
Cum eu și fiara i-am sărit la gât.

Apoi, am stat, pe marginea genunii,
Noi, dublul nepătruns, întunecat,

Lupul și eu, pe câmpul sfârtecat:
Doi colți însângerați, în raza lunii”
(*Avatar II*, în *Elegiile de la Carani*).

Imboldul și disponibilitatea eroului de a-și da viața, în luptă dreaptă, pentru onoarea Doamnei Sale, nu își are neapărat rădăcinile în visul celtic de iubire, ci, mai degrabă, în visul românesc al eroilor noștri medievali, simbolizat de LITOVROI. Genealogia evidențiază descinderea eului liric din Litovroi, al cărui model de onoare, fidelitate și rezistență la durere îl adoptă cu maximă convingere:

„Sunt neam de cavaleri și
de eroi.
Prea bine știu: mă trag din
Litovroi.
Dorm, ca strămoșii mei, pe
lănci și scut.
Și-o singură iubire am
avut...” (*Poemul 30*, din *Nirvana*).

Dar cea mai mare onoare și bucurie dintre toate este, pentru un cavaler, aceea de a muri pe câmpul de luptă, precum Ioanitul, „mult prea fericitul”, care a îmbătrânit în oștile Domnului:

„Așa se pierde el, spre Împăratul
Pe care-o viață-ntreagă L-a slujit:
Frumos și pur. Și mult prea fericit.
O rană-i taie inima, de-a latul” (*Ioanitul*).

Atât visul celtic, cât și cel românesc, îngemănate grație nobilului erou ce le nutrește, se axează pe paradigma avatarurilor, care constituie unul dintre pilonii lirismului dorcescian. Aceste vise nu se opun visului nirvanic, cum ar părea firesc, în calitatea lor de cultureme

europene, ci, integrate fiind în paradigma avatarurilor, devin chiar părți constitutive ale acestui vis major, definitoriu pentru Poet:

„Visul se aseamănă unui batiscaf, unui sumersibil, el traversează depunerile de uitare, până la cetatea păduroasă („Imensele depuneri de uitare/Ce-mi zac în suflet”, „Însumi mă scufund...”); și mai departe, până la amestecul ceșos al avatarurilor, al trecerilor neconținute dintr-un trup în altul” (Eugen Dorcescu, în *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, p. 478).

Identificarea existențial-artistică cu avatarii redimensionează statutul ontic al eului liric, după cum reiese din următoarele sinteze lirice:

„eu sunt un străvechi *trubadur*,
un uitat *cavaler*” (*Poemul 7*, din *Nirvana*);

„Nu mă disting de propriul arheu:
De *lup*, de *cavaler* și de cetate,
De *Râu*, de *trubadur*... Acestea toate
Și altele asemenea sunt eu”
(*Omul din oglindă*, din *Elegiile de la Carani*);

„Pe drum, eu, brav *oștean al lui Hristos*,
Eu, *lângă Crucea Domnului străjer*” (*Templierul*).

Unitatea de viziune și de expresie simbolică („În vis e cavalcada? Sau aieve?”) susține ipoteza unei sinteze avatarice, în care sunt asociate figurile eroice deja menționate – a Ioanitului, a Templierului, a lui Lancelot, a lui Litovoi și chiar a lui Barbă-Cot –, personaje grație cărora se instituie, selectiv, dar generic, valori ale cavalerismului medieval, precum: forța masculină, inteligența, curajul, devoțiunea și, nu în ultimul rând, asumarea morții ca ideal:

„... își simți întreaga vlagă, întreaga viață trupească adunându-i-se în brațul drept. Smucitura îl întoarse nițel într-o parte. Și-n timp ce funia se destindea brusc și văzduhul se umplea de vacarm, ochii lui

prinseră, ca-ntr-o străfulgerare, imaginea râului livid, cu luna – pește mort – în adâncuri” (*Drumeagul din insulă*, din *Basme și povestiri feerice*, p. 214).

Forța simbolică a visului celtic și chiar ascendentul cultural al acestuia față de visul românesc al eroismului se exprimă prin tensiunea permanentă dintre *Eros* și *Thanatos*. Indiferent la modificarea referințelor temporale, eul liric re trăiește, în perioada de doliu, drama iubirii dintre Cavaler și Doamna sa, plasându-se într-o ambianță mitică:

„... S-a stins o Doamnă,
adorata mea Doamnă.
Toamnă-i și-acum. Ca mai ieri,
ca mai an.
Dar e-o altfel de toamnă.
Am îmbrăcat întunecata,
cernita-mi
armură,
de bătrân *cavaler*,
loial unei singure
Doamne.
Fiindcă n-o mai găsesc.
Și resimt până-n inimă
Boldul rece, de fier,
Al thanaticiei toamne.
Trec ore, și clipe, și zile, și nopți,
răsar și apun
soarele, luna.
Toate se schimbă. Toate și toți.
Însă stirpea mea-i alta:
eu sunt un străvechi trubadur,
un uitat cavaler,
care-și așteaptă,

împotriva oricărei
speranțe,
Stăpâna” (*Poemul 7*, din *Nirvana*).

Iubirea îl însoțește pe cărările cele mai ascunse, mai tainice,
acolo unde nădejdea nu pierde niciodată, iar învierea din moarte nu
este exclusă:

„Un luminiș pustiu, cu vechi stejari,
Cu iarba până-n umeri, grea și deasă.
Luna pe cer, thanatică mireasă,
Calm presărându-și crinii funerari.

Departa-n urmă, zvon apocaliptic
De bătălii. Și iată, ai venit,
Ai pus balsam pe răni, ai stăvilit
Durata ce curgea spre Infinit.

Acolo am murit. Sau n-am murit?
Acolo chiar, în luminișul criptic”
(*Poemul 7*, din *Elegiile de la Carani*).

Semantemul thanatofiliei eroice este clar articulat, amplificat și
nuanțat în decenii de creație, traversată de o promisiune a absenței, a
vidului misterios, exprimată simbolic:

„Și ieri și azi, la fel ca la-nceput,
Armura neagră-n colț și-așteaptă insul” (*Armura*).

„*Armonii culturale*”, 30 noiembrie 2020.

* * *

POETUL SUB CERUL GENEZEI

Sub cerul Genezei (Editura Mirton, Timișoara, 2017) este mai mult decât o antologie tematică, mistico-religioasă. Acest florilegiu reflectă crezul poetic al lui Eugen Dorcescu, pe care și-l declară în volumul al doilea, intitulat *Adam*, al *Jurnalului* său, după o semnificativă experiență în poetică și în poezie. Iată cât de limpede, decis, „stentorian” poate fi enunțat un manifest artistic. Ca într-un testament ce trebuie ferit de orice ambiguitate:

„... un poet important nu scrie despre om: privit în sine, omul e prea mărunț pentru a fi subiectul unei mari poezii; la fel, un poet important nu scrie despre Dumnezeu: om fiind, nu-L poate cuprinde și, închipuindu-și că poate, cade în trufie, ratându-și poezia. Un poet important scrie despre *relația* (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură). Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă” (Luni, 3 ianuarie 2000).

Această perspectivă se subîntinde, în toată complexitatea sa, unei poezii a *ființei din fața Ființei*, pe care ne-a oferit-o, centripetal, Eugen Dorcescu, de la primele sale volume până la poemele cele mai recente, încă nepublicate. Simbolul ființei este Adam, omul primordial. Cel cu care Poetul se identifică, din convingerea că nimic fundamental nu s-a schimbat de la *Geneză* încoace. Simbolul Ființei, al Existenței înseși, este Dumnezeu („Eu sunt Cel ce sunt” – *Ieșirea* 3, 14). La acest nivel de interes și de exigență se situează dorcescianul „gând greu” (Marcel Turcu), pătrunzător, metafizic. Care descoperă simplul, singurul, cutremurătorul adevăr: „În lume, deci, suntem doar eu și El” (*Adam*). El îl are ca referent pe Dumnezeu, atât ca pronume, cât și ca nume (provenind din ebraică. La fel ca El Shaddai, Yah Elohim, nume des întâlnite în opera dorcesciană). Cei doi poli, aflați în permanentă interacțiune, circumscriu o meditație amplă asupra abisalității, din care își extrage misterul și semnificațiile întreaga

creație a lui Eugen Dorcescu: „Așa-I vorbeam: Abis lângă abis” (*Prolog*). Pe de o parte, această construcție lirică spirituală, evidențiată în armătura ei de actuala antologie, construcție propulsată de aspirația accesării aceluși, atât de căutat de artiști, *dincolo de* („Iar dincolo de toate – ce abis!” – *Spitalul*), are meritul și tăria dezvoltării unei tradiții a transcendenței în poezia românească (prin întoarcerea la momentul dintâi al Creației, chiar până în neantul „pre-cuvântului”, prin atracția față de promisiunile religiilor orientale, prin vocația psalmică etc.), iar, pe de alta, prezintă și note de modernitate distinctivă, care se întâlnesc în structuri ale expresivității occidentale (v., de pildă, sfida-rea logicii și utilizarea paradoxului pentru a exprima adevărul de *dincolo de* cele cunoscute și/sau verificabile: „Se întoarce/la acel întuneric profund,/absolut,/la acel întuneric perfect,/care-i însăși lumina” – *Aici punem punct*). În acest sens, Andrés Sánchez Robayna observa cu temei și acuitate:

„Marea tradiție a poeziei române, de la Mihai Eminescu până la Tudor Arghezi [...] se vede asumată în fiecare vers al lui Dorcescu, sublimată în fiecare din cuvintele sale, și se leagă cu unele dintre marile preocupări care, de la Mallarmé până la Luzi sau Bonnefoy, determină limbajul și lumea celei mai vii poezii europene a modernității”².

Sub cerul Genezei reunește poeziile de factură spirituală, scrise în peste patru decenii de către un poet timișorean despre care se știe că este și un lector avid de cărți sacre. Eugen Dorcescu este un creștin nedeținut („Eu sunt poet creștin”, afirmă în *Jurnal*). De multă vreme, a „pus jos condeiul laic” (*Epilog*). În sfera spiritualității însă, nu acceptă restricții de ordin religios, nu își refuză idealuri sau credințe străine creștinismului, precum Nirvana ori avatarii. Dar, cu toate că, din nevoia organică de tatonare a transcendentului, pe orice cale, asociază religii, pentru a înainta în demersul său temerar, Poetul

² În *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, p. 19.

rămâne un slujitor onest, un oștean de elită al lui Hristos, „frumos și pur”, dedicat Domnului Dumnezeu până la sacrificiu:

„Așa se pierde el, spre Împăratul,
Pe care-o viață-ntreagă L-a slujit:
Frumos și pur. Și mult prea fericit.
O rană-i taie inima de-a latul” (*Ioanitul*).

Propensiunea sa metafizică nu exclude, dar nici nu implică o apartenență sau aderență cultică. Este *dincolo de* orice înregimentare. Respectă o singură condiție: iubirea de Dumnezeu. Pentru Poet, „totu-i peste” (*În clopot de-ntuneric...*), adică *dincolo de* mulțimea aparențelor, a conveniențelor, a legilor omenești, adică *dincolo de* iluzia (*Maya*), la care, în mod obișnuit, ne referim ca la o indiscutabilă realitate. Poetica sa este cea a „non-imanenței”³. Concepută pentru un alt univers („Împărăția mea nu e din lumea aceasta...”, afirmă Eugen Dorcescu, adeseori, în *Jurnal*, în dialog intertextual cu Iisus Însuși), pentru universul de *dincolo de* orice limită materială, absolut spiritual, seducător, misterios și frustrant, prin aceea că se lasă, doar la răstimpuri, întrezărit:

„O clipă a durat. Sau nici atât.
S-a revelat o clipă Cel Ascuns.
Dar, cât a fost, a fost îndeajuns
Să-mi smulgă lațul morții de la gât.

Verdeață-n jur. Copaci. Și flori. Și-un cer
În care urbea-ntreagă se topea.
Sorbeam adânc. Eram. Și El era.
Și-aștept să vină iar de nicăieri” (*Pe alee-n fața mea...*).

Aceste adieri ale duhului, epifanii sau chiar teofanii, experimentate (după cum o dovedește *Jurnalul*) și inspirat relatate artistic (v. *Pe*

³ V. Eugen Dorcescu, *Poetica non-imanenței*, București, Editura Palimpsest, 2009.

alee-n fața mea...; Prolog; Sub cerul Genezei 1 etc.), amintind de „susurul divin, infinit,/revelat lui Ilie./[...] susurul în care/cele ascunse se-ascund/și cele revelate/își au rădăcina” (*Aici punem punct*), constituie un factor de individualizare, îndepărtând Poetul de spațiul literaturii române și apropiindu-l, mai curând, de misticii occidentali. Ce exprimă *Prologul*, izvorât din pură trăire mistică, în deplinătatea bunei credințe, fără nicio urmă de îndoială în privința autenticității evenimentului la care se referă? Un control superior al emotivității. Păstrarea lucidității în transă. Puterea de a mărturisi și capacitatea de a tălmăci totul pe înțelesul terțului absent:

„N-a fost cu neputință. N-a fost greu.
Aseară am vorbit cu Dumnezeu.
La fel de clar, de simplu, de senin,
Cum ai tăifăsu cu un vecin...”

O tensiune lirică explozivă în proximitatea lui Dumnezeu – v. etapa devastatoare a comunicării prin iradiere, a pătrunderii Ființei în intimitatea, în lăuntricitatea ființei:

„E drept că El tăcea. Sau, mai curând,
Iradia în fiecare gând,
În fiecare șoaptă și impuls,
În fiecare zbatere de puls”.

O tăcere unică, efect al vidului de cuvinte. Care înseamnă ieșirea din contingent. Din gălăgia nocivă. Din frământările superflue. Din condiția de om:

„Tăcerea s-a umplut de sens și țel.
Tăcerea era drumul către El”.

O comunicare abisală, revelatorie. De un asemenea limbaj, neperversit de niciun semn, de nicio convenție, e nevoie pentru ca

insul uman să acceadă la Dumnezeuul său. Cât e trăire mistică și cât e meditație în preliminariile poemului ce tratează cel mai direct și cel mai transparent relația om – Divinitate? Este irrelevant. Avem o soluție lirică pentru o artă poetică de rară cutezanță, cu deschidere spre metafizică, „al cărei centru sau axă este ființa în fața eternității”⁴ (Câți s-ar încumeta să își asume un program atât de pretențios?). O mișcare decisivă, esențialmente lirică (amintind doar de zborul cosmic al Luceafărului, care are însă alte motivații decât setea de puritate și de libertate ce îl animă pe Eugen Dorcescu), justificând și titlul volumului. O manevră surprinzătoare de eliberare de timp, spațiu, limitări de orice fel. Rezultatul: situarea axiologică *sub cerul Genezei*, prima creație a lui Dumnezeu. Din ziua întâi. În pacea de la începutul Creației. De când „Dumnezeu a creat cerurile și pământul” (*Geneza 1, 1*).

Domnul a creat cerul/cerurile pentru Sine. Omul, făurit ulterior, din țărână, după „chipul și asemănarea” Sa, avea să fie locuitor al pământului. Dar ubicuitatea, atotputernicia, dragostea divină pentru „făptură” vor întreține o perpetuă, (in)descifrabilă, vitală relație cu ființa umană, în care El a sădit duh.

Celor aleși, li Se dezvăluie, „când și când”, insinuant sau concret, cu mesaje mai mult sau mai puțin clare, dar întotdeauna pătrunzătoare. Teofania lirică are ca premisă, la Eugen Dorcescu, curăția, inocența, puritatea fără seamă a „ne-nceputului”, revărsarea de bine – întocmai precum *sub cerul Genezei*:

„Nu e nimic mai
minunat,
mai sublim,
în lumea creată de
Yah Elohim,
nu e nimic și
nici nu a fost
vreodată

⁴ A.S. Robayna, *loc. cit.*

ceva mai frumos
decât fânul uitat
din *Poiana*
uitată.
Fânul, greu de
rouă, de
flori,
traversat de raze și
de triluri, în
zori,
fânul
răsfirat de
zefirul hai-hui,
fânul *pur, ne-nceput* (s.n. – M.-I.D.),
pe al cărui covor
mi s-a părut
a zări,
când și când,
urma Lui” (*Sub cerul Genezei 1*).

Sau:

„... Totul e *pur, ne-nceput* (s.n. – M.-I.D.),
în grădinile Domnului.
Am uitat cine sunt. Mi-am uitat pergamentul,
mica glorie, pana.
Stau în zori, plin de rouă, pe prag.
Și privesc: Domnul străbate *Poiana*”
(*Casa mea e o insulă pustie...*).

Pentru ființa creată și iubită, Domnul are un plan. Pentru ea, îi încredințează lui Moise Legea. Pentru ea, Îl trimite pe pământ pe Fiul Său, El Însuși Dumnezeu. *Biblia* vorbește de istoria relației dintre Dumnezeu și om în simboluri perene. *Sfânta Scriptură* este Cartea

adevărului. Infailibilă. Atotcuprinzătoare. Eugen Dorcescu, stihuito-
rul *Psalmilor*, al *Ecclesiastului* și al *Pildelor*, are drept carte de căpătâi
Biblia și, în conformitate cu aceasta, trăiește și se manifestă ca *poeta*
doctus. Simbolurile biblice se recunosc în opera lui poetică, ingenios
valorificate, în contexte actuale:

- simbolul mâniei: „În zori, orașu-nzăpezit îmi pare/*Obrazul*
Miriamei în deșert:/Brusc năpădit de lepră și inert” (*Obrazul*
Miriamei...), „Aici, unde sufletul contemplă/cu spaimă *tavanul de*
fulgere” (*Degetul lui Dumnezeu...*);

- simbolul osândirii: „în calvarul știut:/un om și o cruce” (*Vine*
seara...);

- simbolul salvării, al răscumpărării păcatelor prin jertfa
hristică: „Purtând în orice țișat câte-un cui./Dar mângâiate blând de
mâna Lui” (*Spitalul*);

- simbolul adevărului: „... lumina/de dincolo încă, *neapropiată*”
(*Hallelu Yah 5*);

- simbolul credinței: „Lacrima chiar, căzută pe piatră,/are formă
de cruce” (*Hallelu Yah 6*);

- simbolul Divinității: „*Lumina -/substanță/a eternității*” (*Sub*
cerul Genezei 2) etc. etc.

Nimic, nici măcar moartea, nu poate zădărnici această relație
metafizică: legătura miraculoasă cu Tatăl din ceruri, neidealizată,
cutremurătoare prin abisalitate și permanență („Urci treptele celestu-
lui mormânt/Și Domnu-nchide ușa după tine” – *Asculți în noapte...*).

Eul liric are certitudinea sălășluirii în „palma de azur” a
Dumnezeului treimic, care niciodată nu îl va părăsi. În această cheie
trebuie citit seninul *Psalm* de slavă înălțat de Poet Domnului său:

„Lăudat să fii, Doamne,
pentru lumină și soare,
lăudat pentru alba ninsoare,
lăudat pentru ploi, pentru grâne,
lăudat pentru luna și stelele ce
clipesc primăvara în *Râu* și-n fântâne.

Lăudat pentru bucata de pâine
și pentru paharul de apă, date mie azi,
date ieri, date mâine.

Lăudat că ești Duh. Că-mi vorbești
fie-n vis, fie-n suferință, fie-n gând.

Fiindcă ești.

Lăudat pentru-nmiresmatele ierburi. Pentru
frunze și flori.

*Lăudat că-n final
mă omori...”*

„*Confluențe literare*”, 30 noiembrie 2020.

* * *

TROIȚA FAMILIEI ÎN *ADAM* DE EUGEN DORCESCU

Eugen Dorcescu este scriitorul gray, abisal, inaderent la „lumea aceasta”, cu aspirații metafizice. În viziunea sa, poezia trebuie să exprime nu ființa umană, insignifiantă, nici Divinitatea, de necuprins în cuvinte, ci fascinanta relație dintre cele două entități:

„Un poet important scrie despre *relația* (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură). Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă” (p. 14).

Relația este un principiu ordonator în opera dorcesciană. Fundamentală și exhaustivă este cea dintre Poet și Dumnezeu, o relație în afara oricărui dubiu, pleneră, probată de râvna permanentă, de epifanii, și declarată cu franchețe ori de câte ori se ivește ocazia.

Bunăoară, în poemul-motto *Adam*, ce deschide al doilea volum al *Jurnalului*:

„... Iar Eva, dăruită de Acel
Ce m-a creat, e-un dram din trupul meu.
Un singur trup clădim în Dumnezeu.
În lume, deci, suntem doar eu și El”.

Intitulat chiar *Adam*, acest volum descrie ambianța ca pe un „bâlci al deșertăciunilor”, care sufocă România la începutul secolului XXI, secol în care Poetul se va muta la Domnul său (aceasta fiind a doua certitudine, după aceea că este muritor). Accentele mizantropice din *Îngerul Adâncului* nu se estompează în *Adam*, deși pierde din frecvență. Se reiau, de exemplu, în același spirit critic, virulent, conflictele majore care au înveninat comunicarea cu vecinii, prietenii și colegii de breaslă, atinși de deliruri idolatre, mercantile sau politicianiste. Pe acest fond, se vorbește, mai aplicat decât în primul volum, despre ceea ce motivează inflexibilitatea Poetului în raporturile cu apropiații săi. Acestea nu le pretinde nimic, dar se așteaptă ca ei să corespundă, în orice moment, standardelor sale de moralitate și civilitate. Nu are nicio rețineră în a le incrimina tuturor derapajele, în a-i judeca cu aceeași măsură, cu aceeași exigență, cu aceeași necruțare cu care se judecă pe sine. Este drept și implacabil. „Îi elimină din conștiință” pe cei ce, greșindu-i grav, se dovedesc nedemni de a avea o legătură vitală cu el. Cu unii, în special cu membrii familiei, menține apoi, cel mult, o relație de conveniență, rece, fără empatie, la nivelul modest al capacităților lor de a se manifesta. Se retrage „în pădurea eterată/La care nu ajunge niciun drum” (*Totem*).

Cu totul altfel procedează Poetul cu părinții săi. Relația cu aceștia este indestructibilă. Față de aceasta, amenințată de iminența destrămării, prin moartea unuia dintre ei, manifestă un maxim de responsabilitate. Legăturile intime, sacre, durabile dintre fiu și părinți conturează o triadă privilegiată, relevantă prin raportarea subtilă, dar clară, la Sfânta Familie:

„Și astfél,
și astfél,
și astfél,
făptura-și continuă
drama,
după originarul,
neclintitul model:
Tatăl,
Fiul
și
Mama” (*Elegiile de la Bad Hofgastein*, 26).

Așadar, *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*, destinat prioritar unei lecturi biografice, poate fi citit și din prisma reverberațiilor „neclintitului model”, manifestat nu doar formal, ci în esență, ca permanentizare a unei relații vitale, fără fisură, de neegalat în frământările ce le suscită și în satisfacțiile pe care le oferă.

Dragostea dintre fiu și părinți este netă, intensă, bărbătească, deloc idealizată. Dimpotrivă, de la un punct, afecțiunea trece în umbra frământării de a face față, rațional, cu înțelepciune, și cu voia Domnului, nenumăratelor situații, aparent fără ieșire, în care îl plasează destinul său de fiu vârstnic, cu părinți „bătrâni, foarte bătrâni” (p. 50), ce au depășit de mult anii prescriși omului de către Psalmist, dar și cu o soție firavă, nu foarte sănătoasă: „Când am plecat de la Stroești, tata plângea. Mă întreb: Cum îi voi aduce? Cu ce? Dar Dumnezeu e mare. Îmi pun nădejdea în Dumnezeu...” (*Ibidem*); „Mă obsedează situația bătrânilor, eventualitatea deplasării noastre acolo. Cum voi izbuti să o protejez pe Oli de frig, de oboseală, de încordare nervoasă? În casă e cald (mai cald decât aici), dar baia e neîncălzită, orașul e departe etc. etc.” (p. 53). Asaltul lăuntric al întrebărilor fără răspuns îl macină, îl conturbă (nu poate crea în asemenea condiții) și îl îmbolnăvesc: „... oricât îmi impun să alung aceste gânduri, ele năvălesc spre mine iarăși, năvălesc mereu, de fapt, zac în subconștient. Sunt o sursă de neliniște perpetuă, agravează angoasa și depresia” (*Ibidem*).

Ca niște tresăriri, ca niște treziri din iluzia binelui, sunt întrebările, autoadresate, despre starea părinților: „Ce-or face bătrânii mei, în căsuța lor străveche?” (p. 109); „Oare ce-or face mama, tata? E la fel de frig și acolo?” (p. 126); „Ce face, oare, tata, în momentul acesta? Plouă și acolo? Și el bolește? Dar mama?... Și eu?” (p. 141); „Oare ce face mama chiar în clipa asta? Și frate-meu? Cândva eram foarte apropiați, noi, cei patru. Acum tata nu mai este. Nu știu ce anume, când și de ce, a risipit această monadă... I-a luat locul singurătatea” (p. 148) etc. De asemenea, trezește la realitate gândul împovăraător, angoasant, la părinții aflați pe „puntea” dintre cele două lumi: „Tata e bolnav, și el, și mama sunt singuri și foarte în vârstă. E dureros că nu au o bătrânețe senină, ci una plină de insatisfacții și de încrâncenare. Încerc (și izbutesc, în parte) să-mi imaginez atmosfera de acolo. E iarnă, e frig, nopțile sunt lungi, în jur – numai străini” (p. 130-131); „Mi-a rămas în minte tata – pe pat, ghemuit, slab, scâncind ca un copil. Așa l-am găsit când am intrat pe ușă. Mai apoi, am vorbit, am prânzit împreună cu ei, l-am ajutat să se ridice, să se îmbrace. «Asta-i patima mea», a zis...” (p. 141); „Aseară, i-am telefonat mamei, puțin după ora 18. Se pregătea de culcare. Mi-a răspuns imediat. Era singură și a început să plângă – tare, hohotind. E drept, Angelica e mai toată ziua cu ea, dar noaptea e singură. Singură, în camera ei, în casa goală, în curtea pustie, în noaptea nemăsurată a zăvoiuului, a pădurii, a râurilor. Sub cerul negru, din care ninge etc.” (p. 536).

Doar nădejdea într-un Dumnezeu „Care nu-i va lăsa și nu-i va părăsi (*Nu ne lăsa și nu ne părăsi, Doamne!*” (p. 37) îi fortifică „gleznele” Poetului ce are de purtat crucea grea a conștiinței – încărcată de „patima” fără speranță a tatălui și de îndelungata agonie, de decenii, a mamei. Și asta, în timp ce acasă se succedă episoade dramatice, înrăutățirea stării de sănătate a soției Oli necesitând frecvent consult medical, internări, intervenții chirurgicale și, mai ales, asiduu sprijin, ocrotire, mângâiere,... disimulare. Poetul este mereu încordat, în stare de veghe, la orice oră, gata de luptă. De aceea, reacționează rapid și eficient în tot felul de împrejurări, dar nicio victorie nu poate fi urmată de liniște. „Vulturul morții” planează

deasupra familiei sale. Și, deși lucid, deși conștient de „neagra sa voluptate solitară” (p. 120) și de inevitabila concentrare a tuturor îndatoririlor asupra sa, în momentele-cheie, este invadat de „o mare și dureroasă uimire” (p. 121), se miră de atâta singurătate: „... e trist să constați atotputernicia egoismului, cruzimea inconștientă a nepăsării. Ce copii avem, Doamne! [...] Cât de singuri suntem!” (p. 37). Fără să se victimizeze sau să dispere, Eugen Dorcescu se sprijină doar pe solidaritatea lui Dumnezeu: „Numai noi doi și cu Tine, Dumnezeule Treimic, Cel Veșnic!” (*Ibidem*). Invocarea lui Dumnezeu, rugăciunea, mărturisirile de dragoste deplină mențin relația cu Divinitatea, o nuanțează, îi demonstrează caracterul salutar, mai cu seamă atunci când Poetul își simte „sufletul zdrobit”, precum în Psalmul lui David, *Miserere*.

Cu vremea, distanța la care se află față de părinți, vag surmontată, de-a lungul anilor, de legăturile telefonice, de expedierea de pachete și mandate poștale, dar și de vizitele reciproce, care au loc cu o anumită regularitate, devine un hiatus, drumul spre Stroești (sau spre Timișoara) fiind tot mai greu de parcurs, din diverse pricini. Remușcărilor Poetului sunt atenuate ori de câte ori își amintește că izolarea aceasta este consecința deciziei părinților săi de a se cantona într-un spațiu-timp îndepărtat – și fizic, și psihic. În Stroeștiul în care Poetul revine numai pentru a-și împlini datoria sacră față de ei, cu apăsări sufletești din ce în ce mai mari însă. El glosează, în repetate rânduri, în jurul acestei întâmplări decisive, îl roade gândul că, în atâta timp scurs de atunci, nu a reușit să înțeleagă resorturile unei asemenea hotărâri:

„... deceniile de reproșuri și vaiete m-au istovit. Părinții mei se plâng (pe bună dreptate) că sunt singuri, dar uită că ei au decis (cu atâta vehemență!) să fie așa. De Crăciun, mama și tata vor fi singuri... Cu un sfert de veac în urmă, când le-am oferit o garsonieră în Timișoara, am fost refuzat, chiar repezit. Și iată unde s-a ajuns” (p. 114).

Nu își învinovățește părinții. Ca bun creștin, se învinovățește doar pe sine:

„Eu, decis cum sunt să clarific toate relațiile familiale, în sens creștin, i-am spus, răspicat [fratelui, n.n. M.-I.D.], că, pentru tot ce i-am (și le-am) greșit, îi (și le) cer iertare. Sunt conștient, am continuat eu, că mama, cu firea ei, a împrăștiat familia, dar eu n-o învinovățesc, eu nu învinovățesc pe nimeni de nimic, ci numai și numai pe mine” (p. 321).

Tatăl și mama sunt subiectele unui îndelungat, contorsionat, dar pasionant și util proces de descoperire de sine în cei din care s-a născut. Reconstituirea unui traseu existențial (v. *regressus ad uterum*) generează întrebare după întrebare, toate fără răspuns, desigur, iar concluzia (re)confirmă obtuzitatea ființei umane, condamnată la a nu cunoaște adevărul propriei vieți-morți:

„Mă înspăimântă misterul propriei mele vieți. Adâncimea ei în timp, bulboana ei. Îmi revin în minte vechi amintiri. La Bâlțișoara, tata și mama, tineri, noi – eu și frate-meu – mici, foarte mici. Imagini din curtea școlii, soare, aleea mărginită cu pietre văruițe, o minge, un băiat care juca bine fotbal, seara, focul din odaie, o scrisoare care arde... Când? Cum? Unde au fost și au pierit toate acestea? Cum de au pierit? Iată-mă, sunt eu însumi bătrân și privesc în profunzimile ființei mele, nesfârșite... E-ngrozitoare viața. E o pedeapsă. Și un exil. Mă întreb uneori ce forță tainică ne ține vii, când știm prea bine că vom muri” (p. 140).

Cu toate acestea, Poetul stăruie în a-și cerceta părinții. Cu mocnită revoltă – din cauza trecerii crude a timpului și a transformării amintirilor frumoase ale copilăriei și adolescenței în dureroase aduceri-aminte –, dar și cu amara vigilență a celui ce știe cât de viclean e timpul, Poetul se lansează în nuanțate, percutante analize psihologice sau în vibrante, ample memorări, pentru a-i cunoaște, înainte de a fi prea târziu. Surmontând inerentele dificultăți de conviețuire cu aceștia, inclusiv riscurile pe care suprasolicitarea le implica pentru fragilitatea soției sale Oli, autorul îi aduce peste iarnă la Timișoara. După plecarea lor, fiecare amintire, îndepărtată sau recentă, intensifică melancolia:

„Amintindu-mi-i, acum, în cadrul bonom al ușii, regălesc, pe ecranul memoriei afective, chipurile și siluetele lor de demult, din vremea prunciei mele. Tata, sobru, distins, mai degrabă blond («supus austriac», cum îl ironiza, cu duioșie, mama), înalt și subțire ca un paltin, ferm, etic, devotat alor săi, învăluind lumea în albastrul clar al privirii sale. Mama, brunetă, moderată ca statură, cu ochii de un verde intens, desăvârșită stăpână a casei, răsând, uneori, cu lacrimi, și dezvelindu-și dinții albi, strălucitori. Inegalabilă cunoscătoare a firii omenești (cum observa cumnata mea, Gabi), dotată cu un subtil talent actoricesc (putea imita gesturi, tonul vocii, atitudinii), plină de umor (nu întotdeauna blând), dominatoare din instinct... Ce personaje! Ce cuplu! Doi dascăli de țară, de modă bună și de modă veche, mândri de profesia lor, cu bibliotecă, cu lecturi, cu educație socială, cu simțul datoriei. «Două statui de bun simț», cum i-am numit într-un poem din *Cronică*.

La plecare, și-au lăsat (sau au uitat) săpunul în baie. De câte ori îl văd, amintirea lor e și mai chinuitoare” (p. 42).

Oricine îl recunoaște, parțial, dar în mare măsură, pe Poetul Eugen Dorcescu în portretele schițate de diarist părinților săi. O „statuie de bun simț”, impozantă, plasată central pe coperta I, în fapt o fotografie a bustului în bronz, inspirat modelat până la cele mai nebănuite detalii de către cel mai mare sculptor al persoanei din Banatul istoric (din întreaga Românie, probabil), de prietenul Aurel Gheorghe Ardeleanu, dovedește, în mod izbitor, descendența Poetului din intelectuali „sobri, distinși”, cu dragoste de oameni și de țară, devotați unei cauze de natură spirituală, cu ochii larg deschiși spre lume și spre ei înșiși, cu sănătate trupească și morală, străini de orice compromis și cu un puternic simț al datoriei. În plus, ca factori distinctivi, ies la iveală și trăsături ale personalității Poetului, aflate într-o admirabilă sinteză, cum ar fi: scrutarea unor orizonturi îndepărtate, metafizice, credința neșămutată în Dumnezeu, abnegația creatoare, abisalitatea, când tenebroasă, când luminoasă, altruismul.

La scurt timp după deceniul ultim al secolului trecut, deceniu al unei majore decepții postrevoluționare, când a primit lovituri din

toate părțile, fără excepție, și s-a retras în locuința-chilie, dedicându-se, în pace, inspirației de a stihui cărțile poetice și sapiențiale ale *Bibliei*, Eugen Dorcescu și-a pierdut tatăl. Pentru Poet, Stroeștiul n-a mai însemnat nimic fără tatăl său. Remușcarea de a nu fi putut face mai mult pentru el a resimțit-o dur, în sens célinian. Acest sentiment al eșecului l-a determinat să-i consacre, oarecum compensatoriu, dar și pentru a urma învățătura biblică, mai mult timp, mai multă atenție mamei sale văduve – aflată la vârsta de 92 de ani, când nevoia de a fi asistată în permanență era evidentă. Relația cu părinții se reconfigurează. Mama, în umbra căreia se întrevede, la răstimpuri, figura inubliabilă a tatălui, este o prezență uriașă și monumentală. Ar putea constitui substanța unei cărți de sine-stătătoare, cum nu știu să mai existe în literatura română. O carte comparabilă ca forță ilocutionară și impact cu *Mama* lui Maxim Gorki sau cu cea a lui Pearl S. Buck, distinsă cu Premiul Nobel. Poetul preferă să o rețină în „cartea vieții sale”, care este *Jurnalul*. Care oglindește, în împrejurări multiple și variate, atât șansa, cât și tortura de a avea o mamă nonagenară. Mama este caracterizată, încă din prima tinerețe, de când i-a murit primul născut, la numai șase luni, sau chiar mai de mult, poate de când a rămas, la patru ani, orfană de tată, de o cumplită frică de moarte. „Cred că am să mor azi” este un enunț cu care fiul s-a obișnuit, fiindcă l-a auzit rostit obsesiv din adolescență până la bătrânețe. Indispoziția ce i-o creează receptarea lui se conjugă cu o compasiune sinceră, a cărei rațiune ni se dezvăluie, absolut magistral, într-un pasaj argumentativ, încheiat cu enunțuri de o emoție debordantă:

„Meditez, acum, la toate acestea, și cred că două au fost momentele cu dur impact asupra mamei. Mai întâi, moartea aceluiași frățior, Gheorghe (Gigicuță, cum era alintat). Apoi, plecarea mea și a lui frate-meu de acasă și, mai cu seamă, căsătoria noastră și stabilirea, definitivă, la mare distanță. Mama nu a putut îndura înstrăinarea noastră și a căzut pradă unei teribile angoase de separare, care i-a tulburat vehement lăuntrul, aidoma unui copac tenebros, chinuit de furtună. Cine știe? Poate că subconștientul ei (foarte puternic, de altfel) asimilează plecarea noastră plecării primului ei fiu, actualizând

drama și trauma, ce trecuseră în memoria pasivă. De aceea, îmi zic, ne abordează cu disperare, fiindcă ne vrea vii, convingători, prezenți, lângă ea, cum ne-a vrut întotdeauna, cum ne vrea mai ales acum, când e singură, când și tata a plecat, iar noi, cu nepăsare și inconștiență, reiterăm gândul și amintirea morții, cu fiecare venire, cu fiecare plecare. Apelurile ei telefonice, scrisorile ei, interpelările ei, reproșurile ei, vaierele ei sunt chemări, implorări, strigăte de ajutor. Poate că numai atât dorește mama: să fim vii. Și, pentru firea ei incapabilă de compromisuri, a fi vii însemna, înseamnă, să putem fi văzuți, auziți, atinși, să fim în preajmă, la aceeași masă de demult, în aceeași casă de demult, în aceeași viață de demult. Ce himeră! Cât de himerică a fost și este mama! Ce poet a fost și este mama!... Cât de mult am iubit-o!” (p. 377-378).

Strategia sa de a-și descoperi mama, pentru a-i veni corect în ajutor, implicând fișe de observații, deducții, interpretări, este foarte interesantă, dar nu revelatorie. Adevărul îi rămâne tot lui Dumnezeu:

„Am avut, brusc, senzația că, în sfârșit, într-un moment când nu se mai putea supraveghea, mama a devenit descifrabilă. Am intrat în camera ei și am văzut-o așipită pe fotoliu. E foarte bătrână, desigur, dar, chiar așa, în restul timpului, deși slăbite, deși macerate de vreme, trupul și chipul mamei exprimă forță – așa cum au exprimat mereu: forța unei interminabile (și, probabil, de cele mai multe ori, mimate) suferințe. Acum, însă, mama era întruchiparea non-ființării. Și mi-a trecut prin minte că ea, de fapt, întotdeauna, ca miez al ființei, ca esență a ființei, în ciuda energiei fizice, a sănătății organice, a fost un om mort. Mama a fost și este un om mort, care trăiește, expunând, clipă de clipă, tuturor celor din jur, oroarea aceasta ontologică. Mama este un defunct obligat de misterul lumii să fie trăitor între oamenii vii. Ea își exhibă, fără să conștientizeze, statutul, invocând, mereu, suferințele ce-i vor provoca moartea, invocându-și demonul, strigându-și egocentrismul cumplit, originalitatea ei absolut uimitoare. S-o compătimesc? S-o privesc atent, ca un ins ce meditează la condiția umană? S-o iubesc? Mama nu poate fi iubită. Nu aparține lumii

acesteia. Nici celelalte oare? Nici lumii de lumină? Numai Atotputernicul poate să știe” (p. 449).

E posibil ca într-un asemenea act de contemplare să-și aibă originea tulburătorul vers:

„Tata a murit o singură dată. Mama moare în fiecare zi...” (p. 541).

Mama nu se lasă descifrată. Ea face parte din categoria „dificililor”. A insinuațiilor. A nemulțumirilor. Dar, mai ales, a celor incompatibili cu oricine. Are un suflet bolnav de mult. O depresie cronică, datând din primii săi ani petrecuți la Stroești:

„Ora 16:15. O vorbă memorabilă a mamei, rostită ceva mai înainte, în timp ce conversam, afară, la soare: «Am fost o martiră! Cât am suferit...» Am tăcut. Și ea a tăcut îndelung. M-am gândit că, poate, are dreptate. Ea a crescut într-un mediu citadin, în familia unchiului ei, om cu studii superioare de drept, într-o familie cultivată și înstărită. Dar n-a ezitat să părăsească, mai târziu, orașul (în care eu și frate-meu ne-am născut, unde și ea, și tata aveau casă și post sigur de dascăli), nu a ezitat să-l urmeze pe tata la Stroești, localitate esențialmente rurală (în bine și în rău), dat fiind că tata se angajase să-și îngrijească, la bătrânețe, părinții. Țin minte foarte bine cum mama a tânjit, în tăcere, după o coafeză, după o croitoreasă pricepută, după un parfum bun, după o cofetărie” (p. 372).

În relațiile cu o astfel de persoană, pedagogia biblică recomandă „înfrânarea” reacțiilor spontane, înfrânare care „trebuie să fie luminată de conștiința penitenței creștinești. Atunci totul este nu doar tolerabil, ci chiar încărcat de bucurie spirituală” (p. 206).

Familiarizarea târzie cu felul de a fi al mamei, netrucat, pune într-o altă lumină maleabilitatea tatălui, capacitatea acestuia de a trăi, timp de șase decenii, sub dominația, sub tirania mamei. Întrebările sunt tardive, desigur. Poetul se umple de milă. Dar și aceasta este inutilă. Pe de o parte, fiindcă nimic nu se mai poate remedia, pe de alta, pentru că amintirea corijează asemenea reflecții:

„Tata și mama nu se certau, nu se neglijau, nici în particular, nici în public, erau, amândoi, de o moralitate desăvârșită. Noi, copiii,

nu am avut nicio grijă, ne-am desfătat în edenul naturii și în edenul familiei” (p. 377).

Egoul mamei răbufnește, augmentat, necenzurat, abia în cel de-al zecelea deceniu al vieții sale. Edificat asupra pornirilor ei, pe care le etichetează drept „sado-masochiste”, Poetul nu cedează exceselor, ci le „driblează”, le controlează și le sublimează în creație. Astfel, izbutește să evite dezastrul relațional, având mereu în minte o simplă și infailibilă frază hortativă – „Părinți, nu întărâtați pe copiii voștri, ca să nu deznădăjduiască” (*Coloseni 3, 21*). Mama ignoră adeseori acest îndemn, dar el o oprește cu tact în momentele de criză, arătându-i disponibilitatea de a o înțelege și de a o respecta necondiționat:

„... de fapt, și-a atins ținta: a pus încă o verigă la străvechiul și eficientul lanț. Nu trebuie să treacă nicio zi fără acest memento: «Sunt aici, și tu (și voi) trebuie să te dedici (să vă dedicați) îngrijirii mele. Eu decid câtă e și cum e libertatea voastră». Întrec măsura, firește. Eu n-am fost niciodată prea supus, am rămas în expectativă; frate-meu, da, a fost și este. Și se răzvrățește. În van. Însă, atât el, cât și eu, laolaltă cu soțiile noastre, o iubim și o îngrijim pe mama. Dar ne-ar plăcea să o facem fără această teroare. Mă întreb, totuși: Am face-o fără teroare? Nu cumva instinctul mamei are dreptate?” (p. 226);

„Mama are pornirea, dorința și capacitatea inadmisibile de a-ți ocupa tot timpul, de a se instala în miezul existenței tale, fără sfială, fără milă, fără dram de înțelegere, încercând să te oblige a trăi numai pentru ea. [...] Eu nu zic să o abandonăm pe mama, dimpotrivă. Trebuie să avem grijă de ea, dar rațional, potrivit poruncilor biblice, nu conform instinctualității păgâne” (p. 371).

Asemenea secvențe atestă rolul covârșitor al *Scripturilor* în modelarea comportamentului filial. Dar, la conturarea atitudinii sale față de mama, contribuie, notabil, și bunul simț nativ, și dragostea, și admirația pentru firea nonconformistă, originală a acesteia („Cum ai vrea să fie mama unui poet?”, p. 390, l-a întrebat cândva inteligenta Sorina Jecza), fire complicată, de altfel, consubstanțială cu a sa.

*

Ori de câte ori Poetul se află față în față cu părinții, ori de câte ori vorbește cu aceștia la telefon sau le transmite mesaje scrise, li se adresează cu bună-cuviință, calm, delicatețe și înțelegere. Iată, în acest sens, o scenă uluitoare, în care Poetul își păstrează calmul și își adaptează replicile, cu cea mai mare căldură imaginabilă, la cele provocate de regretabilul delir al mamei:

„Întâmplare dureros-amuzantă cu mama, acum câteva minute. Mă cheamă în camera ei, în mare taină. Mă roagă să mă așez și să închid ușa. Apoi: «Am fost informată (sic!), adică am aflat, nu știu cum am aflat, că tu te-ai însurat cu Oli». – Stupoare – «Da», zic, «sunt însurat cu Oli». «Păi, de ce nu ne-ai spus și nouă?» «V-am spus», am răspuns eu, cu blândețe, «nu știi, am fost împreună la Stroești, cu Alina...» «Da, să veniți, să veniți», a continuat ea. Și a reluat: «Dar Dinu știe?» «Știe». «Foarte bine, foarte bine. Oli e fată bună, are casă... Casa asta e a ei, nu?» «Am cumpărat-o împreună», i-am spus. «Da? Ei atunci, e și mai bine». Etc. Iată, așadar, unde ne aflăm. Mi se pare de necrezut, deși, desigur, nu e singurul caz și nu sunt eu singurul care asistă la asemenea dezastre (dar, pe cât e de firesc, pe atât e de înspăimântător)” (p. 466).

Poetul își stăpânește reacțiile spontane, cumpănește înainte de a i se adresa mamei sau de a se exprima în legătură cu ea, așa cum nu reușesc să facă întotdeauna ceilalți membri ai familiei. De pildă, fratele Dinu o consideră pe aceasta „demonul său” și zidește ușa ce despărțea camera lui de cea a mamei, pentru a-i bloca nevroticele apeluri nocturne: „De dimineață, *à l'improviste*, a telefonat frate-meu. Și el, și nevastă-sa (pe care o auzeam completându-i spusele, din apropiere) sunt scoși din minți din pricina mamei. «E demonul meu», a zis frate-meu, înnebunit. Îl trezește noapte de noapte, îl exasperează cu bolile ei fantasmagorice” (p. 321); cumnata Gabi, soția fratelui, vede în mama-soacră o ființă „infernă” („Cumnata-mea a spus despre mama: «este infernală» – citez textual)” (p. 477); chiar și Oli, impulsivă, o repede o dată, regretând enorm apoi: „Ceva mai devreme, a telefonat mama. A răspuns Oli. Mama, care se simțea singură (am vorbit și eu cu ea), a început, firește, să se vaite, iar Oli, înciudată, a repezit-o. S-a

inflamat, a pus-o la punct și, iată, după 10 minute, îi pare rău. A venit la mine, să-mi spună că nu trebuia să-i răspundă astfel mamei, că a reacționat nesăbuit...” – p. 323.

Poate tocmai de aceea Eugen Dorcescu a fost preferatul mamei:

„M-a întrebat când merg acolo, că «toată nădejdea», zice mama, ar fi în mine. «Nu doar în mine», i-am răspuns, «ci în toți»” (p. 384).

Poetul nu abdică de la principiul creștin al respectării părinților. El știe prea bine, din instinct, din lecturi spirituale, din experiența de viață, ce semnificație sensibilă au enunțurile referitoare la propriii părinți sau cele destinate lor. Și nu ezită să orienteze și atitudinile celor din jur după învățătura creștină:

„Va fi greu cu mama aici, la toamnă. Ca să ne păstrăm cumpătul, va trebui să nu uităm o clipă că suntem creștini”.

Comentariul său evidențiază implicațiile benefice ale smereniei, ale cuvioșeniei ce ar proba însușirea poveștelor *Scripturii*: „Or, acesta e un câștig imens. Persoanele năzuroase, cum e mama, contribuie mult la zidirea lăuntrică, la întărirea celor apropiați, tocmai fiindcă îi obligă să-și înfrâneze dorința de ripostă, reacția instinctuală. E un fel de penitență. Prin urmare, înfrânarea trebuie să fie condusă exact de această conștiință a penitenței. Altfel, dacă e laică, dacă e înfrânare, pur și simplu, pornirea nesatisfăcută izbucnește, mascat, disimulat, în altă parte și poate îmbolnăvi fie trupul, fie sufletul, fie și trupul, și sufletul. Cât despre apelul la ripostă, acesta nici nu intră în discuție, este cădere, nu ține nici măcar de insul civilizată, ca să nu mai vorbim de creștin” (*Ibidem*).

Prin onestitate și continuitate, relația privilegiată cu părinții, chinuți în deceniul de referință (2000-2009) de inevitabilitatea apropiatului sfârșit, de neputințe trupești și de singurătate, este o izvorniță de substanță afectivă, morală și, nu în ultimul rând, creativă. Poetul petrece nopți de insomnie sau ore întregi din zi gândindu-se la ei, răvășit de presiunile obligației filiale, lăuntrice, resimțită încă de dinainte de a-i parveni cunoștințele de morală creștină. De altfel, avea modelul propriilor părinți, care și-au sacrificat carierele, au renunțat la confortul citadin, pentru a-i îngriji bunicii de la Stroești.

Suferința tatălui, ca și cea, previzibilă și mult prelungită, a mamei îi tulbură Poetului – și soției sale – momentele, sporadice, de bucurie, ocolind prim-planul fenomenologic și infiltrându-se în inima sa strânsă de continua îngrijorare:

„Mama și tata au fost primii care m-au felicitat. Am împlinit, într-adevăr, 61 de ani! Tata e slăbit, stă în pat, articulează greu cuvintele. O să vin să-i văd, le-am zis. [...] La ora 12, m-a sunat Marcel Tolcea, să-mi spună că mâine apar *Elegiile*. Se pare că vineri va fi lansarea lor la Orizont. Deci, ne pregătim de acest eveniment. În paralel, nu pot uita vocea tatei. O amărăciune adâncă îmi umple sufletul” (p. 138-139);

„La 12 – lansarea volumului meu *În Piața Centrală*. Sală arhiplină. La masă, în ordine, Cornel, Paul, eu, Grațiela Benga. Au prezentat cartea Cornel, Paul și, mai ales, ca protagonist, Grațiela Benga. Apoi, din sală, au mai vorbit: Dan Negrescu, Marcel Turcu («Eugen Dorcescu e gândul greu»), Aurel Turcuș, Rodica Bărbat, Mircea Șerbănescu și Părintele Ioan Petraș (care mă tot numea «maestrul Dorcescu»). Poate și alții. Cornel s-a referit insistent la prefața lui Virgil Nemoianu. Constanța Marcu m-a întrebât de ce nu am făcut eu însumi o prezentare a cărții. Ea, ca mare admiratoare a discursurilor mele, a avut această idee năstrușnică. Deci, s-a încheiat și acest eveniment. Revenim la conviețuirea insolită – noi/mama – și mă întreb cum și dacă vom putea rezista.

*

Mama – *angoisse de séparation*⁵ – montase o mică și dramatică piesă a suferinței. Zăcea, în pat, cu ușa deschisă, gemând ușor, sacadat” (p. 446-447).

Aceste două personaje – tatăl și mama – ocupă, coagulează, înnoobilează o bună parte din volumul diaristic *Adam*. Accentuata particularizare a relației cu părinții este contrapunctată de universalizarea imaginii lor, proiectată simbolic pe ecranele marilor culturi ale umanității – v. *Abba, Pater și Genitrix*.

⁵ Fr. „angoasă de separare”.

Din această perspectivă, *Adam* este o carte despre iubirea și cinstirea părinților, despre împlinirea datoriei filiale, despre tenacitatea de a încadra relația cu genitorii în parametrii fixați de porunca divină:

„Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământul pe care Domnul Dumnezeuul tău ți-l va da ție” (*Ieșirea* 20, 12).

Adam este o mărturie pentru felul în care, până la sfârșitul drumului lor pământesc, Eugenie și Alexandra Berca (Dorcescu, înainte de căsătorie) și-au avut cei doi fii și soțiile lor alături, în gând și în fapt, căci toți patru au respectat, după puteri, această poruncă:

„Pe tata și pe mama i-am văzut ieșind pe poartă și i-am condus până la cimitir. I-am văzut așezați în criptă” (p. 540).

Prezențe pregnante, memorabile, părinții Poetului sunt partenerii săi într-o relație „de sânge” armonioasă, stabilă, fără nicio fisură. O relație nuanțată, cu nenumărate aspecte, dar niciodată edulcorată. Dimpotrivă, analizată realist, dintr-o imensă nevoie de cunoaștere, și fructificată artistic – atât în poezie (a se vedea volumele *Moartea tatălui* – 2005 și *Elegiile de la Bad Hofgastein* – 2010), cât și în proză (a se vedea volumele *L’histoire d’une nevrose*, 2007; *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal – 1991-1998* și *Adam. Pagini de jurnal – 2000-2010*).

Marea originalitate a romanului-jurnal *Adam* constă în analiza tensionată a echilibrului dinamic dintre instinct și conștiință, cu biruința, sempiternă, a conștiinței. Eugen Dorcescu este „o conștiință”, așa cum, pe bună dreptate, afirma Livius Petru Bercea. Cât privește statutul familiei sale, acesta dobândește un relief aparte prin viziunea troiței spirituale, revitalizând modelul străvechi, ilustrat de scriitorii mistici și religioși, într-o lume tot mai tristă, parcă lipsită de har și de perspectivă, în zilele ce le trăim.

„*Confluențe literare*”, 29 noiembrie 2020.

CEL DE PE URMĂ NOR DE FUM*

De când am cunoscut opera lui Tudor Arghezi, caut găzduire, din timp în timp, în poezia românească.

De curând, am citit un volum de Eugen Dorcescu și am rămas fascinat. Și, de asemenea, entuziasmat. Se intitulează *Poemas del Viejo* (*Poemele Bătrânului*) și s-a publicat la Ediciones Igitur.

Excelența poeziei sale se manifestă cu naturalețe și superioritate. La fel, forța sa, subtil înlănțuită în delicatețe: acest contrast este captivant, seducător.

Întregul poem este un efort temerar de explorare a bătrâneții. Nu cauzele, nici efectele acesteia, ci esența ei: *ceea ce este ea*. În versuri fine și necruțătoare, poetul ne spune că: „a iubi pe cineva dintre oameni/înseamnă/a dori să trăiești tu în locul lui/- spre a-l feri de ororile vieții -” și că: „a urî pe cineva înseamnă/a dori să îl faci pe acela să/trăiască în locul tău”.

Apoi, ne flagelează:

„... și Bătrânul nici nu se iubește,
nici nu se urăște,
el nu mai trăiește de mult în
locul său,
el nu mai trăiește
în niciun loc
și n-a murit încă”.

Bătrânul, așadar, supraviețuiește, rătăcind în uimire; este un nemort, un *nosferatu* transilvan.

Cu amară tandrețe, *Poemul 5* debutează evocându-i fiicele:

„Fiicele Bătrânului nu
l-au uitat, deși, de fapt,
nu-l mai țin minte”.

Încă Regele Lear întreba:

„Spuneți-mi, fiicele mele (...)
care dintre voi mă iubește mai mult?”

Dorcescu știe, cum știa și Shakespeare, că fiicele, mai mult decât fiii, dau mărturie despre scurgerea vieții unui tată. Ele generează viață nouă, care, fără ură, dar și fără compasiune, poate ajunge la o azvârli pe a noastră într-o mansardă.

Însă Bătrânul, el, care *știe*, înțelept fiind, sau obosit:

„... nu le-nvinovățește, el nu
învinovățește niciodată pe
nimeni (poate tocmai de-aceea
nu-l mai țin minte),
el contemplă liniștit marele
râu al timpului...”

Cunoscutul trop al *vieții ca râu* (Heraclit, Jorge Manrique...) nu este aici un procedeu comun, lipsit de imaginație, ci o figură retorică clasică, dar proaspătă și reînnoită, grație a ceea ce am semnalat la început: o mare naturalețe în versuri (afectată doar de tăietura lor capricioasă). Imaginea ce se pictează înaintea ochilor noștri ne umple de cutremur și de simpatie: Bătrânul, împăcat, privește viața ca pe ceva aproape străin, ceva care se îndepărtează, de data aceasta, pentru totdeauna.

Poemul 9 atinge măduva, miezul, substanța însăși a bătrâneții:

„... festinul acesta funebru a
început de mult,

din copilărie aproape,
Bătrânul a trăit frenetic,
a iubit, a petrecut, a muncit,
dar, niciun moment, n-a
părăsit masa de ceață și fum
a lui Thanatos...”

Norul de fum al morții; este fum, fiindcă este foc și, de aceea, va fi cenușă. În ultimul poem, Dorcescu se întoarce la fiice, deoarece știe că, pe lângă semnalarea unui final, ele luminează un început:

*„Las hijas ya mayores,
los nietos han crecido,
el cigoñal se inclina
lentamente
hacia la ceniza”.*

(„Copiii sunt mari, nepoții au/crescut,/Cumpăna se înclină încet/spre cenușă”).

*Comentariu apărut în periodicul spaniol *Málaga Hoy*, vineri, 9 iunie 2017, și în *Lapsus calami*, Blog de Sanz Irlles, la 11 iunie 2017. Textul a fost tradus și publicat, în limba română și în România, cu acceptul autorului.

„Confluente literare”, 2 august 2017; „Națiunea”, 5 august 2017.

* * *

POEZIA LUI EUGEN DORCESCU NE REVELEAZĂ NUMELE SECRET AL LUCRURILOR

Am cunoscut poezia lui Eugen Dorcescu într-o traducere spaniolă a *Poemelor Bătrânului* (*Poemos del Viejo*, Ediciones Igitur, Montblanc, Tarragona, España, 2012) și m-a impresionat puternic. Am scris atunci, cu privire la acest volum: „Excelența poeziei sale se manifestă cu naturalețe și superioritate. La fel, forța sa, subtil înlănțuită în delicatețe: acest contrast este captivant, seducător”.

Apoi, mi-a parvenit altă carte, antologia *Elegías Rumanas* (Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Obra reunida, Selección del autor, Editorial ARSCESIS, La Muela, Zaragoza, España, 2020. Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Biobibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, 286 p.), unde sunt reunite poeme din mai multe opere ale sale. Este o carte ce onorează strădania unui editor autentic, o carte extraordinară, desăvârșită până în detaliile sale, cu un format original, cu o tipăritură impecabilă, cu hârtie fină și rafinată, cu o „perigrafie” (cum o numește Antoine Compagnon) generoasă, care, în fiecare pagină, înconjoară poemele cu un amplu spațiu vital, în care ele plutesc și respiră, pentru ca, astfel, să ajungă la noi cu energia lor intactă. Pe copertă, se află un spic aurit, în relief, care stimulează simțul tactil, aidoma unui semn vegetal din *Braille*. Ce mare și minunată este munca prietenilor de la Editura Arscesis!

Lectura acestei cărți, a *Elegiilor Române*, este un șoc, o veritabilă comoție, căreia îi urmează, de îndată, o emoție plină de recunoștință.

Lectura sa este un drum, chiar mai mult decât cel pe care îl anunță volumul *Drumul spre Tenerife* (*El camino hacia Tenerife*, Ediciones Idea, Santa Cruz de Tenerife – Las Palmas de Gran Canaria, Islas Canarias, España, 2010).

Imaginea *drumului*, ca întrupare a călătoriei, se interiorizează și, în loc de a se fixa în timp, se desfășoară, crește și se autogenerază, cu o evidentă și pătimașă frenezie:

*... și drumul
drumul necruțător
el întruparea cosmică a ideii
de călătorie el
întruparea ideii de
unde va sau
mai curând de
niciunde
se satură cu sângele soarelui
cu limfa lui le absoarbe
se umple lăuntric de soare
poartă substanța solară prin
întregul său trup ireal
apoi sătul liniștit se reazăază
între mine și tenerife
se așază între mine și
viitor...*

Poezia invadează totul în *Elegías Rumanas*, nu doar ideile și imaginile, ci până și forma pură a textului. Ne referim la felul în care Dorcescu împarte versurile în momente neașteptate, astfel încât cuvintele își dobândesc funcția sintactică (și poetică) după cum vrea a o citi lectorul și ceea ce, pentru unii, este subiect, pentru alții, este predicat sau complement... Acest mod de a segmenta stihurile este, deopotrivă, un spectaculos artificiu și o magică manieră de a descoperi o altă naturalețe, ascunsă în curgerea poemei. Este o altă cale de a singulariza obiectul artei, poemul însuși în acest caz, întunecând forma pentru a augmenta dificultatea receptării și, prin aceasta, pentru

a augmenta durata percepției. Mulțumesc! Cine vrea să fugă atunci când se află în interiorul unui poem?

Ca toată poezia mare și adevărată, creația lui Eugen Dorcescu descoperă, revelează, face să se vadă ceea ce nu știusem să vedem mai înainte.

Poezia lui Dorcescu ne revelează numele secret al lucrurilor.

„Confluențe literare”, 8 iulie 2020;

„Armonii culturale”, 8 iulie 2020.

LA O LANSARE DE CARTE: *HERMENEIA* DE MIRELA-IOANA DORCESCU

Vineri, 5 aprilie 2019, am urcat, direct din viața cotidiană, în Sala de cenaclu a Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor și a revistei „Orizont”, unde s-a lansat cartea *Hermeneia* a Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu. La prezidiu, alături de Cornel Ungureanu, stăteau soții Foartă și soții Dorcescu, astfel încât am avut, în fața mea, doi dintre cei mai de seamă poeți ai României.

Într-o ambianță de emoționantă prietenie, s-a vorbit despre cariera și lucrările Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu – de la cercetarea lingvistico-poetică, la roman și eseistică – și despre originala lucrare ce se lansa. Ajuns acasă, m-am retras în una din chiliile locuinței mele și am început să parcurg cele trei cărți, pe care soții Dorcescu mi le-au înmânat când am ajuns, intrând, acum, prin lectura lor, într-o mirifică lume.

Prima carte parcursă a fost, desigur, *Hermenia*, care e închinată, în întreaga ei substanță, Poetului Eugen Dorcescu și împlinitei relații a acestuia cu autoarea.

Cel dintâi capitol pleacă de la un mai vechi eseu al Poetului despre *secțiunea de aur* în poezie. Autoarea analizează, din această perspectivă, o serie de texte ale lui Eminescu, Blaga și ale altor poeți români, în final și câteva ale lui Șerban Foartă, dar mai ales, ale lui Eugen Dorcescu. Cei doi, pe care, mai devreme, îi întâlnisem, la „Orizont”, în carne și oase, erau acum invocați ca voci, ca duhuri creatoare de artă poetică majoră. Cel care ne recitase, cu câteva ore în urmă, poezia sa *În tăcere* (Eugen Dorcescu), devenea, în paginile cărții ce o citeam, cauza formală și finală a unor structuri poetice de o frumusețe transtemporală.

În capitolul următor, Mirela-Ioana Dorcescu se concentrează pe această voce, inserând în text o suită de studii redactate în ultimii ani asupra poeziei sale. Se începe cu anul 2015 și culegerea *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*. Registrul abordării e acum altul, neocolindu-se coniecturile existențiale nemijlocite, ca, de exemplu, fericirea și apoi drama finală a cuplului Olimpia-Octavia Berca – Eugen Dorcescu, context lumesc, din care a izvorât extraordinara poezie a volumului menționat. Urmează alte studii succesive, centrate, în mare măsură, pe identitatea arhetipală a Poetului, care, „în metatextul poeziei se comentează pe el însuși”: *Lupul* (2016), *Râul* (2018), *Drumul* (2019). Studiul *Rimele rare* (2017) subliniază orizontul transcendent ce dimensionează trăirile și lirismul Poetului.

Trecând mai departe, paginile ne mută într-un cu totul alt registru, într-o atmosferă de jurnal, cronică, sau chiar reportaj. Citesc, astfel, secvențe narrative din aceeași perioadă, 2017-2019, în care autoarea apare, împreună cu Poetul Eugen Dorcescu, în situații precizate în timp, printre rude, prieteni, cunoștințe, de data aceasta în calitate de soție a sa, participând la evenimente bine determinate. Astfel, de pildă, plecând de la Carani, se ajunge la o vizită făcută la cripta fostului Mitropolit Vasile Lazarescu, despre care autoarea, nepoată a ierarhului, scrisese un roman; apoi, un drum la Bozovici, cu ocazia lansării unui volum de poezie... participarea la Festivalul de poezie de la Uzdin, unde Eugen Dorcescu a primit Marele Premiu „Sfântul Gheorghe”... o lansare de carte (romanul *Celesta* al Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu) în Biserica din Piața Dacia... secvențe dintr-un Revelion petrecut împreună cu familia Foartă... momente din anul aniversar 2017 etc. Viața cotidiană se desfășoară calm, decantând buna așezare a noului cuplu printre cunoștințe și oamenii de cultură ai locului... printre oameni ai Bisericii... etc. Duhul creator de artă majoră, Poetul cu identitate arhetipală, e, aici, în circumstanțele evocate, printre noi, un om ca toți oamenii... Dar, când ia, public, cuvântul, pe o temă, spusele sale se încarcă de gravitate...

În final, autoarea punctează încă o ipostază a existenței umane, cea din efigie. Sunt invocate, pe scurt, câteva personalități plecate

dintre noi, de la Catedra de specialitate a Universității de Vest: doamna Profesor Comloșan, apoi scriitoarea și editoarea Corina Victoria Sein, profesoara Vali (Bobină Vucovan).

Am închis cartea. În cele din urmă, stai și te gândești: „Omul!”... Nu se încheie prin ceea ce trăiește și face, mai ales dacă are un har aparte și o existență marcată de patos spiritual... iradiază în poveștile și comentariile despre el... plutește întru Logos...

Am luat și cea de-a doua carte primită, *Elegiile de la Carani* de Eugen Dorcescu (2017). Ca un lector ce s-a atașat de volumul *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015), am receptat miracolul prin care un muritor, ce-și împlinește, până la capăt, suferința pierderii, poate ajunge la o – poate nesperată – renaștere. Primul grupaj de poezii din volum, fiecare având un titlu, se încheie, semnificativ, cu o paradigmatică *Triadă*, în care găsim, de la început, versurile reper: „În orice loc și clipă, eram trei:/Eu, El Shaddai și amintirea Ei”, pentru a se încheia cu strofa: „În sufletu-mi de-azur, veghează trei:/ Tu, El Shaddai și amintirea Ei”: cu completarea de la mijloc: „Pe tine, cine oare te-a trimis?/Ea? El Shaddai? Sau propriu-mi abis?”... Cât privește *Elegiile propriu-zise*, putem citi în 2: „... O, nu!/Lumea începe, se/reîncepe,/da, reînvie,/vai, ce miracol!”... iar în ultima elegie (17): „... Universul real/își caută drum/și-nlătură/universul/himeric...”

Ca și restul poeziilor lui Eugen Dorcescu, și acestea sunt miraculoase... și de o profundă sinceritate. Cele scrise până la vârsta de 75 ani dau greutate și solemnitate recentelor elegii. Iată, e posibilă o dragoste autentică și profundă la această vârstă postmatură... pe fundalul unei existențe ce a fost plină de încrâncenare și aspirații supreme... după istoria unei iubiri autentice, dusă până la capăt, în fața urnei funerare... În atmosfera profunzimilor spirituale, e posibil gestul Păsării Phoenix.

Cel de-al treilea volum primit, *Marea cea mare/Por el gran mar*, aparținându-i marelui poet spaniol Andrés Sánchez Robayna (și tradus din castiliană de Mirela-Ioana Dorcescu) mi s-a părut un poem de largă respirație... sau, mai bine zis, în preajma căruia poți respira în voie...

și care se joacă „între amintire și prezență”... „în lumina reverberantă a timpului”. Nu pământul, ci marea e acum cea „din care am venit și la care ne vom întoarce... sub arcadele celeste, prin marea cea mare a timpului”.

Acestea sunt ultimele cuvinte ale poemei traduse. E de înțeles, atunci, că înrâncenarea telurică a lupului – cavaler și trubadur – , arhetip al Poetului Eugen Dorcescu, se simte aproape de liniștea acestei poezii, într-un moment când redescoperă seninătatea... alături de cea care traduce poemul.

Am închis și ultima carte. Era seară. M-am întins și mi le-am pus pe toate trei pe piept.

Se încheia o zi. Ce zi! Ce minunată zi! Era o liniște aparte. Ce liniște!

Ca octogenar, care, în viața sa, a trăit și a văzut multe, parcă m-aș fi cufundat în pacea fabuloaselor adâncuri ale Mării celei mari.

„*Confluente literare*”, 9 aprilie 2019; „*Armonii culturale*”, 10 aprilie 2019; „*Melidonium*”, 10 aprilie 2019; „*Vatra veche*”, nr. 12, 2019, p. 31-32.

* * *

ÎNGERUL DIN ADÂNCURI. SAU TULBURĂTORUL PAȘTE AL ANULUI 2020

În Săptămâna Patimilor din acest an de nepomenit – în care slujba de Înviere a ajuns să fie oficiată în absența credincioșilor –, am primit un neașteptat dar: versiunea *pdf* a unei cărți impozante (537 de pagini, format mare): EUGEN DORCESCU, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991–1998)*, carte apărută la Editura Mirton, din Timișoara, chiar în preajma Sfințelor Sărbători. Volumul propriu-zis,

precedat de un doct studiu introductiv (vom reveni), începe cu următorul citat din *2 Regi 14, 14*:

„Noi vom muri și vom fi ca apa vărsată pe pământ, care nu se mai poate aduna. Dumnezeu însă nu voiește să piardă sufletul”.

În zilele ce au urmat, petrecute în autoizolarea de la Lugoj, în senina casă a prietenilor Adina și Bogdan, am citit cu nesaț aceste pagini, redactate cu dragoste și competență de Mirela-Ioana Dorcescu, erudita soție a poetului, care semnează și pomenitul eseu introductiv. Am fost de la început ușor tulburat de unele coincidențe destinale; căci, doar cu puține săptămâni în urmă, publicasem și eu un volum cu subtitlu asemănător – *Note de Jurnal* –, ce se referea tot la o simetrică perioadă de opt ani, decalată însă cu două decenii (2011-2018), și care se încheia tocmai cu o poezie oferită de Poetul Eugen Dorcescu, cel care și revăzuse textul; iar apoi (ceea ce până acum ignorasem), suntem născuți în aceeași zodie, la interval de doar câteva zile. Nu pot ști dacă faptul a contribuit la adâncă afinitate spirituală ce am resimțit-o întreaga viață față de poziționarea sa existențială... dar aceasta s-a întărit odată cu parcurgerea acestui „text în proză” (cum se formulează, la un moment dat, în *Prefață*), odată cu această coborâre și însoțire vergiliană, pe care cronică de față mi-a ocazionat-o, într-o lume și într-o vreme pe care am trăit-o și eu nemijlocit, alături de toți cei invocați în text, într-o chinuită Românie a epocii de după „marea revoluție capitalistă din decembrie” – cum repetă cu obstinație autorul. Da, am fost și eu, pe atunci, zi de zi, acolo, în mijlocul viesparului acelor vremi, a căror amintire mi-o refulasem. Dar acum, reparcurgerea traseului, la care Amicus Vergilius m-a invitat, mă trimite spre mărturisirea ce urmează.

Știm, din prezentarea introductivă a Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu (întitulată, adecvat, *Opera totală*), că manuscrisele de *Jurnal* ale lui Eugen Dorcescu se întind pe intervalul 1990-2013. În 1990, poetul ajunsese, prin alegeri libere, director al Editurii Facla (devenită, ulterior, emfatic, „de Vest”), funcție din care, nu după mult timp, a demisionat, rămânând în continuare simplu redactor. Lumea editurilor, a scriitorilor, a oamenilor de cultură din Timișoara și din țară,

cu toate frământările și evenimentele adiacente epocii, constituie miezul notațiilor din *Jurnal*. Cum era și firesc, ele sunt însoțite de comentarii și reflecții; iar, uneori, planul acestora devine preminent, abordând teme esențiale.

Prima notație pe care o citim, din februarie 1991, e deja menționatul pasaj din *2 Regi 14, 14*, urmat de comentariul: „Citez adesea fraza aceasta. Căci e necruțătoare și blândă totodată. E ucigător de frumoasă. E ADEVĂRATĂ!”

Apoi, de-alungul paginilor *Jurnalului*, autorul ne oferă secvențe dintr-o lume care parcă înnebunise, dublate de rezonanța personală la cele ce se petrec. Editura, la care fusese director, e în marginea desființării... Uniunea Scriitorilor se zguduie și ea... Mulți oameni, ce păreau firi liniștite, trec la un activism socio-politic agitat și uneori extravagant... „Se profilează o nouă nevroză socială: Jurnal-nevroza”, notează cu sarcasm autorul, în mijlocul valurilor uriașe de publicații ce invadează agora... La Teatru, un spectacol cu *O noapte furtunoasă* îl revoltă prin etalarea unui exhibiționism genito-urinar absurd și scabros, lipsit de orice valoare culturală. În oraș, strigăte, incendii, oameni puși pe harță, înnebuniți. „Orașul însuși, poate frumos în sine, pare dușmănos, agresiv, dezaxat”.

Există, printre cele notate, desigur, și un alt plan de percepere. Chiar pe prima pagină, citim o tulburătoare conversație, în intimitate, cu soția sa din acel timp, Oli (Olimpia-Octavia), privitoare la viitoarea lor plecare din lume și așezare într-un loc de veci... revelatoare pentru imensitatea eternității, ce devine aproape perceptibilă, ca atunci când, ajungând pe un vârf de munte, vezi, în sfârșit, cu ochii tăi, marea, pe care mereu o presimțea: „E ca și cum ai fi ajuns, în fine, pe muntele ce-ți mascase, multă vreme, marea”. Sunt apoi câteva întâlniri liniștitoare cu copiii... amintiri de la Predeal... ecouri ale casei părintești din Stroești... Pe de altă parte, în lumea obiectivă, neliniștitoare cutremure de pământ... drama cumplită a familiei dr. Șerban, al cărei unic copil, Cristi, moare înecat sub ochii părinților... și, toamna, invazia minerilor la București...

Pe acest fundal, aproape subit, apare ideea de a versifica *Psalzii*. Direcție în care autorul se va adânci tot mai mult, în cei opt ani despre care mărturisește în această carte... trecând apoi la versificarea *Ecclesiastului*, a *Pildelor*... Iar la mijloc, printre toate, la fel ca neîntrerupta noastră respirație, se adună poeziile, ce se împărtășesc acum și din miasmele din jur... Așa încât, în 1997, când va privi înapoi, poetul va scrie: „Din 1989 încoace, am trăit o viață dublă: traseul sublim, reprezentat de *Psalzii în versuri*, de *Exodul* și de simțământul religios ce le-a înconjurat; traseul sinistru, reprezentat de *Cronică*, de *Abaddon* și de restul (demența colectivă, boala lui Oli, îmbătrânirea cumplită a părinților, relațiile exasperante cu nebunii din edituri, delirul politic)”.

Cel de-al doilea an al notațiilor, 1992, începe cu sentimentul însingurării, al pierderii prietenilor (dublat de un fel de justificare: „Ce n-am putut trece niciodată cu vederea? Lipsa de noblețe, indelicatetea”), dar și cu perceperea unui fel de „tăcere cosmică”... Dincolo de cortină, continuă însă zgomotul supărător din preajmă, acum și cu spectacolul zarvei electorale, „cu tărașoia ei grotesc, asurzitor”... Autorul resimte un fel de apăsare a timpului, „zilele trec, una după alta, cu o iușeală înspăimântătoare”... „Caut un reper. Nimic, nimic. Delirul politic...” În martie, în apropierea vârstei de 50 de ani, se tentează un firesc bilanț al vieții... Apoi, la doar câteva zile, se produce infarctul soției... Urmează zile, săptămâni, luni de spaimă și de îngrijorare. Toate notațiile din *Jurnal*, indiferent de datele consemnate, sunt însoțite de o implorare: „Doamne, nădejdea mea, trimite Cuvântul Tău și tămăduiește-o!” Și, treptat, Oli își revine... iar viața se rează în cursul firesc. Fragilitatea trupeză a omului, flancată mereu de amenințarea bolii, îl face pe autor să se mențină constant și în jurul lumii medicale.

Notațiile din *Jurnal* se opresc, în acest an, în luna iulie.

Cronica anului 1993 începe tot în luna iulie. Iar însemnările, ce țin ritmul vieții de zi cu zi, ne înfățișează o ambianță la fel de smintită ca în precedentul an... Astfel încât, spre sfârșitul acestuia, autorul va scrie:

„Câteodată, mi se pare că toți și-au pierdut mințile, că m-am rătăcit pe aleile unui imens balamuc și mă încercă un fel de oroare obscură, amestecată cu dezgust și cu milă. S-ar putea creiona câteva simptome ale nebuniei (alienării):

– înființarea de edituri (și reviste). Acum 5 minute m-a sunat Aurora. Vrea s-o «consiliez» în privința întemeierii unei edituri;

– intimitatea bestială cu câinii;

– goana chioară după bani;

– deruta politică etc. etc.

Dacă aș fi prozator, aș încerca, poate, un roman al acestor timpuri, foarte potrivite, cred, pentru talentul prozastic”.

... Citind acum, observația mi se pare extrem de percutantă. De ce, oare, nu au apărut, la noi, romane, mari romane, care să descrie dramatismul – poate măreția (!?) – acelei epoci? Privind însă altfel lucrurile, textul *Jurnalului* pe care-l citesc mi se pare ca având, el însuși, excelente valențe de proză literară. Așa e, de exemplu, creionarea personajului Iovescu, noul director, impus de sus, al Editurii de Vest, ce se configurează, de la o pagină la alta, *in crescendo*, ca un demn reprezentant al zonei caricaturale a *Caracterelor* lui Theofrast. Apoi, evenimentele, intrigile și situațiile care răzbat din text, deși nu sunt prelucrate, neapărat, după canonul strict (și plat) al stilului prozastic, induc totuși în cititor sentimentul că citește un fel de roman-cronică: cu personaje pregnante (iar pentru noi, cei care le știm, foarte vii), cu scene, situații și conflicte, ce fac să nu lipsească aproape nimic dintr-o veritabilă „comedie umană”... Pe de altă parte, autorul *Jurnalului*, poet prin vocație, are o altă poziționare față de durata antropologică decât cei atrași de orbita prozei. El notează, de exemplu: „Simt, cu întreaga-mi ființă, cum trece timpul”. Apoi, printre semnele nebuniei lumii e amintită și bestiala intimitate cu câinii. Trimitere ce devine de înțeles, odată cu crescândul sentiment al autorului de identificare cu arhetipul unui lup singuratic.

Notațiile anului 1994 încep la 1 ianuarie, de data aceasta cu un sentiment al continuității: „Dedesubtul micilor și marilor evenimente,

viața continuă – imprevizibilă, masivă, incomprehensibilă”. Iar *Jurnalul* înregistrează, și el, fără oprire, cursul vieții zilnice, cu eroii locali și naționali ai breslei, cu cei care cultivă mediile literare și editurile. În Timișoara, în acest an, se va contura Editura Amarcord, în jurul lui Ion Anghel, și se va consolida Editura Excelsior, alături de doamna Corina Victoria Sein (S-ar cere, poate, să nu minimalizăm mediul editurilor, ținând seama și de multiplele comentarii privitoare la însăși pregătirea, în aceste toposuri, a evenimentelor din Decembrie 1989, de masiva lor reprezentare în primele parlamente ale României de atunci, de așezarea la edituri a unor personaje ca Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu etc.). La Timișoara, vin în vizită, la Editura de Vest (și, unii, personal, la Eugen Dorcescu), Virgil Nemoianu, Octavian Paler, Mariana Șora, personaje din Austria, Franța etc. Completându-și, cu o anumită conștiinciozitate, *Jurnalul*, autorul comentează, la un moment dat: „Mă confesez, așadar, acestui caiet. Va folosi, poate, cândva, celui ce va scrie istoria (sau romanul) unei epoci”. Participarea empatică la viața din jur, cu rezonanțe și atitudini explicit exprimate, e dublată însă mereu de trăiri metafizice. „Sentimentul deșertăciunii mi-a pătruns până la rădăcina ființei. Nici despre el nu pot scrie – sistematic, întins, așa cum se scrie un roman”... „Și-mi zic, atunci, că sufletul mi-e bolnav și că Dumnezeu doar ar putea să mă vindece, după bunul plac al voii Sale”.

În acest an, ce se va scurge cu buna receptare a *Psalmilor în versuri* și cu o conturare a volumului de poezie *Abaddon*, am avut și personal întâlniri mai dese și mai consistente cu Eugen Dorcescu, în perspectiva editării cărții mele privitoare la eroii de poveste, de narațiune, intitulată *Eseu despre ființele intermediare*,... receptând atunci înțelepte sugestii. Au urmat și îndelungate discuții cu mine și cu soția mea, în marginea poeziei și a unor dimensiuni aparte ale lumii și existenței. Apoi, am mai publicat și alte volume din preocupările mele extraprofesionale, culturale, „moșite” de excepționalul om de cultură Eugen Dorcescu, admirabilul și competentul nostru intelectual contemporan, până la cea mai recentă carte a mea, amintită anterior. Dar... să revenim la cursul mărturisirii...

În ianuarie 1995, Eugen Dorcescu își notează o reflecție referitoare la creația sa recentă (*Cronică, Abaddon*), care pare a se revendica de la o viziune crudă, pesimistă asupra condiției umane. Dar, remarca poetul, nu e vorba de condiția umană în general, ci de cea a individului concret-istoric, a omului fără Dumnezeu din zilele noastre. Și, invocând o vorbă a lui Mircea Ciobanu: „Elogiul e o formă de agresivitate”, conchide: „Așa e. Dacă vrei să distrugi pe cineva (popor sau individ), laudă-l de dimineața până seara”. Sugerează, astfel, că viziunea din *Abaddon* ar putea fi, indirect, chiar benefică semenilor.

Notațiile privitoare la evenimentele și mizeriile zilnice se întretes acum, tot mai mult, cu aprehensiuni arhetipale. Dincolo de *lup* – lupul singuratic –, a cărui ipostaziere arhetipală a asimilat-o explicit, revine, în această perioadă, cu insistență aproape obsedantă, reprezentarea unui *râu*... a unei ape imense, limpezi, uneori curgătoare... încât, treptat, se configurează, tot mai viguros, arhetipul RÂULUI... Azi, când avem în față capodoperele dorcesciene ale ultimelor decenii, putem sesiza cum constelația arhetipurilor sale – ce vor cuprinde și POIANA, MUNTELE... etc. – s-a instaurat progresiv, venind din străfunduri.

Pe parcursul anului 1995, poetul se mută la Editura Amacord și lucrează intens la versiunea românească a unei *Enciclopedii a misticilor*... mai termină două povești... și pregătește pentru tipar volumul *Abaddon*.

Ultimii trei ani ai *Jurnalului* ne mențin în aceeași lume și atmosferă ale editurilor, scriitorilor și oamenilor de cultură din Timișoara și din țară. Autorul, fidel activității de redactor, va trece pe la Amarcord, stabilindu-se apoi la Editura Excelsior (munca de editor al operelor de cultură e asimilată de Eugen Dorcescu ca o dimensiune destinală, căreia i se consacră cu un rost major, exemplificând, parcă, butada lui Noica: „După matriarhat și patriarhat a urmat epoca secretariatului”, adică rostul major al celor care-i ajută pe alții, producători și creatori de lumi, să-și „secreteze secretele”, astfel încât

noul să se prezinte cât mai bine formulat și receptabil, într-o „frumoasă formă”).

După scrierea și editarea *Psalmilor în versuri*, Eugen Dorcescu va trece la versificarea *Ecclesiastului*, moment ce-l umple de o bucurie cvasi-extatică: „Sunt fericit: lucrez, lucrez. Totul e teribil, de o profunzime amețitoare... Pârjolul acesta mă sfârâmă și mă înalță deopotrivă”. Apoi, poate și la sugestia altora, începe versificarea *Pildelor*. În viața exterioară, evenimentele nu sunt spectaculoase. E pregătită și consumată o vizită în Germania, prilej de meditație asupra stilului de viață de acolo și de la noi. Iar lumea din preajmă e aceeași, cu frământările ei curente, pe care autorul le trăiește și le consumă alături și împreună cu cei din jur. Astfel încât își notează: „Pe zi ce trece, ne-rânduiala, dezastrul din jur sporesc”. Se intensifică însă trăirile interioare. *Râul* apare mereu în vise, ca o apă cuprinzătoare și limpede.

Trecând dincolo de 50 de ani, sunt firești și reflecțiile privitoare la trecut... și întrebări precum: „Mai am oare resurse pentru fericita exaltare a unui nou început?” În august 1997, își notează: „Mă apropii de vârsta bilanțurilor. Mai întâi, voi spune că regret întârzierea cu care m-am inițiat în *Scripturi*... Ani întregi m-au obsadat Freud, Jung, Lakan...” Bilanțul existențial, așa cum transpare el în *Jurnal*, creionează destul de clar procesul unei lente metanoia. Din perspectiva unei psihologii abisale, trimiterele la Jung sunt, însă, poate, prea marginale... mai ales dacă ținem seama că acesta își încheie căutările concluzionând (în lucrările sale asupra Alchimiei) că „arhetipul arhetipurilor este Iisus”. Sunt sigur că Eugen Dorcescu, cel de azi, ar aprecia această viziune.

De-a lungul celor opt ani pe care ni-i oferă *Jurnalul* publicat (1991-1998), putem urmări, cred, și altceva decât „un material pentru cineva interesat de cronica (romanescă) a acelor ani”. Căci ni se oferă, evident, și o imagine asupra drumului interior, prin care s-a constituit acel edificiu ce a făcut posibile capodoperele maturității târzii a Poetului. Dintre care am să amintesc aici doar patru, ce se corelează cu evenimente existențiale semnificative, arhetipale, ale drumului său de viață: *Moartea tatălui*, 2005; *Elegiile de la Bad Hofgastein*, 2010

(moartea mamei); *Nirvana*, 2014 (moartea soției); *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, ediție critică, ne-varietur, de Mirela-Ioana Borchin, 2015; *Elegiile de la Carani*, 2017 (resurecția și reculegerea de la capăt, alături de soția de acum, Mirela-Ioana).

Textul *Jurnalului* de față nu poate fi rupt, sunt convins, de ceea ce Poetul a edificat în agora cultural-spirituală în deceniile ce au urmat acestor însemnări. Cred că, exact în acest sens, *Îngerul Adâncului* poate fi considerat parte a „operei complete”. Deși ne dezvăluie doar un fragment din viața și opera lui Eugen Dorcescu, paginile sale ne atrag atenția asupra conturului arhetipal al acestora. Notațiile vieții cotidiene, din care e țesut prim-planul *Jurnalului*, sunt dublate nu doar de vertijurile vieții socio-politice, ale căror umbre pâlâpie pe fundalul scenei. Ci totul e ghidat ferm – se simte mereu aceasta – de tensiunea sintagmei lui Augustin: „Este în noi ceva mai adânc decât noi înșine”... Ceva, care nu doar ne atrage, ci ni se impune cu forța unui imperativ categoric, ca un drum pe care nu-l putem refuza... pentru a căuta și desluși rostul ce ne-a fost destinat pe lume.

Poate că acest parcurs de individuație, prin care devenim cu atât mai mult noi înșine cu cât scoatem la lumină, din adâncuri, partea de cer ce ne-a fost hărăzită, are multe căi de realizare... Dar cel pe care a înaintat Poetul Eugen Dorcescu e desigur o cale regală.

Am resimțit acest lucru – pe care-l știam, de fapt, de mult timp – citind, în Săptămâna Patimilor, paginile de *Jurnal* ale fratelui meu întru spirit, doar cu câțiva ani mai tânăr, Eugen Dorcescu... Ele m-au susținut să trec peste acest Paște, în care HRISTOS A ÎNVIAT, fără ca mulțimea de credincioși să poată fi în biserici...

Amin!

„*Confluente literare*”, 29 aprilie 2020; „*Armonii culturale*”, 29 aprilie 2020; „*Melidonium*”, 1 mai 2020; „*Timișoara*”, 8 mai 2020, p. 6; „*Timișoara*”, 15 mai 2020, p. 6; Mircea Lăzărescu, *Jurnalul lui Eugen Dorcescu*, Editura online Calameo, 2020.

* * *

SINGURĂTATEA LUI ADAM

(Eugen Dorcescu, *ADAM. Pagini de Jurnal – 2000-2010*, Editura Mirton, Timișoara, 2020)

Către sfârșitul anului 2020, pe când se întetea cel de-al doilea val al pandemiei de Covid 19, am citit, în retragerea mea de la Lugoj, cea de-a doua parte a *Jurnalului* publicat de Eugen Dorcescu, intitulată *Adam* (o excelentă ediție critică, realizată de Mirela-Ioana Dorcescu, soția poetului). Primul volum, cel al perioadei 1990-1998, apărut sub titlul *Îngerul Adâncului* și în editarea aceleiași Doamne Mirela-Ioana Dorcescu, îl primisem, ca dar, în zilele Sfințelor Paști. Odată cu încheierea sa, se terminase și viața de angajat public, în lumea editurilor, a poetului și omului de cultură spirituală Dorcescu, cu care Timișoara de azi se mândrește. Dar nu se încheiase și opera sa. Așa că am urmărit, cu nerăbdare, textul, care acoperă o perioadă – anii 2000-2010 – în care s-au zămislit multe dintre capodoperele sale, precum *Poemele Bătrânului*, *Moartea tatălui*, *Drumul spre Tenerife*, *Elegiile de la Bad Hofgastein* etc.

Nu sunt un novice în universul jurnalelor – având și eu încercări în acest gen – astfel încât știu nenumăratele direcții în care notațiile zilnice te pot purta: spre jurnalul de lectură, de idei, de călătorii, de afaceri, de autoanaliză, de consemnare a vieții publice, a gândurilor intime, spre jurnalul metafizic (*Jurnal filosofic*, cum își intitulase Noica un opus în 1940) etc. Autorul este conștient de multiplele valențe ale jurnalului ca gen literar, inclusiv de aceea de a aborda realitatea dintr-o anumită perspectivă, definită; sau de a fi un fel de *catharsis*, ori de mesaj pentru posteritate etc. În fapt, *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu se deschide, de la început, pe două mari coordonate: 1. comentarii asupra unor teme existențiale; și 2.: o cronică a vieții cotidiene, pe diverse nivele.

Astfel, din primele rânduri, scrise la începutul anului 2000, se impun gândurile unui om ce se simte plasat pe orbita unui sumbru și inexorabil destin:

„Niciodată nu va mai fi trecerea de la 1999 la 2000... Secolul pe care tocmai l-am început e cel în care voi muri... Arată funest secolul în care voi părăsi această lume... Mă alung încet din ambianță și din mine însumi... Acesta e veacul în care mă voi muta la Domnul...”

Iar, nu peste multe pagini, asistăm, la Mănăstirea din Șag, la întâlnirea cu un sfânt călugăr de peste 80 de ani, care spune soților Dorcescu:

„Omul e cea mai tragică ființă din lume, din univers (sau: Nu există ființă mai tragică decât omul în univers). Fiindcă Îl are pe Dumnezeu în el... dar trăiește în Infern” (ultima parte a aserțiunii poetul o află a doua zi).

Astfel de gânduri și observații vor reveni constant pe parcursul *Jurnalului*, conturându-i profilul de *meditație asupra condiției umane*; cu precădere, asupra suferinței, melancoliei, angoasei, izolării... Dar textul propriu-zis, cel care curge pagină după pagină, consemnează înaintarea firească a zilelor, marcate de micile întâmplări ale vieții cotidiene: în mijlocul familiei, al rudelor, al prietenilor, al cunoștințelor, al colegilor. Lumea în care autorul se mișcă e cea a literaturii, artelor, culturii, marcată de varii evenimente exterioare și interioare: începutul și finalizarea unor scrieri, pregătirea textelor pentru tipar, aparițiile, lansările de carte, luările de cuvânt întru comentarea operelor altora, manifestări cultural-religioase, întâlniri cu personalități, participarea la înmormântări, telefoane, corespondență etc. etc. Ansamblul acestor notații, scrise cu o spontană naturalețe, conturează o frescă a vieții culturale din Timișoara vremii, persoanele fiind nominalizate explicit; astfel încât o primă impresie e cea a unei cronici de epocă. Pentru cei ce au făcut parte din această lume sau i-au fost apropiați, lectura *Jurnalului* se însoțește de nostalgia reamintirilor. Pentru cei care nu au cunoscut-o, multitudinea de personaje ar putea fi puțin apăsătoare. Dar lectura merită continuată, căci, pe lângă această mărturie privitoare la viața culturală a Timișoarei, alături de

observațiile general antropologice, textul se țese treptat, odată cu invocarea relaționărilor mai intime, *ca un roman cehovian*, încărcat de o crescătoare tensiune.

În urzeala vieții de zi cu zi se insinuează, inevitabil, și fragilitatea maladivă a omului. Autorul se frământă aproape în permanență în marginea suferințelor trupești ale soției sale de atunci, Oli. Iar peregrinările prin lumea medicală – o bună parte dintre medici fiind deja cunoștințe apropiate sau prieteni – sunt aproape nelipsite din paginile cărții; împreună cu tragismul suferinței fizice și al morții. De fapt, toate acestea, precum și melancolia, angoasa sau sentimentul solitudinii fac parte din destin – pare a spune autorul. La fel ca și îndepărtarea celor apropiați, părinți și copii. Părinții, ajunși octogenari, trăiesc în Oltenia, la Stroești, în casa familială, unde autorul a crescut; în spațiul rustic, pe care poetul îl va transfigura în arhetipurile ce jalonează opera sa târzie. Copiii, tânăra generație, se află în Timișoara și în Germania, la München. Dar legăturile se mențin. La fel și vizitele reciproce. Mare parte din substanța *Jurnalului* se agregă în jurul acestor relatări și drumuri. Iar, din menționata ambianță, se încheagă treptat profilul unor personaje, al unor intrigi și tensiuni afective... Pe scurt, o schemă narativă.

Autorul, prin definiție poet, meditează, totuși, pe parcursul *Jurnalului*, asupra narativității prozastice, chiar a valențelor terapeutice ale acesteia. El își notează:

„Va fi necesar, mă gândesc, să mă eliberez (prin mijlocirea prozei) de otrava ce-mi întunecă sufletul”... Sau: „Trebuie să scriu. O proză propriu-zisă”

(Poate nu e inutil, în acest punct, de a reaminti cele ce și le-a notat, în scurta sa autobiografie – *Înainte de plecare* – întunecatul scriitor Ernesto Sábato, după întâlnirea de la Paris cu un alt frământat existențial, cvasi-eseistul Cioran. Anume: opinia că acesta nu poate scăpa de chinurile sale, pentru că nu exersează literatura narativă).

... Dar poetul nu revine asupra intențiilor sale prozastice. În schimb, *Jurnalul* se complexifică treptat prin adevărate portretizări. Un fel de propensiune caracterologică e permanent prezentă; așa că îți

vin în minte moraliștii francezi. Profilul ce se degajă, progresiv, prin invocarea și prezența în *Jurnal* a tatălui, a fratelui și, mai ales, a mamei, conduce spre sedimentarea unor tablouri pregnante. Și, la fel, problemele existențiale ce sunt consemnate, marcate de tensiuni, încordări, detensionări, se înnoadă în scenarii și teme de tip românesc. Pe scurt, sunt convins că oricine parcurge până la capăt întreaga lucrare nu poate să nu aibă sentimentul că a citit *un adevărat roman, excelent scris*. Un roman în stilul lui Cehov, desigur, țesut din micile evenimente și probleme ale vieții cotidiene... marcate de sincere evaluări... de meditații asupra condiției umane... ale unui autor ce se transformă, până la final, și el, în personaj... aflat în solitudine ultimă... în fața Divinității. Această temă, a metamorfozei unui *Jurnal* într-o operă de tip românesc – din care Cărtărescu a făcut recent sloganul ultimului său roman, *Solenoid* – pare aici a se materializa efectiv (prin contrast chiar cu atmosfera suprarealistă și de *science fiction* evocată de mai sus menționatul autor).

Excelenta narațiune literară pe care o împlinește – involuntar poate – *Jurnalul*, e cu atât mai originală, cu cât ea deschide un orizont sub care putem percepe acel teritoriu, acel fundal existențial, din care s-au înălțat capodoperele poetice create de Eugen Dorcescu în această perioadă. Adică, evidența că marea poezie rezultă dintr-o transfigurare existențială, dintr-o sublimare a existenței înseși în substanța de aur alchimic a operei create. Lectorul poate deveni, astfel, mai sensibil la diferența pe care o introduce în universul nostru cultural-spiritual POEZIA. Extrem de edificatoare sunt, din acest punct de vedere, poemele privitoare la moartea tatălui și a mamei; ambele semnând sensul profund al surprinzătoarei idei poetice dorcesciene – „prezența absenței”:

„Absența-i o prezență negativă,
E-un gol, o așteptare, o latență
.....
Absența-i o prezență mult mai cruntă,
Mai greu de îndurat decât prezența”.

Cel de-al doilea volum al *Jurnalului* lui Eugen Dorcescu se intitulează, așadar, *Adam*, cu referință la o poezie, postată în fruntea textului; și care aduce în discuție *un mod particular de singurătate*, ce implică raportarea la Divinitate. Căci singurătatea nu e – se clarifică în acest volum – o problemă exterioară, psiho-socială; ci una ce implică transcendența.

În paginile *Jurnalului*, tema existențială a singurătății revine frecvent, alături de trăiri ca melancolia, angoasa și altele similare. Dispoziții ce sunt consubstanțiale înseși existenței poetului, ele fiind menționate ca năpădindu-l din copilărie.

Aparent, trimiterea spre solitudine ar putea părea bizară, în contextul multitudinii de interacțiuni umane notate; și al angajării constante în manifestări publice cultural-spirituale. Dar tocmai notațiile de *Jurnal* permit transfigurarea inclusiv a acestui sentiment de singurătate. Sentiment ce transgresează viața cotidiană, repliind subiectul spre reflecții abisale:

„Cine sunt eu? Ce sunt? Un suflet solitar în singurătatea infinită. Nu mai am pe nimeni... indiferent ce ai face, ești și rămâi singur... E teribilă singurătatea în care trăiesc, în care trăim cu toții”.

Dar, în alt loc, notează:

„Ești singur, părăsit și fără nădejde, doar dacă – prin proprie vinovăție (și nesăbuiță) – te îndepărtezi de Dumnezeu”.

Avem deci de a face cu *o specie aparte de singurătate*. Aceasta e distinctă de cea care zdrobește omul ce se trezește lipsit de o totală deschidere spre transcendență (cum se chinuia, de exemplu, Bacovia: „Singur, singur, singur,/Într-un han, departe –/Doarme și hangiul,/Străzile-s deșarte,/Singur, singur, singur...”). Dar e diferită și de cazul, mult mai complex antropologic, al „singurătății cosmice”, pe care o invocă Cioran, în orizontul său metafizic; în care – în tradiție gnostică și bogomilică – privea doar spre Demiurgul cel rău, ce creează o jalnică lume imperfectă. Demiurg împotriva căruia se revolta cu disperare... fără a putea ajunge până la hipertranscendența Deității celei bune, prea îndepărtată pentru el...

Poziționarea Poetului în *Jurnal* e alta. El are acces la instanța transcendenței divine, chiar dacă se simte deseori singur... Singur și trăind în iad – cum spunea călugărul cel sfânt de la Șag... Desigur, această opțiune nu-l scutește nici de melancolie, nici, uneori, de angoasă... Și nici de revolta împotriva mizeriei din jur... Dar exilul lumesc nu e un exil absolut, precum acela al gnosticului... Din când în când, sunt posibile și iluminări:

„Zi importantă, azi, în existența mea. A fost o iluminare. Asemenea iluminări au mai existat. Și au avut un rol decisiv în felul în care mi s-a derulat viața...”

Și urmează referința la alte patru situații cu trăiri speciale.

Viața cotidiană, pe care ne-o înfățișează cel de-al doilea volum al *Jurnalului*, e marcată și de o serie de călătorii, efectuate, de fapt, doar în două direcții mundane. Pe de o parte, la Stroești, la casa părinților. Pe de altă parte, la München, unde se află tânăra generație. De fiecare dată când se întoarce din Germania, poetul se simte stresat de atmosfera de acasă, fiind nemulțumit de a trăi în dezordinea, improviția și haosul de la noi. De lipsa de „normalitate” de aici... De vulgaritatea comportamentului public... de mizeriile lumii politice... de absența unei agora intelectuale, a unui posibil topos de întâlnire constantă și civilizată cu alți oameni de cultură... așa cum ar fi un club sau o cafenea literară. Desigur, și în timpul șederilor în Germania, apar nemulțumiri, tensiuni, gândul de a nu mai reveni acolo. Nesimțindu-se „acasă” în viața zilnică, autorul imaginează expatrieri în spații ideale și neutre... în chilii de călugări... în Tibet...

Dar anii trec... cu succese literare, cu aprecierea altora... chiar dacă fără un orizont luminos... Și totuși, de la un moment dat, pare a interveni ceva... După vizita unor scriitori spanioli în Timișoara, relația cu aceștia se dezvoltă... Apare oportunitatea traducerii unor poezii. Urmează corespondența... lărgirea familiarizării cu limba și cultura hispanică... proiectul unei călătorii în Tenerife... Apoi, trecând prin Germania, o vacanță petrecută, cu soția sa de atunci, în această insulă vulcanică, liniștită și curată. De unde, reîntoarcerea în vacarmul românesc e, desigur, resimțită dureros. Corespondența cu

oamenii de cultură din Spania se menține și chiar se amplifică... Și, culmea, aceștia continuă să se intereseze de România, de viața culturală de la noi:

„Am primit încă un e-mail de la Coriolano. Îmi scrie că Fulgencio Martinez, care a fost, recent, la Timișoara, e fascinat de România. Coriolano mă întreabă care este secretul magiei acesteia, pe care o exercită țara mea. Pare a o spune cu convingere, nu din gentilețe. Eu știu că, atunci când ești oaspete sau turist, vezi altfel lucrurile. Mă întreb dacă nu cumva un scriitor vede dincolo de aparențe (de fapt, nu mă întreb, știu că este așa). Ca urmare, acești poeți spanioli (Rosa, Coriolano, Fulgencio) simt, intuiesc România profundă, tainică, adevărată, cea stabilă și durabilă, situată dincolo de anecdotica suprafeței. Îmi zic – mă încurajez astfel – că tabloul oferit de ei e cel adevărat. Așa cum, sper, Tenerife e Insula văzută de mine, nu – eu știu? – cea cunoscută de un locuitor prea familiarizat cu ceea ce se întâmplă în cotidianitatea ei. România eternă – eterna Tenerife. Eugen Dorcescu – Coriolano González Montañez. El tânjește după România, eu tânjesc după Tenerife. Peste tot e la fel. *Todo es vanidad y correr tras el viento*”.

Și viața din Timișoara se deapănă în continuare... cu toate detaliile ei obișnuite... inclusiv cu puzderia mizeriilor deja notate... Dar și cu – parcă – deschiderea unui nou orizont. Drumul la Tenerife e transpus într-un poem... ce se traduce în limba spaniolă... poem bine primit pretutindeni... Autorul simte că se petrece și o schimbare interioară...

Vineri, 6 februarie 2009. Autorul menționează că a mers la Universitate pentru a lua, de la editor, cartea deja tipărită, *Drumul spre Tenerife*. Iar în continuare notează:

„Poate, odată cu acest volum, bibliografia mea s-a încheiat. Poate, odată cu el, s-a încheiat și biografia mea, nu neapărat cea empirică. Oricum, după ce voi trece marele prag, nu voi mai reveni *niciodată* în lumea aceasta. De ce m-ar mai interesa acum, când sunt aproape de *ziua aceea*, *Jurnalul*, opera, lumea aceasta, în ansamblul ei? Mai degrabă, îmi iau rămas bun și mă pregătesc pentru cealaltă. Și mă bucur, senin, de ce-a mai rămas”.

La capătul *Jurnalului*, dincolo de consemnarea acestei mutații existențiale (de tip metanoia), mai sunt două scurte grupaje de notații. Unul consemnează moartea mamei, în 26 octombrie 2009, și desfășurarea înmormântării ei la Stroești... Iar ultima mențiune, cea din 13 septembrie 2010, punctează începerea scrierii, în Austria, la Bad Hofgastein, Hotel Germania, apartamentul 404, a ciclului de *Elegii*... care îi sunt dedicate mamei.

Dacă *Jurnalul* astfel se încheie, nu mai rămâne decât să integrăm universul său în cele ce le mai știm despre Poet. Și anume, faptul că, intrând în deceniul al doilea al secolului XXI, el a scris și a publicat și alte creații de mare valoare. Că a suferit întâmplări nefericite – precum moartea soției Oli; dar și reșezări, într-o nouă ordine de viață, lângă soția sa de acum, Mirela-Ioana. Că împlinirea sa, a monumentului său artistic, progresează spre conturul unei *Opere Totale*.

Iar, în măsura în care mai invocăm, pentru o ultimă dată, paginile *Jurnalului-Adam*, ne putem gândi că acest om-singur a avut totuși parte de o singurătate specială. În preajma unei ființe din înalțuri. Ființa pe care a lăudat-o în felurite chipuri, precum:

„Lăudat să fii, Doamne,
pentru lumină și soare,
lăudat pentru alba ninsoare,
lăudat pentru ploi, pentru grâne

.....

Lăudat pentru înmiresmatele ierburi. Pentru
frunze și flori.

*Lăudat că-n final
mă omori....”*

„*Confluente literare*”, 20 octombrie 2020; „*Armonii culturale*”,
20 octombrie 2020; „*Timișoara*”, 6 noiembrie 2020; „*Vatra
veche*”, nr. 11, 2020, p. 27 – 29; Mircea Lăzărescu, *Jurnalul lui
Eugen Dorcescu, Editura online Calameo, 2020.*

EUGEN DORCESCU,
DE LA AGONIE LA EXTAZ

Jurnalul *Îngerul Adâncului*, operă a lui Eugen Dorcescu, publicată la Editura Mirton, Timișoara, 2020, este dedicat actualei sale soții, scriitoarea Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, care scrie o prefață amplă, consistentă, foarte bine aplicată pe text. Un text despre care afirmă: [a fost] „cea mai captivantă lectură a vieții mele”. În cele peste cinci sute de pagini, acoperind perioada anilor 1991–1998, și încredințate tiparului douăzeci și doi de ani mai târziu, *Jurnalul* este structurat pe trei părți majore, denumite prin tot atâtea expresii ebraice, respectiv: *Moth tamuth* („Murind, vei muri”), *Abaddon* („Îngerul Adâncului”, care-i dă și titlul) și *Havel havalim* („Deșertăciunea deșertăciunilor”). De la început până la sfârșit, autorul face o radiografie detaliată a societății românești, în general, și a celei timișorene, în special. Având un spirit de observație experimentat, dublat de un discernământ matur, uneori ca un înțelept, alteori ca un profet, autorul cutreieră, aproape zilnic, străzile, aleile, parcurile, piețele și mai ales instituțiile postdecembriste: Filiala Uniunii Scriitorilor, editurile la care lucrează, Universitatea, Teatrul și Opera, bisericile și, mai ales, Catedrala, descoperind o altfel de lume, altfel de oameni, decât se aștepta. Astfel, de la starea de grație, din zilele fierbinți ale Revoluției de la Timișoara, din Decembrie 1989, trece la starea de... greață de după, stare pe care n-o poate nici înțelege, nici accepta, dar nici evita! De aici, tensiunea lăuntrică între ceea ce spera să fie marea schimbare în bine și ceea ce se întâmpla de fapt. Descoperă în jur o lume de coșmar, din care ar vrea să scape, să evadeze, căreia trebuie să-i reziste, dar nu oricum. Scriitor profesionist fiind, simte că, deși trebuie să scrie, nu poate să scrie. Și invers: deși

nu poate să scrie, trebuie să scrie! Dar despre ce? Și cum? Angoasa aceasta îi spulberă orice elan. Tehnica jurnalului este cea mai la-ndemână și nu ezită s-o folosească. Știe că aceasta implică anumite riscuri și plățirea unui anumit preț, pe care decide să și le asume. Astfel, sinceritatea, care îl face vulnerabil, îi dă, deopotrivă, și curajul să spună lucrurilor pe nume, fără menajamente și fără perdea. În fiecare pagină de *Jurnal*, Eugen Dorcescu face aceasta, asemenea unui chirurg în vreme de război, care, de multe ori, trebuie să taie în carne vie, fără anestezie. Fascinată de conținutul și forma scriiturii, Doamna Mirela-Ioana Dorcescu adaugă impresiile sale despre caracterul autorului, despre forma și fondul *Jurnalului*: „Textul era o licoare prea tare pentru mine. Dens. Polimorf. Ancorat într-o istorie mult prea recentă... Eram încântată de altitudinea scriiturii: morală, conceptuală, estetică, semiotică. De caracterul ei aristocratic. Autorul, cultivat, manierat, conștient de statutul său ontologic și axiologic, nu abdică în nicio împrejurare de la standardele lui... Suflul relatărilor era năucitor. Mă întorceam mereu la caietele lui Eugen ca la un drog... Autorul ieșea din tiparele speciei... Era când poet, când prozator, când cronicar al evenimentelor, când psihanalist al propriului abis. Întotdeauna extraordinar de realist. De clasic. De romantic. Tăia în carne vie. Rănea cu briciul...” Asemenea marilor profeți antici cu vocație (Ilie, Isaia, Amos, Ieremia), chemați și trimiși să denunțe formele grave de imoralitate din generația lor, anunțând judecata divină și îndemnând la pocăință, autorul *Jurnalului*, necunoscându-și cititorii și mizând pe publicarea textului mult mai târziu (poate chiar *post-mortem*), se așterne pe scris. Așa cum singur mărturisește, *Jurnalul* este pentru sine o spovedanie în fața Creatorului, o terapie. Mai târziu, poate, va fi și o confesiune în fața, în auzul altora: „Mare mângâiere acest jurnal! Câteva minute pe zi, absolut cu mine însumi și cu un posibil cititor, despre care nu știu nimic, care poate nici nu există încă. Îmi face bine spovedania continuă. «Dacă Dumnezeu e pentru noi, cine va fi împotriva noastră?»”. De asemenea, „o cronică lăuntrică, un dialog cu mine însumi și, mai ales, o confesare în fața Celui Veșnic”. Parcurgând maratonul zilelor, nopților, anilor despre

care scrie, Eugen Dorcescu străbate devastat pustiul unei singurătăți impuse de jungla urbană, căreia nu i se poate adapta, dar și de sănătatea precară a soției sale, scriitoarea Olimpia Berca (Oli), ce supraviețuiește miraculos unui infarct. Acestea îi induc o stare de lehamite, de greață, de marasm, de agonie. În toată această criză existențială, Eugen Dorcescu și soția sa citesc zilnic, cu voce tare, *Biblia*, singurul și cel mai sigur și mai la-ndemână mijloc de a dialoga cu Marele Stăpân. Aplică o lectură devoțională textului sacru (de la *Facerea* la *Apocalipsa*), poetul reflectând și asumându-și pentru sine, cel de azi, dimensiunea profetică reeditabilă a mesajului divin, pentru cei de ieri, dar și spiritul multor rugăciuni ale psalmiștilor biblici, hrănindu-se duhovnicește și lăsându-se transfigurat. De pildă, în toată vremea suferinței soției, se roagă prin cuvintele rugăciunii psalmistului: *Doamne, Dumnezeul meu, Mântuitorule, trimite Cuvântul Tău și tămăduiește-o!* Se apropie, pas cu pas, de Domnul, precum odinioară Moise, traversând pustia Madianului și oprindu-se fascinat în fața rugului aprins, din mijlocul căruia i-a vorbit Însuși... Iahve, Cel ce este (*Exodul 3, 14*). Înțelept și profet, deopotrivă, cu *Sfintele Scripturi* deschise zilnic pe masă, el se privește pe sine ca-ntr-o oglindă a Domnului, văzându-se așa cum îl vede Domnul Însuși, asumându-și, mărturisindu-și căderile, precum psalmistul *Psalmilor 31/32, 50/51*. Precum Profetul Isaia, în momentul chemării și investiției în slujbă (*cap. 6*). Sau asemenea Sfântului Apostol Pavel, care, scriind romanilor, mărturisește despre sine, implorând grația divină (*cap. 7, 21-25*). În propria-i casă, ca-ntr-o chilie, se luptă în lăuntrul său ascetul și natura adamică (omul cel nou și omul cel vechi). Deopotrivă, privește, ca printr-o fereastră, afară, la lumea din jur și o vede așa cum o vede Dumnezeu, în toată grozăvia ei păgână. Lumea din *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu, radiografiată atent și just, este o lume căzută. O lume care s-a îndepărtat de Creatorul ei și, tocmai de aceea, s-a întors împotriva Lui și a scopului pentru care a fost creată. Natura adamică din om este o natură coruptă, pervertită de o mentalitate secularizată, ghidată de standarde imorale, materialiste, hedoniste: lăcomie, senzualitate, nemulțumire, violență, superficialitate, aroganță etc. Sufletul oricărui

ins este un soi de tomberon, burdușit cu deșeuri, cu ticăloșii. „Într-o astfel de lume, poezia nu mai interesează aproape pe nimeni. Toată lumea se gândește la bani. Buticuri, tarabe, schimb de valută, duplicitate, decădere... Cum te poți feri de molima, de gunoiul acesta?” (p. 174-175). În afara Edenului, din care a fost alungată, această lume trăiește vremuri fatidice, apocaliptice, escatologice. Îngerul nimicitor – Abaddon – este în arena unei lumi, care alunecă, premeditat, pe toboganul autodistrugerii. Iată această realitate, genial redată, în versurile poemului *Istoria unei nevroze* al lui Eugen Dorcescu (poem publicat, nu în *Jurnal*, ci pe Coperta a IV-a a volumului său de poezie *Agonia caniculei*, 2019): „În jur – o lume liberă, ce știe/Să-și ia destinul propriile mâini!/Astfel: ucide feți, adoră câini/Și-n loc de pensii, fabrică sicrie.//Elita-i nulă: vipuri și vedete./Elevi drogați. Studenți analfabeți./Fecioare hăcuite de chiurete/Îmbrățișează-n public proxeneți.//Dezmăț. Minciună. Ură. Sărăcie./Largi spații de manevră pentru hoți./Soți decuplați. Familii fără soți./Poligamie. Sex. Poliandrie.//Păgână, primitivă-nvălmășeală,/Cu oameni morți, deși pretind că-s vii./Sclavia cea mai cruntă-ntre sclavii/E-această libertate infernală.//Ce bine că nu sunt de capul meu!/Că rob am fost. Și sunt. Și-o să rămân./Ce bine că slujesc sub un stăpân./Și că stăpânul-acela-i Dumnezeu”. Așadar, autorul *Jurnalului*, afectat, curajos și responsabil, dorește să se îndepărteze de o astfel de lume în criză: „Mi-e dor de un loc retras, patriarhal, tihnit, nerăscolit de plugul istoriei. O parte a ființei mele a aspirat mereu spre ascetism, spre ieșirea din timp, spre o încăpere cu o masă de lemn, cu un pat și un scaun, cu *Biblia*, cu un teanc de hârtii și un stilou pe masă, cu o pâine și un urciur cu apă... Mă tem de Cel Veșnic și sper numai în El” (p. 174). „Singurătatea omului metafizic e comuniunea cu Divinitatea” (p. 26), adaugă autorul. Traversând „valea umbrei morții” (*Psalmul 22/23*), cu Domnul, Păstorul lui, alături, apoi „valea plângerii”, el o va preface, pentru sine și pentru ceilalți, într-un „loc plin de izvoare” (*Psalmul 83/84*). Psalmist și ecclesiast, poetic și filosofic, prin metafore, întrebări retorice, imagini poetice, solilocvii, urcând din văile abisale spre piscuri, ieșind din Infern și tânjind după Paradis, alături de Domnul și de *Sfintele*

Scripturi, Eugen Dorcescu simte chemarea divină de a scrie, de a versifica *Psalmi*, apoi *Rugăciunea regelui Manase*, apoi *Ecclesiastul* și chiar *Pildele*, tot atâtea resurse spirituale, care îi deschid o altă perspectivă, ajutându-l să se regăsească, să se ancoreze pe sine de „Stânca Veacurilor”, Dumnezeu, prin credință, nu doar supraviețuind, ci chiar trăind aievea o viață abundentă. Călătorind, alături de Oli, zilnic, prin istoria lumii biblice, își asumă tezaurul promisiunilor făcute de Domnul celor evlavioși, hrănindu-se cu „pâinea” sățioasă a Cuvântului, conștientizând și recunoscând integral conținutul și mesajul *Psalmlui 22/23*. „Domnul este păstorul meu, nu voi duce lipsă de nimic...” Privit dintr-o astfel de perspectivă, destinul său capătă o altă dimensiune, care va transcende de aici dincolo, din timp în eternitate. Doar așa, să fii în lume, dar nu din lume, precum se ruga pentru ai Săi și pentru noi, noaptea, în Grădina Ghetsimani, Mântuitorul: „Sfinte Tată, nu te rog să-i iei din lume, ci să-i păzești de Cel Rău”. Adăuga: „Sfințește-i prin Cuvântul Tău. Cuvântul Tău este Adevărul”. Prin *Jurnalul* său, Eugen Dorcescu trăiește, crede și scrie astfel, încât, atunci când va pleca din lume, să i se simtă lipsa. Nu pot să închei decât cu ultimele cuvinte solemne (precum cele ale Sfântului Apostol Pavel către tânărul său discipol Timotei, presimțind iminenta despărțire de-aici și privind, prin credință, la revederea de dincolo), acele cuvinte prin care Eugen Dorcescu își încheie *Jurnalul*: „Tema mistică e cea mai cuprinzătoare. Ea le cuprinde pe toate... *Jurnalul* va rămâne, mai mult ca sigur, nepublicat, până când mă voi muta la Domnul. Duhul (nădăjduiesc și mă rog) mă va sfătui cui să-i las manuscrisele... Eu am murit acestei lumi. Mi-e dor de Creatorul meu. *Abyssus Abyssum invocat*. Domnul e Duh, dar e prezent, încep să-L zăresc pe Hristos în fiecare faptură omenească. Atunci viața redevine demnă de trăit, ba chiar frumoasă. *Ne revedem după Apocalipsă?*” (Eugen Dorcescu, 13 noiembrie 1998).

Am parcurs acest *Jurnal* în luna august, petrecând ore în șir în Parcul Carol, în Cimitirul Bellu, acasă, subliniind tot ceea ce mă atingea profund. Trecuseră șaisprezece ani de când l-am întâlnit pe Eugen Dorcescu, l-am vizitat și m-a vizitat de foarte multe ori, ne-am

împrietenit, m-a învățat multe, am ajuns să-l cunosc foarte bine. Dar, după ce am citit de două-trei ori *Jurnalul*, am descoperit un altfel de Eugen Dorcescu, un alt (auto)portret. Prin zbuciumul propriului calvar, el a descoperit o lume ostilă, viciată și vicioasă; își reevaluează prietenii, Îl (i Se) descoperă (pe) Cel Veșnic și, nu în ultimul rând, se descoperă pe sine. Concluzia mea, după tot ce am aflat, călătorind alături de el prin paginile acestui *Jurnal*, asemenea lui Dante călăuzit de Vergiliu, din Infern prin Purgatoriu în Paradis, este aceasta: *Eugen Dorcescu, de la agonie la extaz*.

28 septembrie 2020.

„*Confluente literare*”, 29 septembrie 2020; „*Armonii culturale*”, 29 septembrie 2020; „*Plumb*”, nr. 163, 2020, p. 13; „*Timișoara*”, 23 octombrie 2020, p. 6.

POEZIA IUBIRII

Volumul de versuri *Nirvana* de Eugen Dorcescu (Editura Mirton, Timișoara, 2014) poate fi rezumat, în câteva cuvinte, ca fiind o carte cu și despre iubire.

Primul gând la lectura acestei cărți s-a îndreptat spre *Puntea* lui Marin Sorescu, o altă carte grea, atinsă de respirația morții.

În ambele volume, durerea este palpabilă, însă în *Puntea* este o singură durere, a celui care scrie (ori dictează, începând de la un moment dat), atins de spectrul morții, pe când în *Nirvana* durerea este duală, atât a celui care scrie (rămas în viață), cât și a celei trecute în cealaltă lume („Știu c-ai fi vrut să/rămâi. Însă/n-ai mai putut”).

Mai mult, și suferința supraviețuitorului este dublă („mă lași să mă sfârtece/dublele chinuri”), și anume chinul iubirii fără margini și cel al pierderii ființei iubite.

Poetul Eugen Dorcescu își devoalează aici, așadar, cu sinceritate, stările pricinuite de trecerea la cele veșnice a soției sale, Olimpia Berca, în toamna lui 2014.

Starea de „Nirvana”, de repaos absolut, nu vine deodată, ci gradual, instaurându-se abia spre finalul cărții.

Mai întâi apare zbuciumul sufletesc („Ce liniște! Ce/pustiul! Ce tăceri!”), în același timp cu demersul obținerii certificatului de deces, un paradox... omenesc („E inuman, dar foarte omenesc”).

Zbuciumul în continuă fierbere este alimentat cu întrebări fără răspuns ori cu răspuns nedorit („Cine-ți îndreaptă pasul/și ți-l poartă/de-aici, din veghea mea,/spre neagra poartă?”). Amintirile, începând cu locul primei întâlniri („Și te-am zărit. Departe, în amurg [...] /... te-am iubit/Acolo chiar, pe dalele curbate”), au darul de a conștientiza profunzimea sentimentelor („Uitasem totul: codrii,

lungul drum,/Cetatea, podul, gustul gurii tale... /Și, brusc, mi le-am reamintit acum,/Când mi-ai zâmbit, ca și atunci, pe dale”).

Este aici o iubire totală, absolută („Sunt tot mai convins/că am murit/cu tine o dată”), care se împlinește prin moarte („sunt un întreg”).

Trecerea timpului, inevitabilă („Curge senin, și crâncen, și barbar”), face posibilă o așezare a stărilor, o trecere de la revoltă, de la blasfemii („O, îndoială crudă,/blestemată!/M-am răătăcit. Rostesc/blasfemieri”), la serenitate, la resemnare („Atât ne-a fost/dat”).

Și totuși, se ivește o nouă posibilitate, o reîntâlnire pe alt tărâm: „Numai noi doi, numai noi,/și Cel care este,/refăcând un Eden de/poveste”.

Deși, la un moment dat, pierderea credinței părea posibilă („Dumnezeul meu, Dumnezeul meu,/De ce m-ai părăsit?”), efectul pierderii iubitei este contrar, iar numele de începuturi cu care I se adresează poetul Creatorului (El Shaddai) ori *Psalmul 22/23*, rostit la înmormântare („O, Doamne, chiar când calc a morții vale,/N-am teamă, că-s sub paza mâinii Tale”) vin în sprijinul acestei afirmații.

Versurile „te-am iubit când/erai trup și sânge/și duh,/Te iubesc și cenușă.//Te iubesc/fiind încă/ trup și sânge și/duh./Te voi iubi și cenușă...” zugrăvesc sentimentul de iubire absolută, despre care am făcut vorbire mai devreme, iar transpunerea situației viu/mort se constituie în leitmotivul cărții de față.

Volumul *Nirvana* este, așadar, un volum al vieții dincolo de moarte, ori, mai bine zis, al trăirii dincolo de moarte, în care pierderea înseamnă, de fapt, regăsire și întregire.

„*Anotimpuri literare*”, nr. 2, 2015, p. 26; Daniel Luca, *Raftul de la colț*, I, Editura Gordian, Timișoara, 2018, p. 158-159.

POEZIA REFLECȚIEI ȘI A SIMPLITĂȚII

(*Note de lectură*)

Eugen Dorcescu a prezentat, de curând, iubitorilor spanioli de poezie, *Elegías Rumanas**, o antologie care conține cele trei cărți, traduse, anterior, în castiliană, ale acestui poet, prozator și eseist român, cărți cărora li se alătură o culegere de poeme inedite, ce completează elegiile și le conferă o proiecție spre ceea ce elaborează, în actualitate, poetul.

Eugen Dorcescu este unul dintre cei mai cunoscuți poeți români și, potrivit felului meu de a vedea lirismul, el tezaurizează o înșușire ce nu se întâlnește cu ușurință la poeții contemporani: anume, adaugă o mare naturalitate la spiritualitatea prezentă în multe poeme ale sale.

Cele trei cărți care compun *Elegías Rumanas* sunt: *El camino hacia Tenerife (Drumul spre Tenerife)*, 2010, *Poemas del Viejo (Poemele Bătrânului)*, 2012, și *Las elegías de Bad Hofgastein (Elegiile de la Bad Hofgastein)*, 2013.

Cea dintâi conține experiența unei călătorii în Tenerife, călătoria transmutându-se într-un drum al vieții, într-un drum spre bătrânețe al poetului însuși. Călătoria este un element transformator, cu inevitabilul concurs al timpului.

În cea de-a doua carte, bătrânețea se convertește, încă din titlu, în coloana vertebrală a poemelor și apare un vocabular relaționat cu câmpul semantic al morții: *oseminte, crematoriu, cadavru* etc., fiindcă, fatalmente, bătrânețea este antecamera morții. În aceste versuri, nu există, însă, o tonalitate tragică, ci o reflecție senină asupra timpului:

„Incompatibil cu
spațiul, cu timpul,
Bătrânul își gustă, în
singurătate, acronia...”

În cel de-al treilea volum, melancolia și spiritualitatea sunt cât se poate de prezente, întrucât durerea pentru pierderea mamei face ca poemele să fie o cale a introspecției și a reflecției, încât moartea să nu însemne uitare, ci să mențină vie amintirea persoanei defuncte.

Poemele inedite conțin, și ele, caracteristicile esențiale ale poeziei sale.

Doresc să închei aceste note cu următoarele versuri ale lui Eugen Dorcescu, versuri ce explică foarte limpede modul în care poetul înțelege poezia:

„sublimul rămâne
întotdeauna
sublim
chiar dacă
oamenii
nu-l mai
observă” (*Drumul spre Tenerife*).

*Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Obra reunida, Selección del autor, Editorial ARSCESIS, La Muela (Zaragoza), Spania, 2020. Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Biobibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu (286 pagini).

CELEBRAREA POEZIEI LUI EUGEN DORCESCU*

Editura Arscesis (Zaragoza, Spania) a publicat, în ianuarie 2020, întreaga operă tradusă în spaniolă a poetului român Eugen Dorcescu. Acest volum înmănușează, sub titlul *Elegías Rumanas (Elegiile Române)*, cărțile sale *el camino hacia tenerife (drumul spre tenerife)* (2010), *Poemas del Viejo (Poemele Bătrânului)* (2012) și *Las elegías de Bad Hofgastein (Elegiile de la Bad Hofgastein)* (2013), precum și un număr de poeme inedite, traduse, de asemenea, în spaniolă.

Se cuvine să ne felicităm pentru pariul ferm al acestei edituri din Zaragoza (Spania), dat fiind că *ne aflăm în prezența unui poet esențial din poezia europeană contemporană, un poet cu o voce originală, profundă, un poet ce evocă, în versurile sale, adâncimile ființei, în niște vremuri atât de dezumanizate. Din toate aceste motive, iată-ne în proximitatea unei duble celebrări: celebrăm publicarea unei cărți miscelane și celebrăm existența în sine a poeziei autorului român.*

Șirurile ce urmează nu pretind a fi un studiu exhaustiv al recente apariții a lui Eugen Dorcescu, întrucât eu nu sunt critic, ci o meditație asupra modului în care l-am cunoscut pe autor, asupra lecturii poemelor, asupra experienței pe care am dobândit-o, în traducerea individuală și în traducerea realizată împreună cu poetul a textelor sale, dar, mai cu seamă, aceste rânduri sunt un elogiu adus prieteniei, acea prietenie care unește dincolo de distanțele fizice și care ne păstrează alături, în amintire, în părtășia unui anume spațiu și a unui anume timp.

Elegías Rumanas, operă reunită a lui Eugen Dorcescu, se întemeiază pe trei principii solide: *existența, spiritualitatea și transcendența.*

Existența se înfățișează ca drum necesar către perfecțiunea care îi urmează. Moartea nu apare niciodată ca un sfârșit, ci ca o trecere spre nemurire. Totuși, privirea, vocea melancolică ale poetului sunt manifeste în versuri. Pierderea există; și sacrificiul vieții mărturisește despre aceasta.

Spiritualitatea ia în stăpânire toate stihurile. Cu un alt prilej, am afirmat că ne aflăm în fața unui poet metafizic, întrucât orice obiect și orice subiect sunt susceptibile a fi poetizate dincolo de aparența lor fizică. Totul este perfect rânduit în conformitate cu planul divin. Este menirea poetului, ca spectator privilegiat, ca ființă dotată cu o sensibilitate specială, să ne arate că fiecare element are o rațiune de a fi, că fiecare acțiune are un motiv, chiar dacă nu este în puterea noastră a-l înțelege.

Și, în cele din urmă, *transcendența*, căci omul este supus voinței divine și această acceptare îi provoacă poetului o resemnare liniștită, pe deplin împăcată.

Aceste trei elemente ne îngăduie să conchidem că poezia lui Eugen Dorcescu deține o amplă componentă mistică. Și nu prin permanente aluzii la pasaje biblice din *Vechiul Testament*, ci prin acea viziune intimă și completă asupra religiei, pe care ele o transmit. Se poate aplica aici, fără niciun fel de ezitare, sensul cel mai profund al verbului latin *religare*. A uni, a lega, a înlănțui puternic umanul și divinul, a reuni ceea ce a fost cândva unu, ceea ce a fost o unitate, divizată, apoi, de imperfecțiunea existenței. Opera lui Eugen Dorcescu pune în evidență, pe de o parte, elementele separate și, pe de altă parte, nădejdea, credința reunificării lor, după moartea dătătoare de sens și de speranță în confruntarea vieții.

Acest volum, așa cum am arătat la început, reunește cele trei opere ale sale, traduse în spaniolă. Am avut privilegiul de a tălmăci, împreună cu autorul, *el camino hacia tenerife*. Am vorbit, în alt text, despre dificultăți și satisfacții, despre munca foarte dificilă, pentru a izbuti exprimarea în altă limbă a profunzimii versurilor. Aș dori, acum și aici, să-mi dirijez spusele către amiciția ce rezidă, subiacentă și implicită, în poemele sale. Fiindcă, într-un anume fel, am trăit această

carte, atât în preparativele ei, necunoscute de noi în acea librărie din Timișoara, cea care ne-a unit și care l-a adus pe Eugen Dorcescu la Tenerife, cât și în povestea șederii sale în Insulă, în Ostrovul său. A-i reciti versurile înseamnă a mă regăsi, a mă face una cu poetul și a simți experiențele sale ca fiindu-mi proprii. Este nu doar o carte de căutare a transcendenței într-un paradis terestru, este, de asemenea, o carte a prieteniei și a întâlnirii. În această carte am descoperit nu doar omul, ci și poetul, l-am descoperit pe *imensul poet*, ce abia se intuiește în omul afabil. Modernitatea versurilor sale m-a surprins. Ușurința cu care îngemăna cotidianul și spiritualitatea, armonia perfectă dintre enunțurile încărcate de cotidianitate și altele de profundă reflecție, maniera particulară de a marca ritmul versurilor m-au determinat să înțeleg cu limpezime că aveam dinainte-mi pe cineva dotat cu o voce inconfundabilă.

Poemas del Viejo (Poemele Bătrânului) evidențiază o altă caracteristică a poeziei și a autorului, cei doi fiind una: *alteritatea*. Eugen Dorcescu se dedublează în celălalt, se observă din afară și se judecă în calitate de ființă umană. Acest *altul* aproape mistic, în trecere spre unirea cu Creatorul, în drum spre Nirvana, cvasi-desprins de tot ce-i este omenesc, observă decăderea lumescului și așteaptă clipa întoarcerii la origine. Iarăși, așadar, conceptul de *religare*! Atrage atenția în această carte capacitatea viziunii exterioare a eului poetic, care meditează, și se meditează, în/pe sine însuși. Este o vorbire în singurătate, care, de fapt, este o vorbire acompaniată, fiindcă umanul și divinul din propria ființă dialoghează, nu pentru a găsi un răspuns, ori o mângâiere, ci pentru a ne arăta o realitate ce transcende individul, pentru a ajunge la colectivitate. Toți suntem Bătrânul, toți suntem Celălalt. Acesta este alt aspect al modernității poeziei lui Eugen Dorcescu. Nu ne aflăm în fața unei opere individuale, unde să se recunoască doar *eul poetic*. Nu: *eul poetic* devine, să mi se permită expresia, *un noi poetic*. Transcendența versurilor implică o meditație ce transcende spre umanitate, spre omenire, căci noi ne găsim cu toții pe acest traiect, pe acest drum către prezența inexorabilă a morții. Opțiunea este fie să închizi ochii, fie, dimpotrivă, să înfrunți faptul inevitabil și

să-l utilizezi spre a-l teoretiza și, în consecință, spre a propăși spiritua-licește. Cele două entități – *eu poetic*, *noi poetic* – sunt spirituale și transcendente.

Las elegías de Bad Hofgastein (Elegiile de la Bad Hofgastein), carte pe care am avut, de asemenea, șansa de a o traduce împreună cu autorul, aprofundează aspectele semnalate în cele două volume anterioare. Îmi amintesc că am luat inițiativa de a traduce cartea, fiindcă tema pe care o tratau versurile îmi era apropiată: moartea mamei. Există ceva care mă înrudește strâns cu Eugen Dorcescu: sentimentul pierderii celor pe care îi iubim.

Eugen Dorcescu scrie despre pierdere, încearcă să rețină în versurile sale, măcar pentru câteva clipe, ceea ce ne-a părăsit. Acest volum îmi amintește o operă foarte importantă pentru literatura spaniolă, *Coplas por la muerte de su padre (Strofe pentru moartea tatălui său)* de Jorge Manrique, un autor din secolul XV. În cartea sa, Jorge Manrique vorbește de trei vieți: viața terestră, efemeră, fugace; viața faimei, adică aceea ce durează în memorie, câtă vreme cineva întreține flacăra amintirii noastre; și viața eternă, unica adevărată.

În cartea sa, Jorge Manrique pretinde că îl păstrează viu pe tatăl său, dincolo de moarte. Și este incredințat că reușește. De fapt, iată, astăzi, după mai bine de cinci sute de ani, continuăm să ni-l amintim pe acel tată, din versurile fiului său. Eugen Dorcescu vizează aceeași resurrecție imaginară cu mama sa, în această meditație asupra pierderii acesteia în transcendență. Versurile slujesc pentru a-și aminti, pentru a reordona sau, poate, pentru a des-ordona toate aducerile aminte care îl leagă de ea, de familia de sânge, de el însuși. Abnegația și, deopotrivă, nădejdea reîntâlnirii în amintire sau în locul pe care îl transcendem îmi sunt cunoscute, le împărtășesc, îmi arată latura cea mai umană a poetului, a prietenului. Pierderile, versurile scrise despre ele le-am trăit amândoi și ele mă atașează puternic la opera sa și la persoana sa.

În fine, cartea (ediție critică fiind) include (pe lângă prefață, bibliografie, opinii) zece poeme inedite, traduse, evident, în spaniolă. Pe unele dintre ele am avut fericita oportunitate să le transfer eu în acest idiom. Ele completează viziunea unui autor care ocupă, prin

propriile merite, un loc în Literatura cu majuscule, fiindcă literatura adevărată nu are a face cu tradiții și idiomuri, ci vorbește de ceea ce ne este comun: omenescul. Eugen Dorcescu scrie despre materia din care suntem făcuți: lutul.

De aceea, celebraz poezia sa, dar, mai presus de orice, celebraz existența sa și prietenia sa. M-aș bucura să se afle în Insulă, cu mine, și să știe că, în fiecare traseu pe care îl străbat, este încă vie călătoria sa și că noi doi ne suntem datori, reciproc, o reîntâlnire, în oricare timp și în oricare loc ar fi să fie aceasta.

Tacoronte, Tenerife, Islas Canarias, España, 30 de julio de 2020.

*Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Obra reunida, Selección del autor, Editorial ARSCESIS, La Muela (Zaragoza), Spania, 2020. Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Biobibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu (286 pagini).

„*Timișoara*”, 14 august 2020, p. 6; „*Națiunea*”, 7 noiembrie 2020.

CANICULA CA HIPERBOLĂ A FIINȚĂRII

Nume de referință al artei poetice, dar și al cercetării filologice academice, scriitorul Eugen Dorcescu revine în atenția iubitorilor de literatură cu un nou volum, intitulat *Agonia caniculei* (Editura Mirton, Timișoara, 2019). Termenul „nou” este, aici, relativ: cele cincizeci de poeme reunite în volum au fost scrise cu aproape jumătate de veac în urmă, au rămas în manuscris – iar manuscrisele lui Eugen Dorcescu, *nota bene*, se află, în cea mai mare parte, în custodia Bibliotecii eparhiale a Mitropoliei Timișoara – din voința autorului, ca o reacție, puternic personalizată, la contextele umane și culturale traversate.

Cu toate acestea, ele și-au păstrat prospețimea; se întâmplă astfel, se înțelege, drept consecință nemijlocită a harului scriitoricesc al autorului și a atașamentului nedisimulat al acestuia pentru ceea ce atinge valoarea de universal în creația literară – și nicidecum, cum ar fi înclinați să adjucece comentatorii de poezie prea înrobiți ideii de modă, ca un semn al unui curent retro, ce ar fi izbucnit, pe nesimțite, în liricitatea din acest spațiu – timp.

Volumul de față este construit în jurul unui amplu poem compozit, ce-și împrumută titlul întregului op: *Agonia caniculei*, agregat, la rândul-i, din 37 de poezii autonome, pe care le aduc laolaltă, deopotrivă, unitatea de stil și de motive și o atmosferă literară omogenă, sub care palpita motivațiile și profunzimea de trăire ale unui autor pentru care a scrie n-a însemnat niciodată o etalare a gratuității mânuirii cuvintelor.

Că le-am fi citit cu aproape jumătate de veac în urmă, sau le savurăm acum, stihurile închipuite aici de Eugen Dorcescu sună egale

cu ele însele; ba chiar își explicitează, atât de lămurit cât să nu distrugă misterul, propriile relativisme:

„Cât poate amintirea/să privească-napoi,/atâta-i trecutul”, ne avertizează, blajin, autorul (*Agonia caniculei*, VII), adăugând (*Ibidem*, X), consolator, pe cât de direct și predeterminator în diagnoză: „Câteva nu ți se mai cuvin –/Ești cel dintâi care-nțelege și-acceptă./Și e bine așa./Nu le mai număr./O, după-amiezele, orele...”

Oarecum diferit, marcat de un soi de materialitate cronologică (motiv pentru care așezarea sa prefațatoare se dovedește a fi inspirată), celălalt ciclu al volumului, *Orfeu*, obligă cititorul să-și multiplice poziționările – atât pe cele de receptare, cât și pe cele de valorizare a textului citit/asumat prin lectură.

Celor două cicluri li se adaugă, cu valența de a reîncărca de optimism o trecere îngândurat-melancolică prin țesătura de versuri, un poem inedit, *Epilog târziu*, marcând aici ceea ce, într-un tratat academic, ar fi, fatalmente, etichetat drept concluzie.

Volumul *Agonia caniculei* are, în întregul său, și funcțiunea de antologie restitativă, aspect întărit, în mod fericit, de un consistent aparat critic, ce însoțește creativitatea poetică, întocmit prin grija criticului Mirela-Ioana Dorcescu.

„Paralela 45”, 1 octombrie 2019, p. 1, 3.

EUGEN DORCESCU – ALCHIMIST LA VĂMILE NIRVANEI*

Anul 2014 a fost istovitor – psihic și fizic – pentru poetul *Eugen Dorcescu*. A fost anul în care a înfruntat singur implacabilul dispariției jumătății existențiale, Olimpia Berca, cu puterea unui Iov, care însă și-a transfigurat suferința în strigăt de terapie poetică. Astfel, a editat un volum de poeme *Nirvana – o postbiografie*, scris de poet după moartea soției, elogiu și legământ de credință suprem, dar, în același timp, și o formă de supraviețuire prin descătușare în cuvânt. În anul următor, 2015, a editat un volum postum, intitulat *Din literatura timișoreană*, cu articolele de critic literar ale Olimpiei Berca.

Refugiat cu înverșunare în muncă, Eugen Dorcescu publică, în același an, antologia de versuri *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, cu „selecție, schiță biobibliografică, notă asupra ediției și eseu hermeneutic de Mirela-Ioana Borchin”. Aparatul critic este de ținută intelectuală, eseista fiind dascăl filolog la Universitatea de Vest din Timișoara, cu studii substanțiale de lingvistică, semiotică, pragmatică, stilistică etc.

Poetul s-a simțit, poetic și existențial, într-un moment crucial – *la o răscruce de drumuri și timpuri*, care reclama inevitabil o sinteză a unui întreg, o antologie *ne varietur*. Chiar dacă vor mai urma alte volume de versuri și eventual alte antologii, vor fi ale unui alt timp, unul de *dincolo de acest prag*. Al. Ruja, când a spus la lansare că o vede ca pe „o carte testamentară”, pesemne în acest sens i-a simțit valoarea de bornă între hotare, ce stă mărturie și „dă samă” de un timp împlinit, rotund, nerepetabil.

Titlul antologiei, *Nirvana*, este omonim cu cel al ultimului volum de poeme – punctul suprem al creației autorului, termen

intarsiat foarte inspirat și în titlul alternativ al eseului hermeneutic: *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, pentru că exprimă tocmai fundamentul și, în același timp, vârful piramidei operei, axa configurativă a întregii poezii dorcesciene, ideogramă atât pentru „idealul spiritual și artistic al poetului”, cât și pentru „unitatea ideatică și estetică a operei sale lirice”.

Apariția volumului se instituie într-un adevărat eveniment editorial (fără metafore și superlativizări), ca o carte singulară în peisajul literar timișorean, din ultimii ani (după cum afirma și Claudiu Arieșan în emisiunea TV „Dialoguri spirituale”), și chiar cu necesare ecouri până la centru, inedită și originală prin structura și greutatea sa ideatică.

Au fost selectate doar poemele laice, în ideea că poeziile sacre, transpunerea în versuri a unor părți din *Biblie*, nu pot exprima originalitate, inedit, viziune personală mai presus de textul sacru, mai ales că fuseseră deja antologate în *Biblice*. Unele volume, considerate a fi megapoeme, au fost introduse integral (*Poemele Bătrânului*, *Moartea tatălui*, *Elegiile de la Bad Hofgastein* și *Nirvana*).

Selecția textelor, ca una dintre particularități, a fost făcută, în acest caz, de către ambele instanțe auctoriale, autor și antologator, cum aflăm din *Notă asupra ediției*, într-o cooperare perfect sincronizată, după criteriul estetic, chiar cu maximă exigență critică.

Acesta și este, de fapt, farmecul antologiilor antume, care beneficiază de supervizarea creatorului, fiind garantat 100% în spiritul, gândul și simțirea autorului.

Selecțiile n-au fost defel prin procedeul de rutină copy/paste, ci cu revizuirii de texte, titluri, subtitluri, ori retușuri formale, reclamate de „necesitatea de adecvare contextuală și stilistică”, astfel că, de la început, s-a simțit că se naște o carte nouă, prin întreaga conformație, care se impunea de la sine ca un organism viu, cu *logica și identitatea sa proprie*.

În funcție de baza interpretativă prin prisma *Nirvanei* – sugestie de alchimizare supremă, *s-a reconfigurat universul poetic* al lui Eugen

Dorcescu, de la intuitiv la conștient, meticolos, cu artă și știință, rezultând o carte nouă, cu adevărat o *sinteză*, în sens hegelian, o imagine holografică a operei sale, din piesele de puzzle prefigurate în volume.

Conceptul „*Nirvana*” a indus, în tandem, conceptul „*Samsara*”, ambele bazate pe *lecturile de filosofie și religie orientală*, mărturisite de poet ca fiind, alături de *Biblie*, la baza *filosofiei sale poetico-existențiale*.

Particularitatea și valoarea antologiei se susțin în continuare prin studiul hermeneutic însoțitor, semnat de Mirela-Ioana Borchin, cu dimensiuni impozante, care ocupă un sfert din volum (din cele 608 de pagini, studiul are 150 de pagini), în întregime comentariu propriu și original, aplicat pe text, aprofundat, fin nuanțat și independent de cârjele vreunei bibliografii critice. Studiul este de o consistență cum se întâlnește doar la ediții critice postume și reprezintă în sine o carte temeinică, publicabilă independent, ca titlu de referință în bibliografia critică privind opera lui Eugen Dorcescu.

Studiul va fi, pentru un lung timp de acum încolo, vârful de lance în definirea critică a poeziei lui Eugen Dorcescu.

În eseu său, deși își recunoaște debutul în critica literară, Mirela-Ioana Borchin analizează, sigură pe sine, universul dorcescian, filosofia și crezul său artistic, după o „poetică a treptelor” – ca matrice, în care decelează nouă trepte, precum cele nouă vămi ale văzduhului (cf. Iulian Chivu), de la prima – *Visele apelor*, la *Visul celtic*, *Dulcea moarte*, *Adâncul-Nimicirea-Abaddon*, *Thanatos*, *Absența*, *Bătrânul*, *Prima treaptă a cerului*, până la treapta supremă, a noua, *Nirvana* – *impresie și expresie*.

Continuând pe panglica roșie a pionieratului, singularitatea și originalitatea sunt chiar și în construcția acestui studiu, generat, de asemenea, de colaborarea perfect sincronizată a celor doi actanți, prin inserarea de mesaje ale poetului – el însuși doct în stilistică, semiotică, hermeneutică, metafizică etc., din conversațiile prin e-mail, intervenții confesiv-analitice, complementar revelatorii. Precizarea din final, care lămurește acest aspect inedit al eseului: „*Textele culese cu bold îi aparțin*”

lui Eugen Dorcescu. Ele au fost reținute din conversațiile care au însoțit elaborarea eseului și sunt integrate cu acceptul Poetului”, ar fi trebuit inserată la începutul studiului, ca să se direcționeze *ab initio* corect lecturarea pe cele două paliere intercomunicante.

Este o simbioză între procesele de codare și decodare, model de colaborare ideală, care preîntâmpină posibile dizarmonii, evoluții uneori complet paralele între texte critice și autori, pe dilema: „oare ce-a vrut să spună autorul”.

Eseista hermeneută emite o idee, descoperă o linie magnetică, poetul o acceptă, de regulă surprins de finețea observației, de intuițiile sale (unele chiar neevidențiate de critici, cum ar fi *omniprezența avatarurilor*), adaugă comentariile sale, de completare, stimulare și girare, cu autoritatea seniorială a creatorului însuși. Rezultatul este un tot omogen, cu imbricări perfecte între textele antologate și eseul hermeneutic, fiecare afirmație fiind punctată exact, cu citatele de versuri ilustrative din antologie.

Astfel, este subtil configurată *poetica avatarurilor* (*cavalerul, lupul, trubadurul* etc.) și funcționalitatea explorării lor – ca o modalitate de autocunoaștere, prin luminarea abisurilor. „*Nu mă disting de propriul arheu:/De lup, de cavaler și de cetate,/De râu, de trubadur... Acestea toate/și altele asemenea sunt eu*”, spune poetul.

Dintru început, antologia pune întreaga poezie sub semnul iubirii unice, Eugen Dorcescu, *el caballero*, este trubadurul unei singure iubiri, iar Nirvana se atinge tocmai prin iubirea unică. „*Diada yin-yang, temporar distrusă de... (o singură) moarte*”, arată eseista, se reface prin atingerea Nirvanei, când devii doar spirit, dacă treci seria reîncarnărilor mântuitoare. „*Să ne desprindem, deci,/tu – gând, eu – gând,/și-așa ne vom uni din nou,/zburând,/și liberi,/și eterni,/și jubilând,/ca flacăra zvâcnită din/cenușă*”.

Eugen Dorcescu se definește nu ca poet religios, ci existențial, metafizic, ori chiar mistic (cum încearcă însuși autorul deseori să clarifice delimitările). În acest context, fundamentală este lupta dintre *trup și duh*, respectiv *materie și spirit*, lupta dintre *otrăvurile Samsarei*

și lumina Nirvanei, în definirea ființării într-o Ființă – conflicte asumate de autor organic, poetic-existențial. „Eu am apelat la El Shaddai și la Nirvana pentru a-mi înțelege, cât de cât, ființa – pe care o numesc sinteza de nepătruns dintre viață și moarte – și pentru a-mi putea accepta, iarăși cât de cât, traseul lumesc”.

Alchimizează în poezia sa, ca-ntr-un vas athanor, texte biblice și de filosofie ori religii orientale. Mirela-Ioana Borchin relevă existența celor două repere tutelare, „El Shaddai, Nirvana –, care structurează haosul samsaric, dându-i sens și perspectivă”. Acestea nu sunt distincte, ci cohabitează, adnotează poetul, El Shaddai, Creatorul și „Netimpul și Nespațiul Lui – Nirvana”, ca Atribut al Lui.

Analizele eseistei, fin nuanțate și incitant aprofundate (într-un stil, e drept, pe alocuri literaturizat, exaltat-admirativ) sunt autentificate și parafate de autor: „Cartea aceasta, cum ai remarcat, concomitent cu diversitatea, cu varietatea mijloacelor, e unitară prin arbitemă, e unitară compozițional, structural, stilistic. Fiindcă Nirvana. Cea mai frumoasă poezie este O EPOPEE LIRICĂ DEDICATĂ CONDIȚIEI UMANE. Totul se subsumează acestui statut. Adică temele fundamentale: Dragostea, Moartea, Lăuntricitatea, Dumnezeu. Și, în egală măsură, arhitectonica, imaginea, sintaxa, prozodia”.

Referințele critice, necesare ca soclu, sunt din receptarea poetului în străinătate, mai ales în critica spaniolă, mai deschisă valorificării rodnice a poeziei sale, unde Eugen Dorcescu este perceput ca poet european: „...marea tradiție a poeziei române, de la Mihai Eminescu până la Tudor Arghezi [...] se vede asumată în fiecare vers al lui Dorcescu, sublimată în fiecare din cuvintele sale, și se leagă cu unele dintre marile preocupări care, de la Mallarmé până la Luzi sau Bonnefoy, determină limbajul și lumea celei mai vii poezii europene a modernității” (Andrés Sánchez Robayna). Citatul întreg este pus pe clapa copertei IV, ca metatext argument.

Poezia sa e dincolo de cotidianul fenomenologic. „Gândul greu. Acesta este Eugen Dorcescu: gândul greu”, punctează plastic Marcel Turcu.

În ideea că Eugen Dorcescu a scris capodoperele sale după '89 – moment la care s-a cam oprit critica oficială autohtonă, eseul și antologia sunt în sine o provocare la actualizare pentru critica de referință din România.

*Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* [antologie], Editura Euro-stampa, Timișoara, 2015.

„*Orizont*”, nr. 7, 2016, p. 22.

ÎNCEPUTUL DIN SFÂRȘIT

Ampla antologie de autor *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (Ediție ne-varietur. Selecție, schiță biobibliografică, notă asupra ediției și eseu hermeneutic de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015) a părut, la vremea ei, a marca un capăt de drum în creația lui Eugen Dorcescu. Unul dincolo de care, ca o consecință a unei fracturi biografice de dimensiuni apocaliptice pentru poet, nu mai putea fi altceva decât o prelungă și definitiv asumată tăcere.

Din multe perspective, ca într-o oglindă răsturnată, împrejurarea e oarecum asemănătoare cu un alt caz celebru din istoria poeziei contemporane, acela al lui Ștefan Augustin Doinaș. Disparația poetului, petrecută în mai 2002, a fost urmată, la numai o zi, de sinuciderea soției, Irinel Liciu, fostă prim-solistă a baletului Operei Române din București, gest ce a pecetluit, pentru eternitate, incomensurabila iubire a celor doi. Cum, însă, deși, aparent, dragostea este un sentiment universal repetitiv, subordonat mereu și mereu acelorași reguli, ea își rămâne identică doar sieși. Ceea ce vrea să spună că, întotdeauna, iubirile nu pot fi altminteri decât unice și irepetabile, după cum unic și irepetabil e fiecare traseu existențial. Prin urmare, nici de astă dată simetria, fie și inversă, nu putea merge, în niciun fel, până la capăt. Așezată sub semnul definitivului, menită, deci, să proiecteze într-un timp fără sfârșit o dragoste exemplară, antologia menționată se dovedește acum* a fi doar o secvență – răvășitoare, ce-i drept – dintr-un destin care, în linie poetică, își redescoperă/reinventează, tratat, resursele.

Elegiile de la Carani se înfățișează, astfel, deopotrivă, ca o prelungire a unei stări profunde de trăire a faliei tragice din viața poetului, dar și ca o iluminare interioară, în care el are revelația unei

realități miraculoase: după cum – ca să parafralez o formulă celebră – în fiecare lucru afirmația și negația sunt la fel de adevărate, în orice sfârșit e și un început. Ca și la Ștefan Augustin Doinaș, poemele lui Eugen Dorcescu poartă amprenta baladescului, cu – în prim plan – imaginea cavalerului medieval îngenunchat, dar nu învins, înfășurat în misterioasa mantie a suferinței, pornit în deslușirea sensurilor unei ireparabile dispariții/pierderi. Cu deosebirea că perspectiva solipsistică este mai evidentă, croiala versurilor mai aspră, accentele raționale mai consistente și încărcătura mistico-magică mai pregnantă: „Același clopot sună în cetate/Ca și atunci, demult. Îl recunoști?/Pe dealuri, împrejur, vrăjmașe oști,/Barbare oști, pândesc, împrăștiate.//În zorii clari pătrunde prin ferești/Nepăsătorul soare. Și te-arată/Pe scări, în sala amplu luminată,/În sala unde-ai fost. Și unde ești.//Era aceasta dimineața-n care/Am fost lovit? Când am căzut pe zid,/Sub ceru-nalt, tranșant și translucid,/Învălmășit în sânge și sudoare?//Așa ne-am regăsit: Cu ochii grei,/Plini de păduri, de ziduri și de lupte./Și-am reluat cuvintele-nterupte/De neagra moarte, de tăcerea ei./[...] Ce-adânc plutim în vreme! Ca și cum/Totuna-s clipă, veac, eternitate./O, luminoasă sincronicitate!/Străvechi vom fi. Și vii. Ca și acum” (*Avatar I*).

E o rătăcire la capătul căreia *Triada* tutelară, în vârful căreia este Dumnezeu Atotputernicul (*Geneza 17, 1*), își modifică imperceptibil conținutul și semnificația: „În orice loc și clipă, eram trei:/Eu, El Shaddai și amintirea Ei./Triadă metafizică. Cel Sfânt/Ținându-ne ntre-Ceruri și Pământ.//Pe tine, cine oare te-a trimis?/Ea? El Shaddai? Sau propriu-mi abis?/Căci, dincolo de-a lacrimii perdea,/O-mbrățișai. Și Ea te-mbrățișa.//Ce tragice priviri! Ce vaier crunt!/Eu, cel de dinainte, nu mai sunt./În sufletu-mi de-azur, veghează trei:/Tu, El Shaddai și amintirea ei” (*Triada*).

Despre acest conținut și această nouă semnificație/semnificare vorbesc cele șaptesprezece *Elegii de la Carani* incluse în noul volum, în care tonalitatea baladescă este convertită într-un limbaj imnic de celebrare a resurecției interioare provocate/induse de redescoperirea

simplității, a virtuților regenerative ale naturii înseși, odată cu trăirea unui nou, inexplicabil și, până nu de mult, implauzibil, fior erotic.

La fel de cerebrale, elaborate și raționale, elegiile aduc mai degrabă a pasteluri, e drept, cu difuze insinuări elegiace: „Vor înflori, curând,/din nou fără Ea,/salcâmi, platanii,/bujorii și crinii/vor înălța,/peste altarul înflorit al/țărâni, /înmiresmate litanii./Drumul/descrie/albastre spirale/în câmpul cu/flori,/sălcii și plopi/sculptează pe zări, cât vezi/cu ochii,/verzi și/palizi fiori. [...] Lumea începe, se/reîncepe,/da, reînvie,/vai, ce miracol!,/lângă rustica poartă, lângă/chioșc, lângă scară,/lumea începe, se reîncepe,/în abisul din suflet,/în chiar marea amară/unde Moartea șezu./Și, iată, dinspre spânz și zambile,/pe-o cărare solară,/auriu-azurie,/pe cărarea de la Moarte la/Viața/vii tu” (1).

Revelația se leagă de un sat pierdut în Câmpia bănățeană – *Carani* –, pe care poetul îl transformă într-un topos impregnat cu miraculoase savori regenerative: „În satu-acesta pașnic și-nsorit,/Eu n-am venit acum. Am revenit./Și nu descopăr lumea. Regăsesc/Misterul ei sublim, donquijotesc./În căutarea Marelui Arheu,/Cel care mă vânează sunt tot eu./Cea care mă așteaptă ești tot tu,/În zarea ta de siluetă gnu” (4).

Tot în acest spațiu, poetul își redescoperă identitatea, dimpreună cu bucuria nemărginită de a recupera viața într-o iubire: „«Cine ești?»/Nu-ți răspund./Căci nu știu/dacă sunt/sau nu sunt./Dar pe tine te/știu. Ești un lujer de/spânz/vișiniu,/din a cărui corolă/eu,/călător într-un mistic/pustiu,/beau rouă în/zori,/beau, în amurg,/însetat,/desfătat,/străveche ambrozie,/vin auriu.//Așa precum scribii/*Cântării Cântărilor*/scriu” (11).

Poemul care încheie volumul iese din aliniere și aruncă asupra întregului o lumină ce vine din adevărul ascuns în deviza Cavalerilor Ioaniți – *Tuitio fidei et obsequium pauperum*: „Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,/Frumos și pur, la fel ca la-nceput./Nici urmă n-a rămas din lănci și scut./Din strigătul de luptă – o grimasă.//Luna de jar și soarele de fier,/Ritmând, îi luminează Infinitul./Mustesc de vid și

zorii, și-asfințitul,/În vidul greu dintre pământ și cer.//Așa se pierde el, spre Împăratul/Pe care-o viață-ntreagă l-a slujit:/Frumos și pur. Și mult prea fericit./O rană-i taie inima, de-a latul” (Ioanitul).

E nu doar o lecție de metafizică poetică, dar și una, impresionantă, de viață.

„Orizont”, nr. 6, 2017, p. 13.

* * *

ARITMETICA POETICĂ

Despre geneza și alcătuirea noului volum de versuri publicat de Eugen Dorcescu* aflăm amănunte din *Nota asupra ediției* („*Agonia caniculei* cuprinde cincizeci de poeme inedite, rămase, până astăzi, printre manuscrisele lui [...]. Poemele din care s-a alcătuit acest volum datează din primul deceniu de activitate poetică”), precum și din studiul amplu, de aproape cincizeci de pagini, intitulat *Glose*, care încheie cartea. Ambele texte sunt semnate de aceeași devotată și neobosită cercetătoare a operei poetului timișorean, Mirela-Ioana Dorcescu, care – înțelegem din consemnările finale – a transformat editarea plachetei într-o veritabilă aventură intelectuală, întemeiată pe descoperirea, într-un „dosar vechi, legat cu sfoară, pe care era scris cu un creion *Manuscrite*”, a unor însemnări, „fragmente de poeme, variante, copii, decupaje din ziare și reviste, impresii de lectură semnate de cunoscuți scriitori timișoreni...”, aproape abandonate de autor, dar recuperate acum, transcrise, clasificate, adnotate și comentate, cu pasiune, solidaritate intelectuală, acribie filologică și, mai ales, cu sentimentul că acesta este un „document de istorie literară”, de aceeași îngrijitoare a ediției. Urmărind îndeaproape întreaga creație poetică a lui Eugen Dorcescu și reușind, prin consistentele sale

antecedente (Eseul hermeneutic ce însoțește *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, 2015, *Nota asupra ediției la Sub cerul Genezei*, 2017, sau *Opiniile critice* din volumul *Elegías Rumanas*, apărut în Spania, în 2020 etc.), să-i dezvolte profunzimea adesea nebănuite, Mirela-Ioana Dorcescu propune o viziune cuprinzătoare și nuanțată asupra acesteia, susținută, desigur, de tot ce s-a spus și s-a scris până acum despre poet. Grupate sub genericul *Orfeu*, unsprezece dintre poeziile din noul volum au fost scrise între 1973-1974 (Eugen Dorcescu a debutat relativ târziu, la treizeci de ani, în 1972, cu *Pax Magna*), iar poemul *Agonia caniculei*, compus din treizeci și șapte de „părți”, un deceniu mai târziu, între 1981 și 1982. Detaliile cronologice sunt semnificative, autorul publicând în acest interval două eseuri teoretice (*Metafora poetică*, 1975; și *Embleme ale realității*, 1978) și tot atâtea volume de versuri, *Desen în galben* (1978) și *Arhitectura visului* (1982). Poemele titulare din *Agonia caniculei* au, în final, un *Epilog târziu* (*Salcâmiei sacri*) – compus anul trecut și dedicat editoarei – și sunt prefăcute de un *Prolog*, ce asociază bizar două personaje provenite din vremuri și contexte socio-culturale complet diferite, dar, oarecum, consanguine: Trimalchio, eroul din *Satyriconul* lui Petronius, și Leda, fiica regelui Etoliei, Testios, născătoarea fraților Dioscuri, Castor și Pollux. Scris sub formă de sonet, textul are, dincolo de tenta baladescă, o puternică aură suprarealistă, fiind – concluzionează, la capătul unei analize *nec plus ultra*, Mirela-Ioana Dorcescu – „un poem despre supremația Erosului inepuizabil”, ce permite, dimpreună cu celelalte poezii din ciclul *Orfeu*, „recunoașterea unor particularități emblematice ale poeziei lui Eugen Dorcescu”. Ele se regăsesc în stadiu incipient și în *Agonia caniculei*, după cum, evident, au dat substanță, în timp, întregii sale poezii: tematica predominant erotică, apetența pentru simbolurile culturii clasice, deschiderea către metafizic, cu ample aderențe mistico-religioase, limbajul elevat, adesea solemn, ritualic, accentele taumaturgice și tonalitățile thanatologice, baladescul, originalitatea și consecvența ideatică și stilistică, elevația urbană și, aș adăuga, imagistica luxuriantă, priza directă la real. „Sunt un mare iubitor de concret./Cum n-aș fi?/Concretul înseamnă frunză,

oameni,/nori, piatră, soare, oraș;/înseamnă sacii jechoși/plini de lubenițe, de cartofi/punga cu ouă,/dinții de metal sângerii/ai măcelarului,/ușa străvezie a barăcii,/gangul mirosind a mucegai, a var,/a pustiu,/parcul mirific,/liliacul, prietenul băut, delirant,/când și-a dat doctoratul,/țigara aceea ce mi-a întors/stomacul pe dos,/pupătura trompetistului,/soba de tuci,/șezătoarea literară, cu actori/și ghitare...” (IV). E, aici, o interesantă filiație, ce anticipează poezia minimalistă de notație directă, nonficțională de azi. Abundă, deci, secvențele cu iz de reportaj alert, abordarea cvasi-cinematografică, în care poetul își „povestește” aventura urbană la „vremea/de maturitate a caniculei”, când „Un fruct e orașul,/un fruct văratic, târziu,/spart, desfăcut către cer,/germinând în câmpie” (I). „Căutătorul de metafore” descoperă cu încântare frenezia urbanității, în căutarea propriei identități: „Care sunt eu dintre sutele,/miile, milioanele,/dintre nenumăratele pete/ce animă tabloul ?” (XIII), este tentat de întocmirea unei „monografii estivale a orașului”, populându-și demersul cu mici enclave simbolistice, cu trimiteri discrete la repere culturale semnificative și cu decupaje sapiențiale: „Viața – cerc hermeneutic/în jurul morții. Spirală” (V), „Cât poate amintirea/să privească înapoi,/atâta-i trecutul” (VII). Încărcată de neașteptate energii pozitive, lirica lui Eugen Dorcescu din *Agonia caniculei* nuanțează imaginea de până acum a autorului, permițând (re)descoperirea unui poet consecvent cu sine, cu felul său original de a gândi și de a fi în poezie.

*Eugen Dorcescu, *Agonia caniculei*, Ediție îngrijită, Notă asupra ediției și *Glose*: Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2019.

„*Orizont*”, nr. 11, 2019, p. 21.

UN OM, O VIAȚĂ, O LUME...

Tocmai am parcurs o carte, mai precis, un *Jurnal*, care pune sub ochii cititorului ample secvențe din viața poetului timișorean Eugen Dorcescu, din viața membrilor familiei Domniei Sale, din cea a prietenilor și, nu în ultimul rând, din cea a instituțiilor publice ale Timișoarei, de după Revoluția din 1989.

Cartea se numește *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* și a apărut la Editura Mirton din Timișoara, în 2020, în condiții tipografice și estetice de excepție. Autorul dedică această „operă totală” „preaiubitei sale soții, îngerului său de lumină, Mirela-Ioana”. Titlul cărții i-a fost sugerat lui Eugen Dorcescu de arhitectura jurnalului său: „nimicirea”, după cum afirmă redactorul de carte și editorul, Mirela-Ioana Dorcescu.

Cele trei părți ale *Jurnalului* (desemnate prin termenii ebraici, biblici: MOTH TAMUTH „Vei muri negreșit”, ABADDON „Îngerul Adâncului” și HAVEL HAVALIM „Deșertăciunea deșertăciunilor”) sunt precedate de o poezie, intitulată *Templierul*, scrisă de Eugen Dorcescu în 5 februarie 2020, poezie în care reîntâlnim chipul neînfricat, călit în bătălii, „trecut prin sabie și fier”, dar, „peste vremi, iarăși viu”, al alter-egoului templier – „brav oștean al lui Hristos”. Poemul este important în sine, dar și din unghi hermeneutic, întrucât, prin încărcătură semantică și prin situare, poate fi o ispititoare „punere în abis”, un posibil ghid în decelarea direcțiilor de lectură ale acestui masiv și dens *Jurnal*. Nu ne vom lansa, însă, acum, în analize și decriptări savante. Ne limităm la primul pas, la o primă abordare, la accesarea, cu precădere, a zonei familiale, intime.

Patru sunt, în opinia noastră, la palierul amintit, temele ce brăzdează amintirile și structurează materia epică: concediile la

Predeal, evocate periodic, boala soției sale de atunci (Oli), relația cu nepotul Andrei, Stroieștiul – cu părinții, casa și peisajul copilăriei. În momentele cele mai tensionate ale vieții, autorul se întoarce cu gândul la mirificul Predeal, unde, alături de soția sa și de Andrei, a fost, cândva, atât de fericit. Boala de inimă a Doamnei sale îi pricinuieste o durere ce cu greu poate fi redată în cuvinte. Teama că ar putea-o pierde îl chinuie ani întregi, iar ruga lui către Dumnezeu se concentrează într-o frază ce devine, ea însăși, leitmotivul secvențelor în care își mărturisește necazul, dar și nădejdea în Dumnezeu, Cel la care „nimic nu este cu neputință”: *Doamne, Creatorul și Mântuitorul nostru, trimite Cuvântul Tău și tămăduiește-o pe Oli!*

Pe Andrei, mărturisește Eugen Dorcescu, l-a iubit foarte mult, dar, odată cu trecerea vremii, acesta crește și scriitorul are senzația că legătura profundă dintre ei slăbește. Andrei nu mai e „băiatul” din anii '80, pentru care a scris cărți senine, proze fantastice, cu piticii Dodoacă și Biciușcă, ci devine adolescentul, apoi tânărul, care încearcă noi trăiri, noi experiențe de viață, studiază, ajunge un om pe picioarele lui. În timpul vizitei bunicilor săi în Germania, nepotul exclamă, uimit și admirativ, la adresa Poetului, care scrie, zi și noapte, la o carte: „Muncești ca un obsedat!”

Părinții, rămași în casa de la Stroiești, îmbătrânesc, au nevoie de sprijin și, de aceea, autorul îi ia la Timișoara, pe durata iernilor. În fiecare duminică vorbește cu ei la telefon, iar, peste săptămână, împreună cu soția, le trimite câte un pachet. Impresionează această grijă a fiului pentru părinți, chiar dacă el însuși are parte de multe neplăceri, la Editura Facla, devenită Editura de Vest, cu un director „impus” de cărmuitorii politici ai culturii, dar și în alte privințe, fiindcă nu se împacă deloc cu ambianța tranziției spre capitalismul original. Ei, părinții, devin, în aceeași perioadă, chipuri emblematice și în câteva din cele mai reușite poezii ale sale: „două statui de bun-simț”.

Predealul este „gura de rai”, unde, mărturisește scriitorul, a fost cu adevărat fericit. Gândul i se întoarce, iar și iar, către acest loc, în clipele când mai primește câte un ghiont de la viață, de la această existență pământescă, pe care, filosofic, o consideră pedeapsa dată omului pentru greșeala originară. Se înregistrează numeroase

momente când autorul trăiește cu acuitate sentimentul singurătății în mijlocul semenilor: „Dacă vrei să cunoști singurătatea absolută, n-ai decât să trăiești printre oameni”.

Jurnalul este și o cronică a primului deceniu de după Revoluție și, implicit, a „sfârșitului de veac” în Timișoara. O pleiadă de figuri contemporane poetului Eugen Dorcescu populează paginile acestei cronici a capitalei postdecembriste a Banatului. Sunt scriitori, medici, universitari, oameni de mare anvergură, cu problemele lor de viață, cu preocupările lor, cu zbaterile lor, aparent inutile, de a se desprinde din „zgura și dezmațul” la care sunt condamnați de „târgul plat (și cam stupid), cu infatuarea lui, cu suficiența lui, cu neștiința lui, cu îngustimea lui de minte”. Autorul *Jurnalului* nu poate să nu vadă și partea cea mai întunecată a vieții renumitului burg, străzile, piețele insalubre, cu cerșetorii, bețivii și locuitorii tomberoanelor, pentru care nu are doar dispreț, ci și milă, încât își îndeamnă soția să mai pună în câte o plasă ceva de mâncare, ceva de îmbrăcat, ca să-i ajute creștinește. Totuși, nimicnicia omenească, divers ilustrată, îl afectează pe autor, determinându-l să afirme categoric, într-un final de secvență narativ-descriptivă: *Drept aceea, am urât viața*. Cu toate acestea, viața are farmecul și tâlcul ei. La sfârșitul cărții, aflăm și motivul pentru care scriitorul admite că „viața redevine demnă de trăit, ba chiar frumoasă”. Atunci când începe să-L zărească pe Hristos în fiecare faptură omenească, se produce miracolul iluminării. Poetul are reprezentarea clară a omniprezenței Divinității – Iisus sălășluiește în toți.

În mod repetat, autorul își reproșează că nu-și iubește semenii așa cum s-ar cădea, că dragostea lui este distantă: „Iubesc toți oamenii. Și mă țin departe de toți oamenii”. Cine îl cunoaște, chiar și numai puțin, pe Eugen Dorcescu, manifestă oarece îndoială citind afirmația de mai sus. El este un om lucid, sobru, rațional, dar cald. Și un POET de renume, care, ajuns la maturitatea artistică deplină, „citește lumea”, așa cum declară, „ca pe un limbaj”. O citește, o analizează, o califică și o des-califică, deci o iubește. Dar, mai cu seamă, iubește ceea ce este „deasupra” acestei lumi, aspirând spre valorile eterne ale metafizicului.

„*Confluente literare*”, 9 iulie 2020.

ÎNCERCÂND SĂ DESCIFRĂM MELANCOLIA*

I

Un jurnal exprimă, cu luciditate și inteligență, simțirea, candoarea, timiditatea, cultura, erudiția, rivalitățile, devotamentul, vocația, curajul, normele de conduită, bunul gust, privilegiile, relațiile cu colegii, timpul risipit, vanitatea, abnegația discretă, compensările, solidaritatea cu sine și cu ceilalți.

Ești, în aparență, salvat când scrii un jurnal. Cei care-l citesc caută, printre rânduri, riscul, firele destinului, ca un *crescendo*.

Jurnalul poetului, traducătorului, eseistului Eugen Dorcescu l-am citit cu hotărâre, cu oscilații, în decade scurte sau lungi, încercând să descifrez melancolia, tragismul, acel gri ce cade din pagini, ca dintr-un tablou complice.

Jurnalul scriitorului timișorean Eugen Dorcescu cuprinde anii 1991-1998, iar Ediția, Selecția de texte, Prefața și Notele sunt semnate de soția autorului, Mirela-Ioana Dorcescu. Sunt prezente memoriile a mii de zile. Răzbat în *Jurnal* dialoguri, comentarii, pamflete, parabole, învățături. În segmentele orale, te întâmpină lapidaritatea, suspansul, verosimilul. În toate, transcende suferința poetului anahoret, „trăirile disforice”, metatextualitatea:

„Scriu pentru mine, dar îmi este cu neputință să uit complet de viitorul lector. Poate că, în cele din urmă, voi distruge *Jurnalul*”; „Gust, însă, din plin voluptatea singurătății”.

Revoluția din 1989 este evocată ca o lume ce se dezintegrează și se reorganizează haotic: „Haos, incompetență, degradingoladă”; „Bala-

mucul de după '89, țicneala generală, boala lui Oli, răătăcirile mele, teama perpetuă, anxietatea generală mi-au secăt sufletul”; „Sângele jertfei a fost împrăștiat de o ploaie năprasnică”.

Jurnalul este veridic. Autorul este când victimă, când strateg, un cronicar fidel, scrisul pedalând între tipologie și istorie: „Nu-mi place viața. Nu-mi plac oamenii. Nu urăsc pe nimeni, nu mi-e milă de nimeni”.

Deși este un bun cunoscător al dogmelor religioase (sau tocmai de aceea) (a versificat, magistral, *Psalzii, Ecclesiastul, Pildele, Rugăciunea regelui Manase*), autorul *Jurnalului* folosește un ton, pe cât de direct, pe atât de incisiv: „Mă cuprinde dezolarea, contemplându-mi confrății. Rătăciți, alienați, umblă, fiecare, în toate direcțiile, digerându-și răutățile, neliniștea, regretul, dușmănia”; „Ar trebui să nu-mi pese. Dar simțământul adânc al apartenenței la un neam în supliciu nu-mi dă pace”.

Un sentiment de solidaritate traversează *Jurnalul*. Antiteza și paradoxul bat pasul:

„Prin ce coșmar a trebuit să trecem cu toții în vremea dictaturii: frig, întuneric, sărăcie, pisălogeală, propagandă, divinizare grotescă a unor ființe umane. Apoi, la căderea ei, vărsare de sânge, rafale în plină stradă, moarte, violență, dezastru”; „peste tot, câini vagabonzi, bețivi, derută, haos, nimicuri, o lume cu trecut blamat, cu prezent haotic”; „o tristețe neagră îmi îngheață sângele”.

Fluxul memoriei ține de un timp ce pregătește ceasul mișcărilor repezi. Adevărul despre oraș, despre oameni este răscolitor. Spațiul, gesturile, notațiile sunt bine centrate:

„Orașul moțăie, e pustiu, prețurile cresc”; „... orașul dă pe dinafară de câini, de gropi, de haimanale, de vagabonzi, de nebuni, de investitori strategii”; „... e foarte greu să fii independent”; „... orașul are un fel de irealitate deprimantă, exasperantă, sterilă”.

Își reexaminează viața, stările, tot ce scapă de sub lupa atenției celorlalți. Simte seismele și mutațiile de tot felul, încearcă să-și clarifice destinul, opțiunile, dezamăgirile. Până și insomnia, sau, mai ales ea, este înscrisă în acest muzeu independent al singurătății:

„Vine noaptea. Insomnia. Și iarăși zorii și așa mai departe, spre ochiul hipnotic de dincolo de orizont, spre golul ce ne absoarbe pașii”.

E prea mare ceața, sunt de înghițit demagogia politică, înverșunarea și diletantismul.

II.

„Totul e fără înțeles, fără direcție. O goană spiralată spre nimic, figură tragică a deșertăciunii”; „Lumea oamenilor rămâne un tărâm îndepărtat, spre care privesc cu o nostalgică mâhnire”.

Natura e arhipelagul creativ. E dinamică, tensionată sau lirică, estompată sau excesiv de surdinizată: „Frunzele viței-de-vie mi-au răscolit niște straturi adânci de memorie. Or, mie nu-mi place să-mi aduc aminte. Tocmai fiindcă nu pot uita”; „Bega, de pildă, stagnată, neagră, pare carotida deschisă a unui cadavru pe masa de disecție”.

Relația autorului cu lumea scriitorilor este a celui ce a înțeles devreme ordinea lucrurilor și a sensurilor. Propria viziune asupra unei crize extinse este scrisă cu cerneala neagră a decăderii lumii din jur. Dintr-o perspectivă modernă, directă, scriitorii par un unic personaj: „Palizi, desfigurați, îngrijați, lipsiți de astâmpăr, cu privirea deopotrivă speriată și flămândă”.

Eugen Dorcescu este printre pușinii poeți, critici literari, esești care fac dreptate generației de poeți ai anilor 1970, amintind, în fapt, aportul cercetătoarei dr. Olimpia Berca, aport constând în a-i fi propus pe aceștia în *Dicționarul* Domniei Sale:

„Oli elaborează profilurile unor poeți din promoția anilor 1970 pentru «Orient latin»: Gheorghe Azap, Vasile Dan, Crișu Dascălu, Eugen Dorcescu, Șerban Foarță etc. S-ar putea, presupun, ca, tocmai după 1970, să se fi scris poezie cu adevărat echilibrată în formă și substanță. Viitorul va decide”.

Vocea dublă, reflexivă, a scriitorului Eugen Dorcescu îl face și mai sever cu sine însuși. Detaliile vieții, sferile subterane, utopiile, toate converg spre fuga de clișee. Sunt pretextul unor nostalgii vii. În

jur, timbrul vocii aneantizate. Fosta Editură Facla, unde a lucrat și de unde a demisionat, din funcția de director liber ales după Revoluție, îi inspiră o nespusă și severă singurătate.

III.

„Am intrat, după mai mult de trei ani, în curtea Liceului Calderon, să văd fosta clădire a Editurii. Mizerie. Buruieni. Paragină. Niște zdrențe la fereastră. Pânze de păianjen. O firmă anonimă pe zid. Ușa încuiată. Pustiu. *Adâncul. Nimicirea. Abaddon*”;

„Înainte, Editura forfotea de autori, vuia de telefoane. Azi, Editura e o ruină, o mizerie, o paragină, un organism în agonie”.

Pentru autorul *Jurnalului*, scrisul rămâne o proiecție umană. Autorul este exegetul multor senzații. Textualizează portrete dragi, precum acela al Magistrului G.I. Tohăneanu:

„A trecut și Tohăneanu pe la Editură. Slab. Pipernicit. Nu mai bea. În birouri e rece, murdar, ne strecurăm printre hârțoage, mobile, calabalăcuri. Îmbătrânim încet, ca și când ne-am îndepărta, pas cu pas, de noi înșine, undeva, pe linia tulbure a orizontului. Ca niște ținte alergând, în poligonul de tragere”.

În ceea ce privește scrisul și roadele lui, autorul se simte liber, nu visează la mari victorii, fie sociale, fie lăuntrice, nu are o exaltare eroică față de context, de scris, de viața literară. Tristețea sa este a unei conștiințe artistice ultragiutate, neînvățate a se supune. Dar trăiește Divinitatea cu plenitudinea unui suflet umil.

Poezia lui Eugen Dorcescu dovedește un suflet deloc glacial, deloc egocentric. Poezia sa este bucurie și durere, viață interioară intensă, tălmăcire a tristeții, altar. Volumele de versuri: antologia *Omul de cenușă* (1972-2001), *Cronică, Abaddon, Exodul* etc., ediția *ne-varietur Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, precum și *Biblicele*, cuprinzând stihuri din *Cărțile Bibliei (Psalmii în versuri, Ecclesiastul în versuri, Pildele în versuri, Rugăciunea regelui Manase în versuri)* sunt creații ale unui poet creștin, mistic, metafizic din elita culturii bănățene.

„Eu sunt poeta genuinus și poeta doctus, prea puțin poeta artifex”.

„Nu-mi pasă de opinie, de glorie, de elogii. Mai mult, nu le doresc. Alta e drama (și, poate, șansa mea): conflictul intim, adânc, între sensibilitatea (senzualitatea) artistică și propensiunea spre solitudine și asceză”;

„Cât despre vanități și glorie, o spun sincer: nu-mi pasă. Cu ce mă ajută micuța glorie locală, micuța glorie națională? Am de gând să refuz orice interviu, orice ieșire în public (exceptându-le pe cele legate de *Psalmi*). Poate Cel Veșnic îmi va lumina sufletul, va lumina, pur și simplu, sufletul, tulbure acum, al uneia dintre creaturile sale. Jertfa ce-I place e un «duh zdrobit» (*Psalmul* 50/51, 18/17). El știe că sufletul meu e zdrobit. Și eu știu că o merit”.

Între sentință și judecăți, autorul alege revelația, cea aflată în afara cuvintelor:

„Simt că substanța nespusă este imensă, că nu se lasă turnată în cuvinte, decât rareori și nu îndeajuns”.

Religia este evocată la fiecare capăt de fragment. Jale, speranță, zădărnici, prăbușire. Sentimentul permanent al dislocării e înlocuit de reculegere și de rugăciune:

„Și iată-mă singur cu Dumnezeu. Doar cu Dumnezeu”, căci:

„Cărțile mele însele sunt departe de mine, ele nu-mi pot alunga tristețea, nu-mi pot alunga insomnia, nu-mi șterg coșmarurile”;

„Destinul scriitorului este dramatic prin însăși natura lui”;

„...scriitorul este minat de conștiința caracterului relativ al comunicării, de temerea inutilității”.

Înțelepciunea, suferința, harul îi întăresc autorului rostul fiecărei stări trăite:

„Dar și suferința are rostul ei. Și singurătatea. Și disperarea. Și disprețul. Și mila”.

În încheierea acestor *Însemnări*, permiteți-mi o concluzie: scriitorul timișorean Eugen Dorcescu are un sentiment adânc și net al datoriei. Rare înșenări și entuziasme. Totul apasă asupra vieții trăite a Domniei Sale. Fiecare clipă e inedită și aceeași. Eugen Dorcescu nu e

nici de stânga, nici de dreapta, ci de o adâncă umanitate. Nu este idealist, știe că merită mai mult, dar trece ușor la resemnare. Are stofă de om cu nesfârșite calități sufletești. De unde atunci atâta decepție, pe care unii ar putea-o considera o „maligna interpretatio”?

Nu e fals, nu e agasant, e cinstit, câteodată copil, dar definitiv trist la orice vârstă. O natură autentică, pentru care singurătatea este bunul cel mai de preț. Acest *Jurnal* radiografiază aneantizarea, sigiliul rece al stărilor, umilințele, depresia, spaimele crescute, penibilul, căința și stingerea înceată a încrederii autorului în Tot și în Toate.

*Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Ediție îngrijită, Selecție de texte, Prefață și Note de Mirela-Ioana Dorcescu. Redactor de carte: Mirela-Ioana Dorcescu. Tehnoredactor: Ladislau Szalai. Coperta: Diana Szebenyi, după: Eugen Dorcescu, portret, acrylic pe pânză, 60/80cm., de Emil Florin Grama (23 decembrie 2019), Timișoara, Editura Mirton, 2020, 537 p.

„*Confluențe literare*”, 18 iulie 2020; „*Armonii culturale*”, 20 iulie 2020; „*Luceafărul*”, 22 iulie 2020; „*Timișoara*”, 31 iulie 2020, p. 8.

POEZIA LUI EUGEN DORCESCU

S-a observat deja că poezia lui Eugen Dorcescu (n. 1942), care e și critic literar, nu s-a bucurat de receptarea meritată. O anume discreție l-a ținut relativ departe de scena adesea agitată a vieții literare, iar felul său de a scrie, pe un făgaș clasicizant, în care s-a situat de la primele versuri publicate, n-a favorizat întâmpinarea de care au avut parte alți confrăți de generație, într-un moment în care poezia românească se îndrepta în direcții diferite. (Neo)clasicismul liricii sale a fost o trăsătură repede înregistrată, implicând, desigur, riguroasa disciplină formală, concentrarea poemelor, mai toate de câte două-trei strofe ori constrânse de tiparele sonetului, cu o frazare și o imagistică de factură „parnasiană”, atrasă de mineralități și de natura generică contemplată de un ochi geometrizarant, cu o anume răceală reflexivă, o „contemplare impersonală”, cum o caracteriza Laurențiu Ulici, care adăuga că: „În pofida frecvenței exprimării la persoana întâi, ceea ce transmit poeziile e mai puțin emoția eului liric și mai mult reflexul ei în decor, codificat tropic, mai cu seamă în metaforă, și întrucâtva obiectivat prin distanțare. [...] La rândul-i, ținuta severă formal a discursului, mereu solemnă și muzicală, cu mici variații metrice, accentuează linia impersonală, de oracol sau de ritual, sporind totodată misterul semantic al fluxului verbal” (v. Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, Editura Eminescu, București, 1995, p. 194).

Pax magna, primul său volum, datat 1972, are deja toate trăsăturile acestea de ordin stilistic, de natură a-l așeza printre slujitorii limpezimilor de antică tradiție semnalate, de la dicțiunea foarte clară a „ideilor” și desenul imagistic corespondent, la articularea armonioasă muzical a textelor. „Ritmul antic” al hexametrelui modelează, de

pildă, sonoritățile poemului inaugural, *Orfeu*, unde cântărețul mitic e conturat în ipostază contemplativ-elegiacă pe limpede țărm de mare, departe de „torpoarea țesutelor jungle”, într-un decor în care metaforele fac apel la materiile elementare, apte evocărilor grave, și la un vocabular din dicționarul tradițional al liricii. Și vor rămâne multă vreme așa. Subiectul se mărturisește a fi „bolnav de armoniile uitate”, așteptând, cu ecouri barbiene din prima sa etapă, „lumina neschimbărilor din mit/Și cazna adevărilor drepte”, iar, în alt loc, desenează „Severe trepte de granit,/Croind misterul nopții sumbre”. O profesiune de credință clasicizantă, așadar, chemând severități parnasiene, cum s-a mai observat, susținută temeinic de disciplina prozodică. Sunt date care ar permite situarea poetului în familia de sensibilitate a unor confrăți ca Mircea Ciobanu ori Alexandru Miran, mai tensionat problematizantă la cel dintâi, mai senin-contemplativă la al doilea.

Până foarte târziu, adică la *Epistolele* din 1990, nici universul imaginar, nici structurile formale ale discursului n-au cunoscut schimbări fundamentale. Dimpotrivă, poezia și-a stabilizat temele, și-a consolidat tiparele verbale, reafirmându-și, în versurile mai transparent programatice, același, în esență, crez clasicizant. În *Pax magna*, disciplina desenului clar trasat era deja solidară cu sugestia armonizării a tot ce există și putea trece în expresie ca ecou al unei ritmicități universale originare. Un Ulise „umbrit etern de scutul lui Ahile”, căruia „marea-ncearcă ne-ncețat/să-(i) toarne ritmul valului în vine”, se va regăsi în profilul solemn-auster al cavalerului medieval și în „ritmul nestins” al cântecului trubaduresc conservat în „neschimbatele seri” supraviețuitoare peste vreme; „sicriul etern de hexametri” al aceluiși Ahile îi perpetuează memoria, un poem deschide „poarta unui alt țărm”, unde se aude „zvонul din dumbrăvile elene”, iar între peisaj și discursul poetic se sugerează o intimă legătură, ca de vase comunicante, până la contopirea într-o „gramatică” formală organic structurantă: „S-a-mpotmolit în stângăcii cuvântul,/Cercând nepotrivirile să-nceapă./A rândui și cerul și pământul/Și șesu-ntins și-atât amar de apă.//Cât nu mai știe nimeni dacă-n cântec/Lucesc păduri și oameni arși de vreme/Sau, șerpuit, ca vipera pe pântec,/O lume

izvorăște din poeme”. Ținuta imnică a poeziei e proclamată nu numai o dată și în *Desen în galben* (1978), unde, chiar sub titlul *Imn*, poetul se vede în „templul vast” al naturii ascultând „pe-un soclu de pământ,/lumini de imn”, decorul apare stilizat „medieval” (cetăți cu creneluri, poduri, șanț de apă, armuri și zale cavalierești, dale austere, bolți, firide, „lancea-n unghi”, linii de arhitectură vitruviană apar într-un loc, apoi „străjerii de sare” ai mării văzută și ca „naos”, „pajuri” decorative, care „cad nepăsătoare” în zi, „negre lănci” de tăcereucid cuvintele, un „hieratic dans de halebarde” e aproximat în visul treaz și însuși principiul existențial, „arheul”, pare regăsit „în conuri, prisme sau căderi de apă” modelate geometric. Viziunea vizează mereu arhetipalul, antrenând imagini antichizante de pastorală stilizată statuar, în corespondență cu o viziune ptolemeică a universului, ordonată în tipare stricte, în contrast cu dinamica dezordonată și amorfă a vieții imediate: „Pe străzi, o viermuială, ca nisipul/Străpuns de soare-n leneșe amieze./Icoane albăstriei pe metereze./Zugravii scot din valuri arhetipul.//Și, dincolo – poieni. Își mână mieii/Păstori de bronz și fete fără straie./Cărările se taie, sentretaie/Peste abis. Tu, hortus Ptolemaei”. Apa „scrie mărunte hieroglif”, alte ape apar ascunse „într-un decor de anagramă”... Remarcând astfel de elemente, Marian Popa a atras atenția asupra faptului esențial că „poetul trăiește ca puțini alții spațiul, în sine, ca modalitate de indicare, ca formă psihologică filosofică și logică, ca mijloc de precizare a relației cu Dumnezeu, ca recipient pentru variații naturale sau supranaturale” (v. Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, Editura Semne, București, 2009, p. 470).

Ordinea spațială e solidară, în chip firesc, cu cea a reflecției, căci despre o poezie prin excelență reflexivă este vorba, una în care „ideea” se transmite și devine expresivă prin metaforizare, dar, mai ales, prin asemenea echivalențe arhitecturale și de figurație umană emblematică. Se poate cita aproape de oriunde, fie că este vorba despre versurile din *Arhitectura visului* (1982), din *Culegătorul de alge* (1985) ori din amintitele *Epistole*. Când propune o mișcare de ascensiune, bunăoară, subiectul liric se vede urcând „pe donjon, hieratic și deplin”, însă nu

lipsească nici spațiile nesigure, întortocheate și labirintice, cum s-a mai notat, și un început de neliniște și descumpănire în fața multiplicării „porților” spre lume. Se anunță de pe acum și o stare ce va fi tot mai frecvent afirmată, una de confuzie, de contopire cu lumea și materiile ei, deruta transformându-se într-un sentiment de siguranță, a reechilibrării eului cu exteriorul și a liberei deschideri către nemărginire și adâncuri, deopotrivă din afară și lăuntrice, o ezitare între geometrie și formele încă neînchegate ale materiei: „Frumos și pur, așa ca la-nceput,/Mă aflu pe un țărnm necunoscut,/Un țărnm rotit din zare până-n zare,/Cu vânt amar, cu scoici și-n depărtare/Cu argintate, tulburi estuare./Mi-s zilele și casa de nisip./Nici nu mai știu: sunt chip, sunt arhetip?/Când trupul meu se-apeleacă peste unde,/Cel din adânc tresare și se-ascunde -/Și totuși, fără caznă, mă regăsesc oriunde” (*Anthropos-ergon*). E un poem în care s-a văzut una dintre primele schițe ale acestei stări de regăsire de sine în univers, de fuziune cu întregul nedefinit al cosmosului – romanticii ar vorbi despre o contopire cu Marele Tot. Nota reflexiv-abstractă e clar marcată prin trimiterea, cumva exterior-indicativă, la „arhetip”, trimitere ce altădată era orientată spre „arheu”. Un ciclu precum *Zid*, care încheie acest volum, vorbește despre starea paradoxală de neliniște a destrămării eului, metamorfozată într-un soi de beatitudine a confuziei cu elementul marin, o trecere „dincolo”, prin care „surparea aceasta-n adânc” devine purificare salvatoare, angoasa pre-schimbându-se într-un soi de extaz al căderii/adâncirii în abisul care este în egală măsură al ființei și al mării, apoi în mișcarea de plutire extatică și ambiguul sentiment de fericire care „e chiar neliniștea acestui țărnm/ce se termină”, zonă de frontieră în fond permeabilă: „Și dincolo-i panta/pe care se-ntoarce/și fumează marea”...

Printre imponderabile se mișcă și poemele din *Culegătorul de alge*, unde „arhitecturile” identificate până acum nu dispar, însă se estompează oarecum, lăsând loc unei atmosfere vag crepusculară, onirică, încă înghețate, în care se profilează efigia „florii de nufăr” (mai târziu și de lotus, apropiată de simbolistica religiilor orientale), iar din „miriadele de chipuri”, înregistrate ca într-o halucinație, se

desenează, paralel, un posibil chip al femeii iubite. Substanța intelectuală a poemului se resoarbe în aceste modele spațiale tot mai incerte, căci în ora confuză „se-nfruntă amintirea și uitarea”, – „Uitarea? De prea multă amintire!” –, captând în expresia paradoxală elemente contrarii ce sugerează, concentrat și subtil, comunicarea dintre tranzitoriu și permanențele arhetipale, într-un soi de variantă „platoniciană” a viziunii. Cugetarea exterioară trădând conștiința convenției literare se insinuează și ea îndeajuns de explicit în marcarea contrastului dintre spațiul elementar ideal și impura realitate imediată – „(O, mări livrești, cu valuri argintate!/Aici, banale uliți...)” – iar, mai încolo, cu calificarea exclamativă a „hierofanticei priviri”, pe care o „înfige turnu-n gol (a nemurire!)/deasupra dimineții pieritoare”. „Viziunea” învinge însă reflecția rece, poetul dispunând de suficiente mijloace pentru a aproxima plastic și muzical translația dintre peisajul interior și cel din afară, inclusiv prezența abia presimțită a iubitei în visul din care i se coagulează figura nelămurită, vag florală, topită în „flacăra” subiectului. În „vidul” extatic-contemplativ, se pot desfășura acum secvențe de viziune cvasi-eminesciană, pe arii spațio-temporale de amplitudine romantică, sub stilizate, „lunare făclii”: „Desigur e un Râu. De ce n-ar fi?/Îl găzduiesc arcanele pustii,/Îl găzduiește visul tot mai des./Păduri înlăcrimate. Sumbrul șes/al timpului întors la început./Un Râu familiar (Re-cunoscut?)”. Osmoza dintre subiect și peisaj, dintre incertul chip al femeii și decorul natural e sugerată treptat în imagini ce se rețin: „Ce cald adie dulcea ta sudoare/în palida amiază! Dulce floare,/făptura ta străbate primăvara./Câmpi înfloriți. În râul negru, ceara/desișurilor galbene de floare/aprinde facile”. Și tot așa, sugestia contopirii eului cu mișcarea universală, „în veșnic rotitoare reverie”, ce reface, iarăși, marele vizionarism romantic, pe un fond muzical care-i sporește forța de sugestie: „Ca-ntr-o fântână tulbure coboară/imensa iarnă. Tulbure și rară/e țesătura zării. Până-n zare/întinzi un braț, în lenta respirație/a cerului. Ești viu. Se vede bine/cum iernile se scurg, prelung, prin tine,/ca niște valuri reci, diamantine./Se vede chipul, umbletul... Departe,/trec siluete albe către moarte,/în veșnic rotitoare reverie”. Lupul emblematic – ce nu

va lipsi nici din alte poeme – apare aici semnalând o figură a jertfei necesare, a „pieirii” subiectului ce se contopește, transfigurându-se, cu universul întreg: „Un lup pierdut, o dungă cenușie,/punctează visul. Noaptea se repede/în calea lui. Prea limpede se vede/curbatul salt al timpului. Coboară/zăpada peste vreme. Te măsoară/subtilele-i trasoare – ca o gheară//(Tu, cel ce vei pieri întâia oară)”. Vidul e numit, de asemenea, ca spațiu disponibil pentru imaginație, plin, de fapt, de energii latente: „Orice se-ntâmplă-i numai pentru a/Te desena mai clar. – E numai pentru/A decupa în vid făptura ta:/Un cerc sporind întruna către centru”... Alături de astfel de proiecții vizionare, mai apar și inerții metatextuale, care atrag, voluntar sau nu, atenția asupra amintitei conștiințe a construcției discursului orientat conceptual: un final de poem vorbește despre „semioza parabolei”, altundeva „Alegoria se plimbă/sprijinită-n baston,/cu joben, cu manșete/(e un domn respectabil, sever...)”, „Cresc vechile temple, cresc hexametree din sol”... Altoiuri de acest tip se vor regăsi și în alte locuri, mai ales în *Epistole*, contrastând cu orizontul vizionar al majorității poeziilor și părănd corpuri străine, greu asimilabile organismului textual: „Glasul coboară în tine însuși,/ca un ecou. Și absența/e multiplu de unu, e-aceiași chip/în mii și mii/de oglinzi mișcătoare. Și chipul/(fulgerător repetându-se) nu-i/ decât reversul toamnei entropice,/al uitării entropice. [...] Amintirea, absența,/uriașa redondanță a visului,/entropia, himera”... La fel, însă ceva mai „firesc”: „Ploaia e însuși textul/ce te dizolvă. [...] Prundișuri entropice,/fără sfârșit/divizează priveliștea”... Și încă: „chipul nedefinit, temător,/melancolia ei redondantă”... În orice caz, efortul conceptualizării, al infuziei de „filosofie” în discursul concentrat, până acum, ca și exclusiv, pe metafora ori notația sugestivă, se vede mai mult decât oricând, și nu cu efecte fericite. Lângă figura trubadurului invocat de subiectul costumat medieval – armură și sabie etc. – se strecoară conceptualul, de pildă vidul, – o poezie e intitulată *Descrierea vidului* –, iar acest act „descriptiv” se prezintă ca încercare de aproximare a destrămării unui „chip”, pe care nu demult scriptorul se străduise să-l „decupeze” din vid. „Chipul ce te privește/e o prăpastie

tulbure/în care nu mai poți distinge nimic”, „îl absoarbe neantul”... „(trupul tău) se dizolvă în întunericul rece./Ca o plantă cețoasă urci/spre ferestre,/întâmpinându-mă. Însumi/departate sunt, în aceeași ceață/diafană, fierbinte, în aceeași carne a/negurii prins”.

Poetul începe, așadar, să fie tot mai atent la procesul de construcție a textului, acordând, cumva stănescian, atribute materiale cuvintelor, anunțate de poetica argheziană, numind chiar „o alegorie subțire” ce ar traduce tocmai această lentă disoluție și recoagulare formală: „cuvintele curg, încercând să salveze întâmplările, clipa”, în căutarea „exploziei sensului”, șoptit de acea prezență indeterminată a „chipului” (al iubitei? al trubadurului? al eului însuși?). Pe altă pagină: „Cuvintele chiar/au devenit lichide, astrale,/trupul se mineralizează, sorbind mineralele neguri”. Și, imediat, un alt altoi străin, incizat artificial în textul construit pe sugestie: „Te decodează noaptea,/nu te-nspăimântă”! Și, din nou „stănescian”: „Cuvintele... Se văd, nu se-aud,/Au forma gândului,/au forma gurii, au forma/chipului...” Viziunea se conturează acum (blagian!) la confluența dintre noapte și zi, de umbră, de cuvânt și tăcere, cuvântul își pierde repede însușirile materiale („verbele nu mai ating,/nu mai mângâie, nu mai lovesc”), „acum primăvara separă/seninătăți abstracte, monosemantice [...] Luna/geometrizează reminiscențe pustii”, în timp ce „cresc alte cuvinte”.

Suntem în plină conjuncție de paradoxuri, despre care poetul ne va explica mai târziu într-un amplu interviu (v. Mirela-Ioana Borchin, „*Etern, într-o eternă-noapte zi*”, Editura Mirton, Timișoara, 2016) că au modele în filosofia orientală, în care vidul capătă adesea înțelesul plinului, al unei densități de semne și sensuri posibile, echivalente ale increatului: „O prezență lipsită de cuvânt/o prezență pe care/absența rostirii o reclădește”. Însă asemenea propoziții pur reflexive sunt doar un fel de adjuvant, de catalizator al unei „viziuni” ce nu mai e lăsată să se articuleze singură, pe intuiție pură și figuri sugestive ale imaginării. Și, tot explicit: „Vai, față de ordinea, față/de geometria rostirii,/ce confuzie, ce magmă vitală aici!” Ceva mai expresiv, totuși, prin permutări morfologice: „Întunericul nu-i/decât un fel de-a vorbi

cu tine însumi,/(cu mine însuși?)/la nesfârșit”... Până la capăt, cartea continuă să speculeze asupra tematicii cuvântului materializat ori topit în „vidul” expresiei, cu căderi în „indiferența amorfă, în insignifianta materiei”, de o „concretețe amețitoare”, cu promisiunea rapid făcută: „Voi iubi fără trup”! Uzând de o sintagmă a filosofului Blaga remodelată, poetul ne oferă și un soi de definiție a vidului plin (plin, de fapt, de latențe ale întrupării și sensurilor): „Te scriu, iată,/minuscuvintele./Te rostește substanța/ermetică, grea,/dindărătul tăcerii”. Alte ingerințe conceptuale apar răspândite în texte, precum: „subtile triade discriminante” ale unui „gest”, o „nerăbdare hibridă” ce „poartă și gândul și pasul”, „persuasivă e numai absența”, „eu sunt o forță antientropică”... Mai încolo, va vorbi despre „entropica vale a morții”... Câte-o definiție inspirată, aforistică, iese din comunul auto-comentariului ce contrazicea stilul cultivat până acum de poet; după ce emisese seaca judecată, cum că „Prezența era un vector uniformizator, inhibant,/rectiliniu”, subiectul propune această ingenios-sapientială formulare: „Absența este/(desfid paradoxul!) perfecțiunea/informă”. Paranteza putea, evident, lipsi... Obsesia „matricei”, a tiparelor primordiale, a arhetipului și arheului se ghicește în subteranele expresiei, ieșind uneori, cu același accent paradoxal, și la suprafața reflexivă a expresiei: „Numai efemerul/ce se contemplă adânc/se-nțelege etern”. *Epistolele* sunt de reținut totuși ca manifestare a unui evident efort de conștientizare/etalare a „programului” meditativ-filosofic, nou la Eugen Dorcescu, însă nu organic integrat unui mod de a scrie conceput pe alte coordonate. „Un amurg romanesc/invadat de brândușe” sună bine, dar pare a nu fi o sintagmă semnată de poetul la care ne referim; la fel, „cinica sociofilie a toamnei” ori „balanțele sângelui (care)/rezonează din nou/cu balanțele cosmice”. Și iarăși, și iarăși: „Uitarea sporește/polisemia limbajului” – o frumoasă propoziție reflexivă, însă străină de contextul stilistic specific poeziei de până acum.

Cu *Cronică* (1993) se revine, s-ar zice, la economia verbală și la simplitatea reflexivă a primelor poezii. O dedicație pentru soție semnalează scrierea lor „în amintirea acelor nopți pulverizate de

rafalele din decembrie 1989”. Mai nimic din vuietul vremii, ca să vorbim ca Al. Philippide, nu pătrunde însă în aceste versuri detașate, austere, vorbind cumva din exterior despre „coșmarul (ce) pătrunde și pe insula din vis”, între altele ca „imensă informație sordidă”, căreia i se opune, desigur, „visul”, ce „nu e supus decât divinului îndemn”. „Tabloul” agitat al vieții din afară pare o „crudă mascaradă” și „o tragică batjocură”, cum se pare că a și fost, din punctul de vedere al intereselor politice concurente în acele zile tragice, dar totul e tras spre sentimentul zădărnicii și al efemerului evenimentțial. Suprafețele vieții concrete, fie și dramatice, nu mai duc, ni se spune direct, „spre înțelesul ultim”, căci „departe de esențe viețuim”. Fraza poetică intră în rândul cuminții cugetări generale, care spune că orice lucru concret e „nul și e absent, dacă nu-l umple sensul”, metaforizat ca „sevă ideală/a Celui ce trăiește doar prin El”. „Nevăzuta diavolului gheară” revine în arsenalul tematic al acestui soi de discurs marcat etic-religios, „desenul diabolic glisează dinspre tragic spre grotesc”. Soluția distanțării contemplative s-ar impune în fața acestui spectacol al degradării universale, urmată de retragerea ataraxică în sine, cu un soi de stoicism amintind de cugetările eminesciene din *Glossă*. Câte o urmă „bacoviană” mai poate fi identificată în imaginea orașului „lepros, cu gropi și cu gunoaie,/cu-njurături, borfași și nunți de câini”, însă aceste elemente fac parte, cum știm deja, din repertoriul comun al alterării lumii noastre, recapitulat până la sașietate. „Marea Carte” cosmică, romantică, se dovedește a fi tot mai străină, cum ne spune un vers, în zare se ivește un prim cavaler vestind Apocalipsa. Îndepărtarea de arhetip și esență e identificată în pierderea conotațiilor cosmice ale „obiectelor triste”, devenite, explicit, „simplu referent”. Imaginea lumii capătă un anume aer expresionist – „La orice colț de stradă – o grimasă”, „Un gang infect, surpat de igrasie,/Un chip sordid cu bale și urdori”, iar alte câteva versuri spun și mai clar lucrurilor pe nume: „Cel mai cumplit din toate câte sunt/E chiar delirul sensului. Ființa/Își pierde limpezimea, conștiința”... Trimiterea, una singură, la „definitiva noapte comunistă” ar înrăma aproximativ aceste notații de „cronică” sumară, de suprafață jurnalistică.

La modul și mai apăsător ziaristic, de „reportaj” cotidian post-decembrist, sunt scrise versurile din *Abaddon* (desigur, îngerul exterminator), unde tonul polemic, amar și sarcastic se imprimă peste tot, numai că zisa „cronică” pare a fi programatic distanțată de aproape orice intenție de „transfigurare”, uzând de notația adeseori brută, pur informativă. Reperele mitic-simbolice, biblice, sunt doar un punct de plecare, cu „apocaliptica fiară” contemplând lumea din „jilțul infernului”, pentru a se trece repede, după o scurtă referință, la lumile opuse, cea tradițional-paradisiacă și cea actuală, la „alimentarea socialistă” cu rafturile goale, la un troleibuz care e „o permanentă jigă” pentru „antropoizi”, la haitele de câini vagabonzi, casele părăsite și ruinoase, bețivii etc. etc., cu sugestia că „Degetul lui Dumnezeu a lovit orașul/încărcat de blasfemii și de crime”, în care simplele flori primăvăratice par, prin excepție, „mesageri metafizici, înfricoșători/în lumina feroce”, patronată de Abaddon. În cele din urmă, teribilul reportaj se încheie cu retragerea ascetică, într-o uitare de sine mântuitoare: „Am uitat cine sunt. Mi-am uitat pergamentul,/mica glorie, pana./Stau în zori, plin de rouă, pe prag./Și privesc: Domnul străbate *Poiana*”.

Ne aflăm, astfel, la antipodul modului inițial de a scrie, revolta și deziluzia strică, așa-zicând, stilul înalt, poezia coboară în realitatea imediată impură și viciată, acceptând să renunțe la aproape orice procedeu de transfigurare... poetică. „Jurnalismul” acesta brut are, în fond, o paradoxală valoare de purgatoriu, supunând făptura la un soi de lustrație spirituală, cu întoarcerea definitivă spre sinele autentic, ce încearcă să se elibereze de infernul din jur. Nu altfel stau lucrurile în ciclurile apărute ulterior, *Exodul* (2001) și *Omul de cenușă*, ilustrat, acesta, prin câteva texte în antologia cu același titlu din 2002. Doar mici insule de poeme mai decantate aduc aminte despre etapa primă a scrisului lui Eugen Dorcescu, cu aluzii expresive la marile tipare ale existenței. În rest, aglomerare de date din „cronica” zilei, neatent selectate. Spre „sfârșitul de veac” (1991), poetul se vede recitând fragmente din *Ecclesiast*, constată că zeitatea vremii e Nulitatea, lumea îi oferă un spectacol de jalnic carnaval, dezgustul îl „prinde-n stradă” ca

altădat' melancolia pe Bacovia, înregistrându-se, prin ricoșeu, și copacii, și oamenii „fizici” deopotrivă; nu sunt uitați, ca „actori abstracti”, nici „Capitalism(ul) fără profit” și Socialism(ul) fără planificare”; iar, la începutul poemului 2000, putem citi această propoziție scoasă parcă dintr-un cotidian actual: „Nemaieexistând niciun fel de (spirituală) instanță,/poezia de azi e fie înjurătură, fie bâiguială, fie porno-romanță”... N-o fi toată așa, dar poetul are totuși dreptatea lui, deși deloc poetic comunicată...

Pornirile idealizante privind satul natal sunt, la rândul lor, repede contrazise de noile realități sordide, „întoarcerea” blagiană are replici categorice, veșnicia pare a nu se mai fi născut la sat, deși Dumnezeu rămâne, în sufletul poetului, o prezență difuză, cu epifanii timide în lumea din jur. Stări elevate spiritual trimit spre „lumina lină” a lui Ioan Alexandru, reluată și ca formulare, cu senzația de răpire contemplativă în spirit, credința în prezența nelămurită a divinului e afirmată tot mai răspicat, uneori în termeni ai tradiționalismului interbelic: „Munții revarsă nori de/tămâie din imense potire./ Ceva din noi știe, ceva din ei/știe că totul e doar răstignire”. În fond, ne întoarcem spre o propoziție heideggeriană, citată undeva în *Vămile Pustiei* de Ioan Alexandru – „în drum spre Ființă, prin jertfa ființei”.

În vremurile noastre de derută spirituală, cu ecou și în descumpănirea stilistică a acestei poezii cu nu puține împliniri, totuși, mai ales în primele cărți, spiritualul rămâne un reper major, fie și grav tulburat de aluviunile impur-evenimentiale ale istoriei în (de)cădere. „Poet religios” nu e, totuși, Eugen Dorcescu, în sensul limitat-convențional al calificativului, ci mai degrabă unul al stării de religiozitate, în sens goethean-blagian. Adevărata religiozitate poetul o transmite, însă, prin intermediar biblic, în excelentele transpuneri în versuri ale *Psalmilor* și *Eclesiastului*, unde sunt recuperate, cu o vigoare nouă, dexteritatea și rafinamentul articularilor discursive din mai vechile poezii, cu echilibrarea deplină a cuvântului arhaic cu cel neologistic.

„Viața românească”, nr. 3, 2017.

„LOCUL MEU ESTE ÎN CĂUȘUL DE AZUR AL PALMEI LUI DUMNEZEU”*

„În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa Te dorește sufletul meu pe Tine, Dumnezeule”
(*Psalmul 41, 1*).

Pe poetul, prozatorul, eseistul și criticul literar Eugen Dorcescu nu l-am întâlnit de foarte multe ori, pe cărările acestei vieți dăruite de Dumnezeu, însă mărturisesc acum, cu sinceritate, că toate întâlnirile noastre, „Aceste negraite bucurii/Întreaga viață mă vor însoți”¹. Port în suflet, spre pildă, bucuria pe care am trăit-o în data de 2 februarie 1996 la Caransebeș, când, în calitate de director al Seminarului teologic, am găzduit o amplă prezentare de carte organizată de Editura Amarcord, la care au participat scriitorii timișoreni Cornel Ungureanu, G.I. Tohăneanu, Ion Anghel, Mircea Mihăieș și, de bună seamă, Eugen Dorcescu.

După stabilirea mea la Timișoara (1 iulie 2001), am avut posibilitatea de a afla mai multe despre „poetul social și religios, Eugen Dorcescu [...], cu surâsul său enigmatic pe buze, afabil ca întotdeauna, ducându-și înainte, cu sfială și neclintită reculegere, povara propriei conștiințe, ca și pe cea a propriei poezii, până la lumina sfântă a împlinirii sale spirituale, de la marginile nopții”².

Mai întâi, l-am cunoscut pe Eugen Dorcescu prin intermediul lucrărilor sale de referință, „uneori direct inspirate de texte biblice,

¹ Eugen Dorcescu, *Epilog (Psalmul 22/23)*, în *Nirvana*, Editura Mirton, Timișoara, 2014, p. 49.

² Ion Arieșanu, *Poezia lui Eugen Dorcescu*, în vol. *Eugen Dorcescu, Moartea tatălui*, Editura Marineasa, Timișoara, 2005, p. 15-16.

alteori de lirica subiectivă în toată rotunjimea ei”, care includ „dimensiunea religioasă a omului alături de anxietățile sau bucuriile lirice inevitabil prezente în orice poezie a lumii”³, apoi am avut negrăita bucurie de a-l întâlni față către față și de a descoperi că „poetul cu o smerenie fără egal”⁴ nu este un simplu „homo viator”, un simplu trecător prin lume, ci este o prezență luminoasă în viața culturală, socială, publicistică și bisericească a urbei de pe Bega.

Ceea ce m-a frapat și m-a încântat, de la bun început, la Eugen Dorcescu este atitudinea sa creștin-mărturisitoare, fundamentată pe credința în Dumnezeu, frământările lăuntrice și lupta sa cu sine însuși, pentru a se ridica deasupra teluricului.

Intellectual creștin practicant, în strânsă legătură cu Biserica, Eugen Dorcescu mi s-a revelat ca un trăitor al adevărului credinței, aflat, mereu, în stare de epectază, în căutarea și înțelegerea profundă a sensului vieții, așa după cum, în chip minunat, scria Dostoievski: „Taina existenței umane nu constă în a trăi, ci a ști pentru ce trăiești. Fără o rațiune precisă a rostului pe lume, în vecii vecilor omul n-ar accepta să trăiască”.

Ancorat mereu în agora inefabilă a ideilor spirituale, Eugen Dorcescu se dovedește a fi un artizan al înălțimilor duhovnicești, pentru care adevărata cunoaștere vine din iubire, iar iubirea este cel mai profund „act de cunoaștere” a lui Dumnezeu.

Constatările acestea se desprind din întâlnirile avute cu Eugen Dorcescu la parohia noastră, Timișoara Iosefin, unde Domnia Sa a conferențiat despre stihuirea *Psalmilor* (pe care consilierul cultural de altădată al Arhiepiscopiei Timișoarei a refuzat să-i tipărească, motivând că nu sunt bani, iar „eu, stihuitorul, nu sunt teolog”⁵), a participat la dezvelirea și binecuvântarea unor busturi, realizate de sensibilul, talentatul și modestul său prieten, sculptorul, prozatorul și

³ Virgil Nemoianu, *Eugen Dorcescu la maturitate*, în vol. Eugen Dorcescu, *În Piața Centrală*, Editura Marineasa, Timișoara, 2007, p. 5.

⁴ Ion Arieșanu, *loc. cit.*, p. 5.

⁵ Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, p. 39.

dramaturgul Aurel Gheorghe Ardeleanu, despre a cărui operă a grăit atât de convingător, cu verva și forța oratorică bine cunoscute și recunoscute.

Ziditoare întâlniri am mai avut, apoi, la Filiala locală a Uniunii Scriitorilor, cu prilejul lansării unor cărți, inclusiv ale subsemnatului, în cadrul unor emisiuni televizate, la care am avut onoarea de a fi împreună cu dânsul și cu stimata-i soție și, mai cu seamă, la Centrul eparhial, pentru a retipări *Pastoralele* și *Predicile* mitropolitului martir Vasile Lazarescu, admirabilă inițiativă a doamnei conf. univ. dr. Mirela-Ioana Dorcescu, îmbrățișată din tot sufletul de soțul său Eugen Dorcescu.

Prezentarea *Pastoralelor* și a *Predicilor* mitropolitului Vasile Lazarescu, vrednic de cinstire și de pomenire, a avut loc, în prezența Înaltpreasfințitului Ioan, la Catedrala mitropolitană din Timișoara, pe care fostul ierarh bănățean a citorit-o și sub altarul căreia își odihnește trupul, până la obșteasca înviere. Momentul lansării a fost emoționant și impresionant, atât pentru urmașii ierarhului bănățean, între care s-a aflat și Mirela-Ioana Dorcescu, strănepoata sa, cât și pentru credincioșii prezenți în număr mare, nu mai puțin pentru Eugen Dorcescu și pentru subsemnatul, împreună ostenitori la inspiratul proiect de punere în valoare a lucrărilor rămase de la acest ierarh cărturar al Banatului.

Comemorarea mitropolitului Vasile Lazarescu la 50 de ani de la plecarea sa la ceruri, ținută în satul său natal Cornești (fost Jadani), a fost un alt moment de suflet, înfrumusețat de participarea Părintelui Mitropolit Ioan, a clericilor din administrația eparhială, a părinților protopopi și a preoților din parohiile vecine, a credincioșilor din parohie, a nepoților și strănepoților din localitatea natală a mitropolitului, cărora s-a alăturat și familia Eugen și Mirela-Ioana Dorcescu.

De la acest moment comemorativ, mi-au rămas în suflet cuvintele poetului Eugen Dorcescu, străbătute de fiorul emoției, pe care le consemnez pentru posteritate: „Mitropolitul Vasile Lazarescu a fost un oștean vrednic și o căpetenie înțeleaptă în trupele de elită ale Împăratului slavei, Iisus Hristos. A luptat lupta cea bună, a săvârșit

călătoria – cum spunea apostolul Pavel – și s-a jertfit pentru valorile naționale și cele creștine. Și a biruit. Drumul său este un drum al Crucii”.

O altă temă a întâlnirilor și a dialogurilor noastre a fost dedicată dorinței scriitorului Dorcescu de a-și dona manuscrisele bibliotecii Arhiepiscopiei Timișoarei. De altfel, preocuparea lui Eugen Dorcescu „de a face ordine în manuscrise și, eventual, de a le preda unei biblioteci” este mai veche⁶ și apare de mai multe ori în *Jurnalul* său.

După expunerea acestei onorante dorințe, ne-am pus de acord și prețioasele sale manuscrise olografe (*Psalmii în versuri, Ecclesiastul în versuri, Pildele în versuri; Cărți de poezie: Cronică, Abaddon, Moartea tatălui, În Piața Centrală, Drumul spre Tenerife, Elegiile de la Bad Hofgastein; Proză: Basme și povestiri feerice, Piticul arămiu*. Traducere: Pierre Loti, *Doamna Crizantema*) îmbogățesc și împodobesc colecțiile și fondurile bibliotecii noastre eparhiale.

Întrebat asupra motivului care l-a determinat să doneze o parte din lucrările și manuscrisele sale Bibliotecii Centrului eparhial din Timișoara, Eugen Dorcescu a răspuns: „Opera mea – atâta cât este și așa cum este – are o justificare, o semnificație, o factură spirituală. Așadar, mi s-a părut cu totul în firea și în logica intimă a lucrurilor ca mărturia olografă a muncii (a slujirii mele) scriitoricești, întinsă pe mai multe decenii și însumând un număr de cărți, să fie așezată, de la un anumit moment, sub veghea, sub purtarea de grijă a Bisericii – a Mitropoliei Banatului, căreia îi sunt recunoscător că mi-a acceptat donația. Am îndrăznit întotdeauna să cred că locul meu, al familiei mele, al cărților mele este sub streășina Bisericii, în căușul de azur al palmei lui Dumnezeu. Această modestă donație nu este altceva decât o discretă mărturie de credință”⁷, conchide scriitorul.

În altă ordine de idei, distinsul versificator al cărților biblice sapiențiale, Eugen Dorcescu, mi-a făcut bucuria de a-mi oferi, nu de mult, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991 – 1998)*, „cartea vieții

⁶ *Ibidem*, p. 252.

⁷ Mircia, *op. cit.*

mele” (dedicație), pe care nu am citit-o cu „ochi de scriitor”⁸, ci cu ochi de teolog și de slujitor al Bisericii. Mărturisesc, așadar, de la bun început, că *Îngerul Adâncului* este pentru mine, ca preot, o revelație. Sunt profund impresionat de faptul că, în această *Jurnal* voluminos, autorul își mărturisește, sincer și cu bucurie, credința care i-a luminat cărările vieții și l-a ajutat să biruie nu puținele încercări prin care a trecut. De altfel, Eugen Dorcescu nu-și poate imagina viața fără credință, fără spiritualitate și fără morală creștină. Trăitor într-o lume tot mai seculară și tot mai văduvită de valori morale, creștine și culturale, „poetul anahoret, avid de libertate, liniște și singurătate”, citește „imposibil *Biblia*” și își transformă casa într-o „chilie [...], în care au loc epifanii”⁹.

Îndurerat de spectacolul dezarmant și chiar trist pe care-l oferă societatea postdecembristă și de decăderea morală tot mai vizibilă, poetul, scriitorul, omul de cultură, credinciosul Eugen Dorcescu se refugiază din tumultul lumii în liniștitoarea descifrare a tainelor scripturistice, asupra cărora meditează îndelung, pentru a ajunge la cunoașterea lui Dumnezeu prin credință și la asemănarea cu El, adică la dobândirea mântuirii.

„Fără Dumnezeu, omul se smintește”, afirmă intelectualul creștin Eugen Dorcescu și, asemeni unui teolog, precizează: „Credința e forma cea mai de sus, cea mai evoluată a științei, a cunoașterii”¹⁰.

Biblia este pentru el „Cartea Cărților”, cartea de suflet, Cartea care îl hrănește spiritual, atunci când, în „chilia” sa, în „cămara” sufletului său, petrece clipe de isihie, în rugăciune și meditație duhovnicească. Pacea lăuntrică, *isihia*, îl preocupă, de altfel, foarte mult, de aceea își dorește ca ea „să fie emblema bătrâneții” sale¹¹. Confesiunile, pe alocuri tulburătoare, sunt o oglindă a frământărilor sale lăuntrice, a momentelor în care se caută pe sine, caută sensul vieții și descoperă, precum Goethe, că „două suflete locuiesc în pieptul meu”. Pesimis-

⁸ Mirela-Ioana Dorcescu, *Opera totală*, în vol. *Îngerul Adâncului*, p. 10.

⁹ *Ibidem*, p. 11-12.

¹⁰ *Îngerul Adâncului ...*, p. 105 și 141.

¹¹ *Ibidem*, p. 409.

mul, care pare să-l copleșească, uneori, neliniștile cotidiene, tensiunea interioară sunt depășite „citind Cartea și ascultând seraficele cântări bizantine”¹² de la Catedrala mitropolitană.

Legătura spirituală a scriitorului creștin Eugen Dorcescu cu impresionantul lăcaș mitropolitan al Banatului este, ea însăși, impresionantă. În Catedrală se regăsește pe sine, se întoarce către omul launtric, zidit după chipul lui Dumnezeu, se primenește și se întărește prin lucrarea Liturghiei și prin primirea Sfintelor Taine, după cum însuși mărturisește: „Toamnă frumoasă. Un dram de iubire mi se instalează parcă în suflet. Am fost la Catedrală azi, de dimineață. M-am spovedit și m-am împărtășit... Acum mă simt mai pur. Ciudat a fost că, apropiindu-mă de Catedrală, am înaintat greu, foarte greu. Ca și când ceva, cineva ar fi dorit să mă întorc din drum, să renunț. M-am dus totuși, am împlinit ce-mi pusesem în gând. Și ce eliberare apoi”¹³.

Intelectual creștin, dedicat cu trup și suflet unei intense, migăloase și admirabile munci de versificare a câtorva cărți biblice, Eugen Dorcescu consideră că, „în prezent, poate una din cele mai mari nenorociri ale noastre rămâne aceea că elita, intelectualitatea, e atee. Mai mult, intelectualii sunt mândri de ateismul lor, considerând virtute această infirmitate gnoseologică”¹⁴, așa după cum și-a definit și cunoscutul filosof Friedrich W. Nietzsche necredința sa.

Eugen Dorcescu nu se ascunde și nu se rușinează să-și mărturisească, hotărât, fără dubii, credința, calitatea sa de membru al Bisericii: „Eu sunt creștin. Eu sunt poet creștin. Eu sunt poet mistic”¹⁵. Când simte că îi dă târcoale sentimentul inutilității și al irosirii, „credința e singurul reazem [...]. Credința este coroana de aur a inteligenței”¹⁶.

Credincios practicant, Eugen Dorcescu regretă „întârzierea cu care m-am inițiat în *Scripturi*. Am dorit de copil să citesc *Biblia*, dar n-am început lectura ei sistematică decât după terminarea facultății”¹⁷.

¹² *Ibidem*, p. 273.

¹³ *Ibidem*, p. 404.

¹⁴ *Ibidem*, p. 416.

¹⁵ *Ibidem*, p. 487.

¹⁶ *Ibidem*, p. 481.

¹⁷ *Ibidem*, p. 461.

Biblia și *Catedrala* sunt cei doi stâlpi pe care se sprijină în momentele grele ale vieții, sunt cei doi luceferi spirituali care-i luminează sufletul și-l transpun pe celălalt tărâm al existenței. „Am plecat spre Catedrală – mărturisește scriitorul Dorcescu – și am rămas, ca de obicei, să luăm anafură. Am mestecat-o încet, în fața altarului. Duminica trecută am trăit o puternică emoție (transă?, extaz?), în timp ce gustam anafura. Am avut simțământul adânc, total, nespus de concret, al împărtășirii, al părtășiei, al tainei, al participării mele la mister, al răpirii și, poate, al salvării mele. Câteva clipe. Câteva secunde, când, aparținând lumii, nu-i mai aparții. Iar apoi, revenind, nu mai ești același. Fiindcă acele câteva clipe schimbă în tine totul. În tine și în afara ta”¹⁸.

Inefabila revelație trăită de Eugen Dorcescu în Catedrala mitropolitană din Timișoara îmi readuce în memorie impresionantele trăiri avute de Sfântul Apostol Pavel, mărturisite, cu smerenie, credincioșilor din Corint: „Cunosc un om în Hristos, care acum paisprezece ani – fie în trup, nu știu, fie în afară de trup, nu știu, Dumnezeu știe – a fost răpit unul ca acesta până la al treilea cer [...]. Că a fost răpit în rai și a auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască ...” (*II Corinteni 12, 2-4*).

Poetul Eugen Dorcescu, pentru care poezia este ca o rugăciune, a trăit momente cutremurătoare. A simțit că Dumnezeu lucrează în El, că, punându-și în lucrare harul primit, „nu mai trăiește el, ci Hristos trăiește în el” (*Galateni 2, 20*). Trăitor profund al adevărului credinței, cunoscător al preceptelor evanghelice, scriitorul Dorcescu constată că „sunt multe probele pe care un creștin (și un poet creștin) trebuie să le treacă. Și nu ușoare, pentru o ființă lăncedă cum e omul: credința într-un Dumnezeu nevăzut, recunoașterea, în fața Lui, în fața Treimii, a greșelilor omenești, iubirea aproapelui, indiferent ce face și cum arată, viețuirea permanentă (cvasi-permanentă în Duh). Studiul *Scripturii*. Părtășia cu Biserica. Acordul între credința sa, arta sa și

¹⁸ *Ibidem*, p. 463-464.

viața sa”¹⁹. Un adevărat program duhovnicesc, potrivit nu doar pentru un credincios mirean, ci și pentru un slujitor al Bisericii.

Prin părtașia și împărtășirea în Biserică, Eugen Dorcescu a statornicit, de-a lungul anilor, relații spirituale, culturale și afective cu mulți slujitori bisericești: ierarhi (Nicolae Corneanu, Bartolomeu Anania, Emilian Birdaș, Teoctist Arăpașu), profesori de Teologie (Nicolae Neaga, Ioan Bude, Eugen Jurca), preoți (Ilie Maier, Vasile Sechereș, Ioan Popeți, Theodor Damian din New York), cu clerici foști deținuți politici (Ioan Negruțiu, Teodor V. Damșa, Gheorghe Calciu Dumitreasa).

Ales membru în Adunarea Eparhială, Eugen Dorcescu a creat o punte solidă între Biserică și Cultură, între slujitorii Bisericii și oamenii de cultură, împreună conectați la opera spirituală de desăvârșire a ființei umane prin viața spirituală și prin cultură, potrivit principiului: „sufletul culturii este cultura sufletului”²⁰.

Lectura cărții *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* conturează personalitatea cu totul deosebită a autorului, cu gândurile, zburciunile, nemulțumirile, căutările, legăturile cu elita intelectuală a Timișoarei, reflecțiile sale memorabile, creațiile minunate pe care le dăruiește contemporanilor și posterității, împreună cu atașamentul și dragostea sa față de *Sfânta Scriptură* și de spiritualitatea creștină, fiind, totodată, și o sursă bogată de informație despre perioada postdecembristă de la Timișoara, cu toate neajunsurile și frământările ei.

Impresionante sunt, apoi, destăinuirile sale personale despre comuniunea intrafamilială, dragostea și grija aparte față de soție și de părinții de lângă Hobîța nemuritorului Brâncuși, bucuriile trăite cu familia în concediile efectuate la Predeal și la Clopotiva, în Țara Hațegului.

Uneori critic și chiar necruțător cu viciile, scăpările, incompetențele, intrigile anumitor colaboratori, Eugen Dorcescu și-a păstrat

¹⁹ *Ibidem*, p. 488.

²⁰ *Die Seele der Kultur ist die Kultur der Seele*, cf. A. Rademacher, art. in „Lexikon für Theologie und Kirche”, t. VI, Freiburg im Breisgau, 1934, col. 292.

verticalitatea morală și spiritul academic, a refuzat funcțiile oferite și a preferat să-și trăiască viața modest, în singurătate adeseori, în lumea ideilor înalte și a cărților, în demnitare, în rugăciune și isihie, așa cum însuși mărturisește: „Stau la masă, cu noul volum alături, cu *Ecclesiastul* în dreapta, cu *Biblia* în față. Ca de obicei. *Pildele* (dactilograma) sunt în stânga, plasate simetric față de *Ecclesiast*. Lângă *Biblie* e crucea de lemn, cumpărată acum vreo doi ani la Catedrală, și o vază, de care se sprijină o filă subțire de hârtie cu citatul 3, 23-24 din *Coloseni*”²¹.

Pentru final, aș fi dorit să găsesc, în adâncul sufletului, un șirag de mărgăritare, care să surprindă frumusețea, profunzimea și măreția *Îngerului Adâncului*, structurat pe capitole cu denumiri biblice mai mult decât sugestive. Întrucât nu am reușit să însălez un cuvânt pe măsură, Vă rog să-mi permiteți, MAESTRE – dacă Vă pot numi așa –, să închei cu un citat minunat, în care găsiți, ca nimeni altul, despre sătenii străvechiului sat Clopotiva, în care am copilărit, din rândul cărora fac parte și neamurile mele: „... mă gândesc că pe noi, pe toți, ne salvează, poate, de mânia divină, acele femei simple din Clopotiva, pe care le-am văzut, de Rusalii, la Cincizecime, îndreptându-se, curate, smerite, înnobilate de credință, mergând grăbite, cu trandafiri în mână, spre biserică”²².

*Diac. Marius Mircia, *Un poet contemporan în căutarea sacrului* (interviu), Ziarul „Lumina”, București, 11 iunie 2011.

„*Confluente literare*”, 30 iulie 2020; „*Armonii culturale*”, 31 iulie 2020; „*Națiunea*”, 2 august 2020; „*Timișoara*”, 11 septembrie 2020, p. 6; „*Timișoara*”, 18 septembrie 2020, p. 6; „*Învierea*”, nr. 97, 2020, p. 8 – 12.

²¹ *Ibidem*, p. 492. „Orice ați face, lucrați din toată inima, ca pentru Domnul și nu ca pentru oameni, bine știind că de la Domnul veți primi răsplata moștenirii, căci Domnului Hristos slujiți” (*Coloseni*).

²² *Ibidem*, p. 302.

ȘI EU AM FOST ÎN ABADDÓN

(Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal – 1991-1998*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 p.)

7 ani apocaliptici. Nu, nu este vorba de cartea lui Ion Țugui, un best seller care împletește abil realitatea cu ficțiunea, ci de cu totul altceva, merit, după cum se va vedea, să învârtoseze cultura română (deloc minoră), să producă „zaveră” (indignare, revoltă, suspine, „tandre” invidii colegiale) în rândul breslașilor purtători de condei (și nu numai), să revoluționeze și, de ce nu, să impulsioneze creația de gen. Dar, cum *apocalipsă*, în termeni biblici, se traduce prin *revelație*, la fel și jurnalul lui Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului* (structurat pe trei mari paliere textuale, tot atâtea forme/trepte de ucenicie spirituală: 1. *Moth tamuth* (ebr. „Murind, vei muri”), 2. *Abaddón* (ebr. „Îngerul Adâncului”), 3. *Havel havalim* (ebr. „Deșertăciunea deșertăciunilor”), are un profund *caracter revelator*. Și, cum îngerii, precum știm, se situează și ei sub umbrela dihotomiei, de lumină și căzuți, la fel și cartea în discuție e vegheată (se supune influențelor) de cele două fapte-entități eterate. În prima categorie, scriitorul (așa cum îi place să-și spună, nicidecum autor, Autor fiind doar unul – Însuși Dumnezeu), în parantezele unei tandre acolade ce deschide prima pagină, o include pe soția Mirela-Ioana (ce-l însoțește, ca și în viața de zi de zi, cu un cuvânt dinainte), grație căreia (și aici antumitatea și literatura română se cuvine să-i fie profund recunoscătoare) *Jurnalul* vede lumina tiparului, într-o *blagoslovită împrejurare*, contrazicând astfel intenția scriitorului: „*Jurnalul* va rămâne, mai mult ca sigur, nepublicat, până când mă voi muta la Domnul” (p. 526). Până să se întâmple acest lucru, *Jurnalul dorcescian produce mutații adânci în conștiința*

cititorului, tulburat și deopotrivă fermecat de acest *op masiv*, de peste 500 de pagini, care adună între paginile sale Lumină, suferință, singurătate (atroce) și pătimire, tentația scris-cititului și a abandonului, sfâșiere lăuntrică între Yah Elohim (Dumnezeu) și Abaddón-Avaddon-Apollion-Exterminans (Îngerul Adâncului), angoase, frustrări și neputințe funciare, nevolnicie și depășirea propriilor limite, conjugarea verbului *a fi*, din perspectiva unuia dintre scriitorii cel mai vizibil marcați de mizantropie din literatura română contemporană.

Însă, dincolo de toate acestea, dincolo de cioranianul *neajuns de a te fi născut* (asemănările dintre filosoful din Rășinarii Sibiului și Eugen Dorcescu merg până la un punct), răzbate *profundul umanism al Jurnalului* celui din urmă, emoția care se degajă din text (cu mare forță de percutare la cititor), un text de tip *descensus ad inferos*, pentru care proverbiala stare de lectură, dincolo de grația necesară, reclamă înarmarea cu zăbavă (taman trecerea inexorabilă a timpului este acut resimțită de scriitor), cu infinită răbdare (*Jurnalul în discuție nu e destinat celor slabi de înger*, aceluia care se așteaptă la un ton voios, tropăitor, la o lectură facilă sau la un conținut frivol, ce se adresează culturii de masă – vom reveni asupra decepțiilor majore pe care societatea românească de consum le produce scriitorului) și cu luare aminte, multe dintre fragmente purtând pecetea pildelor, tainei și *sapientței*, a cuvântului ziditor, girate fiind de „bucuria Prezenței” (p. 523).

„Eu am murit acestei lumi” (p. 526) este „necrologul” anunțat de Eugen Dorcescu, în viață fiind, extrem de viu și de necesar, o moarte simbolică, echivalentul unei detașări filosofico-spirituale de fojgăiala prin tenebre, de zbaterile absconse și inutile și de mercantilismul ipocrit și mărunț, o înțelegere profundă a Sensului și Rostului existențial, nicidecum marcă a teribilismului avangardist, merit să șocheze la modul gratuit. Neîntâmplător, *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu, *Jurnal-lazaret*, are o structură circulară (formele rotunde, ființial-matriciale, pozitive prin excelență), debutând cu un pasaj din Regi („Noi vom muri și vom fi ca apa vărsată pe pământ [...]” – p. 23) și fiind finalizat cu extrem de sugestivul cuvânt „iarnă” (p. 527), ce comportă o serie de

interpretări: iarna din conștiințe, iarna sălășluită în suflete, glacialitatea semenilor, iarna vrajbei, „criogenarea” legăturilor cu lumea aceasta și accederea etern primăvăraticei lumi duhovnicești, iarna copilăriei și a tinereții scriitorului (în care Stroieștiul natal și Predealul sunt investite cu valențe magice, în ton cu basmele și poveștile pentru prunci create odinioară, dar la care renunță la maturitate – odată cu schimbarea paradigmei – fără păreri de rău) etc. La fel de sumbră este discuția dintre scriitor și soția (la vremea aceea) Olimpia-Octavia (Oli), ființă angelică, dorința acesteia de a fi înmormântată singură, având convingerea că ea va pleca prima la întâlnirea cu Dumnezeu. Aparte de *atașamentul afectiv*, e cel *religios*, creștin-ortodox, care însoțește textul, desele trimiteri la scrierile sacre.

Eugen Dorcescu *nu face paradă de purism sau de afiliere spirituală*, ba dimpotrivă, îi repugnă tot ce ține de înregimentare (spirit rebel), plutire în neant, infatuare, irosire și trăit pe sponci. Orientarea sa (nu dintodeauna a fost gemelar legat de dreapta credință, după cum recunoaște) către cele sfinte se produce *pe fondul unei situații de criză și al unei rupturi majore*, venite dinspre social, dar este și parte a pătimirii în plan personal: schimbarea violentă de regim din Decembrie 1989 (numită ironic „marea revoluție capitalistă din decembrie” – p. 173) și evoluția (în fapt, involuție) generală de după 1990, în loc de confirmarea unui orizont imens de așteptări, îi adâncesc *starea de schizoidie*, laolaltă cu îmbolnăvirea subită a Olimpiei. Deloc de neglijat, sinusoida profesională începe să semene tot mai mult și să basculeze înspre *cădere în abis* (fosta Editură Facla, ce-l avea ca redactorșef, devenită, după 1990, Editura de Vest, cu Eugen Dorcescu director, democratic ales, funcție din care demisionează, e în derivă, majoritatea oamenilor care o slujesc ajung furnizori de *spleen*). E *momentul reconversiei, reinventării scriitorului, al renunțării la cale și al apucării Căii*. E o *autoplasare de bun augur*, temerară, dar și cu multe provocări-praguri-inițiatice de trecut, care-l consumă, solicită, hăcuiește (ecorșeu) intens. *Se refugiază în scris*, exclusiv în poezii metafizice, începe să țină un *Jurnal*, locul în care îl „inventariază” – chestionează zilnic pe Dumnezeu, singurul lui Companion. Rămâne în continuare

extrem de lucid, onest, devine intransigent (în primul rând cu sine), respinge compromisurile, jumătățile de măsură, derapajele de la moralitate și lucrurile făcute de mântuială, se ridică virulent împotriva politicii și a ipocrițiilor care o (de)servesc, devine foarte selectiv în alegerea prietenilor, se izolează de lume (chiar apartenența la Uniunea Scriitorilor îl lasă rece), ia atitudine, încetează să mai aibă mari așteptări, *depresia* îl învăluie adesea, se reconfigurează din mers, compară adesea între „atunci” și „acum” (fără însă a fi un nostalgic), *renunță la a mai fi actant într-o farsă existențială de proporții*, disponibilitatea sa de a se oferi semenilor scade dramatic, *devine intens spiritualizat, renaște, textele sale capătă profunzime*. Din punct de vedere medical, clinic, sănătatea i se șubrezește, are momente de *îndoială galopantă*, conștientizează acut că *drumul spre Divinitate e deseori obstaculat de prezența răului*. Din ce în ce mai clar, în față i se *dezvăluie abisul, Abaddón-ul, adâncul pluriplan*: „Un scriitor se naște. Îl cunoști după limbaj. E creator în limbaj. Are fantezie, e imprevizibil, fiindcă simte și gândește imprevizibil. Nu e vorba de exhibiții lingvistice, ci de succulența și originalitatea exprimării, de noutatea și profunzimea asocierilor. X, de pildă, și alții mai mari decât el sunt scriitori, dar numai în planul superficial, al expresiei. Miza lor e mărunță, dar oarecum sigură. Ei pot «rămâne», ca ciudașenii. Se salvează, după ce corabia vieții a eșuat, prinzându-se de scândurelele ce plutesc pe mare, adică de cuvinte sucite și răsucite. Miza marilor, adevăraților scriitori, e abisul. Ei pot câștiga tot, sau pierde tot. Pe ei îi obsedează cuvântul profund, izvorând din tainele lumii” (p. 26). În privința scrisului, Dorcescu desparte apele: „Nu eu l-am ales, ci el m-a ales pe mine” (p. 122).

Cât câștig și câtă pierdere e în *conversia spirituală* a lui Eugen Dorcescu ne-o spune chiar el: „Sunt mult mai util celorlalți și-mi sunt mult mai util și mie acum, când pot trăi și lucra potrivit firii mele” (p. 27). E o *fire hipersensibilă, contradictorie* (ce experimentează toată gama de trăiri, de la pacifism la mânie fără prejudecată), cu care nu se împacă de fiecare dată și pe care, într-un acces de sinceritate cu sinele, și-o repudiază sau lapidează simbolic, care *nu râvnește la măririi și la glorie literară*, care-și trăiește pe deplin (uneori contondent, dureros)

propria-i metamorfoză, cu o uluitoare capacitate de muncă și de sinteză, pe care, invariabil, o pune pe seama harului cu care a fost investit: la 49 de ani, în numai două săptămâni, reușește performanța de a versifica 50 de psalmi, într-o primă lucrare de căpătâi ce-i marchează intens existența. Subtil observator, alergic la mișcările browniene, minciună, spoială de cultură și la disoluția valorilor, Dorcescu suferă cumplit când își vede poporul dezbinat și speranțele năruite: „Cățărătorii n-au scrupule, n-au sensibilitate, n-au, probabil, nici prea multă minte. Au doar dorința de a pune mâna pe o funcție. Suntem prea dezbinați, spre nenorocirea noastră...” (p. 31). Țintă fixă predilectă, cel supus oprobriului continuu din partea scriitorului e *omul abject*, infect, duplicitar, cel care, provenind dintr-un *mediu* fundamental toxic, *underground*, conturează atât de bine „ imaginea șobolanului lăuntric” (p. 32), contracarat cu succes de „Zimbrul românesc” (*Ibidem*).

Îngerul *Adâncului* are ceva dostoievskian și deopotrivă agârbi-cean în conținut. La fel de bine, *omul-șobolan* e psihanalizabil din perspectiva *Omului cu șobolani* freudian. În ceea ce-l privește însă pe Eugen Dorcescu, el atinge doar tangențial aceste posibile interpretări hermeneutice, *originalitatea* ce se degajă din propriul *Jurnal*, aureolat de „Prezența Înțelepciunii Eterne, care ne știe și ne conține” (p. 33), fiind incontestabilă. Din perspectiva adresabilității, dacă e să facem abstracție de cititorul cu care încearcă un dialog monologat (iată o primă încălcare a regulilor intimismului, aceea de a face publică scriitura de gen) – și aceasta în momentele în care e convins că va ajunge în mâna potențialului lector, după numeroase încercări de abandon și de retragere totală în sine, echivalentă cu bacoviana ridicare a podurilor de la mal –, „receptorul” suprem e însăși Divinitatea: „Aceste rânduri sunt o cronică lăuntrică, un dialog cu mine însumi și, mai ales, o confesiune în fața Celui Veșnic” (p. 34), o *confesiune* directă, liberă, *abruptă*, fără ocolișuri și fără intermediari. Ceea ce respectă totuși *Dorcescu*, *un mare rănit din dragoste de viață*, din cerințele jurnalului intim (el, cel greu de strunit, cel care se sustrage sistematic oricăror forme de claustrare-limitare-închistare), este *frag-*

mentarismul (notațiile zilnice, însă nu seci, telegrafice, ci pline de miez și de încărcătură spirituală), *spontaneitatea*, *adevărul* (simplul adevăr, cel lumesc, nu-l mai încântă la un moment dat, de aceea năzuiește spre Adevăr, fapt care-i complică serios existența, fiindcă Adevărul nu e pentru orice muritor).

Gâlceava lui Eugen Dorcescu cu sinele, rezultată a gâlcevii cu „celălalt” (unde rezultatele benefice întârzie să apară), are ca element de referință *insul superficial, lipsit de metafizică și de însușiri* (opus celui musilian), parvenitul ordinar, ticălosul agresiv, prostul cu metodă, oportunistul, veleitarul, agramatul vindicativ, față de care îl încearcă o serie întreagă de sentimente contrarii, ce trec de la repulsie, la compasiune, de la scârbă, la ignorare deplină (notoriu e cazul Iovescu, falimentatorul Editurii de Vest, ins caragialian, „uns” de la Centru, asupra căruia revarsă un potop de invective: „Limbricul de director de tip nou [...]” (p. 176), „O mizerie de om” (p. 177), „un animal, un dobitoc necioplit, un om rău, primitiv” (p. 190), „o sinteză foarte expresivă între șobolan, căpușă și păduche” (p. 218), „avortonul de Iovescu” (p. 240), „o dejecție, o scârnăvie”, „mutantul Iovescu” (p. 267), „un rebut desăvârșit” (p. 268) etc.

Legat de adevăr, de adevărul profan („mediul social atât de demoralizant” – p. 37), Dorcescu e un *justițiar incurabil, un mare deziluzionat* (în genul lui Octavian Paler, de care-l despart însă aspirațiile transcendente), pentru care decepțiile procurate/furnizate de lumea în care trăiește n-au leac, orișicât ar încerca reconcilierea sau îmblânzirea atitudinii sale rebele sub influența mesajului hristic (acela ce vizează smerenia și *legătura cu aproapele*, carențe pe care și le reproșează mereu), în ciuda încrederii nețârmurite în Dumnezeu și a unicei Mize pe care Atotputernicul o reprezintă: „nu am aderat niciodată la nerozii și «conspirații» literare, la «mafie» [...]” (p. 35). În postura de cruciat (templier) al Adevărului, „singur împotriva tuturor”, Eugen Dorcescu *duce o luptă inegală*. Deziluziile sale se manifestă pe toate palierele: social-politic (un decembrie 1989 ratat), profesional (în ciuda zbaterilor sale, asistă neputincios la falimentarea Editurii de Vest și a celorlalte instituții de bază ale statului român), cultural (găștile, dis-

cordia, mâncătoriile, amatorismul, setea de înavuțire, blazarea, compromiterea statutului de creator, defilarea pe podium a caracterelor obiecte, lipsa de talent), intim (prietenii de conjunctură, declinul familial, autocăderea în neant, fragilitatea ființei) etc. Haosul postdecembrist îl copleșește, irită și destabilizează, *pedagogii de școală culturală nouă îl oripilează*, detractorii lui Eminescu îi dau fiori (p. 109), punerile moderne în scenă ale marilor clasici (Caragiale, de pildă), într-o manieră discutabilă, plină de aluzii pornografice și fiziologice, îl scandalizează până la îngrețoșare, luarea-n zeflema a unor valori naționale, precum Toma Caragiu, de către inși calpi, erijați în mari apărători ai culturii, îi accentuează dezgustul și *spleen*-ul: „se insinuează în toate un duh al discordiei, al urii și al nemerniciei, care te doboară” (p. 43). Pus în fața unei astfel de *realități dure*, pe care nu și-a dorit-o sau imaginat-o vreodată, *refugiul lui Eugen Dorcescu în credință e pe deplin justificat*, părănd unica soluție viabilă de supraviețuire demnă, imaculată, unica soluție de ieșire din impas. Pentru aceasta, *alege solitudinea*, își restrânge drastic cont(r)actele sociale (și cota de participare socială), menținându-le doar pe cele fundamental-necesare (oamenii de lumină, providențiali, medicii, cărturarii de o aleasă noblețe sufletească, dascălii care i-au jalonat existența), își face *datoria* cu același simț de răspundere cazon, care l-a caracterizat dintotdeauna, însă cât mai departe și mai detașat de semeni. Într-un atare context tulbure, înstrăinarea și „simțământul inutilității” (p. 87) ating cote alarmante, dezgustul ia loc disponibilității de a se mai dedica semenilor, concesiile sunt anulate, planurile de viață puse la index: „Nu știu dacă merit mai mult sau mai puțin de la contemporani, dacă voi fi recompensat sau nu de posteritate. Nu mai aștept nimic de la oameni” (p. 47). Constatările la care ajunge sunt amare, au gust de pelin, „o vomă psihică” (p. 88) îi concurează hūbris-ul, ura viscerală (reacție ce intră în contradicție cu preceptele biblice): „Oamenii nu se schimbă” (p. 50), „Omul e o paiată ridicolă, planurile lui, niște himere, eternitatea lui, o discutabilă nădejde. Ca o negură, vai mie!, îndoiala îmi bântuie sufletul. *Ajută, Doamne, necredinței mele!*” (p. 68), „Mulțimile? Poligon de încercare, banc de probă, în beneficiul oligarhiei. Al

oligarhiei ce n-are convingeri, ci doar interese” (p. 76), „Lume oribilă, lipsită de orice omenie, de orice farmec” (p. 118). *Cu sinele se poartă onest*: „sunt totalmente sincer” (p. 56).

Onestitatea lui Eugen Dorcescu se regăsește și în *radiografiile sociale fidele, la rezoluție maximă*, pe care le face societății în care trăiește, semn că *democrația mioritică nu-i priește* (Dorcescu este omul care nu poate fi prins cu himere, nu se lasă destabilizat de iluzorii glasuri de sirenă). De criticismul său virulent nu scapă nici cei care au întinat idealurile Revoluției din Decembrie, „ciurucuri care s-au bulucit să profite de pe urma Revoluției și să se identifice cu ea” (p. 62), inițiatorii și făptuitorii mineriadelor din 1991 și din anii care au urmat și care au frânt aripile fragilei democrații românești (p. 83), ascensiunea nepermisă, în funcții cheie, a emanațiilor postrevoluționari, „Mârlani cu bani și burtă – iată emblema acestei vremi” (p. 99), „O lume plebee de dughene și de inși fără căpătâi” (p. 108). Luările sale tranșante de poziție, fără echivoc, nedispuse la a face concesiile, conferă textelor valoare de *manifest*. Toate acestea pregătesc terenul ruperii poetului de o *lume abisală sordidă*, care începe să capete contur și să fie numită explicit abia în consemnările din jurnal din perioada 1993: *lumea Abaddón*, lumea subteranelor, populată de *omul-Abaddón*, genotip sumbru, vanitos, insalubru din punct de vedere moral, văduvit de noblețe și de apartenență la sacru: „Mahalagismul nu mi se potrivește. Prefer singurătatea mea (ne)orgolioasă” (p. 112), „Eu fac și-acum ce-am făcut întotdeauna: trăiesc în spirit, în legea morală și în literatură” (p. 108), „Eu sunt stihuitorul *Psalmlor* și atât” (p. 141).

Integral sau în „rate”, *Eugen Dorcescu își trăiește infinitul* (care-l atrage irezistibil, dar îl și înspăimântă – e aici pregnantă vocea omului plămădit din țărână, a celui *adamah* originar, model multiplicat până-n contemporaneitate), senzație dată de scrierile sale cu caracter religios, contrabalans la rătăcirile „într-o lume de umbre carnivore...” (p. 89). E interesant însă că *propensiunea lui Dorcescu spre spiritual* (drum presărat cu numeroase capcane, pe care nu întotdeauna are abilitatea să le anticipe și să le ocolească) e în măsură să îi afecteze, pe lângă încrederea în sine, încrederea în forța izbăvitoare a *scriiturii sale*,

puternic amprentată de dub, care păleşte însă în vecinătatea *Scripturilor*: „Cred cu tărie în cuvintele sacre” (p. 59), „Textul sacru are, între altele, puterea de a te elibera de idoli: oameni, îndeletniciri, obiecte” (p. 70).

Desele forme de autoidentificare ale lui Eugen Dorcescu, abundența de „eu” (tirania eului), nu sunt nicidecum forme de infatuare, de epatare, răbufniri egocentrice, teatralitate, ieșiri gratuite la rampă sau exhibarea unor complexe de inferioritate, ci *confirmare a vocii din oglindă, care se întoarce înspre/se răsfânge asupra emitentul(ui) său*, modalitate prin care scriitorul, în dialog cu sine, încearcă să se convingă în permanență de *justețea demersului său*, că ține dreapta cale, că nu se abate cu o iotă de la autosituarea pe Cale: „Eu – o declar cu tărie – am caracter. Eu sunt scriitor, cărturar. Eu nu mă pot asocia decât cu cei de teapa mea. Eu nu accept orice și nu sunt prieten cu oricine” (p. 108), „Eu sunt scriitor, atât. Și nu am nevoie de compania cuiva” (p. 118), „Sunt numai singurătate și refuz” (p. 120), „eu țin la demnitatea și la principiile mele” (p. 125), „eu sunt lup, nu javră de câine...” (p. 215), „Eu sunt *poeta genuinus* și *poeta doctus*, prea puțin *poeta artifex*. Eu sunt poet, nu acrobat. Și, deasupra tuturor distincțiilor [...], nu sunt poet religios” (p. 253), „O umbră sunt, o himeră, o algă în genunea mării, o incertitudine, sub singura certitudine: Yah Elohim” (p. 254), „Sunt independent. Și sunt meritocrat” (p. 271), „Eu sunt, cum s-ar zice, ins duhovnicesc, nu ins firesc” (p. 282), „Sunt un interlocutor răbdător, supus. Pot conversa cu mine însumi chiar prin tăcere” (p. 298), „eu nu pot urî” (p. 337), „Eu sunt artist, eu sunt poet, adică un suflet cercetat de Mnemosyne, de Memorie, de Amintire” (p. 341-342), „eu nu cultiv pe nimeni, nu lingușesc, nu fac politică, nu sunt gășcar” (p. 362), „*Eu mă încred în Dumnezeu, nu mă tem de nimic. Ce-mi pot face niște oameni?*” (p. 380), „Eu nu mă fălesc cu poezia, e un har pe care l-am primit. Încerc doar să pun în lucrare acest har. Și atât”, „Eu sunt una, opera mea este alta. O intimitate și o înstrăinare ciudate s-au așezat între noi. Opera mea nu mă păzește și nu mă vindecă de suferință” (p. 388), „Eu literatură mălăiață nu pot scrie” (p. 431), „Sunt artist. Intelligent, sensibil la

teorie și concepte, dar artist” (p. 461), „Nu sunt mizantrop. Nu sunt nici filantrop” (p. 470), „Eu sunt un anahoret între poeți – un ascet încărcat de amintirea grea, amară, și de regretele greșelilor sale. Casa mea e, în fond, o chilie de schivnic” (p. 482), „Eu sunt creștin. Eu sunt poet. Eu sunt poet creștin. Eu sunt poet mistic” (p. 487), „Eu sunt poet creștin de rit ortodox” (p. 489).

Retractil, nonparticipativ în treburile Cetății (o Cetate în ruină), măcinat de propriile defecte, dar și de cele ale semenilor săi (micimi sufletești), uneori idealist (visează la o lume serafică, pentru toți), însă, mai de fiecare dată, ancorat în realitatea sumbră, cu o *alură aristocratică* (în înfățișare și în scris), boem și bonom, derutat și confuz de noua (dez)ordine socială, personalitate puternică, demn, vertical, debordând de grijă și de afectivitate atunci când Olimpia e în suferință și pentru care e în stare de sacrificiu suprem („mi-aș schimba soarta cu a ei fără nicio ezitare” – p. 130), „ins nerătăcit” (p. 126), „spectator al neantului uman” (p. 123), *ins cerebral*, rațional, om al datoriei împlinite, Eugen Dorcescu *își face din Dumnezeu un Aliat*, poate singurul viabil, în care poate nădăjdui.

Pletora de stări prin care trece (adevărate *fișe clinice*, radiografiile sufletești) și pe care nu se rușinează să și le etaleze în *Jurnal* (athanor de multiple experiențe sufletești) sunt *mărturisiri și anateme de mare tensiune și frământare lăuntrică, expresii ale vulnerabilității și fragilității sale, criză existențială extinsă*, de care se face responsabilă lumea înconjurătoare ingrată, care pare să-și fi epuizat (re)sursele, originalitatea, frumusețea, spontaneitatea, care e insuficient motivantă încât să-l determine pe scriitor *să fie*, să se comporte „altfel”: „îmi port și îmi îndur patimile” (p. 140), „mă cuprinde iar cețoasa disperare nocturnă”, „sufletul mi-e torturat de spaime” (p. 142), „disperarea ce mă doboară la venirea nopții” (p. 143), „melancolia îmi blochează orice elan [...]” (p. 146), „Una dintre acele zile în care viața pare, în întregime, absurdă, tristă, înnebunitoare”, „Mă întreb, de fapt, când am murit” (p. 148), „Nu neg că și eu sunt, poate, hipersensibil. Orice mă atinge și mă rănește adânc” (p. 150), „Gustul de viață, *la joie de vivre*, mi-a dispărut” (p. 152), „Sunt singur, singur. Atât de singur și atât de

cu mine însumi, de parcă am fi doi” (p. 153), „presat de teroare lăuntrică” (p. 154), „Orice, oricine, și prezentul, și amintirile, îmi trezesc o tristețe fără margini”, „sunt sufletește incapabil să mai conduc fie și o jumătate de om...” (p. 155), „Am obosit. O cumplită lehamite mă nimicește” (p. 156), „nu am tragere de inimă pentru nimic. Planează, încă, pe cerul coșmarului, vulturul negru al morții subite”, „Aidoma unei imense sepții, moartea a tulburat cu otrăvita-i cerneală orizontul existenței mele” (p. 158), „Încep să mă detest. Prea multă introspecție și confesiune. Prea mă compătimesc”, „stăruința îmi lipsește” (p. 163), „Eu – acasă. Eu – niciunde” (p. 174), „Mă încercă, din când în când, un simțământ acut al catastrofei” (p. 183), „plutesc în caruselul zilelor” (p. 184), „râsul, veselia, buna dispoziție mi se par de neînțeles, absurde, complet nemotivate” (p. 190), „E vremea ticăloșilor” (p.197), „O lume căinoasă, turbată” (p. 211), „Obosesc, îmi epuizez rapid resursele de duioșie” (p. 273), „Nebunia și deșertăciunea – iată înțelesul lumii acesteia” (p. 343), „Mi-e sufletul zdrobit” (p. 356), „Simt nevoia de aer, de văzduh, de duh” (p. 360), „între mine și lume crește distanța, se instituie starea de spectacol” (p. 389), „Simțământul acut, exasperant, al caducității oricărei întreprinderi omenеști...” (p. 384), „Provizorat prelungit, chinuitor. Asta e viața” (p. 394), „Privesc în mine însumi. Nimic” (p. 397), „Viața e un rău. Ferice de cei nenăscuți, de cei ce nu vor apuca să se nască” (p. 430), „Suntem o turmă de viitoare schelete, în goană disperată, învălmășită, spre abis” (p. 467), „Nici eu nu mai exist” (p. 478), „Prostia se lăfăie la lumina zilei” (p. 499).

În compensație, trece și prin momente de acalmie temporară, care-i induc *vremelnica stare de bine*, însă, din păcate, puține (în economia *Jurnalului* predomină stările rele, „blestemate”, ca și toposurile blecheriene): contemplarea unui crâmpei din natură (fire artistă), dialogurile cu Dumnezeu, citirea avidă a *Bibliei* (unde caută neîncetat răspuns la spaimele sale), îmbunătățirea stării de sănătate a Olimpiei (care reaprinde în el licărul speranței), nașterea nepoților, puținii oameni din preajma sa pe care poate conta, vacanțele de iarnă la Predeal, Stoiеștiul-Axis Mundi, scris-cititul etc. În privința scrisului,

Dorcescu are *reații fluctuante*: când se agață cu disperare de el, când îl repudiază, nemaigăsindu-i rostul și sensul (*scrisul ca binecuvântare, dar și ca pedeapsă*): „La ce bun să mai lucrez? Ce să scriu și pentru cine?” (p. 149), „Nu pot să scriu și asta mă amărăște uneori [...] Rămâne însă fervoarea metafizică. Știu că vindecarea e numai la Dumnezeu” (p. 152), „Cât despre scris, ce și pentru cine să scrii? Textele mele, multe dintre ele, sunt parcă tot mai sumbre. Eu știu, scrisul meu, tipologic vorbind, are noblețe, are ținută, are altitudine. S-ar putea să nu aibă, întotdeauna, suficientă căldură. E mizantrop” (p. 158), „încerc să exprim trăirea mea în universul metafizic” (p. 161), „poezia nu mai interesează aproape pe nimeni [...] Nici la proză nu se gândește nimeni [...]” (p. 174-175).

În cazul lui Eugen Dorcescu, are loc o „scurt-circuitare” între felul (abrupt, abisal) în care trăiește și chemarea credinței, de unde și imposibilitatea de a le „regla” din mers, de a ajunge la pacea cu sinele, ca prim-pas spre pacea cu „celălalt”. Marea problemă a scriitorului e, așa cum am mai spus, *gâlceava cu sinele*. Dacă din fața semenilor se poate sustrage, autoizola, fără prea multă zbatere și regrete, de propriul *sine-umbră-abțibild* nu poate fugi. *Falia dintre credință și neputință care se deschide înaintea sa e pe punctul de a-l face prizonierul Abaddón-ului*, de unde, odată împresurat, nu mai poate evada. Cotropit de *oboseala de a fi*, lui Eugen Dorcescu îi lipsește *prea adesea o motivație existențială puternică*: în Dumnezeu crede necondiționat, însă nu cu suficientă tărie pentru a nu se mai lăsa pradă alunecării în neant. *Entuziasmul* (gr. *entouziastmou*, „îndumnezeire”) și *extazul* (gr. *ékstasis*, „transport”) sunt extrem de rare stări de grație: „Azi-noapte, înainte de a adormi, cred că am cunoscut acea stare care se numește extaz. Am mai avut eu, în lungul vremii, momente de exaltare calmă, lăuntrică (aidoma celei de azi-noapte), dar acelea au fost, mai degrabă, fulgerătoare iluminări. De data aceasta, trăirea a fost durativă, nu instantanee” (p. 157).

Om aidoma, om al crucii și al răscrucii, scindat între fizic și metafizic, răstignit între drame personale și neputința de a le depăși, între cantonarea în profan și nevoia omenească de a accede transcendentul,

supraviețuind între Chin și Amin, Eugen Dorcescu nu-și cosmetizează viața. Recursul (pasager) la tranchilizante și la somnifere e semn al unei existențe încordate, ulcerate, al unui trup care nu-l mai ascultă. Din prea multă dezamăgire (troagării și mojiicii îi fac viața un iad), scriitorul refuză angajarea socială. Existența unei labilități emoționale (*din dorul de a fi*) îl face incapabil să dureze în jurul său un zid impenetrabil, care să-l protejeze de vicii, imoralitate, trădări, lupte inutile, de omul „dezertor”. Paradoxal însă, cu toate strădaniile (*Ecce homo!*), *Eugen Dorcescu nu ajunge la sine, nu-și ajunge sieși, e priponit, ce este el ca ființă din țărână nu îi este îndeajuns ca să fie cu adevărat, de unde și imensa carență ființială, încremenire în proiect, drum obstaculat către și dinspre sine*: „Mă simt ca priponit, ca fixat cu o lance în perete, ca o acvilă străpunsă de un fulger, pe stâncă” (p. 161). Dezolantă panoplie!

Cantonarea lui Dorcescu în starea de angoasă, rămânerea în starea de devălmășie sau de nevolnicie îi aduc o puternică destabilizare-furtună interioară. De aceea, „străinul” cel mai periculos și mai perfid sălășluiește, e de localizat în interiorul său. Încercările repetate de îmblânzire/domesticire a eului, a sinelui rebel, recalcitrant și interogativ se soldează, mai de fiecare dată, cu un eșec de proporții. Greșeala majoră pe care o face poetul constă în așteptările prea mari pe care le are de la „celălalt” (fapt ce-i declanșează și hrănește tumultul interior), un „celălalt” cu care nu rezonază deloc, imatur duhovnicește, insuficient evoluat. Iată de ce, în absența concordiei, Eugen Dorcescu experimentează din plin starea intermediară, starea de provizorat-prizonierat (captiv în propriul trup, captiv în „cetate”, captiv în încercările ratate de a-l modela pe semenul din imediata apropiere după chipul și asemănarea sa). La fel de dureroase sunt dificultățile majore de autoplasare în context (social, cultural, cărturăresc etc.). Paradoxal, lipsa resorțurilor interioare îl îmboldește să caute Resortul Suprem: Dumnezeu.

Pentru Eugen Dorcescu, tentația transcendenței, imboldul de a o „accesa” sunt uneori prea slabe pentru a-l determina să se rupă definitiv de teluric, cauza fiind o inexplicabilă inerție în relația cu sinele păgubos. Această stare de dizgrație și de confuzie generală, incapacitatea de a se pune în FORME CU FOND, are repercusiuni nedorite și asupra

scrisului său *convulsiv*, consecința fiind *desele crize-blocaje de creație*. Prea de multe ori *i se refuză Cuvântul, iar cuvântul artistic stăpânit din condei e prea vlăguit ca să-i exprime patimile*. De aici, *permanenta senzație de vid, de clopot scufundat* (în sensul dat de Livius Ciocârlie): „Sentimentul inutilității, vidul mă cuprind iar. Și așteptarea terorizantă” (p. 162).

Eugen Dorcescu este un „*Godot*” care se așteaptă inutil pe sine, care întârzie de la întâlnirea cu sinele. Căutarea angoasantă a Modelului îi conturează *instabilitatea identitară, greutatea de a fi el însuși*. Incapabil de zbor, scindat între mobilizări și slăbiciuni, între datorie și afect, Dorcescu *experimentează acut complexul Meșterului Manole*: tot ce construiește/plămădește în interiorul sinelui se surpă iremediabil: „Cu gândul de a renunța la orice râvnă, inclusiv la aceea de a ține acest jurnal” (p. 163). Reținem de aici o idee de bază: *Jurnalul ca râvnă*.

Îndepărtarea de matca propriei ființe, rătăcirea căii către sine, „restrângerea ariei vitale” (p. 163) *cer jertfă*. În aceste condiții, nu e de mirare că *Eugen Dorcescu își este sieși fiu risipitor*. Autoreproșul, autosubminarea, incompatibilitatea dintre poezia metafizică pe care o scrie și *deliricitatea lumii* în care trăiește, conștientizarea faptului că între *creație și Creație* se ivește *râvna duhovnicească, prea multa (auto)analiză și prea puțină creație durabilă, lipsa determinării de a fi*, toate sporesc tragismul poetului: „pironit în suferință” (p. 178), „pecetluit în spaimă și-n suferință” (p. 191).

Între 16 iulie 1992 și 26 iulie 1993 ia o pauză de un an de la *Jurnal*. Lucrurile par a se fi sedimentat între timp, în ciuda degringoladei sociale crescânde (rata ridicată a șomajului, inflația galopantă, iminența falimentului Editurii) și a *recrudescenței thanatofobiei* (Îngerul Adâncului îi dă târcoale: „Derută, haos, nimicire, *Abaddón*” – p. 172). În acest interval, în care *își contabilizează sec depresiile*, are parte și de mici evadări-bucurii, pe care însă și le reprimă la scurt timp (fiica Alina naște o fetiță, încep să-i apară marile volume de poezie metafizică). 1993 e anul când Eugen Dorcescu devine *virulent apolitic, șfichiuitor și vitriolant*, în care nu mai e dispus la concesii și la mena-

jamente: renunță să mai dea interviuri, refuză profesoratul universitar, refuză să mai scrie eseuri, critică și istorie literară, suferă că Magistrul Tohăneanu nu e primit în Academie, îl dojenește pe Anghel Dumbrăveanu fiindcă nu a luat atitudine împotriva impunerii, de la Centru, a lui Iovescu la cârma Editurii de Vest, îi deconspiră și „popește” pe cei care, în false straie scriitoricești, au colaborat cu Securitatea (cazul Nicolae Danciu Petniceanu), demască ipocrizia din rândul breslei (lupta surdă dintre Ion Marin Almăjan și Anghel Dumbrăveanu). Abjecția, kitsch-ul, cățărarea în funcții a nulităților (notoriu e cazul Iovescu), starea deplorabilă a Timișoarei (orașul său de suflet, când înfloritor, când cotropit „de câini, de gropi, de șobolani, de hoți, de bețivi, de haimanale, de vagabonzi, de boschetari, de nebuni, de investitori strategici. Oamenii cumsecade? Se mai găsesc, dar stau ascunși, pitiți [...]” – p. 176), grevele, scăderea dramatică a nivelului de trai al românilor, imbecilizarea-n masă prin programele tv și prin presa tabloidă, relația glacială cu fratele Dinu, moartea lui Ion Monoran, simulacrele de comemorări postdecembriste, toate trec peste sufletul său ca un tăvălug. Din ce în ce mai des se insinuează silueta gigantescă și grotescă (ca într-un teatru absurd) a lui „[...] *Abaddón* reformatorul/nimicitorul” (p. 204), „Pustiul. *Adâncul. Nimicirea. Abaddón*” (p. 194). În plan personal, copiii săi aleg calea exilului, prilej de inimă cernită și de doliu sufletesc.

În fața acestui dezastru, Eugen Dorcescu, cel care *are răsădurile sufletești prăduite*, dispune totuși de un atu: *cunoaște pe îndelete Scripturile*, le-a priticit din scoartă-n scoartă, intuiește semnificațiile creștine ale suferinței, însă are serioase rețineri în privința apartenenței sale la cinul monahal: „Mă gândeam azi-noapte la farmecul vieții monahale. Am o singură rezervă față de ea: scârba mea instinctivă față de bărbați. Pe cât îmi sunt de simpatice, pe cât îmi par de agreabile și de inteligente femeile, pe atât de imbecili, jegoși, tembeli și detestabili îmi sunt bărbații” (p. 175-176). Cum ar veni, Eugen Dorcescu ar dori să se rupă de lumea vulgului, dar pornirile păcătoase din el i se pun de-a curmezișul. Cel mai la îndemână îi rămâne *Jurnalul*, atât de

căutat și totodată atât de detestat și de hulit, „poligonul” unde continuă să își verse fierea împotriva unei „liote de broscoi” (p. 333): „această spovedanie vesperală îmi face bine. Suplinește poate poveștile nescrise, umple pauzele dintre poezii, dintre versificarea unor psalmi, dă un sens zilei, dă conținut înserării” (p. 168-169), „mă confesez acestui ascultător mut, acestui caiet ce-mi absoarbe și-mi păstrează gândurile” (p. 205).

Manifestările contrariante ale lui Eugen Dorcescu, *din dor de alean*, continuă și în 1994, la un an după ce îi apăruse volumul *Cronică*. Una peste alta, *bate recordul la stări depresive*, „Sentimentul irealității persistă” (p. 234). Poate mai dificilă ca oricând, vremea căutărilor: „O, de-aș putea să scriu iarăși! Dar, pe moment, marea încercare a *Psalmilor în versuri* și confesiunea adânc elegiacă din *Cronică* parcă m-au secătuit. Caut o nouă temă pentru poezia originală (nădăjduiesc să mai versific psalmi) și un alt stil. Caut” (p. 237).

Nostalgia, *nostos+algia*, tălmăcită prin dureroasa întoarcere, pe căi ocolite, la origini, „hermeneutica durerii. Și a amintirii” (p. 110), îi îngreunează ruperea de lumesc: „Îmi aduc, fulgurent, aminte de iernile copilăriei: departe, într-un timp pierdut, într-un timp, cum se zice, ireversibil” (p. 237), „Mi-e dor de Stroiești” (p. 239), „Mi-e dor uneori de ceva, de ceva nedefinit, mi-e dor, pur și simplu, aspir spre acel ceva, nădăjduiesc să-l ating și, deopotrivă, disper” (p. 361).

Revelator, (auto)deconspirativ (pune degetul pe răni personale, țintește să extirpe gangrene sociale, repudiază falsul și uzul de fals), *extrem de actual*, *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu e în întregime *asumat* de autorul său, ce-și extinde aria protestatar-curriculară: clinciurile dintre Primăria Timișoarei și revista „Orizont” (pe marginea sediului), situația tulbure din spațiul ex-iugoslav (semn că și aiurea sunt probleme majore), ariditatea presei culturale, ascensiunea lichelelor fără talent de scriitor, formele de „colhoz literar-artistic” (p. 328), inversarea valorilor, *falimentarea conștiințelor*. În acest segment al *Jurnalului* se poate identifica miezul acestuia, *myse en abyme*-ul, „blazonul” întregii cărți, *cheia de lectură*: „eu (potrivit harului ce mi s-a dat) zugrăvesc

lumea Răului, spre a îndemna, indirect, la Bine” (p. 255). Este tocmai ceea ce caută poetul, *chintesența zbaterilor sale interioare*, justificarea întregului său demers spiritual-cărturăresc: nu se poate dura ceva trainic fără suferință (*suferința, condiția artistului de geniu*).

Față de propriul *Jurnal*, Eugen Dorcescu nutrește sentimente antinomice: când îi recunoaște funcția terapeutică, utilitară, când e pe punctul de a se debarasa fără regrete de el. „Mare mângâiere acest jurnal. Câteva minute pe zi, absolut cu mine însumi și cu un posibil cititor, despre care nu știu nimic, care poate nici nu există încă. Îmi face bine spovedania continuă” (p. 274), „cură psihanalitică” (p. 284), „Recurg la acest jurnal ca la un elixir, ca la un întăritor, ca la un tonic *sui-generis*” (p. 309), „Mă apropii cu greu de jurnal, dar, pe de altă parte, nu pot renunța la el. Deprindere, nevoia de confesiune, terapie lăuntrică. Poate și dorința, inconștientă, de a consemna aceste *adiafora* ale existenței cotidiene” (p. 317) *vs.* „am privit cu luciditate, falia dintre mine și scrierile mele. Ce a făcut, ce face pentru biata-mi ființă propria mea literatură? Nu m-a împiedicat să sufăr, să fiu singur, să trec prin negre neazuri, nu m-a împiedicat să îmbătrânesc, să semăn, tot mai mult, cu un cadavru... Nu voi mai scrie. Despre cine, despre ce să mai scriu? Și mai ales, pentru cine? Pentru ce? Nu, nu voi mai scrie! Și ce voi face atunci? Voi trăi. Voi încerca să trăiesc. De la o zi la alta, de la o moarte la alta. De la o nimicnicie la alta” (p. 307). Promisiune, din fericire, încălcată.

În ciuda tonului grav predilect, *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu, „letopisețul singurății” (p. 328), *scris în spiritul adevărului* („uman și artistic” – p. 298), *Jurnal* al tenebrelor, coborâre la iad și purgatoriu, *forări în abis(al)*, *Jurnal-penitenciar* și *Jurnal al penitențelor*, *cultivator al esteticii urâtului*, ce nu glorifică omul, ci dimpotrivă, îl *des-ființează*, *Jurnal-pelin* sau *Jurnal-aguridă*, „Cronică zadarnică a unei lumi zadarnice” (p. 347), *incizie chirurgicală în corpusul social*, *Jurnal-termometru*, generează *imense satisfacții de lectură*. Drumul anevoios până la ultima filă e sinonim cu o provocare, cu un câștig de natură spirituală. „Cine are urechi de auzit și ochi de văzut...” pare a fi mesajul la

îndemână. Când are loc limpezirea sufletească a poetului? Poate doar atunci când scrie sub imperiul harului: „Scriu când nu eu, ci harul vorbește. Scriu inspirat!” (p. 297).

Ins incomod, vocal, nonconformist, demn, greu de strunit, nostalgic după o lume plină de conținut, cu o personalitate puternică, flamboiantă, când extrem de ferm, când dubitativ („Ce-mi lipsește? Nădejdea? Credința? Dragostea?” – p. 349), contestatar, rezistent la compromis și la derapaje morale, trăind perpetuu drama inadaptatului (de unde și „voluptatea singurătății” – p. 350), scindat între a mai da o șansă de reabilitare lumii fără Dumnezeu sau a evada, după model rousseauist, în natură, asemenea profetului, Eugen Dorcescu riscă să nu fie bine văzut în țara sa. Fie sub aspectul palidei receptări critice a cărților sale de poezie metafizică (și aici se deschide o întreagă discuție vizavi de cât de pregătită e critica să-l perceapă la întreaga sa valoare sau cât de pregătit e publicul să aglutineze înspre un subiect de nișă), fie la nivel de *Jurnal*, care pune sub lupă o țară anatemitată, blestemată, cu un destin pecetluit: „Scriu și iar scriu în jurnal. Consemnez. Vorbesc cu mine însumi. Rememorez. Fixez timpul, cum ai încerca să fixezi în ierbar o plantă de aer” (p. 336). Puseurile de revoltă matură, tot atâtea ofuri-expectorații, sunt declanșate de marea-i dorință de a fi bine. Lui și întregii societăți.

Act de legitimare, *Îngerul Adâncului* ni-l prezintă pe Dorcescu între *modus vivendi* și *modus operandi*, mizantrop cronicar al unui „timp fără vreme” și al unui „spațiu fără loc” (p. 355). Hristocentric, crucificat între Cel care este (Dumnezeu) și refractarii săi semeni care refuză să fie, Eugen Dorcescu își trăiește disperarea în limba care l-a consacrat: „Disperarea mea nu se poate exprima (aidoma fericirii mele) decât în limba română” (p. 372). La el până și *visele au acea adâncime-Abaddón*: „Umblam, căutând o ieșire, într-un fel de galerie în spirală. Coboram, mereu și mereu, paliere rotitoare, cu coloane. În spatele acestora se ghiceau săli, încăperi, totul era colorat vag în roșcat, verde, galben. Coboram mereu (cred că eram cu Oli) și iată, brusc, o galerie lasă spre ieșire o pantă, spirala continuând, probabil, dedesubt. Visul părea încastrat în alt vis, pe care nu mi-l mai amintesc” (p. 369-370).

Eugen Dorcescu, o *conștiință vulnerată, nu scrie pentru propria-i plăcere, ci pentru adevăr*: „Eu nu scriu pentru a plăcea, eu scriu spre a da glas adevărului pe care-l simt înlăuntrul ființei mele. Nu știu dacă sunt sau nu un poet important. Știu însă că exprim maturitatea poeziei române (inclusiv în ceea ce înseamnă propria-i conștiință de sine și eliberarea de prejudecățile umanismului dulceag și păgubos)” (p. 386). *Prin scris există, își supraviețuiește*. La fel și prin încercările temerare de a lăsa ceva durabil în urma sa, de folos obștii, cum este ideea de a înființa un „Muzeu al literaturii din Vestul țării” (p. 385), inițiativă care, spre marele său regret, nu întrunește adeziunea și entuziasmul colegilor de breaslă și ale decidenților. Orișicât ar încerca să se delimiteze de calofilie, *Jurnalul* său impresionează prin *anvergura poetică*: „Soarele a despiciat norii umezi, pare un ochi între gene vinete și plânse” (p. 31), „Ca și în alte dăți, soarele bate în fereastră, curge pe masă, până în preajma caietului în care scriu” (p. 48), „Sunt zile în care ne scuturăm de gânduri, ca de frunze” (p. 99), „Seara umple orizontul cu cenușă” (p. 112), „Privesc amurgul albastru, ca o ploaie imobilă de cerneală” (p. 123), „Privesc strada, piața, ca pe un tablou, ca pe un joc mecanic, am mereu senzația unei dezesperante irealități” (p. 150), „Îmbătrânim încet, ca niște frunze. Râul șerpuiește frumos în toamnă [...]. Ceața umplea în zori orașul, ca un gaz inodor de luptă. Era ceață, era frig, eram singur. Ca lângă Styx” (p. 356), „Cum a trecut timpul! Privesc pe geam, cerul înnorat e brăzdat de păsări negre. Îmi amintesc brusc pădurea de la Stroești, întomnată și ea, simt în nări aerul reavăn, mirosul de frunziș ud, căzut. Ca într-o străfulgerare, trecutul redevine vizibil, audibil, animă simțurile, e iarăși viu” (p. 371), „Deasupra tuturor, singurătatea sufletului, ca o pasăre limpede, rece, argintie” (p. 384), „Suntem niște închipuiri, ce se îndreaptă spre nicăieri, sprijinite în toiège de țărână” (p. 476).

Myse-en-abyme al lirismului metafizic dorcescian e felul realist, lucid, lipsit de trufie în care-și conștientizează originalitatea: „Știu, simt, că felul meu de a gândi și a scrie diferă de al celorlalți. Câtă artă e în opera mea vor stabili alții și, din câte cred, peste multă vreme.

Deocamdată, aparentul ei cinism (unit cu aspirațiile spre Divinitate) derutează o critică imatură, înfumurată, găunoasă, naivă și conformistă (deseori, poate, ignorantă, în ceea ce ține de *Scripturi*). Iar observațiile crude la adresa omului în genere, a contemporanilor în particular, irită (îmi închipui) pe cei ce vor să-și uite nimicnicia. De altfel, și optica cititorilor de rând asupra poeziei mele e șocată, deseori” (p. 386).

În 1995, îi apare *Abaddón* și, în 1997, ediția a doua din *Psalmii în versuri*. 1995 este un an fecund și din punct de vedere profesional (acceptă oferta Editurii Amarcord, fapt ce consfințește desprinderea definitivă de defuncta Editură de Vest). Între 1996 (23 martie) și 1997 (28 aprilie) ia din nou o pauză de la *Jurnalul* său (camarad și, deopotrivă, dușman). Demisionează de la Amarcord, își trăiește în continuare solitudinea, e și mai răzvrătit împotriva duplicatarilor care, perfid, încearcă să-l facă să se simtă culpabil pentru fapte reprobabile pe care nu le-a comis. Are ideea genială de a versifica *Ecclesiastul*, lucrare de mare trăire duhovnicească. E anul când întreprinde o excursie în Germania, împreună cu Oli, pentru a o vizita pe Dana, dar și anul în care se declanșează scandalul cu plagierea *Dicționarului scriitorilor bănățeni* al Olimpiei Berca, de către veleitarul Luchescu, „lamentabil ipochimen” (p. 454). Încheie colaborarea cu Amarcordul și își ia normă întregă de redactor la relativ recent-înființata Editură Excelsior. Ideea de *revoluție* contravine ideilor sale de schimbare socială pașnică: „revoluția este cel mai impozant, cel mai admirat, cel mai venerat idol comunist! Comuniștii sunt îndrăgostiți lulea de revoluție” (p. 465). Versifică *Pildele*, caz unic în literatura română (ca, de altfel, și stihuirea *Ecclesiastului*). În 1998, își îngăduie o scurtă revenire la Poveste, drept pentru care publică *Poezii despre și pentru Raluca*. Se delectează cu rarissime momente, când, în sfârșit, se declară fericit, o fericire care, însă, nu ține de lumea aceasta: „Sunt fericit. Reînnoit. Renăscut. M-am împărtășit azi din Sfintele Taine” (p. 497). Tristețea îl învăluie din nou la moartea Miei Foartă, a unchiului Mitu (veteran în Caucaz și Tatra), a reputatului lingvist Francisc Király,

fapte de natură să producă un dezechilibru major în viața sa și a Olimpiei.

Jurnal de tip pisanie, plin de duh și căruia, cu siguranță, i se va duce buhul, „blagorodnie metafizică” (p. 391) în proză, periplu între adâncul întunecat și adâncul de lumină oximoronic, *confesiuni ale unui isibast lapidat*, formă atipică de locuire-înlocuire, *însemnări ale omului-lup*, carte în care se remontează în duh, *Jurnal-Abaddón*, *Jurnal-Armagbeddon*, *Jurnal-leviathan* (care-l devorează, înghite, ca mai apoi să-l ejecteze lăut), *Îngerul Adâncului* are menirea de a ne face să aruncăm o privire îndelung zăbovitoare în propriul labirint ființial.

Prin *efect de polarizare inversă sau de ocean întors*, *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu, prin care propune *rezistența prin credință*, e un veritabil *Jurnal al Fericirii* în sens steinhardtian. Recurs compensatoriu, *work in progress*, *Îngerul Adâncului* desființează moravuri declasate și înființează o modalitate nouă de a face literatură. Dacă *Psalmii în versuri*, *Ecclesiastul în versuri* și *Pildele în versuri* îi sunt *leagăn* lui Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului* îi este *mormânt*.

Apel la *joie de vivre*, în sens metafizic (trăirea rezervată, noninvazivă, spiritual participativă), plasarea *Jurnalului* dorcescian în contextul actual al crizei extinse (inclusiv de natură spirituală) e un *act de maturitate editorială*. Desfătare întru Dumnezeu, îndestulare cu El, trecere de la *eu* la *El* și de la împărăția cărții la Împărăția Cărții, *Jurnal nedogmatic și neomiletic*, eliberare de lest existențial, *Jurnal-parusie*, scris împotriva acelor care practică *bungee jumpingul* existențial, *Jurnal dosădit, îndelung cinstitor, odrăslitor, veghetor și mărturisitor*, care pune laolaltă antropocentrismul, teocentrismul și logocentrismul, ce parcurge drumul sinuos de la decodarea tainei (omul) la decodarea Marii Taine (Ortodoxia), zestre culturală și deopotrivă duhovnicească, acoladă personală între Dumnezeu și limba română, *Îngerul Adâncului* ne privește pe fiecare în parte.

Poet „îmbunătățit” (după modelul călugărului îmbunătățit), sublim în dramatismul său, ce își „infuzează” eul în *Psalmi*, *Ecclesiast* și *Pilde*, *Eugen Dorcescu este vrednic de Jurnalul său*.

Este Eugen Dorcescu un *NIKA-nikeforos*, purtător de biruință sau, dimpotrivă, un glas în pustiu? Răspunsul îl oferă chiar el, înțeleptul pe cale să împace contrariile: „*Ce ființă nenorocită e omul! Ce ființă fericită e omul!*” (p. 517).

„*Confluente literare*”, 30 martie 2020; „*Armonii culturale*”, 30 martie 2020; „*Melidonium*”, 1 aprilie 2020; „*Gândacul de Colorado*”, 6 aprilie 2020; „*La Punkt*”, 23 septembrie 2020; „*Coloana Infinitului*”, anul XXIII, 2020, nr. 113, p. 42 – 51; Florin Corneliu Popovici, *Și eu am fost în Abaddón, Editura online Calameo, 2020.*

* * *

PRIN CENUȘA JURNALULUI – IMPERIU*

Pentru cineva care percepe existența terestră ca pe o povară, a nota în caietul de însemnări zilnice înseamnă, dacă nu corvoadă, atunci sublimare, ardere de tot, încercare de a concilia eul „contondent” cu sinele problematic. Chiar și așa, dincolo de toată truda, apariția unui astfel de *Jurnal* are un caracter revelator. Eugen Dorcescu se face „vinovat”, dar și *vrednic de propriul său Jurnal*. Pentru Domnia Sa, anul 2020 se vrea unul prolific, fie și numai din perspectiva publicării a aproape 1100 de pagini de mărturii care pun pe gânduri. Dacă în primăvară vedea lumina tiparului *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, spre sfârșitul toamnei, iată, apare *Adam. Pagini de jurnal – 2000-2010* (structurat pe trei paliere textuale: **ABBA**, **PATER**; **GENITRIX** și **ADAM**), o probă de măiestrie confesivă, *pagini tulburătoare, abisale* („Încet și definitiv, mă absoarbe abisul” – p. 365), de o frumusețe stranie, în care făuritorul de poezie mistică se crucifică, în spiritul Adevărului care i-a călăuzit întreaga-i existență și l-a structurat ființial: „O mărturie – acestea sunt, cred, cărțile mele și

scrierile mele, în general. O mărturie sinceră, nepărtinitoare, îndurerată adesea. O mărturie cinstită” (p. 14).

Eugen Dorcescu procedează onest și cu propria persoană, indiferent de text sau de context. Același ton sumbru pe care-l semnalăm în *Îngerul Adâncului*, aceeași melancolie, mizantropie, vorbire pe șleau și inapetență pentru a face compromisuri („N-am fost, și nu sunt, prea răsfățat de comentatori. N-am cultivat pe nimeni, n-am făcut ceată cu nimeni, am rămas credincios scrisului meu, obsesiilor mele. Nu m-am închinat nimănui, niciunui om, fiindcă eu am un Stăpân, pe Dumnezeu nevăzut și atotputernic” – p. 160) și a nu menaja, atunci când derapajele de la conduită îi încalcă grav principiile și sistemul de valori, continuă și în **Adam** (*Jurnalul ca piatră de autotemeluire, Jurnalul ca punere în lucrare a darului*), unde întâlnim un *Eugen Dorcescu-Adam* poate prea sătul de țărână, dar năzuitor spre Absolut, măcinat de lupta intestină care se dă în interiorul său între „carne și duh” (p. 125), între trăirea lumească și în trupul univers concentraționar (pe care și-l detestă, laolaltă cu senectutea) și lumea întru spirit la care aspiră. Deși e un subtil observator al realității înconjurătoare, paradoxal, Eugen Dorcescu *nu are priză la realitate*, dat fiind „simțământul zădărniceii” (p. 13) care-l învăluie: „[...] mă simt inaderent la realitate [...]” (*Ibidem*); „Eu nu sunt [...] un individ colocvial, confesiv. Limbajul meu, conversația mea e poezia (e literatura)” (p. 488).

„Mutarea”, locuirea lui Eugen Dorcescu în *Jurnal* („*Isla afortunada*” – p. 513) se produce pe fondul unei triple certitudini: *luciditatea-tăiș de sabie de heruvim*, care-l caracterizează, existența lui Dumnezeu (căruia i se dedică în totalitate) și anticiparea sfârșitului, pe care și-l vede ca iminent în acest veac trei. Apropierea lui Eugen Dorcescu de *Scriptură* și de *Psalmi* (cu care e familiarizat în detaliu) face din el un *liturghisitor*, după cum *Jurnalul* îi conferă calitatea de *mărturisitor*, nu atât în fața lui Yahveh-Elohim, cât în fața semenilor, în fața cărora (con)semnează și se consemnează, din „nevoia vreunei părtașii” (p. 15). Actul său de legitimare, *Cartea sa de identitate, ortodoxia*: „Eu sunt creștin. Așa nevrednic cum sunt, aparțin poporului lui

Dumnezeu” (p. 295). Ca și în volumul de poeme *În Piața Centrală*, ce-i poartă semnătura, și în *Adam*, Eugen Dorcescu iese în „agora”, în plin centru, căutând cu ardoare Centrul, desăvârșirea. Cetățean cu drepturi depline „într-o republică, pe cât de fictivă, pe atât de reală, a poeziei, a literaturii” (p. 510), „consulul” Eugen Dorcescu e centrat exclusiv pe valoare, el însuși creator de valori filologice. Eugen Dorcescu există, în principal, *în, prin și pentru* scris: „*Trebuie să scriu. Altfel, alunec în nevroză*” (p. 283); „Scrisul meu a fost și este o chemare a Numelui” (p. 405); „[...] încă mă mai obsedează literatura? Literatolatrie?” (p. 481). *Prin scris se mobilizează, își mai acordă o șansă*. Între scris și persoana sa există o legătură organică: „Existența mea e mult, mult diminuată atunci când nu scriu” (p. 162). Prin scris își definește *Jurnalul* drept „monografia cenușii” (p. 16). Pentru el *are valoare cuvântul sacru și cel îmbibat de artisticitate*. Nu e trăire plină de elan vital, nu e împlinire sau îndeplinire sufletească, nu e trăirism, paroxism sau dor de viață, ci vâlvătaie, combustie internă, rod al neliniștii funciare: „nu mă mai simt în largul meu niciunde” (*Ibidem*).

Fără tăgadă, Eugen Dorcescu e un *bun creștin*, datorit de Dumnezeu cu *talantul scrisului*: „Am trăit și trăiesc, de când mă știu, în marea literatură și pentru marea literatură” (p. 229); „Iar eu nu (mai) sunt doar un literat, ci și un mistic” (p. 352). *Componenta umană îl pune însă adeseori în dificultate*, întrucât nu întotdeauna preceptele biblice și iubirea aproapelui postulate de scrierile sfinte îi sunt „frâne” eficiente și mijloc de autocontrol. *Spirit justițiar*, iubitor de adevăr, Eugen Dorcescu *se implică activ în problemele polisului*, luând atitudine acolo unde lucrurile ies din matca lor firească, din fâgaș. Greța existențială îl transformă într-un veritabil personaj sartrian: „Melancolia face parte din însuși sângele meu” (p. 20). Tocmai implicarea în chestiuni aparent triviale (citește profane) îl deturneză adeseori de la Cale și îi șicanează ajungerea la „Civitas Dei” (p. 481), Cetatea lui Dumnezeu: „În Dumnezeu e singurul sprijin.” (*Ibidem*). Spre pildă, democrația românească postdecembristă, plină de toane și de ifose de primadonă, de improvizații și de parveniți, nu-i priește („tembelismul politic în care ne-am scufundat”

- p. 18), cultura făcută din rațiuni consumerisite nici pe atât („Nu poți discuta literatură la Mc Donald’s, în acea lipsă de elevație și de intimitate, unde totul se desfășoară în grabă și în hărmălaie” – *Ibidem*).

Abaterea sa de la dogmă are loc atunci când, vizualizându-și desprinderea definitivă de această lume urâtă, pe care nu pune mare preț, în locul redării trupului său pământului care l-a plămădit (la ora obștescului sfârșit), el preferă și chiar lasă cu limbă de moarte să fie incinerat, să fie redat focului purificator, lucru care explică, într-un anume fel, *obsesia cenușii* (revanșă în fața trupului neprieten, „trădător”, neputincios de la o anumită vârstă și depozitar de suferință) din *Jurnal* și a *Omului de cenușă* (titlul care îi încondeiază și un volum de poeme). Între trăirea în regim de avarie (sub aspectul entuziasmului și al poftei de a viețui) și moarte nu vede nicio deosebire: „Ori trăim, ori murim – e cam același lucru. Nu există nici viață, nici moarte, ci o *taină*, care le cuprinde pe amândouă și pe care o intuiesc, din când în când” (p. 19). Revelatoare e distincția pe care o face între „oameni de pământ” și „oameni de cenușă” (p. 276).

Adam nu e o carte făcută să placă, nefiind pe gustul cititorului care are așteptări în zona lecturilor superficiale și frivole (la modă), lucru care ar contraveni principiilor estetice ale lui Eugen Dorcescu, scriitor de nișă, care mizează întotdeauna pe lucrurile profunde. Legat de profunzime, în *Jurnal* întâlnim numeroase pasaje ce se disting printr-o mare forță poetică, de unde și *intimismul literaturizat*: „Sufletul meu e un vaier. Sufletul meu e aidoma vântului ce bântuie, gemând, în jurul casei, pe cărările nevăzute ale văzduhului” (*Ibidem*); „Crudă, existența trece ca o placă de oțel peste sufletul nostru” (p. 48); „Nu-mi place nici să trăiesc, nici să mor la voia întâmplării” (p. 269).

Inadaptat într-o Românie abulică, în eternă tranziție spre o destinație îndoielnică, precară și discutabilă, supusă abjecției și condusă de nulități, ultrapermisivă la lucrurile făcute pe sponci, nostalgic după Vlad Țepeș, Eugen Dorcescu, virulent politic („*Parlamentar* a ajuns un cuvânt de rușine” – p. 29), e veșnic în căutarea și în definirea rostului său și a propriei identități: „Cine sunt eu? Ce sunt? Un suflet solitar, în singurătatea infinită. Nu mai am pe nimeni.

Câteodată mi se pare că m-am desprins și de mine însuși” (p. 23). E o desprindere temporară, parțială, incompletă (de altfel, definitorie pentru scriitor e *sciziunea, starea de interval*), fiindcă poetul nu e singur, ci însoțit de Dumnezeu, la fel și de soția Oli, ființă de lumină. Pe de altă parte, e adevărat, familia îi este dezbinată, relația cu fratele Dinu și cu consoarta acestuia (de care-l despart concepții fundamentale opuse despre lume și viață) este una conflictuală, comunicarea cu fiicele Dana și Alina defectuoasă, iar tirania mamei nonagenare (personaj care ocupă un loc central în *Jurnalul* dorcescian: „mama e un teribil dictator” – p. 152), omniprezentă (în ciuda pretensei distanțări de complexul oedipian, Eugen Dorcescu e mai dependent de propria mamă decât ar putea crede). Din cauza personajelor din urmă, Stroeștiul natal – cândva spațiu paradisiac – devine o sursă majoră de *spleen*, un „acasă” care încetează să mai fie acasă. De aici și până la *tentația abandonului/Abaddonului*, căderea în mrejele deznădejdiei, deșertăciunii și neputinței, nu mai e decât un pas: „Să plec, să uit, să nu mai văd calicia străzii, să nu mai aud zbierete și înjurături, să nu mai citesc porcării care-și zic literatură. Dar, se pare că alta ne e soarta și că trebuie să ne împăcăm cu ea. Mă tem că niciodată nu va fi la noi altfel decât acum, că – în esență – nu se va schimba niciodată nimic” (p. 26).

Eugen Dorcescu e *un atlet al lui Hristos-Dumnezeu*, un om care duce mai departe, prin puterea cuvântului cu care a fost investit, *ștafeta Cuvântului divin*. În ciuda acestui privilegiu, care-l face vrednic de „olimpism”, are momente când, contrar învățaturii creștine, învinge carnea și nu duhul, când răbufnește „animalul” din el (v. „oameni animalici și oameni spiritualicești”, „*homo animalis* și *homo spiritualis*” – p. 399), când ridică piatra împotriva semenului păcătos, cu intenția de a-l corija. Intențiile sale repetate de a se sustrage acestei lumi se dovedesc însă un eșec (fapt care-i sporește angoasa), întrucât e parte din acest conglomerat uman pestriț ce are o *existență corozivă*: „[...] mă mulțumesc să alchimizez totul în adâncile retorte ale eului” (p. 44). În plus, se știe un *ins incomod*, nedispus la jumătăți de măsură sau la a oferi cecuri în alb. Faptul că nu face exces

de sentimentalisme, că e apolinic, că e mai tot timpul înstrăinat, distant și rece (cei care-l cunosc bine știu însă că atitudinea sa rezervată e rod al înțelegciunii, al trăirii în duh, al unei viziuni superioare, prin care conștientizează deșertăciunea tuturor lucrurilor) e semn de autoconservare prin care evită să se „împovăreze”-atașeze de „celălalt”: „Cine vrea să fie în relații bune cu mine nu trebuie să insiste a-mi veni prea aproape” (p. 173). Nu e egoism, răutate, micime sufletească sau de caracter ori autosuficiență, nu e sfidare sau aroganță, ci reflexul *omului-insulă* (care identifică fragmente de Paradis terestru – preambul la Paradisul ceresc –, Tenerife fiind un exemplu în acest sens): „Felul meu de a fi nu place, cu unele excepții, celor apropiați și – de ce oare? – deseori trezește, o simt, și antipatia (bine mascată) a unor confrăți” (p. 46); „Scrierile mele sunt amare și «realiste», sunt crude, necruțătoare, dar (cel puțin așa cred) adevărate. Arhitema lor: întrezărirea Apocalipsei. Anecdotică: abjecția, agonia, suferința, exasperarea, SINGURĂTATEA” (p. 47); „Eu nu învinovățesc pe nimeni de nimic. Mă întreb doar și mă frământ” (p. 132). Reflecții care nu conturează un scop care să-i scuze mijloacele.

Dese sunt cugetările despre *Jurnal*, Eugen Dorcescu fiind și un *strălucit teoretician al intimismului* (anii petrecuți la Academie, în Colectivul de Lingvistică, își spun cuvântul): „[...] un fel de interlocutor nezgomotos, un prieten din cuvinte și hârtie, care (scris de mine fiind) mă ascultă, răbdător, ori de câte ori am ceva să-i comunic” (p. 49); „[...] acest *Jurnal* (pe cât de sincer, pe cât de realist, pe atât de autoelaborat)” (p. 75); „*Jurnalul?* Psihoterapie solitară” (p. 112); „[...] adevăratul meu *Jurnal* se poate extrage din poezia mea, din prozele mele” (p. 112); „*Jurnalul* – cronică a singurătății” (p. 133); „Revin, cu o inexplicabilă nerăbdare, la *Jurnal*. El dă un sens în plus drumului de-a lungul unei zile. Și satisface o înnăscută nevoie de a spune ceva celorlalți, de a lăsa ceva după..., probabil și de a vorbi despre sine. Satisface și nevoia, nu mai puțin imperioasă, de a vorbi cu propriul eu profund, de a cunoaște ce se petrece, totuși, în acel abis. Și de a contura perimetrul propriei ființe, sub ochiul lui Dumnezeu” (p. 157); „Orice jurnal e un fel de testament. Orice jurnal încearcă să

prelungescă biografia în postbiografie” (p. 200); „*Jurnalul* meu? Tot literatură este” (p. 368); „Revin la *Jurnalul* meu inutil” (p. 526).

La fel ca în chestiunea rostului existențial, și în cazul *Jurnalului*, autorul își pune adesea întrebarea asupra utilității acestuia, raportând totul la perisabilitatea vieții, care recomandă detașarea completă. *Glasurele de sireună ale absiului îl ispitesc*, îl hăituiesc-hărțuiesc în permanență: „Uneori, un dor adânc mă tulbură până la nimicire. Atunci, simt abisul teribil din mine însumi, precum și abisul ce mă cuprinde, de undeva, de peste tot, de niciunde. E o disperare egală cu fericirea (o fericire covârșitoare), e confluența vieții și a morții, a efemerității și a veșniciei. O clipă. Rămâne însă, în urma acestor stihii, o grea amprentă, ce-și trimite tentaculele în gesturi, pe chip, în scris” (p. 59). Faptul că nu e consecvent, că nu-și abandonează definitiv *Jurnalul*, e un mare câștig și o binecuvântare pentru istoria literaturii române.

Stările de spirit ale lui *caballero* Eugen Dorcescu sunt oscilante (în funcție de *deplasarea plăcilor tectonice sufletești* – p. 510), focul interior, nestins, solitudinea, suportabilă: „Ce ne-am face fără Dumnezeu?” (p. 60). Teoretic, din punct de vedere profesional, e un om realizat, împlinit. Ca scriitor (și fost editor de succes la Facla), are în palmares un lung șir de volume de poezie mistică ce-l recomandă drept un *stihuiitor originar și original*. În lumea cărții se mișcă cu dezinvoltură, scrie la fel de bine precum vorbește (oratoria sa e proverbială). Și totuși, lipsește acel „ceva” care să-l împlinească, care să-l ajute să-și înfrângă demonii. Și lucrul acesta nu este luciditatea, cerebralitatea: „[...] înfrunt un al treilea hiperpuseu de luciditate [...]” (p. 81). La această *senzație de ruptură*, din păcate, contribuie și familia sa, de care se simte și nu se simte afectiv legat, peste ale cărei neajunsuri majore încearcă să treacă și pe care încearcă să le înțeleagă, dar, mai de fiecare dată, intransigența din el răbufnește. Nu dintr-un purism prost înțeles, nu din autoritarism, ci, paradoxal, din eșecul de a-i face pe cei apropiați (lipsiți de preocupări duhovnicești) să conștientizeze că viața adevărată trebuie căutată în altă parte. Sub raport social, societatea îl dezamăgește profund, colegii de breaslă (cu mici excepții), așijderea. În România aculturală (pe care o iubește

enorm: „[...] ca scriitor, niciunde nu pot fi eu, întreg, deplin, decât în România” – p. 262) se simte un „auslander”: „Marea dramă a unui scriitor aceasta este: simte că are în el o opera fundamentală, dar n-o poate scrie [...] Cum să-mi alung mâhnirea rece, tăcută, din suflet? Îmi dau seama că scrierile mele au ecou, că răscolesc unele măcar dintre conștiințele celor ce le citesc. Percep, odată cu ecoul, și informația subliminală a primejdiei: sunt sigur că unora (multora?) nu le convin tăieturile necruțătoare ale frazării, precizia loviturii, obiectivitatea ideii (și a atitudinii)” (p. 56).

Pe cât de necruțător este Eugen Dorcescu cu neprietenii, pe atât este de *sensibil în fața efemerului*. Dacă în relație cu cei care îi greșesc fundamental găsește repede soluții (izolarea, dublată de glacialitate, totul derulându-se cu *tact*), în privința zbaterilor interioare ezită, rămâne în urmă și în pană de idei, fapt care-i inflamează îndepărtarea de lume. Contrar pornirii de a-i fi etichetate reacțiile drept un lamento extins, Eugen Dorcescu *iși aduce sieși reproșuri*, întrucât, în relațiile interumane, nu e la fel de *eficient/inspirat* ca și în scris (din punct de vedere profesional, eficiența sa este una maniacal-funcționărească, a da randament maxim reprezentând o neabdicare de la un mod de viață asumat): „Ești singur, părăsit și fără nădejde, doar dacă – prin proprie voință (și neputință) – te îndepărtezi de Dumnezeu. Astfel apare spaima. Eu am cunoscut și cunosc spaima. Nu-i clamoroasă, desigur, fiindcă mă pot controla și fiindcă spaima însăși e, pe de o parte, decentă, pe de alta, contrabalansată de argumentul, nu neapărat rațional, al încrederii. Spaima mea, când apare, e, într-adevăr, decentă” (p. 62).

Nevoia de repaos e cerută de senzația irosirii, de prea mult consum fînțial. Nu osteneala duhovnicească ori parcursul spre mântuire îl aneantizează pe Eugen Dorcescu, ci faptul că *majoritatea semenilor săi sunt dezinteresați de Metanoia*.

De contrabalans în relațiile cu semenii e vorba și atunci când, în preajma sa, sălășluiesc *oamenii providențiali*, reperele morale și intelectuale indiscutabile, care mai atenuază din noianul de platitudine. Între ei, Părintele Ioan Negruțiu, Părintele Bartolomeu Anania (cu

care face schimb de cărți și de idei, corespundează abundant și căruia îi corectează *Biblia*, ediția jubiliară), Profesorul G.I. Tohăneanu, poezii Petre Stoica și Anghel Dumbrăveanu, scriitorii Ion Marin Almăjan, Ion Jurca-Rovina, Viorel Marineasa, Ștefan Bănulescu, Marin Preda, Mircea Pora, A.D. Rachieru, Ion Arieșanu, Cristian Tudor Popescu, sculptorul Aurel Gheorghe Ardeleanu, Deliu Petroiu și Al. Philippide, medicii Viorel Șerban, Dan Poenaru și Lucian P. Petrescu, Peter și Sorina Jecza, Virgil Nemoianu, scriitorul de limbă spaniolă Coriolano González Montañez ș.a.

Luat în sensul vârtejului sufletesc predominant, *Jurnalul-catharsis* al lui Eugen Dorcescu poate fi interpretat ca o veritabilă *l'histoire d'une névrose*. Din punct de vedere ontologic, cea care primează în cazul Dorcescu e *starea de fractură*, însoțită de „*senzația de irealitate*” (p. 80). Lor li se subsumează icaricele „[...] manifestări ale *desprinderii* [...]” (p. 73), tribut pe care scriitorul îl plătește pentru tentativa de a fi „altfel”.

În ciuda retractilității sale, *Eugen Dorcescu-Adam e pământ însuflețit, pământ (animal) îndumnezeit*, umanitatea care se degajă din zbaterele sale fiind rodul încrederii în existența „unei Permanențe” (p. 113). Dacă pentru majoritatea întrebărilor legate de existența cotidiană are răspuns (politichia de tarabă, lehamitea generală, sfârșitul iluziilor, trădarea intelectualilor, ignoranța, nonparticiparea, deruta familială: „Familia noastră nu are unitate, nu are coerență, e labilă, animată de porniri centrifuge” – p. 111; condiția ingrată a scriitorului, „Disoluția socială, dezbinarea, respirea [...]” – p. 97 etc.), când aduce în discuție reperatele esențiale rămâne total dezarmat: „Scriem – de ce? Citim – de ce? Trăim – de ce?” (p. 81).

Dacă Hermann Broch numea „apocalipsa veselă” starea de incertitudine vieneză „k.u.k.”, Eugen Dorcescu e nevoit să trăiască într-o destabilizantă „Apocalipsă de periferie” (p. 79) (parte din „mușegăita și fumegoasa noastră periferie a Europei” – p. 122), *lipsită de amuzament*, fapt care-l determină la constatări contrariant-terifiante pentru cei care iau în calcul trăirea întru Hristos: „Mare pedeapsă este

viața!” (p. 82); „E-ngrozitoare viața. E o pedeapsă. Și un exil” (p. 140); „Mă simt nedemn și nefericit în această lume [...]” (p. 149).

Multe dintre cugetările lui Eugen Dorcescu au valoare de *aporisme*: „Timpul nu-i altceva decât banda rulantă a morții” (p. 81); „[...] viața e pe sfârșite încă din clipa în care a început [...]” (*Ibidem*); „Aceasta este viața: o moarte înceată [...]” (p. 99); „[...] lumea [...] e o proiecție a eului” (p. 116); „Fascinația e un amestec subtil între atracție și oroare” (p. 125); „Singurătatea e soră bună cu libertatea” (p. 148); „Suntem neînchipuit de tragici. Vii, dar sortiți morții” (p. 159); „[...] teribila prezență a absenței definitive [...]” (p. 332); „Sociabilul dependent de palavre vorbește doar pentru sine” (p. 420) etc.

Eugen Dorcescu nu se tânguiește la *Jurnalul-zid al plângerii*. Atitudinea sa, care se vrea mai degrabă mobilizatoare, sfârșește asemenea predicilor în pustie. De aici și revolta sa, îndreptată nu atât împotriva semenilor, cât împotriva ineficienței metodelor sale de a-i determina pe aceștia la trezire. În ciuda senzației de irealitate (încredibilă povară a limitării umane), Eugen Dorcescu are *conștiința propriei valori*: „Mă gândesc, fără niciun dram de trufie, că, în lumea literară divizată a târgului, eu am reprezentat și reprezint un element de echilibru și de înnoire a discursului critic. Echilibru – fiindcă sunt cel puțin la fel de instruit și de bun vorbitor ca protagoniștii [...] taberei cosmopolite, pe de o parte; pe de alta, nu sunt rupt de formațiunea autohtonă. Dar – trebuie precizat – nu mă înregimentez niciunde” (p. 87); „[...] eu nu sunt epigonul nimănu” (p. 414).

Deși are toate premisele de a fi un om liber („[...] dezamăgirea înseamnă libertate!” – p. 121), totuși, Eugen Dorcescu e *Omul din oglindă*, cu care se gălcește neconținut. Nu de dragul conflictului, autoreproșurilor sau al situațiilor tensionate, ci dintr-o *ruptură de profan, din năzuința de a-l abandona pe „vechiul” Adam și de a accede la „noul” Adam*. Postura ingrătă de mijloc, starea de între și între, sciziunea (în definitiv, *Eugen Dorcescu nu aparține în întregime niciuneia dintre lumi*, în ciuda propensiunii spre Absolut), îl determină pe scriitor să fie *Veghetor*, mereu la pândă, mereu în alertă: „Asta sunt eu: ființă, în continuă și dureroasă autocunoaștere și exprimare”

(p. 433), „Eu însumi sunt ființă într-o mântuire, mai degrabă (și mai presus) decât ființă într-o moarte” (p. 451); „Poezia mea [...] este înscrisă, ca mentalitate, ca viziune, ca stil, în universalitate” (p. 510).

Eugen Dorcescu e *atent la propria-i antumitate, dar și la propria-i postumitate*. Cât e încă un *drumeț* în viața aceasta, încearcă să se mențină demn, vertical, cu o conduită morală ireproșabilă, și să lase în urmă o Operă durabilă. E interesat și de ce spune în *Jurnal*, dar, mai ales, de felul *cum* o spune, fiindcă, la o adică, cuvintele se pot întoarce împotriva sa. Responsabilitatea față de „celălalt” deschide drumul autochestionărilor: „Mă întreb câteodată (dar nu prea insistent) ce impresie vor face cândva șirurile adunate în aceste pagini de jurnal. Cine le va citi? Le va citi, oare, cineva? Sunt sincer? Cât de sincer? Scriu pentru mine (așa cum îmi închipui) sau (și) pentru acel ins din viitor?” (p. 111). Pentru viața de apoi își pregătește din timp mormântul (împreună cu soția Oli) în cimitirul din Calea Șagului, orișicât de macabru ar părea gestul, lăsând prin testament să fie incinerat. Pentru această hotărâre de nestrămutat, are o solidă motivație: „Mama înseamnă pământ, înseamnă mormânt teluric. Focul e cu totul altceva și alegerea lui probează refuzul destrămării lente, organice, în amnezia maternă a Terrei. Acesta mi se pare a fi mesajul subliminal al deciziei mele de a-mi încredința focului rămășițele pământestești” (p. 488). Sculptorul Aurel Gheorghe Ardeleanu îi face, din proprie inițiativă, un bust în bronz (ce ilustrează coperta întâi a *Jurnalului*), pe care Eugen Dorcescu îl contemplă hamletian în momentele sale de reverie ca și cum ar fi „un Altul”. Nu e infatuare sau cult al personalității, ci dorința de a lăsa în urmă ordine (*o ordine în abis*), de a nu se ști dator nimănui.

Analizabil din punct de vedere psihanalitic, Eugen Dorcescu, cel „sleit sufletește” (p. 115), cel bolnav de „*mal de vivre*” (p. 130), se confruntă cu un *deficit major de pasiune* (a se vedea rezerva sa în fața manifestărilor tandre – reflex al lipsei de afecțiune maternă la vremea copilăriei) și *de așteptări*, nu din partea sinelui (pe care și-l cunoaște, domolește și ia în posesie), ci din partea „celuilalt”, imun la stimuli. Cum existența terestră se fundamentează pe dihotomie, „Iubirea de

sine și ura de sine. Coexistă” (p. 100). Nu e masochism bine temperat din partea scriitorului, ci *Eugen Dorcescu se simte relativ bine, oximoronic vorbind, urându-se*, urându-și trupul fragil și imprezizibil, urându-și vârstele (pe care nu și le explică), detestând suferința, neacomodându-se cu bătrânețea, cu viciul și cu timpul care-i dau târcoale, revoltându-se împotriva cărnii care blochează avansarea întru spirit și se opune duhului netezitor de Cale, declarând sec, imperturbabil și fără păneri de rău: „Nu iubesc viața” (p. 112).

Eugen Dorcescu, măcinat de „dorul inexprimabil după Cel Ascuns” (p. 102), e, în același timp, *inimos și isibast*, dar și *terorizat de Cronos* („Am avut vreodată 17-18 ani?” – p. 469), cenușa fiind, paradoxal, unica salvare. Neîntâmplător, *cenușa*, „reziduu” al arderii integrale, simbol al purificării și al *disoluției materiei*, apare deseori invocată în *Jurnal*: „cea mai pură substanță – cenușa” (p. 94); „[...] *alter-ego-ul* acesta, cel care îmbătrânește, trece și va deveni cenușă [...]” (p. 169); „Întreabă urna, întreabă cenușa, întreabă țărâna dacă mai există ceva după moarte [...]” (p. 246); „Încotro? În urmă, numai amărăciuni și regrete. Înainte? Cenușa” (p. 281). Din cenușă, asemenea Păsării Phoenix, se vede înviat, primenit în duh, reconfigurat.

Pentru *rigurosul* Eugen Dorcescu, *învecinarea e o reală problemă*. Începând cu conviețuirea la bloc (vecini absurzi, certați cu bunele maniere, inși calpi, lipsiți de aspirații și de metafizică), continuând cu „harababura tragică din '89” (p. 103) sau cu „lovitura de stat organizată anapoda [...]” (p. 138), așa cum numește Domnia Sa schimbarea de regim politic din România postdecembristă, și sfârșind cu acapararea puterii de către oligarhi, scriitorul *nu scapă nicio ocazie de a se autoplasa în afara cadrului social*. Nu e *sociofobie*, cât *reacție de protest* la adresa celor care au confiscat idealurile naționale și ideea de mai bine, a homunculilor, haimanalelor, intrușilor și a celor lipsiți de talant, a falsificatorilor de istorie și a impostorilor din mediul universitar-academic, a ipocriților cu ștaif și a semidoților care pângăresc poezia spiritualizată, limba română și valorile naționale, a întemeietorilor de colhozuri literare și a perpetuatorilor mentalităților retrograde. Nici membrii familiei nu sunt scutiți de oprobriu, de vreme ce au con-

tribuit decisiv la pângărirea imaginii idilice a Stoeștiului natal. Pentru ieșirea din Labirint, Eugen Dorcescu propune soluții riguros argumentate, rămase însă în stadiu de proiect: „întemeierea unei Societăți a Scriitorilor Creștini [...]” (p. 27), „*de-veselarizarea societății*” (p. 104).

„Dosăditul” Eugen Dorcescu, cel înzestrat cu „harul hermeneutic” (p. 243), uzează din plin de „[...] libertatea de expresie și de mărturisire” (p. 109). În virtutea acesteia, există momente în *Jurnal* când Eugen Dorcescu „se predă” integral, lăsând să curgă *mărturisiri nude*, alimentând „simțământul nonsensului” (p. 106). Una dintre ele, *condiția pauperă* în care se află împreună cu buna și inimoasa Oli (consecință a societății ingrâte care-și terfelește valorile), fapt ce-i obligă să mănânce zilnic la cantină (sumbra listă a celor cincisprezece) din banii Uniunii Scriitorilor (un *degradant spectacol al foamei și al nepăsării generalizate*): „E ceva halucinant în toată povestea aceasta. Pensii mici, bani trimiși la cantine, oameni, care au muncit, au avut funcții, sunt scriitori cunoscuți etc., băntuie orașul de la un capăt la altul, ca să primească un prânz. Nu se știe dacă Uniunea trimite banii la timp. Totul e incert, totul dezvăluie irealitatea a ceea ce numim realitate (de fapt, nu-i realitate, ci o nălucire)” (p. 105).

Constatările ce-i privesc pe noocrați sunt îngrijorător-amare. Dacă „elita” nu conștientizează care îi este menirea, atunci ce pretenții poate să aibă Eugen Dorcescu de la vulg?: „Azi nu mai sunt intelectuali. Sau, oricum, sunt rari și risipiți. S-au înnămolit, mulți, în politică și s-au făcut de râs. S-au compromis [...] Politica, în imbecilitatea ei, a distrus țara și oamenii acesteia” (p. 107).

Prin *Jurnal*, o „suportabilă clarificare launtrică” (p. 126), Eugen Dorcescu, cel ce experimentează „stenahoria” (p. 126), își supraviețuiește sieși, rămâne ancorat de propria-i ființă tranzitorie, pe care, paradoxal, și-o înfierează fără încetare: „[...] detestatul și detestabilul trup [...]” (p. 125); „Îmi privesc trupul cu oroare și milă” (p. 157); „Trupul [...] este epic, eventual dramatic; sufletul [...] este liric; iar spiritul [...] este extatic” (p. 338). Animat când de „un gând lumesc (trupesc)”, când de „un gând duhovnicesc” (p. 124), *Eugen Dorcescu trăiește „cu împrumut”, „în rate”, nepermițându-și „luxul” de a fi vitalist-*

dionisiac. *Cavaler al Adevărului*, profund antimimetic, Eugen Dorcescu nu poate fi suspectat că „joacă” tare, că își confecționează o aură de victimă (sau de călău) sau că se autoficționalizează în scopul obținerii de capital de imagine. De altfel, autoplasarea în zona discutabilului, i-ar atrage sancțiuni dure din partea detractorilor, care l-ar suspecta și acuza de pseudocredință sau de „crima” de Lezmajestăte (în sensul nietscheanului „Dumnezeu a murit. Cerul e gol”). Să fie Armagheddon ultima frontieră, ultima soluție pentru dobândirea mântuirii? Salvarea sălășluiește, într-adevăr, doar „în spirit” (p. 135)?

Asemenea părinților săi „blocați” într-un *timp oprit* (consecință a alegerilor neinspirate), *pentru care nu există dispensă*, și Eugen Dorcescu e captiv „în pragul aceleiași porți” (p. 126). Individual sau colectiv, experimentează „un timp retrograd, cu direcție inversă, dinspre viitor spre trecut” (*Ibidem*).

Legat de experiment în poezie, scriitorul se recomandă drept „un tradiționalist inovator”, „solitar împotriva curentului, în poezia de azi” (p. 129). De cealaltă parte, a prozei, *Adam. Pagini de jurnal* se vrea un text doritor de *a fi*, ce vine ca o confirmare a *textelor vii* la care face apel vibrant Eugen Dorcescu: „Ca să scrii, cu convingere, texte vii, trebuie să se întâmple ceva în lăuntrul ființei tale, trebuie ca textele să se impună, să-și impună propria voință, să năvălească în existență, triumfătoare, doritoare de *a fi*” (p. 136).

În cazul lui Eugen Dorcescu, *distanțarea* operează pe toate palierele: de lume, de „celălalt”, de sine: „mă simt infinit de departe de mine însumi” (p. 154). Prin *Jurnal*, Eugen Dorcescu se îndepărtează de viața terestră. Propriul *Jurnal* îi este propria *râvnă*. Singura apropiere care contează în cazul său e de Dumnezeu. Indiferent că e vorba de *Îngerul Adâncului* sau de *Adam*, în *Jurnalul* dorcesian detectăm două tipuri de abis: *abisul „bun”* (reprezentat, de pildă, de locurile feerice pe care le vizitează și de al căror specific se umple, profunzimea abisală a unor adevărate mărturii de înduhovnicire sau dragostea abisală, poezia ce se „sprijină pe abisale idei trăite [...]” – p. 470) și *abisul „rău”* (echivalent al spațiilor blestemate blecheriene). Interconectate, între ele există dialog.

„Întomnat” (p. 422) ca vârstă, dar *împrimăvărat ca spirit*, Eugen Dorcescu, „un temperament mai degrabă artistic decât sentimental [...]” (p. 214), promotor al *ideilor-ființă* (p. 216), e *omul-întrebare, omul-strigăt, omul-deznădăjduit, omul-abisal, omul-încredințat*, stăpânit de „o sete cumplită de duh [...]” (p. 485). *Poezia mistică*, „*Poezia spiritualizată*” (*Ibidem*), singura în stare să trimită către „un Paradis ce poate fi câștigat” (p. 265), nu-i este mijloc de subzistență (fiindcă în România, din nefericire, e imposibil să se trăiască decent din scris), ci *amvon*. Ea rămâne *resort sufletesc, ea e cu adevărat consolatoare și „chimval răsunător” (asemenea iubirii), ea e capabilă să surprindă și să se conecteze la mister*. Cu ajutorul ei, *poetul scrie adânc, brăzdând pagina: „Are și Jurnalul meritele și importanța lui documentară. Dar, oricât aș dori, nu pot atinge sinceritatea adâncă, ultimă, esențială. Aceea numai poezia o conține. Jurnalul vorbește despre împrejurările materiale în care evoluează ființa scriitorului. El are o însemnătate circumstanțială. Sforțarea, drumul spre secretul eului numai poezia le exprimă. Numai poezia surprinde ceva din substanța inefabilă a ființei. Jurnalul – discursiv, descriptiv, constatativ fiind – evocă, mai ales, datele concrete ale vieții și manifestarea exterioară a insului. În subsidiar, desigur, el conține și drama acestei strădanii de autocunoaștere și auto-evocare, dramă accentuată de senzația (și conștiința) neputinței de a fi sincer până la capăt”* (p. 182).

Între descinderi de tip *ad inferos* și *ad spiritum*, din *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu irumpe „forța teribilă a verbului” (p. 218). Eugen Dorcescu *își este sieși pricină*. Pacea cu sinele. Lucrul esențial care îi lipsește poetului.

Războiul din Irak, portretizarea Bucureștiului („[...] o provincie stricată, depravată, infectă” – p. 219), întâlnirea cu Munchenul, Nürnbergul, Schliersee, Veneția, Gărâna, Băile Herculane (colocviile „Reflex”) sau cu insula Tenerife, sărbătorile pascale petrecute la Stroeștiul-Axis, dezamăgirea iscată de exodul masiv al românilor din țara-mamă și de despiritualizarea galopantă, misoginia (împotriva căreia ia atitudine), dese vise-coșmaruri povestite, emoțiile generate de operațiile chirurgicale la care e supusă blajina Oli, rechizitoriul

făcut Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca, participarea la diverse evenimente culturale și în diverse comisii de grad și de doctorat (unde constată slaba pregătire intelectuală a preținșilor dascăli), gripa aviară și interesele oculte, interesul acordat învățării limbii lui Cervantes, petrecerea din viață a unor mari cărturari (G.I. Tohăneanu) ș.a. sunt subiecte conexe, asupra cărora zăbovește Eugen Dorcescu.

„*To the happy few*” (p. 473), *motto*-ul atașat poeziei *Adam*, ar merita să devină „*To the happy more*”, destinatari fără număr ai *Jurnalului Adam*. Dacă *Jurnalul* dorcescian începe cu „*Niciodată*” (p. 13), el se încheie inspirat cu „*zi*” (p. 541), dovada ieșirii la Lumină a, de astă dată, „*diurnului*” Eugen Dorcescu.

„Eu nu pot vorbi decât despre profunzimi” (p. 488). Un „*handicap*” pe care, s-o recunoaștem, am vrea cu toții să-l avem.

Eugen Dorcescu, *Adam. Pagini de jurnal. 2000-2010*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, 550 p.

„*LaPunkt*”, 26 noiembrie 2020.

EUGEN DORCESCU – 75

Primum la redacție un frumos și reprezentativ volum omagial, cu un titlu de inspirație barthiană, *Despre Eugen Dorcescu – 75*, coordonat de universitara timișoreană Mirela-Ioana Borchin (Editura Mirton, Timișoara, 2017, 236 p.). Articolele inserate constituie o grăitoare mărturie privind recunoașterea, constanta prețuire și gândurile de bine, venite din partea unor exegeți, literați, prieteni. Poet, prozator, eseist, traducător și editor, născut la 18 martie 1942, într-o familie de învățători din Târgu-Jiu, Domnul Eugen Dorcescu este de o jumătate de secol „o prezență excepțională în cultura timișoreană”, răsplătită de comunitate cu titlul de „Cetățean de Onoare al Timișoarei” (2014). În articolele semnate de critici literari este relevat „locul său în elita poeziei românești” (Virgil Nemoianu, Marian Popa, Cornel Ungureanu, Alexandru Ruja, Adrian Dinu Rachieru ș.a.), dar și „complexitatea și anvergura europeană a operei sale” (Andrés Sánchez Robayna, Jaime Siles, Coriolano González Montañez). Să amintim că, în ultimii ani, receptarea poeziei lui Eugen Dorcescu s-a bucurat de o atenție deosebită în spațiul hispanic (atât în Spania, cât și în Argentina și Mexic). Bunăoară, marele scriitor spaniol Andrés Sánchez Robayna aborda această creație lirică de altitudine ideatică cu o percepție aplicat-vizionară, conchizând că avem de a face cu „un poet metafizic european”, idee la care au aderat și conașionalii, de la Zenovie Cârlușea și Simion Dănilă, la A.D. Rachieru, Vasile D. Țăra ș.a. –, relevând, totodată, apartenența poetului Eugen Dorcescu la linia înaltă a poeziei românești, la tradiția căutătorilor de sublim, de la Eminescu la Lucian Blaga, autorul însuși adjudecându-și un topos-alo-diu specific, de mirabilă spiritualitate, în aventura cavalierească a unui iohanitic degustător de esențe. Într-o *Tabula gratulatoria* sunt inserate

numele a nu mai puțin de 174 de scriitori și oameni de cultură, dintre care câteva zeci semnează articolele grupate de coordonatorul omagiului în patru secțiuni (I. *Omul și poetul*, II. *Scribul*, III. *Poezia*, IV. *Recunoașterea*), precum: Ion Marin Almăjan, Aurel Gheorghe Ardeleanu, Veronica Balaj, Livius Petru Bercea, Doina Bogdan-Dascălu, Zenovie Cârlegea, Radu Ciobanu, Blagoie Ciobotin, Monica M. Condan, Crișu Dascălu, Simion Dănilă, I. Funeriu, Eugen Georgescu, Lucian Ionică, Elisabeta Iosif, Ioan Iovan, Ion Jurca Rovina, Mircea Lăzărescu, Ticu Leontescu, Rosa Lentini, Viorel Marineasa, M. Cinta Montagut, Ivo Muncian, Dorin Murariu, Maria Nițu, Mariana Pășlea, Maria Pongrácz Popescu, Corina Victoria Sein, Constantin Stana, Constantin Stancu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Vasile D. Țâra, Smaranda Vultur, Mirela-Ioana Borchin. Să precizăm că Doamna Mirela-Ioana Borchin este, de departe, în critica românească, exegeta de marcă a acestei bogate opere poetice, printr-un minuțios excurs hermeneutic bachelardian și de mai largă reflecție (*Despre o arhi-amintire*, p. 131-143; *Simbolurile materiei spiritualizate în poezia lui Eugen Dorcescu*, p. 144-200), rotunjind, de data aceasta, profilul scriitoricesc al sărbătoritului cu studiul de referință biobibliografică *Eugen Dorcescu în spațiul cultural hispanic* (p. 203-226), un „eseu-raport” la ceasul aniversar al septuagenarului +5, la care participă „și poeții spanioli care îi sunt prieteni și cititori”: Rosa Lentini, Coriolano González Montañez, Andrés Sánchez Robayna, Fernando Sabido Sánchez, Jaime Siles. Carte frumoasă, bucore-se dăruitul omagiat, prin tine, dintru ale noastre... (Redacția).

* * *

GENȚIENE DE CARPAȚI

Prieten constant al revistei noastre, maestrul Eugen Dorcescu a reamintit confracțiilor săi gorjeni, prin întreaga sa acțiune literară, că marile valori sunt, de obicei, consacrate nu la ele acasă, ci în lumea largă, acolo unde ecoul opereii lor, detașat de contingente inertiiale, devine un ecou universal. Despre ecourile europene ale poeziei sale, precum și despre recunoașterile „de acasă”, am publicat articole edificatoare. Și, tot în calitatea mea de „făcător de revistă”, i-am solicitat maestrului Dorcescu pagini de poezii, care au înnobilit coloanele trimestrialului de cultură de la Târgu-Jiu. Îi mulțumim și îi rămânem îndatorați, urându-i acum, la încoronarea aniversară, sănătatea cea mai de preț, satisfacțiile și împlinirile cele mai dorite, pe scurt, îndreptățita împlinire a toate! Poet al reflecției dolorifice, sublimându-și suferința în lamura unor esențializări eonice, Eugen Dorcescu reface pe cont propriu un destin de mare creator, într-un parcurs biografic ce a alimentat mereu substanța tot mai cristalină și de aspirație ideatică a poeziei sale. De aici, profilul de excepție al acestui spirit, ce intră cu toată strălucirea în efigie. Înscriindu-se în marea tradiție a poeziei noastre, de la Eminescu până la Arghezi și Lucian Blaga, Eugen Dorcescu este autorul unei opere profunde, de înalte aspirații și larg orizont spiritual, una dintre cele mai vii poezii europene a modernității, după cum observa, cu atâta pătrundere, hermeneutul spaniol Andrés Sánchez Robayna, atrăgând atenția asupra statutului de „poet european”. Subscriem cu toată convingerea în consistența monumentului de departe vizibil – *monumentum aere perenius*, cum ar zice Horațiu (*Ode*, III, 30, 1), împăcat cu gândul că opera sa va supraviețui timpului.

„Portal Măiastra”, nr. 2, 2017, p. 25.

EUGEN DORCESCU SAU CEREBRALITATEA SCRISULUI

Recuperând, prin stăruința de „arheolog” a Mirelei-Ioana Dorcescu, „poeme de demult” (adică un „irelevant dosar rătăcit”, cum credea poetul), adăugând un „epilog târziu”, din 2018, volumul *Agonia caniculei* (Editura Mirton, 2019), aparținând lui Eugen Dorcescu, dovedește, dincolo de surpriză, prin recurență motivică și „semantism inepuizabil”, un parcurs înalt și devine, ca gest restitativ, un important document de istorie literară. Cufundându-se în „entropia manuscriselor” din acel dosar-amalgam, Mirela-Ioana Dorcescu (Ediție îngrijită, Note și Glose) aduce la lumină, după o severă selecție, cincizeci de piese „de tinerețe”, comentându-le savant, sub lupă hermeneutică. Fără a fi un „căutător de metafore”, Eugen Dorcescu, deși poet-poetician, „stilistician-docent”, inaugura, de fapt, prin acel ciclu auster (iscând, în 1982, aprige discuții în cenaclul revistei „Orizont”), chiar „drumul misticii dorcesciene”, notează exegeta, condamnând despiritualizarea, acea „libertate infernală”, văduvită de lumina credinței. Deslușind semnele transcendenței în subtilul joc de alternanțe fizic/metafizic, poetul ne îngăduie să constatăm, prin retrolectură, o benefică, greu de bănuț, continuitate. Confirmând, astfel, că, de lungă vreme, Eugen Dorcescu trudește la un ambițios proiect liric. Avem acum posibilitatea de a scruta întregul acestei creații, văzută de unii ca o riscantă aventură personală, ancorând temerar în sfera religiosului. Dacă e să scrutăm, fie și fugitiv, tradiția poeziei religioase la români, putem zice, alături de I. Negoitescu, că „lirismul religios nu prea are reprezentanți de seamă”, iar în ultimele decenii, din pricini pe care toată lumea le știe (paranteza ateistă), poezie religioasă s-a scris masiv în exil (Aron Cotruș, Paul Miron, Horia

Stamatu, George Ciorănescu etc.). Urmată, previzibil, de o explozie postdecembristă (inflaționară). Unii critici resping ipoteza „fracturii” în lirica lui Eugen Dorcescu, afirmând că e vorba de o continuitate (cazul lui Livius Petru Bercea). Ca poet al cetății reale (una solară, „cucerită” în 1961, din care nu va pleca), dar și al celei imaginare (glorificând „arhitectura visului”), autorul timișorean vădea luciditate și virtuozitate, o geometrie raționalistă, o sensibilitate frământată și ferme opțiuni prozodice, dintotdeauna. Zbuciumul său interogativ (trecut prin lecturi metabolizate) și o experiență mistică proprie, care, inevitabil, l-a marcat, l-au apropiat de fiorul sacru. Evident, poetul era deplin familiarizat cu textele biblice (remarcase Valeriu Anania) și, intrând în această „atmosferă”, el nu produce versificări de circumstanță, este atent la poeticitate și semnificații etice. Efortul său vibratil se va distanța de geometria rece, păstrând, însă, solemnitatea, cadența imnică, suflul neologizării; fiindcă poetul *re-crează*, într-un nou limbaj, teme și motive străvechi, cheltuind erudiție și aflând în credință reazemul. Călăuza/instanța nu este o voce exterioară, de vreme ce adevărul, prin iradiere divină, sălășluiește în noi. Dacă interogația raționalistă se dovedește, deseori, neputincioasă, cărțile sale încearcă să palpeze ființa profundă și să cerceteze, dincolo de ea, tema transcendentului sau a avatarurilor, întâlnind întruchipări străvechi, venind, de fapt, spre sinele iscoditor. Ori, în alte volume *trăite*, cum ar fi, de pildă, *Nirvana*, să descopere durerea despărțirilor, constatând că absența e „mai greu de îndurat decât prezența”. Reînnoind, așadar, anumite motive, gravitând în jurul temei deșertăciunii, Eugen Dorcescu nu rescrie, ci re-crează. Se cuvine să observăm că, înainte de a cultiva statornic filonul religios, Eugen Dorcescu, cândva un penetrant critic, a „câștigat pariul cu poezia” (Mircea Bârsilă). Sunt, recunosc, printre cei care au regretat „dezertăciunea” criticului Eugen Dorcescu, refugiat – definitiv – în poezie. Mai ales că, păgubitor, nici poetul n-a fost receptat „cum se cuvine”, observase Laurențiu Ulici. Iar Virgil Nemoianu se întreba: „Câtă lume își dă seama că Eugen Dorcescu e unul dintre marii noștri poeți contemporani?” Cărțile s-au ivit ritmic și, privind îndărăt, trebuie să recunoaștem că, într-adevăr,

poetul impune, ultimele sale tentative editoriale fiind pe deplin convingătoare. Regretul însă (în ceea ce mă privește) rămâne, chiar dacă *poetul* și-a început o impunătoare carieră europeană.

Temperament grav, de o seriozitate necontrafăcută, Eugen Dorcescu ar vrea să împace contrariile; e încercat de voluptatea de a trăi „universalitatea entropiei” și, în același timp, vrea să întemeieze un sens, pătrunzând în „profunzimea vitală a ontologicului”. Visul clasicist s-a destrămat, dar autorul n-a lepădat „masca parnasiană”. Este, chiar dacă mai puțin vizibil, un temperament romantic, controlat de tirania lucidității; propune, îngrijorat de soarta comunicării și obsedat de efortul decodării, o poezie hermeneutică având ca suport imaginarul; în fine, nu agreează bășcălia, tifla sprintară (atât de gustată la meridianul balcanic), dar iubește, în replică, ordinea, rigoarea, disciplina. O veșnică dedublare, o tensiune a contrariilor par a măcina siguranța afișată. Spirit metodic, poetul suferă de o „melancolie redundantă”, cum recunoștea. Vechiul „medievalism evocator” nu uită că literatura, sociologic vorbind, este fapt de comunicare. Că există numai prin lectură și, desigur, prin accesul la sens. E drept, severitatea formală, filtrul livresc, intelectualizarea emoțiilor par a alimenta o meditație impersonală, pe alocuri ceremonioasă, blocând – pudic – „dezvăluirile”; poetul nu cade în senzorial, vrea, îndeosebi în cărțile de început, un lirism disciplinat, stăpânit de „rigoarea himerei” și, în același timp, e tentat de „fluidul semn” și „tulburea armură”, de „șoaptele” ei, descoperind haloul cuvintelor, vraja lor umbroasă. Însăpăimântat de *asemantism*, de hora buimacă, nepăsătoare, a cuvintelor, deschizându-se, totuși, poetul congelează elanul confesiv, dorind a reverbera în celălalt, comunicându-se. Grija decodării îi stăpânește tiranic lirismul, de o libertate controlată, prudentă și de o voluptate „rece”. Sub crusta textelor, impecabile prozodic, afișând cândva o solemnitate impenetrabilă, ghicim șuvoiul fierbinte, iscodelnic-neli-niștit, atentând nu la arhitectonică ori la severitatea formală a discursului, ci anunțând despărțirea de o picturalitate golită de uman, sedusă de un perfecționism glacial, aerat. Dar, ciudat, poetul – interesat de concretitudine – se reîntorcea la general și, scufundându-se în textele

sacre, învață, în numele speciei umane, lecția umilinței și a deșertăciunii, lepădându-se de trufiile care învolburează (vai, inutil!) viața literară. E atent mereu la „cantitatea de ființă” absorbită în operă, iradiind discret.

Temperament romantic, cum bine l-a „văzut” regretatul Ion Arieșanu, poetul – cel care ne anunța, prin 1985, că însângerează „deșertul de zăpadă” – nu-și exhibă trăirile: le divulgă surdinizat, cu delicatețe și zgârcenie, lăsându-se bântuit de *reflexivitate melancolică*, nota Adriana Iliescu. Covârșitor devine interesul pentru spiritual, captând o secretă tensiune mistică. Într-o lume perversă, cuprinsă de degradare, plonjând în derizoriu, înconjurat de fâpturi hâde ori chiar amenințat de „apocaliptica fiară” (v. *Abaddon*), el, traversând deșertul vieții, înțelegând călătoria ca năzuință, cuprins de smerenie, așteaptă semnalul sacral. Ne oferă, desigur, și „hronicul urbei” și așteaptă, izbăvitor, „lacrima norilor”, pendulând între idilic și grotesc, între trăire și reverie, între carnal și duh, copleșit de puzderia de senzații și interogații. Lirica sa crește sub semnul antitezei. În „thanatica oglindă”, cuprins de disperare, mâhnire, resemnare, va descoperi, pe urmele altora, că „toate sunt deșertăciune”. Și pornește într-o dificilă și temerară căutare: „Totu-i să fii în stare să-L găsești/Pe-Acela care e”. *Ecclesiastul în versuri* (1997) îndemna la păzirea poruncilor, încheind cu o frisonantă întrebare: „Ce folosește omul scos din lut?” Epoca noastră, aspirând la mântuire cognitivă, va recunoaște că barbarizanta gândire simplificatoare ne-a așezat, în numele rațiunii suficiente, în plin „hazard organizatoric”. Dar nevoia de certitudine poartă sarcina unei obsesii cvasi-religioase, recuperând, adevăritor, o inocență pierdută prin „dezvrăjirea lumii” (Progogine). Înțelegerea omului, blamând gândirea leneșă, rămâne incompletă, deschisă, revizuibilă. Muștrând noua eră pentru optimismul ei nemăsurat, rozaceu, ambalat de înclinații delirant-raționalizante (chiar măcinate fiind de pulsuni contrarii), „geometria zeificată” va căuta soluții în blagiana „zare interioară”. Și, dacă Dumnezeu, în limbaj teologic, cunoaște – în lume – o prezență de intensitate, el are – ca trăire individuală – o prezență harică. Așa fiind, *trezirea* poetului s-a produs odată cu „descoperirea”

suferinței: infernul personal, vremelnicia, derizoriul și, desigur, râvnita izbăvire, într-o lume dezaxată, decăzută, „departe de esențe”, arătându-i calea întru mântuire. Dar, pentru Eugen Dorcescu, poezia religioasă e *trăire mediată* a misterului, deosebitoare – ca arie și intensitate – de poezia mistică. Și, probabil, *Cronică* (1993) vestea/semnifica ruptura (prin ton, substanță ideatică, viziune). Iată, peste patru decenii s-au scurs de la debutul său liric (*Pax Magna*, 1972), un titlu prevestitor, confirmând că avem de-a face cu un scriitor *cu program*. Cu *Elegii* (2003), Eugen Dorcescu deschidea un nou filon, dezvoltat în *Moartea tatălui* (2005). Venind după *Poemas del Viejo/Poemele Bătrânului* (2012), în traducerea Rosei Lentini, *Las elegías de Bad Hofgastein*, scrise în toamna lui 2010 și apărute mai târziu (Editura Mirton, 2013), beneficiază de traducerea (sobră) și prefața (doctă) a lui Coriolano Gonzáles Montañez. Acest buchet de elegii, preluând „tactilitatea inimii”, poate fi citit drept *Cartea mamei*, vorbind despre o imensă absență, îndurată ca o „prezență negativă” a „cuplului de lut”: „Tatăl și mama s-au retras în pământ”. Traversând râul morții, cea care i-a dat viață moare zilnic, fiul recunoscând, în liniștea compactă de la Bad Hofgastein: „nu te pot risipi, nu te pot aduna”. În „camera obscură a memoriei” sau răsfrânt pe cosmicul ecran, acest ecou negru bântuie în *hăurile eului*: „cum poți deplânge/pe cel care pleacă/din propriu-ți sânge?” A rămas golul, casa părintească pustie, încât sentința *Epilogului* (*Adam*) vine să recunoască imensa singurătate, urmașii-vrăjmași ai *omului de pământ* (*ha'adham* – ebr.). Pentru a conchide: „În adâncul ascuns,/sub iluzoria lume a/slavei deșarte,/ *Ființa-i sinteza de nepătruns/dintre viață și moarte*”.

Obsedat de grija decodării, poetul are în vedere destinatarul; căutându-și aproapele, își dorește să reverbereze în celălalt. Trebuie să observăm programatica *stabilitate clasică*. La curent cu ce se întâmplă în lume, Eugen Dorcescu rămâne inaderent la furiile postmoderne, plonjând în indeterminare. Dimpotrivă, el râvnește orizontul certitudinal și e convins că modernismul e încă „doldora de latențe”. Că în chimismul operei nu virginitatea talentului stihial, ci autorefecția cântărește decisiv. Cu lecturi întinse, metabolizate, și program ferm,

Eugen Dorcescu cinstește *cerebralitatea scrisului*. Alungă, astfel, afectul? Auster, fără ornamente adjectivale ori apetit vezicant, repudiind informul, nerâvnind succesul imediat (adică popularitatea), raționalist până în vârful unghiilor, copleșit de luciditate și confiscat de religiozitate, ridicând baraje cenzurale, trecând fluxul liric prin refrigerentul inteligenței, poetul, atât de atașat literaturii, folosește mereu sondele criticului. Nu se împotmolește în noroaiele realului, dar îngândurarea sa metafizică, învăpăind textul, nu-l aruncă în brațele extazului mistic.

Hiperconștientizarea de care pomeneam îl însoțește ca o umbră. Tot ce iese de sub pana sa suportă această necurmată veghe critică. Nesedus de „bătăliile canonice”, învolburând peste noapte frontul nostru literar, Eugen Dorcescu rămâne fidel idealului clasicist. Un profesionist, indiscutabil, el e critic în tot ceea ce scrie. Fluxul afectiv irigă subteranele textului, încât poezia sa nu pledează pentru o nouă glaciațiune lirică. În fond, „lecția” operei re-descoperă *canonul umilinței*. Poet important, de anvergură europeană („como poeta europeo”), cum avertiza Andrés Sánchez Robayna (Universidad de la Laguna, Tenerife), străin de orice gesticulație frondistă, de o civilitate fără cusur, reprezentant de seamă al promoției-sandwich („prinsă” între explozia șaizecistă și zgomotosul optzecism), Eugen Dorcescu ne obligă să-l redescoperim ca *nume-reper*. Chiar cel în cauză se mărturisea în acest sens: „eu, ca poet, abia acum îmi adun publicul”. Așternând în pagină doar *versuri trăite*, Eugen Dorcescu ne anunța, preventiv, chiar în *Agonia caniculei* (XXXI): „Sufletul meu e o/sală a armelor,/o rece incintă,/cu fântâna luminii la mijloc”. Atingând, adică, așa cum timpuriu sesizase Anghel Dumbrăveanu, *înțelepciunea existenței*, slujind (v. *Istoria unei nevroze*) „sub un stăpân”: Dumnezeu.

„Banatul azi”, nr. 170, 2019, p. 10.

DIN NOU DESPRE *AGONIA CANICULEI*

Recenta carte de poezie a lui Eugen Dorcescu, intitulată *Agonia caniculei* și apărută la Editura Mirton din Timișoara, în vara lui 2019, este, în fapt, o ediție critică: *Nota asupra ediției* și *Glosele* (amplele comentarii însoțitoare) aparținându-i Mirelei-Ioana Dorcescu, căreia, de altfel, îi și este dedicat volumul, poetul precizând că, „fără stăruința ei, aceste poeme de demult nu ar fi apărut niciodată”.

Eugen Dorcescu, poet, prozator, eseist, traducător, este o personalitate din elita culturii timișorene și românești. Poezia lui, cu accente metafizice, caracterizată de subtilitate și noblețe, este citită atât în țară, cât și în afara granițelor, mai cu seamă în spațiul hispanic.

Titlul volumului este emblematic pentru tumultul creator. Este un titlu-simbol, încifrând lupta cu arderea lăuntrică, ardere similară unui fenomen natural: *canicula*, adică dogoarea, arșița paroxistică din timpul verii. Prin dimensiunea agonică, autorul dorește să sugereze starea de spirit a creatorului, în luptă cu arșița din sine, într-o perioadă a vieții ce s-ar putea asemana cu trecerea dinspre vară spre toamnă.

Nota asupra ediției prezintă pașii realizării cărții. Astfel, cele 11 poeme din primul ciclu, *Orfeu*, au fost scrise între anii 1973 și 1974, iar al doilea ciclu, poemul *Agonia caniculei*, cuprinde 37 de secvențe, compuse între 1981 și 1982. Mirela-Ioana Dorcescu are capacitatea de a surprinde esența acestei cărți în câteva cuvinte: „*Agonia caniculei* conține, adeseori și explică, numeroase constante ale gândirii și ale expresiei lirice dorcesciene. Este o treaptă în destinul existențial-artistice al lui Eugen Dorcescu, un important document de istorie literară”. În încheierea *Notei asupra ediției* au fost citate anumite observații, privitoare la poemele selectate pentru *Sumar*, observații, în genere, mai vechi, ale unor personalități din lumea literelor, precum: Aurel

Turcuș, Marcel Turcu, Marian Odangiu, Lucian P. Petrescu, Anghel Dumbrăveanu, Șerban Foarță, Elisabeta Bogătan, Marius Terchilă și Virgil Nemoianu.

Prologul este un text liric cu inserții epice, mizând pe celebrele personaje Trimalchio și Leda, două veritabile prototipuri. Trimalchio este personaj în romanul *Satyricon* scris de către Petronius, desprins din reprezentativa scenă a *Cinei lui Trimalchio*, în timp ce Leda provine din mitologia greacă – este fiica regelui Etoliei, Testios. Amândoi sunt simboluri ale desfrânării. Cu toate acestea, poemul are un aer solemn. Mesajul subsidiar este mai puternic decât povestea de suprafață: continuitatea vieții, impasibilă la derapajele morale. Poemul este modern prin imagistică și stil.

În ciclul *Orfeu* s-au selectat din manuscrisele autorului următoarele poezii: *Cuvintele*, *Plaja*, *Spre seară*, *Faleză*, *Flaut*, *Genitrix*, *Calea*, *Reversul planetelor*, *Eroul*, *Marea cea mare*, *Cetățile române*. Acestea au o valoare estetică incontestabilă, manifestă în straturi organice, preponderent metafizice. Deși expresia este clasică, poemele se încadrează, de asemenea, într-o paradigmă modernă, grație nivelului înalt de intelectualizare. Ele abordează teme grave: cavalerismul, nuanțele iubirii, absența etc.

Agonia caniculei cuprinde treizeci și șapte de poezii, care nu au titlu și sunt numerotate cu cifre romane. Cheia modernă (mai exact: clasic-modernă) este evidentă și la nivel de construcție. Structurarea materialului este liberă, dar nu lipsită de rigoare. Ritmul interior susține unitatea compoziției poetice. Un factor important de unitate îl constituie prezența stăruitoare a epicului. Numărul mare de verbe de mișcare generează imagini dinamice, imprimă un ritm secund poemelor, care s-ar putea descrie ca un mixaj original între concret și abstract, vizibil și invizibil, lumesc și neant. Unele pasaje surprind cotidianul în starea sa brută: „Nu râde, prietene,/lasă,/vino mai bine aici,/se răcește cafeaua./Cade colbul,/cade țărână,/de pe dulapuri, de pe cuiere și cărți” sau: „Vecinul își încalță pantofii/la ușă,/coboară scările, tușind amarnic/(tutunul) și își potrivește/bicicleta în hol...” În partea opusă, se conturează trăiri și idei abstracte, oferindu-se răspun-

suri la întrebări existențiale, care au aspectul unor sentențe sau al unor decise autoportretizări: „Concretul înseamnă frunză, oameni,/nor, piatră, soare, oraș”; „Viața – cerc hermeneutic/în jurul morții...”; „Sufletul meu e o/sală a armelor,/o rece incintă,/cu fântâna luminii la mijloc”.

Agonia caniculei este un amplu poem al solarității. Numeroase imagini artistice și figuri de stil se referă la lumina solară ce guvernează lumea poetului: „bălți de soare”; „dedesubtul soarelui galben (miez zemos de caisă)”; „frânghia luminii” etc. etc. Un alt element recurent este orașul. Majoritatea descrierilor aparțin citadinului: „Un fruct e orașul”; „Orașu-i dublu, multiplu”; „monografia estivală a orașului”; „O năruire de crini/e orașul”. Tema citadină caracterizează, de asemenea, modernismul (fără a fi străină și altor orientări).

Poezia XXX poate fi considerată o artă poetică, întrucât vorbește despre actul creației și despre creatorul ce își înscrie versurile pe apele mării, realizând relația unică dintre *eu*, *suflet* și *mare*. Departe de a fi un pastel, poezia aceasta este sublimă, exprimând intense trăiri sufletești: „La marginea/mării,/în poetica negură,/pe promontoriu.../Nu valuri, ci/versuri,/nu imensul tangaj, ci/lentoarea/cezurii și-a rimei,/nu eu,/ci acela din mine/ce-adaugă./Și totuși, sufletul,/marea/și eu:/Ce fericire!/Ce spaimă!/Ce singuri!”

Epilogul târziu îi este dedicat Mirelei-Ioana și se intitulează *Salcâmi sacri*. Poemul este cu desăvârșire unul nobil și plin de taină, având ca temă iubirea și drept remă sacralitatea și durata acesteia. Florile de salcâm sunt albe, simbolizând puritate, tinerețe, optimism. Eul liric creează o imagine artistică extraordinară a ideii de puritate: „– Edenic ceas al florilor-fecioare –”. Salcâmul este în strânsă legătură cu spațiul liturgic. Este arborele sacru, ce asigură rezistență templelor, obiectelor de cult, întregului mediu religios. Poetul ne face să înțelegem dimensiunea sacră a iubirii, referindu-se la o istorie ce-i încântă memoria de cavalier perpetuu, invadată de: „... oștiri, și de Scripturi, și de odoare,/De crucea spadei fulgerând în soare”. Versul final este, de-a dreptul, apoteotic: „Iubirea-i o pădure de salcâm...”: cea mai optimistă declarație de dragoste – longevivă și sacră. Puritatea și rezistența

iubirii, reprezentate de substantivul colectiv „pădure”. Metafora „pădure de salcâmi” include și lemnul, și florile salcâmiilor – durata în solidaritate, frumusețea, gingășia și parfumul.

Glosele scrise de Mirela-Ioana Dorcescu se intitulează *Erotocrația: Trimalchio*; *Thanatocrația: Crinii negri*; *Aristocrația: Sala armelor*; *Heliocrația: Sol invictus*. Prima glosă prezintă povestea manuscriselor și analiza *Prologului*. A doua glosă continuă povestea extragerii poeziilor din manuscrise, unde intervin memoria involuntară și fluxul conștiinței, când se ajunge la versul „... crinii negri-ai soarelui pe trepte”, vers ce o teleportează pe autoare în lumea copilăriei de la Carani. Apoi se realizează un exercițiu hermeneutic, având ca obiect poemul *Genitrix*, care, ca și *Salcâmi sacri*, probează ocurența *secțiunii de aur*. În cazul acestor două poeme, numărul silabelor accentuate, raportat la numărul silabelor neaccentuate, are, drept rezultat, aproximativ numărul 1,6... Acesta este *numărul de aur*, stabilit de Euclid, care atestă existența unei capodopere. Implicit, așadar, Mirela-Ioana Dorcescu susține existența unor capodopere în *Agonia caniculei*. A treia glosă prezintă cursul despre metaforă, susținut de Eugen Dorcescu în fața studenților filologi, iar ultima glosă evidențiază metaforele soarelui prezente în acest volum.

Nu pot încheia cronică, fără a menționa și poezia de pe coperta a patra, *Istoria unei nevroze*. Istoria pornește de la realitatea brută, accentuând partea negativă a acesteia, ca într-un denunț condensat în versul: „Dezmăț. Minciună. Ură. Sărăcie”. Ultima strofă, de contrast, reflectă relația autorului cu Dumnezeu, deschizând o cale plină de speranță. Divinitatea este singura care poate aduce pacea interioară, liniștea, echilibrul, pe care le transmite întreg volumul: „Ce bine că nu sunt de capul meu!... [...] Ce bine că slujesc sub un stăpân./Și că stăpânu-acela-i Dumnezeu”.

Volumul *Agonia caniculei* cuprinde o multitudine de straturi de semnificație, dar are o incontestabilă organicitate, specifică unui poet a cărui valoare a fost subliniată, în câteva cuvinte memorabile, de eseistul și poetul Andrés Sánchez Robayna, ilustru profesor la Universitatea din La Laguna, Tenerife, Spania: „Nu va fi inutil să se atragă

atenția asupra lui Dorcescu ca poet european, în ciuda faptului că împrejurările sociale și culturale ale țării sale, pe durata prea multor ani, l-au izolat, în mare măsură, în limitele propriei limbi, și doar în vremea din urmă această operă a început a fi cunoscută în restul continentului. Fiindcă important este că în creația lui Dorcescu sunt puse unele din cheile cele mai adânci ale modernității poetice...” Această afirmație reflectă anvergura europeană a creației lui Eugen Dorcescu și, în același timp, îi confirmă clasicitatea modernă. *Agonia caniculei* este un volum reprezentativ pentru opera dorcesciană.

„*Confluențe literare*”, 28 octombrie 2019.

* * *

COMPLEXITATEA UNUI JURNAL LITERAR: ÎNGERUL ADÂNCULUI DE EUGEN DORCESCU

Tot ce a scris Maestrul Eugen Dorcescu este asemenea unui vas plin de har. *Jurnalul* său, scris, timp de 23 de ani, zi de zi, se aseamănă unui vas ce se umple picătură cu picătură.

Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998) este denumirea unei opere diaristice, cuprinzând consemnări de evenimente și reflecții, inspirate de acestea, sau analize ale sinelui, ale creației literare (propriei sau a unor confracți), ale tabloului socio-politic și profesional al vremii, realizate de Eugen Dorcescu între anii 1991 și 1998. Cartea, publicată la Editura Mirton din Timișoara, la începutul anului 2020, reprezintă o impresionantă apariție editorială – atât ca design, ca aspect, cât și, mai ales, prin valoarea sa literară. Epitetul *Adâncului* din titlul volumului anticipează nota dominantă a acestei scrieri, care este profunzimea. Textul dorcescian este compact, dens, abisal, captivant

prin sinceritate, inteligență și vitalitate. Îndrăgostit de limba română și foarte bun cunoscător al acesteia, Eugen Dorcescu își sfințește opera prin cuvinte scoase dintr-un „fagure de miere”, indiferent de temă, de sentimente sau de atitudini, permanente ori trecătoare. La profunzimea fundamentală se adaugă eleganța formală, standardele rostirii, elocința, în sens retoric, de la care scriitorul nu face rabat.

Din punct de vedere istoric, *Jurnalul* reflectă perioada de imediat după Revoluție, când politicului i se dădea mare atenție, fiindcă se aștepta o schimbare radicală și rapidă în bine. În această așteptare se află sursa atâtor dezamăgiri, generate de discrepanța dintre promisiunile politice și modestele sau chiar catastrofalele puneri în practică ale proiectelor politicianilor români, incapabili să își onoreze cuvântul public. Dar, dincolo de lectura istorică, *Îngerul Adâncului* permite numeroase alte abordări, dintre care vom preciza câteva posibile direcții de receptare.

Jurnalul a văzut lumina tiparului grație Mirelei-Ioana Dorcescu, dumneai insistând pentru publicarea acestei capodopere, deoarece a conștientizat, cu spiritul său incisiv, cu intuiția fără greș, că, asemenea celorlaltor scrieri dorcesciene, *Jurnalul* se situează la mare înălțime spirituală, fiind rodul trăirilor mistice și al credinței Maestrului, care afirmă tranșant că „face parte dintr-o lume în care și pentru care Dumnezeu există”. Munca de editor a Mirelei-Ioana Dorcescu nu a fost deloc ușoară. Din anexe se poate observa că Eugen Dorcescu are un scris mărunț, ordonat, de ținută intelectuală, dar care, dacă s-ar putea exprima în plan sonor, ar străpunge pagina printr-un țipăt îndelung. Poate și de aceea Doamna Mirela-Ioana Dorcescu a recunoscut, la un moment dat, că *Jurnalul* a fost „o licoare tare” pentru dânsa. A avut însă încredere în trăsăturile ideologice și literare ale acestui *Jurnal* unic, care va incita cititorul la lectură și analiză, scoțându-l din comoditățile sale.

Mirelei-Ioana Dorcescu i-a revenit îngrijirea ediției, selecția de texte, prefața și notele. Dar truda i-a fost răsplătită nu doar de ecoul imediat, de succesul răsunător al lucrării diaristice editate, ci și de faptul că această carte i-a fost, cu atâta căldură și cu atât de frumoase

cuvinte, dedicată: „Preaiubitei mele soții, Îngerului meu de lumină, MIRELA-IOANA”.

Din Prefața ce poartă amprenta discursivității doamnei profesoare, aflăm multe aspecte ale activității de editare, dar reținem și câteva interesante mărturisiri: faptul că dumneaei a fost primul cititor al manuscriselor, că lectura a fost cea a unui scriitor, nu a unei soții: „Mi-au plăcut întotdeauna proza realistă, memorialistica, jurnalele, scrisorile – pentru autenticitate, sinceritate. Dar aici era mai mult decât atât. Autorul ieșea din tiparele speciei. Aș zice că și din cele ale genului. Era când poet, când prozator, când cronicar al evenimentelor, când psihanalist al propriului abis. Întotdeauna extraordinar de realist. De clasic. De romantic. Tăia în carne vie. Rănea cu briciul. Atât cât să trezească. *Deșteaptă-te, române!* pare a fi, în toate sferele existenței colective, mesajul propulsor al *Jurnalului*”.

Acest prim volum se deschide cu poezia scrisă de Eugen Dorcescu în 5 februarie 2020, intitulată *Templierul*. Urmează trei părți generoase: MOTH TAMUTH; ABADDON; HAVEL HAVALIM. Pentru transparență, în final, sunt incluse câteva pagini din manuscrise. Aceste Anexe oferă un plus de intimitate, cititorii pot vedea particularitățile scrisului de mână dorcescian, pot resimți ceva din emoția și decizia cu care au fost întocmite, inițial, „paginile de jurnal”.

Poemul *Templierul* poate fi considerat un autoportret al lui Eugen Dorcescu. Eul liric vorbește convingător celor care îl cunosc pe poet și îi apreciază puterea credinței, alegerea de a merge pe calea cea dreaptă și îngustă a acelor „happy few”, pentru a-L sluji cu onoare, până la sacrificiu, pe Dumnezeu: „Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,/Eu, lângă Crucea Domnului străjer”. Această poezie anticipează destinul plin de încercări, greutăți și răni sufletești („Am fost trecut prin sabie și fier”) al autorului, dar și forța sa de a răzbi, încrederea că Dumnezeu este Cel care l-a salvat mereu și l-a menținut în viață, datorită fidelității slujirii sale („Au preluat destinul meu postum./Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu”). Aceste ultime versuri se referă, implicit, și la posteritatea ce o poate oferi scrisul, exprimând

speranța dăinuirii operei, prin care un scriitor adevărat își asigură eternitatea.

Cele trei părți ale jurnalului poartă titluri în limba ebraică și au referințe biblice, fiind explicate în note de Mirela-Ioana Dorcescu: MOTH TAMUTH „Murind vei muri” (p. 23); ABADDON „Îngerul Adâncului” (p. 167); HAVEL HAVALIM „Deșertăciunea deșertăciunilor” (p. 403).

Partea întâi începe în 1 februarie 1991 și se încheie în 16 iulie 1992, a doua parte conține intervalul 26 iulie 1993-7 februarie 1995, iar cea de-a treia cuprinde perioada 10 septembrie 1995-14 noiembrie 1998.

Mulți comentatori au scris (și vor mai scrie) despre această carte, amploarea receptării constituind un argument extrinsec al valorii sale. Printre cei care au izbutit să o reflecte, din diferite unghiuri, îi menționăm pe Marius Terchilă (*Eugen Dorcescu și tradiția sublimului*), Ana Pop Sîrbu (*Încercând să descifrăm melancolia*), Pr. dr. Ioan Bude (*Credință, onoare și misiune – extras din scrisoarea unui Templier*), Mariana Pășlea (*Un om, o viață, o lume*), Pr. dr. Ionel Popescu (*Locul meu este în căușul de azur al palmei lui Dumnezeu*), Veronica Balaj (*Jurnalul între realismul crud și metafizica sublimă; Jurnalul celor 7.000 de zile sau jurnalul ca o provocare a vieții*), Elisabeta Bogățan (*Jurnalul ca poiesis la Eugen Dorcescu*), Zenovie Cârlușea (*Un jurnal „verde-n față”, fabulos, zguduitor*), Livius Petru Bercea (*ÎNGERUL ADÂNCULUI: Persoana umană și Istoria oamenilor*), Silvia-Gabriela Almăjan („NE REVEDEM DUPĂ APOCALIPSĂ?”), Mircea Lăzărescu (*ÎNGERUL DIN ADÂNCURI. Sau tulburătorul Paște al anului 2020*), Marian-Cătălin Ciobanu (*Timp, societate și duh în Îngerul Adâncului*), Florin-Corneliu Popovici (*Și eu am fost în Abaddón*), Anișoara-Violeta Cîra (*Eugen Dorcescu, Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal – 1991-1998*), Lucian Bureriu (*Eugen Dorcescu și Jurnalul ca eveniment al scrisului*) etc.

Preotul dr. Ioan Bude consideră *Jurnalul* „o autentică și impresionantă spovedanie”. Nu putea să găsească o comparație mai

frumoasă și mai adevărată. Indubitabil, un jurnal este asemenea unei spovedanii, în care îți eliberezi sufletul. Dar, pentru Eugen Dorcescu, e mai mult decât atât: cunoaștere și autocunoaștere, filosofie, pentru Domnia Sa unul dintre scopurile *Jurnalului* este „să-ți probeze inexistența existenței. Altfel spus: atotputernicia paradoxului”. Asemenea însemnări ne arată că *Jurnalul* dorcescian nu este conceput doar pentru sine, este tranzitiv, o „carte de învățătură”, așa cum observase și Mirela-Ioana Dorcescu în Prefață. Într-o sinteză inspirată, Anișoara-Violeta Cîra reușește să redea multiplele valențe ale acestei opere: „*Îngerul Adâncului* este o lucrare vie despre distincția dintre ființa lumească și cea duhovnicească, o veritabilă profecție, la propriu și la figurat, despre iluzoriul înfăptuirilor omenești și veșnicia celor dumnezeiești, despre moarte, nimicire și zădărnicie, dar și despre nădejde, într-o lume aflată sub semnul «demenței universale». Ea poate fi privită, deopotrivă, ca document istoric răscolitor, ca fișă psihologică extrem de complexă, ca o carte de înțelepciune și de învățătură, dar și ca text literar de mare valoare”.

Marian-Cătălin Ciobanu ne-a surprins prin farmecul cu care a scris despre *Jurnal*, raportându-l la opera lirică și descoperind punțile de legătură cu aceasta. Concluzia sa trebuie reținută:

„*Îngerul Adâncului* are, la fel ca și poezia dorcesciană, gravitate, poartă pecetea profunzimii și afirmă posibilitatea mântuirii prin Cel ce este. Fapt care anulează pesimismul și aduce în prim-plan orizontul salvării. Nenumăratele lecțiuni biblice îi confirmă autorului tăria credinței, convingerea că omul este o ființă destinată nu morții, ci mântuirii... O carte unică, adăugăm noi, o carte nobilă, salubră și temerară, o cronică (în sfârșit!) sinceră, neșablonardă, lucidă, inteligentă a epocii postdecembriste, o carte de mare literatură, cu un teribil suflu ideatic, spiritual și stilistic, în peisajul confuz, adesea trivial și «mălăieț», al literelor române actuale”.

Îndrăznesc, la rându-mi, să reproduc fragmente din *Jurnal*, pentru a-i proba și calitatea de *ars poetica*: „Eu sunt poeta genuinus și poeta doctus, prea puțin artifex” (p. 253). Întâlnind acest enunț,

emblematic pentru viziunea artistică, mi-am amintit de un curs al lui Eugen Dorcescu, care, în 13 mai 2018, a clasificat poezii, la Universitatea de Vest din Timișoara, în trei categorii: *poeta genuinus*, *poeta doctus* și *poeta artifex*. Iată că aici se autocaracterizează, încadrându-se tipologic, aderând la un anumit mod de a crea poezie – cu talent și cultură.

Prin tot ceea ce oferă în structurile sale de adâncime: preocuparea de a găsi și de a da expresie sensului vieții unui poet, care trebuie să aducă în creația sa lumină divină, să scrie pe placul lui Dumnezeu, despre relația dintre scriitorul care este și Creator, Cel ce este, *Îngerul Adâncului* este o artă poetică originală și inflexibilă, vibrantă, de largi dimensiuni și de mare rafinament, pe cât de intimă, pe atât de deschisă spre un public elevat. Eugen Dorcescu nu se mândrește cu realizările sale literare. Smerit, el recunoaște că harul i s-a dat, că s-a străduit să își valorifice talentul, dar că opera sa, „așa cum este și atât cât este”, nu-i aparține, s-a desprins de ființa lui, pentru a dovedi semenilor că Dumnezeu se poate slăvi și prin literatură. Cuvântul lui Dumnezeu e sfânt și veșnic. Cuvântul omului nu are atribute divine. Însă poate și trebuie să fie plăcut lui Dumnezeu, dacă emițătorul lui este, cu adevărat, creștin. Am avut curiozitatea să-l întreb pe Eugen Dorcescu, într-un interviu, pe care l-am intitulat *Cartea vieții mele* și l-am publicat în „Timișoara”, 7 august 2020, p. 6, ce anume reprezintă pentru Domnia Sa *Jurnalul*. Consider că acest răspuns este cel mai indicat final pentru cronica mea: „*Jurnalul* a fost, este și va fi cartea vieții mele. Alături de și împreună cu *Nirvana*. *Cea mai frumoasă poezie*. Am scris 23 de ani acest *Jurnal*. A fost confidentul meu, interlocutorul meu, martorul meu, uneori duhovnicul meu. Nu m-am gândit, însă, nicio clipă, în timp ce îl scriam, la importanța pe care o va dobândi cândva, la importanța pe care o avea chiar în clipele elaborării sale. Declar, fără emfază și fără orgoliu: *Jurnalul* meu este important fiindcă e genuin, în toate înțeleșurile posibile. Este vital, nu convențional, nu factice. Nu slujește nimănui, doar lui Dumnezeu. Nu slăvește pe nimeni, doar pe Dumnezeu. Nu

menajează pe nimeni (nici pe mine însumi), nu se teme de nimeni (doar de Dumnezeu). Iată ce notam, chiar în *Jurnal*, la data de 1 iunie 2005, ora 8 (text, încă, inedit): «Orice jurnal este un fel de testament. Orice jurnal încearcă să prelungească biografia în post-biografie».

„*Confluențe literare*”, 2 septembrie 2020.

* * *

CARTEA ANILOR ȘI CARTEA ANULUI 2020

Adam. Pagini de jurnal (2000-2010), cel de-al doilea volum din *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu, frapează prin dimensiune și adâncime. În primul tom, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, sălășluiesc gândurile, trăirile, sentimentele, ideile unui mare om de cultură de la sfârșit de veac. În cel de-al doilea volum al deja renumitului *Jurnal*, ce reflectă evenimente din primul deceniu al secolului al XXI-lea, un secol cu adevărat religios pentru Eugen Dorcescu, toate aceste componente se regăsesc, se adâncesc și se îmbogățesc prin adaosuri esențiale: cercul familial, călătoria și relația cu Dumnezeu conturează un parcurs filosofic și literar cu totul aparte. Cititorii celor două volume au o șansă excepțională de a citi și de a descoperi viața unei personalități a literaturii actuale, a unui important și foarte original scriitor, în jurul căruia pare a se fi urzit și sedimentat un complot al tăcerii, pentru a i se oculta imaginea publică binemeritată. Nu orice jurnal este literatură. Acest *Jurnal* este. Poetul are știința de a crea o operă literară și din acest *Jurnal*, depășind, cu măiestria sa, convențiile speciei.

Ambele volume ale *Jurnalului* s-au publicat la Editura Mirton din Timișoara, în anul 2020, un an de succes editorial pentru Eugen Dorcescu. La începutul anului, au apărut în Spania minunatele *Elegías*

Rumanas, apoi, în România, la Timișoara, uimitorul *Înger al Adâncului*, iar acum, tot aici, *Adam*, care încheie apoteotic seria editării textelor dorcesciene.

Din punct de vedere structural, cele două volume de *Jurnal* sunt asemănătoare: amândouă se deschid cu o poezie, fiind urmate de trei părți. Primul tom cuprinde *Templierul*, *MOTH TAMUTH*; *ABADDON*; *HAVEL HAVALIM*, în timp ce al doilea, în oglindă, se deschide cu poemul *Adam*, urmat tot de trei părți – *ABBA*, *PATER*; *GENITRIX*; *ADAM*.

Titlurile celor două volume sunt grele de sens. De fapt, simbolice, inepuizabile. Strâns legate de litera și spiritul *Bibliei*. *Îngerul Adâncului* trimite la Apocalipsă, iar *Adam*, „omul de pământ” (în ebr. *adam* înseamnă „om; făcut din lut”), la *Geneza*, la prima faptură asupra căreia Dumnezeu a suflat „suflare de viață”, căreia i-a încredințat numirea tuturor vietăților create de El, pe care l-a așezat alături de femeia sa în Paradis... și-apoi l-a alungat și l-a pedepsit nemilos pentru păcatul sfidării interdicției divine, pentru marele păcat al trufiei. Prezența simbolului adamic deschide importante universuri discursive: relația cer-pământ, relația Dumnezeu-om, dar și raportul om-Dumnezeu și, în particular, raportul poet/artist-Dumnezeu.

Adam este titlul volumului, al poemului cu care se deschide acesta și titlul ultimului capitol al *Jurnalului*. Plasat de trei ori în poziții-cheie, el funcționează ca simbol fatidic. Eugen Dorcescu îi valorifică multiple valențe semnificative, considerându-l simbolul condiției umane. Ivan Evseev, în *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale* (p. 12), precizează că Adam „în V. T. e primul om creat de Dumnezeu din lut, după chipul și asemănarea sa, în ziua a șasea a creației și responsabil pentru toate liniile ce descind din el. Adam simbolizează păcatul originar, abuzul absurd al libertății. Izgonirea din rai este semnul pedepsei pentru cei ce îndrăznesc să se identifice cu Dumnezeu. E, în același timp, prototipul lui Iisus – Adam cel Nou (1 Cor 15,22)”.

În linii mari, în opera dorcesciană, întâiul Adam este prototipul „ființei întru moarte”, iar „Adam cel Nou” îi conferă omului șansa de a fi, în filosofia lui Eugen Dorcescu, o „ființă întru mântuire”.

Primele versuri ale poemului *Adam* – cel care este fereastră spre text – pot fi privite ca expresia unui crez antimaterialist: „Dezic, și mă dezic de tot ce am./În fapt, ce vrea să-nsemne a avea?/Sunt singur. Sunt căzut. Sunt ha’adham”.

Poetul se autoportretizează, își relevă puritatea lăuntrică. Primul vers vorbește despre lepădarea de iluzii, despre accederea eului spre cele sufletești, în detrimentul celor lumești. Acesta a ajuns la cunoaștere profundă. Enunțul-concluzie „Sunt ha’adham” evocă realitatea inițială și finală a existenței umane. Suntem țărână și în țărână ne vom întoarce. Dar ființa omenească uită că niciodată nu e singură, că Dumnezeu nu lasă ființa creată în tina cea multă.

În *Nota editorului*, Mirela-Ioana Dorcescu punctează asemănările dintre cele două cărți, prezentând elemente de continuitate, dar remarcă și deosebirile dintre acestea. Diferențele, care asigură autonomia lui *Adam*, rezidă în apariția altor nuclee semantice; a unor personaje foarte interesant construite; a unor călătorii în toposuri exotice, cu acea relevanță majoră a regăsirii Paradisului, pe calea spre Dumnezeu; dar și în dezvoltarea analizelor psihologice și hermeneutice; în citarea din limbi clasice și moderne; în introducerea de noi expresii cu un rol propulsor; în indicațiile orare etc. Totuși, în opinia editoarei critice, „*Îngerul Adâncului* și *Adam* se citesc ca o operă unitară, cu un formidabil suflu, care duce cu sine secvențialitate epică, personaje inubliabile, pasaje lirice, descripții, reflecții, introspecții, epifanii etc. În originalitatea lor absolută, sintetizând, spontan, specia jurnalieră cu cea a romanului, cele două volume, fiecare în felul său și, cu deosebire, împreună, propun o formulă de proză dramatică, răvășitoare, modernă”.

Prima parte, ABBA, PATER, începe în 2 ianuarie 2000 cu o notă reflexivă, prilejuită de trecerea în noul secol – ce aduce incertitudini („... nu știu, de pildă, dacă voi izbuti să vizitez locurile sfinte, dacă voi revedea Italia, dacă voi ajunge în Tibet ș.a.m.d. Cum să-ți

găsești un punct de sprijin în imensa derivă? În uriașa frustrare? De câte ori îmi voi mai vedea părinții? Fratele?”), dar și certitudini, cum ar fi moartea și imposibila întoarcere pe pământ („Acesta e veacul în care voi muri. Iată a doua certitudine, după aceea că sunt muritor”). În 3 ianuarie 2000, în a doua inserție diaristică, se expune un model de artă poetică axată pe relația tainică dintre Dumnezeu și om. O asemenea viziune reflectă vocația metafizică a scriitorului, originalitatea gândirii sale. Opțiunea sa este motivată prin aceea că un mare poet nu scrie despre oameni, pentru că sunt prea mici, dar nici despre Dumnezeu, care este de necuprins. Așadar, un poet adevărat trebuie să scrie despre relația dintre Dumnezeu și om. Așa cum reușește să facă Maestrul Eugen Dorcescu.

Vocea narativă este dramatică. Singurătatea, frământările, sentimentul zădărniceii, al nimicniciei, dorința de a se sustrage mediului, nevoia de libertate și de civilizație – niciodată satisfăcută, trecerea în goană a zilelor și captivitatea sa perpetuă etc. sunt prezentate cu sinceritate și bărbăție: „Să plec, să uit, să nu mai văd calicia străzii, să nu mai aud zbierete și înjurături, să nu mai citesc porcării care-și zic literatură. Dar, se pare că alta ne e soarta și că trebuie să ne împăcăm cu ea”.

Naratorul își exprimă deseori nemulțumirile, dezamăgirea față de sistemul politic demolator: „Suntem pe cale de a deveni o țară de hoți, de neghiobi, de tâlhari și de «investitori strategici». O populație! Noi, unul dintre cele mai vechi popoare din Europa! «Grădina Maicii Domnului» a ajuns o ruină, degradare de care nu sunt vinovați numai comuniștii, ci și urmașii lor firești, cei educați de ei, cei care conduc azi, inși fără rușine și fără frică de Dumnezeu. Dar, să nădăjduim... până-ntr-o zi!”

O sursă de permanentă neliniște este familia. Părinții tot mai bătrâni solicită tot mai multă asistență, soția fragilă necesită mereu grija și ocrotirea sa, fiicele sunt distante, fizic și sufletește, fratele s-a schimbat, între ei legăturile firești au devenit convenționale. O forță centrifugă a dispersat membrii familiei. Cu toate acestea, naratorul se implică profund în toate problemele familiale și păstrează relații

civilizate cu toate rudele sale. Din dragoste și din datorie. Sunt covârșitoare, de neuitat, portretele părinților, mari dascăli de țară, dedicați profesiei, educatori de excepție pentru propriii fii, părăsiți, la vârsta senectuții, de puterile de altădată, dar nicidecum de onoare, de noblețe, de demnitate.

Mare consumatoare de energie este și viața scriitoricească. Autorul este rugat de confrăți să le lanseze cărțile, să țină discursuri, să scrie articole, să editeze cărți, să dea interviuri, să jurizeze etc. Oricât s-ar simți de împovărat de toate acestea, nu-i poate refuza. Nu din obligație, ci din dragoste colegială. Și din datorie.

Evenimentele majore din acest capitol sunt: îmbolnăvirea lui Oli, îmbolnăvirea tatălui poetului, măcinarea continuă a naratorului, plin de compasiune pentru cei apropiați, care trec prin grele suferințe și, în cele din urmă, moartea tatălui său. O bornă existențială. Tot Stroeștiul dispare din conștiința naratorului odată cu tatăl său. Pe care începe să-l iubească mai mult, să-l venereze chiar, după moarte. Căruia îi dedică o carte de elegii, „o cântare a treptelor”, intitulată *Moartea tatălui* – carte lansată la un simpozion din Herculane, dar și la Filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor. Poetul suferă cumplit, dar Dumnezeu nu-l lasă să se prăbușească: „Răsfoiesc *Moartea tatălui*. Și, iată, pe negândite, o mare prăbușire lăuntrică. Și o mare înălțare. Cuvintele noastre, mici, mărunte, nenorocite, în fața imensității, a zborului infinit, a Prezenței... Lacrima, suferința deschid calea spre comunicare, spre înțelegere. *Iubi-Te-voi, Doamne!*”

GENITRIX, a doua parte a *Jurnalului*, începe în 2 octombrie 2005. Activitățile zilnice se derulează pe fundalul unei profunde îngrijorări, generată de grija pentru starea de sănătate a lui Oli și de dezorientarea, deprimarea și frica de moarte a mamei. Mama se infiltrează în existența cotidiană ca o „uriașă forță telurică”, după cum observă Oli, soția de-atunci a poetului. Ea îi răpește acestuia, în fel și chip, atât liniștea, cât și timpul de citit, de contemplat, de reflecție și de scris.

Viața culturală nu se estompează, indiferent de încercările la care este supus eul narativ. Întâlnirile de la sediul Orizont, drumurile la

edituri, participarea la lansările de carte continuă în același ritm. Și el li se dedică, fiind foarte apreciat pentru discursurile sale publice.

Reflecțiile despre marile probleme existențiale abundă și în această secțiune, constituindu-se în veritabile cărți deschise. Oricine străbate textele *Jurnalului* poate învăța direct sau indirect, meditănd la ceea ce află. Iată un exemplu, în care iubirea este prezentată drept cauză a durerii suscitată de moarte: „Mă gândeam azi-noapte că este o cruzime fără margini, imposibil de înțeles, să-i dai omului capacitatea de a iubi, conștient, pe cineva (părinți, copii, soție, prieteni) și apoi să-l desparți dur, prin moarte, de obiectul iubirii sale. Ce semnificație are acest mesaj? Ce ni se transmite prin el? Trebuie să îți urăști viața? Să accepți că lumea aceasta e doar un vis, o iluzie? Suferind, îți depășești condiția, te apropii de sfințenie?” Întrebările autorului devin ale noastre. Căci „toți suntem o durere, un strigăt...”

Partea a doua a *Jurnalului* este dominată de portrete feminine: cel al mamei, al soției, al cumnatei Ani, al fiicei Dana. Niciunul nu seamănă cu celălalt. Toate sunt impresionante ca realizări literare. Mama, tiranică, chinuită de angoasă, are pretenția să fie îngrijită mereu, are întotdeauna câte ceva de reclamat, de reproșat fiilor, pe care îi cheamă insistent, frecvent, la Stroești. Poetul o aduce peste iarnă la Timișoara și devine un maestru în gestionarea conviețuirii cu aceasta, deși nu îi este deloc ușor să mențină un echilibru umoral în familie: „Uneori, trebuie să recunosc, e foarte greu – grija pentru Oli, singurătatea sumbră a mamei, inhibiția ei, incapacitatea ei de a se comporta și de a comunica normal. Aparițiile ei teatrale. Acum, din câte observ, mama e geloasă pe Oli, construiește, tacit, tenace, strategii de ocupare a unui loc central în atenția generală”.

Mama nu abdică de la caracteristica-i teroare: „... de fapt, și-a atins ținta: a pus încă o verigă la străvechiul și eficientul lanț. Nu trebuie să treacă nicio zi fără acest memento: «Sunt aici, și tu (și voi) trebuie să te dedici (să vă dedicați) îngrijirii mele. Eu decid câtă e și cum e libertatea voastră»”. Toate împotririile și înscenările mamei dispar atunci când Oli se internează în spital, pentru o intervenție chirurgicală pe inimă. Speriată, plină de compasiune, mama amuțește.

Se retrage în lecturi de cărți celebre, în audiții de muzică clasică și devine o companie rezonabilă, în ciuda vârstei foarte înaintate: „Sărmana mama! Face, probabil, eforturi inimaginabile pentru a fi altfel decât este. E bunăvoința însăși. Nu contrazice, nu se vaită, nu pretinde, nu culpabilizează, nu are crize. Mă încearcă un sentiment ciudat, de irealitate. Parcă n-ar fi ea. Sunt sigur că frate-meu, temându-se că o expediez la București sau la Stroești, îi atrage, cu severitate, atenția să fie rezonabilă. Și trebuie să admit că este. Dar, pe de altă parte, era mai credibilă și mai originală înainte. Și mai greu de suportat, evident”.

Talentul de portretist al lui Eugen Dorcescu se remarcă îndeosebi atunci când descrierea tip tablou este abandonată în favoarea narațiunii, în care se strecoară analize psihologice ale personajului: „Să mă ierte Dumnezeu dacă greșesc, dar încep să bănuiesc un lucru foarte amuzant: anume, decenii în șir, am trăit o imensă înscenare, cu mama actor principal, jucând rolul celui firav, bolnav, obligat de vulnerabilitatea-i trupească să fie servit și «menajat», neîntreput, de către ceilalți. Poate că mediul complet diferit de cel natal, mediul ostil în care a intrat, prin căsătorie, a determinat-o, inițial, să se retragă în această «boală» teoretică, în acest spațiu morbid, care a devenit, cu timpul, o a doua natură. A folosit un complicat arsenal de tortură pentru conștiințele din jur (exceptându-ne, cât am fost copii, pe noi; exceptându-l, parțial, și pe tata). Nu mânca mai nimic, cel puțin la vedere, nu putea face niciun efort, era debilitatea însăși când trebuia să facă, dar forța însăși, când era momentul să pretindă sau să reproșeze. E drept, pretenția se formula, de cele mai multe ori, cu blândețe, în schimb, culpabilizarea putea deveni, într-o clipă, vehementă, biciuitoare. Un uriaș bizantinism, care i-a asigurat o protecție cvasi-perfectă. Nu știu, tot ce scriu aici e, poate, rodul închipuirii mele, e portretul unui personaj. Ceva îmi spune, însă, că prototipul personajului acestuia este – vai! – mama”. Și exemplele se pot înmulți.

În plus, pamfletele, în special cele politice, dau măsura unui talent portretistic ieșit din comun: „Băsescu – președintele produselor subumane ale tranziției. Al deșeurilor – inși stricați, despiritualizați,

fără caracter și fără educație. Generația dezorientată, lacomă, nenorocită, primejdioasă, rea, dintre două lumi. Cu asemenea oameni nu trebuie să ai niciun amestec”.

Cel mai teribil eveniment al perioadei este moartea cumnatei Ani, sora lui Oli. Imaginea defunctei amintește de o mască mortuară: „Ceea ce m-a frapat la Ani, privind-o în sicriu, este frumusețea ei. Distincția, noblețea, frumusețea chipului. Niciodată n-am văzut-o atât de frumoasă. Vie fiind, avea chipul fie crispat, fie răsător, mereu în mișcare, încât liniile cvasi-perfecte ale feței erau ascunse. Acum – e statuară (fin statuară), marmoreană”.

Ultima parte a *Jurnalului* este intitulată *Adam* și are prima consemnare în 2 octombrie 2007. Aici, ca și în celelalte capitole, se regăsesc mărturisiri și reflecții asupra credinței: „Ce infinit, în jur și în suflet! Faptul că omul credincios e mai liniștit și mai fericit decât cel necredincios rămâne cea mai clară și mai convingătoare probă că existența, în și prin credință, este cea normală, cea firească, cea potrivită cu taina, alcătuirea, menirea, destinul ființei umane”.

Călătoriile se multiplică, devin din ce în ce mai spectaculoase și mai pline de sens. O călătorie cu consecințe scriitoricești însemnate este cea la Tenerife, care a inspirat volumul de poezii de succes internațional, intitulat *Drumul spre Tenerife*. Pitoreasca insulă umple de culoare sufletul poetului și îi insuflă un vis de emigrare.

Trebuie apreciat că, în permanență, naratorul, indiferent de provocări, își păstrează stilul de viață decent, cel al unui cărturar creștin. Personajele în jurul cărora gravitează epicul sunt: naratorul-personaj, mama, tatăl, fratele autorului, Oli, Alina, Dana, Ani, Mina, Gabi, Andrei și unele personaje episodice (scriitori, medici, preoți, consăteni).

După lectura volumului, cititorul rămâne cu amintiri ale unor mărturii despre o existență foarte interesantă și despre o operă de valoare, ce redă adâncimi sufletești impregnate de mister: „O mărturie – aceasta sunt, cred, cărțile mele și scrierile mele, în general. O mărturie sinceră, nepărtinitoare, îndurerată adesea. O mărturie cinstită. Poate, cândva, peste ani, vor fi privite ca atare, mai mult decât sunt

privite acum”; sau: „Scrierile mele sunt amare și «realiste», sunt crude, necruțătoare, dar (cel puțin așa cred) adevărate. Arhitema lor: întrezărirea Apocalipsei. Anecdotică: abjecția, agonia, suferința, exasperarea, SINGURĂTATEA”; ori: „Sufletul meu e un vaier. Sufletul meu e aidoma vântului ce bântuie, gemând, în jurul casei, pe cărările nevăzute ale văzduhului”.

Un personaj-obiect, ce se construiește pe parcurs, este chiar *Jurnalul*. Citatele extrase vorbesc de la sine: „Să mai continui, oare, jurnalul? Pourquoi pas? E un fel de interlocutor nezmotos, un prieten din cuvinte și hârtie, care (scris de mine fiind) mă ascultă, răbdător, ori de câte ori am ceva să-i comunic”; sau: „Aceste note zilnice continuă a-mi fi necesare. Un catharsis sui-generis”; sau: „Mă întreb dacă nu cumva jurnalul intim este scrierea cea mai puțin dezinteresată (în raport cu posteritatea) dintre toate cele date la iveală de un autor. Poate că autorul e sincer, dar, de fapt, cât de nepăsător față de lectorul ipotetic, situat undeva, în viitor, reușește să fie? Poate că tocmai în acest aparent paradox stă specificul jurnalului: el are menirea de a-i oferi scriitorului un spațiu de refugiu din fața obtuzității contemporanilor săi, spațiu care, tocmai fiindcă a fost protector și generos cu un spirit mai mult sau mai puțin ultragiatic de ai săi, va fi recuperat și îi va asigura scriitorului defunct puțința de a socializa intens în viitorime (prin mesajul elaborat și conservat în coordonatele jurnalului). De fapt, se știe: unii scriitori (nu mulți) se adresează viitorimii, ei anticipează gândurile, simțămintele, graiul celor ce vor fi... Jurnalul este o epistolă explicită către aceștia (așa cum opera artistică este o epistolă încifrată, implicită)...”

Cele două volume, ÎNGERUL ADÂNCULUI (537 pagini) și ADAM (550 pagini), scrise de Eugen Dorcescu timp de 23 de ani, fiind rafinate ediții critice, sub semnătura Mirelei-Ioana Dorcescu, au fost realizate tipografic în mod excepțional. Iar calitatea lor literară, stilistică, retorică reclamă o cercetare amănunțită și variată. Însă, oricâte comentarii vor apărea, nu vor epuiza posibilitățile de abordare a *Jurnalului* – de o inestimabilă valoare – al lui Eugen Dorcescu.

„*Confluențe literare*”, 3 noiembrie 2020.

O POEZIE A ABSENȚEI CA PREZENȚĂ

(EUGEN DORCESCU, *NIRVANA*.
O postbiografie – Olimpiei-Octavia.
In memoriam, Editura Mirton,
Timișoara, 2014, 49 p.)

Am prezentat, de-a lungul anilor, volume de poezie ale poetului și prietenului meu Eugen Dorcescu, am scris despre multe volume ale sale și întotdeauna cu o anumită bucurie că descopăr ceva nou, un alt fel de a vedea lumea, de a observa existența, de raportare la destin, de înțelegere a *Marii Treceri*, cum ar spune Blaga, de meditație asupra misterului vieții și al morții, asupra acestei taine a existenței, dar și a trecerii.

Iată că a venit o vreme când această bucurie a receptării și prezentării este strangulată, chiar anulată, cu toate că suntem, prin volumul *Nirvana*, în fața unei poezii de autentică valoare, de înaltă intensitate dramatică. Lipsa oricărei bucurii are, deci, motivații omești, de solidaritate umană, pentru că trebuie să prezentăm o carte despre o persoană apropiată nouă, celor care frecventăm acest pantheon al culturii care este sala Filialei noastre a Uniunii Scriitorilor, celor care trăim în lumea literaturii, printre cărți, despre o persoană care până nu demult era aici printre noi. Și atunci, prezentarea noastră, păstrând un nivel al interpretării literare, se constituie și ca un omagiu adus memoriei Doamnei Olimpia Berca.

Olimpia Berca nu a ocolit, nu a neglijat niciodată literatura din proximitate, care se creează, există lângă noi. Recentul volum – *Din literatura timișoreană* (2015) – este o dovadă, dar nu doar acesta, ci și,

spre exemplu, *Lecturi provinciale* (2003), *Provincia literară* (2008), *Departa de centru, aproape de centru* (2012). Textele critice au o prospețime a interpretării și se așază pe un fecund fundament cultural. Pentru că Olimpia Berca, om de cultură, a avut și capacitatea, și disponibilitatea intelectuală de a-și diversifica activitatea și spre stilistică, și spre traduceri din mari literaturi, și spre alcătuirea de ediții ori de atât de necesare bibliografii. Pe lângă cronici de interpretare a unor cărți de poezie, de proză sau de critică, acest volum, postum, din păcate, mai cuprinde un amplu interviu, mai bine-zis o extinsă confesiune, și un album, care redă o existență prin forța imaginii, prin fotografii. Foarte importantă această confesiune, pentru că luminează o viață, o existență din mai multe perspective, a căror alimentare cu informații vine exact de la aceea care a trăit viața expusă.

Revenind la volumul *Nirvana*, să remarcăm că, deși poezia nu este străină de exprimarea unei anumite tristeți ontologice, atitudinea poetică, discursul poetic rămân pe un palier al extazei în conturarea ființei iubite, într-un imaginar ce anulează orice conotație a realului cotidian, mundan, resimțit ca potrivnic. Deci este în această poezie o neconținută mișcare, un balans între tristețe, care se detașează tot mai mult de real, de lumesc și urcă spre metafizic (tristețe metafizică) și extază. Este, într-un anumit fel, și o poezie a unei mari iubiri, a unei ardente sfâșietoare, cu o tensiune a simbolisticii focului, deopotrivă mistuitor în iubire și purificator în moarte: „Te-am iubit/de cum/te-am văzut./Și-apoi, clipă de/clipă./Viața noastră s-a/scurs și se scurge, între/început și sfârșit,/între sfârșit și-nceput,/ca un zbor duplicat de/aripă./Și acum e la fel./Focul, purificator element,/care totul transformă,/a-mplinit mult doritul meu/țel,/mult dorit și ardent:/să graveze, pe veci,/în nevrednicu-mi suflet,/angelica-ți formă./Simt, cu nimicitoare delicii,/cum nevăzute mâini/de văzduh/mă strâng, mă strivesc, în/obezi și cătușe” (28).

Nu spun că există în poezie o lume, pentru a nu crea confuzie cu lumea teluricului, cu lumea pământeană, dar există, fără îndoială, un imaginar, unul de mare forță poetică, în care s-au anulat patimile, s-au

stins contradicțiile, egoismul, corolarul vanităților, chinurile zbaterii terestre, a dispărut suferința. *Nirvana* este un asemenea imaginar al anulării suferinței, al reducerii, al potolirii contradicțiilor, un spațiu al mirificei regăsiri edenice. O voluptate a stingerii pământene și a translatării într-un neant cosmic, o pierdere în spațiul nirvanic, atemporal și atins de veșnicie. Eugen Dorcescu a creat o *Nirvana* proprie (și nu o copiere din diverse mitologii), rezultat al propriului imaginar poetic. Acolo, ființa iubită este imaginată, căutată, invocată pentru eterna întâlnire. „Începe-o zi frumoasă, ca-n povești./Și iar te-ntreb, iubito: «Unde ești?»/Și iar te-ntreb, și iarăși nu-mi răspunzi./«De ce? N-ai timp de mine? Te ascunzi?»//De fapt, nu m-ar mira să te-nfior./Sunt pământesc, grotesc, dezgustător./Eu însumi mă urăsc și mă detest./Străin cum sunt de eul tău celest.//Îmi vei șopti mereu, îmi vei șopti: «Mă cauți, știu, dar nu mă vei găsi.»//Acesta-i felul tău de-a exista: *Întreaga lume e absența ta.*//«Îndură-te! Mai vino când și când./Eu te aștept mereu, și-n trup, și-n gând./Și sufletul mi-e vraște, deschis./Mai vino când și când. Măcar în vis...»//Începe-o zi sinistră, ca un hău./Sunt dincolo de bine și de rău.//Un porumbel la geam: «E duhul tău?»” (27).

Întâlnim în acest volum de poeme, desigur frumos la modul estetic, și sublim prin atitudinea sinceră, afectiv-participativă a poetului Eugen Dorcescu, o poezie a absenței, o paradoxală poziție față de absență, pentru că absența devine, de fapt, o permanentă prezență în poezii. „Acum, am alături, aici,/peste tot și oricând,/absența ta, tot mai concretă,/tot mai compactă, tot mai/prezentă,/tot mai angelică,/lângă umărul meu/de pământ” (15); „Atunci,/absența ta, ca o stihie, m-a/izbit în adâncul/cel mai adânc” (11); „Absența e-o prezență negativă,/E-un gol, o așteptare, o latență./E moarte și viață, deopotrivă [...]” (*Absența*).

Un adevărat ritual și ideal al renunțării mișcă sensul simbolisticii poetice în expresii de o rară puritate metaforică și polifonie simfonică a versurilor. Un filtru de purificare a tot ceea ce ține de o existență trecătoare funcționează cathartic la nivelul fluxului poetic. Purificarea

se realizează prin suferință, iar cel care suferă este acela rămas pe pământ, în această lume „hădă”, „de mucava”, ajuns să soarbă durerea unei vieți: „Cu câtă sete beau acest venin,/Sinteză rea între extaz și chin!” (14); „Într-un abis de/suferință și/scrup./Singur mă aflu,/sorbind marea de-amar,/marea *Samsarei*,/marea/amară și rea [...]” (24). Întrebările curg, într-o chinuitoare zbatere de a desluși un sens, de a găsi o explicație a situației, de a se apropia de ceea ce rămâne învăluit în taină. „Oare/pentru-a mă face/întreg, întregit, împlinit,/desăvârșit,/mi-a dat El Shaddai, mai/întâi, fericirea/de-a iubi și/de-a fi/eu însumi/cu nemărginire iubit?/Iar, la sfârșit,/cealaltă față, cealaltă/jumătate, reversul ființei,/al ființării,/mi-a hărăzit?/Adică suferința, chinul/cumplit/că tot ce-am iubit/mi-a răpit?/Dacă este așa, atunci,/în clipa fără sens, fără nume de-acum,/sunt, cu adevărat, împlinit,/sunt un întreg,/sunt o hidoasă enigmă, pe/care nu pot s-o/dezleg...//De ce fără tine?/Desăvârșit pentru ce,/pentru cine?” (13).

Nu văd în poezia din *Nirvana* o negare a voinței de a trăi, ci mai mult o dorință de purificare a existenței, de spiritualizare a ei, de ridicare în metafizic și de îndepărtare de tangențele telurice. Este un sens puternic ascensional, eliberarea de orice constrângeri și trecerea în Nirvana. Există aici o poezie a iubirii și a solidarității, a tragicului existențial și a frumuseții umane, o poezie a morții, a absenței, dar și a căutării cu sens bipolar. „Pierduți fiind, ca-ntr-un abis,/În ziua sumbră și vulgară,/«Să nu te-ndurerezi», mi-ai zis,/Cu glas timid și indecis,/«Ce-ți spun acum să nu te doară./Dar am visat același vis/Azi-noapte, pentru-a treia oară.//Murisem. Și-n văzduhul pur/Al celor care nu există,/Pluteam: un fluture de-azur,/Fără esență și contur./Nici pomeneală să fiu tristă,/Să simt regret, teroare vină,/Disarmonie, armonii.../Nimic din toate-acestea. Ci/O fericire genuină./N-am întâlnit nici morți, nici vii,/Nici timp, nici spațiu, noapte, zi.../Zburam, cu aripi străvezii,/Precum lumina în lumină.//Nu erau ceruri, nici pământ./Dar nici nu le doream. O, nu !/Mă stăpânea un singur gând:/Să te găsec, să fii și tu/Cu mine, unde eu eram./Un gând, ca un

fuior de vânt,/Un gând, ce mă purta vibrând./Te căutam, te căutam,
Zbor lângă dor adăugând./Te căutam, Și-mi petreceam/Eternitatea
căutând...» (Prolog – Nirvana).

Notă: Textul a fost scris pentru a fi prezentat la întâlnirea de la Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor, programată pentru 3 aprilie 2015, dar care nu a avut loc.

„Confluențe literare”, 7 aprilie 2015; „Orizont”, nr. 4, 2015, p. 12.

* * *

TIMPUL ȘI LUMEA ÎN DUBLET*

Există, undeva în *Jurnal*, notația: „Într-adevăr, așa cum am scris și am spus de nenumărate ori, eu am două zile în fiecare zi” – importantă pentru a înțelege sensul reacțiilor din *Jurnal*, sinuozitățile și contorsiunile, pentru a observa corect palierul axiologic al consemnărilor. Se proiectează, pe de o parte, pe un ecran larg, spectacolul mundan, cu o lume agresivă, întunecoasă, infernală, decăzută și, pe cealaltă parte, o lume a trăirii solitare, celestă, spirituală, luminoasă, deschisă, liberă („Lupta între carne și duh a fost și a rămas foarte dură, în ce mă privește”). Cele două fețe/părți ale ecranului fac diferența între trăire și existență.

Scriitor cu un acut simț al aspirației spre metafizic, dovedit din plin în poeziile sale, Eugen Dorcescu nu se dezmințe nici în *Jurnal* – „Simt, cu întreaga-mi ființă, cum trece timpul. Angoasa și sentimentul timpului – iată două dintre dimensiunile lăuntrice ale insului care sunt. Dimensiuni empirice. Căci aspirația metafizică, numai ea, e purtătoare de sens. Prin cele dintâi trăiesc. Prin aceasta exist, mă integrez, aparțin, sunt, voi fi, poate”.

Pentru a fi înțeles în adevăratele sale sensuri, *Jurnalul* nu poate fi citit orizontal, linear, ci prin toate structurile sale denivelate, așezate pe diverse straturi de interpretare și sens. Un jurnal cuprinde evenimentele din viața unui scriitor (poate fi un document pentru o viitoare monografie biografică), dar este și despre felul în care un scriitor își asumă viața, despre destinul și asumarea existenței.

Prima notație din *Jurnal* (Vineri, 1 februarie 1991) este despre murire, prin citarea textului biblic, o frază la care se pare că a revenit des, „fiindcă e necruțătoare și blândă totodată. E ucigător de frumoasă. E ADEVĂRATĂ!” La aproximativ o lună (2, 3 martie 1991) urmează două notații despre moarte, în care vibrația metafizică este puternică, dar fără să se distanțeze total de frământarea și zbuiciumul ființei pământene. „Iată, eu și soția mea, noi care ne-am iubit și ne iubim, vorbim acum despre o despărțire sigură și despre o unire veșnică, poate iluzorie. Tragismul sumbru al vieții mi-a înnegurat azi, în întregime, ființa. Nu mai fac nimic. Niciun eseu. Nimic. Nimic. Căci nimic suntem și nimic e totul”. Cuvintele soției, Oli, au fost răvășitoare în simplitatea și sinceritatea lor („Nu pot uita infinita jale și delicatețe cu care mi-a vorbit Oli ieri”). S-a creat o breșă, una adâncă, dureroasă, care a împărțit totul în „înainte de” și „după” („Nu știi de ce, dar mi-e limpede că întâmplarea aceasta va marca, a marcat deja, un punct decisiv în existența mea”), existența trece sub semnul nihilismului metafizic, un văl al deșertăciunii se întinde peste tot și peste toate.

O înlănțuire afectivă profundă cuprinde multe dintre paginile de *Jurnal*, prilejuite de starea de boală a lui Oli. „Boala lui Oli mi-a retezat orice avânt. Mă simt ca priponit, ca fixat cu o lance în perete, ca o acvilă cu aripa străpunsă de un fulger, pe stâncă. Yah Elohim mă înțelepțește astfel, mă rupe de tot ce-i perisabil și inutil”. Totuși, „e interesant, poate, de urmărit spectacolul deșertăciunii febrile, în goană după nimic”, după cum „fenomenul alienării e oarecum interesant, dar el e, mai ales, dezolant și dezgustător”. Între aceste borne curg paginile din *Jurnal*, care înregistrează meditații, gânduri, reacții, întâmplări, evenimente, caracterizări, acceptări și respingeri, înțelegeri și animozități, amiciții și dușmăniile, solitudine și implicare, genero-

zitate și răutate, fenomene sociale, comportamente umane, iluzii și deziluzii, etern și trecător, corectitudine și impostură, profesionalism și diletantism, toleranță și radicalism, sinceritate și duplicitate, smerenie și orgoliu, rugăciune și blasfemie, absolut și relativitate, politică și demagogie, lecturi și comentarii livrești, experiențe de viață, dezamăgiri, proiecte pentru noi cărți etc.

Uneori, însă, chiar scrierea *Jurnalului* este pusă sub semnul întrebării („Mi-a pierit cheful și de jurnal. De ce să-l mai țin? De ce? Pentru ce? Pentru cine? Privesc în jur, cu durere, cum cetatea alunecă de la nevroză la psihoză”; „Scriu pentru mine, dar îmi e cu neputință să uit complet de viitorul lector. Poate că, în cele din urmă, voi distruge jurnalul”). Chiar și activitatea de creație literară intră sub semnul unei îndoieli: „Scriu, deci, o poezie zilnic. Dar pentru cine? În contemporani nu mai cred. Și încep a mă îndoii și de posteritate. Scriu, totuși. Se va găsi cândva un suflet care să-mi semene”; „Scriu, dar versurile mele sunt atât de negre, încât mă tem că nu pot folosi nimănui și că se îndepărtează (vai mie!) chiar de elanul metafizic pe care-l proclamă”.

Starea de inutilitate și nihilism cioranian răzbate adesea: „Resimt, cu sfâșietoare tristețe, trecerea timpului. Tot ce fac mi se pare inutil, derizoriu: scrisul, lectura, viața însăși”; „Constat cu durere și resemnare că nu pot scrie. Sentimentul inutilității mă năruie. Trăim într-o lume imbecilizată, pe care cineva o superimbecilizează cu bună știință și perfect dirijată intenție”. Sentimentul de desocializare domină în multe dintre zilele vieții, existența tinde spre altceva, are un alt orizont, mai înalt decât cel social: „Trăiesc într-un univers evanescent, impalpabil, calc parcă pe nori, totul e imponderabil, străveziu și, simultan, apăsător, chinuitor, de o nemărginită tristețe. M-am deprins cu această stare de spirit. Nici nu mai încerc să găsesc locul și rostul umbrelor ce mă-nconjoară. Contactele sociale îmi repugnă. E un adevărat supliciu să particip la o sindrofie oarecare”.

Jurnalul înregistrează opinii despre profilul moral al personalității: „Tu, ca ins empiric și artistic, ești o conștiință, o entitate inconfundabilă, unică. Șansa ta e să-ți rămâi credincios, șansa ta e fidelitatea față de propria-ți substanță, nu plierea după conjuncturi”.

Multe pagini din jurnal sunt despre menirea și condiția scriitorului („Literatul și scriitorul sunt două specii complet diferite. Cel dintâi caută șabloanele, celălalt le evită cât poate”). O revărsare autoreflexivă cuprinde afirmațiile despre scriitor, care, reunite, ar forma o adevărată poetică: „Destinul scriitorului este minat de conștiința caracterului relativ al comunicării, de temerea inutilității”.

Se mișcă în *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu persoane și personaje, unele sugerate, creionate prin diverse trăsături, comportamente și atitudini, altele notate cu numele real sau cu inițiale. *Jurnalul* reține reacția la evenimente politice, la metamorfoze sociale, la transformarea instituțiilor (mai pe larg, editura), la comportamentul unor colegi de breaslă, participarea la unele evenimente (editoriale, scriitoricești etc.). Perioada cuprinsă în *Jurnal* este și una de reevaluare a relațiilor interumane. Se pot verifica adevăratele prietenii, pot fi observați carieristii și oportuniștii, ies mai bine la suprafață interesele meschine. O atitudine care cere, însă, sinceritate și consecvență.

Nu știu cât de exact se suprapune titlul – *Îngerul Adâncului* – peste multipla, complexa și complicata semnificație a celor cuprinse în paginile *Jurnalului*, resimt în titlu o distorsiune de sens față de conținutul, dar, mai ales, de atitudinea *Jurnalului*. După cum am impresia (să fie falsă?) a unor discontinuități și absențe în *Jurnal*. Pentru a înțelege mai bine, mai exact *Jurnalul*, reacția și atitudinea poetului-diarist, acesta trebuie citit în relație cu *Cronică*, *Abaddon*, *Psalmii...*, *Ecclesiastul...*, *Pildele...*, *Scrisori la un prieten* ș.a. („Nu se întâmplă nimic spectaculos, ce se petrece în suflet nu e cu puțință să fie exprimat altfel decât în poezie. Nu rămâne decât consemnarea aparențelor, a epicului strict referențial, însoțit de mici iritări, de mărunte comentarii. Cronică zadarnică a unei lumi zadarnice”).

*Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*. Ediție îngrijită, selecție de texte, prefață și note de subsol de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2020.

NOTĂ DE LECTURĂ

Versul, cel adevărat, dintr-o poezie, nu dintr-o versificație, are în el o forță indefinibilă și inanalizabilă, precum cea a descântecului, a blestemului, a bocetului, a cântecului de leagăn.

Există, dar rare de tot, numai în stare de grație și la oameni cu totul aleși, și versuri care, parcă, parcă, se apropie de o aripă a rugăciunii.

De mult, dar de mult de tot, nu a mai reușit un vers să mă transpună în aburul magic al amintirii ca acesta:

„... nu a fost/vreodată/ceva mai frumos/decât fânul uitat/din Poiana uitată”.

Este al unui profund poet luminat de har: Eugen Dorcescu*.

Facebook, 1 august 2020.

*Miron Scorobete citează poezia *Sub cerul Genezei (1)*, din Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, ediție critică de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, p. 327. Iat-o:

„Nu e nimic mai/minunat,/mai sublim,/în lumea creată de/Yah Elohim,/nu e nimic și/nici nu a fost/vreodată/ceva mai frumos/decât fânul uitat/din Poiana/uitată./Fânul, greu de/rouă, de/flori,/traversat de raze și/de triluri, în/zori,/fânul/răsfirat de/zefirul hai-hui,/fânul pur, ne-nceput,/pe al cărui covor/mi s-a părut/a zări,/când și când,/urma Lui” (Nota editorului, M.-I. D.).

EUGEN DORCESCU: BĂTRÂNUL,
AVATARUL, ARHI-AMINTIREA, FERICIREA...

Doamna Mirela-Ioana Borchin, conferențiar universitar doctor, la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, și, totodată, prozatoare de talent, este specializată în Lingvistica generală, Limba română contemporană, Semiotică și Pragmatică, cu strălucite realizări recente în Hermeneutică. Era inevitabil ca opera lui Eugen Dorcescu, poet român, „poet timișorean și european”, cum, inspirat, se exprimă Iulian Chivu, să-i atragă atenția. Convorbirile avute cu Eugen Dorcescu în perioada anilor 2015-2016 i-au consolidat Doamnei Mirelei-Ioana Borchin convingerea că există un metalimbaj cu totul specific al operei cunoscutului poet. O întâlnire necesară pentru literatura română, efectele ei sunt pozitive din punctul de vedere al istoricului literar.

Interviul apare ca abordare practică în domeniul lingvisticii aplicate, o noutate în sfera literaturii contemporane din România. Dialogul are ceva viu, incitant, radiază mister și certitudine, simultan. Sunt condensate mai multe genuri: interviul, eseul, monografia, laboratorul poetului sub arcadele luminii. Cartea este structurată în mai multe capitole, sunt abordate mai multe teme, concepte literare și, mai ales, reguli de viață. O viață specială, dedicată mării literaturi, acolo unde se declanșează miracolul. Eugen Dorcescu este un poet original, un poet care a lăsat o amprentă asupra unei falii de timp impresionante, cincizeci de ani de creație. Punctul de plecare a fost antologia poetului, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, carte apărută la Timișoara, Editura Eurostampa, 2015 (selecție, notă asupra ediției, biobibliografie și eseu heremeneutic de Mirela-Ioana Borchin), dar și

alte surse, menționate în cartea prezentă, intitulată „*Etern, într-o eternă noapte-zi*” (Timișoara, Editura Mirton, 2016).

Un titlu profund, la limita spațiu-timp-viață-moarte-abis, preluând un stih al poetului. *Fericirea* este tema din spatele demersului, acea fericire specială, generată de relația artistului cu Dumnezeu. Cartea are o notă explicativă din partea autoarei și o prefață de Iulian Chivu. Cuprinsul lucrării indică faptul că analiza depășește limitele obișnuite ale hermeneuticii. De la algoritmul avatarului la beatitudine și spirit, de la forma poetică la asocierea cu marile religii. Firul cărții abordează libertatea poetului (ce temă!), receptarea operei, *arbi-amintirea*, aspecte legate de semiotică, despre Shunyata și, evident, despre Bătrân, personajul central al operei lui Eugen Dorcescu. Iulian Chivu, în prefață, explică cititorului tablourile acestei cărți, o face sincer, cu pasiune, atent la mesaj, la fenomenul complex al poeziei. Dânsul reține: „Așadar, se poate spune că Mirela-Ioana Borchin, prin aceste dialoguri-interviuri, realizează cea mai bună exegeză de până acum a operei lui Eugen Dorcescu, iar, dincolo de aceste puține adnotări pe marginea cărții, cred că întoarcerea la opera cunoscutului poet timișorean și european înseamnă nu numai confirmare, ci și o înnoită bucurie estetică...” (p. 19).

Cititorul cunoscător și serios va aprecia cartea ca un timp al bucuriei spirituale. Dialogul dintre specialist și poet declanșează multe idei, teme, contrateme, relații dintre poet și opera sa, în contextul mai larg al relațiilor cu divinitatea și cu oamenii vremii sale. Eugen Dorcescu nu este un artist închis în turnul de fildeș, el te invită în „Piața Centrală”, este ghid într-o călătorie inițiatică, te prezintă Bătrânului, îți arată prezența abisului ca un moment de înfrângere a morții. Cine înțelege se bucură de *poetomul* care vine cu lupul pe umeri... *Bătrânul* învingător în pustiul vremii...

Mirela-Ioana Borchin știe să întrebe, este și asta o artă, Eugen Dorcescu are mereu replică, explică, devoalează lucruri de la facerea lumii, din continentul poeziei sărbătoare. El acceptă jocul subtil, are, la rându-i, întrebări care explică, are răspunsuri care cer întrebări.

Sunt selectate pentru exemplificare poeme de o înaltă ținută estetică, poeme cu mesaj și semne.

Despre avatar, Eugen Dorcescu declară: „Avatarurile sunt prezente pe tot traseul poeziei mele, încă de la debut. Nicio clipă, niciuna măcar, fie zi, fie noapte, nu m-am «distins» și nu mă «disting de propriul arheu» și de avataruri”.

Fără o cultură solidă, fără cunoștințe de teologie biblică, de hermeneutică, de apologetică și de istorie literară, e greu să înțelegi care sunt limitele creației pentru un artist autentic. Deși este clar în exprimare, poetul provoacă mereu cititorul, și autoarea, curioasă, reclamă forțarea limitelor cunoașterii... Gânduri exprimate inițial în limbile vechi: ebraică, sanscrită, apoi greaca veche, arameică etc. Poetul le-a preluat, actualizat și a generat miracolul poeziei, care rămâne poezie prin frumusețea diamantelor din versete alese de cei doi pentru ediția de față...

Vorbind despre libertate, mai ales despre libertatea poetului, Eugen Dorcescu afirmă: „Eu nu sunt nici teolog, nici filosof, eu sunt poet. Nu lovesc absolut deloc în niciun principiu. Religia poate fi înțeleasă și ca spațiu spiritual, unde trăirea mistică, esențializarea raporturilor dintre conștiința individuală, definită, și conștiința universală interferează cultura. Trăirile mistice sunt foarte asemănătoare, cvasi-identice. Religiile pot fi, și sunt, diferite” (p. 72).

Despre Bătrân, ca personaj al devenirii istorice și al scânteii divine, avem o mărturie profundă: „Bătrânul este omul ce și-a depășit avatarurile și arheul; și e pe cale să devină un iluminat. Poate chiar este un iluminat. Se află, viu fiind, în procesul transferului de conștiință. Are revelația faptului că el este conștiință, temporar individuală, și aspiră a deveni totuna cu *conștiința universală – vacuitatea*. Bătrânul este o încarnare a non-eului subiectiv. N-a mai rămas niciun dram de egoism în el...” (p. 119).

Mirela-Ioana Borchin îi spune poetului: „V-ați arătat lumii, în conjuncturi publice, ca profesionist în literatură – cerebral, instruit, cu acces la religie și spiritualitate, ca om de cultură, asiduu cititor, eseist și traducător din franceză și din spaniolă și, îndeosebi, ca Poet –

care se identifică cu Bătrânul, cu Sfinxul, cu lupul, cu cavalerul, cu trubadurul. V-ați retras din viața publică în poezie – în thanatica Dumneavoastră oglindă... Într-o poezie metafizică...” (p. 143).

Lectura unei astfel de cărți este o sărbătoare a spiritului, care învie peste materia brută a zilei, din brazda unui timp atroce.

„*Armonii culturale*”, 7 octombrie 2016; „*Cetatea lui Bucur*”, nr. 92, 2016; „*Națiunea*”, 29 octombrie 2016; „*Sintagme literare*”, nr. 6, 2016, p. 51-52.

* * *

MIRELA-IOANA BORCHIN ȘI FENOMENUL DORCESCU

O carte de suflet și cu stil academic ne propune Mirela-Ioana Borchin, coordonator, dedicată lui Eugen Dorcescu. Titlul reflectă efectul timpului asupra scriitorului Eugen Dorcescu și asupra operei sale. Un titlu semnificativ: *Despre Eugen Dorcescu: Volum omagial 75**.

Cartea, apărută la Editura Mirton din Timișoara, în anul 2017, reflectă preocuparea constantă a Doamnei Borchin pentru opera poetului scrib. Avem în față o realizare aplicată, densă și corectă despre efectul cuvântului luminat asupra acestuia, despre cum Dumnezeu umbrește un destin, generând cărți cu mesaj și sublim. Un istoric literar serios analizează fenomenul Dorcescu în profunzime, modul cum opera acestuia a marcat epoca sa și oamenii care i-au citit cărțile. Pe ultima copertă este inserat un psalm marca Eugen Dorcescu, un psalm al existenței pure în lumina unei conștiințe care acceptă miracolul morții ca pe o altă soluție viabilă. Poetul laudă Creatorul pentru toate, pentru viață, se simte umilința poetului în fața generozității divine, în fața Celui care vorbește creaturii în diferite moduri, inclusiv prin suferință. Mesajul lui Dumnezeu este omniprezent, el se relevă

prin miresme, prin frunze, prin bucata de pâine, prin faptul că, în final, omul moare, egal în fața timpului crud. *Psalmul* lui Eugen Dorcescu devoalează viziunea acestuia despre viață, lume, cer și timp înmiresmat.

Cartea este oglinda unei vieți, așa cum s-a descoperit prin opera scribului. Ne este prezentată biobibliografia poetului, iar Cuvântul înainte, semnat de Mirela-Ioana Borchin, aduce argumente pentru omagiul necesar într-o lume confuză, care s-a blocat în viziuni difuze. De observat că autoarea scrie *Poetul*, folosind litera mare în dreptul lui Eugen Dorcescu, semn că acesta este un exponent al literaturii române de prim rang. „Pentru istoria literară, însemnătatea volumului rezidă în găzduirea unei afirmații-cheie pentru încadrarea Poetului în foarte onoranta tradiție a căutătorilor de sublim, deschisă, în lirica românească, de Mihai Eminescu și dusă mai departe de Lucian Blaga și Al. Philippide” (p. 7). Totodată, este menționată recunoașterea scriitorului în spațiul cultural hispanic, o recunoaștere a valorii literaturii române în lume. Sunt subliniate aparițiile în grupaje de poezii, schițe biobibliografice, interviuri exemplare. Numele poetului a fost remarcat în Spania, Argentina, Mexic, edituri de prestigiu au preluat opera acestuia. Eugen Dorcescu este amintit, prin cărțile sale, alături de mari poeți europeni, critica de specialitate sau cadrele universitare au menționat creația sa literară de excepție. De notat activitatea de traducător a poetului, mai puțin cunoscută în mediu literar românesc, dar importantă: „În al doilea rând, intenționez să urmăresc, cu egal interes, modul în care acest veritabil om de cultură, foarte bun cunoscător de limbi și literaturi romanice, a tradus, a publicat și a comentat el însuși, în acest răstimp, operele unor confrăți spanioli, probând acribie, seriozitate și eleganță ieșite din comun în ducerea la bun sfârșit a angajamentelor sale” (Mirela-Ioana Borchin, p. 204).

Cei care au scris despre Eugen Dorcescu au remarcat ținuta de cărturar a poetului. Portretul poetului este complex redat de confrăți, cu respect și modestie, conștienți fiind aceștia că se află în fața unui personaj important al istoriei literare, prin mărturie. Sunt potențate ideile sale, salvarea prin text, tușele metafizice evidente, fereastra

deschisă de poezia lui, paralela poet-mărturisitor, lecția de omenie pe care dat-o în timp prin obiectivitate și prin profesionalism. Nu se uită că *Nirvana este cea mai frumoasă poezie*, că există o călătorie specifică în viață, unică pentru fiecare. Profunzimea operei sale a fost remarcată constant, precum starea sinelui în sine, terțul tainic inclus și, de reținut, opera integratoare semnată de Dorcescu. Ca o concluzie, majoritatea celor care i-au adus un omagiu nu uită să sublinieze că suntem în fața unui mare poet, că inspirația sa este de natură divină și că materia este spiritualizată și modelată prin simboluri în poemele sale.

M. Cinta Montagut, din zona criticii spaniole, analizând volumul *Elegiile de la Bad Hofgastein*, remarcă, subliniind naturalețea emoției: „Nu e ușor să întâlnești în poezia contemporană combinația dintre profunzimea gândului, căutarea senină a sensului existenței și emoția sinceră, exprimate într-un limbaj clar, direct și extraordinar de nuanțat” (p. 215).

Alexandru Ruja notează: „Orice text al lui Eugen Dorcescu, fie că este poezie, scrisoare sau tălmăcire în versuri din opera sacră, spune ceva esențial, dezvăluie o atitudine, marchează o intenție, desfășoară un demers cultural fundamental, poetul înnobilând, prin creația sa, literatura și cetatea în care s-a statornicit de decenii” (p. 100).

Corina Victoria Sein reține o idee fundamentală la Dorcescu, prietenia ca poveste: „O prietenie se poate înfiripa rapid, dar se poate pierde la fel de ușor. O prietenie durabilă în timp și de calitate este aceea care are ca temelie dorința fiecărei părți să participe la scrierea poveștii cu ce are mai bun și să-l completeze pe celălalt” (p. 101). La poet nu se pot disocia omul și scriitorul, ambii se pliază exact pe un personaj complex, deschis, sincer și profund. Prietenia fiind o valoare eternă, uitată în aceste vremuri, în care marketingul literar bate valoarea literară.

Mirela-Ioana Borchin are câteva concluzii referitoare la activitatea poetului în spațiul hispanic, concluzii pertinente, bazate pe argumente solide: „Profesionalismul și valoarea umană conlucrează la succesul colaborării dintre Eugen Dorcescu și unii poeți spanioli contemporani, în majoritate profesori universitari, care nu au doar

practica, ci și știința literaturii. Aprecierea este mutuală și îi onorează deopotrivă” (p. 225).

Tot Mirela-Ioana Borchin subliniază expresia lingvistică integratoare și subiectivă, în aceeași măsură, specifică unui mare poet. La Eugen Dorcescu este menționată *arhi-amintirea*, asemănătoare *necuvintelor* lui Nichita Stănescu, sau *jocului secund* al lui Ion Barbu. Iată cum argumentează istoricul literar: „Din punctul meu de vedere, *arhi-amintirea*, care demonstrează că trecutul persistă și pulsează în conștiința Poetului, este o metodă de autocercetare pe verticala unei existențe mult mai îndelungate decât cea, de regulă, contabilizată în ani. Poetul iese din constrângerile temporale și spațiale, după cum o dovedește *O arhi-amintire*, opunând uitării crunte, dar nu depline, *arhi-amintirea*, prin care coboară în adâncul său, în depozitul tenebros al întregii existențe, de fapt, într-o zonă ocultă a existenței” (p. 133).

Acest volum omagial oferă cititorului și lumii culturale românești imaginea și puterea unui scriitor capabil să învingă, cu energie, gravitația timpului, levitând într-un abis plasat într-un cer pe care unii doar presupun că există. La Eugen Dorcescu depozitul, cu personajele sale multiple prin unul singur, este o certitudine. Anii nu par a avea importanță în cazul operei, pentru poet omagiul este modul în care scriitorii se adună la aceeași masă și sărbătoresc înmugurirea timpului. Mirela-Ioana Borchin a coordonat un exemplar demers de ieșire din cotidian și intrare în marile sărbători ale literaturii, a adus vasul cu mirodenii și mituri.

Ca o concluzie la opera și viața lui Eugen Dorcescu, pentru a-l cita chiar pe Poet: „Lumina – substanță a eternității” (p. 192).

„Națiunea”, 27 mai 2017.

* * *

MEANDRELE VIDULUI LA EUGEN DORCESCU

(Eugen Dorcescu, *Elegiile de la Carani*,
Timișoara, Editura Mirton, 2017)

Cu *Elegiile de la Carani*, Eugen Dorcescu intră într-o etapă profundă a creației sale, volumul ne transmite un mesaj special, de regăsire, o poezie concisă și fermă. Numai după ce a parcurs cartea anterioară, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (ediție *ne varietur*, îngrijită de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, 608 p.), volum-concluzie asupra creației acestui poet de referință din literatura română, cititorul poate înțelege saltul în abis și regăsirea în meandrele vidului.

Moartea soției, Olimpia Berca, i-a cauzat o durere greu exprimabilă în cuvinte înalte, dar bine exprimată poetic în volumul *Nirvana* (Editura Mirton, Timișoara, 2014). A fost o ruptură brutală în logica unei vieți împlinite sub semnul gravitației destinului abrupt, marcat de moartea inexorabilă, ruptură ce a punctat și o suspendare a dinamismului poetului.

Momentul a fost depășit prin mișcarea zilelor pe orbita unui alt mod de a vedea lumea. Se știe, moartea, nașterea, iubirea, dispariția ființei apropiate, alte momente dificile creează un halou de așteptări în sufletul artistului, dar și al omului, în general. Moartea va genera poezia, pe valurile iubirii eterne, dinspre abis abordând lucrurile.

Viața în sine, cu toate luminile ei și cu toate umbrele ei, prezența celor dragi readuc energii curate în lumea lui Eugen Dorcescu. Volumul este dedicat Mirelei-Ioana Borchin, redactor de carte și om de suflet, eminent exeget și persoană apropiată spiritual și existențial ființei poetului, precum și fiicelor Alina-Olga și Dana-Karin: un omagiu adus generozității celor care i-au stat aproape și misterului feminin. Poetul, în repetate rânduri, a subliniat că omul nu trebuie să

fie singur, un principiu biblic, desigur, dar și cheia unei vieți sub aripa îngăduinței divine.

Pentru a înțelege, e nevoie, în afara lecturii volumului, și de o privire spirituală asupra sensului poemelor. Este o lecție de echilibru, sub presiunea unor fapte eclecticice, cu un farmec apocrif aparte.

Schimbarea se produce sub semnul lui El Shaddai (Cel Atotputernic, care stă pe un munte, după o traducere mai dedicată), al celui care ne-a creat și ne ține sub aripa sa, al miturilor acceptate de istorie și de credință, al cavalerilor și al naturii, al femeii prezente prin subtile sentimente eterne în pânza lumii și prin generozitate. Punctul culminant al volumului îl constituie *arhi-amintirea*, prezența celor din trecut într-un timp concret, pentru a deschide ușile celor care vor veni. Mirela-Ioana Borchin, exeget al operei lui Eugen Dorcescu, a considerat, anterior, că trăsătura distinctivă a cărților acestuia o reprezintă *arhi-amintirea*, la fel cum *necuvintele* îl definesc pe Nichita Stănescu. Iar acum: *Marele Arheu!*

Eugen Dorcescu aleargă spre zilele de început, cele ale creației prime, un Adam făcut să reziste presiunii istoriei captivante a omului de pământ, limitat și, totuși, capabil să prindă unda eternității. Un Adam de țărână și lacrimă.

Cultura, experiența de viață, acceptarea stării sublime în care am fost creați – suflet, trup, duh –, cu toate crizele care se nasc din această stare, lumina iubirii care răzbate printre pliurile timpului îi permit poetului să ivească acest volum. Versurile curg simplu, logica lor este una pe verticală, zgura din consoane și vocale a fost eliminată, ideea se materializează în versuri consistente, ca fire cu plumb la fiecare colț, care țin planul clădirii în direcția corectă. Sunt picături de sentiment, ce se coagulează în aerul tare al destinului.

Eugen Dorcescu preia din Apostolul Pavel un motto pertinent și încurajator: „... cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi” (2 Corinteni 5, 17). Sub semnul divin lucrurile se schimbă.

Primul poem definește punctul de plecare, misterul și forța înnoirii ființei. Moartea este percepută la nivel atroce, schimbarea însă este întrevăzută (*ochi de catifea*). Definiția morții ca împărăție a

nimănui determină umplerea vidului. Împărăția poate fi cucerită de cavaleri curajoși care știu ce este dragostea:

„E viață viața mea de astăzi? Nu!
E moarte oare? Nu. Nici moarte nu-i.
E moarta-mpărăție-a nimănui,
În care năluca doar eu și tu.

Absentă, dar mai vie ca oricând,
Cu ochii tăi de neagră catifea,
Mai vie, mai prezentă, mai a mea,
Decât mi-ai fost cândva, în trup și-n gând,

Mai duh, mai vis decât ai fost cândva,
Acceptă-mă, nemernicul ce sunt!
Tu, moarta mea! Tu, neuitata mea!”

(*Unei statui de cenușă 1*, p. 7).

Sunt mai multe paliere ale volumului: *Unei statui de cenușă; El Caballero; Avatar I; Avatar II; Omul din oglindă; Pe terasă; Triada; Elegiile de la Carani; Ioanitul...*

Această structură are logica ei, legăturile dintre oameni nu se frâng în momentul morții, există ceva mai puternic, care leagă ființele în planuri ascunse, în abis, gravitația iubirii învinge vidul.

Natura are un rol puternic, viața răzbate deasupra mormintelor, plantele își trag energiile din pământul marcat de existențe care au fost:

„Vor înflori, curând,
din nou fără Ea,
salcâmi, platanii,
bujorii și crinii
vor înălța,
peste altarul înflorit al

țărâni,
înmiresmate litanii.
Drumul
descrie
albastre spirale
în câmpul cu
flori,
sălcii și plopi
sculptează pe zări, cât vezi
cu ochii,
verzi și
palizi fiori.
E din nou primăvară?” (*Elegiile de la Carani* – 1, p. 17).

Întrebarea are un loc special în această stare, sparge zidurile invizibile.

Legăturile dintre suflete se susțin prin energie divină, gravitația este abrogată, moartea nu are putere când cele alese se întâlnesc sub misterul unor planuri diferite și, totuși, în aceeași paradigmă:

„În orice loc și clipă, eram trei:
Eu, El Shaddai și amintirea Ei.
Triadă metafizică. Cel Sfânt
Ținându-ne-ntre Ceruri și Pământ” (*Triada*, p. 16).

Ultimul poem, *Ioanitul*, lămurește povestea, Cavalerul s-a întors acasă, a prețuit codul onoarei, Împăratul a fost respectat ca Stăpân, chiar dacă o rană îi taie Bătrânului Cavaler inima de-a latul...

„Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,
Frumos și pur, la fel ca la-nceput.
Nici urmă n-a rămas din lănci și scut.
Din strigătul de luptă – o grimasă” (*Ioanitul*, p. 41).

În rigoarea vechilor coduri, atent la detaliu și la întreg, poetul este un învingător, s-a purificat, frumusețea nu s-a stins...

La Carani, o zonă de atingeri și miracole istorice, natura a fost generoasă și a lăsat elegia să picure pe mâinile celor absenți și pe umerii celor prezenți. Loc de refugiu și regăsire, poetul a pășit desculț pe „pământul sfânt”...

Volumul se arcuiește sub taine profunde și semnificative pentru istoria lumii, a individului, a celui care duce bătălia corectă... Taina creației (Lilith/Eva), taina morții și a vieții (mormintele înverzite în primăvară), taina Cavalerului (moarte și onoare și iubire), taina biruinței (slujirea până la capăt), taina cantității echilibrate (triada)... Eugen Dorcescu se abate de la canonul aparținând vreunei religii, este liber prin poezia sa. Prezența lui El Shaddai îi permite să aibă acces la punctul de sprijin din univers, de acolo lumea se poate schimba. Iubirea îi dă toată lumina cunoașterii de sine și a restului de cosmos în care existăm. Eugen Dorcescu este un poet metafizic, locuind în mintea Creatorului său.

Tristețea, jalea, cântecul sub arcade gri sunt, toate, învinse de energiile ce revin în primăvara timpurilor. Poetul nu refuză jalea, o acceptă până la punctul în care devine beatitudine.

Peisajul din planurile înalte se întrevede printre versurile care picură pe umerii îngerului:

„Luna de jar și soarele de fier,
Ritmând, îi luminează Infinitul.
Mustesc de vid și zorii, și-asfințitul,
În vidul greu dintre pământ și cer” (*Ioanitul*, p. 41).

„*Vatra veche*”, nr. 8, 2017, p. 17-18.

* * *

„SUB UN TAVAN DE FULGERE”*

„Poemele reunite în antologia *Sub cerul Genezei* au forța și măreția unor psalmi, strecurați de Poet în volumele publicate înainte de 1989, distribuiți apoi, în număr mai mare, în poziții-cheie, în volumele apărute după Revoluție, în epoca în care Eugen Dorcescu și-a scris cărțile «Paradisului său lăuntric». Aceste poezii se pun reciproc în relief și oglindesc, laolaltă, un parcurs de excepție, acoperind patru decenii de viață și de creație, în spiritul valorilor creștine” (Mirela-Ioana Borchin, *Notă asupra ediției*, p. 8).

Intitulată, profund și exact, *Sub cerul Genezei*, antologia reunește, poate, cele mai bune poeme selectate din opera poetului, o radiografie în mișcare a lumii în care s-a zbatut, a suferit, s-a bucurat și a înviat autorul.

Versurile s-au decantat, curg cu rigoare și respect spre cititor, inspirația poetică se descoperă ca una ce depășește starea celui care scrie sub presiunea destinului său. Avem în față o *revelație* personală, literară, bazată pe revelația generală, dată omului în *Scriptură*.

Eugen Dorcescu ne invită în primele zile ale creației, într-un Rai neatins de lume și păcat, sub cerul de început, unic, picurat din Măinile Divine. O priveliște neobișnuită, peisajul este unul spiritual, poetul vede și el cu ochi spirituali o lume dinamică, în expansiune spre un alt pământ și un alt cer.

Omul s-a înstrăinat, însă, de Raiul dintâi, pământul a fost afectat de păcat, de moarte, pământul a devenit, brusc, o colivie, a devenit prea îngust. Omul este obligat să simtă pe piele proprie căderea:

„În neîncăpătoarea colivie
A lumii, învrăjbiți, ne-nghesuim.
Căci nu suntem ce-ar trebui să fim
Și lumea nu-i ce-ar trebui să fie.

Modelu-nfățișat de *Marea Carte*
Ne e tot mai abstract și mai străin.
Ființe purtătoare de venin,
Murim încet și reproducem moarte.”

(În *neîncăpătorea colivie...*, p. 19)

Antologia este mai mult decât poezia ființei, este cartea unei relații speciale, omul având, la început, un destin unic, dar, pierzând fericirea Edenului, a rămas sub puterea lui Dumnezeu, gol și descoperit, sub haloul morții fizice. Această relație se materializează literar prin relativitate: este/nu este; poate/nu poate; se arată/nu se arată etc. Relativitatea se pliază peste ființa omului, certitudinea este la Creator:

„*Yah Elohim* le rânduiește toate,
El știe până când și până unde.
Degeaba-ntrebi: răspunde, nu răspunde.
Degeaba speri: ți-arată, nu ți-arată...”

O, Domnul meu, de s-ar sfârși odată!” (*O, Domnul meu!...*, p. 21).

Modest și împăcat cu sine, poetul acceptă starea de fapt, cu un realism consolidat prin suferință. Revelația particulară modelează mintea omului. Creația se arcuiește în natură, în vis, în moarte, în dragoste, în ritualul din biserică, în oamenii care sunt îndreptați spre alți oameni, prin ploaia grea și densă care trimite la potop. Natura oglindește prezența divină, Eugen Dorcescu descrie cu atenție miracolul din aceasta, prin frumusețe, prin puritate, prin claritate...

Dumnezeu se revelează în univers, motivele biblice sunt asimilate în poezie, lumina are ceva tainic, ascunde mesajul fundamental pentru om, miracolul. Paradoxul se deschide în miracol, poetul ne redă valorile teologice fundamentale, pleacă de la ele, iată, le forjează în noi forme, fără a pierde esența:

„Se întoarce
la acel întuneric profund,
absolut,
la acel întuneric perfect,
care-i însăși lumina” (*Aici punem punct...*, p. 24).

Omul și-a ars destinul, s-a prefăcut în *om de cenușă*, o luptă teribilă se dă între spirit și carne/trup, o bătălie a universului:

„În sufletu-mi nocturn și luminos,
Eu însumi stau în stratul său de jos,
Pe când tot eu aș vrea să fiu, dar nu-s,
În străvezimea lumilor de sus.
Nu-s nici la mijloc. Nu sunt nicăieri.
Sunt un șirag de zboruri și căderi,
O dără sângerie în abis,
Scris și nescris pe-al Duhului zăpis.
Amestec sunt de bine și de rău,
Desprins și nedesprins de chipul Tău”
(*În sufletu-mi nocturn și luminos...*, p. 40).

Stihiile care ating pământul și omul de pământ sunt un semn al puterii lui Dumnezeu. Acesta intervine în istorie cu hotărâre și decisiv. Intervenția este una necesară, ea atrage ulterior binecuvântarea, răul este înfrânt de binele absolut. Puterea se exprimă prin *Degetul lui Dumnezeu*, realitate cruntă, o frântură din tavanul Capelei Divine, pictată sub inspirație de Michelangelo:

„Aici e spărtura prin care
Providența inundă istoria,
aici, unde sângele pătează pavaje și
ziduri, înroșește memoria.

Aici, unde sufletul contemplă
cu spaimă tavanul de fulgere,
ca pe-o dorită, teribilă, mântuitoare
mirungere” (*Degetul lui Dumnezeu...*, p. 32).

Eugen Dorcescu preferă să folosească Numele lui Dumnezeu, în poeme, așa cum apare el în textul sacru inițial, în limba ebraică veche, semn că traducerea este și ea o neputință umană. Pentru inițiați, cei care studiază atent mesajul divin, fără a interveni la baza lui, numele are o importanță capitală, este numele absolut, care nu poate fi blamat:

„Bezna-i însăși lumina
întoarsă spre sine,
concentrată-n tăria strălucirii
depline” (*Hallelu Yah*, p. 48).

Pentru că omul a fost creat după chipul și asemănarea Creatorului, atât îi rămâne, o dimensiune spirituală, trupul este pământ, trecător și neputincios. Acestea două, însă, țin specia umană la nivelul de sus, amprenta divină se poate percepe, dovedind existența lui Dumnezeu în eternitate. Două paralele care se întâlnesc doar în Dumnezeu...

„Acestea două-s tot ce omul are
în timpul și în spațiul infinit.
Atâta numai: *chip și-asemănare*” (*Chipul*, p. 53).

Eternitatea este definită exact, Dumnezeu este Lumină și aceasta devine substanță a eternității, expresia este preluată din crezul creștin. În modul acesta, poetul, prin puține cuvinte, acoperă ani de căutări filosofice și teologice. Prezența divină este și un *abis de lumină*...

„*Lumina –
substanță
a eternității*” (*Sub cerul Genezei*, p. 66).

Eugen Dorcescu abordează tema morții din perspectiva eternității, moartea tatălui, moartea mamei, moartea femeii iubite, bolnavul care suferă, atins de gheara rece a morții, nimic nu este refuzat. În fiecare țipăt declanșat de durere este un cui... unul căzut de la cruce... Absența se dovedește a fi prezență de primă mărime, una teribilă, greu de evitat. Dumnezeu aplică pedeapsa, el iartă, se face un salt... Există o destinație: *Ierusalimul ceresc*... Bătrânul simte că sufletul său este prins în trup, împotmolit în carne, un suflet aflat în exil...

„Ne-existând, nu poate să se-ascundă.

Ne-existând, nu-și neagă evidența.

Egale-i sunt teroarea și clemența...

Absența e-o prezență mult mai cruntă,

Mai greu de îndurat decât prezența” (Absența, p. 87).

Antologia este mult mai complexă, în notele de început Mirela-Ioana Borchin, redactor de carte, bună cunoscătoare a poeziei lui Dorcescu, explică o parte din valoarea acesteia. Antologia pune în lumină și temele principale ale operei: avatarul, relația cu marile religii, libertatea omului și libertatea poetului, arhi-amintirea, problema degradării umane și rezistența spiritului în fața căderii abrupte, frumusețea naturii în contrast cu ruina societății, cavalerul, arheul etc. Limbajul poeziei de față este unul aparte, bazat pe rigoarea prezentării revelației personale, pe simplitate și profunzime. Cuvintele originare, care au fixat lumea în cadrul istoriei, sunt păstrate intacte, ca respect suprem pentru actul creației. Este și o dovadă a faptului că revelația este rigoare în stare pură. Orizontul spiritual al poeziei vine din atingerile cu textele *Bibliei*, din mesajul altor texte sacre, din cărțile fundamentale ale umanității. *Biblia*, pentru Eugen Dorcescu și pentru cei care înțeleg, nu este o carte religioasă, este una a *adevărului*, una a vieții și a morții, a efemerului și a eternității. Toate în echilibru ținute de Iisus, ca punct fix în univers. Poetul are respect pentru ritualul

religios, pentru tainele din biserică, însă el rămâne credincios relației sale cu Dumnezeu, așa cum am arătat mai sus.

Despre opera poetului au scris mulți prieteni, istorici literari, critici, pasionați de literatură, iubitori de frumos, atenți la sensul valorilor în vremurile din urmă. Toți au subliniat părțile tari ale creației sale, omul superficial nu va putea înțelege sensul istoriei.

Atenționarea poetului este una teribilă și liberatorie: „Ne revedem după Apocalipsă”. De remarcat punctul de la final, și nu semnul exclamării...

Lupta poetului cu sinele, cu destinul dur și cu suferințele pe care le-a îndurat, convertite în poeme, sunt fixate în poezia penultimă, *Ioanitul*, Cavalerul ce se întoarce acasă, sub cerul original. Poetul, ajuns pe prag, simte prezența divină prin realitatea curentă, continuă. Durerea și suferința sunt anulate de întoarcerea acasă. Contrariile se ating și nasc bucuria:

„Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,
Frumos și pur, la fel ca la-nceput.
Nici urmă n-a rămas din lănci și scut.
Din strigătul de luptă – o grimasă...” (*Ioanitul*, p. 109).

*Eugen Dorcescu, *Sub cerul Genezei*, poeme, 115 pagini, Selecție și notă asupra ediției: Mirela-Ioana Borchin, Timișoara, Editura Mirton, 2017.

„*Vatra veche*”, nr. 1, 2018, p. 21.

* * *

POEZIA DIN POEZIE LA EUGEN DORCESCU

Cu volumul de versuri *Agonia caniculei*, apărut în anul 2019, la Editura Mirton din Timișoara, Eugen Dorcescu punctează important în evoluția sa, marcând apogeul creației. Un volum dens, structurat complex, pe mai multe nivele, fără a ține seama de criteriul timp și evoluție lirică. Poezia aceasta este partea văzută, solidă, a poeziei, scrijelită pe lutul poemelor publicate/scrise de-a lungul timpului. E poezia din poezie, mecanismul secret care consolidează opera. Este armătura pe care se structurează întreaga creație.

Remarcăm din Sumar:

- *Nota asupra ediției* (de Mirela-Ioana Dorcescu);
- *Prolog*;
- Ciclul de poeme *Orfeu*;
- Ciclul de poeme *Agonia caniculei*;
- *Epilog târziu (Salcâmmii sacri)*;
- *Glose* (de Mirela-Ioana Dorcescu);
- *Opera poetică a lui Eugen Dorcescu*

(sinteză de Mirela-Ioana Dorcescu).

Contribuția de specialist, adusă de Doamna Mirela-Ioana Dorcescu, are meritul de a sublinia importanța poeziei lui Eugen Dorcescu în literatura română și universală. Notele literare, comentariile și fișele legate de volum au menirea să aducă lumină asupra temelor, ideilor, temerilor și bucuriilor unui poet, care a scris mereu inspirat de trăiri fundamentale, generate de marile paradigme ale existenței umane. Așa cum a mărturisit-o, Eugen Dorcescu se bazează pe valorile creștine, trecute prin filtrul înalt al literaturii, teologiei, filosofiei, istoriei scrisului.

Agonia caniculei se încadrează în spectrul mai larg al finalului de epocă în istoria lumii, și a omului, așa cum s-a implicat el, limitat, în

aceasta. Este sfârșitul lent, diluat la maximum, datorită vieții limitate a omului. Sfârșitul este prin foc, situație previzionată de știința ultimilor ani și de textele biblice cu mult timp înainte (2 Petru 3, 7; *Apocalipsa*, ca descoperirea lui Hristos). După cum este un început, așa există și un sfârșit. El se derulează lent, de neoprit, apasă prezentul prin efectele produse de un viitor bine conturat în planul divin. Omul suportă finalul, carnea sa vibrează la marea temă, reflectă un final controlat de trăirile ardente.

Poemele din volumul prezent sunt poeme mai vechi, păstrate de poet pentru vremurile de maturitate deplină, pentru perioada în care poezia sa va argumenta poezia durabilă, esențială. În mod cert, poetul se explică prin chiar textele sale, are darul de a ne prezenta geometria perfectă a poemului care se formează din toate poemele scrise.

Mirela-Ioana Dorcescu le reține și subliniază elemente de istorie literară, inclusiv tangenta cu scriitorii din Timișoara, care au luat contact cu acest gen de poezie. Înainte de 1989 era mult mai greu să apară un astfel de volum. Acum literatura s-a cimentat în diverse forme libere, iar cunoscătorul lumilor subtile le poate transmite cititorului interesat și educat.

Cu un limbaj clar, eliberat de zgura ideilor subiective și de influențe externe, bazat pe proporția divină a textului, poetul ne prezintă o lume văzută și nevăzută, simultan, o lume reală, concretă, care se împletește cu lumea oglindită de cuvinte în țesătura subtilă a lumii. Limbajul e chiar mai mult, reprezintă materializarea gândului profund, menit să transmită receptorului lungimea de undă pe care poate vibra și se poate armoniza cu divinul care împânzește materia. Cititorul este invitat la o lectură atentă, aparent accesibilă, datorită epicii din planul prim, dar, din momentul în care intră în joc, el este captat și purtat într-o lume a ideilor decantate până la aurul din miezul lor fierbinte.

Mirela-Ioana Dorcescu explică în *Glose* valoarea manuscrisului recuperat în prezentul volum din masa de timp 1981-1982 și din alte perioade. Dânsa ne prezintă, prin ochii specialistului, teme: eroto-

crația, thanatocrația, aristocrația (cu sala armelor), heliocrația (centrată pe *Sol invictus*), proiecția chipurilor, umbra orașului celest.

Prologul volumului este un poem bazat pe erotocrație, șocant pentru un intelectual, la prima vedere, dar corect, din perspectiva valorilor asumate. Bazându-se pe mitul erosului dintotdeauna, poetul pune în valoare forța divină care animă scena omului creat. De la început, omul a fost creat ca bărbat și femeie (*iș – ișă*), după proiectul divin. Această luptă între sămânța femeii și sămânța provocatorului se va derula de-a lungul istoriei. Printre primele porunci (*Geneza*), date omului de către Demiurg, au fost: „creșteți, înmulțiți-vă și stăpâniți pământul”; „munciți și păziți ceea ce vi s-a dat” etc.

Porunca perpetuării speciei face parte din blocul vieții, energia divină străbate istoria și domină ființa, cu toate subtilitățile gândirii, marcate de religie, istorie, mit, spiritualitate, magie etc. Eroii poemului sunt Trimalchio, Leda, mireasa, ceasul, „semințele masculine”... De remarcat că poetul folosește femininul pentru elementele aparținând bărbatului fondator de colectivitate. De-a lungul timpului, a existat (Apostolul Pavel subliniază acest aspect) o paralelă: „sămânța promisă”/„sămânța firească”, venită pe cale naturală (vezi *Galateni*). Așa s-a consolidat tensiunea în istorie, motorul care a dinamizat planurile în viața omului muritor în trup. Mitul a fost prelucrat de-a lungul timpului de diverși oameni de cultură, iar primul teolog raționalist, Pierre Abélard, considerat atlet al minții, a subliniat erosul ca impuls divin în istorie. Povestea de iubire, cu elemente tragice, dintre Pierre și Héloïse, a străbătut timpul și a marcat și șocat lumea Evului Mediu, inclusiv intelectualitatea vremii, căzută în ruina unei gândiri formale.

Cu alte cuvinte, poemul *Prolog* reține esența existenței umane din punct de vedere ideatic: „Trimalchio, rămas în coada mesei/Și întreb, n-a mai știut să spună/De ce, răsând, cu Leda împreună,/ Mușcaseră din pulpele miresei” (p. 17). Doamna Mirela-Ioana Dorcescu explică aceste teme în *Glose* (p. 79 și următoarele).

Poetica de față se bazează pe forța cuvintelor, acestea sunt „panere goale”, ele se umplu de rod prin culegere, strivire, prelucrare.

Omul este chemat să umple de sens existența prin energia lor: „Cuvintele, panere goale,/Trist așteptând mireasma pură/De strugure zemos și moale,/De vin strivit în bătătură...” (p. 21). Ca elemente complementare apar: plaja, faleza, seara, calea, marea și finalul – *Cetățile române*. Iată colectivitatea care se coagulează prin activitatea omului energic: „Pe drum mă prind și soarele, și luna,/Cum umblu din cetate în cetate,/Prin crenelata lor eternitate –/Cetățile din vis, dintotdeauna...” (p. 26).

Punctul forte al volumului îl reprezintă *Agonia caniculei*, poemele fiind numerotate de la I la XXXVII, fără a avea un titlu formal, instituind un ciclu compact, cu legături solide între poeme, cu teme profunde și idei marcând Providența divină în viața omului, apăsător de miracolul existenței.

Poemele au ceva de diamant în structura lor, epicul prezintă concretul, ca fundal, legătura făcându-se prin aventura cunoașterii, după un jurnal spiritual asumat. Eugen Dorcescu este un inițiat, este inițiat continuu și se *auto-inițiază* în călătoria prin lume: cetate, câmpie, iubire, cunoaștere, prezența chipului, cavalerul, moarte, curăție și evadare în planul suprem.

Orașul este „un fruct în câmpie”, lăcomia timpului dinamizează peisajul, sudoarea timpului scaldă lumea. Lumea se descompune sub muzica tăcută a caniculei, rămâne nimicul fecund, cel din care Creatorul modelează lumea. Nimicul provoacă, la fel abisul, la fel tăcerea asurzitoare etc. „Viața – cerc hermeneutic în jurul morții...” Apariția personajelor emblematică în zona caniculară atrage enigmaticele gândirii: Schleiermacher... este teologul care a fundamentat hermeneutica drept știință a cunoașterii adevărului, el pledând pentru cunoaștere și acțiune, „simțirea” prezenței divine fiind un atribut al celor care îndrăznesc să „pipăie” abisul. Este părintele teologiei moderne și apare în peisajul poemului V, ca un inițiator al mișcării într-o lume care nu face nimic...

Reflecțiile pe marginea „existenței prăfoase” sunt profunde, se desprind numeroase idei: „La fel de bine poți scrie-n/neant/cu un

donjon/sau cu vârful umbrelei./Doar atât: să găsești/alfabetul racordului” (p. 38).

Fericirea sub toga caniculei este o temă căutată: „Mă număr printre cei fericiți:/sunt conștient că exist/și conștiința aceasta/cade în sufletul meu/ca o lance” (p. 43).

Aventura cunoașterii, pe pantele soarelui sau pe corabia blândă a morții, are misterul ei: „Cum poți dovedi o dovadă/cu însăși dovada?” (p. 45).

Tentația necunoscutului sfarmă coaja caniculei: „E ațâțător să te pierzi/în noaptea din tine” (p. 50). Cunoașterea este o luptă, dincolo de zidul agoniei, care captează interesul imediat, este evadarea din oraș, spre râul montan, după peștii reali și doriți: „... chiar și acolo, în râul montan,/cristalin,/fierul trecea îndelung/(e mic universul)/din noapte în zi,/din lumină în beznă/și apoi, într-o clipă,/până dincolo-n moarte” (p. 51).

Fiecare poem merită o atenție specială, el transmite un mesaj profund, dincolo de cuvinte, poetul depășește limita literară obișnuită și creează un univers spiritual vizibil pentru inițiat, așa cum am arătat. Reținem câteva fațete: *apetitul infernului; sfere de beznă; primordialul cadran; lacrimile au culoarea amurgului; înaintând în miresme/încet,/ca o pasăre-n zare,/ca o rază pe fluviu,/ca un chip înspre moarte; adâncul genunii; săgeata pierdută a gândului; umerii cerului; soarele zboară, ca o pădăie aprinsă; frânghia luminii* etc.

Efortul eludează frica omului limitat: „Nu-ți fie teamă:/ești pe deplin cuprins în univers./Lin, osmotic, întrepătruns,/integrat,/ca un strat de țigăi,/ca o apă freatică...” (p. 55).

Ultimul poem trimite spre marea curăție, se face curat în univers, se limpezește absurdul, printre cărțile de știință, printre lucrări esențiale s-au strecurat gândacii, insectele, praful, e o „moarte generală”, care cuprinde spiritul, lumea din bibliotecă agonizează și ea: „Câteva chipuri de savanți/privesc/din supracoperte,/ca din suprasicrie” (p. 73). Canicula a uzat substanța istoriei, personajele ies din scenă, intră gândacii harnici și pregătesc noua caniculă, noua agonie, moartea este o etapă în oraș...

Rămâne iubirea ca o „pădure de salcâm”, un timp al întâlnirilor, sub care agonia este învinsă, scurt, spasmodic...

Tema Cavalerului apare mereu în poezia lui Eugen Dorcescu, Cavalerul este un arhetip retrograd (în sens nobil, etimologic), el subliniază dedicarea, slujirea Stăpânului, metamorfozele faptelor impuse de Stăpân. Este și un simbol al protecției, sub armuri Cavalerul se simte apărat de singurătate, violență, moarte. Asemenea Stăpânului, el biruie lumea în agonie, slăbiciunile omenești, moartea ca abis al trupului fragil: „Temutele-i deprinderi s-au pierdut./E fericit. E singur. Și e seară./Doar din când în când, sub platoșă și scut,/Un rest de nemurire se strecoară” (*Eroul*, p. 25).

Finalul vremurilor apare ca temă, în literatura română, acut și traumatizant la Bacovia, neiertător la Aurel Pantea, cu *Nimicitorul* sau *Negru pe negru*, ori poate la Adrian Botez, cu *Autobuzul întârziat*, într-un univers marcat de logos și tradiții fundamentale.

Volumul *Agonia caniculei* este unul important, care marchează cititorul și specialistul, în egală măsură, aflat în zona celor 11 *elegii* publicate de Nichita Stănescu în orizontul anilor 1966.

Recuperarea manuscrisului este o sărbătoare în pajiști de argint, sfidând orașul în agonie...

„*Vatra veche*”, nr. 11, 2019, p. 29-31.

* * *

EUGEN DORCESCU: LUMEA CA LIMBAJ

Viața ne aduce în fața unor evenimente, oameni, situații, fie că ne place, fie că nu ne place. Jurnalul este un instrument pentru punerea în evidență a memoriei și presupune evaluarea ulterioară a perspectivei. Jurnalul poate fi unul obișnuit, el consemnează istoria de proximitate a celui care consemnează faptele. De la *Faptele Apostolilor*

– la faptele oamenilor. Jurnalul are un rol important în călătorii, pe timp de război, pe timpul pandemiei, pe timp de pace, când, sub presiunea evenimentelor, ne pregătim de război...

Eugen Dorcescu a lansat în lumea literară, în anul 2020, un *Jurnal* complex: *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, o carte cu impact asupra cititorului, menită să reevalueze, peste ani, timpurile care ni s-au dat. Este un *Jurnal-eseu*, depășind limitele teoretice ale speciei literare. Este un *Jurnal* despre viața în sine, ca dar primit de Sus. Plus capacitatea omului de a aprecia fiecare clipă prin talentele sale, prin gândirea sa, marcată de păcatul original.

Jurnalul are mai multe capitole, bine structurate: *MOTH TAMUTH; ABADDON; HAVEL HAVALIM*. Se mai adaugă o *Prefață*, semnată de Mirela-Ioana Dorcescu, *Anexe* – pagini de manuscris și un argument profund, poemul *Templierul*, creație a lui Eugen Dorcescu, poem-lemnă.

Ediția a fost îngrijită de Mirela-Ioana Dorcescu, soția scriitorului, care a redactat și a făcut selecția textelor din *Jurnal*, cu pasiune și atenție. Fiind soția autorului, ea s-a detașat de tensiunea spirituală iminentă și a operat cu obiectivitate asupra cărții, în ansamblu, după cum notează în prefață: „Sufletul relatărilor este năucitor. Nu mă mai puteam despărți de *Jurnal*. Mă întorceam mereu la caietele lui Eugen ca la un drog” (p. 11).

Titlul are o semnificație profund existențială: este plonjonul artistului în măruntaiele timpului concret, pentru a extrage esența destinului propriu și a celui colectiv. Este sacrificiu și onoare, este amărăciune și bucurie. Demersul se realizează dintr-o perspectivă creștină, bazat fiind pe valorile eterne ce modelează lumea în orice epocă.

Fiecare capitol are un semn, o semnificație: *Murind, vei muri; Îngerul Adâncului; Deșertăciunea deșertăciunilor*. De reținut faptul că titlurile capitolelor sunt în limba originală, limba ebraică veche, în care s-au scris cărțile veterotestamentare ale *Bibliei*. Semnificația este mult mai profundă în limba originală și oferă o mare adâncime evenimentelor vieții. Sunt concepte religioase preluate din doctrina

solidă a creștinismului, bazată pe *Vechiul Testament* și *Noul Testament*, așa cum sunt prezentate în *Scriptură*. Este o viziune pe care scriitorul Eugen Dorcescu și-o asumă deschis și total. El a reținut în *Jurnal*: „Sunt numeroși, întristător de numeroși, intelectualii ce nu au lecturi esențiale. *Id est*: n-au citit, nu citesc *Scriptura*. Mă întreb cum pot trăi așa, în această barbarie, idolatrizând fără încetare, închinându-se unor făcături omenești. Cine nu știe *Scriptura* nu știe, de fapt, nimic, indiferent ce pretinde că știe, ce crede că știe și ce își imaginează că știe. Să nu ne amăgim: cel care stă departe de Dumnezeu, în cele din urmă, își pierde mințile, înnebunește” (p. 413).

Perioada prezentată în carte este cunoscută multor cititori de la data publicării. Ei au trăit vremurile până la disoluție. Pe viitor, *Jurnalul* va căpăta o valoare mai mare, precum vinul vechi, care se înobilează cu trecerea timpurilor. A fost o perioadă de cădere, de trecere de la o structură socială la alta. De la comunismul, personalizat de actorii puterii, la capitalismul globalist, impus de forțele economice ale epocii pe care am trăit-o/o trăim. Disoluția valorilor consumate, respinse de societate, s-a simțit în structura acesteia, lumea s-a destrămat, iar noile valori nu au putut să se impună în viața curentă. Corupția, căderea spirituală, mercantilismul, lăcomia generalizată, goana după bani, cât mai mulți bani, a schimbat paradigma socială. Oamenii s-au pierdut într-un mecanism social care le-a tocat zilele. Unii au acceptat flămânzi vremea tranziției ca pe o pradă. Răul s-a adâncit în toate domeniile, individul s-a rătăcit în labirintul creat chiar de el.

Eugen Dorcescu urmărește în *Jurnal* țesătura spirituală pe care se înfiripă viața, pentru a găsi răspuns la destinul său. În lipsa unor certitudini, el se întoarce spre *Scriptură*, preia valorile eterne și le pune la baza existenței. Este *Jurnalul* unei persoane care a depus/depune efortul de a se salva din ruina evului tulbure în care a nimerit. Lucrând la o editură de stat (Facla – Editura de Vest), ajunge director după evenimentele din Decembrie 1989, dar este forțat de mediu să renunțe. Trece la alte edituri, unele funcționând în sistem privat, muncește pentru a-și dobândi pâinea cea de toate zilele, cu demnitate,

cu bucuria celui care nu a fost refuzat de soartă, pentru a câștiga o altă perspectivă. Fiecare zi este prezentată ca epopee definitivă, este călătoria inițiată a celui care rămâne lucid și refuză compromisul. Se luptă pentru identitatea sa de scriitor, om de cultură, om al cetății, într-o societate care se clătina/se clatină sub greutatea vremurilor. Este o bătălie esențială și necesară întru/pentru devenire. Valorile spirituale pentru care a optat sunt solide, a fost/este sub aripa divină.

Jurnalul are câteva linii de forță: scriitorul vede în detaliile vremurilor semne ale căderii umane. Sângele, prezent în cetate, de la un accident de sănătate, la sângele celor căzuți la „revoluție”, pachetele cu pui de găină aruncate în stradă, în contrast cu vremurile de dinaintea faptelor din Decembrie 1989. Goana după afaceri a oamenilor de cultură, a profesorilor universitari, parvenitismul multora. Abandonul profesiei, al vocației. Scriitori în derivă, debitând cărți în piața publică din orgolii, mândrie, goană după vânt. Oameni trăind alături de câini în apartamentele de la bloc sau din imobilele pe care le-au obținut pe diferite căi. Oameni rătăcind pe străzile orașului, fără orizont, oameni înnebunind, fără să poată fi salvați. Efectele unor vremuri absurde. Oameni de cultură furând din opera celor care au rămas fideli creației intelectuale de ținută. Furtul intelectual probează starea generală a societății: parvenirea prin orice mijloace. Oameni în goană după funcții, după ranguri sociale, după iluzii de lux.

Eugen Dorcescu notează în *Jurnal*, referindu-se la destinul unui scriitor: „Așadar, scriitorul are, simultan, un prestigiu social și prea mare, și prea mic, în ochii celor mai mulți. Nu-i înțeles, e adulat, invidiat, venerat câteodată, dar și disprețuit. Altele sunt meseriile clare, limpezi, de vază: medic, profesor, inginer. Sau funcțiile: director, șef undeva. Dar scriitor? E prea mult și, totodată, prea puțin. E greu de evaluat. E-o meserie evanescentă. Mulți uită, mulți nici nu știu că, la un scriitor, la un artist, pe primul loc e vocația; abia apoi, profesiunea. De aceea, am convingerea că scriitorul trebuie să stea între cei din breasla sa, pentru a nu fi jignit. Altfel, e singur. Va fi izolat, interpretat greșit, privit cu uimire și suspiciune. El aparține unei elite strănii, pe care nici intelectualii n-o acceptă întotdeauna” (p. 210).

Eugen Dorcescu își asumă starea de scrib, mai mult decât pe aceea de intelectual. El notează cu atenție faptele celor din jurul său, se analizează, caută răspunsuri la întrebările care se ivesc brutal în viața individului, prins în mandibulele vremurilor. Iată viziunea: „Atunci ajungi la maturitatea artistică deplină: când citești lumea ca un limbaj. Nu când o observi, o reproduci sau o analizezi. Când o citești. Nu cărți, nu teorii, ci lumea. Dintre cărți, o singură *Carte* trebuie citită. Ea te învață să citești apoi și lumea despre ale cărei creație și destin vorbește” (p. 523).

Lectura *Jurnalului* devoalează și alte aspecte ale existenței, punctele forte ale istoriei. Revoluția, de exemplu, este privită ca o ruptură în societate, o ruptură care macină destine, lumea se pierde și se reinventează mereu, fără speranță. Omul devine Sisif, nu-și poate valorifica acumulările, munca, viața. Doar trudă și sudoare... Iată paradigma: „Cât de zdravăn și de insolent s-au fixat cele învățate cândva prin școlile comuniste! Mai clar sau mai puțin clar, acea formulare a lui Marx («Revoluțiile sunt locomotivele istoriei») a rămas, inconștient, încrustată, încremenită, în mintea celor mai mulți dintre noi, în mentalitatea colectivă. De aceea, suntem atât de mândri că am făcut «revoluție», când, de fapt, ar trebui să ne rușinăm de brutalitatea, violența, primitivismul comportamentului nostru. Alte nații clădesc în liniște, civilizate, noi trecem din revoluție în revoluție, dărâ-mând, periodic, ceea ce abia am reușit să încropim. Ce locomotive ale istoriei? Izbucniri de sălbăticie și ură, regres moral și material, dans sinistru sub tamburina Satanei” (p. 464).

Sunt și alte definiții, reevaluări, reconsiderări asupra existenței. O analiză a *Jurnalului*, o lectură în tihnă, va dezvălui receptorului o concepție de viață validă, aflată sub protecția lui Dumnezeu.

Eugen Dorcescu, cu toate că se considera pesimist, mizantrop, idei reluate cu discreție în carte, a fost/este un om fericit: are o familie, s-a realizat ca scriitor în această perioadă. A trăit într-un oraș (Timișoara), care i-a oferit alinare (alături de zbucium, de experiențe care l-au întărit), a cunoscut oameni de excepție, spirituali, solid

ancorați în eternitate. A avut unele vise care i-au lămurit calea pe care exista. Visele au punctat ritmul *Jurnalului*, dinamica cuvintelor așezate pe hârtia flămândă. A realizat, ca editor, unele cărți care i-au adus bucurie. A locuit într-o cameră, a sa, în care a stat de vorbă cu Dumnezeu, a muncit, a contemplat infinitul, a scris etc. A întreprins unele călătorii, la părinți, în concedii, în străinătate etc. Călătoria cea mai importantă a fost călătoria spirituală în „lumea lui Dorcescu”, în ascuns, în „chilia” sa. A avut experiențe abrupte în relația cu rudele, apoi boala soției, plus momentele când a trebuit să-și zugrăvească apartamentul. O muncă dură pentru un intelectual, cu impact asupra fizicului și a minții sale. Pe alocuri, este intrigat de schimbarea ivită în viețile unor scriitori, nu înțelege de ce unii au apelat la comerțul abrutizant, practicat în epocă. Dacă în orașele mari, precum Timișoara, au existat locuri unde puteai să-ți câștigi pâinea, în orașele mici, au căzut toate. Scriitorii au fost nevoiți să apeleze la orice pentru a trăi, să facă mari sacrificii, să facă multe compromisuri. Ei trebuiau/ trebuie să trăiască pur și simplu sau să migreze în alte orașe mai mari, ori în străinătate. S-au trezit „captivi în Babilon”. Cum reține Eugen Dorcescu în carte: *memoria devine cu timpul un cimitir* (citată din discuția avută cu poetul Ionel Amărieuței)...

Scriitorul revine în *Jurnal* la o dorință justificată, ar fi dorit să scrie un roman, unul total, despre vremurile pe care le-a trăit. În paginile registrului său apar și elemente de roman, personajele sunt creionate veridic, au amprenta originalului. Există o epică intrinsecă, din care se reține povestea noastră. Iovescu, directorul pus la editura de stat, simbolizează tendințele vremii, parvenitismul, incultura, șmecheria adusă la rang de demnitate publică. În spatele lui s-a ținut întreg mecanismul de produs funcții, bani, poziții sociale, toate marcând ruina unei societăți înclinată. Tensiunea dintre autor, ca angajat al editurii, și acest personaj este evidentă, este tensiunea dintre bine și rău, dintre a fi și a nu fi. Dintre cel care cunoaște și acela care dorește ceva nelămurit.

Sub presiunea vremii, împins la margine, dar nu eliminat, autorul a reușit să scrie câteva cărți de referință pentru literatura română,

în perioada imediat următoare anului 1989: *Cronică, Abaddon, Exodul, Psalmii în versuri, Ecclesiastul în versuri, Pildele în versuri* etc.

Deși a așteptat o reacție solidă din partea confrăților sau criticilor literari, aprecierile au fost mai mult verbale. A așteptat un premiu al Uniunii Scriitorilor din România... O anumită amărăciune l-a marcat. Rămâne lucid pe poziții, cum constată în *Jurnal*: astfel de cărți se înțeleg cu dificultate, temele abordate nu sunt uzuale, noi curente literare au izbucnit în epocă, acel prezentism abrutizant, în care trecutul și viitorul sunt strivite de un prezent monstruos, dominat de obiecte, dispozitive și ieșiri în peisaj. Pentru a prinde esența operei este/ar fi fost nevoie de cunoașterea *Scripturilor*, de cultură și literatură solidă, plus trăiri metafizice profunde. Timpul nu a avut răbdare cu lumea culturală de la noi...

Poemul de început, cel care stă de gardă în fața textului, *Templierul*, dezvăluie tema principală a operei lui Eugen Dorcescu: Cavalerul care rămâne fidel Stăpânului, omul care-și apără domeniul, femeia, averea. Este răpus de soldații lumii acesteia. Ei i-au răpit lumea spirituală și materială, au poftit la ceea ce avea un brav oștean al lui Hristos. La judecata de apoi, Stăpânul îi va reda viața, va exista un destin postum, o speranță împlinită. De observat paralela Filip cel Frumos/Satana – care poate fi și un înger de lumină, pentru a ține captivi oamenii, conform textelor din *Noul Testament*.

Pentru Mirela-Ioana Dorcescu, tema care domină fundalul este *sângele*, cel al oamenilor simpli și sângele celor care au căzut în Decembrie 1989 pe marile bulevarde ale istoriei și pe aleile din Timișoara. Consider că tema de fundal a *Jurnalului* este *dezorientarea oamenilor*; ei se mișcă brownian în spațiul urban, în lumea culturii, a unor afaceri nesigure. Oameni care rătăcesc, fără orizont și aleatoriu, într-un labirint al intereselor de tot felul. Mulți nu înțeleg ce se întâmplă: înnebunesc, umblă buimaci după o certitudine. Caută locuri sigure, se îmbolnăvesc de boli pe care nu le bănuiau, își pierd partenerii de viață. Cerșesc ceva care nu mai vine, ceva care nu există, ceva care s-a pierdut. O milă uriașă domină anotimpurile cetății, pașii poetului.

Eugen Dorcescu a realizat o carte importantă, solidă, despre societatea românească, despre vremurile pe care le trăim. El a aruncat

o lumină asupra destinului uman: „Nu există pedeapsă mai mare pentru păcatul original decât viața însăși” (p. 503). *Jurnalul* are un limbaj precis, elegant, frazele se leagă și limba română este la nivel maxim. Ideile se întrepătrund matematic, deși suntem în fața unei creații subiective. Trimiterile din subsolul textului au menirea de a lămuri cititorul nevizat despre temele care sunt prezentate și de a-l provoca la cunoașterea autentică a lumii. Este stilul preluat din literatura de înțelepciune a *Bibliei*: *Iov*, *Psalmi*, *Pildele*, *Ecclesiastul*. De asemenea, sunt asimilate temele din marii profeți: Isaia, Ieremia, Iezechiel; și Apostolul Pavel, evident. Scribi care au prins, în cărțile lor, ce formează canonul *Bibliei*, esența vieții sub inspirație divină. Este menționat Iisus, personajul istoric care ne cheamă la o viață deplină, cu parabolele sale profunde și necesare. Rugăciunea, psalmul, poezia, contemplația, invocarea divinității, toate fac parte din economia unei zile, din planul mai amplu al omului care dorește să se salveze, să vadă dincolo de aparențe. Ele sunt punctate în *Jurnal* cu eleganță și discreție. Există un ritm interior al lecturii, textul impune cititorului o participare atentă și dedicată. Ritmul vine din armonia ideilor, din speranța ce atinge fiecare cuvânt scris. Din răbdarea scribului în fața textului, care îl captează.

Ca o concluzie metafizică, cum afirma Eugen Dorcescu: „Dacă vrei să cunoști singurătatea absolută, n-ai decât să trăiești printre oameni” (p. 370). Cartea va stârni multe comentarii, este o carte de referință pentru literatura română, ca specie a jurnalului. Ea se înscrie în cadrul mai larg al culturii care, iată, ivește „literatura de sertar”, atât de mult invocată după Revoluție. O literatură cenzurată, culmea, de dogmele unei doctrine politice la modă în perioada prezentată, o perioadă de presupusă libertate. Istoricii vor putea prelua multe fapte și teme din acest *Jurnal*, pentru a defini vremurile și tainele epocii, cu sinceritate, pregătiți să privească în abis...

„*Confluente literare*”, 10 septembrie 2020;
„*Armonii culturale*”, 10 septembrie 2020.

EUGEN DORCESCU: *ELEGIILE DE LA CARANI*

Tocmai pe când mă așezasem să scriu o recenzie despre gravingașa plachetă *Elegiile de la Carani*, aflu din presă că, recent, la Festivalul Internațional de Poezie „Drumuri de spice”, ediția a XXIV-a, din această vară, de la Uzdin – Serbia, poetului Eugen Dorcescu i s-a decernat, lângă statuia lui Mihai Eminescu din incinta Casei românești de acolo (director Vasile Barbu), Marele Premiu, după ce, la finele lui 2016, Filiala Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România l-a onorat cu Premiul Special pentru antologia *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*. Colaborator mai vechi al revistei noastre, Domnul Eugen Dorcescu este, la ora de față, un poet pe deplin exprimat, opera sa bucurându-se de exegeze și comentarii în presa culturală românească și, îndeosebi, în cea hispanică, unde, bunăoară, un exeget ca Andrés Sánchez Robayana îi considera opera „străbătută mereu de proiectul transcendenței, unde nu este dificil a identifica urme foarte adânci ale literaturii spirituale a Occidentului”, în general, o poezie întemeiată pe „tradiția sublimului”, care „nu încetează să scruteze, o dată și încă o dată, profunzimile existenței, confesiunea ei cea mai pură”, pe scurt zis, „un poet european”. Ajută la înțelegerea Poetului, a acestui deopotrivă mirific și dramatic univers imaginar, și studiile de hermeneutică, publicate recent de universitară timișoreană Mirela-Ioana Borchin, care nu este alta decât „Doamna cu miozotis” din *Elegiile de la Carani*. Aflu, de asemenea, că se află în lucru, în cultura hispanică, o antologie din poezia lui Eugen Dorcescu, a cărui cea din urmă etapă de creație și-a delimitat un alodiu spiritual de largă cuprindere tematică și stilistică, începând, de pildă, cu *Biblicele*, continuând cu *Nirvana* (2015) și acum cu *Elegiile de la Carani*, surprinzătoare față de sentimentul de apăsată autumnalitate din *Elegiile de la Bad*

Hofgastein din 2010. Citind, aşadar, cu o specială atenție recenta apariție editorială, *Elegiile de la Carani*, m-am bucurat realmente de noua „renaștere” a lirismului dorcescian din cenușa mării încercări, știut fiind că, după ce crudul destin i-a închis o ușă prin decesul, la 30 octombrie 2014, al Doamnei sale Olimpia-Octavia Berca, binecunoscută scriitoare a Banatului, Dumnezeu i-a deschis o fereastră de lumină și regăsire de sine, de împăcare și înseninare, sub auspiciile salvatorului gând metafizic. Nu era mai potrivită, firește, o altă atitudine decât aceasta, prin care totul este salvat, recuperat, transfigurat, desăvârșit. Înțelepciunea găsește soluții la toate, fără excepție. IOANITUL poate privi împăcat și împlinit, înfășurat în apogeica purpură, de pe înălțimile Cetății, câmpiile „asire și întunecata mare”, cu toate urmele fumegânde ale măcelurilor... De unde și cuvenita-i recunoaștere, consacrare, netulburată atotstăpânire peste admirabilul alodiu poetic revendicat, fără concurență în lirica românească de azi. Un destin unic și o poezie mare – niciodată nu m-am îndoit. Zbor de Tării înalte și de largi ocoluri ideatice. Felicitări se cuvin, aşadar, și „Doamnei cu miozotis”, „siluetă gnu”, care dă Grădinei elan primăvărat, înțelegere scriptică, empatie arheică! Iată, născutu-s-a deja legenda unei elevate prietenii, într-o aceeași cauză, fondată pe o filosofie a gândului, de esență, desigur, platoniciană, unică din câte mi-e dat să cunosc în literatura noastră. Sau, mai mult de atât, o poveste murmurată de versete biblice, plăcută Mângâietorului și nouă tuturor...

Elegiile de la Carani este cartea unei regăsiri de sine, a unei redresări pe margine de prăpastie, într-un moment de cumpănă: „În satu-acesta pașnic și-n sorit,/Eu n-am venit acum. Am revenit./Și nu descopăr lumea. Regăsesc/Misterul ei sublim, donquijotesc./În căutarea Marelui Arheu,/Cel care mă vânează sunt tot eu./Cea care mă așteaptă ești tot tu,/În zarea ta de siluetă gnu”. În grădina Mirelei-Ioana Borchin din timișeanul Carani, încărcată cu horbotele de flori ale unei albe primăveri, poetul simte cum „Lumea începe, se/reîncepe,/da, reînvie,/vai, ce miracol!./lângă rustica poartă, lângă/chioșc, lângă scară,/lumea începe, se reîncepe,/în abisul din suflet,/în chiar marea amară/unde Moartea șezu./Și iată,/dinspre spânz și

zambile,/pe-o cărare solară,/auriu-azurie,/pe cărarea de la Moarte la/Viață,/vii tu”.

A 7-a elegie exprimă un sentiment de grațitudine față de momentul salvator, terapeutic: „De parte-n urmă, zvon apocaliptic/De băătăii. Și, iată, ai venit,/Ai pus balsam pe răni, ai stăvilit/Durata ce curgea spre Infinit”. Iată, în următoarea elegie, acest sentiment al regăsirii echilibrului, într-o sacadată alertețe pneumato-psihică: „Stau, ca un/stâlplnic,/frenetic,/sub copacii-nfloriți,/însoriți./Mă auzi? Mă/imiți?/M-ai zărit. Și/cobori,/pe aleea din miezul/grădinii,/printre flori,/printre nori,/cobori,/alergând,/cu gura ta roză/de dor fremătând./Ai ajuns. M-ai/ajuns./Îți simt până-n/inimă trupul/străpuns”. Sau acest început din elegia a 10-a: „În fața casei,/straturi vechi de/flori./Și, printre ele, tu -/cu ochii plini/de zâmbet, nostalgie/și lumini./Tu, Doamna mea, cu/ochi luminători”. Sau acest final din elegia a 15-a, antepenultima, poetul privind dintre creneluri „câmpul sublim, deschis”, care poate fi chiar un manuscris pe care scribul-soare „înșiră hieroglifice sclipitoare/Ce ard și se destramă în abis”. Pe acest fond de spațiu solar și itinerariu cavaleresc, își face apariția *Doamna cu miozotis*, ca un miracol, ca o taină ori o chemare din adâncuri de cuget greu încercat: „Pe ceruri – sori. În câmp, același soare./Și-alături tu, solar miozotis./Ce taină! Ce miracol! Ce chemare!/E, oare, un mesaj din Paradis?” Nu e vorba de o „conurență” a unei amintiri-imagini cu o prezență feminină reală, ci de o mistică triadă de substrucție arheică, de o metafizică aproape androginică (*ish/ishah*), în sensul mitului platonician oarecum depășit, în centrul căreia El Shaddai, spiritul suprem, înlesnește o comunitate de suflete între „Eu”, „tu” și „amintirea Ei”, un fel de „monadă”, în care cele două imagini ale femininului se întrepătrund, se completează, se suprapun, se identifică într-o *Ea* menită a-i asigura Poetului echilibrul salvator: „În orice loc și clipă, eram trei:/Eu, El Shaddai și amintirea Ei./Triadă metafizică. Cel Sfânt/Ținându-ne-ntre Ceruri și Pământ.//Pe tine, cine oare te-a trimis?/Ea? El Shaddai? Sau propriu-mi abis?/Căci, dincolo de-a lacrimii perdea,/O-mbrățișai. Și Ea te-mbrățișea.//Ce tragice priviri!

Ce vaier crunt!/Eu, cel de dinainte, nu mai sunt./În sufletu-mi de-azur, veghează trei:/Tu, El Shaddai și amintirea Ei”.

Laitmotivul potrivit este cel al pierdutei Euridice din mitul orfeic, nume silabisit cu nestinsă îndurerare: „Acolo,/în noaptea cețoasă,/în bezna/compllice./Acolo, te strig și-mi/răspunzi./Acolo-mi răspunzi/când te strig:/Euridice!/E-u-ri-di-ce!” Ecoul mitului orfeic are drept corolar „nirvanicele oglinzi”, în care se pierde imaginea propriului arheu „de lup”, „de cavaler” și „trubadur”, de unde și exhortativa adresare: „Privește-mă-n oglindă, nu în față!/Privește-mă-n nirvanice oglinzi./Așa vei izbuti să mă cuprinzi/În viața mea de dincolo de viață.//Nu mă disting de propriul arheu:/De lup, de cavaler și de cetate,/De Râu, de trubadur... Acestea toate/Și altele asemenea sunt eu.//Abia când lanțu-ncolăcit pe grindă/O să-ți coboare podul, ca să treci,/Te voi primi în ochii-mi verzi și reci,/Mă vei privi în față, nu-n oglindă!” (*Omul din oglindă*). Nirvana, avatarul, dublul sunt concepte poetice ce structurează poezia dorcesciană, dacă e să amintim doar volumele antologice *Biblice* (2003), *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015) sau poemele *Avatar I* și *Avatar II* din prezentele *Elegii caraniene* (2017). Iată-l pe Cavalerul lovit crunt, care, ca un *Lupus lupi*, a sărit la gâtul fiarei, răzbunându-și vitregul destin: „Un gnom, luând sublimul prea ușor,/Nepricepând, în mâzga lui, cu cine/Se-ncumetă, a ridicat spre mine/Un braț necugetat, dezgustător.//Surprins de lovitură, am căzut./Dar, s-a trezit, în chiar fatala clipă,/El Lupus lupus, și-a venit, în pripă,/Să facă, și acum, ce-a mai făcut.//Priveam, printre crenele, câmpul gri,/Pe care fiara fulgera, în goană,/Spre arătarea tâmpă și vicleană,/Ce-a cutezat, rânjind, a ponegri.//Și-am contemplat, sub cerul mohorât,/Al cruntei înnoptări medievale,/Cum eu, însoțitorul Umbrei tale,/Cum eu și fiara i-am sărit la gât.//Apoi, am stat, pe marginea genunii,/Noi, dublul nepătruns, întunecat,/Lupul și eu, pe câmpul sfârtecat:/Doi colți însângerați, în raza lunii” (*Avatar II*). Și, în final, poemul emblematic *Ioanitul*, care rezumă, de fapt, întregul destin al Cavalerului trecător prin această lume „frumos și pur”, întorcându-se acasă, sub pavăza Trandafirului Împărătesc, pe care l-a slujit „întreaga viață”, dar cu

rănilor sufletului nevindecate: „Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,/ Frumos și pur, la fel ca la-nceput./Nici urmă n-a rămas din lănci și scut./Din strigătul de luptă – o grimasă.//Luna de jar și soarele de fier,/Ritmând, îi luminează Infinitul./Mustesc de vid și zorii, și-asfințitul,/În vidul greu dintre pământ și cer.//Așa se pierde el, spre Împăratul/Pe care-o viață-ntreagă l-a slujit:/Frumos și pur. Și mult prea fericit./O rană-i taie inima, de-a latul”. Eugen Dorcescu este, indiscutabil, un poet de prim-plan al literaturii române de azi, cu ecouri în conștiința literară europeană, „unul dintre cei mai europeni poeți români în viață”, reușind „să stabilească dialectica dintre esență și existență” și „să ajungă la sursa conștiinței tragice” (Rosa Lentini). Sau, în viziunea lui Virgil Nemoianu: „unul dintre cei mai însemnați și mai valoroși poeți români actuali ai literaturii române, de fapt unul dintre relativ puținii poeți adevărați care funcționează în ultimele două decenii la Dunăre și Carpați”...

„Portal Măiastra”, nr. 3, 2017, p. 17.

ELEGIILE DE LA CARANI DE
EUGEN DORCESCU*

Eugen Dorcescu, maestru și, totodată, desăvârșit cunoscător și promotor al stilului înalt, al simbolizării și spiritualizării, ajunge, prin recentul său volum, *Elegiile de la Carani*, la celebrarea unei lumi umane superioare, cu frumuseți ce par, pe alocuri, pur și simplu, dumnezeiești. Înscris în sfera căutătorilor de sublim (cf. Mirela-Ioana Borchin, Andrés Sánchez Robayna), în linia lui Alexandru Philippide și Ion Pillat, după cum afirmă G.I. Tohăneanu (*Cronică*), Eugen Dorcescu ne oferă o lirică fără granițe la nivelul expresiei sau limitări în privința comunicării artistice, axată pe substanță pur spirituală.

După cum orice sfârșit prefigurează un nou început, *Elegiile de la Carani* evocă, în versurile lor muzicale, atât vibrația melancolică a unei realități pierdute, cât și exaltarea descoperirii unei realități, prin miracol: „Lumea începe, se/reîncepe,/da, reînvie,/vai, ce miracol!”

Înmănunchiate sub un titlu ce cuprinde numele unui spațiu rural din câmpia bănațeană (Carani), desprins parcă dintr-un peisaj edenic, cele 17 elegii care compun poemul intitulat chiar *Elegiile de la Carani* au o tonalitate imnică, de oficializare și redescoperire viguroasă a simplității, a virtuților regenerative ale naturii, odată cu cristalizarea unui nou imbold erotic. Toposul paradisiac, încărcat de culori și miresme, conferă posibilitatea nemărginită a exaltării eului poetic: „În satu-acesta pașnic și-nsorit,/Eu n-am venit acum. Am revenit./Și nu descopăr lumea. Regăsesc/Misterul ei sublim, donquijotesc”.

În opera dorcesciană se identifică, precum la Blaga, fascinația pentru mister și conștientizarea legăturii subtile dintre taină, viață și moarte. În fața morții, viața nu poate fi înțeleasă altfel, decât ca o minune: „Și iată,/dinspre spânz și zambile,/pe-o cărare solară,/

auriu-azurie,/pe cărarea de la Moarte la Viață,/vii tu”. În contrast cu prima parte a volumului, care reconstituie profunzimea sentimentului de tristețe, ale solitudinii, amplul poem intitulat *Elegiile de la Carani* se dorește a fi un mănunchi de adevărate mărturisiri de dragoste, străbătute atât de lumină, cât și, pe fondul amintirii morții, de întuneric. Însăși coperta cărții, armonios concepută, dezvăluie, printr-o cromatică vie, primăvărată, imaginea unei renașteri, a unui ideal proaspăt, râvnind a prinde contur. Atras de bogăția și de farmecul toposului, Poetul alege, în mod simbolic, ca „introducere” paratextuală, imaginea încântătoare și caldă a doi vișini în floare, fotografiați chiar în curtea de la Carani. Această imagine vizează, în principal, ideea de cuplu, de alăturare a unor identități mistice (masculin și feminin), de dualitate, de armonizare în plan sentimental. Motiv inspirațional și realist, vișinul, cu ale sale cununi de flori albe, veghează parcă, într-un fundal, veșnic și roditor, promisiunea unei noi fericiri.

Dedicate Mirelei-Ioana Borchin, cât și fiicelor Domniei Sale, Alina-Olga și Dana-Karin, poemele lui Eugen Dorcescu se deschid, cu autenticitate și inedit, printr-un binecunoscut și reprezentativ fragment dintr-un verset biblic, ales în contextul schimbării vitale, despre care vorbește, în ansamblu, poemul *Elegiile de la Carani*: „... cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi” (2 Corinteni 5, 17).

Cu alte cuvinte, mesajul fundamental al *Elegiilor de la Carani* este renașterea printr-o nouă iubire. Esența – schimbarea trăirilor interioare – nu poate fi definită mai precis și mai elaborat decât prin creație. Într-o primăvară care pătrunde decisiv în sufletul Poetului, acesta vorbește despre împlinire, despre fericirea ce începe să se facă tot mai adânc resimțită, în urma unor noi acorduri de iubire sau de mister.

Spre deosebire de acest poem, toate celelalte se mențin în sfera elegiei. Odată ce deslușim vertijul de sensuri din confesiunile conștanțiale primelor poeme din carte, pe care Eugen Dorcescu le consacră *Unei statui de cenușă*: „E viață viața mea de astăzi? Nu!/E moarte oare? Nu. Nici moarte nu-i./E moarta-mpărăție-a nimănui”, suntem bulversați. Ajutat de un ton interogativ, eul liric își relevă

frământările, suferința și disperarea, însă, mai devreme sau mai târziu, conștientizează că nu trebuie să își piardă ultima speranță: „Răspunsul meu la toate este: NU!/Răspunsul meu la toate ești doar tu./Doar tu cândva, doar tu atunci, acum,/[...] Doar tu, doar tu, statuia mea de scrum”. Se împletesc aici cronice vibrații ale amintirii și o intensă durere. Totuși, prin acțiunea uneia asupra celeilalte, speranța reîntâlnirii cu ființa iubită, ce a trecut pragul morții, triumfă asupra durerii. *El Caballero*, poem ale cărui versuri oglindesc, prin sinceritate și tragism liric, interioritatea eului, gândul ascuns, dă măsura elocventă a sfâșierii sinelui: „Sătul de subterfugii cronofage,/De viața fără țel și înțeles,/Sătul de mine însumi, mai ales,/M-aș ridica și-aș zice, simplu: «Trage!»” Ultimul vers șochează, însă, privit dintr-o perspectivă diferită, poate constitui expresia ultimă a dorinței de reunire a cuplului: Cavalerul îndurerat, ce aspiră la recuperarea dragostei sale unice, visează la propria moarte.

O trecere spectaculoasă, de la un șovăielnic gând al morții la freamătul iubirii eterne, se manifestă în tonalitatea solemnă și fermă a versurilor din *Avatar I*, „Străvechi vom fi. Și vii. Ca și acum”; se adaugă apoi proiecția lui *Lupus lupus*, în cadrul poemului *Avatar II*, unde scena câmpului de luptă capătă amploare, prin conflictul dintre un gnom și „dublul nepătruns” (eul poetic preschimbat în lup).

Cu șansa conturării unei viziuni poetice originale, ne sunt reliefate, prin intermediul autodescrierii, multiplele fațete ale eului liricii dorcesciene, acesta întruchipându-se fie în lup, fie în trubadur, sau cavaler, după cum reiese din poemul *Omul din oglindă*: „Privește-mă-n oglindă, nu în față!/Privește-mă-n nirvanice oglinzi./Așa vei izbuti să mă cuprinzi/În viața mea de dincolo de viață./Nu mă disting de propriul arheu:/De lup, de cavaler și de cetate,/De *Râu*, de trubadur... Acestea toate/Și altele asemenea sunt eu”.

Ca spațiu al refugiului spiritual, Poetul alege să creioneze, prin rimă și sonoritate, priveliștea din *Pe terasă*, desprinsă parcă dintr-un plan oniric, unde se reconstituie fidel, din amintiri și tainice emoții, întâlnirea cuplului de îndrăgostiți într-un mediu citadin, deschis spre

zări nebănuite: „Terasa ne-a fost zbor, văzduh și casă./Terasa-i un pridvor nemărginit./[...] Eu – mire metafizic. Tu – mireasă”.

Astfel că, pornind de la o abordare dramatică a suferințelor, a luptei pentru înfrângerea limitei, a idealului de reconstituire a unității de cuplu, Eugen Dorcescu abordează și o configurație triadică a iubirii, accentuat metafizică, în poemul intitulat, în mod sugestiv, *Triada*. Printr-un limbaj metaforic, dar și prin reverberațiile unor simboluri-cheie, se evidențiază că pilonii constituanți ai noii lumi poetice sunt trei la număr: „*Tu, El Shaddai și amintirea Ei*”. Semnificația *Triadei*, poezie dezbătută pe larg, în cadrul volumului-jurnal *Primăvara elegiei*, aparținând doamnei Mirela-Ioana Borchin, se dovedește a fi esențială pentru obținerea unor posibile răspunsuri, în urma interogațiilor retorice ale eului poetic, contrariat, avid de certitudini: „Pe tine, cine oare te-a trimis?/Ea? El Shaddai? Sau propriu-mi abis?” Întrebarea pare a se adresa unei persoane prezente în proximitatea artistului, căreia acesta i se adresează printr-un familiar și afectuos „tu”, vrând să se lămurească din partea cui i-a fost trimisă aceasta în viața sa de acum: din partea divinității, a unui puternic instinct lăuntric neexprimat sau din partea Doamnei lui. Poate fi, în egală măsură, o autointerogație sau o interogație retorică.

În finalul volumului, după cele 17 *elegii* luminoase, pe fundalul sumbru al unui front de luptă, în spirit cavaleresc și eroic, se pierde agale spre al său Împărat însuși Bătrânul Cavaler. *Ioanitul*, poemul de încheiere, depășește, prin intensitatea emoției, tot zbuciumul de până acum. Acesta se poate înscrie cu succes în rândul capodoperelor literaturii noastre. Moartea viteazului erou, *alter-ego* al autorului, este doar trupească, nu și spirituală, astfel încât acesta își poate continua neîntreruptul drum spre al său Spirit Absolut: „Așa se pierde el, spre Împăratul/Pe care-o viață-ntreagă l-a slujit:/Frumos și pur. Și mult prea fericit./O rană-i taie inima, de-a latul”.

Fericit în adâncul sufletului său veșnic, căci, deși letală, rana trupului încununează înfăptuirea unei datorii sacre pe pământ, Cavalerul jubilează, căci împlinirea spiritului primează asupra con-

diției trupești. *Ioanitul* devine, cu certitudine, un adevărat simbol al curajului și devoțiunii față de iubirea supremă: cea pentru Divinitate.

Inspirându-se din „bogăția frumosului” ce-l înconjoară, viața, natura în plină renaștere, comemorând cea mai dragă ființă din trecut, rămânând egal cu sine, începând o nouă viață în aceleași coordonate, poetica lui Eugen Dorcescu rămâne, instinctiv și conștient deopotrivă, pe calea aleasă întru omagierea tainelor sublimului. În contururi muzical-îmnice, prin seducătoare metafore, Poetul adaugă orizontului liricii sale imagini paradisiace, pline de căldură, culori, miresme.

Ancorate într-un intens fior al iubirii, *Elegiile de la Carani* se înfățișează ca ample pasteluri, gata de a se lăsa descoperite de privirile celor mai avizați cititori.

*Vezi și Mirela-Ioana Borchin, *Primăvara elegiei* (Despre Elegiile de la Carani de Eugen Dorcescu), Timișoara, Editura Mirton, 2017.

„*Confluențe literare*”, 26 noiembrie 2017.

EUGEN DORCESCU ȘI TRADIȚIA SUBLIMULUI

Critici, oameni de cultură, experți incontestabili (din țară – Virgil Nemoianu, dar, curios!, parcă, mai cu seamă, din străinătate – Andrés Sánchez Robayna, Jaime Siles, Coriolano González Montañez, Rosa Lentini ș.a.) au afirmat și au confirmat locul scriitorului Eugen Dorcescu în elita culturii și a literaturii române: Eugen Dorcescu este „cel mai mare poet român în viață” („el mayor poeta rumano vivo”, Luis León Barreto, ziarul „Timișoara”, 10 iulie 2020, p. 8), un scriitor genial (Simion Dănilă), cunoscut, apreciat pe plan național și universal.

Cu seninătatea sa de factură maioresciană, cu incomparabilul său talent de a săpa în marmura cuvintelor, Eugen Dorcescu s-a impus în literatură prin armonia definitivă a întregii sale personalități. Creator de un imens potențial, bazat pe cultură spirituală, pe generozitate față de marile culturi religioase ale umanității, a îmbogățit patrimoniul creativității naționale și universale cu opere fundamentale. Setea erudiției și armoniei, profesionalismul, strălucirea combustiei intelectuale se întemeiază pe o informație filosofică, metafizică, biblică, solidă și vastă. Prin structură și vocație, este artist, scriitor și filosof, al *Cărții*. În Renaștere, artistul era, prin definiție, filosof.

Eugen Dorcescu, subliniază critica literară de la noi și din spațiul european, *se înscrie în tradiția creatorilor de sublim* (cf. Andrés Sánchez Robayna, Mirela-Ioana Dorcescu), deschisă de Mihai Eminescu și continuată de Lucian Blaga, Al. Philippide. G.I. Tohăneanu l-a așezat alături de I. Pillat și Al. Philippide. Adrian Dinu Rachieru îl raportează la Al. Philippide. Poezia lui Eugen Dorcescu, clasică, echilibrată, reface linia lui I. Pillat și Al. Philippide, observă Cornel

Ungureanu. Eugen Dorcescu scrutează, într-adevăr, profunzimile existenței și se întemeiază pe tradiția sublimului. Mirela-Ioana Dorcescu, spre exemplu, scrie despre spiritualizarea simbolurilor în opera lui Eugen Dorcescu, despre aspirația lui spre sublim, înțeles ca o categorie estetică, dar și existențială. Frumosul și sublimul, categorii estetice fundamentale, semnifică în poezia sa triumful valorii umane în confruntarea cu infinitul și cu absolutul cunoașterii. Frumosul în literatură este o creație „născută și renăscută din spirit” (Hegel). Lirica scriitorului, străbătută de sentimentul sublimului, creează cititorului o stare afectivă de o mare intensitate, cu caracter excepțional. Prin năzuința atingerii absolutului, întruchipările sublimului apar în poezia dorcesciană ca sentimente, aspirații, virtuți ideale. Sublimul generează superioritatea, independența de orice limită, conferă operei lui Eugen Dorcescu autentică personalitate, originalitate unică. Azi, poezia sa îl situează în elita confrăților de breaslă, îi conferă un statut al supremei valori. Folosind o formulă cu ecouri în literatura noastră, am spune că este „singur între poeți”.

Andrés Sánchez Robayna a propus abordarea lui Eugen Dorcescu drept poet metafizic european. La această idee au aderat Simion Dănilă, Adrian Dinu Rachieru. Poetul scrutează profunzimile existenței din perspectiva tradiției sublimului: „Sunt un om credincios [...] sunt metafizic”, mărturisea poetul, care cultivă o metafizică a libertății spirituale, a iubirii, a speranței. Preocupat de marile întrebări ale existenței, intelectual rafinat și profund, Eugen Dorcescu este un creator de cultură. Rostește adevăruri imuabile, pătrunde în profunzimile credințelor, culturii, artelor, textelor biblice. Cărțile sale, observă Adrian Dinu Rachieru, cercetează tema transcendentului.

*

Antologia (ediție critică, realizată de Coriolano González Montañez și de Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu) *Elegiile Române* (*Elegías Rumanas*, Editorial Arscesis, Zaragoza, Spania, 2020) strânge, într-un buchet, eleganță stilistică și farmec, freamăt și vibrație, este înzestrată cu forța de penetrație a unei săgeți de diamant. Apariția

unei asemenea cărți de poezie, în solemnă și atât de expresiva limbă spaniolă, cu o rară forță magnetică, conferă existenței zile de excepție, cu o luminescență uluitoare. Claritatea de cristal a gândirii poetului generează, prin forța imanentă a cuvântului, înălțare spirituală. Lectura poeziilor dorcesciene, pline de temperament, exuberante, creează sentimentul unei liniști creatoare, cu credință în Dumnezeu, respectul adânc pentru viața spirituală. Vocea inconfundabilă a poetului Eugen Dorcescu, subliniază exegeții cărții, scrutează profunzimile existenței, stabilește dialectica dintre esență și existență. Creația liricului timișorean, român, european și universal, ilustrează, și aici, tradiția sublimului, trăirea mistică evidențiată de metafizica occidentală. Biobibliografia, opiniile critice selectate conturează, cu obiectivitate, portretul scriitorului. Discursul esențializat, realizat științific, dar și cu gingășia feminității înseși, a distinsei Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, argumentează cultura și transcendența, miezul religios, valoarea operei lui Eugen Dorcescu, unul dintre cei mai europeni poeți români de azi (Rosa Lentini).

*

Temele și erudiția, „trăirea nemediată a misterului” își găsesc reazemul în credință, în sfera religiozității, a fiorului sacru. Sentimentul religios, observă Al. Ruja, se sublimează într-o conștiință a trăirii metafizice. Fidel idealului clasicist, poetul desfășoară un demers artistic bazat pe evidențierea esențelor.

*

L-am cunoscut pe scriitorul și omul Eugen Dorcescu la o întâlnire literară. Intervenția Domniei Sale a conferit altitudine spirituală manifestării, a generat emoții și trăiri intense. L-am felicitat, i-am mulțumit, l-am îmbrățișat. Atunci, dar și de fiecare dată, a vorbit clar, organizat, limpede, cu o dicție cristalină. Luările sale de cuvânt se remarcă prin aport de filosofie, prin rațiune, credință, sensibilitate, trăsături care strălucesc în creațiile sale. Omul Eugen Dorcescu a întreținut și întreține față de semenii un cult al camaraderiei, al respec-

tului, al civilizației, în spirit academic. Scriitor de vastă cultură, cu o erudiție de invidiat, trăiește la cele mai înalte tensiuni ale timpului nostru.

*

În spiritul adevărilor acceptate de „magnifica patrie a poezilor”, s-a afirmat că Eugen Dorcescu valorează cât o adevărată instituție de cultură (Ioan Iovan). Se cunoaște activitatea complexă a omului cu principii, a bărbatului puternic, situat, de mai bine de o jumătate de veac, în slujba culturii, a literaturii.

Jurnalul de scriitor, *Îngerul Adâncului*, a apărut grație strădaniei de editor a distinsei Doamne Mirela-Ioana Dorcescu. *Îngerul Adâncului*, acest fascinant *Jurnal*, evidențiază un autor cultivat, cum am avut posibilitatea să constatăm și cu alte prilejuri, conștient de statutul său ontologic și axiologic, care nu abdică în nicio împrejurare de la standardele sale. Avalanșa trăirilor, a întâmplărilor, de la cele mai simple la cele mai grave, este străbătută de „un suflu năucitor”. Viabilitatea experiențelor de viață devine, sub pana autorului, un model existențial. Tema de căpătâi a creației dorcesciene, FIINȚA, se desfășoară, cu pietate, sub semnul Demiurgului. „Brav oștean al lui Hristos”, autorul pare a-și contura destinul postum cu poezia *Templierul*, unică în peisajul literar de azi, după ce reînvie trecutul prin vibrantele pagini de *Jurnal*.

*

Am citit *Îngerul Adâncului* cu creionul în mână, uimit de autenticitate, de sinceritate, de înălțimea cugetării... Istorie a unei existențe, *JURNALUL*, cu trăiri, gânduri, meditații, este o capodoperă a genului. Sărbătoare a minții, a sensibilității, a erudiției, *CARTEA* înalță, spiritual, cititorul în lumea evocată de pana unui scriitor genial.

*

Personalitate reflexivă, altruistă, cunoscător al textelor biblice, Eugen Dorcescu are o contribuție remarcabilă la dezvoltarea creației

literare, artelor, istoriei, a științelor. Promovează aspirații înalte, valori autentice, bazate pe criteriul estetic. Pentru noi este un privilegiu să-i fim contemporani. Virgil Nemoianu, Marian Popa, Valeriu Anania, Cornel Ungureanu, Adrian Dinu Rachieru, Al. Ruja... au confirmat (alături de nume importante ale literaturii hispanice actuale: Andrés Sánchez Robayna, Jaime Siles, Coriolano González Montañez, Rosa Lentini, Luis León Barreto, M. Cinta Montagut, Luis Sanz Irlés, Mónica Delia Pereiras, Fernando Sabido Sánchez etc.) locul poetului în elita poeziei române. Omogenitatea viziunii, generozitatea dăruirii în sprijinul literaturii, a vieții culturale timișorene, calitatea realizărilor artistice, sublimul, metafizica, transcendența conturează unicitatea poetului timișorean, român, european, universal. Sprijinit pe valorile sacre, cu preocupări rodnice, de formație intelectuală complexă, poliglot, Eugen Dorcescu este un scriitor de FACTURĂ ENCICLOPEDICĂ, pe linia celor mai bune tradiții din cultura și literatura noastră.

„Confluente literare”, 22 iulie 2020.

POETUL TIMIȘOREAN EUGEN DORCESCU

De unde venim, încotro ne îndreptăm, ce suntem, cât de aproape sau cât de departe suntem de Dumnezeu: întrebări al căror răspuns încearcă să-l găsească Eugen Dorcescu, în ipostaza sa de poet care a transgresat esența condiției umane, aflată în veșnica și limitativa capcană a unui spațiu temporar, care nu mai poate niciodată ieși în afara dimensiunilor existențiale, trasate între cele două momente ce pot fi privite ca început și sfârșit al vieții.

Deși se referă la propria sa persoană, în manieră confesiv-lirică, poetul reușește să-și generalizeze sentimentele, să treacă dincolo de egocentrismul narcisist și, prin referire la propriul său suflet, să ofere imaginea spiritualizată a unei lumi filtrate prin cunoașterea individuală. Eugen Dorcescu nu se mai poate dispensa de semnificațiile biblice ale destinului nostru pe acest pământ, ai cărui aparenți stăpâni suntem. Astfel, poetul este martorul scurgerii inexorabile, nu numai a timpului, dar și a civilizațiilor, el reducând totul la repetabilul zbucium al sufletului ispitit de cunoașterea luciferică a Universului, dar care, totuși, nu o poate eluda pe cea paradisiacă.

Eugen Dorcescu pornește de la dogmă și, fără să o vulgarizeze prin încercări de laicizare, încearcă, folosind cuvântul, să-și înalțe aproapele în sferele sensibilității celeste. Prin poemele sale, el devine creatorul ce uzitează formele poetice pentru a exprima iminența artei în raporturile ei cu existențialul.

Prin volumele sale, Eugen Dorcescu se descrie pe sine, realizând o sinteză a evenimentelor propriiei sale vieți, fără acea nuanță de regret sau de complezent pesimism, folosită de unii pentru a obține efecte abil regizate, prin intermediul unor metafore reduse la simplul joc, uneori șocant, de cuvinte. Poetul extrage, într-o esențializare ce-l

definește, printr-o raportare voită la propria sa ființă, reperatele intelectualizate care produc starea de înălțare către divinitate, chiar dacă aceasta rămâne ascunsă privirilor, nemanifestându-se concret.

Mai mult chiar, Eugen Dorcescu, fără să aibă pretenția de a remodela lumea, își contopește sufletul într-o inefabilă armonie, cu valențe ludice, într-o permanentă transgresare a cosmicului de esență divină, filtrate prin aspectul teluric al zborului către infinit. Trecerea dincolo de trăirile limitative profane este realizată printr-o sacralizare a concretului, făcută prin voința poetului, care își smulge din timp mantaua vieții împrăștiată, care gustă Cerul ca pe o aromă de vin și de untdelemn, care fură din lumină bulgăre și-l aruncă în zarea prăfuită de cântec.

Omul, cu trupul său perisabil, ispășit să cuprindă în mâinile sale Cerul, lumina sfântă, privite ca elemente primordiale ale împărțășaniei și miruirii, se înalță până aproape de puritatea angelică a ceea ce nu poate fi niciodată definit prin cuvinte omenești, dar care este intuit în stare de beatitudine. Există în această poezie acea bucurie de a fi, ce conferă eului liric privilegiul unic de înțelegere intuitivă a splendorii celeste [...]; poetul se coboară ca noaptea-n pahare, apoi sapă în bolta Cerului o fântână, prin care să se strecoare în Altare!

Căutarea infinitului are o conotație pasivă, poetul neîncercând să se identifice cu acesta, necăutând metamorfoza care să-l ridice deasupra a ceea ce este pământesc în el. Nu se dorește a fi un spirit faustic. El nu vrea altceva decât să-și ofere sufletul unei abstracte entități care să-i permită comuniunea purificatoare, chiar dacă recurge la subterfugiile concretului liricizat în simbolul fântânii generatoare de ecleziastică sensibilitate, manifestată prin imaginea Altarului, spre care se îndreaptă sufletul său, într-o permanentă nevoie de sfântă trăire a lumii cunoscute. De data aceasta, trupul este asemănat unei colivii din care trebuie eliberat sufletul, acesta din urmă supus unei intenționate decantări, prin care să poată fi scăpat de tot ceea ce constituie profanatoare piedici, care se interpun eliberării și înălțării deasupra patimilor omenești, confundate uneori cu înțelepciunea, când, din timp în timp, focuri sfinte rodesc la rădăcina iubirii, deschid

colivia, drămuiesc tăcerea șiucid visele sterpe din biblioteci mânjite de iluzii.

Cadrul desprinderii purificatoare are valențe suprarealiste ce frizează gnoza mistică: ceața se adună-n candelabre purtate de îngeri, iar ziua și noaptea își răscolesc adâncul strivit de atâta mister; visul își dezleagă aripile, străpunge ușa și lacătul, evadând prin pasul comorilor albastre în tinerețea netimpului.

Transgresarea este redusă la esențializare. Prin anularea spațiului și abolirea timpului, se realizează un culoar de trecere spirituală către acceptarea a ceea ce există aprioric ființei umane: Creatorul, din a cărui eterică manifestare decurge totul, voinței Sale fiindu-i subordonate destinele cosmice, care nu pot să existe în afara intenționalității divine.

Fără să fie negativist sau bântuit de finalități anarhiste, poetul ia în considerare numai ceea ce este viu, într-o viziune vitalistă, explozivă, care încalcă interdicțiile simbolizate prin metafora lacătului. Poetul împinge până la ultima consecință această dorință de renunțare conștientă la o falsă percepere a Universului, unică modalitate de alunecare în extazul ce le intermediază doar inițiaților concretul spiritualizat, antinomic celui revelat numai prin simțuri. Poetul, biruitor, din turla părăsită, sugrumată de zeii străini, frumoși în cochiliile lor, aruncă osemintele cusute de vreme și se prăbușește în extaz.

Tonul devine inchizitorial, exprimând intransigența față de sine, purificator, împins la extrema savonarolică, frizând un ascetism al gândirii la care s-a ajuns doar în urma identificării erorii de percepere simbolică și metaforică a lumii, decantată prin prisma alegoriei păgâne. Astfel, printr-o voită renunțare la identitatea sinelui, prin sacrificarea senzualismului ce animă trupul, poetul preferă anonima topire dogmatică în infinitul divinității. El zguduie temelii cuvintelor, străpunge zăvorâtul sicriu al cărnii și se pierde fără nume în Dumnezeu. [...]

Eugen Dorcescu nu urmărește starea de catharsis, care eliberează sufletul de tot ceea ce este rău în el, dar nu-i permite trecerea către acea eliberare din matricea cărnii. Preferă depersonalizarea pentru a se

integra esenței îndumnezeite. În poezia sa, câteodată răsună necunoscute aduceri-aminte, se deschid orizonturi privegheate de îngeri, iar poetul este condus de voci și epitafe sonore prin porți și drumul își pierde marginile și îmbătrânește în neant.

Totuși, transgresarea revelației paradisiace îi este interzisă poetului, ce trebuie să îndeplinească condiția sacrificiului prin care să dovedească aptitudinea asumării flagelării trupului, oferit pentru luarea asupra-i a tuturor păcatelor lumii. Eugen Dorcescu își acceptă Golgota, nu dintr-o asumare a unei neînțelegeri, prin raportare la lumea semenilor săi, ci printr-o benefică procustizare, conform normelor biblice.

Acum, poetul nu-și mai exteriorizează propensiunile spre liricizarea erotismului neîmplinit, considerat pângăritor. De data aceasta, scriitorul ajunge la iluminare, înțelegând pe deplin necesitatea implorării îndurării divine. Ajuns în acest stadiu al cunoașterii de sine și al înțelegerii adevăratului scop al existenței, poetul intermediază salvarea sufletului său prin sacrificarea trupului, recipient al hulirii, după cum el însuși se destăinuie: pe ultima treaptă îl așteaptă Golgota. [...]

Criza mistică este atenuată în unele poeme, expresie a blândeii acceptării a permanentei zbateri de ieșire din teluric. [...]

Eugen Dorcescu respinge tot ceea ce ține de ludicul silenios, încercând eliminarea dionisiacului din tot ceea ce poate defini sensul vieții, pentru a accede la neîncetata tentativă de înălțare la Cer a spiritului, prin iluminare. El vrea o ieșire din derutantul labirint al cunoașterii, din peripatetismul care, necontrolat prin intermediul sufletului, poate duce la eroare și negativism, ca și cum sertarele putrezite de rutină se scutură, se rătăcesc în destrămare, ca și cum poetul scrie „iertare” pe genunchi și-și coase cu acul pleopa obosită. [...]

Poetul folosește metafora pentru a accentua starea impură din care este plămădită ființa umană, capabilă să răspândească lumina în cadrul restrictiv al unei cunoașteri bazate numai pe descrierea a ceea ce îi este accesibil. El, omul, este prezentat în specificul limitărilor sale, posesor al unei forțe spirituale capabilă să creeze doar la nivelul combinării formelor deja știute, chiar dacă acestea sunt filtrate

superficial. Avem această referire la creația omului, sugerată ca fiind total diferită de cea a divinității. Poetul vizualizează stadiul primordial, unde se îngemăneau spiritul și materia, într-un univers al forțelor acvatice, generatoare de viață. Este cadrul în care își au originea atât viața, cât și moartea, într-o permanentă metamorfoză a echilibrului hărăzit aprioric, ciclic, în care omul este un simplu element, cu nimic diferențiat de formele animalității materiei primitive. [...]

Eugen Dorcescu se plasează într-o însingurare ce-l transformă în spectatorul unei lumi ce-și găsește corespondentul în ierarhia selectivă din Cer: omul și fiara nu-s decât o cascadă de ape.

Poetul devine conștient de trecerea timpului ce lasă urme pe trupul său, transformându-l într-o ruină, deși avem nuanțe pavesiene, de resemnare, chiar de căutare a grăbirii sfârșitului. Există, la Eugen Dorcescu, această permanentă oscilare între dorința de a fi cât mai aproape de Dumnezeu și incompleta detașare, care îl readuce în sfera unui eros în care se găsește împletită nevoia de sacru și profan: poetul strânge la piept pereții prăbușirii sale și mulțumește divinității că l-a ucis, căci avea prea multă viață.

Senectutea nu mai este acel mediu al înțelepciunii, ea fiind doar o stare a resemnării, a pasivității în fața inevitabilului, totul fiind plasat în inconsistența difuză a neputinței de a schimba cursul normalității. Această neputință devine atitudine mineralizată, definită prin indiferență. Poetul încearcă, într-o sceptică atitudine, să recupereze, cel puțin, dacă nu starea sufletească de fericire, doar impresia de plenitudine, fie ea transgresată numai prin palpabilul teluric. Dar, și de această dată, poetul se raportează la întreaga lume, într-o altruistă intenție de a încerca salvarea ei, prin dăruirea de sine. Scriitorul nu vrea să cunoască iubirea decât în sensurile ei implicative și purificatoare, ce permit viermuitoarei lumi să înțeleagă necesitatea durerii, ca unică modalitate de trăire în sfințirea sufletului.

Salvarea trupului din infernalele alunecări nu se poate realiza decât prin neîncetatul efort istovitor de a oferi celorlalți iertarea, astfel încât, prin mortificarea spirituală a simțurilor, se ajunge la ispășirea grelelor păcate, fie acestea săvârșite doar cu gândul. De asemenea,

există inevitabila revenire cenzorială la imaginea exemplară a lui Iisus crucificat. Deși nu o va spune niciodată direct, Eugen Dorcescu îmbracă în metaforă tragismul imposibilității de a ajunge la imitarea sacrificiului hristic. Poetul devine, în acest fel, propriul său sacrificat, deoarece nu va putea niciodată să depășească condiția de ființă zămislită din om.

Pragul vesperal este trecut prin afundarea în neliniști nocturne, macabre, prevestitoare de neființă, cu premoniții morbide, reflectând apocalipticul sfârșit al lumii și, indirect, al spiritualității prin care Dumnezeu ființează. Astfel, poetul încearcă să-și salveze sufletul prin acceptarea unui destin implacabil, hotărât, dincolo de orice voință umană, de către Creatorul ajuns să fie vizualizat. Scepticismul este motivul pentru care poetul se îndepărtează de orice sentimentalism, acceptând modelări apriorice ale destinului, numai datorită omeneștii spaime de a nu mai fi: crucificat de fierul neputinței, poetul Îl cheamă pe Dumnezeu să-i fie apus și răsărit.

Nu întâmplător, poetul folosește pentru desemnarea lui Dumnezeu cuvântul consacrat de Părinte, care, în această ipostază, nu presupune conotația genetică, referirea făcându-se în exclusivitate la dimensiunea spirituală de Creator a tot ceea ce se constituie într-un suport peripatetic al panteismului. Avem acea implorare a ființei ce realizează subit nimicnicia sa, vrând, totuși, în contextul terestru al existenței, prin voința Dumnezeului implorat, să devină imaginea-imitație, cu efecte asupra oamenilor, într-o clocotitoare voință de a fi. [...]

Apropierea de Dumnezeu, prin actul voluntar al răstignirii spiritualizate a trupului, răstignire subscrisă dorinței de a răspândi, în sufletul semenilor, sublimul sentiment al iubirii de om, a făcut din Eugen Dorcescu un introvertit, care își dezvăluie drama participării la trauma universală, a pierderii drumului ce duce către Eden, prin recursul la metaforă.

Putem spune că, într-o primă etapă, Eugen Dorcescu își dezvăluie, prin intermediul poeziei, acea căutare a salvării de sine prin gestul recuperării etice a cât mai mulți oameni.

De asemenea, se poate vorbi despre o altă etapă, ce dezvăluie puternica amprență a dorinței de cufundare în profan, eludându-se, totuși, din cauza unei sensibilități a percepției prea acute a cotidianului, o abordare senzuală a nevoii de a fi iubit și de a iubi.

Finalul va fi caracterizat de starea de dezamăgire mascată prin recursul la imaginarul ce permite iluzionarea, poetul închipuindu-și o lume construită doar prin forța logosului, în cadrul căreia se împlinește moartea ființei iubite. Sunt stări ce converg către inevitabila dihotomie morală, care nu permite un echilibru al compromisului între sacru și laic, omul-poet fiind pus în fața tragicei dileme de a decide între iubirea de Dumnezeu și cea de femeie.

Într-o astfel de situație, omul, conștient de perisabilitatea sa, prizonier al materiei din care este făcut, supusă repetării păcatului primordial, se află într-o labirintică descoperire de sine, sfâșietoare. Singura posibilitate de ieșire din hățișul dilemei, nicidecum existențială, în totalitate de factură mistică, nu este decât renunțarea la tot ceea ce este ludic. Ieșirea, pentru Eugen Dorcescu, nu este decât cea a creativității. Spre deosebire de romantici, el nu-și va căuta, în plan metafizic, forța daimonică în exterior, prin aplicarea pactului nefast. El nu dorește modelarea lumii, transformarea ei. Tot ce vrea, ulterior renunțării totale chiar și la satisfacerea orgoliului de sine prin asceză, este crearea unui univers spiritual propriu care să-i permită purificarea trupului, implicit a sufletului, pentru a lăsa în urma sa, nu un nume ce riscă să fie deformat prin profane festivisme, ci o faptă cu valoare pilduitoare, ce s-ar putea constitui într-o temelie a unui început de ființare etică a unei noi lumi. Această intenție, cu trimitere la parabola seminței, care, aruncată într-un pământ sterp, totuși dă rod, este transpusă metaforic prin imaginea zidirii unui soare care să atragă în jurul său planete călătoare, simbol al unei posibile umanități de altă factură.

Poetul nu are pretenții demiurgice, fiind prea conștient de limitele comprehensive ale spiritului său, recurgând la cunoașterea proprie, atât cât i-a fost accesibilă pentru a realiza îndârjita trecere prin „infernul” terestru, într-un triumfător marș al înălțării prin

purificarea eului propriu de orice vanitate sau egoism, eliberându-se chiar și de spaima morții trupului.

Interesantă este această permanență a revoltei, poetul fiind totuși un spirit din marea tradiție shellyană, care refuză, într-o oarecare măsură, asumarea resemnată a ispășirii hybrisului adamic, mult prea puternic pentru ca umanitatea să fi fost conștientă de implicațiile lui și să fi refuzat sacrificarea Fiului Omului. Practic, avem, la un moment dat, o simbolică deplasare în timp, poetul încercând să răscumpere, prin propria sa ființă, păcatul egoismului universal.

Din: Horia Țâru, *Poetul timișorean Eugen Dorcescu*, Editura Partoș, Timișoara, 2019.

POEZIA CA PAX MAGNA

In memoriam Olimpia-Octavia Berca

1. *Debutul. Experiența scrisului și a literaturii.* Pe Eugen Dorcescu l-am cunoscut cu cinci decenii în urmă, când intra în anul întâi al Filologiei timișorene, instituție încă așezată în mănoase lanuri de porumb. Eu eram în anul al doilea și eram uimit cum, aflat în apropierea vârstei de douăzeci de ani, își organizase viața: așa cum niciunul dintre noi nu reușea. Entuziasmul pentru cercetările limbii române, ale stilurilor ei, a crescut galopant, așa că, după terminarea facultății, devenea cercetător la Institutul de Lingvistică al Academiei. Volumul *Pax magna* a apărut în 1972, era altfel decât volumele de succes ale perioadei 1964-1972: poezie cu întoarceri înapoi, păstrând intactă armonia ritmului și a rimelor: versul clasic era pus în drepturile lui. Cum să judeci ritualurile, plonjeurile epice în lumea de altădată, în profunzimea istoriilor de demult? „Poezie parnasiană”, a scris și Ulici, și am scris și eu, cu versuri de reală eleganță, armonizate de un profesionist al scrisului, de un cărturar din familia lui Philippide: dar un mare poet? Peste trei ani, Eugen Dorcescu și-a dat doctoratul cu *Metafora poetică*, studiu în care exemplele veneau și din poezia mare a noastră, dar și din opera unor autori abandonați de istoria literaturii. De istoria poeziei românești, made 1975. E o perioadă în care Eugen Dorcescu a devenit cronicar de poezie al revistei „Orizont”: pagina de critică era susținută de el (cartea de poezie), Marcel Pop Corniș (proză), eu (critică literară). El a mai publicat între timp cărți de poezie, proză și, în stilul său impredictibil, a devenit redactor al Editurii Facla. Un editor excepțional: toate

cărțile redactate de el se bucură de fericita colaborare cu autorii. Cărțile de poezie, de critică au ilustrat competența cărturarului.

2. *Întorcerea acasă*. „Modern printr-o sensibilitate lucid strunită, prin puterea de iscodire înnoitoare a lumii, prin prospețimea și vigoarea asociativă a imaginilor inedite, Eugen Dorcescu (Eugen Berca, n. 18 martie 1942) rămâne, din fericire, un clasic prin expresie, prin cultură, prin opțiunile sale prozodice, prin bucuria versului «cu sunet scump, de zare aleasă». Îl așez, fără să preget, în preajma lui Ion Pillat și Alexandru Philippide. «Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea» – iată un vers eminescian care definește, exact și strâns, arta poetică a lui Eugen Dorcescu”, scrie Gheorghe I. Tohăneanu, profesorul său, pe coperta volumului *Cronică*. Volumul e dedicat soției, „în amintirea acelor nopți pulverizate de rafale din decembrie 1989”. Poetul vrea să scrie „cronică” acelor zile, în numele, sub semnul statutului de scriitor, dar și sub semnul unor trăiri intime. De poet. Cu motto din Iov („Cât aș vrea ca vorbele mele să fie scrise, cât aș vrea să fie săpate în aramă...”), el își asumă statutul de erou al acestui loc. Ce fel de loc? Ce poate face el, poetul? Inaugurând volumul cu aceste versuri: „O cronică a fiecărei zile/(Pentru a fi citită cui? Și când?)/A zilelor ce trec alunecând,/Gălăgioase toate și sterile.//În miezul lor sunt oamenii. O ceată/Difuză, inumană, un coșmar./Se dușmănesc, se sfâșie. Și par/Mai singuri și mai triști ca niciodată”, scriitorul dezvoltă alte trasee decât cele previzibile pentru epica unui timișorean. Refuză imaginea eroică a orașului: „Cu cât mai tare strigă, cu atât/Îi simți cuprinși de vid și disperare./Se-agață de un val în plină mare/Și valu-i duce, sumbru și urât.//Se schimbă veacul. Teascul vremii stoarce/Materia ce suntem. Într-un veac,/Vom ști de-a fost bogat, de-a fost sărac/Confuzul grup al bieteii noastre arce”. Cronică se va încheia cu întorcerea acasă. Ritualurile „întorcerei acasă” vorbesc despre un scriitor care își descoperă vocația de scriitor ce nu a ajuns în lumea cea mai fericită cu putință: „Mama și tata/ne-așteaptă, de-o viață, tăcuți,/ca două statui de bun simț./Vâjâie focul. Căldura inundă/mădulare, pereți./Aud cum pe uliță se tot duc/clătinându-se/megieșii orbeți./Bărbații, devorați de rachiu,/par niște arbori

betegi./Femeile, pentru bani și porumb,/violează moșnegi./Aud, până-n zori, satul/bonav, alcoolizat și diform./Satul, așezat/pe oasele/strămoșilor puri, îngerești, fericiți,/care dorm”. Cum e lumea de azi? Cum e satul de azi? Poezia se încheie cu cutremurul mării întâlniri. *Cronică* e istoria descoperirii lui Dumnezeu: „S-a revelat o clipă Cel Ascuns”. E metamorfoza scriitorului în „homo religiosus”: „Dar, cât a fost, a fost îndeajuns/Să-mi smulgă lațul morții de la gât”. Sub semnul acestei experiențe esențiale, lumea se împrăvărează: „Verdeață-n jur. Copaci. Și flori. Și-un cer/În care urbea-ntreagă se topea./Sorbeam adânc. Eram. Și El era./Și-aștept să vină iar de nicăieri”. E drumul lui Eugen Dorcescu către literatura religioasă: calea către esențial, numită de Alexandru Ruja, cale fixată încă de la prima sa carte, care primește în *Cronică* o dimensiune nouă. Al doilea moment al devenirii literare a lui Eugen Dorcescu e marcat de *Psalmii în versuri*, 1993, ediția a doua, revăzută, 1997. Ca întotdeauna în momentele mari ale sale, Eugen Dorcescu poartă un dialog cu un mare cărturar. Dacă în 1970 a fost Mircea Ciobanu, în anii '90 va fi Î.P.S. Bartolomeu. Iar în primul deceniu al noului mileniu, Virgil Nemoianu. Experiența literară a anilor șaiszeci, șaptezeci devine, după 1990, o experiență a interiorității. O experiență interioară.

3. *De la geografia literară, la geografia spirituală*. În primul volum al *Geografiei literare a României*, consacrat Munteniei (ar fi trebuit să fie o cartografiere a literaturii sudului românesc), am ezitat să-i consacru un capitol lui Eugen Dorcescu: el, mi se părea mie, e bănățean, definit de o formulă literară echilibrată, apolinică, deloc legată de spiritul pandur al lui Macedonski, Sorescu, Petre Pandrea. *Ecclesiastul în versuri*, 1997, *Pildele în versuri*, 1998 erau altceva, așa că am ezitat, lăsând pentru ediția a doua a primului volum (totuși!) sau pentru ediția a doua a celui de-al patrulea (Banatul!) capitolul consacrat lui Eugen Dorcescu. Între timp, cel mai de seamă analist al literaturilor Europei Centrale, strălucit cercetător al acestui spațiu, Virgil Nemoianu, îi consacră un eseu – prefață la volumul *În Piața Centrală*, în care notează că literatura ultimilor 200 de ani, literatura română modernă, „are ca temelie un subtext religios”. Printre cei care

se abțin „de la acrobații stilistice” s-ar număra „și timișoreanul Eugen Dorcescu”. „Volumele sale, uneori direct inspirate din texte biblice, alteori de lirica subiectivă în toată rotunjimea ei, nu se sfiesc să includă dimensiunea religioasă a omului alături de anxietățile sale sau de bucuriile lirice inevitabil prezente în orice poezie a lumii”. Urmează un șir de superlative necesare: „Cu riscul repetiției, spun că Dorcescu trebuie socotit unul din cei mai însemnați și mai valoroși poeți actuali ai literaturii române, de fapt unul dintre relativ puținii poeți adevărați care funcționează în ultimele două decenii la Dunăre și Carpați”. Virgil Nemoianu nu intră în analize detaliate, se mulțumește să numească două unghiuri de lectură a poeziei „timișoreanului Eugen Dorcescu”: „Cel dintâi ține de tradiția locală, cel puțin prin volumul pe care îl avem în față (*În Piața Centrală*, 2007, n. n. – C.U.). Eugen Dorcescu se dovedește principalul continuator actual al lui Ioan Alexandru, decedat prematur...” „Al doilea (unghi de lectură, n.n. – C.U.) este de natură cosmopolită...” Este important să lămurim, în câteva rânduri, semnificațiile trimiterilor lui Virgil Nemoianu. La prima vedere, comparația cu Ioan Alexandru e riscantă: Ioan Alexandru își începe poezia ca descendent al lui Labiș, apoi evoluează sub semnul unui expresionism exultant. Eugen Dorcescu este un „clasic”. Tradiția locală pe care o numește admirabilul cărturar este legată de „Piața Centrală”, un spațiu spiritual, definit, în adânc, prin pustie. *Vămile pustiei* este momentul desprinderii lui Ioan Alexandru de tradițiile literare ale anilor șaizeci și al apropierii lui de valorile spirituale exprimate de *homo religiosus*. *Sub cerul Pustiei* a lui Dorcescu arată așa: „Nu e nimic/mai minunat,/mai sublim,/în lumea creată de/Iah Elohim,/nu e nimic și/nici nu a fost/vreodată/ceva mai frumos/decât fânul uitat/din Poiana/uitată./Fânul, greu de/rouă, de/flori,/traversat de raze și/de triluri, în/zori,/fânul/răsfirat de/zefirul hai-hui/fânul pur, ne-nceput,/pe al cărui covor/mi s-a părut/a zări,/când și când,/urma Lui” [...]. Parcă aș cita întreg poemul, pentru a sublinia că între Ioan Alexandru și Eugen Dorcescu nu există o „continuitate”, ci o întâlnire sub semnul acelei rețele simbolice definite de Pustie. Sau de un *homo religiosus* al Pustiei*.

Altfel, dacă scriem că ultimele mari poeme au în centrul lor moartea Tatălui sau a Mamei, regăsim demersul omului tradițional, așezat sub semnul unor valori spirituale majore – rugăciunea, așa cum poate să o rostească un autor cu experiența majoră a scrisului, pelerinajul, mereu legat de întoarcerea acasă a cărturarului. „Experiența cosmopolită” a lui Eugen Dorcescu e doar o formă a confesiunii: religioasă, ca în *Drumul spre Tenerife* sau *Abaddon*, autoironică în parabola *L’histoire d’une névrose*. Momentele „tregerii dincolo” din *Drumul spre Tenerife* au intensități care ne amintesc de o *divina commedia*, cu momente de urcare către iluminarea paradisiacă a Insulei: „încerc să fiu ceea ce/voi deveni/adică mai întâi un/călător spre tenerife apoi/un sojourner un locuitor temporar/al tenerifei/liber în autocrația sublimului în/auto-crația frumuseții/[...]în fine acasă seara/cina conversații prelungite/până târziu/apoi/somnul negru morbid/somnul îngrozitor infernal/somnul dușmanul meu/nemilos cumplit ireductibil/și-n zori/singur în salonul/cenușiu încă/de pulberea incineratorie a dimineții/prima cafea tare în solitudinea/drumului ce izvora tot mai/clar/spre marea insulă iluminată/spre unica insulă iluminată/spre insula mereu căutată/...” Transfigurarea cotidianului se mai liniștește în proza cărților „cosmopolite” ale lui Eugen Dorcescu. *L’histoire d’une névrose* poartă subtitlul „Unsprezece povestiri francofone” și e istoria întâlnirilor celor doi soți, domnul și doamna E., cu întâmplări deja rezumate, citite, regăsite în paginile unor autori mai mult sau mai puțin celebri din Franța. Autori care au trecut, în viața lor zilnică, prin istorii de o strălucitoare banalitate. Și care au stil. Se află într-o istorie exemplară a scrisului. Așadar, Flaubert, La Bruyère, François Mauriac, Jean-Paul Sartre, Georges Poulet, Céline, Jean-Jacques Rousseau, Racine, Charles Nodier, Marguerite Duras, Anatole France, Albert Camus sunt martorii cotidianului celor doi E.: martorii care au tras concluziile necesare. Sau inteligente. Sau strălucitoare. Viața zilnică a domnului și doamnei E. e exemplară prin întâlnirea soților scriitori cu barajul istoriilor banale. Ordinea și dezordinea lor aparțin, deopotrivă, francofoniei și „omului care a introdus dezordinea în univers”**. Poet al căutării valorilor spirituale, al itinerariilor

lui *homo religiosus*, în linia lui Mircea Ciobanu și mai puțin a lui Ioan Alexandru, Eugen Dorcescu realizează o operă unitară – una dintre cele care ilustrează drumul poeziei românești în ultimele decenii.

*De pe internet, decupez această necesară trimitere: „Pustia, așa cum o definea cândva Pr. Serafim, este «liman de scăpare de furtuna și îndeletnicirile lumii și locul unor puternice lupte duhovnicești pentru dobândirea Împărăției Cerurilor»”.

„După un citat din Sully Prudhomme, parnasianul, unul dintre maeștrii poetului Eugen Dorcescu în anii șaptezeci: „Programul lor zilnic este foarte ordonat, foarte bine rânduit și, tocmai de aceea, atât cât depinde de ei, destul de frumos. Se retraseră în liniștea apartamentului, vorbiră la telefon cu câțiva prieteni, prânziră. După-amiază și unul și celălalt se adânciră în lectură, iar domnul E. avu ceva de lucru, în vreme ce soția sa se destindea în fața calculatorului. Seara, și ei, ca toată lumea, se reconectară la realitatea exterioară – adică aprinseră televizorul. Ce surpriză! Programul era diferit de cel cu care se deprinseseră. Urmăreau pe ecran o învălmășeală de culoare și sunet, o alergătură dezordonată”. Nu era vorba de bătăile așteptate, „lipseau cu desăvârșire împușcăturile, accidente, tâlhăriile”. În ciuda schimbărilor, „se insinuă senzația bine cunoscută de oboseală și exasperare”. „Era prea multă realitate în artă, prea multă realitate în lipsa de structură a semnului. Spectacolul de divertisment, deșucheat și lăieț, evoca un insuportabil amestec de incultură, tristețe și dezmăț”.

Cartea se încheie cu citate din Céline („Călătorul solitar merge cel mai departe”), Marek Halter („Să durezi, nu-i aceasta cea mai omenească dintre rezistențe?”). Și: „Omul este cel care a introdus dezordinea în univers”, *La Bible de Jérusalem, note*.

„*Orizont*”, nr. 11, 2014, p. 2.

CUPRINS

Poetul Eugen Dorcescu – portret aniversar	5
(MIRELA-IOANA DORCESCU)	

I.

Eugen Dorcescu: Biobibliografie	27
---------------------------------------	----

II. INTERVIURI

1. „Antologiile Nirvana. Cea mai frumoasă poezie și Biblice, dar și Îngerul Adâncului sunt cărțile identității mele adevărate, profunde”	41
(Interviu realizat de SILVIA-GABRIELA ALMĂJAN)	
2. „Cartea vieții mele”	48
(Interviu realizat de ANA-MARIA RADU)	
3. Poeta Genuinus – Poeta Doctus – Poeta Artifex	55
(Interviu realizat de GEORGE ROCA)	

III. CRONICI, ESEURI, NOTE DE LECTURĂ, STUDII

CEZARINA ADAMESCU

<i>Doă aripi ale aceluiași trup</i>	65
---	----

SILVIA-GABRIELA ALMĂJAN

<i>Despre poezia recentă a lui Eugen Dorcescu</i>	70
„Ne revedem după Apocalipsă?”	90
<i>Eugen Dorcescu – «Un écrivain pas comme les autres»</i>	103
<i>Poeme – întru contemplare (I)</i>	113

VERONICA BALAJ

Jurnalul, între realismul crud și metafizica sublimă 123

VASILE BARBU

„În sufletu-mi de-azur, veghează trei: tu, El Shaddai și amintirea Ei” 128

LUIS LEÓN BARRETO

Eugen Dorcescu, cel mai mare poet român în viață

(Traducere din limba spaniolă: Mirela-Ioana Dorcescu) 130

LIVIU PETRU BERCEA

„O epopee lirică dedicată condiției umane” 132

Dialog în teritoriul liric 139

Ipostazele lirice ale lui Eugen Dorcescu 143

Eugen Dorcescu sub semnul Agoniei Caniculei 148

Îngerul Adâncului: persoana umană și istoria 151

Infernul și Paradisul poetului 156

„Neagra mea voluptate solitară” 160

ELISABETA BOGĂȚAN

O viziune poetică a Samsarei la Eugen Dorcescu 163

Jurnalul ca Poiesis la Eugen Dorcescu 183

Montségur 192

IULIAN BOLDEA

La porțile Diafanului 195

Preot Dr. IOAN BUDE

Credință, onoare și misiune – scurt extras din spovedania

unui Templier 199

LUCIAN BURERIU

Poezia lui Eugen Dorcescu 206

Eugen Dorcescu și Jurnalul ca eveniment al scrisului 208

ZENOVIE CÂRLUGEA

- Un jurnal „verde-n față”, fabulos, zguduitoar*214
Jurnalul unui poet „de linie înaltă”247

IULIAN CHIVU

- Elegii în Nirvana cu Eugen Dorcescu*261
Poezia ca existență reflexivă – săvârșire întru desăvârșire264
Conectivități hermeneutice cu Mirela-Ioana Borchin275
Eugen Dorcescu, retrospectivă aniversară280
Jurnalul lui Eugen Dorcescu287

MARIAN-CĂTĂLIN CIOBANU

- Jurnalul suferinței, jurnalul fericirii*293
„Ce ființă (ne)fericită e omul!”301

RADU CIOBANU

- „Ce nu au văzut alții”*325
Între exasperări și credință330

ANIȘOARA-VIOLETA CÎRA

- Despre Agonia Caniculei*335
Agonia Caniculei. Note de lectură337
*Eveniment literar internațional: Elegías Rumanas –
Elegiile Române de Eugen Dorcescu*344
*Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)
de Eugen Dorcescu*349
*Revenire la poezia de dragoste: Elegiile de la Carani
de Eugen Dorcescu*352
Cetatea scribului358
Poetul și omul, în singurătatea lor absolută365

PETRE DON

- Nirvana – repaosul de după zbatere*391

MIRELA-IOANA DORCESCU

<i>Despre un poem al iubirii</i>	394
<i>Secțiunea de aur în opera lui Eugen Dorcescu</i>	402
<i>Caseta de valori</i>	408
<i>„Natalul Montségur...”</i>	413
<i>Poetul Sub cerul Genezei</i>	423
<i>Troița familiei în Adam de Eugen Dorcescu</i>	430

LUIS SANZ IRLES

<i>Cel de pe urmă nor de fum</i>	445
<i>Poezia lui Eugen Dorcescu ne revelează numele secret al lucrurilor</i>	448
(Traducere din limba spaniolă: Mirela-Ioana Dorcescu)	

MIRCEA LĂZĂRESCU

<i>La o lansare de carte: Hermeneia de Mirela-Ioana Dorcescu</i>	451
<i>Îngerul din adâncuri. Sau tulburătorul Paște al anului 2020</i>	454
<i>Singurătatea lui Adam</i>	463

TICU LEONTESCU

<i>Eugen Dorcescu, de la agonie la extaz</i>	471
--	-----

DANIEL LUCA

<i>Poezia iubirii</i>	477
-----------------------------	-----

MARIA CINTA MONTAGUT

<i>Poezia reflecției și a simplității</i>	479
(Traducere din limba spaniolă: Mirela-Ioana Dorcescu)	

CORIOLANO GONZÁLEZ MONTAÑEZ

<i>Celebrarea poeziei lui Eugen Dorcescu</i>	481
(Traducere din limba spaniolă: Mirela-Ioana Dorcescu)	

LAURENȚIU NISTORESCU

<i>Canicula ca hiperbolă a ființării</i>	486
--	-----

MARIA NIȚU	
<i>Eugen Dorcescu – alchimist la vămile Nirvanei</i>	488
MARIAN ODANGIU	
<i>Începutul din sfârșit</i>	494
<i>Aritmetica poetică</i>	497
MARIANA PÂȘLEA	
<i>Un om, o viață, o lume...</i>	500
ANA POP SÎRBU	
<i>Încercând să descifrăm melancolia</i>	503
ION POP	
<i>Poezia lui Eugen Dorcescu</i>	509
Preot Dr. IONEL POPESCU	
<i>„Locul meu este în căușul de azur al palmei lui Dumnezeu”</i>	520
FLORIN-CORNELIU POPOVICI	
<i>Și eu am fost în Abaddón</i>	529
<i>Prin cenușa Jurnalului – imperiu</i>	550
„PORTAL MĂIASTRA”	
<i>Eugen Dorcescu – 75</i>	566
<i>Gențiene de Carpați</i>	568
ADRIAN DINU RACHIERU	
<i>Eugen Dorcescu sau cerebralitatea scrisului</i>	569
ANA-MARIA RADU	
<i>Din nou despre Agonia Caniculei</i>	575
<i>Complexitatea unui jurnal literar: Îngerul Adâncului de Eugen Dorcescu</i>	579
<i>Cartea anilor și Cartea anului 2020</i>	585

ALEXANDRU RUJA	
<i>O poezie a absenței ca prezență</i>	594
<i>Timpul și lumea în dublet</i>	598
MIRON SCOROBETE	
<i>Notă de lectură</i>	602
CONSTANTIN STANCU	
<i>Eugen Dorcescu: Bătrânul, Avatarul, Arbi-Amintirea, Fericirea...</i>	603
<i>Mirela-Ioana Borchin și fenomenul Dorcescu</i>	606
<i>Meandrele vidului la Eugen Dorcescu</i>	610
<i>„Sub un tavan de fulgere”</i>	615
<i>Poezia din poezie la Eugen Dorcescu</i>	621
<i>Eugen Dorcescu: Lumea ca limbaj</i>	626
THEODOR TALIANU	
<i>Eugen Dorcescu: Elegiile de la Carani</i>	634
CRISTINA TEMU	
<i>Elegiile de la Carani de Eugen Dorcescu</i>	639
MARIUS TERCHILĂ	
<i>Eugen Dorcescu și tradiția sublimului</i>	644
PREOT HORIA ȚĂRU	
<i>Poetul timișorean Eugen Dorcescu</i>	649
CORNEL UNGUREANU	
<i>Poezia ca Pax Magna</i>	657

„... Adrian Marino: «Toate victoriile estetice sunt și victorii morale, ale rezistenței și speranței». Eugen Dorcescu a intuit acest adevăr, la care nu se poate ajunge decât prin renunțări: «Abia acum îmi trăiesc înțelept viața», se mărturisește el, împăcat, *Jurnalului*: «Nicio concesie relațiilor sociale, lălâi, schimbătoare și stupide. Măririlor omenești. Gloriei facile. Slavei deșarte [...] Voi scrie așa cum scrie apa în pietriș, voi 'cânta' așa cum cântă vântul într-o poiană pustie. Și cine este și va fi făcut să citească și să asculte, va citi și va asculta». Am citit și am ascultat. Și am înțeles de ce Eugen Dorcescu este un înșingurat. Elogiat verbal, dar ignorat de ierarhizările conjuncturale. Cu o operă monumentală, dar fără aderență la vreo «ceată»”.

RADU CIOBANU

„... *JURNALUL* Maestrului Eugen Dorcescu, o scriere răscolitoare și definitivă, reprezentativă pentru Masivul foarte puțin explorat al literaturii române!”

ZENOVIE CÂRLUGEA

„Eugen Dorcescu e un aristocrat. Prin aristocrație,-n cazul său, se înțelege nu trufie, nu vanitate, nici snobism, ci,-n primul rând, onoare. Ceea ce face ca, de pildă, faptul de a te da drept cavaler templier sau ioanit și/sau «perfect» în înțeles kathar (apt, *in extremis*, să fii gata de *endura*) nu e, cât despre el, inverosimil...”

ȘERBAN FOARȚĂ

ISBN 978-973-52-1943-7

9 789735 219437